

**ZPRÁVA O STAVU
ZEMĚDĚLSTVÍ ČR
ZA ROK 2002**

„ZELENÁ ZPRÁVA“

*Zprávu o stavu zemědělství ČR za rok 2002 zpracoval pod gescí MZe
Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky*

*Časové řady uváděné v této Zprávě byly pro agrární zahraniční obchod uzavřeny
k 31. 3. 2003, ostatní k 25. 4. 2003.*

OBSAH

POUŽITÉ ZKRATKY.....	IV
VYSVĚTLIVKY K POUŽITÝM ČÍSELNÝM ÚDAJŮ.....	X
ÚVOD	XI
Přehled vydaných „Zelených zpráv“ ČR.....	XII
A. SITUACE ZEMĚDĚLSTVÍ V ROCE 2002.....	1
1 Obecné podmínky vývoje zemědělství	1
1.1 Makroekonomické podmínky	1
1.2 Podnikatelské prostředí	4
1.3 Zemědělská politika	9
1.4 Povětrnostní podmínky v marketingovém roce 2001/02	10
2 Předpoklady a faktory zemědělské výroby	12
2.1 Vlastnické vztahy a podnikatelská struktura	12
2.2 Výrobní faktory.....	18
2.3 Ochrana zvířat.....	23
3 Agrární trh.....	27
3.1 Rostlinná výroba.....	27
3.2 Živočišná výroba	95
3.3 Cenový vývoj na agrárním trhu.....	116
3.4 Komoditní burzy agrárního typu	122
3.5 Agrární zahraniční obchod	124
3.6 Trh s půdou.....	130
4 Ekonomické výsledky	132
4.1 Souhrnný zemědělský účet za rok 2002	132
4.2 Souhrnné ekonomické výsledky zemědělských podniků.....	136
4.3 Ekonomické výsledky zemědělských podniků	141
4.4 Závěry z ekonomických analýz	174
5 Potravinářství a navazující odvětví.....	176
5.1 Obecné podmínky vývoje potravinářství	176
5.2 Výroba potravin.....	177
5.3 Distribuce potravin a jejich spotřeba.....	203
6 Ekologické zemědělství	212
7 Nepotravinářská zemědělská produkce.....	215
7.1 Výroba metylesteru řepkového oleje a směsného paliva.....	217
7.2 Příprava výroby bioetanolu.....	219
7.3 Využití obnovitelných zdrojů energie v zemědělství	219
8 Finanční a materiálové vstupy do agrárního sektoru	221
8.1 Osivo a sadba	221
8.2 Agrochemikálie.....	222
8.3 Plemenný materiál.....	224

8.4	<i>Krmiva hotová (průmyslová)</i>	225
8.5	<i>Technika a pohonné hmoty</i>	227
8.6	<i>Finanční vstupy</i>	230
8.7	<i>Pojištění</i>	233
9	<i>Sociální situace v agrárním sektoru a na venkově</i>	237
9.1	<i>Trh práce a úroveň mezd</i>	237
9.2	<i>Změny sociálního postavení zemědělců</i>	239
9.3	<i>Sociální situace na venkově</i>	240
10	<i>Posouzení vlivu agrárního sektoru na životní prostředí</i>	242
11	<i>Pozice agrárního sektoru doma a ve světě</i>	250
11.1	<i>Postavení v národním hospodářství</i>	250
11.2	<i>Mezinárodní srovnání</i>	251
12	<i>Výzkum, vzdělávání a poradenství v agrárním sektoru</i>	252
12.1	<i>Výzkum</i>	252
12.2	<i>Vzdělávání</i>	255
12.3	<i>Poradenství</i>	256
13	<i>Výsledky kontrolní činnosti MZe</i>	258
14	<i>Nevládní stavovské organizace v agrárním sektoru</i>	259
14.1	<i>Agrární komora ČR</i>	259
14.2	<i>Potravinářská komora ČR</i>	260
14.3	<i>Zemědělský svaz ČR</i>	262
14.4	<i>Asociace soukromého zemědělství ČR</i>	263
14.5	<i>Česká akademie zemědělských věd</i>	265
14.6	<i>Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů</i>	266
14.7	<i>Společnost mladých agrárníků ČR</i>	267
B.	ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA V ROCE 2002	269
1	<i>Legislativní opatření ve vztahu k agrárnímu sektoru</i>	269
2	<i>Institucionální zabezpečení zemědělské politiky včetně odpovídajících finančních transferů</i>	271
2.1	<i>Ministerstvo zemědělství</i>	271
2.2	<i>Státní zemědělský intervenční fond</i>	273
2.3	<i>Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond</i>	275
2.4	<i>Ostatní instituce</i>	277
2.5	<i>Zahraniční pomoci a zdroje</i>	278
3	<i>Opatření a podpory v agrárním sektoru</i>	279
3.1	<i>Opatření a podpory v oblasti agrárního trhu</i>	279
3.2	<i>Podpory cen vstupů</i>	295
3.3	<i>Přímé platby</i>	298
3.4	<i>Obecné služby</i>	301
3.5	<i>Daňová politika v zemědělství</i>	302

4	Opatření a podpory v navazujících odvětvích agrárního sektoru	305
5	Agroenvironmentální politika	306
6	Regionální politika a politika rozvoje venkova	309
7	Ostatní opatření se vztahem k zemědělství	311
8	Souhrnné vyhodnocení výdajů zemědělské politiky	312
	8.1 <i>Souhrnné institucionální a čisté výdaje na podporu agrárního sektoru</i>	312
	8.2 <i>Produkční a spotřebitelské podpory podle OECD</i>	313
	8.3 <i>Posouzení účinnosti podpor do agrárního sektoru</i>	319
	8.4 <i>Realizace Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU</i>	323
9	Příprava na vstup do EU	324
	9.1 <i>Institucionální příprava</i>	324
	9.2 <i>Výsledky přístupových jednání</i>	325
	9.3 <i>Program SAPARD</i>	328
	9.4 <i>Komunikační strategie</i>	329
C. TEXTOVÉ PŘÍLOHY		330
1	Přehled legislativních opatření, týkajících se bezprostředně zemědělství a projednávaných v roce 2002	330
	1.1 <i>Schválené právní normy (stav k 1. 3. 2003)</i>	330
	1.2 <i>Připravované právní normy v roce 2002</i>	344
2	Hodnocení účinnosti podpor zemědělství za období 1995 - 2002 podle jednotlivých druhů a věcného zaměření podpor	352
D. TABULKOVÁ PŘÍLOHA		364
	Tabulky k části A	364
	Tabulky k části B	366

POUŽITÉ ZKRATKY

a. s.	akciová společnost
AGC	Agrocenzus
AK ČR	Agrární komora ČR
AMA	Agrarmarkt Austria für den Bericht Getreide und Ölsaaten
ASZ ČR	Asociace soukromého zemědělství ČR
AZS	aktivní zušlechťovací styk
b. c.	běžné ceny
BSE	bovinní spongiformní encefalopatie (nemoc šílených krav)
CC 10	Candidate Countries (kandidátské země)
CEA	Confederation of European Agriculture (Konfederace evropského zemědělství)
CEFTA	Central European Free Trade Agreement (Středoevropská dohoda v oblasti volného obchodu)
CEJA	European Council of Young Farmers (Evropská rada mladých zemědělců)
CERYC	Central European Rural Youth Coordination (Sdružení pro spolupráci středoevropské venkovské mládeže)
CIAA	Confédération des Industries Agro-alimentaires (Konfederace potravinářského průmyslu)
CN	celní nomenklatura
COCERAL	European association representing trade in cereals, feedstuffs, oilseeds, olive oil and agrosupply at the European Union (Asociace obchodníků s obilovinami a olejninami v EU)
COGECA	Comité général des coopératives agricoles (Ústřední výbor zemědělských družstev)
COPA	Comité des organisations professionnelles de l'agriculture de la Communauté (Výbor organizace profesionálních zemědělců EU)
CPI	Consumer price index (index spotřebitelských cen)
CPV	ceny průmyslových výrobců
CZV	ceny zemědělských výrobců
č. ž.	čisté živiny
ČAZV	Česká akademie zemědělských věd
ČHMÚ	Český hydrologický a meteorologický ústav
ČMSO ZZN	Českomoravské sdružení organizací zemědělského zásobování a nákupu
ČMVVU	Českomoravská vinařská a vinohradnická unie
ČMZRB	Českomoravská záruční a rozvojová banka
ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ČOV	čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSZP	Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů
ČSCHMS	Český svaz chovatelů masného skotu

ČSN	česká státní norma (česká technická norma)
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
ČZU	Česká zemědělská univerzita v Praze
DCB	dichlorbifenylyl
DDT	dichlordifenylyltrichlormethylmethan
DG SANGO	Health and Consumer Protection Directorate-General (Generální ředitelství pro ochranu zdraví a ochranu spotřebitele v EU)
DJ	dobyččí jednotka
DPH	daň z přidané hodnoty
DVT	drobné vodní toky
EAAP	European Association for Animal Production (Evropská asociace pro živočišnou výrobu)
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Evropský zemědělský garanční a orientační fond)
ECCA	European Communities Court of Auditors (Účetní dvůr Evropského společenství)
ECU	European Currency Unit (evropská měnová jednotka) platnost do 31. 12. 1998
ECYF4HC	European Committee for Young Farmers' and 4H Clubs (Evropská komise pro mladé farmáře a 4H kluby)
ED	Evropská dohoda
EFTA	European Free Trade Agreement (Evropské sdružení volného obchodu)
EIU	Economist Intelligence Unit (Sdružení ekonomických expertů)
EK	Evropská komise
EN	Evropská norma
ES	Evropské společenství
EU 12	Evropská unie do roku 1994 (Belgie, Dánsko, Německo, Španělsko, Francie, Velká Británie, Řecko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko)
EU nebo EU 15	Evropská unie po roce 1994 (připojeno Rakousko, Finsko, Švédsko)
EUR	euro = společná měna Evropské měnové unie platnost od 1. 1. 1999
EUROSTAT	Evropské statistické centrum
FADN	Farm Accountancy Data Network (Síť testovacích podniků)
FAO	Food and Agriculture Organisation (Organizace pro výživu a zemědělství)
FSU-12	Former Soviet Union (Země bývalého Sovětského svazu)
FNM ČR	Fond národního majetku ČR
GA ČR	Grantová agentura České republiky
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)

GJ	gigajoule
GWh	gigawatthodina
GŘC	Generální ředitelství cel
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Points system (systém HACCP - analýza rizik a kritické kontrolní body)
HCH	hexachlorcyklohexan
HDP	hrubý domácí produkt
HIM	hmotný investiční majetek
HPH	hrubá přidaná hodnota
HRDP	Horizontal Rural Development Plan (Horizontální plán rozvoje venkova)
CHKO	chráněná krajinná oblast
IACS	Integrated Administrative and Control System Integrovaný administrativní a kontrolní systém
ICA	International Co-operative Association (Mezinárodní družstevní svaz - MDS)
ICAO	International Co-operative Agriculture Association (Zemědělská organizace Mezinárodního družstevního svazu)
IFOAM	International Federation of Organic Movements (Mezinárodní federace organického zemědělství)
IGC	International Grain Council (Mezinárodní obilní rada)
ILO	International Labour Organisation (Mezinárodní organizace práce)
INTERBUL	International Bull Evaluation (Organizace pro vyhodnocování plemenné hodnoty býků shodného plemene v různých národních populacích)
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute (Mezinárodní institut genetických zdrojů rostlin)
IPP	index průmyslové produkce
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control (Integrovaná prevence a omezování znečištění)
ISO normy	soustava norem, které zabezpečují výrobu ve stanovené jakosti a kvalitě - cílený systém výroby
I-TEQ	suma toxických koeficientů
JPÚ	jednoduché pozemkové úpravy
KBTPM	krávy bez tržní produkce mléka
Kč	koruna česká
KEZ	Kontrola ekologického zemědělství
KN	katastr nemovitostí
KNO	koeficient nominální ochrany (trhu)
KNPP	koeficient nominální podpory producentů
KNPS	koeficient nominální podpory spotřebitelů
KPÚ	komplexní pozemkové úpravy
kt	kilotuna
LFA	Less Favoured Areas (znevýhodněné oblasti)

LPF	lesní půdní fond
MDS	Ministerstvo dopravy a spojů
MEŘO	metylester řepkového oleje
MF	Ministerstvo financí
MJ	měrná jednotka
MK	Ministerstvo kultury
MLR	maximální limit reziduí pesticidů
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mtoe	mil. t olejového ekvivalentu = 41,868 GJ
MV	Ministerstvo vnitra
MVE	malá vodní elektrárna
MVN	malé vodní nádrže
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MZLU	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NAZV	Národní agentura zemědělského výzkumu
NH	národní hospodářství
NM	normalizovaný moštoměr
NPK	dusík - fosfor - draslík
NTB	Non Technical Barriers Netechnické bariéry
NUTS	Nomenclature des unités territoriales statistique (územní statistické jednotky)
NV	nařízení vlády
o. p.	orná půda
o. p. s.	obecně prospěšná společnost
OBHK	Obchodní burza Hradec Králové
OCP	odhad celkových podpor
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OFIVAL	Office National Interprofessionnel des Viandes, de l'Élevage et de l'Aviculture (Národní meziprofesionální agentura pro maso, chov domácích zvířat a drůbeže)
OKEČ	odvětvová klasifikace ekonomických činností
OPOS	odhad podpory obecných služeb
OPP	odhad produkčních podpor
OSP	odhad spotřebitelských podpor
OSVTE	ostatní státy s vyspělou tržní ekonomikou
OVS	Okresní a městská veterinární správa
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZT	ochrana zvířat proti týrání
p. a.	per annum (ročně)
PAH	polyaromatické uhlovodíky
PBB	Plodinová burza Brno

PCB	polychlorované bifenylly
PCDD/F	polychlorované dibenzodioxiny a polychlorované dibenzofurany (dioxiny)
PF ČR	Pozemkový fond ČR
PFO	podniky fyzických osob
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
Phare	Poland and Hungary Assistance for Restructuring Economy (Pomoc pro Polsko a Maďarsko na restrukturalizaci ekonomiky)
PHM	pohonné hmoty a mazadla
PHO	pásmo hygienické ochrany
PJ	petajoule (10^{-15})
PK ČR	Potravinářská komora ČR
POR	přípravky na ochranu rostlin
PPO	podniky právnických osob
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
PZS	pasivní zušlechťovací styk
RPF	Regionální pracoviště fondu (SZIF)
RPJ	Roční pracovní jednotka (Annual Work Unit - AWU)
RRPJ	Roční pracovní jednotka nenámezdní (rodinné) pracovní činnosti (Family Work Unit - FWU)
RV	rostlinná výroba
RZ	rozvojové země
s. c.	stálá cena
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova)
Sb.	sbírka zákonů
SDZT	Sdružení dovozců zemědělské techniky
SEUROP	Superior Excellent Very Good Fair Poor (Jednotná klasifikace jatečně opracovaného těla skotu a prasat podle podílu svaloviny)
SFŽP ČR	Státní fond životního prostředí ČR
SLAK	slintavka a kulhavka
SNS	Společenství nezávislých států
SOK ČR	Státní odrůdová kniha ČR
SOM	sušené odstředěné mléko
SOP	Sektorový operační plán
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SRS	Státní rostlinolékařská správa
SSHR	Správa státních hmotných rezerv
SVE	střední a východní Evropa
SVS ČR	Státní veterinární správa ČR
SZDS	Svaz zemědělských družstev a společností
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond (dříve SFTR)
SZP	Společná zemědělská politika

SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce (dříve ČZPI)
SZÚ	Souhrnný zemědělský účet
TAIEX	Technical Assistance Information Exchange Office (Úřad pro technickou pomoc a výměnu informací)
TOZ	trvale se obracející zásoby
TTP	trvalé travní porosty
TUV	teplá užitková voda
ÚKOZ	Ústřední komise pro ochranu zvířat
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
UPOV	Union Internationale pour la Protection des Optentions Végétales (Unie na ochranu práv k odrůdám)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
USD	americký dolar
USDA	United State Department of Agriculture (Ministerstvo zemědělství USA)
ÚSES	územní systém ekologické stability
ÚZPI	Ústav zemědělských a potravinářských informací
VaV	věda a výzkum
VFU	Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně
VUC	Výzkumný ústav cukrovarnický
VÚLHM	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
VÚMOP	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy
VÚPP	Výzkumný ústav potravinářského průmyslu
VÚRV	Výzkumný ústav rostlinné výroby
VÚVeL	Výzkumný ústav veterinárního lékařství
VÚZE	Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
VÚZT	Výzkumný ústav zemědělské techniky
VÚŽV	Výzkumný ústav živočišné výroby
WHO	World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)
WTO	World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
z. p.	zemědělská půda
ZA MZe	Zemědělská agentura MZe
ZeT	Sdružení zemědělské a lesnické techniky
ZCHÚ	zvláště chráněné území
ZPF	zemědělský půdní fond
ZS ČR	Zemědělský svaz ČR
ZTAK	Zahraniční trhy agrárních komodit
ZVHS	Zemědělská vodohospodářská správa (dříve Státní meliorační správa)
ZVS	Zemědělský veřejný sklad
ž. hm.	živá hmotnost
ŽV	živočišná výroba

VYSVĚTLIVKY K POUŽITÝM ČÍSELNÝM ÚDAJŮM

Údaje použité ve Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2002 (Zpráva 2002) pocházejí z různých zdrojů. Základním zdrojem jsou statistická data ČSÚ, dále údaje rezortní statistiky MZe, výběrového šetření FADN, výročních zpráv některých institucí, např. PGRLF, SZIF (SFTR), data mezinárodních organizací atd. Zdroje použitých údajů jsou u každé tabulky uvedeny.

Ukazatele v tabulkové příloze, u nichž to datové zdroje umožnily, jsou prezentovány v časové řadě, zahrnující výchozí rok 1989 a posledních pět sledovaných let 1998 - 2002. Tabulková příloha je přitom koncipována jako primární databáze ukazatelů v absolutních hodnotách bez výpočtů indexů, podílů a jiných odvozených ukazatelů.

Uzávěrka dat pro Zprávu 2002 byla s ohledem na daný termín zpracování její konečné verze stanovena u kapitol, které se týkají agrárního zahraničního obchodu na 31. 3. 2003, u ostatních kapitol na 25. 4. 2003. Ve Zprávě 2002 jsou proto uvedeny pouze údaje, které byly dostupné k těmto termínům. Většina údajů jak za marketingový rok 2002/03, tak za kalendářní rok 2002 má charakter předběžných dat, což není v jednotlivých případech komentováno. Pokud jsou použity kvalifikované odhady VÚZE, je na to upozorněno. Vzhledem k tomu, že i v předchozích Zprávách měly údaje za analyzovaný rok předběžný charakter, nemusí být vždy hodnota téhož ukazatele za určitý rok ve všech zprávách stejná. Ve Zprávě 2002 se to týká především údajů za rok 2001, které jsou zde uváděny ve své zpřesněné podobě, zatímco ve Zprávě 2001 byly použity předběžné nebo odhadované hodnoty. Výběrové šetření FADN konané počátkem roku 2003 sleduje nejen údaje za rok 2002, ale i za rok 2001. Proto data za rok 2002 i za rok 2001 (pokud není výslovně uvedeno jinak) pocházejí z tohoto šetření.

Vzhledem k počítačovému zpracování (Microsoft Excel) obsahují tabulky zaokrouhlené ukazatele (součty, procenta apod.). Proto součtové ukazatele nemusí vždy přesně odpovídat součtům jednotlivých položek.

V číselné části tabulek jsou kromě významových hodnot použity i následující symboly:

-	údaj se nevyskytuje;
.	údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý;
x	údaj není smysluplný;
0 nebo 0,0	údaj existuje, ale jeho výše je nevýznamná nebo nulová.

ÚVOD

Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2002 (Zpráva 2002) je předkládána zhruba ve stejné struktuře jako v předchozích letech s několika menšími změnami směřujícími k jejímu celkovému lepšímu vyznění. Stejně jako v předchozích letech jsou v úvodu zdůrazňovány jen ty části Zprávy 2002, kde došlo ke změnám.

Zatímco v roce 2001 byl proti předchozímu roku zaznamenán lepší hospodářský výsledek, došlo v roce 2002 k výraznému zhoršení situace v českém zemědělství. Objem hrubé zemědělské produkce ve s. c. roku 1989 se proti předcházejícímu roku snížil o 4,4 %. K poklesu hrubé rostlinné produkce došlo v důsledku nižších hektarových výnosů a částečně i vlivem povodní. Hrubá živočišná produkce si udržela úroveň z roku 2001. Na úroveň hospodářského výsledku nepříznivě působil vztah mezi vývojem CZV a vývojem cen dodávek výrobků a služeb do zemědělství. Citelné snížení CZV plošně ovlivnilo výnosovou stránku hospodaření zemědělských podniků.

Proti předchozímu roku byla do Zprávy 2002 nově zařazena kap. A13 „Výsledky kontrolní činnosti MZe“ a v souvislosti s intenzivní přípravou ČR na vstup do EU byla kap. B9 rozšířena o subkapitolu B9.2, shrnující výsledky přístupových jednání.

Obdobně jako v předchozích letech představuje tabulková příloha utříděný přehled sociálně-ekonomických a výrobních ukazatelů vycházejících z podkladů ČSÚ, z rezortní statistiky, z výběrového šetření FADN (počet respondentů se zvýšil na 1 504) a z dalších zdrojů.

Přílohou Zprávy 2002 je samostatná publikace „Výběrové šetření hospodářských výsledků podnikatelských subjektů v zemědělství za rok 2002 v síti testovacích podniků FADN CZ“.

V souvislosti se získáváním statistických údajů je třeba poděkovat za dobrou spolupráci odboru statistiky zemědělství a lesnictví a dalším útvarům ČSÚ, Ministerstvu životního prostředí, Ministerstvu pro místní rozvoj, Ministerstvu průmyslu a obchodu, Ministerstvu financí, výzkumným ústavům rezortu zemědělství a dalším institucím. Stejně tak zasluhují poděkování všichni respondenti zahrnutí do výběrového šetření FADN, kteří dlouhodobě poskytují nezbytné podklady k propočtům a hodnocení výsledků hospodaření zemědělských podniků.

Číselné údaje Zprávy 2002 jsou uváděny v hodnotách, které byly k dispozici k 25. dubnu 2003. V řadě případů jde tedy o předběžné údaje, které budou revidovány v následující Zprávě. Stejný postup je uplatněn i pro předběžné údaje Zprávy 2001, které jsou v letošní Zprávě uvedeny v revidovaných hodnotách. V několika případech, v důsledku nově zjištěných skutečností, došlo k revizi i některých starších údajů.

Přehled vydaných „Zelených zpráv“ ČR

1. Zpráva o stavu českého zemědělství 1994	(údaje za rok 1993)
2. Zpráva o stavu českého zemědělství 1995	(údaje za rok 1994)
3. Zpráva o stavu českého zemědělství 1996	(údaje za rok 1995)
4. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 1996	(údaje za rok 1996)
5. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 1997	(údaje za rok 1997)
6. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 1998	(údaje za rok 1998)
7. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 1999	(údaje za rok 1999)
8. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2000	(údaje za rok 2000)
9. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2001	(údaje za rok 2001)
10. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2002	(údaje za rok 2002)

A. SITUACE ZEMĚDĚLSTVÍ V ROCE 2002

1 Obecné podmínky vývoje zemědělství

Vzhledem k výraznému meziročnímu zpomalení ekonomického růstu a přetrvávajícím dlouhodobějším hospodářským problémům (rozpočtové napětí, vysoká nezaměstnanost) byla celková makroekonomická situace v roce 2002 méně příznivá než v předchozím roce. Přetrvávaly i dlouhodobé problémy právně-podnikatelského prostředí, týkající se celé české ekonomiky, včetně zemědělského sektoru. K pozitivům patřila zejména nízká inflace a zlevnění úvěrů, poskytovaných peněžními ústavy. Na finanční výsledky hospodaření zemědělských podniků měl zvláště nepříznivý dopad prudký meziroční pokles jejich odbytových cen. Zemědělství bylo také citelně postiženo nepříznivými povětrnostními podmínkami, zejména ničivými srpnovými povodněmi.

1.1 Makroekonomické podmínky

Reálný ekonomický růst měřený přírůstkem HDP ve stálých kupních cenách roku 1995 se výrazně zpomalil. Tempo růstu ekonomiky pokleslo z 3,1 % v roce 2001 na 2,0 % v roce 2002 (tab. TA1.1/01). V průběhu roku 2002 se dynamika růstu HDP soustavně snižovala – z 2,6 % v I. čtvrtletí na 1,5 % ve 4. čtvrtletí. Uvedený celoroční dvouprocentní přírůstek HDP byl vyvolán poptávkou po tuzemské produkci určené pro konečnou spotřebu (zvýšení o 2,6 %), zatímco poptávka po tuzemských zdrojích určených pro tvorbu kapitálu i pro čistý vývoz poklesla (shodně o 0,3 %).

Vývoj jednotlivých složek poptávky (bez rozlišení mezi tuzemským nebo dovezeným zbožím) byl přitom diferencovaný:

- Výdaje na konečnou spotřebu se zvýšily o 4,4 %. Nárůst u domácností o 3,9 % korespondoval přitom s vývojem disponibilního důchodu v tomto sektoru, který se zvýšil o 4,0 %. Nárůst vládních výdajů na konečnou spotřebu o 5,7 % byl z části výsledkem vyšších neinvestičních výdajů rozpočtových organizací především za služby v odvětvích správy, školství a zdravotnictví, kde se projevíly vícenáklady v souvislosti s převodem kompetencí na místní samosprávu.
- Hrubá tvorba kapitálu vzrostla o 1,3 %, zatímco v roce 2001 o 7,2 %, tvorba fixního kapitálu se přitom zvýšila pouze o 0,6 % (v roce 2001 o 5,5 %). Výrazněji vzrostla investiční aktivita v sektorech domácností a vlády. Ve výrobním sektoru došlo k většímu meziročnímu zvýšení hrubé tvorby fixního kapitálu zejména v odvětví dobývání nerostných surovin (o 5,7 %) a v zemědělství spolu s lesním hospodářstvím (o 5,9 %); k výraznému poklesu (o 22,3 %) došlo naopak ve výrobě a rozvodu elektřiny, plynu a vody.
- Bilance zahraničního obchodu zbožím a službami byla v roce 2002 o 26,2 mld. Kč horší než v předchozím roce. Jednotlivé složky této bilance se vyvíjely odlišně. Zatímco

u obchodní bilance došlo ke snížení pasivního salda, bilance služeb skončila výraznějším schodkem. Projevil se zde především pokles příjezdů zahraničních turistů (umocněný ve 3. čtvrtletí povodněmi).

TA1.1/01 - Vybrané makroekonomické ukazatele

Ukazatel	Rok		Čtvrtletí 2002			
	2001	2002	I.	II.	III.	IV.
Meziroční změna (%)						
Hrubý domácí produkt v kupních cenách - s. c. 1995	3,1	2,0	2,6	2,1	1,7	1,5
- b. c.	9,6	4,6	7,1	5,4	3,5	2,8
Hrubá tvorba fixního kapitálu (s. c. 1995)	5,5	0,6	2,3	0,4	0,4	-0,1
Výdaje na konečnou spotřebu domácností - s. c. 1995	3,8	3,9	4,1	4,3	3,6	3,8
- b. c.	7,6	3,8	6,2	4,4	2,5	2,5
Míra inflace ¹⁾	4,7	1,8	3,7	2,3	0,7	0,5
Průměrná mzda ²⁾ - nominální	8,1	6,9	6,9	7,4	7,1	6,4
- reálná	3,2	5,0	3,1	5	6,4	5,9
Průmyslová produkce ³⁾	6,5	4,8	4,1	4,9	5,6	4,7
Stavební práce (s. c. 2000)	9,6	2,5	3,7	2,8	0,2	3,8
Tržby v maloobchodě vč. DPH (s. c. 2000)	3,2	3,1	4,5	3,6	3,6	1,0
Údaje za období						
Saldo obchodní bilance (mld. Kč)	-116,7	-74,5	-9,0	-11,6	-19,8	-34,1
Saldo běžného účtu platební bilance (mld. Kč)	-124,5	-121,4	-21,5	-23,0	-41,4	-35,5
Saldo státního rozpočtu (mld. Kč)	-67,7	-45,7	-15,7	14,8	-20,5	-24,3
Hrubý veřejný dluh ⁴⁾ (stav koncem období) (mld. Kč)	404,5	444,3	-	-	-	444,3
Zadluženost vůči zahraničí ⁵⁾ (stav koncem období) (mld. Kč)	811,3	792,1	762,4	730,7	754,4	792,1
Průměrné úrokové sazby z nově poskytovaných úvěrů	6,31	4,80	5,36	5,01	4,50	4,31
Devizový kurz nominální - Kč/EUR	34,08	30,81	31,76	30,40	30,25	30,85
- Kč/USD	38,04	32,74	36,23	33,12	30,75	30,88
Míra nezaměstnanosti koncem období ⁶⁾ (%)	8,90	9,81	9,08	8,73	9,44	9,81

1) Prírůstek průměrného indexu spotřebitelských cen.

2) Za NH celkem, včetně odhadu za podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci.

3) Podle statistiky produkce vybraných výrobků.

4) Nezahrnuje nepřímé závazky státu a územně samosprávných celků.

5) Pasíva bankovní soustavy (vč. ČNB), podnikové sféry a vlády ve vztahu k zahraničí.

6) Z evidence uchazečů o zaměstnání na úřadech práce.

Pramen: Údaje ČSÚ, ČNB a MF ČR

Zpracoval: E. Divíla (VÚZE)

K reálnému meziročnímu zvýšení HDP nejvíce přispěla odvětví dopravy a spojů (meziroční zvýšení hrubé přidané hodnoty ve stálých základních cenách o 11,7 %) a obchodu, včetně oprav spotřebního zboží (zvýšení uvedeného ukazatele o 11,4 %). K poklesu došlo především v odvětvích pohostinství a ubytování (-11,7 %) a stavebnictví (-8,2 %).

Ke zvýšení HDP ve s. c. přispěla rovněž odvětví zemědělství (vč. myslivosti), spolu s lesnictvím a rybolovem. Celková tvorba hrubé přidané hodnoty ve s. c. v těchto odvětvích vzrostla meziročně o 4,4 %, z toho v zemědělství o 3,2 %. Souhrnný podíl všech tří uvedených odvětví na HDP se přitom meziročně zvýšil z 5,89 % na 6,02 %, z toho podíl zemědělství ze 4,46 % na 4,51 %¹. K opačné meziroční změně sledovaných ukazatelů došlo při jejich vyjádření v běžných cenách. V důsledku propadu odbytových cen v uvedených

¹ Uvedený podíl odvětví zemědělství zahrnuje i průmyslovou a jinou nezemědělskou činnost podniků náležejících k tomuto národohospodářskému odvětví, tzn. včetně podniků zemědělských služeb.

odvětvích, především v zemědělství, se jejich společný podíl na HDP v b. c. meziročně snížil ze 4,45 % na 3,79 % a podíl zemědělství klesl ze 3,38 % na 2,80 %.

V běžných cenách vzrostl HDP v roce 2002 o 4,6 %. Úhrnná cenová hladina měřená deflátorem HDP se tak zvýšila o 2,6 %. V případě cen výrobců se na tomto zvýšení podílel zejména růst cen tržních služeb² (meziročně o 3,2 %) a stavebních prací (o 2,6 %). Mírně naopak poklesly ceny průmyslových výrobců (v průměru o 0,5 %, z toho ceny výrobců potravin a nealkoholických nápojů o 1,9 %). Výrazně poklesly ceny výrobců v zemědělství (o 9,5 %) i lesnictví (o 8,5 %).

V roce 2002 poklesla míra spotřebitelské inflace (přírůstek průměrného indexu spotřebitelských cen) z 4,7 % na 1,8 %. Bylo to mj. způsobeno pozastavením cenové deregulace a poklesem dovozních cen, ovlivněným posíleným kurzem koruny. Na uvedeném meziročním poklesu míry inflace se významně podílel vývoj cen potravin. Vzhledem k tomu, že průměrná míra inflace výrazně poklesla, bylo i při nižším nárůstu nominálních mezd dosaženo vyššího růstu mezd v reálném vyjádření.

Od výrazného zpomalení inflace a příznivého inflačního výhledu se odvíjel pokles úrokových sazeb, které se u nových úvěrů pro podniky meziročně snížily z průměrných 6,1 % v roce 2001 na 4,5 % v roce 2002; pro domácnosti obdobně z 9,3 % na 8,8 %. Toto zlevnění úvěrových zdrojů bylo doprovázeno snižováním základních sazeb ČNB na mezibankovním trhu; hodnota tříměsíční zápůjční úrokové sazby PRIBOR poklesla z lednových 4,6 % na prosincových 2,6 %.

Převážně negativní dopad na podnikatelskou sféru v podmínkách naší otevřené ekonomiky mělo mimořádné meziroční posílení kurzu koruny k USD o 13,9 % a k EUR o 9,6 %. Vývoj kurzu koruny se tak vyznačoval značným překročením zhruba čtyřprocentního ročního zhodnocení národní měny, které je možno v daných hospodářských podmínkách považovat za úměrné, neohrožující konkurenční schopnost našich podniků - vývozců. ČNB se snažila tlumit tlak na posilování koruny intervencí na devizovém trhu a dohodou s vládou o sterilizaci privatizačních příjmů.

Nadměrné posílení směnného kurzu koruny oslabovalo exportní schopnost ekonomiky a umocňovalo tak slabou zahraniční poptávku. Zlevnění dovozu vytvářelo přitom náročnější prostředí pro uplatnění domácích výrobků (včetně potravin) na vnitřním trhu. V zemědělském sektoru působil zpevněný kurz i na růst výdajů na subvencování vývozu přebytků.

V roce 2002 pokračovalo prohlubování nesouladu mezi poptávkou po práci a její nabídkou. Míra registrované nezaměstnanosti (údaje MPSV ČR) dosáhla v ročním průměru 9,2 % s koncovou hodnotou 9,8 %. Koncem roku činil počet neumístěných uchazečů o zaměstnání 514,4 tis., tj. o 52,5 tis. více než ve stejném období předchozího roku. Růst

² *Index cen tržních služeb agreguje indexy cen nákladní dopravy, spojových výkonů, peněžnictví, pojišťovnictví, ostatních podnikatelských služeb a index cen stočného.*

nezaměstnanosti se nezastavil i přes značný příliv přímých zahraničních investic. Hlavním zdrojem propouštění se stala restrukturalizace průmyslu. Snižoval se počet volných pracovních míst a koncem roku 2002 připadlo na jedno takové místo 12,7 uchazeče, tzn. o 3,8 uchazeče více než v předchozím roce³. Nezaměstnanost se stala klíčovým ekonomicko-sociálním problémem.

1.2 Podnikatelské prostředí

Podrobnou analýzu existujících problémů právně–podnikatelského prostředí v ČR se zřetelem na blížící se vstup do EU provedlo v roce 2002 Evropsko–české fórum v Agendě 2003⁴. Evropští investoři a podnikatelské kruhy sdružené v tomto fóru se ve svém hodnocení zaměřili na deset klíčových oblastí, legislativou o konkursech počínaje a fungováním kapitálových trhů konče. V daném případě uvádíme nejdůležitější stanoviska a doporučení k vybraným oblastem, významným pro podnikatelské subjekty ve všech odvětvích, včetně zemědělského sektoru.

Obchodní rejstřík

Ekonomický rozvoj země je závislý na kvalitě a rychlosti rozhodnutí státní správy a soudnictví v oblastech, ve kterých stát ovlivňuje chod ekonomiky. Obchodní rejstřík představuje přitom jeden z nejvýraznějších příkladů vzájemného působení mezi ekonomickým rozvojem a aktivitami státní správy a soudnictví v oblastech, které ovlivňují činnost podnikatelských subjektů.

Situace v oblasti činnosti obchodních rejstříků v ČR, spravovaných krajskými soudy, je v Agendě 2003 hodnocena velmi kriticky. České obchodní registry nesplňují ani kritérium rychlosti, kvality a transparentnosti, ani kritérium rovného zacházení. Evropsko–české fórum předložilo již v prosinci 2001 návrh zákona, kterým by agenda obchodních rejstříků byla vyvedena z oblasti soudnictví a který by vložil tuto agendu do rukou registrátorů jmenovaných Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Agenda 2003 v této souvislosti doporučuje mj.:

- Svěřit vedení obchodního rejstříku státem dozorovaným soukromým osobám s požadovanými kvalifikačními předpoklady – registrátorům. Mělo by tak dojít k jasnému definování odpovědnosti za kvalitu a rychlost vyřizování návrhů a k zavedení účinných sankčních mechanismů v případě špatné práce osob vedoucích obchodní rejstřík.

³ Podle údajů výběrového šetření ČSÚ rostl zároveň počet registrovaných nezaměstnaných, kteří aktivně nehledali nové zaměstnání. Rovněž se nedá vyloučit, že část osob vedených jako nezaměstnaní je ekonomicky aktivní v tzv. šedé ekonomice.

⁴ Euro-Czech Forum: AGENDA 2003. Prague, 28 January 2003. Agendu 2003 zpracoval kolektiv 28 zahraničních a tuzemských autorů, vedený předsedou Správní rady Evropsko–českého fóra G. Plessenem.

- Zavést podávání návrhů na zápis na předepsaných formulářích a stanovit seznam listin, kterými je třeba návrh doložit, aby se zvýšila míra předvídatelnosti rozhodnutí ve věcech obchodního rejstříku a byla odstraněna právní nejistota osob, které podávají návrhy na zápis a zároveň usnadněna kontrola správnosti návrhu.
- Stanovit pevné krátké lhůty pro vyřizování žádostí, doplněné o účinné mechanismy jejich prosazování. Týkalo by se to zejména fikce zápisu v případě nedodržení lhůty pro vyřizování žádosti o prvozápis právnické osoby do obchodního rejstříku, kárných postihů registrátora v případě nedodržení lhůty a jeho občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou zmeškáním lhůty.

Obchodní právo

V oblasti obchodního práva zůstává hlavním tématem problematika jeho základní normy – obchodního zákoníku. S tímto velmi často novelizovaným kodexem je spojena celá řada výkladových a aplikačních obtíží. Četné novelizace zákonných ustanovení podřívají právní jistotu účastníků obchodně-právních vztahů. Změny terminologie (obchodní jméno–obchodní firma, základní jmění–základní kapitál) ztěžují orientaci v zákonné normě. Novelty bývají nedokonalé a musí být revidovány a poopravovány v rámci dalších novel. V důsledku častých novelizací jsou některé požadavky zákona v platnosti pouze na omezenou dobu a podnikatelé jsou tak nuceni provádět neustálé změny společenských smluv a údajů v obchodním rejstříku, což je spojeno s relativně vysokými náklady. Vedlejším produktem takových novelizací je určitý chaos a prohloubení neúcty k zákonu. K tomu podle Agendy 2003 přistupuje skutečnost, že české soudy inklinují k formalistickému pojetí obchodního práva a často neaplikují na konkrétní případy obecné právní zásady.

V oblasti českého soukromého práva existují přitom dva kodexy – občanský a obchodní zákoník, které upravují stejné instituty tohoto práva odlišně, v závislosti na vlastnostech účastníků příslušných právních vztahů. Tento dualistický model přináší v praxi závažné problémy, které lze podle Agendy 2003 řešit jen hlubokým zásahem do koncepce obchodního zákoníku. Tento kodex je nutno osvobodit od zbytečných regulací a zabezpečit jeho užší vazbu na občanský zákoník. Samotný obchodní zákoník by se měl zaměřit pouze na nutnou regulaci oblastí, které nejsou upraveny občanským zákoníkem. Tomu by tak měla být navrácena jeho pozice základního soukromoprávního kodexu, který obsahuje výchozí normy rozhodující pro všechny oblasti soukromého práva, tedy i pro obchodní právo.

Obchodní zákoník by měl být oprostěn od některých dalších regulací ve prospěch speciálních zákonů. Týká se to zejména právní úpravy obchodního rejstříku, účetnictví podnikatelů, hospodářské soutěže a práva obchodních společností. Právní úprava jednotlivých forem obchodních společností (podobně i družstev) by měla být předmětem speciálních zákonů, což by vedlo ke zvýšení transparentnosti práva těchto společností.

Veřejné zakázky

Dosavadní právní úprava v oblasti veřejných zakázek (zákon o zadávání těchto zakázek nabyl účinnosti 1. 1. 1995 a byl již 10krát novelizován) nesplňuje podle Agendy 2003 požadavky evropských zadávacích směrnic ani z hlediska terminologického, ani ve vymezení zadávacích postupů, podmínek jejich použití a výkonu dohledu. Nevztahuje se proto ani na veřejné zakázky v rámci předvstupních strukturálních programů pro kandidátské země, připravující se na vstup do EU.

Vzhledem k očekávanému vstupu do EU v roce 2004 byly kandidátské země na setkání poradního výboru pro oblast zadávání veřejných zakázek počátkem května 2002 v Bruselu upozorněny, že Evropská komise očekává zajištění plné kompatibility v oblasti veřejných zakázek přibližně do konce roku 2002. Podle zkušeností bude k uvedení nových právních předpisů do praxe potřeba minimálně jeden rok (2003). Evropská komise kandidátským zemím zároveň připomněla, že nedosažení plné kompatibility s právem společností v oblasti veřejných zakázek bude mít za následek omezený přístup k prostředkům ze strukturálních fondů EU.

Po parlamentních volbách v roce 2002 rozhodla česká vláda o dopracování vládního návrhu zákona o zadávání veřejných zakázek z roku 2001 (kritizovaného Evropskou komisí). V rámci připravovaného nového zákona má být uskutečněna požadovaná reforma systému zadávání veřejných zakázek. Vychází se přitom z toho, aby zadávací řízení bylo co nejjednodušší a nejrychlejší, aby se sjednotilo vymezení pojmů, působilo se proti sklonům ke korupci a byla poskytována lepší právní ochrana.

Na rozdíl od dosavadního zákona má nový zákon rozlišovat mezi zakázkami na dodávky, na stavební práce a na služby. Zároveň má obsahovat důležité předpisy o přezkumném řízení v oblasti zadávání veřejných zakázek. Ke klíčovým bodům nového zákona mají patřit i pravidla pro zjištění způsobilosti podnikatelů a pro hodnocení nabídek. Podle nich bude předpokladem pro zařazení předložené nabídky mezi hodnocené nabídky to, že byla splněna kvalifikační kritéria uvedená zadavatelem ve zveřejnění nebo oznámení. Zájemci, kteří tyto požadavky nebudou splňovat, musí být vyloučeni. Zadavateli bude poskytnuta možnost zvolit jako zadávací kritérium buď nejnižší cenu nebo efektivnost nabídky. Toto rozhodnutí bude muset učinit před vypsáním zadávacího řízení, neboť zadávací kritéria musí být uvedena v příslušném zveřejnění nebo oznámení.

Pracovní právo

Pracovní právo v ČR je kodifikováno zákonem č. 65/1965 Sb., který byl od doby svého vzniku více než třicetkrát pozměněn tak, jak se měnilo nahlížení na tuto oblast práva a jak byly do jeho znění postupně zapracovávány mezinárodní smlouvy, ke kterým se ČR připojovala. Přílišné množství novel si zjevně vyžaduje nový zákoník práce, který by nahradil

dosud platný zákon a současně obsáhl i aktuální stav pracovního práva, včetně požadavků na pracovně právní předpisy, související s předpokládaným vstupem ČR do EU.

Obsahové nedostatky dosavadního zákoníku práce a prováděcích předpisů k němu se podle Agendy 2003 týkají zejména úpravy pracovních poměrů uzavíraných na dobu určitou, dále úpravy převedení nebo přeložení zaměstnanců na jinou práci a úpravy skončení pracovního poměru.

V případě pracovního poměru na dobu určitou je na jedné straně zcela nežádoucí, aby byl tento institut znevažován tak, jak se tomu někdy děje např. u učitelů (pracovní poměr sjednaný od září do června a pak opět na stejné období). Na druhé straně je žádoucí, aby zaměstnavatel mohl sjednat pracovní poměr na dobu určitou s kýmkoli a kdykoli, pokud tím nebude zaměstnanec diskriminován. Jako zcela kontraproduktivní se jeví omezení možnosti zaměstnávání osob, které jsou absolventy škol nebo mladiství, na dobu určitou. Toto omezení je podle autorů Agendy 2003 jednou z hlavních příčin, proč takové osoby jen obtížně nacházejí zaměstnání, a mělo by být zrušeno.

Co se týká změny sjednaných pracovních podmínek, mělo by být umožněno, aby zaměstnavatel mohl se zaměstnancem předem dohodnout, za jakých podmínek bude zaměstnanec převeden nebo přeložen na jinou práci. Toto ujednání by nebylo v rozporu s mezinárodními úmluvami o nucené práci a zaměstnavatelům by umožnilo lepší využití jejich zaměstnanců. Zákon by musel přiměřeně omezit smluvní volnost zúčastněných stran tak, aby tento institut nebyl zneužíván. V takovém případě by možnost převádět zaměstnance mezi sjednanými místy výkonu práce podle dostupné konkrétní práce na konkrétním místě mělo významná pozitiva. Vedlo by to k větší stabilizaci pracovního poměru mnoha zaměstnanců, omezil by se počet případů pracovního poměru na dobu určitou a zaměstnanci by přitom nebyli poškozeni.

Patrně nejzávažnější je otázka úpravy skončení pracovního poměru. Podle názoru autorů Agendy 2003 by zde mělo dojít k určité liberalizaci. Především by měl mít zaměstnavatel možnost ukončit pracovní poměr z jakéhokoli důvodu (včetně tzv. prosté nadbytečnosti), ale za podmínky, že zaměstnanec v takovém případě nejdříve obdrží odstupné. Pokud by pracovní poměr skončil výpovědí, byla by výpovědní doba tříměsíční, pokud by skončil okamžitým zrušením pro nadbytečnost, odstupné by bylo dvojnásobné (nejméně čtyřnásobek průměrného výdělku). Pro určité osoby (zaměstnanec pečující o dítě mladší 15 let, zaměstnanec se změněnou pracovní schopností atd.) by odstupné v případě „proste nadbytečnosti“ mohlo být vyšší. V kolektivní smlouvě by bylo možno sjednat další podmínky.

Konkurs a vyrovnání

Úpadkové právo, upravené zákonem o konkursu a vyrovnání, má navzdory řadě novelizací některé vážné nedostatky. Soudy využívají v praxi pouze konkursní řízení, které

převádí oprávnění nakládat s majetkem dlužníka na správce konkursní podstaty (jmenovaného soudem) a jehož výsledkem je prodej veškerého majetku, který dlužník vlastní a zánik podnikatelského subjektu. Alternativní metoda (vyrovnání), na jejímž základě dlužník i nadále nakládá se svým majetkem a usiluje o schválení restrukturalizačního plánu svými věřiteli, je využívána jen velmi zřídka.

Dochází ke značné časové prodlevě mezi dnem prohlášení konkursu a dnem, kdy se o jeho existenci dozví banka, u níž jsou vedeny účty dlužníka, nacházejícího se v úpadku. V důsledku toho mohou jednatelé či jiné osoby oprávněné jednat jménem příslušné firmy nakládat s finančními prostředky uloženými na účtech banky dlužníka a bance následně vzniká odpovědnost za ušlé plnění, jež utrpěla konkursní podstata (jakož i nepřímo věřitelé).

Pro zpeněžení konkursní podstaty přichází podle platných zákonných ustanovení v úvahu veřejná dražba, soudní výkon rozhodnutí nebo prodej mimo dražbu. K prodeji mimo dražbu zákon neobsahuje žádná další ustanovení, což v praxi vede ke svévolnému nakládání některých správců konkursní podstaty s majetkovými hodnotami, které jim byly svěřeny do správy.

Postavení konkursních věřitelů v konkursním řízení je relativně slabé. Role věřitelů je v podstatě jen konzultativní a věřitelé např. nemohou předem ovlivnit výběr osoby správce konkursní podstaty. Dochází i k tomu, že správce zpeněží konkursní podstatu (nebo její významnou část) ještě dříve, než jsou ustaveny orgány věřitelů nebo bez jakékoli konzultace s věřiteli. Mezi problematické otázky patří profesionalizace správců konkursní podstaty, jejich vzdělávání či vzdělávání specializovaných konkursních soudců, nemožnost, aby správci byly jmenovány kapitálové obchodní společnosti, ustanovení správce do funkce soudem, který je odpovědný za rozhodování v řadě významných otázek, které se týkají téhož konkursu (včetně samotného prohlášení konkursu).

Pro posílení postavení konkursních věřitelů měl by mít jejich orgán přímý vliv na jmenování správce konkursní podstaty a měl by mít zároveň i konečné slovo při schvalování restrukturalizačního plánu v případě vyrovnání. Podle autorů Agendy 2003 měla by být také odstraněna nejistota ohledně toho, zda při zpeněžení majetku úpadce jednou smlouvou nemohou na kupujícího přejít i závazky úpadce. Pro zvýšení výnosu zpeněžení a pravděpodobnosti zachování podnikatelské činnosti úpadce mělo by být v nové úpravě zákona o konkursu a vyrovnání stanoveno, že na kupujícího nepřecházejí při koupi majetku úpadce závazky úpadce (s výjimkami sjednanými ve smlouvě o zpeněžení).

Obchodní soudnictví

České obchodní soudnictví a v širším kontextu soudnictví vůbec potřebuje, podle Agendy 2003, radikální reformu, aby byla zajištěna základní funkce soudní moci - rychle a kvalitně rozhodnout. Na jejím plnění budou trvat všichni relevantní aktéři procesu evropské integrace, institucemi EU počínaje a členskými státy EU konče. Úspěch uvedené reformy

bude přitom spočívat v interakci dvou reformních procesů: reformy hmotného práva (zvláště ve výše zmíněných oblastech, týkajících se obchodního rejstříku, konkursu a vyrovnání ad.) a ve snaze najít optimální řešení pro urychlení rozhodování v obchodních sporech.

Podle Agendy 2003 není české soudnictví motivováno k chápání potřeb obchodního světa a zákonitostí ekonomického růstu. Nebylo dosud vedeno k tomu, aby si bylo vědomo své části vlivu na růst české ekonomiky a na situaci jednotlivých ekonomických subjektů v případě, že jsou ekonomicky závislí na rozhodnutí soudu. V této souvislosti věnuje Agenda 2003 zvýšenou pozornost i specifické slabé stránce našeho obchodního soudnictví: ačkoliv soudci rozhodují o ekonomických záležitostech, činí tak pouze na základě svých právnických vědomostí.

Jedním z nejpalčivějších problémů jsou nepřiměřené průtahy v oblasti nařizování jednání. U krajských soudů trvá šest až osm měsíců, než je vydán rozsudek ve zcela jednoduché záležitosti. Průměrná doba soudního sporu v případě nároku, proti kterému byl vznesen protinárok, je rok a půl až dva roky poté, co se uskutečnilo první jednání, na kterém byly předloženy důkazy. K prvnímu jednání dochází přitom v řádu až jednoho roku. Od roku 2001 začaly soudy upřednostňovat nevyřešené spory staré 5 nebo 6 let, na úkor nových případů. Podle Agendy 2003 to svědčí o nezájmu soudnictví o problémy obchodního světa a fungování ekonomiky. Z logiky věci by vyplývalo, že vyřešení nejčerstvějších sporů zdravých ekonomických subjektů figurujících v rámci sporu by mělo být upřednostněno před řešením sporů dnes již velmi často neexistujících firem, které musely ukončit svou ekonomickou aktivitu mnohdy z důvodů zdlouhavosti soudního jednání.

1.3 Zemědělská politika

Celkové podpory zemědělství, vyjádřené podle metodiky OECD ukazatelem odhadu produkčních podpor (% OPP) dosáhly v ČR v roce 2002 podle předběžných údajů 28 %, tj. o 5 procentních bodů více než v předchozím roce. Tato změna byla důsledkem nárůstu podpory tržních cen, jejíž podíl na celkové podpoře (včetně přímých plateb) se zvýšil z 60 % v roce 2001 na 75 %. K obdobným změnám týkajícím se podpory zemědělství došlo v členských zemích EU. Rozdíl mezi % OPP v ČR a EU celkem se přitom v roce 2002 snížil na 8 procentních bodů (v předchozím roce činil tento rozdíl 11 bodů).

Ani mimořádný nárůst podpory tržních cen zemědělské produkce nedokázal zabránit jejich značnému poklesu, který byl výsledkem souběhu více faktorů (z pohledu poptávky to byly především snížené možnosti odbytu zemědělských produktů v zahraničí, způsobené částečně i negativními dopady zpevnění kurzu koruny na konkurenceschopnost domácích výrobců). Propad odbytových cen o 8,5 mld. Kč byl hlavní příčinou poklesu tržeb zemědělských podniků proti předchozímu roku. Tržby tak v běžných cenách poklesly téměř

o 7 %⁵. To se negativně promítlo do finančních výsledků hospodaření zemědělských podniků, které vykázaly ztrátu ve výši 3,5 mld. Kč⁶. V porovnání s dosaženým ziskem v roce 2001 představuje tato ztráta v roce 2002 pokles výsledku hospodaření o 6,8 mld. Kč. Důsledky propadu cen zemědělských výrobců byly mnohem horší než povodňové škody, které v zemědělské prvovýrobě dosáhly 2,2 mld. Kč.

Stát se snažil zmírnit škody utrpěné v zemědělství jak podporou tržních cen, tak kompenzací povodňových škod (spolu s tzv. povodňovým kolem fondu SAPARD), urychlením výplaty záloh na přímé platby zemědělským podnikům, odkladem splátek některých jejich závazků vůči Pozemkovému fondu ČR i dalšími opatřeními.

V roce 2002 pokračily přípravy na aplikaci řídicích a kontrolních mechanismů Společné zemědělské politiky a strukturálních fondů po vstupu do EU. Týká se to zejména platebních agentur (SZIF a Agrární platební agentura, budovaná na základě nynější Agentury SAPARD, která bude po určitou dobu fungovat souběžně s APA) a Integrovaného administrativního a kontrolního systému (IACS). Pravidelná zpráva Evropské komise o ČR za rok 2002 ocenila v této souvislosti také dosažení významného pokroku při posílení administrativních struktur pro přípravu, implementaci, řízení a kontrolu programů rozvoje venkova, financovaných z rozpočtu EU⁷.

1.4 Povětrnostní podmínky v marketingovém roce 2001/02

Úhrny srážek v období od září 2001 do září 2002

Podle Českého hydrometeorologického ústavu povětrnostní podmínky pro růst a vývoj rostlin během vegetace měly v roce 2001/02, zejména v dosažených úhrnech srážek v letním období v Čechách, zcela mimořádný průběh.

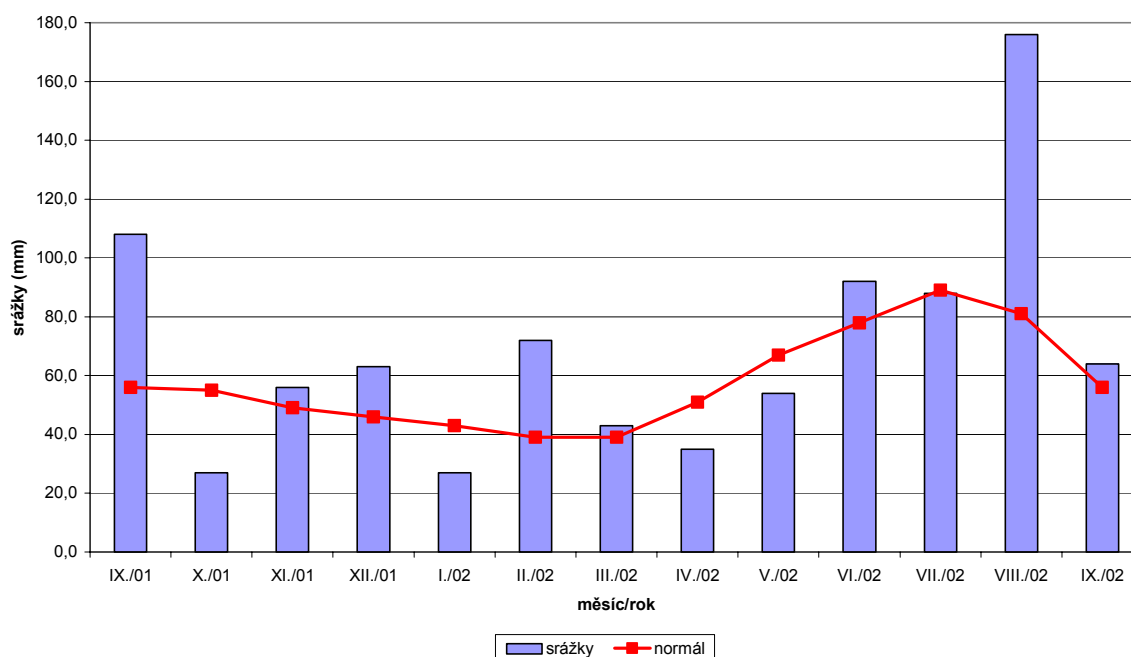
Nadnormální průměrné úhrny srážek byly již v září 2001. V ČR spadlo průměrně 108 mm (193 % normálu), přičemž v Čechách spadlo průměrně 101 mm (180 % normálu) a na Moravě 124 mm (210 % normálu).

⁵ Podle údajů ČSÚ se po vyloučení cenových vlivů tržby zemědělských podniků za vlastní výrobky a služby ve stálých cenách roku 2000 meziročně zvýšily o 2,5 %.

⁶ Souhrnný hospodářský výsledek z celkové činnosti zemědělských podniků, při zohlednění osobního důchodu u podniků fyzických osob.

⁷ Podrobně o zemědělské politice v roce 2002 a stavu příprav na vstup do EU pojednává část B.

Graf TA1.4/01 - Měsíční úhrny srážek a dlouhodobý normál v ČR září 2001 - září 2002

Pramen: ČHMÚ

Zpracoval: V. Kopecká (ČHMÚ)

Slabě nadnormální srážkové úhrny byly také v listopadu a v prosinci 2001, v březnu a v červnu 2002. Silně nadnormální byly srážkové úhrny v září 2001 a v únoru a v srpnu 2002. V srpnu 2002 spadlo v ČR průměrně 176 mm (normál 81 mm, tj. 217 % nad normálem), přičemž v Čechách spadlo průměrně 202 mm (n. 78 mm, tj. 259 % nad n.) a na Moravě průměrně 124 mm (n. 86 mm, tj. 144 % nad n.), jak dokumentuje i graf TA1.4/01.

Nadměrné srážky způsobily, že na mnoha místech, kde půdy byly již v srpnu nasycené vodou, probíhal povrchový odtok. Přestože zářijový průměr roku 2002 byl proti srpnovému podstatně nižší (64 mm, tj. 114 % normálu), při plném nasycení půd vodou dále probíhal povrchový odtok.

V celé ČR byly srážkově podnormální měsíce říjen 2001, leden, duben a květen 2002.

Teploty vzduchu v období od září 2001 do září 2002

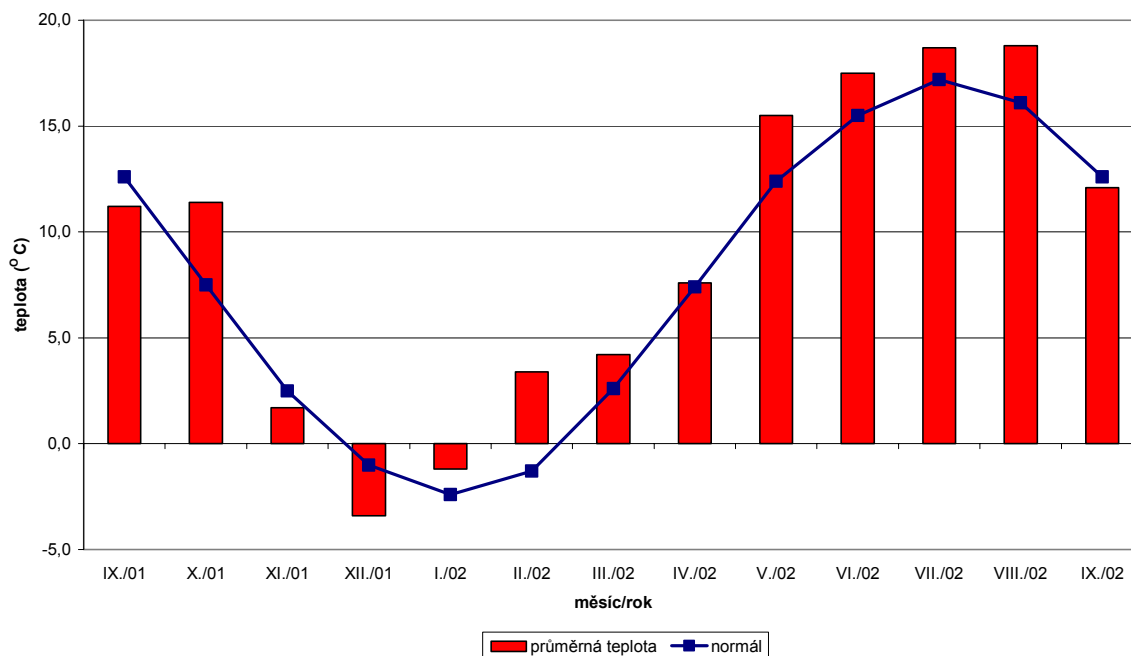
Nadnormální průměrné měsíční teploty v ČR byly v říjnu 2001 a v lednu až srpnu 2002, jak ukazuje graf TA1.4/02.

Nejteplejší byl říjen 2001, kdy průměrná teplota vzduchu dosáhla 11,4° C (3,9° C nad normálem). V 1. a 2. dekádě října vystoupila denní maxima na 16 až 22° C, ojediněle až na 24° C.

Výrazně nadnormální byl také únor 2002, kdy průměrná teplota 3,4° C v ČR byla o 4,7° C nad normálem. Denní maxima v tomto měsíci byla většinou kladná (3 do 10° C). Záporné teploty se vyskytovaly ojediněle.

V celé ČR byly teplotně podnormální měsíce září, listopad a prosinec 2001 a září 2002. Největší odchylka od normálu byla v ČR zaznamenána v prosinci 2001, kdy dosažená průměrná teplota $-3,4^{\circ}\text{C}$ byla o $2,4^{\circ}\text{C}$ nižší než hodnota normálu.

Graf TA1.4/02 - Průměrná měsíční teplota vzduchu a dlouhodobý normál v ČR září 2001 - září 2002

Pramen: ČHMÚ

Zpracoval: V. Kopecká (ČHMÚ)

2 Předpoklady a faktory zemědělské výroby

2.1 Vlastnické vztahy a podnikatelská struktura

2.1.1 Změny vlastnických a uživatelských vztahů

Situace ve vypořádání restitučních nároků

Vyřizování uplatněných restitučních nároků v zemědělství, vyjádřené zejména ukazateli počtu ukončených nebo téměř ukončených restitučních případů a počtu vydaných správních rozhodnutí, dále pokračovalo. Svědčí o tom především 98,4 % ukončených nebo téměř ukončených restitučních případů k 31. 12. 2002 proti 97,9 % k 31. 12. 2001.

TA2.1/01 - Vyřizování restitucí v rezortu zemědělství¹⁾

Ukazatel	2001		2002	
	počet případů	%	počet případů	%
Uplatněné nároky ²⁾	232 090	100,0	231 828	100,0
Ukončené nebo téměř ukončené restituční případy	227 131	97,9	228 103	98,4
Vydaná správní rozhodnutí ³⁾	422 724	100,0	429 504	100,0
z toho - rozhodnutí v právní moci	405 694	96,0	413 099	96,2

1) Restituční případy ve smyslu zákona č. 229/1991 Sb. v plném znění, vždy k 31. 12.

2) Rozdíl v počtu uplatněných restitučních případů je dán upřesněním evidence.

3) K jednomu restitučnímu případu je možno vydat více rozhodnutí. Počet správních rozhodnutí a podaných odvolání se může lišit u jednotlivých restitučních případů při jejich revokaci, po několika odvoláních apod. Odvolání: v průměru 2/3 k soudům, 1/3 k MZe.

Pramen: Údaje Ústředního pozemkového úřadu MZe

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

V rámci správních řízení do konce roku 2002 bylo rozhodnuto celkem o 1 647 430 ha zemědělské a lesní půdy. Z toho bylo skutečně vydáno 1 282 652 ha, nevydáno s nárokem na náhradu prostřednictvím PF ČR bylo 122 269 ha. Mimo to z důvodů nenaplnění zákonných podmínek pozemkové úřady rozhodly o nevydání 242 509 ha.

Privatizace státních podniků hospodařících na zemědělské půdě

Privatizace státních statků a obdobných státních podniků hospodařících na zemědělské půdě (dále jen státních statků) byla v roce 2002 téměř ukončena. Dokládají to údaje v tab. A2.1/01. Po provedené aktualizaci údajů o objemu majetku státních statků určeného k privatizaci, zohledňující zařazení některých podniků do likvidace nebo konkurzu, vyřazení z privatizace apod., činil podíl majetku v realizovaných privatizačních projektech k 31. 12. 2002 již 98,65 % z celkové hodnoty majetku zahrnutého do zakladatelských privatizačních projektů. Proces privatizace však byl dále limitován nejen vyřizováním restitučních případů podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku a jeho pozdějších úprav, ale také revokací privatizačního řízení.

U státních statků byl nejrozšířenější metodou privatizace přímý prodej předem určenému nabyvateli (55,1 % případů). Z hlediska právní formy nabyvatele připadla převažující část privatizovaného státního majetku právníkům osobám.

TA2.1/02 - Majetek schválených privatizačních projektů státních statků podle metod privatizace (k 31. 12. 2002)

Metoda privatizace	Majetek celkem (mil. Kč)	Podíl (%)
Veřejná dražba	1 905	9,78
Veřejná soutěž	3 298	16,94
Přímý prodej	10 735	55,13
Akciová společnost	1 616	8,30
Bezúplatný převod	1 917	9,85
Celkem	19 471	100,00

Pramen: Údaje odboru privatizace MZe

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Stav vypořádání transformačních podílů a oddlužování

Podle anketního šetření VÚZE, provedeného ve spolupráci s AK ČR a ZS ČR, měla koncem roku 2002 pouze malá část zemědělských družstev plně vypořádané transformační závazky vůči oprávněným osobám, včetně restituentů. Většina hospodařících družstev - více než 91 % - zůstávala dlužníky oprávněných osob (tab. TA2.1/03). Nevypořádané, i když v řadě případů smluvně ošetřené, transformační podíly činily v přepočtu na 1 ha obhospodařované z. p. více než 15 tis. Kč a v průměru na jedno hospodařící družstvo 24 mil. Kč. V přepočtu na celkovou výměru z. p. obhospodařovanou družstvy to představuje 15,1 mld. Kč nevypořádaných, resp. neuhrazených transformačních podílů, z toho 7,3 mld. Kč (48 %) vůči nečlenům. Další závazky se týkaly družstev v likvidaci, která dlužila oprávněným osobám přibližně 4,6 mld. Kč, z toho nečlenům 3,1 mld. Kč (67 %).

TA2.1/03 - Nevypořádané transformační podíly v zemědělských družstvech¹⁾, stav koncem roku 2002

Ukazatel	MJ	Družstva	
		hospodařící	v likvidaci
Podíl družstev s nevypořádanými transformačními závazky	%	91,4	100
Nevypořádané transformační podíly připadající na 1 ha obhospodařované z. p. ²⁾	Kč	15 230	-
Celkový objem nevypořádaných transformačních podílů ^{3),4)}	mld. Kč	15,1	4,6
z toho - vůči nečlenům	mld. Kč	7,3	3,1

1) Východní údaje zahrnují 241 družstev - respondentů anketního šetření.

2) Korigováno podle údajů výběrového šetření FADN.

3) Družstva hospodařící: v přepočtu na celkovou výměru z. p. obhospodařovanou družstvy.

4) Družstva v likvidaci: v přepočtu na celkový počet družstev v likvidaci (odhad na základě údajů RES a zemědělského registru).

Pramen: anketní šetření VÚZE ve spolupráci s AK ČR a ZS ČR

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

Celkový počet oprávněných osob, kterým družstva do konce roku 2002 neuhradila určitou část jejich majetkových podílů, lze na základě uvedeného šetření odhadnout na cca 320 tis; z toho přibližně 220 tis. (včetně 65 tis. členů) připadlo na hospodařící družstva.

Vůči podstatné části oprávněných osob měla družstva poměrně nízké transformační závazky - méně než 10 tis. Kč na osobu. Převážné části těchto osob dlužila družstva transformační podíly do 50 tis. Kč (více než 2/3 v případě hospodařících družstev a více než 4/5 v případě družstev v likvidaci). Oprávněné osoby s největšími neuhrazenými transformačními podíly nad 500 tis. Kč tvořily u družstev v likvidaci 1 % a u hospodařících družstev 2,8 % všech příslušných oprávněných osob (tab. TA2.1/04).

**TA2.1/04 - Rozdělení nevypořádání majetkových podílů
z transformace družstev, stav koncem roku 2002 (%)**

Velikostní skupiny transformačních podílů v Kč	Družstva	
	hospodařící	v likvidaci
Méně než 10 000	32,2	47,5
10 000 až méně než 20 000	16,0	16,6
20 000 až méně než 50 000	19,8	17,4
50 000 až méně než 100 000	12,5	8,4
100 000 až méně než 500 000	16,7	9,1
500 000 a více	2,8	1,0
Celkem	100,0	100,0

Pramen: anketní šetření VÚZE ve spolupráci s AK ČR a ZS ČR

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

Na rozdíl od družstev jsou závazky zemědělských obchodních společností, týkající se nevypořádaných majetkových podílů oprávněných osob podstatně nižší. Podle údajů výběrového šetření FADN činily koncem roku 2002 tyto závazky v přepočtu na 1 ha z. p. 1 666 Kč a v přepočtu na celkovou výměru z. p. obhospodařovanou obchodními společnostmi 2,7 mld. Kč. Obchodní společnosti mají přitom i další specifické transformační závazky z titulu tzv. postoupených pohledávek od oprávněných osob (původní pohledávky těchto osob vůči družstvům, postoupené na smluvním základě společnostem) i nájmu majetku od jiných vlastníků (včetně státu).

Celková zadluženost - staré (předreformní), transformační a nové dluhy a závazky - zemědělských podniků se v roce 2002 na rozdíl od předchozího období poněkud zvýšila (kap. A4). Projevil se v tom nárůst nových dluhů v důsledku výrazného zhoršení hospodářského výsledku u rozhodující části podniků. Významně naopak poklesly staré dluhy týkající se nesplacených úvěrů na TOZ (trvale se obracející zásoby), vedených v portfoliu České konsolidační agentury (meziročně o 19 %). V souladu s příslušným vládním usnesením upustila ČKA od vymáhání pohledávek z titulu TOZ nižších než 380 tis. Kč⁸.

Snížily se i pohledávky PF ČR z privatizace zemědělského majetku podle zákona č. 92/1991 Sb. a rovněž závazky podniků vůči státu, týkající se tzv. návratných finančních výpomocí, poskytnutých především nově vznikajícím rolnickým hospodářstvím v první polovině 90. let. Také u obou těchto forem transformačních závazků přijal stát v minulém období významná opatření k částečnému oddlužení zemědělských podniků (zreálnění hodnoty zprivatizovaného majetku a bonifikace finančních výpomocí). V případě závazků podniků z titulu návratných výpomocí je připravováno jejich konečné řešení.

⁸ Počátkem roku 2003 schválila vláda postup systémového řešení pohledávek, vyplývajících z úvěrů na TOZ, jejichž výše přesáhla k 30. září 2001 částku 380 tis. Kč.

Úloha Pozemkového fondu ČR ve vypořádání restitučních nároků, v privatizaci a v pronájmu státní půdy a ostatního majetku

V rámci restitucí administruje PF ČR vypořádání nároků oprávněných osob ze zákona o půdě. Jedná se o nároky na náhrady (např. znehodnocení vrácených budov, za odebraný živý a mrtvý inventář). Tyto nároky jsou vypořádávány převodem vlastnických práv k nemovitostem ve vlastnictví státu a správě PF ČR (budovy, stavby a pozemky jimi zastavěné, případně ostatní pozemky), poskytováním finanční náhrady (a to v hotovosti do 10 tis. Kč a v akciích RIF a. s. a od roku 1999 v hotovosti do 5 tis. Kč a ve směnkách FNM ČR.

Dále se jedná o vypořádání nároků oprávněných osob na převod pozemků. Tyto nároky vypořádává PF ČR bezúplatným převodem jiných pozemků z vlastnictví státu a správy PF ČR do vlastnictví oprávněných osob (tzv. náhradní pozemky) a zápočtem nároků oprávněných osob na převod pozemků podle § 11 odst. 2 zákona o půdě na úhradu kupní ceny pozemků při prodeji půdy podle zákona č. 95/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

TA2.1/05 - Vypořádání restitučních náhrad ze státního majetku a půdy ve správě PF ČR

Položka restitučních náhrad	V průběhu roku 2002	Celkem od založení PF ČR k 31. 12. 2002
Uzavřeno převodních smluv	747	23 844
Vydáno nemovitostí jako náhrad (mil. Kč) ¹⁾	127	7 317
Poskytnuto náhrad v hotovosti do 10 tis. Kč (mil. Kč) ²⁾	0,6	274,3
Uzavřeno smluv o převodu pozemků	5 236	36 827
Vydáno náhradních pozemků (ha)	9 091	51 093
Vydáno akcií RIF, od roku 1999 směnek (mil. Kč)	241,7	6 692,3

1) Z toho pozemky: 414 ha v průběhu roku 2002, od založení PF ČR do 31. 12. 2002 celkem 10 079 ha.

2) Od roku 1999 do 5 tis. Kč.

Pramen: Údaje Pozemkového fondu ČR

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Pozemkový fond pronajímá státní půdu a ostatní státní majetek do doby jejich privatizace. Z celkové výměry 721,7 tis. ha státní zemědělské půdy k 31. 12. 2002 bylo pronajato 698,2 tis. ha. Největší podíl připadl na obchodní společnosti (50,8 %) a fyzické osoby - restituenty a soukromé zemědělce (30 %) a zbývající část družstvům (19,2 %). Přitom zůstalo z nejručnějších důvodů k 31. 12. 2002 ještě 23,6 tis. ha státní zemědělské půdy nepronajato, což představuje téměř 3,3 % (nárůst proti roku 2001 o 1,2 procentního bodu) celkové výměry státní půdy ve správě PF ČR (tab. A2.1/02).

Prodej státní půdy a ostatního majetku

PF ČR pokračoval v roce 2002 v prodeji státní půdy, která je v jeho správě, na základě zákona č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodů zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby, podle zákonem stanovených podmínek (kap. A3.6).

2.1.2 Podnikatelská struktura zemědělství

Podle údajů ČSÚ (tab. TA2.1/06 - 07 a A2.1/03 - 05) se v roce 2002 mírně zvýšil počet podniků fyzických osob (PFO) a obchodních společností jako největší složky podniků právnických osob (PPO). Zároveň se mírně zvýšil i podíl obou těchto podnikatelských forem na výměře půdy obhospodařované všemi podniky vedenými v zemědělském registru. Podíl PFO na zemědělské půdě dosáhl přitom 27,0 % a na orné půdě 24,3 %. Analogický podíl obchodních společností se zvýšil na 44,8 %, resp. na 45,5 %. V rámci obchodních společností výrazně převládají akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným (podíl dalších dvou typů společností - veřejných obchodních a komanditních - činil koncem roku 2002 na obhospodařované z. p. 0,4 %).

TA2.1/06 - Podnikatelská struktura fyzických a právnických osob v zemědělství¹⁾(stav koncem roku)

Právní forma	2001				2002			
	Počet podniků	Obhospodařovaná z. p.		Průměrná výměra (ha z. p.) ²⁾	Počet podniků	Obhospodařovaná z. p.		Průměrná výměra (ha z. p.) ²⁾
		ha	%			ha	%	
Fyzické osoby celkem	35 219	980 805	26,6	29	35 446	982 816	27,0	29
Právnické osoby celkem	2 991	2 701 217	73,4	1 007	2 974	2 654 236	73,0	1 000
v tom - obchodní společnosti celkem	2 095	1 622 698	44,1	887	2 110	1 628 817	44,8	886
z toho - spol. s r. o.	1 437	783 929	21,3	631	1 448	788 234	21,7	631
- a. s.	618	821 979	22,3	1 492	622	824 482	22,7	1 488
- družstva	728	1 039 310	28,2	1 464	698	987 792	27,2	1 466
- ostatní³⁾	168	39 209	1,1	274	166	37 627	1,0	267
Celkem	38 210	3 682 022	100,0	101	38 420	3 637 052	100,0	99

¹⁾ Zemědělsky aktivní subjekty bez stanovení velikostních parametrů.

²⁾ Vypočteno za podniky obhospodařující z. p.

³⁾ Státní podniky, příspěvkové organizace aj.

Pramen: ČSÚ - Zemědělský registr

Zpracoval: E. Diviša (VÚZE)

Meziroční snížení podílu všech PPO na 73,0 % v případě z. p. a 75,7 % u o. p. bylo způsobeno pokračujícím snižováním váhy výrobních zemědělských družstev. Výměra z. p. obhospodařované družstvy poprvé klesla pod 1 mil. ha. Jejich podíl na celkové výměře z. p. se snížil na 27,2 % a v případě o. p. na 29,3 %. Dále se snížil i podíl ostatních podniků (zbývající státní podniky, školní statky aj.), jejichž váha je již dlouhodobě velmi nízká; koncem roku 2002 obhospodařovaly tyto podniky 1 % z. p.

Celkově si podniky právnických osob udržují vysoký podíl na produkčním potenciálu našeho zemědělství. Potvrzují to i údaje týkající se základních kategorií hospodářských zvířat. Na PPO připadá 80 % početního stavu skotu i krav, více než 89 % prasat a 85 % drůbeže chované všemi typy podniků. Chov skotu v relaci k obhospodařované z. p. je dosud nejintenzivnější u družstev (27,2 % celkové výměry z. p. a 33,7 % celkového počtu skotu). Na chovu prasat a drůbeže se nejvíce podílejí akciové společnosti. Poměrně nízká – v relaci k obhospodařované půdě – je intenzita chovu skotu a prasat u společností s r. o. Relativně nízký podíl na početních stavech všech sledovaných kategorií hospodářských zvířat a zejména prasat mají již tradičně PFO.

Ve velikostní struktuře zemědělských podniků nedošlo v roce 2002 k výraznějším změnám. Největší průměrnou výměru z. p. mají nadále akciové společnosti (1 488 ha)

a družstva (1 466 ha)⁹. Celkový počet podniků v nejvyšší sledované velikostní skupině (nad 2 000 ha) se meziročně mírně snížil - ze 407 na 398, z toho počet PPO poklesl z 399 na 389 a počet PFO dané velikostní skupiny se zvýšil z 8 na 9. Tato velikostní skupina, na kterou připadá pouze 1,1 % z celkového počtu zemědělských podniků (s průměrnou výměrou 2 952 ha), obhospodařuje 32,3 % celkové výměry z. p.

Mezi PFO mají značnou váhu malé podniky do 5 ha (46,2 %), které se podílejí 43,3 % na celkovém počtu všech typů zemědělských podniků, ale pouze 0,9 % na celkové výměře z. p. Velký počet těchto malých PFO výrazně ovlivňuje průměrnou výměru všech podniků vedených v zemědělském registru (99 ha koncem roku 2002). Při zohlednění rozdílné váhy jednotlivých velikostních skupin všech podniků na celkové výměře obhospodařované z. p. (srovnej tab. TA2.1/07) vychází průměrná velikost podniku mnohem vyšší: 1 500 ha. Porovnání této průměrné hodnoty¹⁰ s výše uvedenými 99 ha lépe charakterizuje duální velikostní strukturu podniků v našeho zemědělství, kde na velký počet malých podniků připadá pouze malá část obhospodařované z. p. a naopak malý počet velkých podniků obhospodařuje značnou část výměry této půdy. V tak velikostně nesourodem souboru, jaký představují naše zemědělské podniky, má ovšem každý „průměr“ pouze omezenou vypovídací schopnost.

TA2.1/07 - Velikostní struktura podniků fyzických a právnických osob obhospodařujících zemědělskou půdu, stav koncem roku 2002

Velikostní skupiny podniků podle výměry obhospodařované z. p. (ha)	Podniky celkem				Podniky fyzických osob				Podniky právnických osob			
	počet		výměra obhospodařované z. p.		počet		výměra obhospodařované z. p.		počet		výměra obhospodařované z. p.	
	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%
>0 až < 5	15 939	43,3	31 194	0,9	15 774	46,2	30 841	3,1	165	6,2	353	0,01
5 - < 10	5 572	15,2	38 947	1,1	5 503	16,1	38 441	3,9	69	2,6	506	0,02
10 - < 50	9 450	25,7	204 532	5,6	9 219	27,0	198 684	20,2	231	8,7	5 848	0,2
50 - < 100	1 766	4,8	124 940	3,4	1 647	4,8	116 299	11,8	119	4,5	8 641	0,3
100 - < 500	2 162	5,9	474 892	13,1	1 685	4,9	333 172	33,9	477	18,0	141 720	5,3
500 - < 1000	772	2,1	570 873	15,7	204	0,6	140 211	14,3	568	21,4	430 662	16,2
1000 - < 2000	715	1,9	1 016 677	28,0	79	0,2	101 854	10,4	636	24,0	914 823	34,5
2000 a více	398	1,1	1 174 997	32,3	9	0,0	23 314	2,4	389	14,7	1 151 683	43,4
Celkem	36 774	100,0	3 637 052	100,0	34 120	100,0	982 816	100,0	2 654	100,0	2 654 236	100,0

Pramen: ČSÚ - Zemědělský registr
Zpracoval: E. Diviš (VÚZE)

2.2 Výrobní faktory

2.2.1 Zemědělský půdní fond

Zemědělský půdní fond k 31. 12. 2002 představoval 54,2 % celkové rozlohy České republiky o výměře 7 886 tis. ha¹¹, tj. 4 273 tis. ha.

⁹ Průměrné výměry byly vypočteny za podniky obhospodařující z. p. Příslušné ukazatele vypočtené za všechny podniky určitého typu by byly odlišné, vzhledem k tomu, že u jednotlivých podnikatelských forem je rozdílné zastoupení podniků bez půdy (např. u a. s. v daném případě 10,9 % a u družstev 3,4 %).

¹⁰ Uvedený vážený průměr byl vypočten podle vzorce:
$$\frac{\sum v_i p_i}{100}$$

kde v_i = průměrná výměra podniků ve velikostních skupinách do 5 ha, 5 až 10 ha atd. až 2 000 a více ha,
 p_i = procentický podíl jednotlivých velikostních skupin na celkové výměře z. p.

¹¹ Údaj ČÚZK 2002.

Struktura zemědělského půdního fondu proti roku 2001 se jen velmi pozvolna mění (tab. TA2.2/01). Výměra zemědělské půdy poklesla o 4,6 tis. ha. Výměra orné půdy poklesla o 6,9 tis. ha a ovocných sadů o 0,4 tis. ha. U ostatních kultur (vinice a zahrady) evidovaná výměra mírně vzrostla. Největší přírůstek výměry je evidován u trvalých travních porostů, kde došlo k navýšení o 2,4 tis. ha, přesto je nárůst trvalých travních porostů dlouhodobě velmi pomalý. Důsledkem je procento zornění, které se meziročně téměř nezměnilo (71,9 %, resp. 71,8 % v roce 2001, resp. 2002). Odhadovaný rozsah nevyužívané zemědělské půdy se proti roku 2001 v podstatě nezměnil a zůstal na úrovni asi 300 tis. ha¹². Výměra orné půdy v klidu poklesla o 26,5 % z 113 tis. ha v roce 2001 na 83 tis. ha v roce 2002¹³.

TA2.2/01 - Změny ve výměrách kultur (ha)

Kultura	2001	2002	Rozdíl
Zemědělská půda	4 277 435	4 272 801	-4 634
Orná půda	3 075 178	3 068 239	-6 939
Chmelnice	11 236	11 105	-131
Vinice	15 626	15 902	276
Ovocné sady	48 803	48 373	-430
Zahrady	160 710	160 910	200
Trvalé travní porosty	965 882	968 272	2 390

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČÚZK, 2003

Zpracoval: J. Němec (VÚZE)

Kategorizace zemědělského půdního fondu do méně příznivých oblastí (LFA)¹⁴ se v roce 2002 proti roku 2001 nezměnila. Převážná část zemědělské půdy České republiky, více než 60 %, byla zařazena do méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními (tab. TA2.2/02).

TA2.2/02 - Struktura zemědělské půdy podle jednotlivých typů LFA

Typ oblasti	2001		2002	
	výměra z. p. (tis. ha)	% ze z. p.	výměra z. p. (tis. ha)	% ze z. p.
Horské oblasti	572	13,37	572	13,39
Ostatní méně příznivé oblasti	1 646	38,48	1 646	38,52
Oblasti se specifickými omezeními	202	4,72	202	4,73
Oblasti se ekologickými omezeními	158	3,69	158	3,70
Méně příznivé oblasti celkem	2 578	60,28	2 578	60,33
Nezařazené oblasti celkem	1 699	39,72	1 695	39,67
Zemědělská půda celkem	4 277	100,00	4 273	100,00

Pramen: Nařízení vlády č. 505/2000 Sb. a č. 500/2001 Sb.

Zpracoval: J. Němec, M. Štolbová (VÚZE)

Horské oblasti představují území nad 600 m n. m. a území 500 - 600 m n. m. s vysokou svažitostí, kde na více než 50 % z. p. je svažitost vyšší než 7°. *Ostatní méně příznivé oblasti*,

¹² Odborný odhad z VÚMOP Praha a ZA MZe.

¹³ Údaj ČSÚ 2002.

¹⁴ Nařízení vlády č. 505/2000 Sb. ve znění nařízení vlády č. 500/2001 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kriteria pro jejich posuzování.

tj. území s nízkou produktivitou zemědělské půdy, nesnadno obdělávatelné půdy a půdy s omezeným produkčním potenciálem, byly rozděleny do čtyř podtypů s následujícími charakteristikami: O1 - výnosovost území nižší než 38 bodů se sklonitostí nad 7° na více než 50 % z. p., O2 - výnosovost území pod 28 bodů, O3 - výnosovost území minimálně 28 bodů a méně než 34 bodů, O4 - výnosovost území minimálně 34 bodů a méně než 38 bodů. *Oblasti se specifickými omezeními a oblasti s ekologickými omezeními* představují velkoplošné chráněné krajinné oblasti a národní parky¹⁵. *Nezařazené oblasti* představují území s vysokou produkční schopností zemědělské půdy a zemědělská půda na území hl. m. Prahy.

2.2.2 Dlouhodobý hmotný majetek

Objem pořízeného dlouhodobého hmotného majetku vývojově stagnoval na úrovni předcházejícího roku. U statisticky sledovaného souboru podniků (podniky zapsané v obchodním rejstříku s počtem zaměstnanců 20 a výše) byly v roce 2002 pořízeny hmotné investice (bez pozemků a bez ložisek nerostných surovin) v celkové výši 11 746 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2001 došlo na základě údajů ČSÚ k meziročnímu poklesu o 0,2 %. Na nový dlouhodobý hmotný majetek bylo vynaloženo 11 048 mil. Kč (včetně dlouhodobého hmotného majetku z dovozu) a dlouhodobý hmotný majetek již v tuzemsku používaný (bez ohledu na zemi původu) byl pořízen v objemu 698 mil. Kč. V celkovém objemu uvedeného dlouhodobého hmotného majetku je mimo bezúplatných převodů zahrnut i majetek pořízený formou finančního leasingu, oceněný celkovou smluvní pořizovací cenou (bez ohledu na časové rozložení splátek). Od ceny pořízeného dlouhodobého majetku není odečtena poskytnutá dotace.

TA2.2/03 - Pořízení dlouhodobého hmotného majetku¹⁾ (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Dlouhodobý hmotný majetek celkem	11 769	11 746	99,8
Nový dlouhodobý hmotný majetek (včetně dovezeného)	10 895	11 048	101,4
v tom - budovy a stavby	1 922	1 996	103,9
- stroje a zařízení (včetně dopravních prostředků)	4 824	4 871	101,0
- ostatní	4 149	4 181	100,8
Použitý dlouhodobý hmotný majetek (v tuzemsku)	874	698	79,9

1) Podniky zapsané do obchodního rejstříku s 20 a více zaměstanci.

Pramen: ČSÚ - Vybrané finanční ukazatele hospodaření zemědělských organizací (rok 2001);

- Vybrané finanční ukazatele hospodářských zemědělských organizací (rok 2002)

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

V rámci pořízeného nového dlouhodobého hmotného majetku bylo vynaloženo na budovy a stavby 18,1 % (17,6 % v roce 2001), na stroje a zařízení 44,1 % (44,3 % v roce

¹⁵ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

2001). Na tzv. ostatní dlouhodobý hmotný majetek, zahrnující zejména základní stádo, tažná zvířata a pěstitelské celky trvalých porostů, připadá 37,8 % (38,1 % v roce 2001). Na pořízení dlouhodobého hmotného majetku z dovozu bylo vynaloženo 3 504 mil. Kč (pokles proti roku 2001 o 14,1 %).

Minimální meziroční rozdíly v pořízení základních skupin dlouhodobého hmotného majetku potvrzují celkovou investiční stagnaci v roce 2002. Vzhledem k realizovaným investičním objemům lze předpokládat, že ve srovnání s předchozím rokem nedošlo ke zhoršení kvalitativních ukazatelů nemovitého i movitého majetku v zemědělství.

Za sledované roky rovněž nedošlo k výrazným změnám v základní struktuře dlouhodobého hmotného majetku.

TA2.2/04 - Struktura DHM¹⁾ v zemědělských podnicích (%)

Vybrané skupiny DHM	Podniky právnických osob		Podniky fyzických osob	
	2001	2002	2001	2002
Pozemky	1,8	2,2	31,3	32,6
Stavby	68,0	66,1	37,0	33,9
Stroje a zařízení	18,9	19,3	25,6	28,0
Trvalé porosty	0,8	1,0	0,2	0,2
Základní stádo	7,8	8,1	5,7	5,2

1) Dlouhodobý hmotný majetek.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Z podílu staveb, strojů a zařízení na celkové struktuře dlouhodobého hmotného majetku lze vyvodit relativně rozdílné výrobní zaměření PPO a PFO. V tržbách PPO převládají tržby z realizované živočišné produkce, naopak u PFO dominují tržby z rostlinné výroby, která nevyžaduje vysoké nároky na nemovitý majetek. Rozdílné zastoupení pozemků vyplývá z odlišného podílu vlastní a připachtované půdy v majetkové struktuře podniků právnických a fyzických osob.

2.2.3 Pracovní síly

Tempo snižování zaměstnanosti v zemědělství se zvolňuje. Počet pracovních sil poklesl v roce 2002 přibližně na 156 tis.¹⁶, což představuje meziroční úbytek zemědělských pracovníků 2,4 % (tab. A2.2/02). Podíl pracovníků v zemědělství ve struktuře zaměstnanosti národního hospodářství¹⁷ zůstává v letech 2001¹⁸ i 2002 prakticky stabilizován a činí 3,4 %.

¹⁶ Průměrný evidenční počet pracovníků v podnicích zemědělské prvovýroby bez souvisejících služeb a myslivosti, předběžný údaj.

¹⁷ Pramen: Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v ČR za 1. - 4. čtvrtletí 2001, 2002, ČSÚ 2002, 2003.

¹⁸ Údaje za rok 2001 byly upřesněny.

Úbytek počtu zemědělských pracovníků se v meziročním srovnání nejvýrazněji projevil u družstev (o 7,8 %) a PFO (o 2,0 %), mírný nárůst zaměstnanosti zaznamenaly obchodní společnosti (o 0,9 %).

Ve struktuře celkové zaměstnanosti v zemědělství se po celé transformační období zvyšuje podíl pracovníků obchodních společností a klesá podíl pracovníků družstev. V roce 2002 tak představovali pracovníci obchodních společností více než polovinu veškerých zemědělských pracovních sil (51,2 %, proti roku 2001 nárůst o 1,7 procentního bodu), v družstvech pracovalo 29,7 % zemědělských pracovníků (proti roku 2001 pokles o 1,7 procentního bodu) a v PFO necelá pětina (18,9 %, podíl v letech 2001 a 2002 prakticky stabilizován).

V zemědělství¹⁹ se nadále výrazně zhoršuje věková struktura pracovníků, a to jak uvnitř odvětví, tak i ve srovnání s věkovou strukturou pracovníků v národním hospodářství. V zemědělství představovali v roce 2002 nejčetnější kategorii pracovníci ve věku 45 - 59 let (51,2 %), dále následovaly kategorie 30 - 44 let (32,0 %), 15 - 29 let (13,0 %) a nad 60 let (3,8 %). V meziročním srovnání nadále narůstá mezi zemědělci podíl věkové kategorie nad 45 let (o 1,5 procentního bodu), podíl věkové kategorie 30 - 44 let zůstává prakticky stabilní (nárůst o 0,2 procentního bodu) a snižuje se podíl kategorie 15 - 29 let (o 1,8 procentního bodu). Tradičně nepříznivá věková struktura žen v zemědělství se v roce 2002 ještě prohloubila (podíl věkové kategorie nad 45 let vzrostl o 4,1 procentního bodu a kategorie 15 - 29 let poklesl o 1 procentní bod).

Nepříznivý vývoj věkové struktury v odvětví je patrný i ve srovnání s věkovou strukturou pracovníků národního hospodářství celkem. Mezi zemědělci je podíl pracovníků ve věkové kategorii nad 45 let o 15,6 procentního bodu vyšší a ve věkové kategorii 15 - 29 let o 11,3 procentního bodu nižší než mezi pracovníky národního hospodářství. Rozdíly mezi odvětvovou a národohospodářskou věkovou strukturou se nadále prohlubují v neprospěch zemědělství. Silné zastoupení nejstarších věkových kategorií a nezájem mladých o práci v zemědělství dlouhodobě signalizuje pro budoucnost možné problémy v oblasti sociálně-ekonomického rozvoje zemědělských podniků.

Podíl žen mezi pracovníky v zemědělství v průběhu transformace do roku 1997 klesal, v následujících letech - s výjimkou poklesu v roce 2001 - se stabilizoval na úrovni 35 % (35,1 % v roce 2002) a zůstává cca o 8 procentních bodů nižší než podíl žen na zaměstnanosti v celém národním hospodářství.

¹⁹ Údaje o věkové, profesní a regionální struktuře zaměstnanosti v zemědělství a struktuře zaměstnanosti podle pohlaví čerpají z pramenů: Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil (4. čtvrtletí 2001, 2002), ČSÚ 2002, 2003. Data se vztahují k zemědělství, myslivosti a souvisejícím službám.

Přestože po celé transformační období dochází v zemědělství k příznivým strukturálním změnám ve vzdělání pracovníků²⁰ (snižuje se podíl pracovníků se základním vzděláním a narůstá podíl pracovníků se středoškolskou a vysokoškolskou kvalifikací), zůstává vzdělanostní úroveň zemědělců stále výrazně nižší než pracovníků národního hospodářství celkem (mezi zemědělci jsou výrazně vyšší podíly pracovníků vyučených a se základním vzděláním, naopak výrazně nižší podíly pracovníků s úplným středním odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním).

Podle klasifikace zaměstnání představovali v roce 2002 ve struktuře zaměstnanosti v zemědělství 36,5 % kvalifikovaní dělníci, 18,5 % obsluha strojů a zařízení, 10,5 % řemeslníci a opraváři, 9,8 % pomocní a nekvalifikovaní pracovníci, 9,5 % techničtí pracovníci, 4,9 % vedoucí a řídící pracovníci, 4,8 % nižší administrativní pracovníci, 3,3 % odborní a vědečtí pracovníci a 2,0 % provozní pracovníci ve službách a obchodu. V meziročním srovnání došlo v profesní struktuře odvětví k mírnému snížení podílu kvalifikovaných dělníků, obsluhy strojů a zařízení a řemeslníků a opravářů.

Zaměstnanost v zemědělství zůstává výrazně regionálně diferencována. Nadprůměrného podílu na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství v roce 2002 dosahovali zemědělci v kraji Vysočina (10,9 %), dále pak v kraji Jihočeském (6,6 %), Pardubickém (5,4 %), Královéhradeckém (5,3 %), Olomouckém (5,2 %), Plzeňském (5,1 %) a Jihomoravském (4,3 %). Z celkového počtu zemědělců jich nejvíce pracovalo v kraji Vysočina (14,1 %), Jihomoravském (11,8 %), Středočeském (11,3 %) a Jihočeském (10,7 %).

2.3 Ochrana zvířat

Ochrana zvířat proti týrání je společenským i odborným tématem, které má své podstatné etické aspekty a speciální odbornou náplň a které nachází podporu v platné národní legislativě. V této oblasti, dříve opomíjené, jsou zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, stanoveny tyto hlavní orgány ochrany zvířat: MZe, ÚKOZ a SVS ČR.

Činnost ÚKOZ i její složení a hlavní úkoly byly uvedeny ve Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2001.

ÚKOZ není orgánem výkonným, proto pro dozor nad ochranou zvířat školí inspektory - pracovníky okresních a městských veterinárních správ (OVS), kteří vykonávají dozor v rámci Programu ochrany zvířat SVS ČR.

V roce 2002 byla navržena novela zákona č. 246/1992 Sb., která doplňuje a rozšiřuje původní zákon o ochranu zvířat při omračování a usmrcování (včetně porážení hospodářských zvířat), ochranu zvířat při přepravě (včetně nakládky a vykládky zvířat), ochranu vybraných druhů a kategorií hospodářských zvířat, ochranu pokusných zvířat, ochranu volně žijících

²⁰ Poslední aktuální údaje o vzdělanostní struktuře jsou dostupné za rok 2000 (Agrocensus 2000, ČSÚ 2001).

zvířat a zvířat v zájmových chovech. Návrh novely zákona je plně slučitelný s právními předpisy ES.

Výsledky kontrol péče o zvířata za rok 2002

V roce 2002 kontrolovalo 378 inspektorů OVS při 13 821 dozorových akcích 42 810 358 zvířat.

Nevhodné podmínky v chovu byly zjištěny u *hospodářských zvířat* při 236 kontrolách z 8 990 provedených; kontrolováno bylo 40 277 845 zvířat. Nápravná opatření se týkala 89 970 zvířat. Ve 118 případech byl podán podnět ke správnímu nebo trestnímu řízení. Příčiny, pro něž byla uložena nápravná opatření, se po celé sledované období opakují. K ovlivnění hygieny chovu dochází z různých důvodů, jsou zjišťovány neuklizené, špinavé nevybílené stáje, nezabezpečené výběhy, zvířata držena v nečistotě atd.

V problematických případech *chovu skotu* bylo zjištěno, že pastevní chov je i u plemen skotu, která byla vyšlechtěna k mléčné produkci, provozován extenzivně bez příslušné péče o zvířata. Ve 37 případech nebyla skotu poskytována voda a krmivo nesplňovalo základní metabolické požadavky podle druhu zvířat, jejich kategorie nebo způsobu využití. Např. byly zkrmovány závadné senáže a siláže. U dojnic v jarním období byl zjišťován přebytek vlákniny a nedostatek energetických složek krmné dávky. Nebyla věnována péče březím kusům ani plemenicím po porodu. Narůstá počet případů nedostatečné péče o paznehty a zarůstání vazných řetězů. V 6 případech bylo zjištěno, že technologie nesplňuje ani základní nezbytné podmínky chovu a působí zvířatům utrpení a neumožňuje jim ani dostatečný odpočinek. Jako nedovolený způsob profesionálního veřejného vystoupení byla posouzena jízda na „rodeových“ býcích.

V *chovech prasat* byly zjišťovány tyto problémy: zejména nedostatečný úklid hnoje, přeplnění kalových jímek, nedostatečné větrání a celkové nedodržování zoohygieny zejména ve výkrmu a v odchovu selat. Ve dvou případech bylo zjištěno, že nově instalovaná technologie prasata zraňuje.

Stáje v *chovech koní* měly nevyhovující parametry (nedostatečné větrání, chybějící kanalizace), v několika případech nebyly schváleny podle stavebního zákona (např. byla využívána nevyhovující maringotka a garáž). Koním nebyla věnována ošetřovatelská péče nebo byly používány nevyhovující postroje a jezdecké vybavení.

Nově zakládaný faremní *chov daňků* nesplňoval prostorové nároky, zvířata nebyla evidována. Nedostatky v evidenci byly průběžně zjišťovány i u ostatních druhů hospodářských zvířat.

V *chovech drůbeže* se vyskytly problémy častěji v menších provozech než ve velkochovech (klecová technologie nebyla zatím hodnocena podle hledisek stanovených předpisy ES). Zoohygienické nedostatky byly zjištěny v 6 chovech krůt (nadměrná hustota, nedostatečné větrání, nehygienické a nedostatečné napájení atd.).

Při dlouhodobém sledování nepříznivý stav, tedy nárůst případů, byl v roce 2002 konstatován při *přepravě* skotu na jatky (827 ks), naopak k poklesu došlo při úhynu na jatkách, a to i u telat. U prasat došlo k mírnému poklesu úhynů jak při transportu, tak na jatkách. Nedostatky byly zjišťovány při přepravě drůbeže na jatky nebo při porážení. Nedovolené způsoby porážení byly zjištěny i u ostatních druhů zvířat.

Obdobně jako přeprava na jatky je dozorovými orgány kontrolována také vnitrostátní i mezinárodní přeprava zvířat. Při dozoru nad přepravou byla provedeno 2 925 kontrol (7 309 443 zvířat) a v 11 případech (881 zvířat) byla uložena nápravná opatření. V 7 případech byl podán podnět ke správnímu řízení. ÚKOZ však stále zastává stanovisko, že jatečná zvířata by měla být přepravována jen na nejbližší porážku. Je tak možné zabezpečit vyšší efekt přepravy a snížení ekonomických nákladů, nakažových rizik a především snížit utrpení zvířat.

Při dozorových akcích v *zájmových chovech včetně chovů nebezpečných druhů zvířat* bylo provedeno 4 310 kontrol, které zahrnuly 2 280 273 zvířat. Nápravná opatření byla uložena ve 298 případech a týkala se 6 726 zvířat. Ve 184 případech byl v zájmových chovech podán podnět ke správnímu nebo trestnímu řízení. Nejčastěji, ve 144 případech, byly zjišťovaným nedostatkem nevyhovující podmínky chovu. K omezování výživy a napájení došlo v dalších 93 případech, nedostatečně veliký a nevhodně upravený prostor nebo „uvázání u boudy“ se týkalo 37 případů, ve 30 případech byl zjištěn stres a zoohygienické závady atd. Těchto přestupků se nejčastěji dopouštěly osoby, které drží psy, majitelé koní pro zájmovou činnost, dále chovatelé králíků a drůbeže. K utrpení zvířat v řadě případů došlo i proto, že občané nedodržují ustanovení § 13 zákona č. 246/1992 Sb. a zvířata dostatečně nezabezpečují proti úniku. V 6 případech bylo zjištěno opuštění nebo vyhnání zvířete. Ve 22 případech osoby, které zvířata chovají, porušily základní povinnosti při chovu zájmových zvířat. Ke konfliktním situacím docházelo i po napadení osob nebo zvířat toulavými psy. Ve spolupráci s orgány ochrany životního prostředí byly zpřísněny kontroly a evidence jedinců zařazených mezi chráněné druhy.

V *útulcích pro zvířata v nouzi* bylo provedeno 210 kontrol a bylo kontrolováno 7 677 zvířat, převážně psů. Nevyhovující péče byla zjištěna v 10 případech a týkala se 71 zvířat. Ve třech případech bylo nezbytné řešit situaci ve správním řízení. Opakovaným nedostatkem je nesprávně vedená evidence zvířat. Problémem stále jsou chovy zvířat, ve kterých se občané snaží poskytnout ochranu náhodně získaným zvířatům. Kontroly v uvedených případech byly prováděny podle metodického návodu č. 2000/05/EPIZ „Veterinární podmínky pro zřizování, provoz a kontrolu útulků a obdobných zařízení“.

V roce 2002 se po zveřejnění několika případů *poranění člověka psem* opět vyhrcovala již dříve polarizovaná situace ve vztahu k chovu a držení psů. Proto bylo snahou poskytnout alespoň odborné veřejnosti objektivní informace, převážně pomocí přednášek významných odborníků od nás i ze zahraničí.

Na úseku *volně žijících zvířat* bylo provedeno 237 kontrol s 131 948 kontrolovanými zvířaty. Nápravná opatření byla uložena v 4 případech (432 zvířat), ve 2 případech (nesplnění podmínek chovu, nezaregistrování nebezpečného druhu zvířat) byl dán podnět ke správnímu řízení. Orgány dozoru se podílely i na vyšetřování případů pytláctví zvěře i ryb. Kontroly byly provedeny také při zazvěřování vybraných mysliveckých revírů v období po povodních.

V *zoologických zahradách, cirkusech a podobných zařízeních* bylo provedeno 113 kontrol (10 619 zvířat), nevyhovující péče byla opakovaně zjištěna při kontrole v 1 chovu a týkala se 1 zvířete (nezaregistrování nebezpečného druhu zvířat). Byl podán 1 podnět ke správnímu řízení. Podle provedených kontrol všech 15 českých zoologických zahrad splňuje podmínky „Doporučení ÚKOZ - podmínky chovu savců v zajetí“ zveřejněné v minulém roce a řídí se jimi. Rovněž při kontrolách plnění podmínek „Řádu pro chov a využití sokolnických dravců a sov“ nebyly u organizovaných sokolníků zjištěny závady.

V ČR bylo v roce 2002 k *pokusům* celkem využito 238 765 zvířat, což je stav, který se po prudkém poklesu v polovině 90. let udržuje v posledních letech na přibližně stejné úrovni. Nejčastěji používanými pokusnými zvířaty byly laboratorní myši (91 879 ks) a laboratorní potkani (36 995 ks). Ve větším množství byly dále využívány ryby (42 810 ks) a ptáci (38 805 ks převážně drůbeže). Na tomto úseku bylo provedeno celkem 153 kontrol, týkajících se 70 854 zvířat. Nápravná opatření byla uložena ve 4 případech a týkala se 334 zvířat.

Výuka s použitím zvířat byla kontrolována 36krát (4 735 zvířat), závady byly zjištěny při 1 kontrole (100 zvířat). V žádném z těchto případů nebyl podán podnět ke správnímu nebo trestnímu řízení.

Při 171 kontrolách v *chovech laboratorních zvířat* bylo kontrolováno 109 673 zvířat. Byla uložena 2 opatření týkající se 281 zvířete k dodržování stanovených zásad karantény a změn technologických postupů. V žádném případě nebyl podán podnět ke správnímu nebo trestnímu řízení.

Podle vyhlášky č. 311/1997 Sb., o *chovu a využití pokusných zvířat*, musí od 1. 1. 2001 mít všechna pracoviště, která provádějí pokusy na zvířatech, akreditaci. Laboratorní zvířata smějí být dodávána pouze z chovných a dodavatelských zařízení s osvědčením. Na jednotlivých pracovištích podle výše uvedené vyhlášky posuzovali i v roce 2002 odborní posuzovatelé ÚKOZ podmínky pro udělení akreditace pro uživatelské zařízení nebo podmínky pro vydání osvědčení pro chovné nebo dodavatelské zařízení. ÚKOZ již vydala celkem 92 rozhodnutí o udělení akreditace a 20 rozhodnutí o vydání osvědčení. Všichni pracovníci, kteří řídí a kontrolují pokusy na zvířatech, musí splňovat kvalifikaci podle § 17 zákona č. 246/1992 Sb. Takto kvalifikovaných osob je v současné době přibližně 1 400.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti bylo v roce 2002 pro *týrání zvířat* (§ 203 trestního zákona) stíháno 36, ve zkráceném přípravném řízení 6, obžalováno 28, navrženo k potrestání 5 a odsouzeno 17 osob.

ÚKOZ pravidelně pořádá nebo spolupřádá různé konference, sympozia a jiná setkání odborníků i laiků týkající se velmi široké problematiky *ochrany zvířat proti týrání*. Pro inspektory OVS organizovala SVS ČR a Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně (VFU) kurz „Ochrana zvířat v období před vstupem do ES“. Na VFU byla uspořádána 9. mezinárodní konference „Ochrana zvířat a welfare“, proběhl kurz a zkoušky k získání kvalifikace pro inspektory ochrany zvířat (podle § 26 zákona č. 246/1992 Sb.) a specializovaný kurz pro odborníky ze záchranářských sborů pro ochranu zvířat v mimořádných situacích. Na VFU a na České zemědělské univerzitě v Praze (ČZU) proběhly kurzy k získání kvalifikace ke kontrole a řízení pokusů na zvířatech (podle § 17 zákona č. 246/1992 Sb.). V rámci mezinárodní spolupráce České republiky a Nizozemského království byl realizován projekt „Welfare v chovech nosnic“, v jehož rámci byly uspořádány tři odborné semináře. Ve Východočeské zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem uspořádala ÚKOZ seminář „Lidé a zvířata“. Proběhly 4 semináře pro pracovníky úřadů místní samosprávy „Soužití lidí a zvířat ve městech“ a seminář „Ochrana památek v souladu se zákonem na ochranu zvířat proti týrání“. Dále probíhala odborná příprava pracovníků zařízení obcí a členů zájmových organizací k získání kvalifikace pro zabezpečení odchytu toulavých zvířat a péče o ně. V Praze a Brně se uskutečnil odborný seminář Dr. Lueschera z Purdue University, Indiana, USA „Poruchy chování psů a koček“.

Zástupci ČR - členové ÚKOZ se zúčastnili 43. a 44. zasedání Stálého výboru Rady Evropy pro ochranu hospodářských zvířat (T-AP) a člen ÚKOZ se opětovně stal jedním z viceprezidentů tohoto výboru. Nadále probíhaly předvstupní konzultace s ES.

3 Agrární trh

3.1 Rostlinná výroba

Statistická zjišťování v rostlinné výrobě jsou v rámci harmonizace legislativních úprav sladována s legislativními předpisy a doporučeními platnými v zemích EU. Jednou z nových úprav je od roku 2002 změna způsobu zjišťování a zpracování dat pro „Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin“. Zásadní změna spočívá v tom, že skutečně sklizené množství plodin se uvádí z výměry produkční plochy, která vychází z výměry zjištěné soupisem ploch osevů k 31. 5. každého roku²¹. Výjimkou jsou sklizené plochy luk trvalých a pastvin, které jsou uvedeny ve skutečném rozsahu provedené sklizně.

V rámci předvstupního období pokračovalo v ČR sladování právních norem a předpisů s legislativou v EU. Mezi jinými byla přijata v průběhu roku 2002 některá opatření týkající se rostlinné výroby. Výčet legislativních opatření je mj. na www.mze.cz.

²¹ ČSÚ, *Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2002, Metodické vysvětlivky*.

V průběhu roku 2002 se rozšířil počet zemědělských veřejných skladů (ZVS) na 35 činných skladů s kapacitou 166,5 tis. t. Zákon č. 307/2000 Sb., o zemědělských veřejných skladech a skladních listech umožňuje pěstitelům bez vlastních skladových prostor využít veřejných skladů a vyčkat s prodejem produkce. Druhy zemědělského zboží, na něž je možno vystavovat skladní list a podmínky pro provozování zemědělských skladních listů stanoví vyhláška MZe č. 403/2000 Sb. ZVS zaručují kvalitní uskladnění a ošetření vybraných obilovin, luštěnin a olejnin. Skladní listy, které jsou na tyto komodity vydávány, slouží jako cenné papíry, které mohou být obchodovány i na komoditních burzách. Banky na tyto skladní listy poskytují úvěry zhruba od 70 do 80 % uvedené ceny komodity. V roce 2002 bylo do ZVS uskladněno 60 tis. t zemědělských komodit a banky poskytly úvěry na toto zboží ve výši 180 mil. Kč.

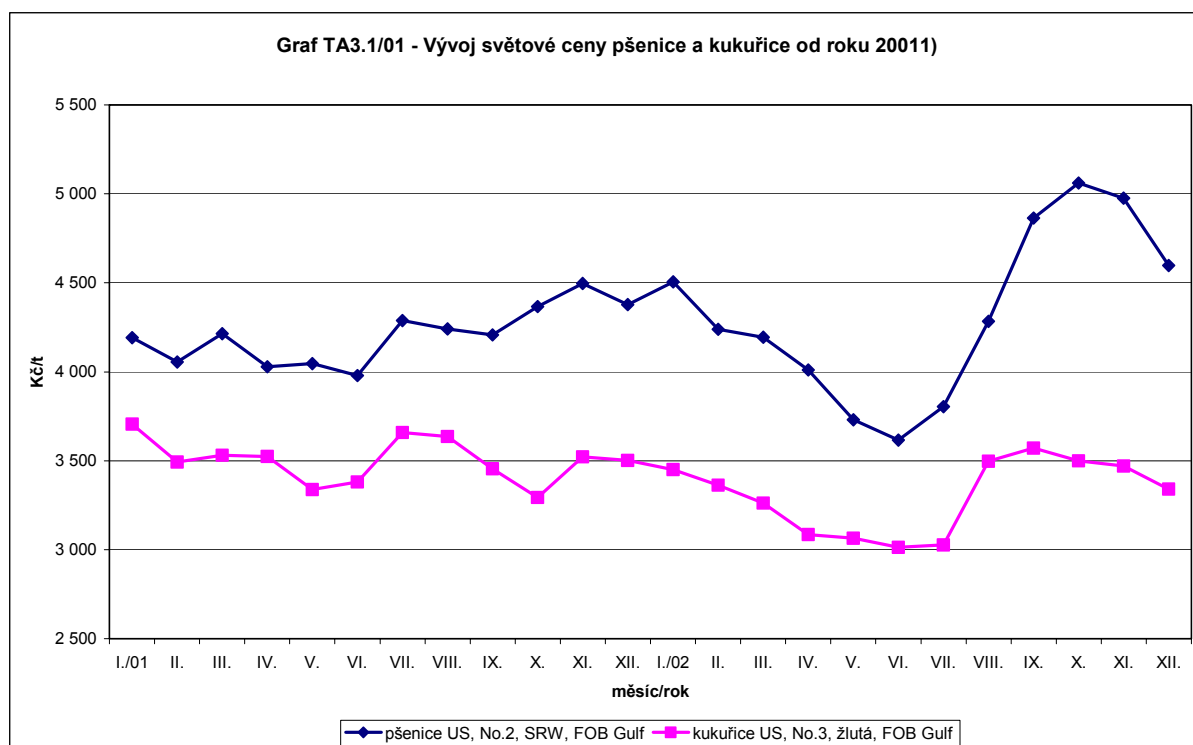
3.1.1 Obiloviny

Mezinárodní obilní rada (IGC) ve svém odhadu z konce února roku 2003²² předpokládá minimální snížení světové produkce obilovin ze sklizně roku 2002 proti produkci roku 2001 o 0,7 % (11 mil. t), přičemž produkce roku 2000 by měla být překročena o 1,5 % (22 mil. t). Současně se předpokládá mírné snížení spotřeby o 0,7 % (6 mil. t) proti předchozímu roku.

Podle odhadů USDA²³, které se proti odhadům IGC zásadně neliší, se v roce 2002 proti roku 2001 předpokládá snížení produkce pšenice zhruba o 2,3 % při současném zvýšení spotřeby o 2,2 % a snížení světových zásob pšenice o 14,2 %. Zároveň se očekává mírné snížení světového obchodu s touto komoditou. Ve stejném časovém období by mělo dojít ke snížení světové produkce krmných obilovin (včetně kukuřice) o 3,4 %, k mírnému snížení jejich spotřeby o 1,7 % a ke snížení konečných zásob o 14,4 %. Světová zásoba pšenice by tedy měla být na úrovni 29 % spotřeby, zásoba krmných obilovin vč. kukuřice na 17,0 %, z toho samotná kukuřice na 17,2 % spotřeby. Podle těchto odhadů se předpokládá, že v důsledku špatných pěstitelských podmínek (nepříznivé počasí v průběhu vegetace a sklizně) utrpěli z významných producentů výrazný procentický výpadek produkce pšenice Austrálie (o 61,8 %), Kanada (o 23,7 %) a Spojené státy (o 17,4 %). Naopak nárůst produkce pšenice ze sklizně roku 2002 proti roku 2001 se předpokládá u EU 15 (o 13,3 %), Ruska (o 7,9 %), SNS (o 5,7 %), a Indie (o 4,4 %). U krmných obilovin (vč. kukuřice) se předpokládá nejvýraznější snížení produkce v Austrálii (o 55,9 %), Kanadě (o 13,3 %) a ve Spojených státech (o 6,4 %). Nárůst produkce krmných obilovin (vč. kukuřice) je očekáván v Číně (o 8,8 %).

²² *Agra Europe, March 7, 2003.*

²³ *Agra Europe, March 14, 2003.*

1) Nejnížší reprezentativní ceny pro nejbližší termín lodění, ceny volně loženého zboží, bez dovozního cla, přepočteno měsíčním kurzem ČNB.

Pramen: Oil World

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE)

Očekávané snížení produkce i kvality pšenice v hlavních pěstitelských regionech - Spojených státech, Kanadě a Austrálii - vedl k růstu světové ceny pšenice. Nižší nabídka a vyšší cena ze strany těchto exportérů byla příležitostí k uplatnění jiných vývozců pšenice. Na zahraničních trzích se tak mohla lépe uplatnit pšenice ze SNS, kde se očekává zvýšení exportu v marketingovém roce 2002/03 o 71,4 % (o 9,9 mil. t). Rusko předpokládá ve stejném období víc než dvojnásobné zvýšení exportu (o 5,6 mil. t). Také EU 15 očekává nárůst exportu pšenice o 34,9 % (tj. o 4 mil. t). Obdobná situace je také u krmného obilí, kde se předpokládá zvýšení exportu u EU 15 o 46,4 % (o 2,3 mil. t), Číny o 39,3 % (o 3,4 mil. t), SNS o 24,6 % (o 1,6 mil. t), Ruska o 38,5 % (o 1,0 mil. t) a Ukrajiny o 18,6 % (o 0,6 mil. t).

Nárůst produkce obilovin ze sklizně roku 2002 v EU 15 o 5,5 % (tj. o 10 862 tis. t) proti předchozímu roku souvisel s mírným navýšením plochy o 3,2 % (o 1 141 tis. ha) i zvýšením průměrného hektarového výnosu (o 2,1 %)²⁴. Výrazné zvýšení průměrných hektarových výnosů zaznamenaly převážně jižněji položené členské státy - Portugalsko o 23,6 % (z 2,03 na 2,51 t/ha), Španělsko o 13,7 % (ze 2,77 na 3,15 t/ha), Francie o 9,9 % (z 6,77 na 7,44 t/ha), ale i Spojené království o 12,8 % (ze 6,31 na 7,12 t/ha) a Švédsko o 5,4 % (ze 4,64 na 4,89 t/ha). Naopak k výraznému snížení hektarového výnosu i celkové produkce obilovin

²⁴ Agra Europe, March 28, 2003 - údaje COCERAL.

došlo v důsledku velmi nepříznivého počasí v červenci a srpnu v Německu o 11,5 % (ze 7,05 na 6,24 t/ha), resp. 12,9 % (6 422 tis. t).

V ČR pokračoval v průběhu roku 2002, kromě již zmíněných legislativních úprav, proces revize norem pro obiloviny a jejich sladování s předpisy platnými v EU. Normy byly vydávány v průběhu roku, přičemž značná část vstoupila v platnost na počátku marketingového roku 2002/03, tedy k 1. 7. 2002.

SZIF byl u obilovin a výrobků z nich aktivní na základě nařízení vlády č. 237/2001 Sb. v oblasti intervenčního nákupu pšenice potravinářské ze sklizně roku 2002, v souvislosti s nařízením vlády č. 174/2001 Sb. při stanovení a vyplácení subvencí při vývozu sladu a na základě nařízení vlády č. 175/2001 Sb. a novely nařízení vlády č. 477/2002 Sb. při poskytování podpory při výrobě pšeničného škrobu.

V rámci „Zásad, kterými se stanoví podmínky pro poskytování finančních podpor formou dotací na základě podpůrných programů stanovených podle §2 odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., pro rok 2002“, vydaných MZe, byly vyhlášeny např. podpora využívání bioetanolu jako alternativního paliva, podpůrný program pro udržování genetického potenciálu osiv a sadby, programy pro podporu zlepšování zdravotního stavu polních plodin, podporu ozdravování polních a speciálních plodin, podporu mladých začínajících zemědělců, podporu pěstitelům na úhradu nákladů spojených s pojištěním plodin, podporu poradenství v zemědělství, podporu vzniku a činnosti odbytových organizací výrobců.

V souvislosti s trvajícím bilančním přebytkem zůstalo i pro rok 2002 v platnosti rozhodnutí, podle kterého nejsou obiloviny zařazeny mezi výrobky podléhající licenčnímu režimu při vývozu.

V průběhu roku 2002 se v obchodování s obilovinami k Plodinové burze Brno a Obchodní burze Hradec Králové připojila také Komoditní burza Praha, kde se z obilných komodit obchodovalo s pšenicí potravinářskou a pšenicí krmnou.

Úroveň a kvalita produkce ze sklizně roku 2002 byla výrazně ovlivněna počasím. Deštivé září roku 2001 negativně ovlivnilo zakládání porostů ozimů, především ječmene. Nedodržení agrotechnických termínů vedlo k opožděnému vývoji porostů, které byly následně poškozeny prosincovými a lednovými mrazy. Porosty zaseté v agrotechnických lhůtách byly před nástupem zimy v dobrém stavu a přezimovaly převážně bez poškození. Časný nástup teplého počasí umožnil dodržení agrotechnických termínů pro zasetí většiny jarních obilovin. Prudké ochlazení s výraznými teplotními výkyvy a nedostatek srážek v průběhu dubna roku 2002 vedlo ke zpomalení vegetace ozimů a nerovnoměrnému vzcházení jařin. Další průběh počasí byl pro obiloviny příznivý a porosty založené v agrotechnických lhůtách vykazovaly dobré výnosové i kvalitativní předpoklady. Přívalové deště, které nastaly počátkem srpna, a následné rozsáhlé záplavy v některých krajích Čech a některých oblastech Moravy vedly

k poškození porostů obilovin, z nichž část zůstala nesklizena, a ke snížení výnosů i kvality v oblastech, kde se podařilo sklizeň uskutečnit.

Podmínky pro předseťovou přípravu a následné setí ozimů pro sklizeň roku 2003²⁵ byly, v důsledku zmíněných srážek a záplav, v jednotlivých regionech velmi rozdílné. Srážky v některých oblastech dosáhly více než dvojnásobku dlouhodobých srážkových úhrnů, v některých regionech byly srážky ve druhé polovině roku - zejména v srpnu, říjnu a listopadu tak vydatné, že se mluvilo o „stoletých deštích“. Na mnoha místech nemohly být dodrženy agrotechnické termíny, někde nebylo možné zasít vůbec. Porosty seté včas začaly do zimy ještě odnožovat, později seté obilniny šly do zimy nepřipravené, neboť vegetace byla ukončena nízkými teplotami brzy po začátku prosince. Pozdní osevy ani nevzešly. Celé enklávy pozemků byly silně přemokřené, s ucpanými póry v půdě a „jezery“ na polích.

Vzhledem k neobvykle vysokému procentu vymrznutí ozimů pro sklizeň roku 2003 se, i přes zvýšenou nabídku osiva jarních obilovin, pravděpodobně nepodaří pokrýt poptávku po osivu.

Mezi plodinami na orné půdě představují v ČR obiloviny hlavní skupinu plodin. Podíl osevní plochy obilovin celkem na orné půdě pro sklizeň roku 2002 se již druhý rok po sobě snížil a dosáhl 50,8 % o. p.

TA3.1/01 - Bilance výroby a spotřeby obilovin celkem

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Počáteční zásoba	tis. t	1 126,7	1 870,9	166,05
Sklizňová plocha	tis. ha	1 623,6	1 562,1	96,21
Hektarový výnos	t/ha	4,52	4,33	95,80
Výroba	tis. t	7 337,6	6 770,8	92,28
Dovoz	tis. t	108,8	77,0	70,77
Celková nabídka	tis. t	8 573,1	8 718,7	101,70
Domácí spotřeba celkem	tis. t	6 608,0	6 634,0	100,39
Vývoz	tis. t	94,2	632,0	670,91
Celková spotřeba	tis. t	6 702,2	7 266,0	108,41
Konečná zásoba	tis. t	1 870,9	1 452,7	77,65

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; MZe; GŘC

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE), Z. Trnka (MZe)

Průměrný hektarový výnos obilovin celkem ze sklizně roku 2002 dosáhl 4,33 t/ha (pokles o 4,2 % proti roku 2001). Ke snížení výnosové hladiny došlo především u ozimých obilovin. Výrazný růst výnosů byl zaznamenán u kukuřice na zrno. Je ovšem nutné vzít v úvahu změnu ve způsobu sledování a zpracování dat ČSÚ, kdy do roku 2001 vč. byl hektarový výnos propočítáván ze produkce na skutečně sklizené ploše, zatímco počínaje sklizní roku 2002 se jedná o propočet z výměry osevní plochy. Produkce obilovin celkem byla v důsledku nižších ploch a sníženého výnosu o 566,8 tis. t nižší (o 7,7 %) než produkce ze

²⁵ Podkladový materiál: ÚKZÚZ Brno.

sklizně roku 2001 a předpokládanou domácí spotřebu převyšuje pouze o 136,8 tis. t. V důsledku vysokých počátečních zásob zůstává ovšem značný bilanční přebytek, tvořený převážně pšenicí. Exportní možnosti jsou již druhý marketingový rok omezené nedostatečnou poptávkou okolních států, cenovou úrovní naší nabídky a konkurencí levné pšenice z Ruska a Ukrajiny, ale i z Bulharska. Jde převážně o pšenice střední a nižší kvality.

Pšenice

Odhady USDA²⁶ z února 2003, stejně jako jiné prameny, avizují další snížení světové produkce pšenice pro marketingový rok 2002/03. Proti posledním údajům o pšenici ze sklizně roku 2001 se jedná o snížení produkce o 12,4 mil. t na 566,6 mil. t. Světová spotřeba pšenice pro stávající marketingový rok se předpokládá na úrovni 595,2 mil. t, což je o 11,3 mil. t méně, než je spotřeba udávaná pro marketingový rok 2001/02 a o 28,6 mil. t více než udávaná produkce. Předpokládá se proto snížení světových konečných zásob pro marketingový rok 2002/03 proti marketingovému roku 2001/02 a konečné zásoby činí v poměru ke spotřebě 28,8 %. Světová cena pšenice, reprezentovaná cenou pšenice US, No. 2, SRW, FOB Gulf (do roku 1998 pšenici US, No. 2, 14 %, CIF Rotterdam), dosáhla v posledním desetiletí maxima 235 USD/t (6 377,4 Kč/t) v roce 1996, minima 98 USD/t (3 390,8 Kč/t) v roce 1999. Průměrná cena v roce 2002 byla 133 USD/t (4 353,9 Kč/t)²⁷.

Podle údajů COCERAL z února roku 2003²⁸ by měla být produkce pšenice seté ze sklizně roku 2002 v EU 15 o 10,8 mil. t vyšší než produkce roku 2001, produkce pšenice tvrdé (durum) o 1,9 mil. t vyšší. Průměrný hektarový výnos pšenice seté v EU dosáhl v roce 2002 podle těchto údajů 6,73 t/ha, což je zvýšení o 0,35 t/ha. Nejvyšší hektarový výnos byl dosažen v Irsku (8,33 t/ha), Spojeném království (8,04 t/ha), Belgii-Lucembursku (7,91 t/ha), Nizozemsku (7,83 t/ha) a Francii (7,62 t/ha). Německo a Rakousko, naši bezprostřední sousedé, doplatili na nepříznivé počasí s přívalovými dešti doprovázenými povodněmi v období sklizně snížením hektarového výnosu ze sklizně roku 2002 proti sklizni roku 2001 o 0,99 t/ha (6,90 t/ha), resp. 0,29 t/ha (5,0 t/ha). IGC²⁹ předpokládá vysokou úroveň produkce ze sklizně roku 2002 také v Rusku a Ukrajině, což dokládají také zvýšené exporty z těchto zemí.

Vzhledem ke skutečnosti, že základem pro stanovení dovozního cla do EU je světová cena CIF Rotterdam, usnadnila vysoká cena americké pšenice (viz graf TA.1/01) dovozy levné suroviny z černomořských přístavů (Ukrajina, Rusko). Jako opatření proti těmto dovozům, které negativně ovlivňují cenu na domácím trhu, zavedla EU 15 od začátku ledna 2003 nové dovozní kvóty na méně a středně kvalitní pšenici.

²⁶ Grain: World Markets and Trade, USDA, February 2003.

²⁷ Oil World, kurz ČNB.

²⁸ Agra Europe, March 28, 2003.

²⁹ Agra Europe, March 7, 2003.

V ČR probíhal trh s pšenicí v marketingovém roce 2002/03 pod vlivem převisu nabídky nad poptávkou. V důsledku vysoké produkce (nejvyšší od roku 1990) a významně nižší úrovně vývozu v marketingovém roce 2001/02 zahajoval marketingový rok 2002/03 s neobvykle vysokou počáteční zásobou, která činila 36,4 % předpokládané domácí spotřeby.

Obchodování s pšenicí probíhalo zčásti na základě předem uzavřených smluv, zčásti prostřednictvím burzovních obchodů a na volném trhu. Rozšířilo se i využívání ZVS.

Ve snaze o udržení cen odčerpal část produkce intervenčním nákupem SZIF. Ze sklizně roku 2000 měl SZIF k dispozici k 1. lednu 2002 na zásobách pšenici potravinářskou v množství 34,3 tis. t. Prezidiem SZIF byl odsouhlasen prodej prostřednictvím trvalého výběrového řízení s podmínkou vývozu do zahraničí. Do 13. 8. 2002 byla pšenice potravinářská odebrána a zaplacená.

Nařízení vlády č. 237/2001 Sb., které stanoví podmínky a zásady pro provádění intervenčních nákupů, skladování a prodej obilovin na domácí trh a na vývoz, podmínky a zásady pro vyhlášení intervenční ceny a pro provádění dalších opatření k organizaci trhu s obilovinami se vztahuje již na nákup a prodej pšenice potravinářské ze sklizně roku 2002. S účinností od 1. 7. 2002 schválilo Prezidium SZIF intervenční cenu ve výši 3 500,- Kč/t (bez DPH) a procento poklesu průměrné ceny proti ceně intervenční ve výši 5 % ve dvou týdnech jdoucích po sobě jako startovací cenu pro zahájení intervenčního nákupu. Důsledkem bylo zahájení intervenčního nákupu dne 16. 7. 2002. Dne 31. 10. 2002 rozhodlo Prezidium SZIF o pozastavení intervenčního nákupu pšenice potravinářské ze sklizně roku 2002, a to s okamžitou platností. V tomto období nakoupil SZIF celkem 724,3 tis. t pšenice potravinářské. Prodej pšenice nakoupené v intervenci je a bude uskutečňován prostřednictvím trvalého výběrového řízení na vývoz pšenice. Další aktivitou SZIF, týkající se pšenice, je podpora pšeničného škrobu podle nařízení vlády č. 75/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob. V roce 2002 vešly v platnost dvě novely nařízení vlády - nařízení vlády č. 250/2002 Sb. a č. 477/2002 Sb., přičemž novela č. 477/2002 Sb. mění limit produkce pro podporu pšeničného škrobu z 15 na 25 tis. t s finanční podporou SZIF do výše 1 000,- Kč/t pšeničného škrobu. Tyto novely umožnily navýšit množství bramborového a pšeničného škrobu i pro marketingový rok 2002/03.

Nabídka osiv registrovaných odrůd³⁰ pšenice pro různé užití i podmínky je poměrně široká. Odrůd pšenice ozimé bylo k 30. 6. 2002 registrováno 57, z toho 4 v pekařské jakosti E (Elitní), 16 v jakosti A (kvalitní), 17 v jakosti B (chlebová), 15 v jakosti C (nevhodná), 2 jako přechod mezi jakostmi a u 3 nebyla jakost stanovena. Pšenice jarní nabízí 11 odrůd, z toho 6 odrůd ve stanovené pekařské jakosti A, 4 odrůdy v jakosti B, u jedné odrůdy není jakost stanovena.

³⁰ ÚKZÚZ, Odbor odrůdového zkušebnictví, *Přehled odrůd 2002 - Obiloviny*.

Pěstební plocha pšenice celkem byla v roce 2002, jako obvykle, nejvyšší z obilovin a činila 54,3 % plochy obilovin celkem. Pro sklizeň roku 2002 byla plocha pšenice celkem o 8,1 % nižší než pro sklizeň předchozího roku, z toho především pšenice ozimé o 8,5 %, úbytek plochy pšenice jarní byl minimální o 1,1 %. Kromě několika extrémních let (1998, 2000 a 2001) se celková plocha 848,8 tis. ha pro sklizeň roku 2002 blíží běžně osévaným plochám předchozích let. Meziroční snížení průměrného výnosu pšenice činí při výnosu 4,56 t/ha 6,0 %, přičemž o snížení výnosové úrovně se jedná pouze u pšenice ozimé (o 6,3 %), zatímco u pšenice jarní byl, i při změně systému hodnocení, zaznamenán nárůst (o 1,9 %). V porovnání s EU 15 se jedná o výnos pod úrovní výnosu deseti států EU 15. Např. ve srovnání s Německem (předpokládaný výnos 6,90 t/ha³¹) je výnos pšenice celkem v ČR na úrovni 66,1 %, s Rakouskem (odhad 5,0 t/ha podle stejného pramene) na úrovni 91,2 %.

Produkce pšenice ze sklizně roku 2002 by sama o sobě pokryla předpokládanou domácí spotřebu s mírným přebytkem 90,5 tis. t. Nadprůměrně vysoká počáteční zásoba na úrovni 36,4 % domácí spotřeby však dává předpoklad zvýšeného vývozu. Avšak vývozní možnosti jsou již druhým rokem omezené.

³¹ *Agra Europe, March 28, 2003.*

TA3.1/02 - Balance výroby a spotřeby pšenice a její ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Balance				
Počáteční zásoba	tis. t	772,80	1 374,30	177,83
Sklizňová plocha	tis. ha	923,20	848,80	91,94
Hektarový výnos	t/ha	4,85	4,56	94,02
Výroba	tis. t	4 476,10	3 866,50	86,38
Dovoz	tis. t	11,40	10,00	87,72
Celková nabídka	tis. t	5 260,30	5 250,80	99,82
Domácí spotřeba celkem	tis. t	3 811,00	3 776,00	99,08
Vývoz	tis. t	75,00	500,00	666,67
Celková poptávka	tis. t	3 886,00	4 276,00	110,04
Konečná zásoba	tis. t	1 374,30	974,80	70,93
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	2 392,00	2 615,00	109,32
CZV pšenice potravinářská ²⁾	Kč/t	3 878,00	3 362,00	86,69
CZV pšenice krmná ²⁾	Kč/t	3 339,00	2 751,00	82,39
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	.	.	.
OPP ³⁾	%	4,00	0,00	x
KNO ⁴⁾	koef.	-10,00	-9,00	x
TT pšenice potravinářská ⁵⁾	%	162,12	128,57	79,30
TT pšenice krmná ⁵⁾	%	139,59	105,20	75,36
CZV EU ⁶⁾ pšenice potravinářská	Kč/t	3 785,77	3 117,15	82,34
CZV EU ⁶⁾ pšenice krmná	Kč/t	3 290,43	2 826,49	85,90
Přímé platby a dotace vstupů EU ⁷⁾	Kč/t	2 147,23	1 941,16	90,40

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN - pšenice ozimá, rok 2002 odhad.

2) Průměrné CZV za kalendářní roky.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100,
pro pšenici potravinářskou i krmnou použity náklady na pšenici ozimou, které je převaha.

6) Rakousko, kurz ČNB 2001 - 34,083 Kč/EUR, 2002 - 30,812 Kč/EUR.

7) Pro marketingový rok 2001/02 a 2002/03.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Index cen zemědělských výrobců;

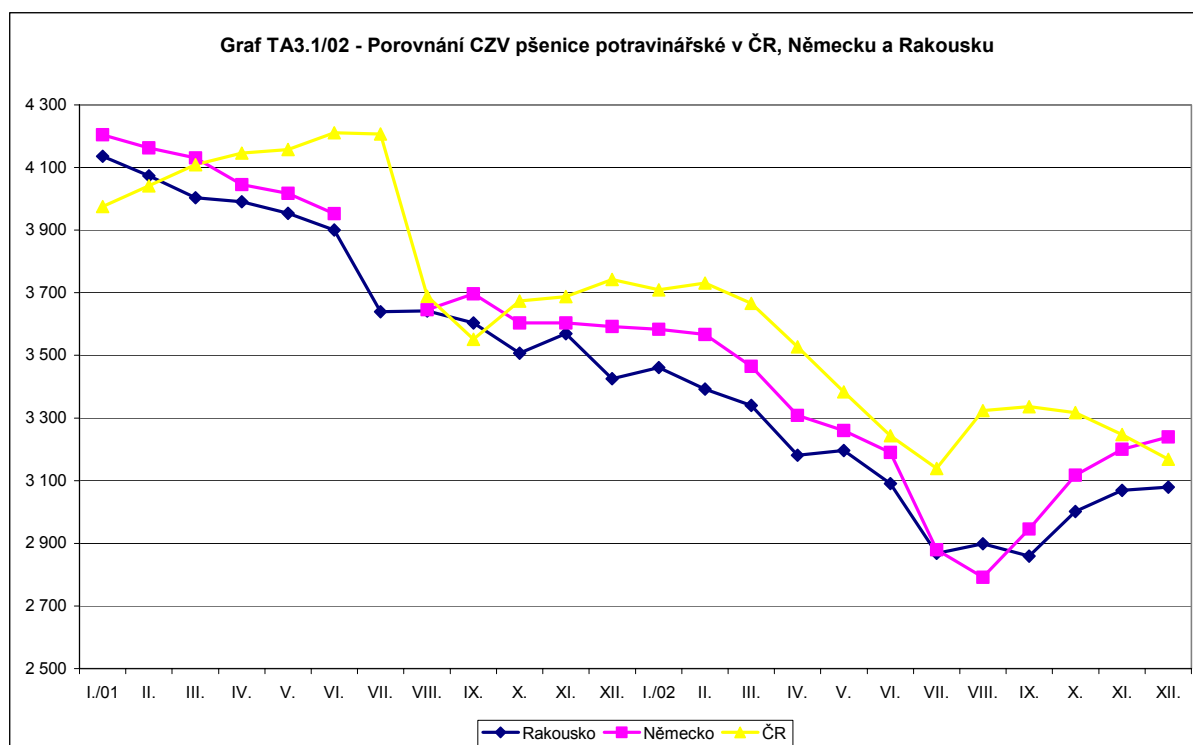
MZe; GŘC; Agra Europe; OECD Agricultural Outlook 2002-2007;

AMA Rakousko

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE), Z. Trnka (MZe)

Kvalita pšenice potravinářské byla hodnocena již podle ČSN platné od 1. 7. 2002, upravené v rámci předvstupního sjednocování norem. V tomto, proti původní ČSN méně náročném hodnocení, vyhovuje normě víc než polovina vzorků.

Mírné meziroční snížení domácí spotřeby, které se pro marketingový rok 2002/03 předpokládá, souvisí i se skutečností, že do spotřeby pro potravinářské užití se započítává i vývoz potravinářských výrobků. Domácí spotřeba pšenice je dlouhodobě stabilizovaná.

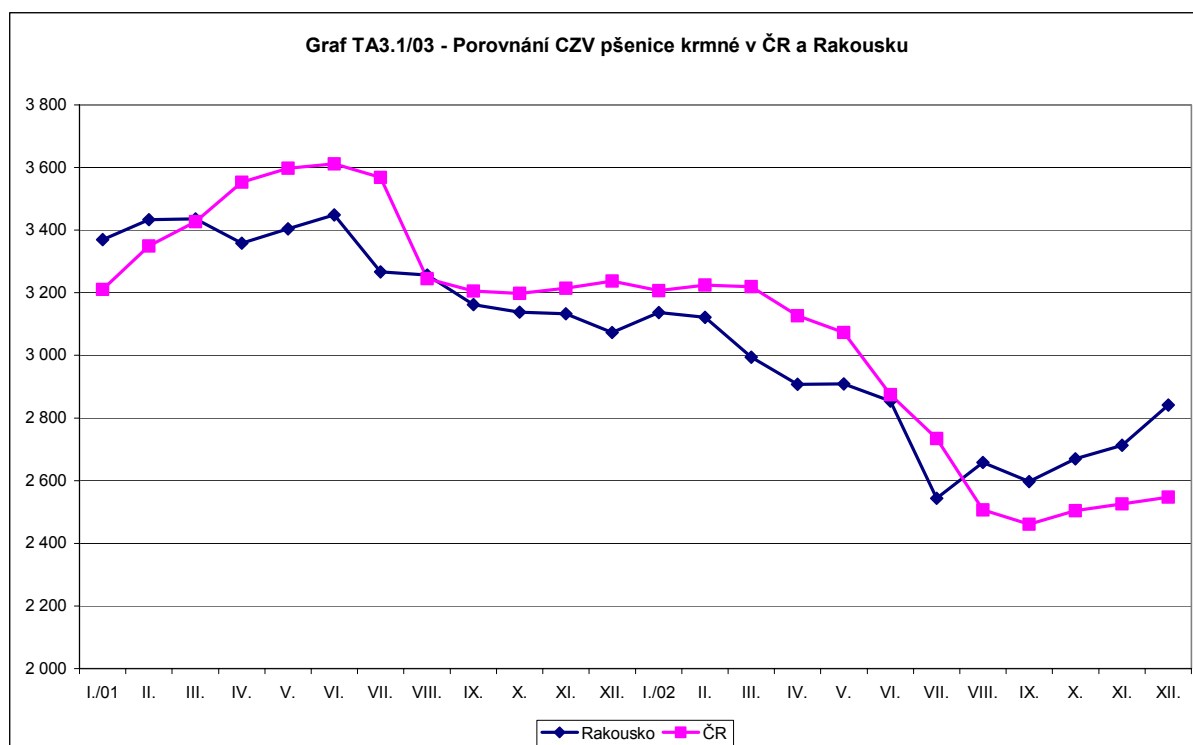
Poznámka: Údaj za VII/01 pro Německo není k dispozici.

Pramen: Agrarmarkt Austria - Mahlweizen (AMA, Rakousko); ZMP Agrarmarkt - Brotweizen, ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců - pšenice potravinářská; kurzovní přepočty ČNB

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE)

Vysoká úroveň zásob vedla ke stlačení CZV pšenice. Ve snaze o zadržení cenového propadu odčerpal SZIF významné množství pšenice potravinářské z vnitřního trhu intervenčním nákupem.

Tento zásah pomohl udržet cenu zhruba na tři měsíce, před koncem roku 2002 však začala opět klesat. Přesto, že se CZV dostala pod úroveň předchozích dvou let, držela se převážnou část roku nad CZV Německa i Rakouska a omezila možnosti vývozu. Poptávka sousedních států byla nízká i z důvodu vysoké produkce pšenice v rámci EU a levných dovozů méně kvalitní pšenice z černomořských přístavů. Vývoz pšenice potravinářské byl v 1. pololetí marketingového roku 2002/03 minimální.

Pramen: Agrarmarkt Austria - Mahlweizen (AMA, Rakousko); ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců - pšenice krmná; kurzovní přepočty ČNB

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE)

Cena pšenice krmné se dostala po sklizni roku 2002 pod úroveň CZV Rakouska. Vývoz realizovaný v 1. pololetí marketingového roku 2002/03 činil u pšenice celkem 103,7 tis. t, (z toho byla naprostá převaha pšenice krmné do Německa, Nizozemska, Rakouska). Vývoz pšeničné mouky se realizoval v množství 9,1 tis. t (převážně na Slovensko a do Polska).

Odhadovaný růst nákladů pšenice ozimé pro rok 2002 u respondentů s podvojným účetnictvím souvisí hlavně s předpokládaným nárůstem cen za osiva, přípravky ochrany rostlin a pracovní náklady. Zatímco odhad nákladů v Kč/ha se meziročně zvýšil o 0,4 %, odhad nákladů v Kč/t se v souvislosti s nižším hektarovým výnosem zvýšil o 9,32 %. Meziroční snížení CZV současně se zvýšením nákladů negativně ovlivnilo ekonomickou situaci pěstitelů. Hodnoty ukazatele TT se významně snížily (tab. TA3.1/02).

Ječmen

Podle odhadu COCERAL z února 2003³² se v EU 15 očekává snížení produkce ječmene o 170 tis. t (0,4 %) na 47,9 mil. t. Snížení pěstební plochy (1,3 %) by mělo být zčásti vyrovnáno mírným nárůstem hektarového výnosu (o 0,9 %). Z hlediska nejvýznamnějších dovozů a vývozů do/z EU 15 je pro ČR důležitá produkce v Německu, Francii a Rakousku. Odhad produkce roku 2002 v Německu a Rakousku je nižší než v předchozím roce o 2,5 mil. t (18,7 %), resp. o 162 tis. t (16,0 %). Produkce ve Francii je pro rok 2002 naopak odhadována

³² Agra Europe, March 28, 2003.

vyšší o 1,1 mil. t (11,1 %). Výnos ječmene ze sklizně roku 2002 ve Francii je odhadován jako nejvyšší v rámci EU 15 na úrovni 6,65 t/ha, proti roku 2001 o 0,89 t/ha vyšší.

V ČR se pěstební plocha ječmene celkem pro sklizeň roku 2002 meziročně opět mírně snížila a činila 31,2 % pěstební plochy obilovin celkem. Plocha ječmene je v posledních třech letech výrazně nižší než byla v předchozím 10letém období. Z celkové plochy ječmene připadlo na ječmen ozimý 29,3 % plochy, což odpovídá meziročnímu snížení plochy o 8,6 %, na ječmen jarní připadlo 70,7 % z celkové plochy, meziroční zvýšení o 1,9 %. Vyšší zastoupení jarního ječmene je dáno potřebou suroviny pro sladovnický průmysl. Zatímco mezi 26 registrovanými odrůdami ječmene ozimého (10 odrůd ječmene ozimého dvouřadého a 16 odrůd ječmene ozimého víceřadého) je registrována pouze 1 odrůda ječmene ozimého dvouřadého jako sladovnická ve sladovnické jakosti 6 (Tiffany), mezi 42 registrovanými odrůdami ječmene jarního je zastoupeno 6 odrůd v nejvyšší sladovnické jakosti 9, 4 odrůdy v jakosti 8, 9 odrůd v jakosti 7, 10 odrůd v jakostním rozmezí 6 až 4, jedna odrůda označená pouze pro export a 12 odrůd v nesladovnické jakosti. Výnos ječmene celkem dosažený v ČR ze sklizně roku 2002 (3,67 t/ha) je pod úrovní výnosu většiny členských zemí EU 15 (Německo 5,57 t/ha, Rakousko 4,24 t/ha, Francie 6,65 t/ha). Nižší výnos ječmene mělo pouze Finsko (3,20 t/ha), Řecko (2,40 t/ha), Portugalsko (2,80 t/ha) a Španělsko (2,69 t/ha).

Celková produkce ječmene ze sklizně roku 2002 se meziročně snížila o 8,8 %, tj. 173,1 tis. t a je o 32,4 tis. t nižší než předpokládaná spotřeba, takže dochází ke snížení konečných zásob. Snížení produkce ječmene celkem je zaviněno výrazným snížením produkce ječmene ozimého, kterého se v roce 2002 sklídilo v důsledku nižší plochy a výrazně nižšího výnosu o 26,9 % (186,6 tis. t) méně než ve sklizni předchozího ročníku.

Domácí spotřeba ječmene je v posledních letech poměrně stabilizovaná. Pro marketingový rok 2002/03 se předpokládá mírné zvýšení potravinářského užití v souvislosti s očekávaným navýšením výroby a vývozu sladu. Postupné snižování krmivářského užití ječmene souvisí se snížením produkce ječmene a dlouhodobou nadvýrobou pšenice, která často nahrazuje ječmen v krmných směsích.

V marketingovém roce 2001/02 dozníval, v souvislosti s nízkou počáteční zásobou, zvýšený dovoz ječmene z předchozího roku. Pro marketingový rok 2002/03 se předpokládá nízká úroveň dovozu. Zatímco v 1. pololetí marketingového roku 2001/02 bylo dovezeno 20,7 tis. t ječmene (převážně z Dánska), ve srovnatelném období roku 2002/03 bylo dovezeno pouze 2,9 tis. t (převážně ze Slovenska). Vývoz ječmene byl v posledních třech marketingových letech minimální.

TA3.1/03 - Bilance výroby a spotřeby ječmene a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	190,40	294,20	154,52
Sklizňová plocha	tis. ha	495,10	488,00	98,57
Hektarový výnos	t/ha	3,97	3,67	92,44
Výroba	tis. t	1 965,60	1 792,60	91,20
Dovoz	tis. t	22,50	10,00	44,44
Celková nabídka	tis. t	2 178,50	2 096,80	96,25
Domácí spotřeba celkem	tis. t	1 875,00	1 825,00	97,33
Vývoz	tis. t	9,30	20,00	215,05
Celková poptávka	tis. t	1 884,30	1 845,00	97,91
Konečná zásoba	tis. t	294,20	251,80	85,59
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	2 521,00	2 769,00	109,84
CZV ječmene sladovnického ²⁾	Kč/t	4 429,00	4 099,00	92,55
CZV ječmene potravinářského ²⁾	Kč/t	3 941,00	3 892,00	98,76
CZV ječmene krmného ²⁾	Kč/t	3 234,00	2 852,00	88,19
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	.	.	.
OPP ³⁾	%	-5,00	2,00	x
KNO ⁴⁾	koef.	-17,00	-6,00	x
TT ječmen sladovnický ⁵⁾	%	175,68	148,03	84,26
TT ječmen krmný ⁵⁾	%	128,28	103,00	80,29
CZV EU ⁶⁾ ječmen sladovnický	Kč/t	3 964,42	3 505,38	88,42
CZV EU ⁶⁾ ječmen krmný	Kč/t	3 343,83	2 853,45	85,33
Přímé platby a dotace vstupů EU ⁷⁾	Kč/t	2 147,23	1 941,16	90,40

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN - ječmen jarní, rok 2002 odhad.

2) Průměrné CZV za kalendářní roky.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100,
pro ječmen sladovnický i krmný jsou použity náklady na ječmen jarní, kterého je převaha.

6) Rakousko, kurz ČNB 2001 - 34,083 Kč/EUR, 2002 - 30,812 Kč/EUR.

7) Pro marketingový rok 2001/02 a 2002/03.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Index cen zemědělských výrobců;

MZe; GRČ; Agra Europe; OECD Agricultural Outlook 2002-2007;

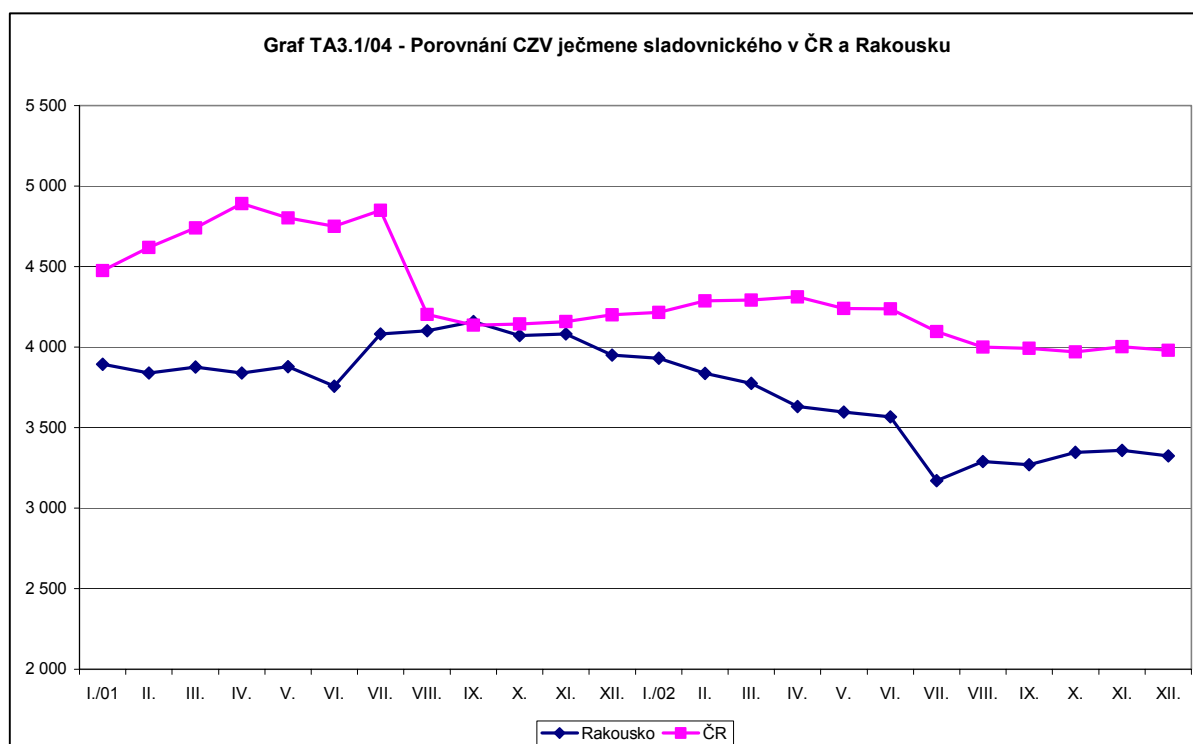
AMA Rakousko

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE), Z. Trnka (MZe)

Sladovnický ječmen je dlouhodobě obchodován převážně na smluvním základě. Ročník 2002 sladovnického ječmene byl hodnocen jako kvalitativně dobrý, ve srovnání s rokem 2001 jako jakostnější. Dosažené výnosy byly ve většině oblastí srovnatelné s předchozím rokem, případně mírně nižší. Převážná většina ploch byla sklizena do 15. srpna 2002, vliv počasí se částečně projevil ve srovnání s rokem 2001 vyšším výskytem porostlých ječmenů a ječmeny se zahnědlými špičkami. Produkce sladovnického ječmene by měla být pro potřebu sladoven postačující. Značným pěstitelským a následně ekonomickým problémem je nárůst napadení žlutou zakrslostí ječmene.

Vývoz sladu se výrazně snížil v marketingovém roce 2000/01, kdy ani zvýšený dovoz nebyl schopen nahradit nedostatek kvalitního sladovnického ječmene. Pokles vývozu sladu

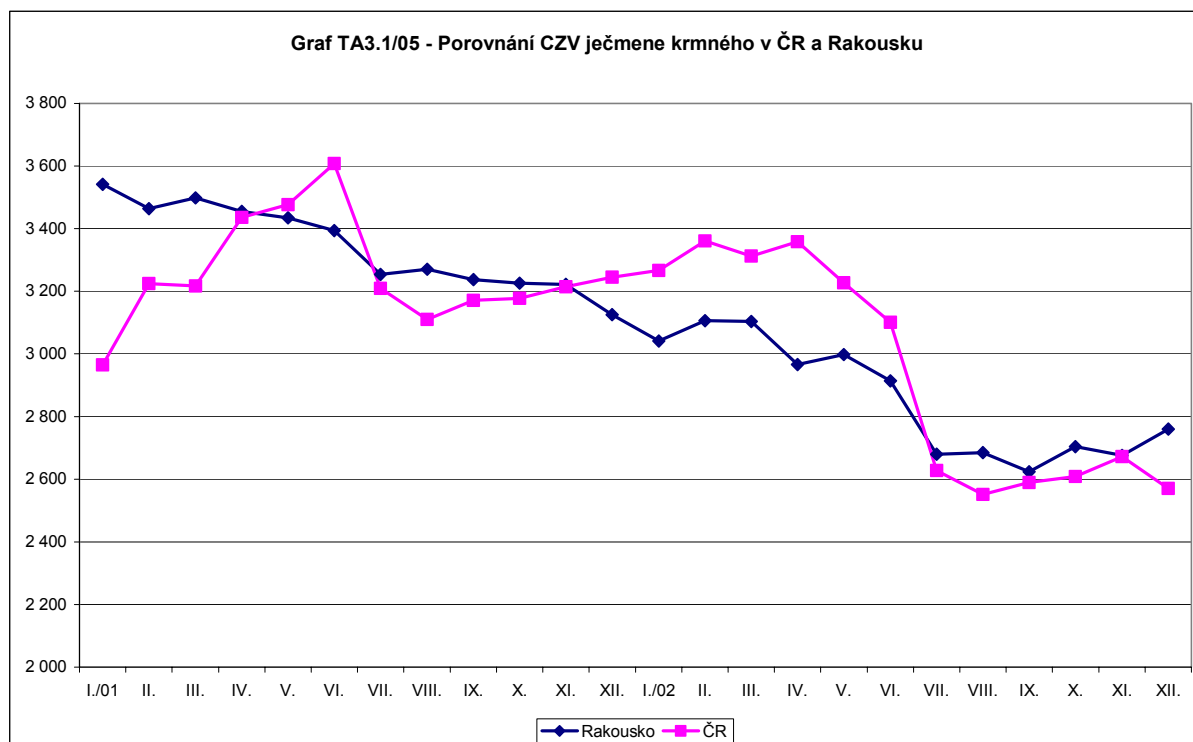
pokračoval i v následujícím roce, kdy se ztráty zahraničních trhů nepodařilo nahradit. V 1. pololetí marketingového roku 2001/02 bylo vyvezeno 65,4 tis. t sladu, z toho 64,0 tis. t sladu z ječmene (převážně Polsko, Brazílie, Rakousko), v 2. pololetí téhož marketingového roku se vývoz sladu mírně oživil a bylo vyvezeno 97,7 tis. t, z toho 94,7 tis. t sladu z ječmene (převážně Polsko, Thajsko, Rusko). V 1. pololetí marketingového roku 2002/03 byl vývoz sladu celkem o 32,5 % vyšší než ve srovnatelném období předchozího roku a činil 86,7 tis. t, z toho 85,9 tis. t sladu z ječmene (převážně Polsko, Belgie, Rusko). Subvence při vývozu sladu se poskytuje podle nařízení vlády č. 174/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady opatření k podpoře vývozu sladu. Na podporu vývozu sladu schválilo Prezidium SZIF pro marketingový rok 2001/02 celkové nejvýše přípustné množství sladu, na které lze poskytnout subvenci při vývozu, ve výši 200 tis. t a maximální výši subvence při vývozu 770 Kč/t. V roce 2002 bylo na tyto subvence vyplaceno celkem 81,9 mil. Kč.

Pramen: Agrarmarkt Austria (AMA, Rakousko); ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců; kurzovní přepočty ČNB
Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE)

Výrazně rozdílný cenový vývoj ječmene sladovnického a ječmene krmného v posledních dvou letech úzce souvisí s nabídkou a poptávkou. Nízká úroveň nabídky kvalitního sladovnického ječmene, která se od roku 2000 ještě zcela nevyrovnala, udržela, po jednorázovém propadu ceny po sklizni roku 2001, stabilní CZV na poměrně vysoké úrovni. Z grafů TA3.1/04 a 05 je zřejmé, že se CZV sladovnického ječmene v ČR po velmi krátkém sblížení s CZV sladovnického ječmene v Rakousku po sklizni roku 2001 udržela na značně vyšší úrovni. Cenový vývoj ječmene krmného je obdobný jako v Rakousku s tím, že se CZV v ČR doslala pod úroveň CZV v Rakousku pouze ve dvou krátkých úsecích, vždy v období

sklizně v roce 2001 i 2002. Průměrná cena krmných obilovin pro marketingový rok 2002/03, daná průměrnou cenou ječmene na konci roku, se předpokládá podle OECD³³ na úrovni 3 173,6 Kč/t (103 EUR/t)³⁴.

Pramen: Agrarmarkt Austria (AMA, Rakousko); ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců; kurzovní přepočty ČNB.

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE)

V odhadu téměř 10% meziročního nárůstu nákladů ječmene jarního u respondentů s podvojným účetnictvím se projevuje hlavně předpokládané zvýšení přímých materiálových nákladů na hektar a zvýšené ostatní přímé náklady a služby. Meziroční snížení hektarového výnosu se výrazně projevuje v meziročním růstu nákladů na jednotku produkce. Porovnání ukazatele TT (tab. TA3.1/03) v posledních dvou letech dokládá meziroční zhoršení ekonomických podmínek pěstitelů ječmene.

Žito

Odhad produkce žita ze sklizně roku 2002 v EU 15 je podle posledních dostupných údajů COCERAL³⁵ meziročně nižší o 25 %. Na snížení se podílí snížená plocha (o 12,3 %) a výrazně nižší hektarový výnos (o 14,5 %). Jediným významným evropským pěstitelem žita je Německo, které produkuje zhruba 70 až 80 % celkové produkce EU 15, ze sklizně roku

³³ OECD, *Agricultural Outlook 2002 - 2007*.

³⁴ Přepočteno kurzem ČNB, 30,812 Kč/EUR průměr roku 2002.

³⁵ *Agra Europe*, March 28, 2003.

2002 to bylo 77,6 %. Snížení ploch pro sklizeň roku 2002 (a další snížení pro sklizeň 2003) je důsledkem nadměrného zvýšení zásob po rekordní sklizni v roce 2001.

V ČR se plocha žita dlouhodobě výrazně snižuje. Produkce již čtvrtý rok nekryje domácí spotřebu a snížená kvalita spolu se sníženou nabídkou nezajišťuje dostatečné množství suroviny pro potravinářské účely. Průměrný hektarový výnos žita v ČR ze sklizně roku 2002 byl o třetinu, tj. o 1,68 t/ha, nižší než výnos v sousedním Německu a ve srovnání s průměrem EU 15 nižší o 0,99 t/ha. V nabídce odrůd registrovaných osiv ozimého žita je 12 odrůd, z čehož je 1 odrůda určená pouze pro pěstování námele a 5 odrůd hybridních.

TA3.1/04 - Bilance výroby a spotřeby žita a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	83,50	59,70	71,50
Sklizňová plocha	tis. ha	40,10	35,30	88,03
Hektarový výnos	t/ha	3,72	3,37	90,59
Výroba	tis. t	149,30	119,20	79,84
Dovoz	tis. t	49,30	50,00	101,42
Celková nabídka	tis. t	282,10	228,90	81,14
Domácí spotřeba celkem	tis. t	222,00	193,00	86,94
Vývoz	tis. t	0,40	1,00	250,00
Celková poptávka	tis. t	222,40	194,00	87,23
Konečná zásoba	tis. t	59,70	34,90	58,46
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	2 470,00	2 745,00	111,13
CZV žita ²⁾	Kč/t	3 801,00	3 623,00	95,32
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	.	.	.
OPP ³⁾	%	.	.	.
KNO ⁴⁾	koef.	.	.	.
TT žita ⁵⁾	%	153,89	131,99	85,77
CZV EU ⁶⁾	Kč/t	3 590,36	2 802,86	78,07
Přímé platby a dotace vstupů EU ⁷⁾	Kč/t	2 147,23	1 941,16	90,40

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

2) Průměrné CZV za kalendářní roky.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Rakousko, kurz ČNB 2001 - 34,083 Kč/EUR, 2002 - 30,812 Kč/EUR.

7) Pro marketingový rok 2001/02 a 2002/03.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Index cen zemědělských výrobců;

MZe; GŘC; Agra Europe; OECD Agricultural Outlook 2002-2007;

AMA Rakousko

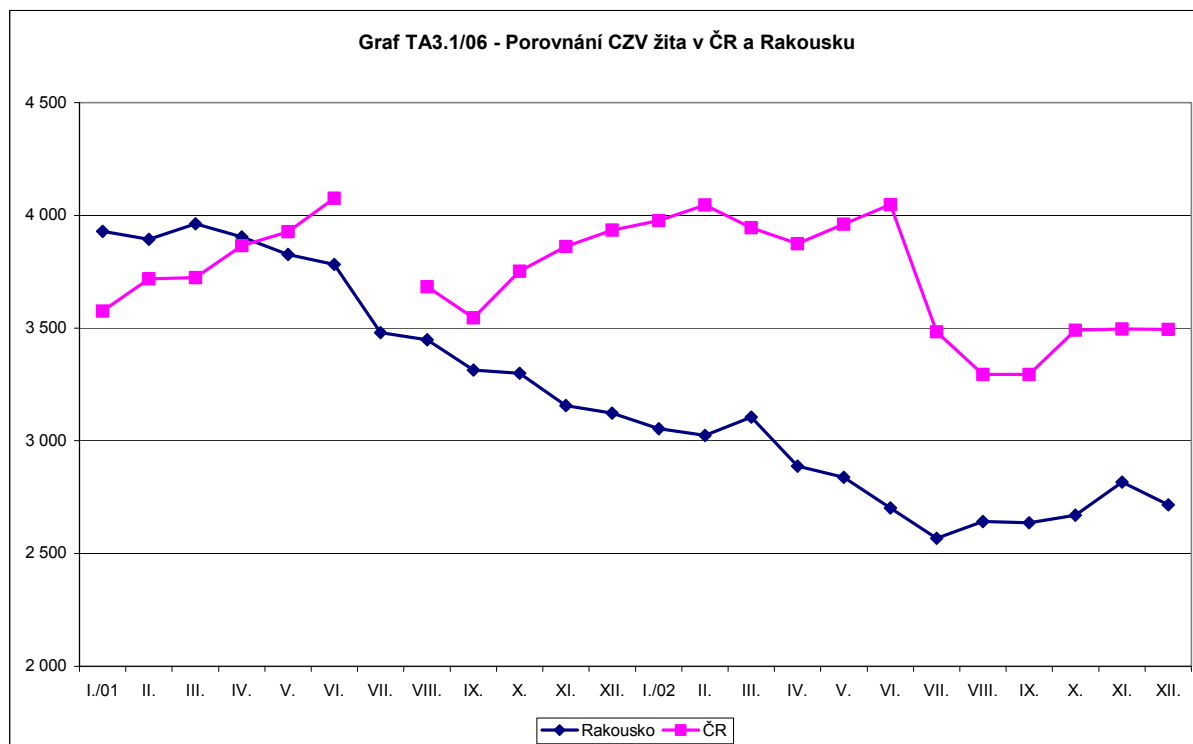
Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE), Z. Trnka (MZe)

Zatímco konečné zásoby byly zhruba do roku 1999/00 považovány za nadměrné, díky zvýšenému vývozu v marketingovém roce 1999/00 a průběžnému odčerpávání se snížily na 18,1 % domácí spotřeby. Dovoz kvalitního žita pro potravinářské užití v posledních třech letech narůstá a pro marketingový rok se předpokládá na úrovni 29,4 % potravinářského užití. Dovoz realizovaný v 1. polovině marketingového roku 2002/03 byl o 7,0 tis. t vyšší než ve

srovnatelném období marketingového roku 2001/02. Největšími dovozci žita do ČR jsou v posledních dvou letech Německo, Slovensko a Polsko. Vývoz žita je vzhledem k nedostatečné nabídce v posledních letech minimální.

Domácí spotřeba žita se v souvislosti s nedostatečnou nabídkou snižuje. Zatímco spotřeba pro potravinářské užití je v posledních letech stabilizovaná, spotřeba pro krmné užití se snížila. Do krmivářského užití se v předchozích letech promítal převis nabídky nad poptávkou.

V souvislosti s nedostatečnou domácí nabídkou kvalitního žita v posledních dvou letech probíhal cenový vývoj žita odlišně od většiny obilních druhů. I když se CZV nevyhnula cenovému propadu v období žní v obou posledních letech, v závěru roku 2001 se CZV vrátila na před sklizňovou cenovou úroveň, cenový propad v srpnu 2002 se po dvou měsících zastavil a CZV se vrátila alespoň na úroveň ceny v červenci 2002. V Rakousku (graf TA3.1/06) pokračoval, po dosažení vysoké produkční úrovně ze sklizně roku 2001, cenový pokles žita poměrně rovnoměrným sestupem do července roku 2002, kdy začala cena pomalu oživovat. CZV žita v ČR se udržuje s krátkodobým výkyvem v polovině marketingového roku 2001/02 již od roku 1999 nad cenovou hladinou žita v Rakousku.

Poznámka: Údaj za VII/01 pro ČR není k dispozici.

Pramen: Agrarmarkt Austria (AMA, Rakousko) - Mahlroggen; ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců; kurzovní přepočty ČNB.

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE)

Odhadovaný meziroční růst nákladů na hektar žita u respondentů s podvojným účetnictvím souvisí, stejně jakou ostatních obilovin, s předpokládaným zvýšením přímých

materiálových nákladů na ha a růstem ostatních přímých nákladů a služeb. Zhruba 10% meziroční snížení hektarového výnosu se výrazně odráží v růstu nákladů na jednotku produkce. Porovnání ukazatele TT (tab. TA3.1/04) v posledních dvou letech ukazuje, stejně jako u ostatních obilovin s výjimkou kukuřice, na meziroční zhoršení ekonomických podmínek pěstitelů žita.

Kukuřice

Světová cena kukuřice je určována cenovým vývojem kukuřice v USA, které jsou největším producentem této komodity. Podle posledních dostupných údajů USDA³⁶ se v marketingovém roce 2002/03 v USA předpokládá další meziroční snížení produkce kukuřice o 12,7 mil. t, tj. o 5,3 %, na 228,8 mil. t. Zároveň se očekává zvýšení dovozu (o 46,1 %) a snížení vývozu (o 7,4 %). Objem spotřeby zůstává na zhruba stejné úrovni, konečné zásoby by se měly snížit o 15,4 mil. t, tj. o 37,1 %, na 25,5 mil. t. Světová produkce by se měla snížit o 4,8 mil. t (propad produkce v USA by měl zčásti vyrovnat nárůst produkce v Číně o 10,9 mil. t). Snížení světových konečných zásob kukuřice se odhaduje o 25,8 mil. t, tj. o 19,4 % na 106,7 mil. t. Se snižováním zásob souvisí i postupný vzestup světové ceny kukuřice v posledních dvou letech. Nárůst pokračuje i v 1. čtvrtletí roku 2003. Světová cena, daná kukuřicí US, No. 3, žlutá, FOB Gulf, se v posledním desetiletí pohybovala od 125 USD/t (3 597,8 Kč/t) v roce 1994, přes maximum 184 USD/t (4 993,4 Kč/t) v roce 1996 až k minimu 89 USD/t (3 434,5 Kč/t) v roce 2000 a k aktuální ceně 101 USD/t (3 306,3 Kč/t) v roce 2002³⁷.

Produkce kukuřice ze sklizně roku 2002 v EU 15 se podle odhadu COCERAL z února roku 2003 meziročně snížila o 1,1 mil. t, zejména v důsledku snížení pěstební plochy o 139 tis. ha. Francie byla, jako obvykle, největším producentem kukuřice v EU 15 i v roce 2002 (42,3 %). Podíl Itálie na celkové produkci se odhaduje na 26,7 %.

V ČR pěstování kukuřice na zrno nabývá v posledních letech na významu. Plochy kukuřice se již od roku 2000 výrazně zvyšují, nárůst hektarových výnosů je možné, s mírnými odchylkami, sledovat již od roku 1996. Procentické zastoupení kukuřice na ploše obilovin celkem pro sklizeň roku 2002 činilo 4,5 % a překročilo zastoupení žita a ovsa. Meziroční nárůst plochy kukuřice pro sklizeň roku 2002 byl 8,6 tis. ha, tj. 13,9 % na 70,6 tis. ha. K rozvoji pěstování kukuřice na zrno přispěla široká nabídka osiva 172 výkonných odrůd s uváděným typem užití, ranosti i typu zrna. Hektarový výnos kukuřice ze sklizně roku 2002 se poprvé přibližuje průměrné výnosové úrovni EU 15 (8,84 t/ha v roce 2002), a je jen o 0,3 t/ha, resp. o 0,9 t/ha nižší než výnosová hladina v Německu a Rakousku ve srovnatelném období. Výroba kukuřice na zrno ze sklizně roku 2002 dosáhla rekordní úrovně

³⁶ *Agra Europe, March 14, 2003.*

³⁷ *Oil World, kurz ČNB.*

616,2 tis. t a výrazně překročila všechny dosavadní produkce. Zatímco v roce 2000 byla výroba ještě o 39,0 tis. t nižší než domácí spotřeba, v roce 2001 se s výrobou převyšující o 34,1 tis. t domácí spotřebu dospělo k plné soběstačnosti. Rekordní produkce kukuřice na zrna ze sklizně roku 2002 umožňuje nejen nárůst spotřeby pro krmné užití, ale dává předpoklady pro vývoz. Pro budoucnost je ovšem nutné zvážit omezení daná jednak velikostí oblasti vhodné pro pěstování kukuřice, jednak pravděpodobností výskytu příznivých pěstebních podmínek (které byly zaznamenány v uplynulých třech letech).

TA3.1/05 - Bilance výroby a spotřeby kukuřice a její ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	44,60	95,10	213,23
Sklizňová plocha	tis. ha	61,90	70,60	114,05
Hektarový výnos	t/ha	6,60	8,73	132,27
Výroba	tis. t	408,60	616,20	150,81
Dovoz	tis. t	19,60	3,00	15,31
Celková nabídka	tis. t	472,80	714,30	151,08
Domácí spotřeba celkem	tis. t	374,50	476,00	127,10
Vývoz	tis. t	3,20	100,00	3125,00
Celková poptávka	tis. t	377,70	576,00	152,50
Konečná zásoba	tis. t	95,10	138,30	145,43
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	2 812,00	2 086,00	74,18
CZV kukuřice ²⁾	Kč/t	3 858,00	3 158,00	81,86
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	.	.	.
OPP ³⁾	%	.	.	.
KNO ⁴⁾	koef.	.	.	.
TT kukuřice ⁵⁾	%	137,20	151,39	110,34
CZV EU ⁶⁾	Kč/t	3 900,23	3 222,42	82,62
Přímé platby a dotace vstupů EU ⁷⁾	Kč/t	2 147,23	1 941,16	90,40

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

2) Průměrné CZV za kalendářní roky.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Rakousko, kurz ČNB 2001 - 34,083 Kč/EUR, 2002 - 30,812 Kč/EUR.

7) Pro marketingový rok 2001/02 a 2002/03.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Index cen zemědělských výrobců;

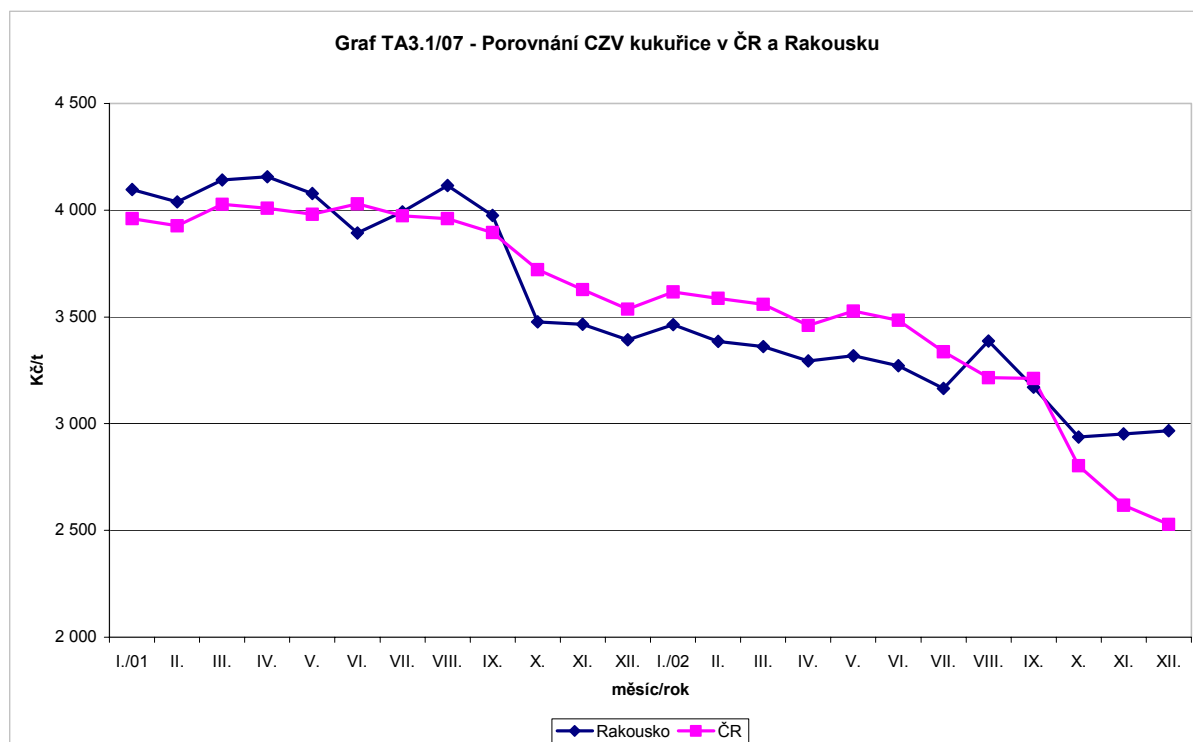
MZe; GRČ; Agra Europe; OECD Agricultural Outlook 2002-2007;

AMA Rakousko

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE), Z. Trnka (MZe)

Zároveň se zvyšováním soběstačnosti klesá v posledních letech potřeba dovozu kukuřice na zrna, převážně se jedná o dovoz specifických druhů pro potravinářské účely. Dovoz se v posledních dvou letech realizuje především z Maďarska, Slovenska, Francie a USA. Vzhledem k navýšení disponibilních zásob se v marketingovém roce 2002/03 předpokládá nárůst vývozu kukuřice na zrna až do 100,0 tis. t. Vývoz v marketingovém roce 2001/02 byl minimální (3,2 tis. t) převážně do Polska, Rakouska a Německa. V 1. polovině marketingového roku 2002/03 bylo vyvezeno 48,6 tis. t.

Dostatečná nabídka začala ovlivňovat cenovou hladinu kukuřice na zrno již v období sklizně v roce 2001. Snižování CZV je poměrně plynulý proces se zrychlením po rekordní sklizni roku 2002, kdy se CZV snížila pod hladinu ceny kukuřice v Rakousku. V posledních měsících 1. poloviny marketingového roku 2002/03 cenový propad pokračoval.

Pramen: Agrarmarkt Austria (AMA, Rakousko); ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců; kurzovní přepočty ČNB
Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE)

Odhadovaný meziroční růst nákladů na hektar kukuřice u respondentů s podvojným účetnictvím souvisí, stejně jako u ostatních obilovin, s předpokládaným zvýšením přímých materiálových nákladů na ha a růstem ostatních přímých nákladů a služeb. Více než 30% meziroční zvýšení hektarového výnosu se výrazně odráží ve snížení nákladů na jednotku produkce. Porovnání ukazatele TT (tab. TA3.1/05) v posledních dvou letech ukazuje, na rozdíl od ostatních obilovin, na meziroční zlepšení ekonomických podmínek pěstitelů kukuřice.

3.1.2 Cukrovka - cukr

V průběhu roku 2002 světové ceny bílého cukru neudržely vzestupný trend z roku 2001. Impulsem k poklesu světových cen cukru byla předpověď vysoké produkce cukru u nejvýznamnějšího světového vývozce cukru Brazílie. Příčinou nízkých světových cen cukru je růst světových zásob cukru v důsledku rychleji se zvyšující světové produkce cukru při pomalejším růstu spotřeby. V roce 2002 činila průměrná cena bílého cukru na burze

v Londýně³⁸ 7 472 Kč/t, tj. 78,9 % cenové úrovně roku 2001. Úroveň světových cen bílého cukru však byla v roce 2002 vyšší než v roce 1999, protože příznivější ekonomická situace v Brazílii nenutila její producenty prodávat cukr za extrémně nízké ceny.

Pokles světových cen cukru působí problémy státům, které výrazně subvencují vývoz cukru, zejména zemím EU, neboť finanční prostředky z rozpočtu EK nepokrývají zvyšující se ztráty z exportu cukru. Důsledkem snížení světových cen cukru, které v roce 2001/02 ovlivnilo zvýšení celkového objemu vývozních refundací, bylo stanovení dodatečných odvodů za cukr pro země EU. Vzhledem k nebezpečí překročení limitů WTO pro subvencovaný vývoz cukru do třetích zemí (kvóty „B“) je v EU v roce 2002/03 snížena celková produkční kvóta cukru, isoglukózy a inulinových sirupů o 862,7 tis. t (v hodnotě bílého cukru). Nebezpečí překročení závazků WTO pro subvencovaný vývoz cukru, zejména v hodnotovém vyjádření, je zesíleno zpevněním kurzu EUR, které zdražuje exportní subvence v EU a zvyšujícími se dovozy cukru z balkánských zemí v rámci asociační dohody zóny volného obchodu o dovozu agrárních produktů včetně cukru mezi EU a západními balkánskými zeměmi (Albánie, Chorvatsko, Bosna, Makedonie a Jugoslávie).

V ČR byl trh s cukrovkou a cukrem významně ovlivňován opatřeními zemědělské politiky. Nařízení vlády č. 114/2001 Sb.³⁹, o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/02 - 2004/05, které nabylo účinnosti dne 30. 3. 2001, bylo změněno s účinností od 2. 7. 2002 nařízením vlády č. 296/2002 Sb. Důvodem novely nařízení vlády č. 114/2001 Sb. bylo provedení nezbytných změn a technických úprav těch ustanovení, která se v průběhu prvního roku aplikace nařízení vlády ukázala jako nedostatečná (např. zpřesnění definice cukru, způsob stanovení tuzemského a vývozního podílu kvóty, vymezení pojmu „vývoz cukru“, stanovení povinnosti cukrovarů uzavřít s pěstiteli dlouhodobé smlouvy na dodávku cukrovky ve výši 90 % přidělené kvóty apod.).

Dnem 9. 4. 2003 nabylo účinnosti nařízení vlády č. 97/2003 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 114/2001 Sb., o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky⁴⁰ 2001/02 - 2004/05, ve znění pozdějších předpisů a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 499/2002 Sb. V rámci novelizovaného nařízení byla celková kvóta cukru pro kvótové roky 2003/04 a 2004/05 stanovena na úrovni budoucí národní kvóty ČR v EU, tj. v objemu 454 862 t pro každý kvótový rok. Z tohoto množství cukru byla stanovena pro kvótový rok 2003/04 rezerva v celkové výši 39 862 t.

³⁸ *London No 5, dodací podmínka FOB.*

³⁹ *Ustanovení § 4, odst. 3, § 5, odst. 3, § 7 a § 13 uvedeného nařízení, týkající se zejména dosavadního systému stanovení individuálních kvót, minimální ceny cukrovky a cukru a maximální ceny cukru, bylo nálezem Ústavního soudu č. 499/2002 Sb. dne 30. 10. 2002 zrušeno s účinností od 29. 11. 2002. Minimální ceny cukrovky a cukru, stanovené výměrem MF č. 05/2002 ze dne 20. 6. 2002, byly zrušeny výměrem MF č. 01/2002 ze dne 29. 11. 2002.*

⁴⁰ *Kvótový rok začíná 1. 9. a končí 31. 8. následujícího roku.*

Sklizňová plocha cukrovky v marketingovém roce 2002/03 dosáhla 77,5 tis. ha, tj. 99,7 % skutečnosti roku 2001/02. Vlivem srpnových povodní byla celková škoda na porostech řepy odhadnuta na 21,6 mil. Kč. Průměrný hektarový výnos cukrovky v ČR v roce 2002/03 se vlivem dostatku srážek v letním období i zlepšené agrotechniky ve srovnání s rokem 2001/02 podstatně zvýšil (o 8,9 %) na 49,45 t, přestože porosty byly místně napadeny *cerkosporiózou*. U pěstitelů, kteří provedli dobrou fungicidní ochranu, byly dosahovány i rekordní hektarové výnosy. Vlivem deštivého počasí při sklizni v říjnu byly vyšší sklizňové ztráty. V důsledku používání čistících nakladačů se podařilo v některých oblastech udržet podíl minerálních příměsí na přijatelné úrovni. Digesce⁴¹ nakupované cukrovky se v roce 2002/03 zvýšila na 16,13 %⁴² (15,67 % v roce 2001/02).

V roce 2002 bylo povoleno 13 nových odrůd cukrovky, z nichž 5 je tolerantní k *rizomanii* a některé z těchto odrůd jsou rovněž tolerantní k *cerkosporióze* (3 odrůdy). Výkonné odrůdy s rezistencí k uvedeným chorobám cukrovky se v roce 2002 pěstovaly přibližně na 20 % celkové plochy.

V marketingovém roce 2002/03 byl uzavřen jeden cukrovar. Celkem bylo v provozu 13 cukrovarů. Ve srovnání s rokem 2001/02 se snížil jmenovitý výkon cukrovarů o 1,0 %⁴³. Vzhledem k uzavření jednoho cukrovaru s nižší kapacitou se průměrný denní jmenovitý výkon cukrovarů zvýšil o 7,0 %⁴⁴. Příznivou skutečností je zvýšení výroby cukru z kapacity 1 000 t/d. ř.⁴⁵ (měřené produkcí cukru v t za kampaň) v meziročním srovnání o 12,3 %⁴⁶.

Produkce bílého cukru z řepy v ČR se v roce 2002/03 odhaduje na 548,0 tis. t⁴⁷, tj. o 11,6 % více než v roce 2001/02. Výnos bílého cukru z 1 ha se odhaduje ve výši 7,07 t⁴⁸, tj. o 11,9 % více než v roce 2001/02. Ve srovnání s průměrem EU je výnos cukru z 1 ha nižší o 1,86 t, ale přesáhl výnosovou úroveň Itálie, Irska a Finska.

V roce 2002/03 kontrolovala Státní zemědělská a potravinářská inspekce jakost cukru ve všech cukrovarech. Výsledky kontrolní akce potvrdily, že jakostní ukazatele tuzemského cukru odpovídají stanoveným právním předpisům.

Podle údajů SZIF dosáhl v kvótovém roce 2001/02 tuzemský prodej cukru z cukrovarů 355,3 tis. t, což představovalo 99,3 % ze stanovené tuzemské kvóty a meziroční růst prodeje

⁴¹ Cukernatost.

⁴² Údaj Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁴³ Údaj Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁴⁴ Údaj Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁴⁵ 1 000 t řepy za den.

⁴⁶ Údaj Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁴⁷ Odhad Českomoravského cukrovarnického spolku. Podle údajů SZIF bylo od počátku kampaně 2002/03 do konce února 2003 vyrobeno 528,02 tis. t cukru. Výroba cukru dále pokračovala.

⁴⁸ Produkce cukru přepočítaná na sklizňovou plochu cukrovky podle ČSÚ.

o 18,0 %. Vyšší prodej cukru na tuzemském trhu byl mj. ovlivněn nižší úrovní dovozu cukru, substituentů cukru a výrobků s obsahem cukru. Prodej cukru z cukrovarů, určený pro export celkem, v kvótovém roce 2001/02 dosáhl 206,1 tis. t, tj. 141 % z celkové stanovené vývozní kvóty (překročení vývozní kvóty nepodléhá sankcím SZIF) a ve srovnání s rokem 2000/01 se zvýšil o 23,1 %. Vzhledem k výše uvedené úrovni světových cen cukru se meziročně zvýšil zejména prodej cukru pro nepřímý vývoz, tj. cukru určeného na vývoz ve výrobcích (51,3 %), zatímco přímý vývoz cukru se zvýšil pouze mírně (6 %). Celkový prodej cukru z cukrovarů v kvótovém roce 2001/02 dosáhl 561,4 tis. t, tj. 119,8 % skutečnosti roku 2000/01.

Spotřeba cukru pro lidskou výživu v České republice se v posledních dvou letech zvýšila (v roce 2002 dosáhla podle předběžných výsledků 40,0 kg/obyv./rok; 39,0 kg v roce 2001, zatímco v roce 2000 pouze 36,1 kg). Celková spotřeba cukru včetně cukru ve výrobcích a substituentů cukru (isoglukózy a sirupů) v marketingovém roce 2001/02 dosáhla 450 tis. t, tj. o 1,5 % více než v roce 2000/01. Předpokládá se, že v roce 2002/03 tato spotřeba dosáhne 455 tis. t. (tab. TA3.1/06).

Dovoz cukru do ČR byl mj. v marketingovém roce 2001/02, stejně jako v roce 2000/01, ovlivněn přijatými ochrannými opatřeními. Nařízení vlády č. 212/1999 Sb. ze dne 15. 9. 1999, kterým se stanovilo ochranné opatření na dovoz cukru ve formě čtvrtletních dovozních kvót, teritoriálně rozdělených na dovoz z EU, Polska a ostatních zemí, bylo zrušeno a nahrazeno nařízením vlády č. 162/2002 Sb. ze dne 3. 4. 2002. Po vyčerpání dovozních kvót v daném čtvrtletí se smluvní celní sazbou 59,5 % se uplatňuje u dovozu podle § 1 a § 2 tohoto nařízení celní sazba zvýšená o 80 procentních bodů, ale minimální celní sazba je 13,50 Kč/kg cukru. Ustanovení § 1 a § 2 se nevztahovalo na zboží pocházející z rozvojových nebo nejméně rozvinutých zemí, které jsou členem WTO za podmínek uvedených v tomto nařízení a na zboží pocházející ze SR. Celková dovozní kvóta cukru pro rok 2001/02 byla stanovena ve výši 22,95 tis. t (21,15 tis. t v roce 2000/01). Čtvrtletní teritoriální dovozní kvóty byly každoročně liberalizovány. Platnost nařízení vlády č. 162/2002 Sb. byla vymezena do 11. 3. 2003. S účinností od 11. 3. 2003 byla platnost ochranného opatření na dovoz cukru do ČR prodloužena nařízením vlády č. 66/2003 Sb. ze dne 24. 2. 2003, kterým se mění nařízení vlády č. 162/2002 Sb. Podle tohoto nařízení byly nově stanoveny celní dovozní kvóty se smluvní celní sazbou pro cukr od 11. 3. 2003 do 31. 3. 2003 (EU 300 t, Polsko 125 t a ostatní země 25 t) a od 1. 4. 2003 do 31. 12. 2003 čtvrtletní kvóty (EU 4 500 t, Polsko 1 875 t a ostatní země 375 t). V roce 2004 budou kvóty dále liberalizovány. Toto nařízení pozbývá platnosti 31. 12. 2004 nebo dnem vstupu ČR do EU, na základě „smlouvy o přistoupení k EU“.

Podle nařízení vlády č. 185/2000 Sb. ze dne 21. 6. 2000, které bylo novelizováno nařízením vlády 495/2000 ze dne 18. 12. 2000, zůstala i v roce 2002 na dovoz cukru ze SR v platnosti čtvrtletně členěná množstevní omezení ve formě neautomatických dovozních

licenci ve stejném rozsahu jako v roce 2001, tj. v celkové roční výši 3,5 tis. t. Toto opatření bude v platnosti i v roce 2003.

Vlivem realizovaných ochranných opatření k omezení dovozu cukru bylo v marketingovém roce 2001/02 do ČR importováno pouze 42,3 tis. t cukru (tel quel) v celkové hodnotě 450,4 mil. Kč, tj. 9,4 % z celkové domácí spotřeby a 72,6 % skutečnosti roku 2000/01. Nejvíce cukru bylo dovezeno ze zemí EU (57,4 % z celkového dovozu, v roce 2000/01 dokonce 62,9 %), což odpovídá nejvyšší stanovené dovozní kvótě z tohoto teritoria a výrazně převažujícímu dovozu cukru v celním režimu aktivního zušlechťovacího styku (AZS) rovněž ze zemí EU. V roce 2001/02 pokračoval trend snižování dovozu ze zemí CEFTA (14,0 tis. t, tj. 70,2 % skutečnosti roku 2000/01 a 33 % z celkového dovozu cukru). Meziročně se snížil zejména dovoz cukru z Polska (59,1 %). Vzhledem ke skutečnosti, že rostoucí dovoz cukru v rámci režimu AZS byl závažným problémem, neboť tato forma dovozu cukru významně snižuje uplatnění tuzemského cukru ve výrobcích, byla vydána vyhláška MF č. 87/2002 Sb. ze dne 28. 2. 2002, o omezení aktivního zušlechťovacího styku v podmíněném systému u vybraných druhů zboží. Podle § 1 této vyhlášky bylo možno do režimu AZS propustit zboží vybraných skupin položek a podpoložek v celkovém množství nepřesahujícím v kalendářním roce 4 600 t (třtinový nebo řepný cukr, isoglukóza, ostatní cukry včetně invertního, sirupy s přísadou aromatických látek a kakaový prášek s obsahem cukru). Tato vyhláška pozbyla platnosti dnem 31. 12. 2002. Vzhledem k realizaci tohoto opatření bylo v rámci AZS importováno pouze 7,1 tis. t cukru (tel quel), tj. 18,2 % skutečnosti roku 2000/01 a jen 16,9 % z celkového dovozu cukru do ČR, zatímco v roce 2000/01 představoval dovoz v režimu AZS 67,2 % z celkového dovozu cukru.

Dovoz vybraných výrobků v podmíněném systému (v celním režimu AZS) u vybraných druhů zboží je omezen i v roce 2003, a to vyhláškou MF č. 43/2003 Sb. ze dne 7. 2. 2003, která nabyla účinnosti od 20. 2. 2003. Tato vyhláška se vztahuje na stejné skupiny položek a podpoložek jako předchozí vyhláška. V kalendářním roce 2003 může být uděleno povolení k dovozu v celním režimu AZS v podmíněném systému na výše uvedené komodity nepřevyšující celkové množství 5 060 t.

V roce 2002 zůstalo v platnosti nařízení vlády č. 263/2001 Sb. ze dne 9. 7. 2001, kterým bylo stanoveno s účinností od 27. 7. 2001 ochranné opatření na dovoz některých výrobků do ČR. Na základě tohoto nařízení byly pro vybrané výrobky (isoglukóza, ostatní cukry včetně invertních, sirupy s přísadou aromatických látek) stanoveny podle § 19 a § 21 zákona č. 62/2000 Sb. čtvrtletní celní kvóty se smluvní celní sazbou, teritoriálně rozdělené na SR a ostatní země. Po vyčerpání celních kvót v daném období se u příslušných výrobků (substituentů cukru) zvyšuje celní sazba o 83 až 163 procentních bodů, přičemž minimální celní sazba musí být v rozpětí 7,00 až 13,60 Kč/kg (podle druhu výrobku). Toto opatření zůstává v platnosti i v letech 2003 a 2004 s tím, že celní kvóty budou dále liberalizovány.

Nařízení vlády č. 421/2001 Sb. ze dne 26. 11. 2001, které stanovilo prozatímní celní opatření na dovoz kakaového prášku, obsahujícího minimálně 80 % přidaného cukru nebo isoglukózy, formou zvýšení dovozního cla o 113 procentních bodů, s účinností od 30. 11. 2001, pozbylo platnosti dnem 17. 6. 2002. Bylo nahrazeno nařízením vlády č. 239/2002 Sb. ze dne 29. 5. 2002, kterým se stanoví ochranné opatření na dovoz kakaového prášku, obsahujícího přidaný cukr nebo jiná sladidla, formou čtvrtletních dovozních kvót se smluvní celní sazbou, které jsou každoročně liberalizovány. Dovoz nad kvótu je zatížen zvýšenou celní sazbou o 113 procentních bodů, ale minimální celní sazba činí 12,20 Kč/kg. Toto nařízení pozbývá platnosti dnem 29. 11. 2005 nebo dnem přistoupení ČR k EU.

Snížení dovozu cukru ve výrobcích včetně substituentů cukru v roce 2001/02 (109,1 tis. t, tj. 95,7 % skutečnosti roku 2000/01) bylo ovlivněno výše uvedenými opatřeními k omezení dovozu těchto výrobků.

V roce 2001/02 bylo vyvezeno 105,7 tis. t cukru (tel quel), tj. 88,9 % skutečnosti roku 2000/01 v celkové hodnotě 1 018,2 mil. Kč. Vývoz cukru byl v marketingovém roce 2001/02 negativně ovlivněn snížením světových cen cukru a zpevněním kurzu české koruny. Pozitivní vliv na vývoz cukru mělo nařízení vlády č. 114/2001 Sb. v platném znění a stanovení minimální ceny cukru, které umožnilo mj. krytí finančních ztrát z vývozu cukru. Cukr byl v roce 2001/02 nejvíce vyvážen do zemí CEFTA, zejména do Polska. Významné objemy cukru byly vyvezeny také do zemí bývalé Jugoslávie, naopak výrazně poklesl vývoz do zemí SNS (zejména do Uzbekistánu, na Ukrajinu a do Ruska).

Množstevní saldo zahraničního obchodu s cukrem v roce 2001/02 bylo pozitivní vlivem snížení dovozu cukru do ČR. Dosáhlo celkové výše +63,4 tis. t (v roce 2000/01 činilo +60,6 tis. t; v roce 1999/00 pouze +1,8 tis. t). V hodnotovém vyjádření byla bilance zahraničního obchodu s cukrem rovněž aktivní ve výši 567,4 mil. Kč.

TA3.1/06 - Balance výroby a spotřeby cukrovky a cukru, vč. ekonomiky

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03 ⁷⁾	Meziroční index
Sklizňová plocha	tis. ha	77,71	77,50	99,73
Hektarový výnos	t/ha	45,41	49,45	108,90
Výroba	tis. t	3 529,00	3 832,47	108,60
Bilance cukru				
Počáteční zásoba	tis. t	110,00	88,26	80,24
Výnos bílého cukru	t/ha	6,32	7,07	111,91
Výroba cukru ze sklizené řepy¹⁾	tis. t	491,00	548,00	111,61
Dovoz celkem	tis. t	151,36	136,30	90,05
v tom - dovoz cukru	tis. t	42,27	41,00	97,00
- dovoz cukru ve výrobcích a substituentů cukru	tis. t	109,09	95,30	87,36
Celková nabídka	tis. t	752,36	772,56	102,68
Domácí spotřeba celkem	tis. t	450,00	455,00	101,11
Vývoz celkem	tis. t	214,10	183,00	85,47
v tom - vývoz cukru	tis. t	105,70	77,50	73,32
- vývoz cukru ve výrobcích a substituentů cukru	tis. t	108,40	105,50	97,32
Celková poptávka	tis. t	664,10	638,00	96,07
Konečná zásoba	tis. t	88,26	134,56	152,46
Ekonomika cukrovky				
Průměrné náklady na produkci²⁾	Kč/t	808,00	802,00	99,26
CZV³⁾	Kč/t	964,00	969,00	100,52
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	-	-	-
OPP⁴⁾	%	25,00	33,00	132,00
KNO⁵⁾	koef.	17,00	39,00	229,41
TT⁶⁾	%	119,31	120,82	101,27
Základní cena EU	Kč/t	1 624,74	1 468,81	90,40
	EUR/t	47,67	47,67	100,00
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	-	-	-
	EUR/t	-	-	-

1) Předpoklad (výroba cukru v roce 2002/03 není dokončena).

2) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN.

3) Průměrné CZV (bez doplatku za 1. čtvrtletí násl. roku).

4) OPP = odhad produkčních podpor (v %).

5) KNO = koeficient nominální ochrany.

6) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace)/náklady] * 100.

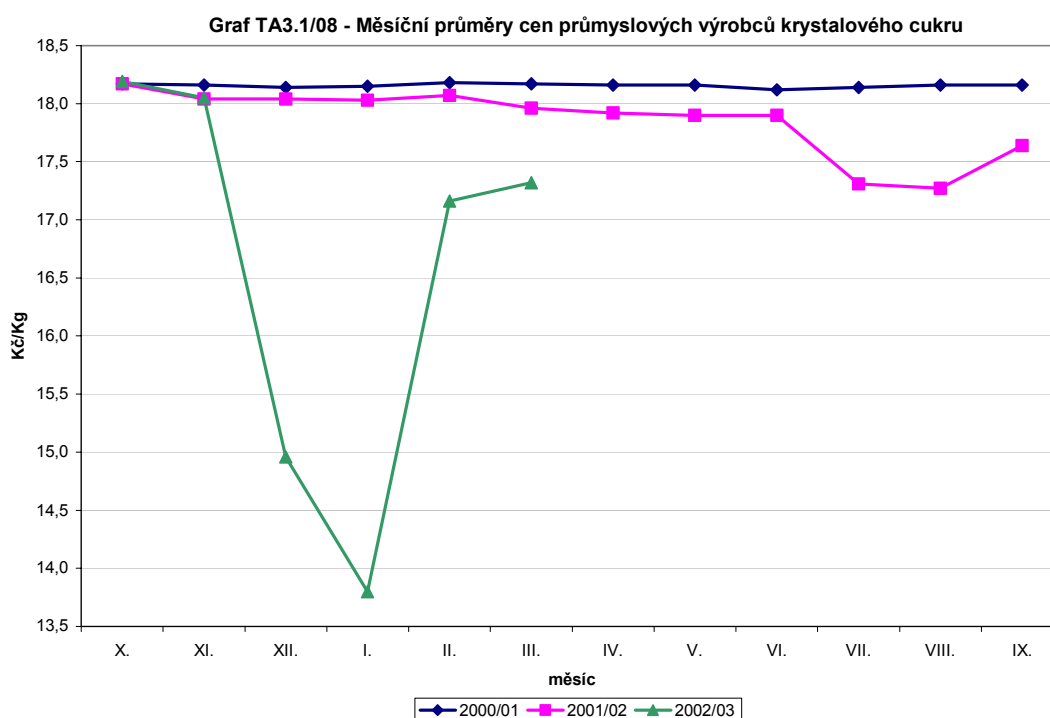
7) Odhad.

Pramen: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, ČSÚ; GŘC; MZe

Zpracoval: H. Strnadlová, J. Šlaisová (VÚZE), I. Svoboda (MZe)

Příznivá tendence zvyšování vývozu cukru ve výrobcích pokračovala i v roce 2001/02. Cukru ve výrobcích, včetně substituentů cukru, bylo v roce 2001/02 vyvezeno 108,4 tis. t, tj. 109,7 % skutečnosti roku 2000/01. Množstevní saldo zahraničního obchodu s cukrem ve výrobcích bylo téměř vyrovnané (-0,7 tis. t), zatímco v předchozích letech bylo výrazně záporné (-15,2 tis. t v roce 2000/01, -43,0 tis. t v roce 1999/00). Na zlepšení obchodní bilance se nejvíce projevilo velmi výrazné zvýšení vývozu substituentů cukru v rámci skupin položek CN 1702 (ostatní přírodní cukry, substituenty cukru) a zlepšení salda obchodní bilance u skupin položek CN 2202 (minerální vody a sodovky s cukrem).

Úroveň průměrné ceny zemědělských výrobců (CZV) cukrovky byla ovlivněna zavedením úředně stanovené minimální ceny cukrovky výměrem MF č. 05/2002 ze dne 20. 6. 2002 ve výši 980 Kč/t čisté hmotnosti při základní cukernatosti 16 %, který nabyl účinnosti dnem 1. 9. 2002. Průměrná CZV cukrovky v roce 2002 dosáhla při skutečně dosažené cukernatosti 969 Kč/t, což je o 5 Kč/t (0,5 %) více než v roce 2001, především v důsledku vyšší cukernatosti nakupované řepy.

Pramen: Indexy cen průmyslových výrobců - ČSÚ
Zpracoval: H. Strnadlová (VÚZE)

Průměrná cena průmyslových výrobců krystalového cukru (CPV)⁴⁹ v drobném balení v marketingovém roce 2001/02 dosáhla 17,85 Kč/kg, tj. o 0,31 Kč/kg (1,7 %) méně proti roku 2000/01. CPV cukru se v posledních letech zvýšily především v důsledku státem stanovených minimálních cen cukru a zvýšené celní ochrany trhu. Výměrem MF č. 05/2002 ze dne 20. 6. 2002 byla pro kvóťový rok 2002/03 stanovena minimální cena volně loženého bílého cukru krystalu ve výši 17 300 Kč/t (v roce 2001/02 byla minimální cena 16 500 Kč/t). Minimální cena cukru, stejně jako minimální cena cukrovky, byla zrušena výměrem MF č. 01/2002 ze dne 29. 11. 2002. Tato minimální cena se vztahovala pouze na množství cukru odpovídajícímu tuzemskému podílu kvót jednotlivých producentů cukru. Minimální ceny cukrovky a cukru byly stanoveny s účinností od 29. 1. 2003 nařízením vlády č. 15/2003 Sb. ze dne 8. 1. 2003, kterým se podle zákona o SZIF změnilo nařízení vlády č. 114/2001 Sb. Minimální ceny zůstaly ve stejné výši jako v roce 2001/02.

⁴⁹ Intervenční cena bílého cukru v roce 2001/02 v EU činila 19 835 Kč/t (63,19 EUR/100 kg).

V první polovině marketingového roku 2002/03 činila CPV krystalového cukru 16,48 Kč/kg, tj. o 1,57 Kč/kg (8,7 %) méně než ve srovnatelném období roku 2001/02. Snížení CPV bylo způsobeno zejména zrušením minimální ceny cukru výměrem MF č. 01/2002 ze dne 29. 11. 2002.

Ceny cukrovky a cukru na tuzemském trhu se postupně přibližují institucionálním cenám v EU.

V roce 2002 došlo v oblasti výroby cukrovky a cukru k podstatnému zvýšení ochrany domácích výrobců na tuzemském trhu, což lze dokumentovat meziročním růstem koeficientu KNO (který vyjadřuje míru uplatnění ochrany domácího trhu - viz kap. B8.2) ze 17 % na 39 %, zejména vlivem poklesu cen cukru na světových trzích. Současně došlo k meziročnímu zvýšení hodnoty ukazatele % OPP z 25 % na 33 %. V EU je podpora výrobců a ochrana trhu v tomto odvětví výrazně vyšší (v roce 2001, resp. 2002 dosáhla hodnota tohoto ukazatele 44 %, resp. 49 %). V Maďarsku byla v roce 2002 podpora na nižší úrovni než v ČR (% OPP bylo 20 %), zatímco v Polsku byla vyšší (% OPP dosáhlo 38 % a v roce 2001 dokonce 50 %).

V roce 2002/03 se odhaduje pokles nákladů na jednotku produkce (meziročně o 0,7 %) v důsledku zvýšení hektarových výnosů cukrovky, přestože náklady na mzdy a ceny materiálových vstupů vzrostly. Při současném mírném meziročním růstu CZV cukrovky (o 0,5 %) se očekává zvýšení míry rentability pěstování cukrovky (20,8 %; 19,3 % v roce 2001). Rentabilita pěstování cukrovky, vzhledem k přijatým regulačním opatřením, dosahuje od roku 2000/01 kladných hodnot. Ze srovnání hodnot ukazatele TT (tab. TA3.1/06) vyplývá, že se podmínky domácích pěstitelů cukrovky meziročně mírně zlepšily.

Hektarové výnosy cukrovky a cukru byly v roce 2002 dosud nejvyšší a postupně se přibližují průměrným hodnotám dosahovaným v EU. K intenzifikaci produkce cukrovky a cukru přispěly výkonné odrůdy cukrovky spolu se zlepšováním technologií pěstování řepy a výroby cukru. V důsledku zlepšení kvalitativních ukazatelů produkce cukrovky a cukru se postupně zvyšuje výtěžek cukru z řepy. Při současném zvýšení průměrného hektarového výnosu cukrovky ve srovnání s rokem 2001/02 se zvýšil také průměrný výnos bílého cukru z 1 ha. Ve srovnání se zeměmi EU byl v ČR meziroční růst intenzity výroby cukru vyšší než v zemích EU (11,9 %, v EU 9,4 %).

3.1.3 Brambory a bramborový škrob

Produkce brambor se v EU 15 v roce 2002 proti roku 2001 zvýšila o 2,3 % (1,1 mil. t) a dosáhla 45,8 mil. t. Hlavní vliv na zvýšení produkce při nižších sklizňových plochách o 0,4 % (5,1 tis. ha) měl v roce 2002 růst hektarových výnosů o 2,8 %, který dosáhl za EU 15 průměr 36,2 t. Příznivý vývoj produkce ale zastavil růst CZV. V marketingovém roce 1999/00 dosáhly průměrné CZV u konzumních brambor ostatních 2 224 Kč/t (60,3 EUR/t), v roce 2000/01 3 055 Kč/t (85,8 EUR/t) a v roce 2001/02 již 4 213 Kč/t

(123,6 EUR/t). V marketingovém roce 2002/03 se předpokládá pokles CZV na 3 081 Kč/t (100 EUR/t).

Pěstování konzumních brambor (raných i ostatních) není v EU regulováno ani subvencováno. Pravidla a obvyčeje evropského obchodu s bramborami řeší R.U.C.I.P. (Regles et usages du commerce intereuropeen de la pomme de terre). Pravidla a podmínky byly vypracovány členy Evropského výboru asociace obchodníků s bramborami (EUROPATAT), členy svazu sdružujícího družstva činná v zemědělství (EITERCOOP EUROPE) a sdružením evropských zpracovatelů brambor (EUITP). Podmínky R.U.C.I.P. zavádějí do obchodu řád a solidnost, neboť velmi přesně popisují kvalitu obchodovaných brambor, dojednané podmínky obchodu a řeší i případné spory mezi účastníky obchodu.

V EU je výroba bramborového škrobu regulována a subvencována. Pro marketingový rok 2002/03 Komise EU zachovala celkovou výrobní kvótu bramborového škrobu na stejné úrovni jako v roce 2001/02 (1 864,3 tis. t).

Ceny brambor pro výrobu škrobu byly pro marketingový rok 2001/02 stanoveny nařízením Komise EU č. 2718/1999 a rozhodnutím Komise auditorů EU (European Communities Court of Auditors) byly tyto CZV potvrzeny i pro roky 2002/03 a 2003/04. Při 17 % škrobnatosti brambor je minimální cena brambor, která musí být zaplacená pěstiteli brambor určených k výrobě bramborového škrobu stanovena na 1 099 Kč/t (35,66 EUR/t). Přímá platba pěstitelům brambor určených k výrobě bramborového škrobu je při této škrobnatosti pro rok 2002/03 stanovena na 681 Kč/t (22,11 EUR/t) a prémie pro výrobce škrobu (škrobárny zpracovávající brambory na škrob) je stanovena ve výši 137 Kč/t (4,45 EUR/t) brambor.

V České republice dochází k postupnému snižování celkových sklizňových ploch brambor. Např. proti marketingovému roku 1992/93 klesly celkové sklizňové plochy brambor v roce 2002/03 o 57,6 %, zatímco průměrné hektarové výnosy ve stejném období vzrostly jen o 32,3 %.

V přehledu povolených odrůd bylo pro rok 2002 zapsáno 113 odrůd pro konzumní i průmyslové užití. Z celkového počtu zapsaných odrůd jsou čeští šlechtitelé u 29 odrůd držiteli šlechtitelských práv, u dalších 15 odrůd jsou udržovateli šlechtění. Přihlášené množitelské porosty dosáhly v roce 2002 podle stupňů množení celkem 5,3 tis. ha, tj. 11,3 % z celkových sklizňových ploch. Podle výsledků uznávacího řízení ÚKZÚZ dosáhla výtěžnost sadby 15,7 t/ha.

Pěstování brambor bylo v roce 2002 výrazně ovlivněno vývojem klimatických podmínek. Podle VÚB Havlíčkův Brod vývoj počasí v první polovině roku vytvořil příznivé podmínky pro přípravu pozemků k sázení a umožnil včasné sázení hlíz v ranobramborářských oblastech a následně i ve vyšších polohách. Pro porosty brambor bylo počasí z pohledu jejich vývinu a tvorby výnosu velmi vhodné. V ranobramborářských oblastech se v období se

sníženou půdní vlhkostí zavlažovalo. V ostatních oblastech se vláhová bilance v měsíci červenci změnila a v některých krajích ČR se vyskytly povodně s hmotnými škodami. Na jihu Moravy napršelo v průběhu měsíce 221 % a na severu 155 % srážkového normálu. Měsíc srpen byl poznamenán katastrofálními záplavami, kdy v Čechách spadlo 370 % a na Moravě 225 % normálu dešťových srážek. Podmínky pro vývoj hlíz u odrůd s delší vegetační dobou v nezaplavených oblastech byly ale příznivé. Vývoj počasí v první polovině roku byl příznivý i pro užití techniky. Včasná příprava půdy, hnojení a raná kvalitní výsadba umožnily v ranobramborářské oblasti zahájení sklizně již ve třetí dekádě května. V typických bramborářských oblastech se zvýšil počet podniků pořizujících si odkameňovací linky. Převážná většina ploch byla osázena již v měsíci dubnu. Příznivý průběh počasí podpořil růst rostlin, což umožnilo na množitelských plochách zahájit negativní výběry již koncem května a desikaci natě velmi raných odrůd již počátkem července. Vysoká vzdušná vlhkost a nadprůměrné teploty byly však příznivé pro rozšíření některých škůdců a chorob. V ranobramborářské oblasti byl zjištěn zvýšený výskyt *mandelinky bramborové* a v některých oblastech, kde byla předplodinou řepka, byly zjišťovány škody na nati i hlízách způsobené *slimáčky*. Rok byl velmi příznivý pro šíření *plísně bramborové*. Ochrana byla v mnoha případech komplikovaná zamokřením pozemků. Trvale vlhká půda podpořila rozvoj bakterií a umožnila infekci hlíz *mokrou bakteriální hnilobou*. Četné dešťové srážky v měsíci září ovlivnily délku sklizně, která se protáhla až do počátku listopadu a některé pozemky nebyly sklizeny vůbec. Hlízy měly při sklizni vyšší zahlinění a naskladňovaly se hlízy vlhké s vyšším rizikem výskytu chorob.

České bramborářství bylo v roce 2002 při dovozu chráněno až 166% všeobecnou celní sazbou. Preferenční celní sazby (pro EU a CEFTA) a smluvní celní sazby pro členské země WTO byly stanoveny od 0 do 50 %. Množstevní dovozní kvóty byly pro rok 2002 vyhlášeny u brambor konzumních ostatních a brambor pro výrobu škrobu. Smluvní kvóty pro dovoz byly stanoveny pro objem 33 583,3 t a preferenční kvóty po započtení množství stanovené pro Maďarsko, Slovinsko a Bulharsko v celkové výši 36 500 t.

Podpůrné programy MZe platné pro rok 2002 byly u brambor zaměřeny na udržování genetického potenciálu, na nákup certifikované sadby a na výrobu a vývoz bramborového škrobu.

Marketingový rok 2002/03 je z hlediska producentů brambor příznivý. Pěstitelé osázeli podle nové metodiky ČSÚ 46,9 tis. ha (pokles proti minulému roku o 13,3 %). Velmi dobré vláhové a teplotní podmínky v průběhu vegetačního období měly vliv na průměrné hektarové výnosy, které dosáhly 23,57 t (meziroční růst o 12,9 %), celková produkce brambor překročila 1 105,9 tis. t. Pro pokrytí poptávky trhu se předpokládá dovoz přibližně 50 tis. t konzumních brambor (raných, ostatních, sadbových), převážně ze zemí EU.

Snahou většiny producentů je výrazné zlepšení přípravy brambor pro trh. Přímý prodej (pěstitel - spotřebitel) konzumních brambor se pohybuje na úrovni 40 % domácí spotřeby

(310 tis. t). Ostatní distribuci (470 tis. t) zajišťují obchodní organizace (ovoce, zelenina, brambory), zpracovatelské organizace a zásobovací organizace obchodních řetězců. Projevuje se zlepšení jakosti a zdravotní nezávadnosti konzumních brambor. Kontrola jakosti prováděná na celém území ČR v roce 2002 prokázala porušení právních předpisů (zákon o potravinách č. 110/1997 Sb.) u 23,1 % kontrolovaných šarží. Požadavkům nevyhovělo 22,7 % šarží konzumních brambor z domácí produkce a 24,6 % šarží konzumních brambor z dovozu. Výsledky kontroly v porovnání s rokem 2001 prokázaly zlepšení jakosti dodávaných konzumních brambor do maloobchodní sítě. V roce 2001 nevyhovělo celkem 45,6 % kontrolovaných šarží konzumních brambor. Nejvíce závad bylo v označování brambor, (odrůda, varný typ, směs odrůd). Nedílnou součástí kontroly brambor je kontrola výskytu cizorodých látek. Pravidelně je sledován výskyt reziduí pesticidů, obsah dusičnanů, těžkých kovů a glykoalkaloidů. Brambory jsou dlouhodobě z hlediska dodržování příslušných parametrů zcela bezpečnou potravinou.

Brambory konzumní rané

Pro marketingový rok 2002/03 bylo (evidence podle nové metodiky ČSÚ) osázeno celkem 11,6 tis. ha ploch brambor konzumních raných, z toho 8,6 tis. ha v zemědělském sektoru a 3,0 tis. ha v sektoru domácností. Celková plocha brambor raných se zvýšila proti minulému roku o 228 ha (o 2 %). Byly osázeny větší plochy bez zajištění odpovídajícího odbytu. Zvýšení hektarového výnosu na 18,65 t (o 13,3 % proti roku 2001/02) způsobilo značné potíže v odbytu produkce brambor raných, ale i konzumních pozdních, což se nepříznivě odrazilo i v CZV. I přes toto zvýšení je intenzita pěstování brambor raných stále nízká, přičemž průměrný hektarový výnos je výrazně překračován předními pěstiteli brambor raných.

Od 1. ledna do 30. června 2002 bylo do České republiky dovezeno 19,2 tis. t brambor raných v průměrné ceně 7,07 Kč/kg. Vývoz raných brambor se z České republiky neuskutečnil.

CZV brambor raných dosáhly v měsíci červnu 2002 v průměru 5 948 Kč/t a proti stejnému období roku 2001 klesly o 1 908 Kč/t (o 24,3 %). Za období sklizně „raných brambor“ v ČR dosáhly CZV v průměru 5 404 Kč/t.

Plochy raných brambor, které jsou trvale vysoké, a velký podíl samozásobitelských ploch domácností spolu s dovozy raných brambor znesnadňují odbyt produkce domácím producentům ze zemědělského sektoru.

Brambory konzumní pozdní (ostatní) - výrobky z brambor

V marketingovém roce 2001/02 došlo proti roku 2000/01 ke snížení sklizňových ploch brambor konzumních pozdních o 12 tis. ha (o 24,1 %) a rovněž ke snížení hektarového výnosu o 1,32 t (o 5,7 %). Celková produkce klesla o 323,9 tis. t (o 28,5 %). Ke snížení ploch

brambor konzumních pozdních přiměl pěstitele nepříznivý cenový vývoj v jarních měsících roku 2001. Naopak nízká sklizeň v marketingovém roce 2001/02 ovlivnila růst CZV, které na jaře roku 2002 dosáhly až 7 186 Kč/t. Vzhledem k vysoké domácí CZV bylo v marketingovém roce 2001/02 do České republiky dovezeno 28,2 tis. t konzumních brambor ostatních v průměrné ceně 4,41 Kč/kg. Vyvezeno bylo ve stejném období 1,9 tis. t brambor konzumních „pozdních“ v průměrné ceně 5,85 Kč/kg.

Snížená nabídka a vysoké spotřebitelské ceny⁵⁰ konzumních brambor v ČR v marketingovém roce 2001/02 měly vliv na zvýšení spotřeby bramborových výrobků a polotovarů. Tím sice postupně dochází k vyrovnání spotřebitelské skladby brambor a bramborových výrobků v ČR se zeměmi EU, avšak za situace, kdy je přibližně polovina bramborových výrobků a polotovarů do ČR dovážena. V roce 2001/02 bylo v ČR na bramborové výrobky a polotovary zpracováno přibližně 275 tis. t brambor⁵¹. Přestože tyto výrobky získaly certifikát EN ISO 9002 94 (evropské kvalitativní ukazatele), nemohou konkurovat cenově výhodnějším dovozům. Domácí zpracovatelské kapacity jsou využívány jen z 30 až 40 %. V marketingovém roce 2001/02 bylo do ČR dovezeno celkem 104,9 tis. t konzumních brambor přepočtených z bramborových výrobků. Vyvezeno však bylo ve výrobcích po přepočtu pouze 20,8 tis. t konzumních brambor.

V marketingovém roce 2002/03 bylo sklizeno 28,4 tis. ha brambor konzumních pozdních (ostatních). Sklizňová plocha (podle nové evidence ČSÚ) je alokována na 22,8 tis. ha do zemědělského sektoru a na 5,6 tis. ha do sektoru domácností. Při hektarovém výnosu 24,68 t bylo sklizeno 700,6 tis. t brambor konzumních pozdních (ostatních). Proti marketingovému roku 2001/02 došlo k poklesu sklizňových ploch o 9,2 tis. ha (o 24,4 %) a přestože hektarový výnos ve srovnatelném období dosáhl 24,68 t, (nárůst o 14 %), celková produkce brambor konzumních pozdních (ostatních) meziročně poklesla.

Vzhledem k nízké produkci lze očekávat dovoz brambor konzumních pozdních (ostatních) ve výši asi 30 tis. t a dovoz konzumních brambor obsažených ve výrobcích přibližně na úrovni roku 2001/02.

⁵⁰ Spotřebitelská cena konzumních brambor dosáhla v roce 2002 v průměru 11,05 Kč/kg, tj. nárůst ceny proti roku 2001 o 14,5 %. Cena mražených bramborových hranolků však vzrostla jen o 0,30 Kč/kg na 29,66 Kč/kg. Na výrobu 1 kg hranolků je třeba přibližně 3,30 kg konzumních brambor.

⁵¹ V ČR se zpracovalo cca 135 tis. t brambor loupáním, 60 tis. t na výrobu hranolků a ostatních mražených výrobků, 45 tis. t na výrobu lupínků a 35 tis. t na kaše a suché výrobky.

TA3.1/07 - Bilance výroby a spotřeby brambor konzumních pozdních a jejich ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	0,00	0,00	x
Sklizňová plocha	tis. ha	37,50	28,40	75,73
Hektarový výnos	t/ha	21,64	24,68	114,05
Výroba	tis. t	812,40	700,60	86,24
Dovoz	tis. t	28,20	30,00	106,38
Celková nabídka	tis. t	840,60	730,60	86,91
Domácí spotřeba celkem	tis. t	838,70	727,60	86,75
Vývoz	tis. t	1,90	3,00	157,89
Celková poptávka	tis. t	840,60	730,60	86,91
Konečná zásoba	tis. t	0,00	0,00	x
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	2 590,00	3 043,00	117,49
CZV ²⁾	Kč/t	2 838,00	5 937,00	209,20
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	.	.	.
OPP ³⁾	%	.	.	.
KNO ⁴⁾	koef.	.	.	.
TT ⁵⁾	%	109,58	195,10	178,05
CZV EU ⁶⁾	Kč/t	4 212,66	3 081,20	73,14
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	.	.	.

1) Průměrné náklady podle výběrového šetření FADN, podvojně účetnictví - konzumní brambory pozdní.

2) Průměrné CZV konzumních brambor pozdních za kalendářní roky.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = $[(CZV + \text{přímé dotace})/\text{náklady}] \cdot 100$.

6) Agra Europe - Potato Markets weekly.

Pramen: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, ČSÚ; GŘC, MZe, EU, Agra Europe

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE), I. Fryčera (MZe), J. Žížka (MZe)

Spotřeba konzumních brambor k lidské výživě (rané i pozdní) se v ČR stabilizovala v rozpětí 75,0 až 76,5 kg na obyvatele a rok. Menší kolísání ve spotřebě brambor je ovlivňováno meziročními výkyvy v nabídce a pohybem spotřebitelských cen. Stále větší množství brambor se prodává ve spotřebitelském balení a stoupá i spotřeba brambor zpracovaných na výrobky a polotovary⁵². Distribucí konzumních brambor ve spotřebitelském balení jsou snižovány skladovací ztráty u výrobců i spotřebitelů. Zvyšováním výtěžnosti při průmyslovém zpracování brambor na bramborové výrobky a polotovary dochází ke snižování celkové spotřeby.

V roce 2002 vzrostly průměrné CZV brambor konzumních pozdních (ostatních) na 5 937 Kč/t (v roce 2001 činily 2 838 Kč/t). CZV se meziročně zvýšily o 109,2 % a poprvé byly průměrné roční CZV konzumních brambor pozdních (ostatních) vyšší než brambor raných.

⁵² V roce 2002 bylo na výrobky a polotovary pro lidskou spotřebu zpracováno v ČR přibližně 37,8 % z celkové spotřeby konzumních brambor.

Po sklizni pro marketingový rok 2002/03 však CZV klesla a odhaduje se, že dosáhne v roce 2003 průměru 3 600 Kč/t.

Graf TA3.1/09 - Porovnání vývoje cen zemědělských výrobců a spotřebitelských cen konzumních brambor v ČR

Pramen: ČSÚ - Průměrné ceny zemědělských výrobců; Průměrné spotřebitelské ceny
Zpracoval V. Mottl (VÚZE)

Náklady na pěstování konzumních brambor pozdních (ostatních) dosáhly u právnických osob v roce 2001 za ČR v průměru 73 234 Kč/ha⁵³. V roce 2002 došlo sice ke snížení indexu cen vstupů přibližně o 2,2 %, ale zvýšené náklady při sklizni a posklizňové úpravě vedly ke zvýšení celkových nákladů. Z hodnot ukazatele TT (tab. TA3.1/07) vyplývá, že prudký růst CZV konzumních brambor v 1. polovině roku 2002 zlepšil ekonomické podmínky pro domácí producenty meziročně o 78,05 %. Toto zlepšení však nemělo vliv na zvýšení pěstivelských ploch konzumních brambor pro sklizeň v roce 2003.

V České republice se postupně rozvíjí ekologické zemědělství, které je s účinností od 1. 1. 2001 upraveno zákonem č. 242/2000 Sb. a vyhláškou MZe č. 53/2001 Sb. Zákon upravuje pravidla pro celý systém ekologického zemědělství (EZ), zejména pro pěstování rostlin a chov hospodářských zvířat, kontrolu, osvědčování, výrobu biopotravin a jejich uvádění do oběhu, vývoz a dovoz produktů EZ. Nezanedbatelnou část rostlinné produkce EZ zaujímá pěstování brambor. V roce 2001 byla kontrolní organizací pro ekologické

⁵³ Výběrové šetření o nákladovosti zemědělských výrobků v síti FADN CZ za rok 2001 zjistilo u svých respondentů průměrný hektarový výnos 28,27 t. Průměrné náklady hlavního výrobku dosáhly 2 590 Kč/t. Podle předběžných propočtů dosáhly náklady zemědělských výrobců za rok 2002 u pěstitelů konzumních brambor pozdních (ostatních) 74 067 Kč/ha. Při průměrném hektarovém výnosu 24,34 t činí průměrné náklady hlavního výrobku 3 043 Kč/t.

zemědělství (Kontrola ekologického zemědělství o. p. s., se sídlem v Chrudimi) osvědčena produkce brambor v celkové výši 1 891,9 t konzumních brambor a 15 t sadbových brambor. Brambory v tomto systému pěstovalo v roce 2001 celkem 66 pěstitelů.

Brambory průmyslové - bramborový škrob

I když celkové sklizňové plochy brambor v ČR klesají, pěstování brambor určených k výrobě bramborového škrobu má v posledních letech stoupající tendenci. Jedním z důvodů růstu produkce jsou i stabilní dodavatelsko - odběratelské vztahy a včasná platební morálka výrobců bramborového škrobu, která je stanovena nařízením vlády č. 175/2001 Sb. Uvedené nařízení umožňuje pěstitelům brambor i výrobcům škrobu perspektivu ve vývoji odvětví a zajišťuje určité podnikatelské jistoty. V důsledku toho vzrůstají každoročně pěstitelské plochy brambor určených k výrobě bramborového škrobu a roste i jeho výroba.

V roce 2002 byly brambory na výrobu škrobu sklizeny ze 6,93 tis. ha. Při průměrném výnosu 27,29 t/ha dosáhla celková produkce 189 tis. t brambor včetně sadby. Na výrobu škrobu bylo v podzimní kampani zpracováno 175,5 tis. t brambor a bylo vyrobeno 35,97 tis. t nativního bramborového škrobu. Průměrná škrobnatost zpracovaných brambor dosáhla 17,62 %. Vzhledem k průběhu kampaně v roce 2002 se neočekává u většiny škrobářenských podniků zahájení jarní kampaně v roce 2003.

Spotřebu škrobů z domácí produkce stále ovlivňuje vysoká nabídka dotovaných výrobků ze škrobů dovážených převážně ze zemí EU. Dovoz těchto výrobků⁵⁴ do ČR dosáhl v roce 2000 celkem 61,4 tis. t, v roce 2001 56,9 tis. t a v roce 2002 celkem 66,4 tis. t. Z celkového množství bylo v roce 2002 dovezeno 2,0 tis. t nativního bramborového škrobu, 17,5 tis. t dextrinů a modifikovaných škrobů. Vyvezeno bylo ve stejném období celkem 4,4 tis. t nativního bramborového škrobu, 9,3 tis. t dextrinů a modifikovaných škrobů⁵⁵.

Domácí spotřeba škrobů a výrobků ze škrobu činila v roce 2000 celkem 87,9 tis. t. V roce 2001 nastal v domácí spotřebě mírný pokles na 84,2 tis. t. V roce 2002 již dosáhla celková domácí spotřeba 102,0 tis. t.

V roce 2002 bylo nařízením vlády č. 175/2001 Sb., kterým byly stanoveny podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob a kterým byly stanoveny podmínky a zásady pro poskytování subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu, novelizováno nařízením vlády č. 250/2002 Sb. Podpora pro zpracování brambor na bramborový škrob je nyní stanovena ve výši do 1 500 Kč/t

⁵⁴ V celkovém množství dovozu a vývozu škrobu a škrobářenských výrobků jsou zahrnuty produkty označené položkou celního sazebníku: 1108 11 0000, 1108 12 0000, 1108 13 0000, 1702 30 9910, 1702 30 9920, 1702 30 9990, 3505 10 1000, 3505 10 5010, 3505 10 5020, 3505 10 5090, 3505 10 9000, 3505 20 1000, 3505 20 3000, 3505 20 5000, 3505 20 9000, 3809 10 1000, 3809 10 3000, 3809 10 5000, 3809 10 9000.

⁵⁵ V množství dovozu a vývozu dextrinů a modifikovaných škrobů jsou zahrnuty produkty označené položkou celního sazebníku: 3505 10 1000, 3505 10 5010, 3505 10 5020, 3505 10 5090, 3505 10 9000, 3505 20 1000, 3505 20 3000, 3505 20 5000, 3505 20 9000, 3809 10 1000, 3809 10 3000, 3809 10 5000, 3809 10 9000.

bramborového škrobu obsaženého v bramborách určených pro zpracování na bramborový škrob. Podpora je poskytována prostřednictvím SZIF, a to na množství nejvýše 51 tis. t vyrobeného bramborového škrobu. V roce 2002 byla tato podpora ve výši 44,5 mil. Kč vyplacena na množství 29,7 tis. t škrobu. Další podpora je poskytována jako subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu ve výši 5 tis. Kč/t bramborového škrobu obsaženého ve výrobku z bramborového škrobu. Subvence je poskytována na vývoz 6 tis. t bramborového škrobu za rok. V roce 2002 byla subvence při vývozu o celkové výši 23,1 mil. Kč vyplacena za 4,6 tis. t bramborového škrobu.

Pro pěstitele a zpracovatele brambor určených k výrobě bramborového škrobu byl uplynulý rok spojený s velkým napětím a vyjednáváním. Původní návrh kvóty na výrobu bramborového škrobu od EU ve výši 16 967 t vyvolal řadu dalších diskuzí na různých úrovních. Na Kodaňském summitu pak byla po náročných a složitých jednáních stanovena kvóta výroby bramborového škrobu pro ČR ve výši 33 660 t.

3.1.4 Olejniný (řepka olejná)

Světová produkce olejnin se stále zvyšuje. V marketingovém roce 2000/01 dosáhla produkce hlavních olejnatých semen⁵⁶ celkem 313,4 mil. t, v roce 2001/02 již 323,5 mil. t (nárůst o 3,2 %) a v roce 2002/03 činí odhad produkce 324 mil. t. Nejvyšší nárůst produkce se předpokládá u sójových bobů, bavlníkových a řepkových semen.

Ceny olejnin na světových trzích podle USDA v marketingovém roce 2001/02 proti roku 2000/01 poklesly v průměru o 3,9 %, přičemž ale ceny semene slunečnice vzrostly o 36 % a řepky olejné o 8,9 %. V roce 2002/03 se očekává mírný růst cen olejnatých semen.

Poměrně vysoký meziroční růst světových cen o 16,4 % nastal u rostlinných olejů. Nejvíce vzrostla cena slunečnicového oleje (o 57 %), řepkového oleje (o 21,2 %) a lněného oleje (o 20,1 %). Přesto však světová spotřeba rostlinných olejů neustále roste. V roce 2002/03 dosáhne přibližně 92 mil. t, což představuje meziroční nárůst o 1,2 %. Nejvyšší podíl ve spotřebě rostlinných olejů má sójový olej (30,3 mil. t), palmový olej (25,2 mil. t), řepkový olej (11,4 mil. t) a slunečnicový olej (8,2 mil. t).

Průměrná světová cena na trhu pokrutin a extrahovaných šrotů vzrostla v marketingovém roce 2001/02 proti roku 2000/01 o 2,1 %, přičemž cena sójových šrotů klesla o 6,7 %. Vzhledem ke stoupající spotřebě sójových šrotů se dá předpokládat v roce 2002/03 mírný růst jejich ceny.

V EU dlouhodobě klesá produkce olejnatých semen a plodů. Např. v marketingovém roce 1998/99 dosahovala 15,2 mil. t, ale v roce 2002/03 podle předběžných údajů pouze

⁵⁶ Sójové boby, bavlníkové semeno, podzemnice olejná, slunečnicové semeno, řepkové semeno, kopra, palmová jádra.

13,6 mil. t. Největší pokles produkce nastal u sóji (o 39 %) a slunečnice (o 19,3 %). Tento pokles byl zřejmě vyvolán snížením podpor olejnin na úroveň obilovin.

Průměrná cena řepkového semene v roce 2001 na trhu Rotterdam CIF dosáhla 7 998 Kč/t (234,66 EUR/t). V roce 2002 však tato cena (z důvodů posílení kurzu Kč : EUR) poklesla na 7 368 Kč/t (239,13 EUR/t). Cena slunečnicového semene ale na stejném trhu od roku 2000 roste. V roce 2000 činila 7 984 Kč/t (224,2 EUR/t), v roce 2001 již 9 125 Kč/t (267,72 EUR/t) a v roce 2002 celkem 9 489 Kč/t (307,96 EUR/t).

Na trhu v Hamburgu však cena řepkového semene roste. V marketingovém roce 2000/01 činila cena řepkového semene CIF „Evrope 00“ v průměru 7 795 Kč/t (202 USD/t) a v roce 2001/02 již 8 368 Kč/t (220 USD/t). Tento trend pokračuje i v roce 2002/03.

I přes zvyšující se poptávku po sójových a řepkových pokrutinách a extrahovaných šrotech (o 6,1 %) ceny v roce 2001/02 proti roku 2000/01 v EU klesají⁵⁷.

Vývoj cen rostlinných olejů na evropských trzích⁵⁸ kopíruje vývoj cen na světových trzích.

V České republice dobré odbytové možnosti stabilizovaly osevní plochy olejnin na úrovni přesahující 400 tis. ha. Průměrný hektarový výnos však ještě nedosahuje úrovně z počátku devadesátých let minulého století. Celková produkce se vzhledem k rostoucím osevním plochám více než ztrojnásobila, z čehož připadá na řepku olejnou 86 %, slunečnici 7 %, hořčici 4 %, mák 2 % a 1 % produkce zajišťují ostatní olejniny. Zahraniční obchod s olejninami představuje důležitou součást agrárního zahraničního obchodu ČR. V marketingovém roce 2001/02 činilo saldo kladné zahraničního obchodu u olejnin 3,1 mld. Kč.

Marketingový rok 2002/03 byl pro pěstitele olejnin méně příznivý. Ze 409,7 tis. ha bylo sklizeno pouze 823,4 tis. t olejnatých semen. Celková produkce byla o 23,7 % nižší než v roce 2001/02. Na tento pokles měl hlavní vliv vývoj počasí. Většina porostů řepky olejné po chladném a deštivém podzimu byla při nástupu do zimního období velmi slabá. Povětrnostní podmínky neumožnily provést na počátku vegetace ochranu proti *slimáčkům* a ošetření herbicidy. Mírná zima nezhoršila stav porostů, a proto byly zaorány pouze ty plochy, které vykazovaly špatný stav již na podzim. Výrazně negativní vliv na řepku olejnou, ale i na olejniny seté na jaře, měly se suchem spojené vysoké teploty v průběhu května, i podmínky, které nastaly v červnu a umožnily rozvoj houbových chorob. Ze škůdců způsobila nejrozsáhlejší poškození porostů řepky olejné *bejlmorka kapustová*, u slunečnice pak

⁵⁷ Rotterdam CIF - sójový šrot ARG 45 - 46% - pokles ceny proti roku 2000/01 o 7,5 %; Hamburg FOB, řepkový šrot 34 % proteinů - pokles ceny o 8,5 %.

⁵⁸ Rotterdam FOB - sójový olej EX - MILL, Oil Word - růst ceny proti roku 2000/01 o 22,6 %; Rotterdam EU FOB EU Euro Ports - slunečnicový olej - růst ceny proti roku 2000/01 o 37,1 %; Rotterdam FOB - řepkový olej EX - MILL, Oil Word - růst ceny proti roku 2000/01 o 21,2 %; Rotterdam - lněný olej EX - Tank, Oil World - růst ceny proti roku 2000/01 o 20,1 %.

především *mšice*. Sklizeň olejnin poznamenaly srpnové povodně, při kterých bylo zničeno 601 ha řepky olejné, 474 ha slunečnice, 105 ha máku, 543 ha hořčice a 47 ha sóji.

Pro kalendářní rok 2002 vstoupilo v platnost nařízení vlády č. 273/2002 Sb., které stanovilo spouštěcí úroveň objemu dovozů pro jednotlivé zemědělské výrobky a skupiny zemědělských výrobků. Spouštěcí úroveň objemu dovozů pro olejninu: semeno řepky olejné - 16 200 t, semeno slunečnice - 10 608 t, slunečnicový nebo světlicový olej - 13 529 t, řepkový nebo hořčičný olej - 10 181 t, řepkové oleje s nízkým obsahem kyseliny erukové - 10 181 t. Nařízením vlády č. 294/2002 Sb. byly stanoveny nové podmínky pro poskytování finanční podpory za uvádění půdy do klidu, finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu, ve znění nařízení vlády č. 454/2001 Sb. Toto nařízení kromě jiného upravuje objem řepky, kterou musí žadatel o finanční podporu nabídnout SZIF z každého hektaru půdy uvedené do klidu. Pěstování olejnin bylo také podpořeno podle zákona č. 252/1997 Sb. v rámci podpůrného programu MZe 2.B. - Udržování genetického potenciálu osiv a sadby, 2.C. - Podpora zlepšování zdravotního stavu polních plodin a 10.A. B. C. - Podpora vzniku a činnosti odbytových organizací výrobců.

Semeno řepky olejné je z ekonomického hlediska dlouhodobě velmi úspěšnou komoditou. Přibližně 95 % domácí produkce je obchodováno specializovanými organizacemi. Smlouvy mezi pěstiteli a odběrateli jsou v mnoha případech uzavřeny na několik let dopředu a pěstitelům jsou odběrateli vypláceny zálohy umožňující nákup intenzifikačních prostředků a ostatních nezbytných potřeb.

TA3.1/08 - Bilance výroby a spotřeby řepky olejné a její ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	0,00	30,00	x
Sklizňová plocha	tis. ha	343,00	313,00	91,25
Hektarový výnos	t/ha	2,84	2,27	79,93
Výroba	tis. t	973,30	709,50	72,90
Dovoz	tis. t	12,30	9,60	78,05
Celková nabídka	tis. t	985,60	749,10	76,00
Domácí spotřeba celkem	tis. t	587,60	502,00	85,43
Vývoz	tis. t	368,00	247,10	67,15
Celková poptávka	tis. t	955,60	749,10	78,39
Konečná zásoba	tis. t	30,00	0,00	0,00
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	5 854,00	7 466,00	127,54
CZV ²⁾ řepky	Kč/t	6 904,00	6 467,00	93,67
Přímé platby a dotace vstupů ³⁾	Kč/t	500,00	500,00	100,00
OPP ⁴⁾	%	9,00	-6,00	x
KNO ⁵⁾	koef.	-4,00	-14,00	x
TT ⁶⁾	%	126,48	93,32	73,78
Cena CIF Hamburg "00" evropská produkce ⁷⁾	Kč/t	7 915,60	9 167,66	115,82
Přímé platby a dotace vstupů EU - orná půda ⁸⁾	Kč/t	4 650,12	3 571,73	76,81

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

2) Průměrné CZV podle ČSÚ za kalendářní roky.

3) Finanční kompenzační podpora za půdu neuvedenou do klidu.

4) OPP = odhad produkčních podpor (%).

5) KNO = koeficient nominální ochrany.

6) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace / náklady) * 100.

7) Table 20. Oilseed Prices - World Markets and Trade a přepočtené podle kurzu ČNB.

8) Přímé platby podle Nařízení Rady (ES) č. 1251/1999.

Pro výpočet byl použit průměrný referenční hektarový výnos obilovin v EU 4,6 t a sazba 72,37 EUR/t pro rok 2001/02 a sazba 63 EUR/t pro rok 2002/03. Přepočet byl proveden podle kurzu ČNB.

Průměrný hektarový výnos v EU dosáhl 2,44 t v roce 2001/02 a očekává se 2,50 t v roce 2002/03.

Snižování přímých plateb v EU v roce 2002/03 je způsobeno přepočtem posilujícího kurzu Kč: EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC; MZe; EU; Agra Europe; USDA, DG6-Brusel

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE), J. Potměšilová (MZe)

V roce 2001/02 bylo v ČR sklizeno 343 tis. ha řepky olejné a při hektarovém výnosu 2,84 t (nejvyšší hektarový výnos od roku 1991) dosáhla produkce 973,3 tis. t řepkového semene. Při dovozu 12,3 tis. t činila celková nabídka 985,6 tis. t. Z této nabídky našlo uplatnění v ČR 60 %, exportováno bylo 37 %⁵⁹ z uvedené nabídky a 3 % zůstalo na zásobách (30 tis. t). Průměrná CZV⁶⁰ v marketingovém roce 2001/02 dosáhla 7 316 Kč/t (v kalendářním roce 2001 podle ČSÚ 6 904 Kč/t).

S ohledem na ustanovení nařízení vlády č. 86/2001 Sb. měl SZIF pro účely výroby MEŘO ve znění nařízení vlády č. 454/2001 Sb. nakoupit pro marketingový rok 2001/02 celkem 230 tis. t semene řepky olejné. Z ploch uvedených do klidu se toto množství nakoupit

⁵⁹ Export: Německo 342 tis. t, Rakousko 16 tis. t, Slovensko 8 tis. t, ostatní 2 tis. t.

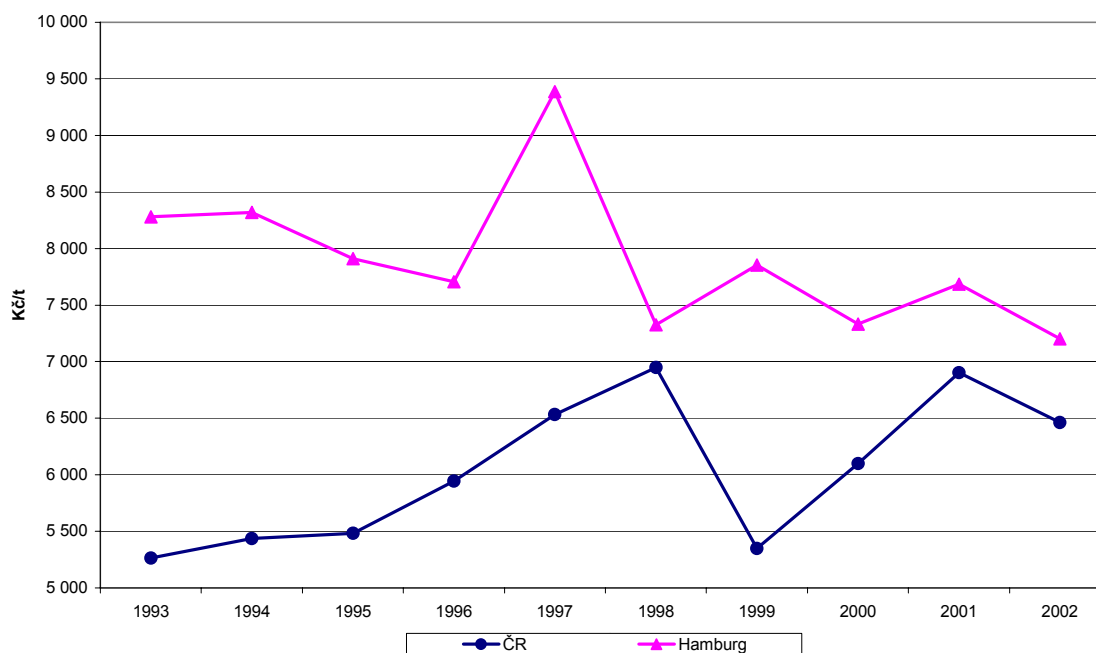
⁶⁰ Aritmetický průměr měsíčních CZV zpracovaných ČSÚ - propočet VÚZE.

nepodařilo, proto SZIF nakoupil z volného trhu dalších 48,5 tis. t. Náklady na nákup a skladování semene řepky olejné činily v marketingovém roce 2001/02 celkem 415,2 mil. Kč.

V roce 2002/03 bylo v ČR sklizeno 313,0 tis. ha řepky olejné a při hektarovém výnosu 2,27 t dosáhla produkce 709,5 tis. t řepkového semene. Při započtení zásoby 30 tis. t z roku 2001/02 a předpokládaném dovozu 9,6 tis. t dosáhne celková nabídka 749,1 tis. t. Z této nabídky bude přibližně 500 tis. t zpracováno v ČR a zbytek připadá na vývoz. Podle dlouhodobé predikce dosáhne průměrná CZV v marketingovém roce 2002/03 cca 7 000 Kč/t (v kalendářním roce 2002 podle ČSÚ 6 467 Kč/t).

V roce 2002 bylo schváleno nařízení vlády č. 294/2002 Sb., které mění nařízení vlády č. 86/2001 Sb. ve znění nařízení vlády č. 454/2001 Sb. Mimo jiné posouvá marketingový rok do termínu od 1. října do 30. září jednotlivého kalendářního roku a podle § 2 musí pěstitel, který pěstuje řepku olejnou na půdě uvedené do klidu, prodat SZIF 2,5 t/ha řepkového semene. Pro marketingový rok 2002/03 schválilo Prezidium SZIF cenu řepky olejné z půdy uvedené do klidu na 4 600 Kč/t plus DPH při paritě FCO skladující organizace, která je ve smluvním vztahu se SZIF. Ze sklizně v roce 2002 nakoupil SZIF 170,3 tis. t semene řepky olejné z půdy uvedené do klidu. Na tento nákup a na skladovací náklady bylo vynaloženo celkem 863,4 mil. Kč. Prodejní cena semene řepky olejné je vypočítávána každý měsíc podle vzorce schváleného Prezidiem SZIF. V kalendářním roce 2002 bylo prodáno celkem 211,5 tis. t semene řepky olejné v cenovém rozpětí od 2 549 do 3 732 Kč/t. Celkový příjem SZIF za prodej řepkového semene činil v roce 2002 celkem 646,6 mil. Kč.

Graf TA3.1/10 - Porovnání průměrných ročních CZV řepkového semene v ČR s cenou CIF Hamburg

Pramen: ČSÚ - Indexy cen zemědělských výrobců; Oilseeds: World Markets and Trade - USDA

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE)

Opakem mezinárodního trhu, kde pokračuje trend k dynamickému růstu produkce a zpracování olejnin, je trh domácí. V posledních třech letech se snižuje výroba i odbyt v potravinářské části zpracovatelského průmyslu olejnin. Projevují se tak důsledky majetkových a organizačních změn u hlavních zpracovatelů, stejně tak jako dopady liberalizačních tendencí. Výsledkem je klesající domácí produkce jedlých olejů a tuků⁶¹, jejich stále se zvyšující dovoz ze zemí EU a Slovenska. Dovozy sójových olejů se při srovnání marketingových roků 1999/00 a 2001/02 zvýšily o 154 %. Celková hodnota sójových olejů a margarínů se při dovozu za stejné období zvýšila z 646 mil. Kč na 1 294 mil. Kč. Naproti tomu se hodnota vývozu margarínů z ČR snížila z 814 mil. Kč na 533 mil. Kč.

V marketingovém roce 2001/02 byly ekonomické podmínky pro pěstitele řepky olejné v ČR příznivé. Byly ovlivněny příznivým vývojem počasí s vysokými hektarovými výnosy, nízkým růstem nákladů (meziročně o 4,38 %) a příznivým vývojem CZV (meziroční růst o 13,2 %).

Rok 2002/03 byl naopak pro pěstitele řepky olejné nepříznivý. Vývoj počasí způsobil meziroční pokles průměrných hektarových výnosů o 20 %, ale nárůst nákladů na jednotku produkce o 27,5 %. Zhoršené postavení pěstitelů řepky olejné na trhu dokumentuje i ukazatel TT (tab. TA3.1/08), který vykazuje meziroční pokles na úrovni 73,78 %. Vzhledem ke stále

⁶¹ Výroba rafinovaných rostlinných olejů: 1998 - 254 tis. t; 2002 - 160 tis. t; výroba margarínů a jedlých tuků: 1998 - 130,3 tis. t; 2002 - 97 tis. t.

se zvyšující poptávce na mezinárodních trzích je řepka olejná konkurenceschopná komodita českého zemědělství, jak dokládají záporné hodnoty ukazatele KNO (tab. TA3.1/08).

Stabilitu do sektoru pěstování a zpracování olejnin v posledním období přináší pouze realizovaná státní podpora nepotravinářského užití řepky olejné pro výrobu MEŘO.

3.1.5 Chmel

Vývoj na světovém trhu nebyl pro trh českého chmele v roce 2001/02 příznivý a pro rok 2002/03 zůstal nadále nepříznivý. Na světovém trhu s chmelem přetrvává značný přetlak nabídky nad poptávkou, což vytváří značný tlak na ceny v tuzemsku i v zahraničí.

Celosvětové množství a kvalita sklizně chmele byly v roce 2002/03, stejně jako v roce 2001/02, na dobré úrovni. Světová sklizeň chmele v marketingovém roce 2002/03 dosáhla podle předběžných údajů firmy Hopsteiner 94,7 tis. t, což ve srovnání s rokem 2001/02 představuje mírné snížení (o 2,3 %). Hodnoty alfa - hořkých kyselin byly u většiny hlavních odrůd vyšší než v roce 2001/02 (s výjimkou aromatických odrůd Saaz, Steirer Golding a Willamete a hořkých odrůd Target, US Galena a US Cluster) a pohybují se i nad dlouhodobým průměrem. Potřeba alfa - hořkých kyselin ve světě (7 566 t) je odhadovanou produkcí v roce 2002 ve výši 7 775 t pokryta na 102,8 %. Ze sklizně 2002 a v některých případech i sklizní předchozích jsou na světovém trhu stále velké zásoby neprodaného chmele. Vzhledem k zásobám z předchozích sklizní chmele se nadbytečné množství alfa - hořkých kyselin ve světě odhaduje na 2 210 t, což odpovídá přibližně 4 měsíční celosvětové spotřebě.

V USA se v roce 2002 ve srovnání s rokem 2001 snížily plochy o 18,4 % na 11,9 tis. ha, avšak vzhledem k vyšším hektarovým výnosům došlo k meziročnímu poklesu produkce pouze o 18,4 % na 25,8 tis. t. Z produkce roku 2002 nebyl smluvně zajištěn odbyt přibližně 5 tis. t chmele a z roku 2001 zůstalo neprodáno 3,5 tis. t chmele. Většina neprodaného chmele je chmel super hořkých odrůd.

Podle předběžných údajů dosáhla průměrná cena chmele v USA v roce 2002 úrovně 140 009 Kč/t (4 276,9 USD/t), tj. meziroční pokles o 12,6 %. Vzhledem k odbytovým problémům a snižování cen chmele se v USA očekává v roce 2003 další úbytek ploch chmelnic (přibližně o 1 tis. ha).

Celková plocha chmelnic v Německu v roce 2002 se ve srovnání s rokem 2001 snížila o 3,5 % na 18,4 tis. ha. Vzhledem k intenzitě produkce chmele byla sklizeň nižší pouze o 0,8 % a produkce alfa - hořkých kyselin byla dokonce o 8 % vyšší. Na více než třetinu produkce chmele ze sklizně 2002 nebyly uzavřeny smlouvy. Volný chmel byl stejně jako v roce 2001 soustředěn ve třech „poolech“ u firem HVG, Barth a Steiner. Zálohové ceny se lišily podle firem a odrůd a dosahovaly maximálně hodnoty 2 EUR/kg. Zálohové ceny nad 1 EUR se však týkaly pouze vysokoobsažných odrůd (Taurus, Magnum). U většiny ostatních odrůd zálohy činily 0,5 EUR/kg nebo nebyly poskytovány vůbec. V roce 2001/02 průměrná

cena chmele v Německu dosáhla 109 762 Kč/t (3 460 EUR/t), což je o 21,9 % méně než v roce 2000/01. Také v Německu se vzhledem k odbytovým potížím očekává v roce 2003 snížení ploch chmele přibližně o 1 tis.ha.

V EU průměrná cena chmele v roce 2001/02 dosáhla podle předběžných údajů 115 472 Kč/t (3 640 EUR/t), tj. o 23,1 % méně než v roce 2000/01; cena kontrahovaného chmele činila 117 375 Kč/t (3 700 EUR/t), tj. o 7,8 % méně než v roce 2000/01 a cena volného chmele 109 127 Kč/t, tj. o 41,6 % méně než v roce 2000/01.

V Číně, která je v rozsahu pěstování chmele na 4. místě na světě, se plochy chmele v roce 2002 zvýšily podle předběžných údajů firmy Hopsteiner meziročně o 27 % na 5,6 tis. ha a produkce o 19,3 % na 12,6 tis. t, v důsledku čehož došlo poprvé k nadprodukcí chmele v objemu přibližně 2 tis. t.

Od 1. 7. 2000 je možné podle dodatkového protokolu k Evropské dohodě o úpravách obchodních aspektů mezi ČR a EU vyvážet z ČR do EU bezcelně v rámci celní kvóty 7 tis. t chmele. Pro obchod s chmelem mezi zeměmi CEFTA platila v roce 2002 nadále preferenční celní sazba 5 % bez množstevního omezení.

V ČR stejně jako v předcházejících letech byla i v roce 2002 v rámci podpůrných programů MZe poskytována dotační podpora pro obnovu chmelnic s výsadbou do stávajících nebo nových konstrukcí a dotační podpora k vybudování kapkové závlahy ve chmelnicích.

Na obchodu s chmelem se v ČR v roce 2002, stejně jako v roce 2001, podílelo 8 obchodních subjektů, zajišťujících odbyt sklizeného chmele na domácím a zahraničním trhu. Podle poptávky zabezpečovaly i dovoz chmele a chmelových výrobků.

Veškerý chmel ze sklizně roku 2002 se podařilo prodat, takže na trhu nezbyl žádný volný chmel.

Na začátku roku 2002 byl podepsán Svazem pěstitelů chmele ČR a Unii obchodníků a zpracovatelů chmele „Tržní řád pro chmel“. Jednou z povinností, vyplývajících pro obě strany, je nahlašování údajů ze smluv na nezávislé místo. Z výsledků těchto smluv vyplývá, že pro rok 2003 byly již na jeho začátku uzavřeny smlouvy na přibližně 90 % produkce. Podle informací Unie obchodníků a zpracovatelů chmele by ani v roce 2003 neměly nastat vážnější odbytové problémy u poloraného žateckého červeňáku ani u nových českých odrůd chmele.

V roce 2002 pokračovala montáž česacích stěn, podařilo se také postavit 3 nové česací stroje PT - 30. Tyto stroje jsou významným přínosem v technickém zabezpečení sklizně chmele. V návaznosti na budování klimatizovaných kapacit v rámci družstva Chmelařství se také počítá s dalším rozšiřováním hranolových lisů.

Pro intenzifikaci výroby chmele je nezbytná obnova chmelnic a závlaha chmele. V roce 2002 plocha podporovaných výsazů chmele činila 103 ha s příspěvkem MZe ve výši 21,484 mil. Kč z celkové plochy vysázených chmelnic 120 ha (89 ha bylo vysázeno do nových konstrukcí s příspěvkem 229 370 Kč/ha a 14 ha do starých konstrukcí s podporou ve

výši 76 450 Kč). Obnova porostu tak představovala pouze 1,7 % z pěstitelské plochy (v roce 2001 obnova činila 4,8 % z pěstitelské plochy). Při výsadbě chmelnic na největší část nově vysázených ploch volili domácí pěstitelé v návaznosti na poptávku obchodníků ozdravené klony Žateckého poloraného červeňáku (71 ha), na 8,3 ha byl vysázen tradiční Žatecký poloraný červeňák a na ostatní plochy byly vysazeny hybridní odrůdy Agnus, Sládek, Premiant a Magnum.

Poskytnuté dotace MZe na vybudování kapkových závlah chmele ve výši 56 940 Kč/ha umožnily rozšířit tento způsob závlahy o celkovou výměru 88 ha chmelnic (133 ha v roce 2001). Celková výměra chmelnic zavlažovaná kapkovou závlahou (tj. úspornými závlahovými systémy) dosáhla v roce 2002 přibližně 1 200 ha.

Ve srovnání s rokem 2001/02 se sklizňová plocha chmele v ČR v roce 2002/03 snížila o 107 ha (1,8 %) na 5 968 ha (22,4 % chmelnic ve stáří od 1 roku do 5 let, 20 % od 6 do 9 let, 10,5 % od 10 do 14 let, 19,0 % od 15 do 19 let a 28,1 % více než 20 let).

Z celkové domácí výměry chmele nadále rozhodující část, tj. 5 652 ha (94,7 %) představovaly odrůdy typu Žateckého poloraného červeňáku (tradičních i ozdravených forem), tj. odrůdy jemného aromatického chmele (96,5 % v roce 2001). Nové české hybridní odrůdy zaujímaly 303 ha (z toho Sládek 140 ha, Premiant 141 ha, Bor 19 ha, Agnus 3 ha) a na zbývajících 13 ha byly ostatní odrůdy chmele. Výměra nových českých hybridních a jiných odrůd chmele se ve srovnání s rokem 2000/01 zvýšila o 102 ha, tj. o 50,7 %.

Produkce sušeného chmele v marketingovém roce 2002/03 dosáhla 6 442 t, tj. o 2,7 % méně než v roce 2001/02, při průměrném výnosu 1,08 t (o 0,9 % méně ve srovnání s rokem 2001/02). Méně příznivé povětrnostní podmínky ve vegetačním období roku 2002, zejména povodně v srpnu, ovlivnily produkci chmele převážně v Ústěcké chmelařské oblasti. Vlivem povodní nebylo možno sklídit chmel z 200 ha chmelnic. Více než 20 ha chmelnic bylo zcela zničeno a další plochy byly zasaženy do té míry, že je na nich další pěstování chmele velmi nejisté. Z hlediska tvorby pivovarsky cenných látek lze považovat povětrnostní podmínky v průběhu vegetace roku 2002 rovněž za nepříznivé. Ve srovnání s rokem 2001 se obsah alfa - hořkých kyselin snížil. Obsah alfa - hořkých kyselin⁶² se pohyboval u Žateckého poloraného červeňáku kolem 3,4 % (3,9 % v roce 2001), (u ozdravených forem 3,7 %; 4,4 % v roce 2001), u odrůdy Bor 8,0 % (8,1 % v roce 2001), odrůdy Sládek 6,0 % (6,2 % v roce 2001) a u odrůdy Premiant 8,0 % (9,8 % v roce 2001).

Průměrná dávka chmelení (měrná spotřeba chmele) se zvýšila od roku 1998 do roku 2002 o 11,3 % na 7,18 g alfa - hořkých kyselin na 1 hl piva, což představuje zhruba skutečnost roku 1995. Ve srovnání s rokem 2001 se průměrná dávka chmelení zvýšila o 5,0 % (6,84 g alfa - hořkých kyselin/hl v roce 2001).

⁶² *Konduktometrická hodnota (KH). Hodnoty alfa - hořkých kyselin zjišťují laboratoře Chmelařského institutu, s. r. o. a Chmelařství, družstva Žatec konduktometrickou metodou z celé sklizně chmele.*

TA3.1/09 - Bilance výroby a spotřeby chmele a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001	2002 ¹⁾	Meziroční index
Sklizňová plocha	ha	6 075,00	5 968,00	98,24
Hektarový výnos	t/ha	1,09	1,08	99,08
Výroba	t	6 622,00	6 442,00	97,28
Dovoz chmele	t	931,16	1 206,93	129,62
Dovoz chmelových extraktů	t	148,50	137,02	92,27
Domácí spotřeba chmele a chmelových výrobků v přepočtu na alfa hořké kyseliny	t	122,32	133,18	108,88
Vývoz chmele	t	5 295,94	5 304,66	100,16
Vývoz chmelových extraktů	t	17,37	17,34	99,80
Ekonomika				
Průměrné náklady na produkci ²⁾	Kč/t	133 887,00	137 222,00	102,49
CZV	Kč/t	134 121,00	107 690,00	80,29
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/t	-	-	-
OPP ³⁾	%	-	-	-
KNO ⁴⁾	koef.	-	-	-
TT ⁵⁾	%	100,17	78,48	78,34
CZV EU ⁶⁾	Kč/t	150 159,00	115 472,00	76,90
CZV Německo ⁶⁾	Kč/t	140 540,00	109 762,00	78,10
CZV USA	Kč/t	160 193,00	140 009,00	87,40
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/ha	16 359,84	14 789,76	90,40
	EUR/ha	480,00	480,00	100,00

1) Odhad.

2) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN za rok 2001.

Rok 2002 odhad Chmelařského institutu, s. r. o.

3) OPP = odhad produkčních podpor (v %).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Za marketingový rok.

Pramen: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, ČSÚ; GŘC; MZe; VÚPS; Chmelařský institut, s. r. o.;

Slovenské, české, maďarské, litevské, polské, rumunské a slovenské zemědělství v komparaci se zeměmi EU;

Hop Growers of America 2002

Zpracoval: H. Strnadlová (VÚZE)

Celková spotřeba chmele a chmelových výrobků⁶³ v ČR má v posledních letech rostoucí trend; od roku 1998 do roku 2002 se zvýšila o 13,0 % na 133 184 kg alfa - hořkých kyselin. Ve srovnání s rokem 2001 tato spotřeba vzrostla o 8,9 %.

Zvyšování spotřeby chmele bylo ovlivněno zvyšováním dávky chmelení, přičemž výstav piva prakticky stagnoval. Spotřeba rostla i v důsledku problémů s exportem tuzemského chmele a pokračující integrace tuzemských pivovarnických společností, což jim umožňovalo dosažení příznivějších cen chmele. Snižování spotřeby hlávkového (lisovaného) chmele⁶⁴, zaznamenané v letech 1995 - 1997, se zastavilo. Vývoj spotřeby hlávkového chmele svědčí o strategii některých pivovarů, orientované na „image“ českého piva z přírodních

⁶³ Údaje o spotřebě chmele a chmelových výrobků za rok 2002 jsou kvalifikovaným odhadem provedeným jednotlivými pivovary při známé spotřebě za leden - říjen 2002 a extrapolovaným na všechny pivovary v ČR.

⁶⁴ Tento chmel je výhradně české provenience.

českých surovin. Spotřeba granulovaného chmele i jeho podíl na celkové spotřebě chmele se zvyšuje. V roce 2002 dosáhla podle předběžných výsledků 55 067 kg alfa - hořkých kyselin, tj. o 42,1 % více než v roce 1998 a o 17,0 % více než v roce 2001. Podíl granulovaného chmele na celkové spotřebě chmele a chmelových výrobků (v přepočtu na alfa - hořké kyseliny) se zvýšil z 32,9 % v roce 1998 na 41,3 % v roce 2002. Spotřeba chmelového extraktu klesla od roku 1998 o 2,9 % na 67 259 kg alfa - hořkých kyselin. Snížil se i podíl chmelového extraktu na celkové spotřebě chmele a chmelových výrobků (z 58,7 % v roce 1998 na 50,5 % v roce 2002).

Spotřeba zahraničního chmele postupně klesá při zvyšování podílu chmele české provenience. Od roku 1998 do roku 2002 se snížil podíl spotřeby dovážených chmelů a výrobků z 66,1 % na 57,8 % (59,8 % v roce 2001). Pokles spotřeby importovaného chmele je dán snižováním spotřeby chmelových extraktů (při stagnaci spotřeby dováženého granulovaného chmele).

Spotřeba českého chmele a výrobků se od roku 1998 do roku 2002 zvýšila o 40,6 % na 56 199 kg alfa - hořkých kyselin. Zvýšila se zejména spotřeba granulovaného chmele tuzemské provenience vyrobeného z nových hybridních odrůd českého chmele (45 278 kg alfa - hořkých kyselin v roce 2002, tj. o 52,6 % více než v roce 1998 a o 18,9 % více než v roce 2001), zatímco spotřeba hlávkového chmele vzrostla od roku 1998 pouze o 8,7 % a spotřeba chmelových extraktů klesla přibližně o tři čtvrtiny.

Dovozy chmele celkem do ČR dosáhly v roce 2002 celkem 1 206,9 t (129,6 % skutečnosti roku 2001). Rozhodující objem dovozu chmele představoval dovoz z Polska a Německa. Ve srovnání s rokem 2001 se podstatně zvýšil dovoz chmele z Polska na úkor dovozu z Německa (692,6 t, tj. 57,4 % z celkového dovozu; 390 t v roce 2001). Z Německa bylo dovezeno celkem 466,6 t chmele, tj. 38,7 % z celkového dovozu (472,4 t v roce 2001). Z Německa a Polska byl dovážen chmel granulovaný. Vlivem vyššího využití nových českých odrůd Bor, Sládek a Premiant v tuzemských pivovarech pokračoval v roce 2002 trend snižujícího se objemu dováženého granulovaného chmele (58,4 t v roce 2002, 133,6 t v roce 2001).

Dovoz surového chmele na zpracování v režimu aktivního zušlechťovacího styku se meziročně podstatně zvýšil. V tomto režimu bylo v roce 2002 dovezeno 1 148,7 t chmele, tj. 153,7 % skutečnosti předchozího roku. Pouze zanedbatelné množství dováženého surového chmele zůstává pro další užití v České republice. Hlávkový chmel na zpracování pochází z Německa a Polska.

Chmelových extraktů bylo v roce 2002 dovezeno pouze 137 t, tj. 92,3 % skutečnosti roku 2001. Objem dovozu extraktu v posledních letech klesá. Dovoz chmelových extraktů byl realizován zejména z Německa (v roce 2001 převážně z USA), odkud bylo dovezeno 68,8 t chmelových extraktů, tj. 50,2 % z celkového dovozu (z USA 35,5 t - 25,9 % dovozu, z Velké Británie 27,5 t - 20,1 % dovozu).

Více než 80 % chmele směřuje z ČR na vývoz. Vývoz chmele z ČR v roce 2002 činil 5 304,7 t, což představuje ve srovnání s rokem 2000 zvýšení o 0,2 %. V meziročním srovnání se zvýšil vývoz chmele granulovaného a ostatního o 1,9 %, zatímco vývoz chmele lisovaného klesl o 2,6 %. Hlavními odběrateli chmele jsou Japonsko a Německo, přičemž Japonsko je nejvýznamnějším odběratelem českého chmele (pivovary Asahi, Kirin, Sapporo a Suntory). Německo odebírá převážně surový chmel, nakupovaný obchodní firmou Barth, která tento chmel zpracovává ve vlastních zařízeních v Německu. Zpracovaný chmel je následně z Německa exportován. Lisovaný chmel, určený na zpracování, představoval 97,6 % celkového objemu chmele vyvezeného do Německa. Vzhledem k posílení kurzu české koruny se jednotková hodnota (vývozní cena) tohoto chmele v roce 2002 ve srovnání s rokem 2001 snížila o 8,5 %. Přímé vývozy chmele v roce 2002 byly realizovány převážně na tradičně nejvýznamnější trhy; tj. do Německa (1 861,1 t, tj. 35,1 % z celkového vývozu), Japonska (1 587,9 t - 29,9 %), Polska (717,5 t - 13,5 %), Nizozemska (239,1 t - 4,5 %), na Slovensko (157,8 t - 3,0 %) a do Ruska (103,6 t - 2,0 %). Chmelových extraktů bylo v roce 2002 vyvezeno 17,3 t (téměř úroveň roku 2001). Chmelové extrakty byly vyvezeny převážně na Kubu (7,5 t, tj. 43,4 % z celkového vývozu), do Rumunska (3,7 t - 21,4 %), Velké Británie (2,2 t - 12,7 %), Belgie (1,3 t - 7,5 %) a na Slovensko (1,0 t - 5,8 %).

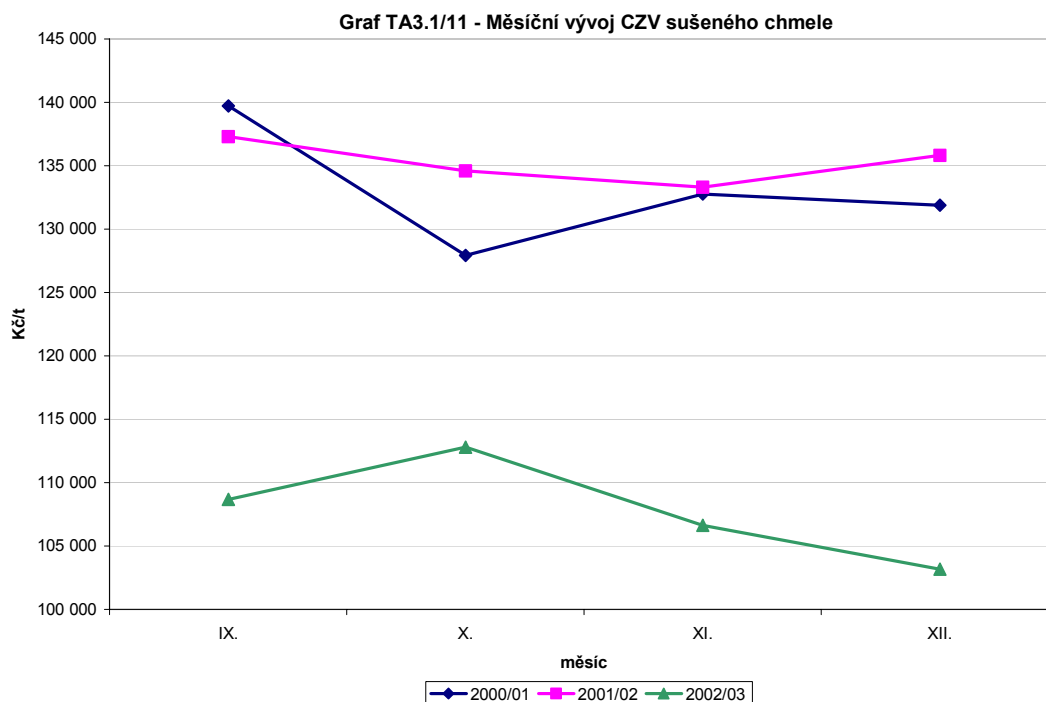
V roce 2002 dosáhlo saldo zahraničního obchodu s chmelem a chmelovými výrobky v hodnotovém vyjádření 629,9 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2001 došlo ke snížení kladného salda zahraničního obchodu s chmelem a chmelovými výrobky o 52,6 mil. Kč, zejména vlivem snížení jejich vývozních cen.

V roce 2002 pokračoval trend snižování cen zemědělských výrobců (CZV) chmele. Průměrná cena zemědělských výrobců chmele ze sklizně 2002 činila podle údajů ČSÚ 107 690 Kč/t (meziroční pokles o 19,7 %).

V roce 2003 se očekává, že na ceny chmele bude mít negativní dopad posilující měna a velké množství neprodaného chmele, převážně aromatických odrůd, v USA a Německu.

Náklady na 1 t výrobku u právnických osob v roce 2001 dosáhly 133 887 Kč, což představuje ve srovnání s rokem 2000 snížení o 18,1 %. Snížení nákladů na jednotku bylo způsobeno podstatným meziročním zvýšením hektarových výnosů chmele.

Podle údajů Chmelařského institutu, s. r. o. došlo v roce 2002 k mírnému snížení nákladů na 1 ha chmele vlivem úspory přímých nákladů a vlivem snížení cen PHM. Vzhledem k mírnému snížení hektarového výnosu chmele je předpoklad, že úroveň nákladů na jednotku výrobku v roce 2002 bude srovnatelná s rokem 2001.

Pramen: Indexy cen zemědělských výrobků; ČSÚ

Zpracoval: H. Strnadlová (VÚZE)

V roce 2001, vzhledem k vyšším hektarovým výnosům chmele (průměr ČR 1,09 t suchého chmele), dosáhla míra rentability kladných hodnot (+0,2 % v relaci k CZV chmele vykazované ČSÚ). V roce 2002 lze očekávat, že vlivem značného meziročního snížení CZV chmele míra rentability výroby chmele bude vysoce záporná. Ze srovnání hodnot ukazatele TT (tab. TA3.1/09) vyplývá, že se podmínky domácích pěstitelů chmele meziročně podstatně zhoršily.

Rok 2002 byl pro české chmelařství nepříznivý z hlediska vlivu povětrnostních podmínek na sklizeň i kvalitu chmele (snížení obsahu alfa - hořkých kyselin). Posilování kurzu české koruny spolu s vývojem na světovém trhu chmele (silný přetlak nabídky nad poptávkou) vyvolalo značný tlak na ceny, což mělo dopad na ekonomiku produkce chmele, neboť více než 80 % českého chmele je vyváženo. Tyto faktory způsobily propad v tržbách za chmel ve výši 120 - 150 mil. Kč. Další ztráty ve výši 49,2 mil. Kč byly způsobeny vlivem srpnových povodní. Nízké výnosy a ceny chmele dále snížily dlouhodobě nedostatečnou rentabilitu pěstování chmele a prohloubily ekonomickou nestabilitu domácích pěstitelů chmele. Při současné úrovni nákladovosti a CZV chmele nemá většina domácích prvovýrobců dostatek finančních prostředků na potřebnou úroveň vkladů do výroby. To spolu se ztrátou některých zahraničních trhů a rozhodujícím vlivem zahraničních obchodních a pivovarnických společností nevytváří příznivé podmínky pro konsolidaci odvětví.

Trend zvyšování spotřeby chmele, zejména české provenience, odráží zvyšování spotřeby českého chmele nových hybridních odrůd s příznivější cenou za 1 kg alfa hořkých kyselin, ale i orientaci některých pivovarů na „image“ tuzemského piva z českých surovin.

Vzhledem k ekonomickému tlaku odběratelů na co nejnižší cenu za 1 kg alfa - hořkých kyselin je významným předpokladem pro omezení dovozů chmele a chmelových výrobků urychlení odrůdové přestavby pěstovaného chmele ve prospěch odrůd hořkých a vysokoobsažných chmelů. Odrůdovou skladbou i pěstitelskou technologií je potřebné zajistit růst hektarových výnosů i kvality chmele v zájmu růstu rentability jeho pěstování. K tomuto účelu je také nezbytné zvýšit procento obnovy chmelnic na 8 až 10 % ploch a pro potřebu eliminace vlivu sucha rozšířit závlahy chmele. K zajištění lepší kvality vyprodukovaného chmele je také nutná modernizace nebo obměna stávajících mechanizačních prostředků pro sklizeň.

3.1.6 Len přadný

Výroba rostlinných přadných vláken celosvětově dosahuje podle odhadu FAO 22,6 mil. t. Z celkového množství představuje 17,7 mil. t bavlna, 3,3 mil. t juta, 0,4 mil. t lněné vlákno a 0,07 mil. t konopné vlákno. Rozdílnost vlastností jednotlivých druhů vláken dává lnu a konopí možnost uplatnění v konkurenci ostatních rostlinných vláken. V celosvětovém měřítku jsou největšími producenty lněných vláken země EU, Rusko, Čína a Bělorusko. Konopí na vlákno se nejvíce pěstuje v Číně, Koreji, Rumunsku, Španělsku a Rusku.

Po prudkém růstu dosáhly v EU 15 plochy přadného lnu v roce 1999 celkem 212,4 tis. ha. Prudký růst vystřídal rychlý pokles na 93,4 tis. ha v roce 2001. Pouze v tradičních pěstitelských zemích (Francie, Belgie, Nizozemsko, které představují 94 % ploch EU) plochy přadného lnu stále rostly. Aby se předešlo spekulativnímu pěstování lnu jen za účelem získávání podpory, vypracovala EK návrh společné organizace trhu s přadným lnem a konopím. Nařízením Rady (ES) č. 1672/2000 bylo pěstování lnu přadného a konopí pěstovaného pro vlákno zahrnuto do systému podpor výrobcům za plodiny pěstované na orné půdě. Pěstitelům lnu přadného je od marketingového roku 2001/02 vyplácena přímá platba na pěstovaný hektar jako u obilovin. Tyto přímé platby jsou omezeny nařízením Rady (ES) č. 1673/2000, podle kterého je jednotlivým zemím EU stanoveno garantované maximální množství produkce dlouhých a krátkých vláken. Pro marketingový rok 2002/03 byla pro zpracovatele lnu přadného stanovena u dlouhého vlákna podpora ve výši 4 930 Kč/t⁶⁵ (160 EUR/t) a krátkého vlákna (vlákno do 0,5 m délky) 2 773 Kč/t (90 EUR/t). Pro zpracovatele konopí na vlákno byla stanovena podpora ve stejné výši jako u krátkého vlákna.

⁶⁵ Kurz České národní banky pro rok 2002 činil 30,812 Kč/1 EUR.

V České republice je len přadný jednou z mála zemědělských komodit, která nemá v současné době problémy s odbytem. Naopak, z bilance výroby a potřeby třeného vlákna vyplývá, že více než polovina potřebného množství vláken se musí do ČR dovážet, a to i v kvalitě, kterou jsme schopni vypěstovat. Rychlejšímu rozšíření ploch přadného lnu na potřebnou plochu brání vedle rizikovosti pěstování této plodiny také nedostatek výkonné sklizňové techniky.

Pěstování lnu přadného bylo v roce 2002 finančně podporováno 7 000 Kč/ha o. p. uvedené do klidu v rámci nařízení vlády č. 86/2001 Sb. Celkem bylo 142 žadatelům vyplaceno 40,5 mil. Kč.

Pěstování lnu přadného bylo také podpořeno v rámci podpůrného programu MZe 2.B Udržování genetického potenciálu osiv a sadby. Podpora byla vázána na výši zaplacených a započtených licenčních poplatků.

V roce 2002 bylo lnem přadným oseto 5 884,5 ha. K setí bylo použito 15 odrůd. Největší osevní plochy byly osety odrůdami Jordán a Escalina (42 %), Bonet (13,3 %) a Viking (11,5 %). Setí bylo zahájeno v druhé polovině března a proběhlo bez výrazných problémů. Klimatické podmínky byly příznivé i pro vzházení. Porosty přadného lnu byly od počátku vegetace až do konce června vyrovnané, délkový růst stonků však negativně ovlivnil v některých oblastech nedostatek srážek v měsíci květnu. Trhání lnu přadného započalo v polovině července a do konce srpna bylo vytrháno 99 % ploch. Větrné počasí a vydatné deště v druhé polovině srpna způsobily, že 30 ha lnu přadného zůstalo nevytrháno. Z důvodu záplav, podmáčení pozemků, přerosení a pocuchání stonků zůstalo dalších 161 ha vytrhaného lnu nesklizeno.

TA3.1/10 - Balance výroby a spotřeby roseného stonku lnu přádného a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba rosených stonků	tis. t	0,00	0,00	x
Sklizňová plocha ²⁾	tis. ha	6,60	5,69	86,21
Hektarový výnos rosených stonků ²⁾	t/ha	2,70	2,68	99,26
Výroba rosených stonků ²⁾	tis. t	17,70	15,30	86,44
Dovoz rosených stonků	tis. t	0,30	0,30	100,00
Celková nabídka	tis. t	18,00	15,60	86,67
Domácí spotřeba celkem	tis. t	17,50	15,50	88,57
Vývoz rosených stonků	tis. t	0,50	0,10	20,00
Celková poptávka	tis. t	18,00	15,60	86,67
Konečná zásoba rosených stonků	tis. t	0,00	0,00	x
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	3 448,00	4 838,00	140,31
CZV - stonky ²⁾	Kč/t	2 546,00	4 218,00	165,67
Přímé platby a dotace vstupů - stonky	Kč/t	2 593,00	2 612,00	100,73
OPP ³⁾	%	.	.	.
KNO ⁴⁾	koef.	.	.	.
TT ⁵⁾	%	149,04	141,17	94,72
CPV v EU - dlouhé vlákno ⁶⁾	Kč/t	72 759,00	52 448,00	72,08
Přímé platby a dotace vstupů EU - orná půda ⁷⁾	Kč/ha	9 877,25	8 929,32	90,40

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN - len přádný. Rok 2002 odhad.

2) Údaje Lnářského svazu ČR.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%).

4) KNO = koeficient nominální ochrany.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Průměrné ceny lněných vláken TEX 110 100 v lnářském obchodním centru Kontrajk.

7) Přímé platby podle Nařízení Rady (ES) č. 1251/1999.

Pro výpočet byl použit průměrný referenční hektarový výnos obilovin v EU 4,6 t a sazba 63 EUR.

Snížení plateb v roce 2002/03 je způsobeno přepočtem posilujícím kurzem Kč : EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC; MZe; Lnářský svaz ČR; EU

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE), M. Tošovská (MZe)

Podle údajů Lnářského svazu bylo sklizeno 5 694 ha při celkové produkci 15 271 t rosených stonků a průměrném výnosu 2,68 t/ha roseného stonku.

Průměrná realizační CZV rosených stonků vzrostla podle údajů Lnářského svazu proti roku 2001 (2 546 Kč/t) o 65,7 % a v roce 2002 dosáhla 4 218 Kč/t (podle ČSÚ 4 703 Kč/t).

Průměrný obsah dlouhého vlákna činil 13,6 % a průměrný obsah koudele 13,9 %. Jakost vlákna dosáhla v průměru TEX 100 (rozpětí TEX 140 - 92).

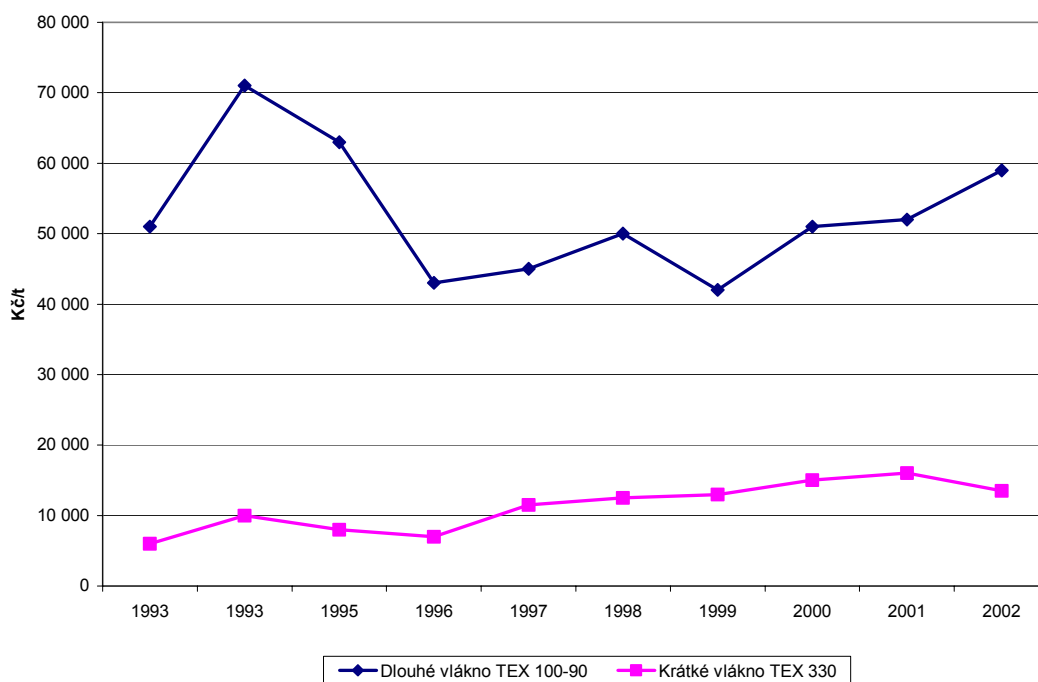
Balance rosených lněných stonků plně nevyjadřuje pokrytí potřeb textilního průmyslu, protože na zahraničních trzích se obchoduje výhradně s dlouhým a krátkým vláknem. K pokrytí domácí potřeby bylo v marketingovém roce 2001/02 dovezeno celkem 1 924 t a vyvezeno bylo 46,8 t lnu lámaného nebo potěraného (5301 2100). Lnu vochlovaného

(5301 2900) bylo dovezeno 608 t a vyvezeno 77,6 t. Po konverzním přepočtu⁶⁶ by vznikla potřeba rozšíření ploch o dalších 7,3 tis. ha pro vyprodukování dováženého množství dlouhých vláken (bez ohledu na jejich jakost).

Od roku 1998 se celkové náklady na 1 ha pěstování lnu přadného pohybují v rozpětí od 16 541 Kč/ha do 17 713 Kč/ha. V průměru o 9 % rostou u lnu přadného intenzifikační vklady. Dlouhodobě připadá 75 % nákladů na rosený stonek a 25 % nákladů na lněné semeno. Len přadný je velmi riziková plodina, kde jsou sice tržby ovlivňovány hektarovým výnosem, ale zejména pak dosaženou jakostí vláken obsažených v roseném stonku.

Ukazatel TT (tab. TA3.1/09) ukazuje nevyrovnanost a rizikovost při pěstování lnu přadného. Přesto, že CZV rosených stonků v roce 2002 vzrostla meziročně o 65,7 %, nízký hektarový výnos a růst nákladů o 40,3 % ovlivnily negativně podmínky pro pěstitele lnu přadného, které se proti roku 2002 meziročně zhoršily o 5,3 %.

Graf TA3.1/12 - Vývoj cen dlouhých a krátkých vláken v ČR

Pramen: ČSÚ - Ceny zemědělských výrobců

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE)

Při závěrečných jednáních o vstupu ČR do EU na summitu v Kodani byla pro ČR dojednány kvóty 1 923 t dlouhého a 2 866 t krátkého vlákna. Při využití pravidel nařízení Rady (ES) č. 1673/2000 o možnosti převedení podpory z krátkého vlákna na dlouhé vlákno koeficientem 2,2 a konverzním přepočtem 2,5 ha přadného lnu na 1 t dlouhého vlákna, vypočteme potřebnou plochu lnu přadného pro naplnění stanovené kvóty produkce vláken. Při

⁶⁶ Konverzní přepočty pro len přadný zpracoval v roce 2002 Agritec Šumperk a VÚZE Praha.

průměrném hektarovém výnosu 3,35 t rosených stonků bude ČR potřebovat přibližně 8,9 tis. ha sklizňových ploch lnu přádného.

3.1.7 Ovoce

Podle předběžných odhadů FAO bylo v roce 2002 ovoce pěstováno ve světě na ploše 49,7 mil. ha. Vyprodukováno bylo celkem 471,4 mil. t ovoce. Tato odhadovaná produkce je na úrovni roku 2001, ve kterém bylo sklizeno 468,3 mil. t ovoce z plochy 49,3 mil. ha. Na celosvětové produkci ovoce se již tradičně nejvíce podílela Čína (14,5 %) a Indie (10,3 %).

Celková sklizeň ovoce v EU v roce 2002 se odhaduje na 57,1 mil. t, představuje 12,1 % světové produkce ovoce a v porovnání s rokem 2001 se příliš nezměnila (57,3 mil. t). Rovněž plocha pro pěstování ovoce zůstala v zemích EU v roce 2002 nezměněna a činila 5,4 mil. ha. Největšími producenty ovoce ze zemí EU byly i v roce 2002 Itálie (31,0 %), Španělsko (26,6 %) a Francie (19,3 %).

V České republice se v roce 2002 sklídilo (podle nového statistického zjišťování ČSÚ) 429,8 tis. t ovoce celkem (tj. pouze 0,8 % celkové produkce EU), z čehož největší podíl představují jablka (73,7 %). Z toho sklizeň ovoce v zemědělském sektoru, který zahrnuje pouze hospodařící zemědělské subjekty na ploše větší než 1,5 ha sadů, činila 195,6 tis. t.

TA3.1/11 - Balance výroby a spotřeby čerstvého ovoce mírného pásma včetně bobulovin a ořechů vlašských¹⁾

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Plocha plodných intenzivních sadů	tis. ha	16,9	16,5	97,6
Hektarový výnos (intenzivní sady)	t/ha	9,9	11,5	116,2
Domácí výroba	tis. t	328,8	429,8	130,7
z toho - intenzivní sady	tis. t	167,2	189,4	113,3
Dovoz	tis. t	110,7	117,6	106,2
Celková nabídka	tis. t	439,5	547,4	124,6
Čerstvá spotřeba + samozásobení ²⁾	tis. t	323,2	366,4	113,4
Nákup ke zpracování	tis. t	66,9	93,0	139,0
Vývoz	tis. t	49,4	88,0	178,1
Celková poptávka včetně ztrát	tis. t	439,5	547,4	124,6

1) Marketingový rok u většiny čerstvého ovoce mírného pásma je totožný s kalendářním rokem.

2) Včetně ztrát.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; MZe; Ovocnářská unie ČR; GŘC; ÚKZÚZ;

ZS KOLI - Zájmové sdružení právnických osob konzervářsko-lihovarského průmyslu

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Ovocné sady byly v roce 2002 postiženy krupobitím ve větší míře, než je obvyklé. Velké škody vznikly na celé Moravě a v severních Čechách. Výskyt chorob byl ve většině oblastí v normě. V některých lokalitách byl vyšší výskyt strupovitosti, naopak podstatně méně bylo padlí jabloňového. Extrémně vysoký byl výskyt škůdců. Vliv chorob a škůdců se negativně projevil na zahradách a v neintenzivních sadech, kde se neprovádí pesticidní ochrana. Důsledkem pak byla i špatná kvalita ovoce z neošetřovaných ploch.

Na produkci ovoce určeného pro tržní účely má rozhodující význam sklizeň z intenzivních ovocných sadů. K 31. 12. 2002 bylo v České republice registrováno 16,5 tis. ha plodných intenzivních ovocných sadů. V porovnání s rokem 2001 došlo v roce 2002 k dalšímu mírnému poklesu ploch o 0,4 tis. ha, tj. o 2,4 %. Z celkové výměry intenzivních ovocných sadů je téměř 48 % intenzivních ovocných sadů přestárých a ve fázi poklesu plodnosti. Nejhorší situace je u červeného a bílého rybízu, kde je přestárých 78 %, resp. 90 % sadů. Z hlediska konkurenceschopnosti je nezbytné, aby podíl přestárých sadů nebyl vyšší než 20 %.

Celková sklizeň ovoce v plodných intenzivních ovocných sadech dosáhla 189,4 tis. t ovoce, což bylo o 13,3 % více než v roce 2001. Převažujícím druhem pěstovaného ovoce v ČR jsou jablka. Jejich produkce se v roce 2002 podílela na celkové sklizni ovoce 86,3 %. Ve vztahu k roku 2001 byla v roce 2002 sklizeň vyšší u většiny hlavních druhů ovoce. K největšímu zvýšení produkce došlo u hrušek (+60 %) na 2,4 tis. t, následoval rybíz červený a bílý (+22,7 %) na 2,7 tis. t, višně (+22,2 %) na 8,8 tis. t, jablka (+15,9 %) na 163,4 tis. t a broskve (+14,9 %) na 5,4 tis. t. K největšímu výpadku sklizně způsobeném pozdními jarními mrazíky a silnou infekcí houby *Monilia laxa* došlo v roce 2002 u meruněk, sklídilo se 1,4 tis. t meruněk, tj. pouze 37,8 % produkce roku 2001. Ze stejného důvodu byla o 29,2 % nižší úroda třešní, která dosáhla pouhých 1,7 tis. t. *Moniliová hniloba* se projevila i na švestkách a slivoních (meziroční pokles produkce švestek a slív o 15,8 % na 3,2 tis. t).

Výnosy u většiny ovocných druhů jsou v České republice stále o třetinu nižší než v zemích EU. Srovnatelných výnosů je dosahováno pouze v nově budovaných výsadbách. Rovněž kvalita vyprodukovaného ovoce, zejména ovoce pro přímou spotřebu v čerstvém stavu, není na odpovídající úrovni. Vyhovující není ani odrůdová skladba pěstovaných ovocných druhů.

V roce 2002 vysázeli ovocnáři cca 820 ha nových ovocných sadů. Poprvé za 6 let se tak dostali nad hranici zabraňující stárnutí sadů, která u nás byla stanovena na 800 ha. Z podpůrného programu na obnovu ovocných sadů bylo státem vyplaceno 69,8 mil. Kč a provedena výsadba 765 ha. Dalších 16,5 mil. Kč obdrželi ovocnáři na vybudování kapkové závlahy, která byla realizována v 289 ha ovocných sadů. Finanční podporu ve výši 22,3 mil. Kč využili ovocnáři na vyšlechtění 12 odrůd ovocných dřevin a 3,8 mil. Kč na podporu činnosti odbytových organizací výrobců. Další finance z podpůrného programu použili ovocnáři na podporu činnosti v prostorových a technických izolátech množitelského materiálu ovocných dřevin. Z programu SAPARD byla vyčerpána částka ve výši 9,6 mil. Kč na rekonstrukci skladovacích kapacit pro ovoce.

Nákup ovoce ke zpracování pro konzervářský a lihovarnický průmysl se v roce 2002 proti roku 2001 zvýšil o 39,0 % a dosáhl 93,0 tis. t. Výrazně převažoval výkup moštových jablek pro výrobu jablečného koncentrátu a na dětskou výživu (85,6 %), nákup ostatních druhů ovoce byl minimální.

V České republice je v současné době skladovací kapacita pro 69,6 tis. t ovoce, kterou tvoří 21,4 % skladů větraných, 42,7 % skladů chlazených, 11,8 % skladů s řízenou atmosférou a 24,1 % skladů s ULO atmosférou. V zemích EU je 80 % ovoce skladováno ve skladech nejvyšší kvality, tj. ve skladech s řízenou atmosférou a s atmosférou ULO. Ve skladovací sezoně 2002/03 byla u nás kapacita skladů využita ze 79 %.

Třídění a balení sklizeného ovoce je u nás poměrně dobře zabezpečeno. Ovocnáři jsou schopni vyhovět požadavkům odběratelů. Problémem zůstávají obaly, zejména velkoobjemové bedny pro sklizeň. Výměna starých dřevěných beden, které jsou ve velmi špatném technickém stavu a často nesplňují hygienické normy, za nové plastové by zatížila ovocnářství částkou zhruba 1 mld. Kč.

Dovoz ovoce mírného pásma celkem (bez ořechů vlašských) do České republiky vzrostl v roce 2002 o 117,1 tis. t (meziroční růst o 6,2 %) na 325,2 tis. t v celkové hodnotě 2 256,0 mil. Kč (meziroční růst o 10,5 %). Z ovoce mírného pásma (m. p.) bylo nejvíce dovezeno stolních jablek 38,4 tis. t (32,8 % z celkového importu ovoce m. p.) za průměrnou hodnotu 10,29 Kč/kg, přičemž hlavními dodavateli bylo Polsko (36,5 % za 6,52 Kč/kg) a Itálie (24,2 % za 14,04 Kč/kg). Ostatní dovozy představovaly stolní vinné hrozny 29,6 tis. t (25,3 % z celkového dovozu ovoce m. p.) za průměrnou hodnotu 28,52 Kč/kg s největším dodavatelem Itálií (61,1 % - 24,73 Kč/kg), broskve 15,7 tis. t (13,4 %) za 17,85 Kč/kg, kde hlavním dodavatelem byla také Itálie (58,6 % za 16,74 Kč/kg) a nektarinky 15,1 tis. t (13,0 %) za 19,21 Kč/kg, opět s hlavním dodavatelem Itálií (70,9 % za 17,95 Kč/kg).

Vývoz ovoce m. p. (bez ořechů vlašských) z České republiky v roce 2002 představoval 88,0 tis. t (meziroční růst 78,1 %) v celkové hodnotě 325,2 mil. Kč (zhruba stejná hodnota jako v roce 2001), přičemž největší podíl představovala průmyslová jablka 65,3 tis. t (74,2 %) za průměrnou hodnotu 2,15 Kč/kg.

Bilance ovoce mírného pásma byla v roce 2002 (stejně jako v předchozím roce) pasivní a činila 29,1 tis. t, resp. 1 930,8 mil. Kč.

Záporná bilance byla dále prohloubena dovozem tropického ovoce ve výši 254,9 tis. t v celkové hodnotě 4 038,7 mil. Kč, kde největší objem tvořily banány (41,1 %, tj. 104,7 tis. t za průměrnou hodnotu 16,25 Kč/kg), dále pomeranče (22,9 % - 58,4 tis. t za 12,72 Kč/kg) a mandarinky (19,3 % - 49,3 tis. t za 16,11 Kč/kg). Dovoz skořápkového ovoce činil 21,8 tis. t v celkové hodnotě 968,0 mil. Kč a sušeného ovoce 7,6 tis. t v celkové hodnotě 271,0 mil. Kč.

Objem ovoce dovezeného v roce 2002 do České republiky dosáhl 401,4 tis. t v celkové hodnotě 7 533,7 mil. Kč. Vývoz a reexport ovoce z České republiky činil 98,4 tis. t v celkové hodnotě 600 mil. Kč. Výsledná pasivní bilance dosáhla 303 tis. t, resp. 6 933,7 mil. Kč. V porovnání s rokem 2001 se celková množství záporná bilance v roce 2002 snížila o 11,6 % a hodnotová bilance o 7,8 %, zejména vlivem zvýšeného vývozu jablek ke zpracování.

Dovoz ovocných výrobků dosáhl za rok 2002 celkové výše 81,9 tis. t v hodnotě 2 343,2 mil. Kč. Dováželo se převážně ovoce konzervované (45,8 %) a ovocné šťávy (41,5 %). Vývoz ovocných výrobků z České republiky činil 40,6 tis. t v celkové hodnotě 1 105,1 mil. Kč. Více než polovinu vývozu tvořily ovocné šťávy (58,4 %). Výsledné množství záporné saldo činilo 41,4 tis. t, hodnotové saldo pak 1 238,1 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2001 stoupla množství pasivní bilance téměř o 200 %, hodnotová pasivní bilance o 28,3 %.

Celkové pasivní saldo zahraničního obchodu s ovocem a ovocnými výrobky dosáhlo v roce 2002 hodnoty 8 171,8 mil. Kč (meziroční nárůst o 8,7 %).

Průměrné ceny zemědělských výrobců ovoce se v roce 2002 stejně jako v předchozím roce meziročně mírně zvýšily (index 2002/01 činil 102,0). U většiny druhů ovoce nedošlo k větším změnám CZV. Výrazná neúroda se projevila na výši CZV meruněk 22 449 Kč/t (meziročně +19,8 %) a třešní 22 753 Kč/t (+12,2 %). Ke snížení cen zemědělských výrobců proti roku 2001 došlo v roce 2002 zejména u černého rybízu 13 072 Kč/t (meziročně -40,5 %), u průmyslových jablek 1 637 Kč/t (-21,6 %) a u hrušek 8 797 Kč/t (-17,9 %).

Index 2002/01 spotřebitelských cen poklesl na 97,3 a byl tak po mnoha letech nižší než index CZV. Ze sledovaných druhů ovoce vzrostla pouze průměrná spotřebitelská cena u kiwi 64,63 Kč/kg (+16,1 %), k největšímu poklesu naopak došlo u stolních hroznů 72,61 Kč/kg (-11,5 %), pomerančů 29,61 Kč/kg (-7,8 %), broskví a nektarinek 89,71 Kč/kg (-7,0 %).

Spotřeba ovoce v hodnotě čerstvého v roce 2001 činila 70,1 kg/obyv./rok a byla o 4,9 kg/obyv./rok nižší než v roce předchozím. Tak nízká spotřeba ovoce byla v České republice zaznamenána naposledy před 8 lety. Poklesla zejména spotřeba ovoce mírného pásma (o 4,1 kg/obyv./rok) na 43,4 kg/obyv./rok, ale současně se snížila i spotřeba ovoce jižního (o 0,8 kg/obyv./rok) na 26,7 kg/obyv./rok. Největší zájem spotřebitelů byl o jablka (spotřeba 22,0 kg/obyv./rok), i když právě snížení spotřeby jablek v roce 2001 o 3,0 kg/obyv./rok způsobilo výrazný pokles celkové spotřeby ovoce v České republice. Dalším druhem ovoce, kde byl zaznamenán snížený zájem konzumentů, byly pomeranče (meziroční pokles o 0,6 kg/obyv./rok na 11,5 kg/obyv./rok).

Jablka

Produkce jablek ve světě za rok 2002 je podle FAO odhadována na 58,0 mil. t z plochy 5,7 mil. ha. Proti roku 2001, kdy bylo sklizeno ve světě celkem 58,7 mil. t jablek, je předpokládaná produkce jablek roku 2002 o 1,2 % nižší. Největším producentem jablek ve světě je Čína, která se svojí produkcí ve výši 20,5 mil. t podílí na odhadované světové produkci světové 35,3 %.

V zemích EU se předpokládá, že v roce 2002 sklizeň jablek z plochy 349,0 tis. ha dosáhne 9,2 mil. t při průměrném hektarovém výnosu 26,44 t/ha. Na světové produkci jablek se země EU podílejí 15,9 %. Proti roku 2001 se sklizeň jablek v zemích EU snížila o 5,2 %.

Mezi hlavní producenty jablek ze zemí EU patří Francie (22,3 % produkce zemí EU), Německo (20,1 %), Itálie (17,8 %) a Španělsko (13,3 %).

V ČR celková sklizeň jablek činila podle ČSÚ celkem 316,8 tis. t (3,4 % produkce EU). Podle vlastního šetření Ovocnářské unie České republiky však byla produkce jablek v roce 2002 podstatně vyšší než uvádí ČSÚ a dosáhla 368,0 tis. t. Rozdíl připadá na neintenzivní sady, ve kterých bylo podle OU ČR dosaženo sklizně 205,0 tis. t.

TA 3.1/12 - Bilance výroby a spotřeby jablek¹⁾

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Plocha plodných intenzivních sadů	tis. ha	9,1	8,9	97,8
Hektarový výnos (intenzivní sady)	t/ha	15,6	18,3	117,5
Domácí výroba	tis. t	221,2	316,8	143,2
z toho - intenzivní sady	tis. t	141,0	163,4	115,9
Dovoz ³⁾	tis. t	48,4	38,0	78,5
Celková nabídka	tis. t	269,6	354,8	131,6
Čerstvá spotřeba + samozásobení ²⁾	tis. t	166,6	142,6	85,6
Nerealizovaná produkce	tis. t	8,0	43,0	537,5
Nákup ke zpracování	tis. t	57,9	84,2	145,4
Vývoz ³⁾	tis. t	37,1	85,0	229,1
Celková poptávka včetně ztrát	tis. t	269,6	354,8	131,6

1) Marketingový rok u jablek začíná 1. 7. běžného roku a končí 30. 6. následujícího roku.

2) Včetně ztrát.

3) Pro marketingový rok 2002/2003 odhad MZe, VÚZE a Ovocnářské unie ČR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; MZe; Ovocnářská unie ČR; GŘC; ÚKZÚZ;

ZS KOLI - Zájmové sdružení právnických osob konzervářsko-lihovarského průmyslu

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Plocha intenzivních ovocných sadů jabloní se v roce 2002 proti roku předchozímu mírně snížila na 8,9 tis. ha. Produkce z intenzivních sadů vzrostla o 15,9 % a dosáhla 163,4 tis. t. Průměrný hektarový výnos jablek se zvýšil o 17,7 % na 18,33 t/ha. Téměř 57 % jablonových sadů je přestárlých. Nejvíce pěstovanou odrůdou v intenzivních sadech je stále Idared (sklizeň 49,3 tis. t, tj. 30,2 % celkové sklizně jablek, průměrný výnos 24,22 t/ha), následuje Golden Delicious (39,7 tis. t - 24,3 % - 19,10 t/ha), Spartan a Mc Intosh (16,1 tis. t - 9,9 % - 15,53 t/ha) a Šampion (10,9 tis. t - 6,7 % - 20,80 t/ha).

Kvalita tuzemských jablek je srovnatelná se zeměmi EU. Avšak podíl kvalitních stolních jablek z našich sadů na celkové produkci je zřetelně nižší než v zemích EU. Zatímco v České republice se pohybuje od 50 do 70 %, v zemích Evropské unie dosahuje 85 až 95 %.

K 30. 11. 2002 bylo ve skladech uloženo celkem 45,1 tis. t jablek. Z tohoto naskladněného množství tvořila zásoba jablek ve skladech větraných 14,8 %, ve skladech chlazených 39,8 %, ve skladech s řízenou atmosférou 12,4 % a ve skladech s ULO atmosférou 33,0 %. Polovinu naskladněných jablek tvořila odrůda Idared a necelou jednu pětinu odrůda Golden Delicious.

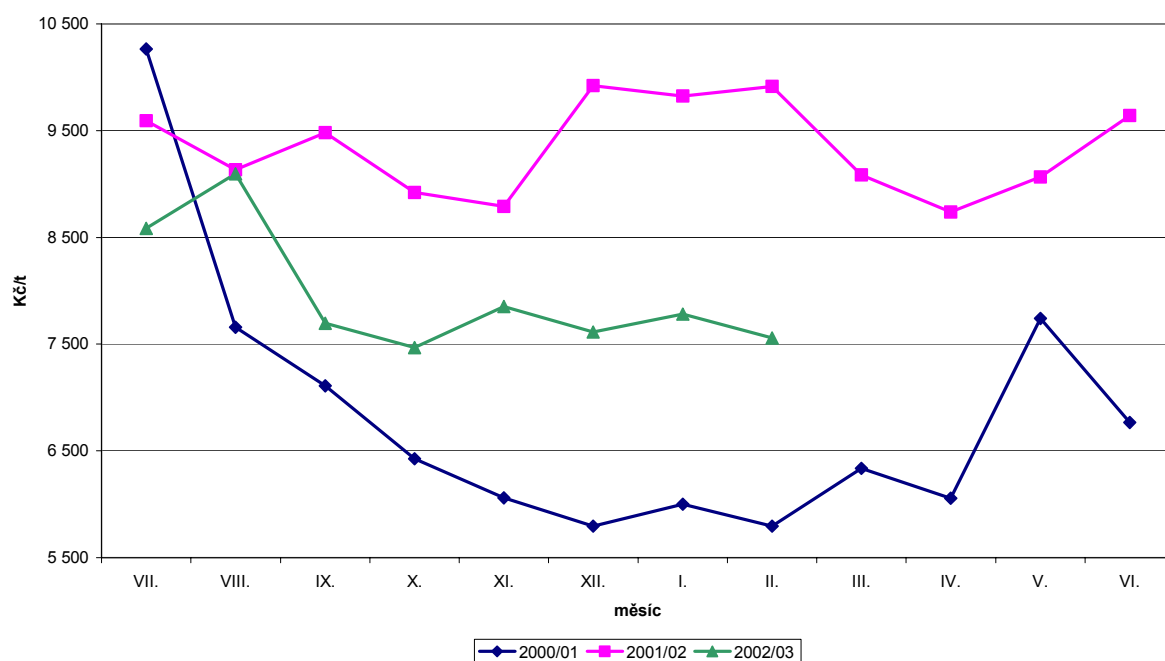
V marketingovém roce 2001/02 bylo dovezeno 48,4 tis. t jablek v celkové hodnotě 484,1 mil. Kč za průměrnou hodnotu 10,01 Kč/kg. Největší objemy jablek byly dovezeny z Polska (20,5 tis. t, tj. 42,4 % z celkového dovozu jablek, za průměrnou hodnotu 6,28 Kč/kg) a z Itálie (11,6 tis. t - 24,0 % - 13,85 Kč/kg).

Ve stejném marketingovém roce bylo vyvezeno z ČR celkem 37,1 tis. t jablek, převážně moštových (84,9 % z celkového vývozu jablek za průměrnou hodnotu 2,91 Kč/kg). Hlavním odběratelem moštových jablek bylo již tradičně Německo (15,5 tis. t za 3,16 Kč/kg) a Rakousko (15,4 tis. t za 2,63 Kč/kg). Vývoz stolních jablek byl realizován zejména na Slovensko. Z celkově vyvezeného množství stolních jablek 5,6 tis. t (33,5 mil. Kč za průměrnou hodnotu 5,99 Kč/kg), bylo do Slovenské republiky dodáno 2,6 tis. t (46,4 % za 8,00 Kč/kg).

Bilance zahraničního obchodu s jablky dosáhla v marketingovém roce 2001/02 záporného salda ve výši 11,3 tis. t, resp. 359,5 mil. Kč.

Průměrná CZV konzumních jablek se v roce 2002 mírně zvýšila na 8 548 Kč/t (+3,7 %). Výrazně poklesla z důvodu velké sklizně na zahrádkách cena jablek pro průmyslové zpracování na 1 637 Kč/t (-21,6 %). Výkupní cena jablek k výrobě moštu činila často 0,50 - 0,70 Kč/kg a za tuto cenu se nevyplatilo padaná jablka do výkupu vůbec dodávat. Spotřebitelská cena jablek roku 2002 zůstala téměř na úrovni roku minulého. V průměru byla jablka prodávána za 23,82 Kč/kg, což bylo o 0,7 % méně než v roce 2001. Od ledna do července byla spotřebitelská cena jablek stabilní. Maxima dosáhla v červenci (26,84 Kč/kg). Od srpna se začala snižovat a nejnižší byla v zimních měsících, tj. v listopadu a prosinci, kdy činila 17,70, resp. 17,78 Kč/kg. Na ceně jablek (jak na CZV, tak na SC) se výrazně projevíly vysoké a levné dovozy kvalitních polských jablek, které nejvíce ohrožovaly domácí pěstitele.

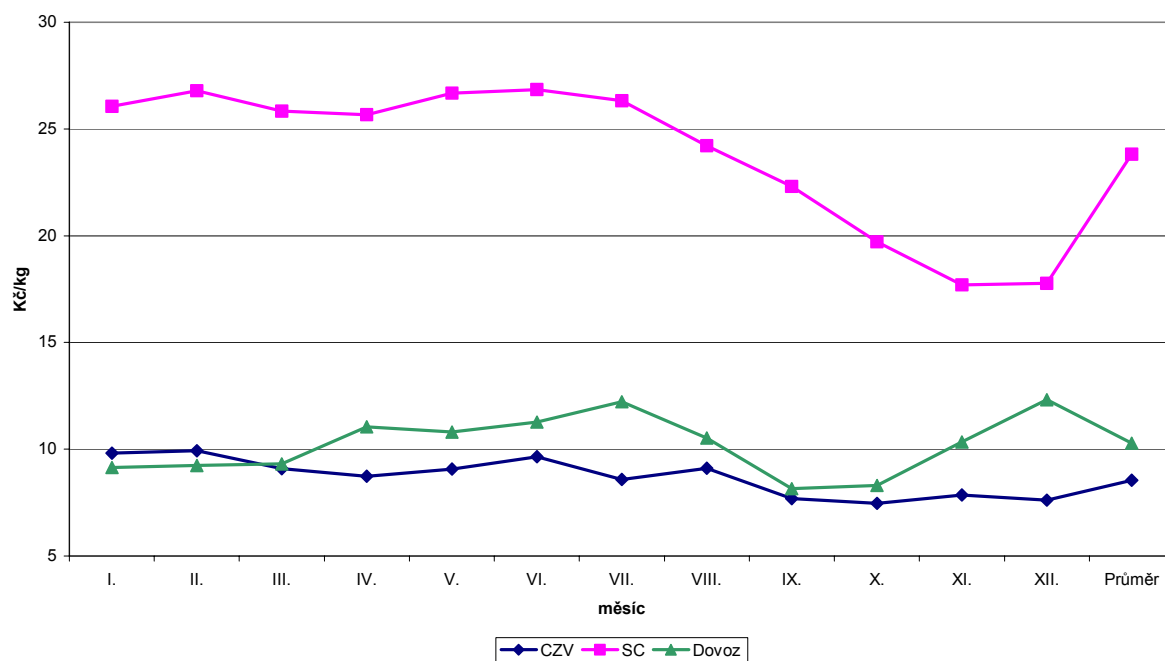
Graf TA3.1/13 - Měsíční vývoj CZV jablek česaných

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Graf TA3.1/14 - Porovnání CZV, SC a dovozových cen konzumních jablek v roce 2002

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

3.1.8 Zelenina

Celková světová produkce zeleniny dosáhla v roce 2002 podle předběžných odhadů FAO 772,7 mil. t. V porovnání s rokem 2001, ve kterém bylo vyprodukováno 753,3 mil. t zeleniny, je tato produkce o 2,6 % vyšší. Nejvýznamnějším producentem zeleniny byla Čína, která se svojí produkcí podílela na světové výrobě zeleniny 47,7 %. Sklizňová plocha zeleniny dosáhla v roce 2002 výměry 47,0 mil. ha.

V zemích EU se předpokládá, že výroba zeleniny v roce 2002 bude činit 55,1 mil. t. Toto vyrobené množství zeleniny je na úrovni roku 2001, kdy produkce činila 55,0 mil. t. Na světové produkci zeleniny se země EU v roce 2002 podílely 7,1 %. Sklizňová plocha zeleniny v EU činila v roce 2002 celkem 2 037 tis. ha. Největšími výrobci byla v roce 2002 Itálie (28,6 %) a Španělsko (21,2 %).

V ČR doznaly statistické výsledky o plochách a produkci zeleniny v roce 2002 změn. Český statistický úřad vzal poprvé za základ výsledky šetření Agrocenzu 2000, které zahrnulo veškeré subjekty pěstující venkovní zeleninu od 1 500 m² výše. Touto prahovou hodnotou se tak šetřené hodnoty sjednotily s evropskými statistickými standardy a kritérii platnými v zemích EU. Tyto získané údaje jsou pak dopočteny za sektor domácího obyvatelstva.

V roce 2002 byla zelenina v České republice pěstována podle nových statistických zjištění na ploše 18,0 tis. ha, z toho činil zemědělský sektor 12,7 tis. ha. Celková produkce zeleniny činila 332,3 tis. t (pouze 0,6 % produkce EU), z toho 227,1 tis. t v sektoru zemědělském a 105,2 tis. t v sektoru domácností. Nejvíce pěstovanými druhy zeleniny v České republice bylo v roce 2002 hlávkové zelí (26,2 %, tj. 87,2 tis. t), cibule (19,0 % - 63,2 tis. t), mrkev a karotka (13,8 % - 45,7 tis. t). Tuzemská produkce hlávkového zelí, cibule a mrkve a karotky představují cca 3,0 %, resp. 1,6 %, resp. 1,3 % celkové produkce EU.

Extrémní průběh počasí v roce 2002 výrazně ovlivnil produkci zeleniny v České republice. První polovina roku se vyznačovala suchem, které bylo přerušováno místními přívalovými dešti, často doprovázené kroupami. Srážkový deficit z první poloviny roku a z předčasného nástupu horkého letního počasí počátkem června se začal rychle vyrovnávat na počátku srpna. Vrcholem rozkolísaného počasí byly povodně, kterými byla zničena či poškozena produkce zeleniny z celkové výměry 1 440 ha zeleniny. Nejvíce byla povodněmi poškozena či zničena plocha bílého a červeného zelí (306 ha), květáku (164 ha), cibule a kořenové zeleniny (po 124 ha) a pekingského zelí (30 ha). K možnosti dobré sklizně nepříspěl ani vlhký, studený a deštivý podzim, který se odrazil na kvalitě a výnosech u nás nejvíce pěstovaného druhu zeleniny - hlávkového zelí. Podobně jako v celé Evropě se tržní plocha pro pěstování hlávkového zelí v České republice zvýšila, a to zejména u raných, poloraných odrůd. Vyšší byly i tržní plochy pro podzimní sklizeň kruhárenského zelí i u zelí skladovatelného. Druhým nejvýznamnějším druhem zeleniny v České republice je cibule. Její tržní plocha se stabilizovala. Pěstitelé mohli být spokojeni s poptávkou po ozimé cibuli, která

převyšovala nabídku. Důsledkem toho byly i její nadprůměrné CZV. Již po několik let se snižuje množství cibule prodávané na předzásobení. Stále více se prosazuje trend nákupu menších balení po 2 či 5 kg nebo cibule volné dodávané v přepravech. Ubývá zájemců o drobnou cibuli a zájem se přesouvá na větší třídění 50 - 70 mm. Třetím nejdůležitějším druhem zeleniny u nás jsou mrkev a karotka. Její sklizeň byla ovlivněna deštivým a chladným počasím, takže 5 % porostů nebylo sklizeno. Sklizňové ztráty u kořenové zeleniny byly nejvyšší za posledních 5 let. Z ostatních významnějších druhů zeleniny mělo počasí negativní dopad na produkci kvěťáku. Letní vedra vedla k současnému dozrávání porostů z různých výsadeb, jež mělo za následek přetlak nabídky kvěťáku na trhu. Současně se v tomto období do České republiky dovážel levný kvěťák z Polska, a tak část ploch nebyla pěstiteli v důsledku nízkých CZV sklizena. Pozitivní vliv mělo počasí na produkci plodové zeleniny, zejména okurek, a to jak nakládaček, tak i okurek salátových. Tržní plocha pro pěstování okurek nakládaček se v roce 2002 zvýšila o téměř 10 %. U papriky se naopak pod tlakem dovozu levných paprik ze Slovenska plochy snižují. Nastal výrazný pokles zájmu spotřebitelů o zelené a sytě zelené papriky a přesunul se na papriky bílé, světlé, oranžové, žluté a červené. Rozsah ploch pro průmyslové pěstování rajčat určují přímo odběratelé. V roce 2002 došlo k poklesu zájmu o u nás pěstovaná rajčata, a tak se i tyto plochy podstatně snížily.

TA3.1/13 - Bilance výroby a spotřeby čerstvé zeleniny¹⁾

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Sklizňová plocha	tis. ha	26,0	18,0	69,23
Hektarový výnos	t/ha	16,2	18,5	114,20
Domácí výroba	tis. t	421,2	332,3	78,89
Dovoz	tis. t	314,6	361,8	115,00
Celková nabídka	tis. t	735,8	694,1	94,33
Čerstvá spotřeba + samozásobení²⁾	tis. t	653,8	617,5	94,45
Nákup ke zpracování³⁾	tis. t	75,5	70,0	92,72
Vývoz	tis. t	6,5	6,6	101,54
Celková poptávka včetně ztrát	tis. t	735,8	694,1	94,33

1) Marketingový rok u zeleniny je totožný s kalendářním rokem.

2) Včetně ztrát.

3) Odhad Zelinářské unie Čech a Moravy.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Zelenina pro tržní účely byla podle šetření ZUČM pěstována na ploše 14,7 tis. ha. Po odečtu 1,4 tis. ha zaplavených ploch činila sklizňová plocha tržní zeleniny 13,3 tis. ha a celková tržní produkce dosáhla 307,0 tis. t. Tato čísla jsou vyšší než uvádí ČSÚ za zemědělský sektor, neboť i zelenina vyprodukovaná na ploše menší než 1,5 ha byla určena pro tržní produkci. Největší plochu pro tržní produkci zaujímal cibule (3,2 tis. ha s produkcí 92,0 tis. t), dále hrášek na zpracování (1,6 tis. ha s produkcí 6,3 tis. t), hlávkové zelí (1,7 tis. ha s produkcí 53,2 tis. t) a mrkev (1,2 tis. ha s produkcí 67,7 tis. t).

Z podpůrného programu na podporu zvyšování konkurenceschopnosti českého potravinářského průmyslu čerpali zelináři 8,2 mil. Kč. Na podporu zelinářského výzkumu obdrželi zelináři částku 5,6 mil. Kč. Na šlechtění zeleniny byla 11 šlechtitelům a šlechtitelským firmám vyplacena podpora 20,5 mil. Kč. Částkou ve výši 1,0 mil. Kč podpořil stát biologickou ochranu zeleniny a 0,4 mil. Kč pořádání seminářů a výstav. Z programu SAPARD byla zelinářům vyplacena kompenzace za škody vzniklé povodněmi v srpnu 2002 ve výši 42,1 mil. Kč.

Celkový objem dovezené čerstvé zeleniny v roce 2002 dosáhl výše 361,8 tis. t, v hodnotovém vyjádření 4 506,4 mil. Kč. V porovnání s rokem 2001 došlo k dalšímu zvýšení dovozu čerstvé zeleniny (+15,0 % v množstevním vyjádření, +9,2 % ve finančním vyjádření). Nejvíce byly do České republiky dováženy melouny (20,8 % z celkového dovozu, tj. 75,4 tis. t, s průměrnou hodnotou 4,91 Kč/kg, hlavní dodavatel Maďarsko - 52,8 %), dále rajčata (18,5 % - 67,0 tis. t - 17,60 Kč/kg, hlavní dodavatelé Španělsko - 48,7 % a Polsko - 20,4 %), salátové okurky (13,3 % - 48,1 tis. t - 12,59 Kč/kg, hlavní dodavatelé Španělsko - 6,2 % a Slovensko - 32,8 %) a papriky (12,4 % - 44,7 tis. t - 21,72 Kč/kg, hlavní dodavatelé Španělsko - 43,2 % a Slovensko - 17,0 %). Plodovou zeleninou byl zásobován trh po celý rok, takže se významně podílela na rozšíření nabídky sortimentu zeleniny v zimním období.

V roce 2002 došlo k mírnému zvýšení dovozů i u těch druhů zeleniny, které patří mezi tradiční české zeleniny a které lze v našich podmínkách úspěšně pěstovat, tj. mrkev a hlávkové zelí. Množství dovezené mrkve a karotky v roce 2002 vzrostlo proti roku 2001 o 11,5 % na 20,4 tis. t, přičemž celková hodnota dovezené mrkve činila 149,4 mil. Kč při průměrné hodnotě 7,34 Kč/kg (hlavní dodavatelé Nizozemsko - 36,3 % za 6,85 Kč/kg, Belgie - 21,1 % za 9,84 Kč/kg a Francie - 16,7 % za 5,46 Kč/kg). Rovněž dovoz hlávkového zelí do České republiky se v roce 2002 výrazně zvýšil. Objem dodávek vzrostl proti roku 2001 o 25,0 % na 13,5 tis. t, přičemž celková hodnota se zvýšila o 71,1 % na 105,4 mil. Kč při průměrné hodnotě 7,83 Kč/kg (největšími dodavateli bylo Německo - 34,8 % za 10,94 Kč/kg a Polsko - 33,3 % za 3,95 Kč/kg). Zejména levné dodávky polského hlávkového zelí negativně ovlivňovaly v roce 2002 domácí trh s tímto druhem zeleniny. Dovozy cibule byly v roce 2002 na úrovni roku 2001, tj. 25,7 tis. t - 7,1 % celkového dovozu, v celkové hodnotě 167,2 mil. Kč při průměrné hodnotě 6,50 Kč/kg (hlavní dodavatelé Nizozemsko - 34,6 % za 7,52 Kč/kg a Polsko - 23,0 % za 4,24 Kč/kg).

Vývoz čerstvé zeleniny z České republiky byl jako v letech předchozích nevýznamný. Vyvezeno bylo 6,6 tis. t zeleniny v celkové hodnotě 99,3 mil. Kč. Na realizovaném dovozu se vývoz podílel v množstevním vyjádření pouze 1,8 % a v hodnotovém vyjádření 2,2 %. Největší objem vývozu představovala v roce 2002 podobně jako v roce 2001 mrkev a karotka (21,2 % za 3,05 Kč/kg, největší odběratel Rakousko - 78,6 % za 2,16 Kč/kg). Dalšími vyváženými druhy zeleniny v roce 2002 byla rajčata (15,2 % za 26,57 Kč/kg, vyvážená především na Slovensko - 70,0 % za 24,16 Kč/kg), hlávkové zelí (13,6 % za 3,60 Kč/kg,

exportované především do Nizozemska - 55,6 % za 2,48 Kč/kg a na Slovensko - 22,2 % za 6,55 Kč/kg) a tradičně hrách (12,1 % za 4,24 Kč/kg s hlavními odběrateli Německem - 50,0 % za 4,08 Kč/kg a Polskem - 25,0 % za 4,36 Kč/kg).

Důsledkem neustále se zvyšujícího dovozu a stabilizovaného objemu vývozu bylo zvýšení pasivní bilance zahraničního obchodu s čerstvou zeleninou. Záporné saldo v roce 2002 dosáhlo 4 407,1 mil. Kč (meziroční růst o 9,4 %).

Kromě zeleniny čerstvé se každoročně dováží do České republiky i velké objemy zeleniny zpracované. V roce 2002 činily celkové dovozy zpracované zeleniny včetně rajčatové šťávy a bez směsí ovocných a zeleninových šťáv 68,5 tis. t v celkové hodnotě 1 411,3 mil. Kč. Největší podíl dovozu tvořila zelenina konzervovaná (51,2 %, tj. 35,1 tis. t v celkové hodnotě 680,6 tis. Kč) a zelenina zmrazená (37,1 %, tj. 25,4 tis. t v celkové hodnotě 471,3 mil. Kč). Zbývající množství tvořila zelenina prozatímně konzervovaná (3,6 %), sušená (2,9 %), rajčatová šťáva, kečupy a omáčky (5,2 %). Proti roku 2001 se dovoz zpracované zeleniny zvýšil o 10,3 % v množstevním vyjádření a o 9,9 % v hodnotovém vyjádření. Největší objem dovozu tvořily výrobky z rajčat, které se na celkových dodávkách zpracované zeleniny podílely 23,1 % (15,8 tis. t v celkové hodnotě 336,5 mil. Kč).

Vývoz zpracované zeleniny v roce 2002 činil 19,2 tis. t v celkové hodnotě 510,2 mil. Kč. Vyvážena byla zejména rajčatová šťáva, kečupy, omáčky (49,5 %, tj. 9,5 tis. t v celkové hodnotě 236,5 mil. Kč) a zelenina zmrazená (12,5 %, tj. 2,4 tis. t v celkové hodnotě 59,7 mil. Kč). Proti roku 2001 se vývoz zpracované zeleniny z České republiky snížil o 6,8 % v množstevním vyjádření a o 2,0 % v hodnotovém vyjádření.

Pasivní bilance zahraničního obchodu se zpracovanou zeleninou dosáhla v roce 2002 výše 901,1 mil. Kč (meziroční růst o 18,0 %).

Celkem dosáhla v roce 2002 hodnota dovezené zeleniny a zeleninových výrobků (včetně rajčatové šťávy) 5 917,7 mil. Kč, hodnota vyvezené zeleniny a zeleninových výrobků 609,5 tis. Kč. Výsledná záporná bilance se zvýšila na 5 308,2 mil. Kč (meziroční nárůst o 10,6 %).

U většiny sledovaných druhů zeleniny se CZV v roce 2002 snížily proti roku 2001. Největší pokles cen byl zaznamenán u kvěťáku (-32,3 %), salátových okurek (-26,9 %), papriky (-22,3 %), póru (-21,3 %), hlávkového salátu (-17,8 %) a česneku (-16,8 %). K výraznému zvýšení ceny došlo u hlávkového bílého zelí (+34,7 %), celeru bez natě (+28,5 %), cibule suché (+17,4 %) a hlávkového zelí červeného (+17,0 %).

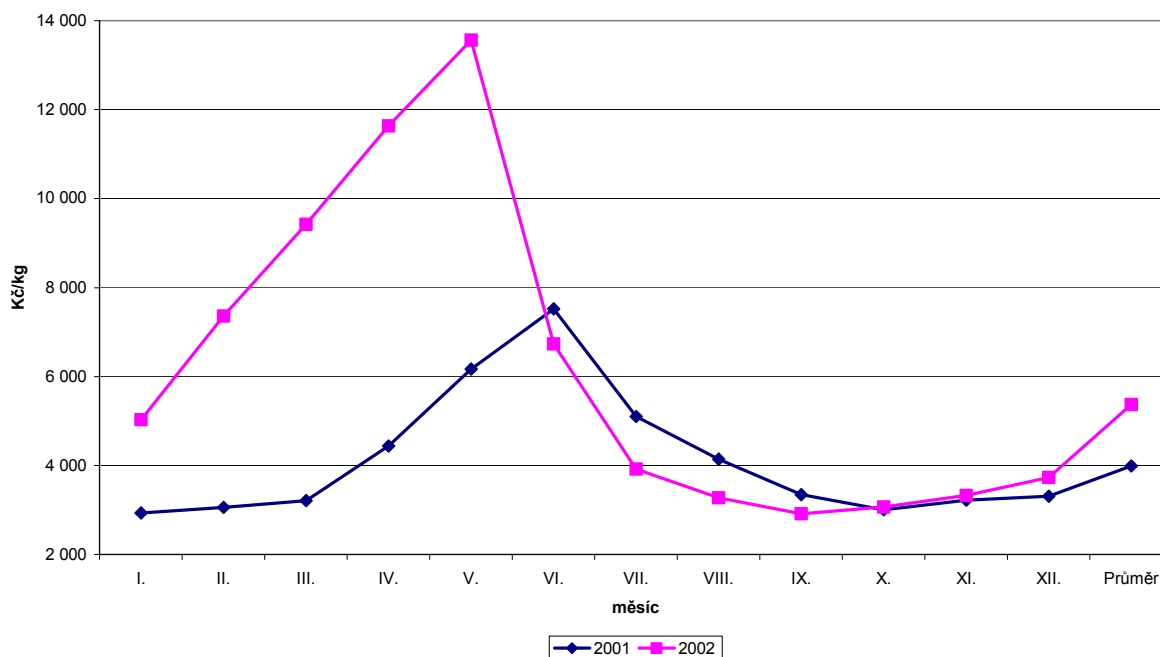
Spotřebitelské ceny sledovaných druhů zeleniny v roce 2002 proti roku 2001 vzrostly. Meziroční index činil 105,7. U hlavních druhů zeleniny bylo zvýšení spotřebitelské ceny odrazem vyšší ceny zemědělských výrobců. Průměrná spotřebitelská cena hlávkového zelí bílého vzrostla o 31,5 % na 13,39 Kč/kg a cibule o 17,1 % na 13,95 Kč/kg.

Celková průměrná spotřeba zeleniny v hodnotě čerstvé má od roku 1999 mírně klesající trend a v roce 2001 dosáhla 82,1 kg/obyv./rok, tj. o 0,8 kg/obyv./rok méně než v roce 2000. Největší zájem konzumentů byl o hlávkové zelí (12,7 kg/obyv./rok, a to i přes pokles spotřeby o 1,8 kg/obyv./rok), dále o cibuli (11,2 kg/obyv./rok, pokles o 0,6 kg/obyv./rok), o rajčata (9,4 kg/obyv./rok, růst o 0,5 kg/obyv./rok) a mrkev (6,9 kg/obyv./rok, pokles o 0,5 kg/obyv./rok). Kromě rajčat mírně stoupla spotřeba i dalších druhů plodové zeleniny, což je důsledek jejich celoroční široké nabídky.

Skladovací kapacita pro zeleninu činila v roce 2002 ve 118 skladovacích objektech 112,1 tis. t. Z tohoto množství byl pouze 1 sklad s řízenou atmosférou pro 500 t zeleniny. Dvě třetiny skladovací kapacity tvořily větrané sklady, jednu třetinu sklady chlazené. K 30. 11. 2002, tj. k datu maximálního naskladnění, bylo ve velkoobchodních skladech zeleniny uskladněno 40 tis. t cibule, 18 tis. t mrkve a 13 tis. t hlávkového zelí.

Souhrnně lze zelinářskou sezónu roku 2002 charakterizovat propadem tržeb z prvních osmi měsíců roku 2002, která nebyla vyrovnána ani růstem CZV v podzimním a zimním období. Záplavy postihly řadu pěstitelů a někteří museli předčasně ukončit svoji činnost, někteří se budou vzpamatovávat velice dlouho. Na významu ztrácí zpeněžování produkce ve vlastních stáncích regionálních obchodníků. Rok 2002 znamenal přechod k centrálnímu modelu zásobování supermarketů prostřednictvím centrálních skladů s centrálním rozvozem. Upevnila se pozice největších obchodníků s ovocem a zeleninou a snížily se tak možnosti pro odbyt zeleniny prostřednictvím sítě drobných obchodníků.

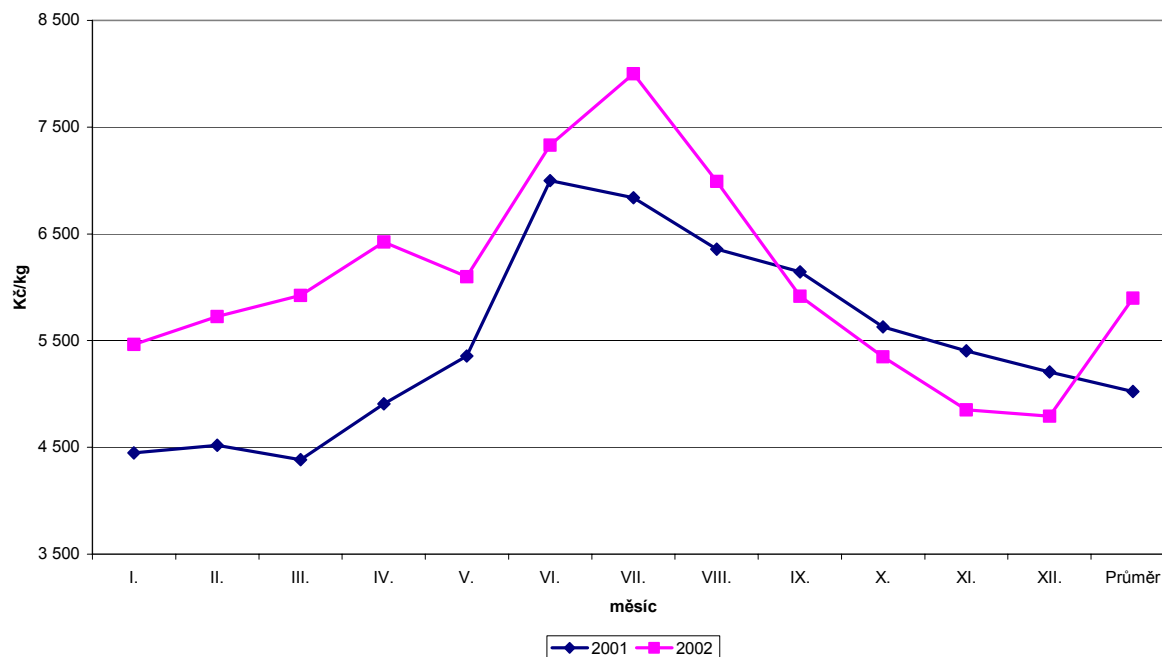
Graf TA3.1/15 - Měsíční vývoj CZV zelí hlávkového bílého

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Graf TA3.1/16 - Měsíční vývoj CZV cibule suché

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

3.1.9 Réva vinná - víno

Výměra vinic ve světě v roce 2002 v rozsahu 7,4 mil. ha zůstala na úrovni roku 2001. Očekávaná sklizeň hroznů se podle FAO odhaduje na 62,4 tis. t, což je o 2,0 % více než v roce 2001. Na této produkci se podílí Evropa 47,5 %, Asie 23,9 %, Amerika 20,4 %, Afrika 5,0 % a Oceánie 3,2 %. Světová výroba vína za rok 2002 je odhadována na 27,7 mil. t, tj. ve stejné výši jako v roce 2001. Největšími výrobci vína na světě jsou Francie (5,4 mil. t, tj. 19,5 % světové výroby vína), Itálie (4,7 mil. t, tj. 17,0 %) a Španělsko (3,6 mil. t, tj. 13,0 %).

V EU činila v roce 2002 plocha vinic 3,3 mil. ha. Jednou třetinou se na této výměře podílí Španělsko (1,1 mil. ha), následuje Francie (0,9 mil. ha, tj. 27,3 %) a Itálie (0,8 mil. ha, tj. 24,2 %). Sklizeň hroznů byla ve zhruba stejné výši jako v roce předchozím a činila 25,2 mil. t. Největší produkce hroznů bylo dosaženo v Itálii (8,5 mil. t, tj. 33,7 % evropské sklizně vinných hroznů), Francii (7,1 mil. t, tj. 28,2 %) a ve Španělsku (5,4 mil. t, tj. 24,4 %). Průměrný hektarový výnos hroznů v zemích EU za rok 2002 je odhadován na 7,69 t/ha. Na světové výrobě vína se země EU podle předběžných odhadů svojí výrobou vína v objemu 16,2 mil. t podílely 58,5 %.

V České republice se podle šetření Českého statistického úřadu v roce 2002 plocha plodných vinic snížila o 4,4 % na 10,8 tis. ha (0,3 % výměry EU). Produkce hroznů se snížila o 17,0 % a činila 56,7 tis. t, což představuje pouze 0,2 % sklizně hroznů zemí EU. Průměrný hektarový výnos 5,25 t/ha meziročně poklesl o 13,1 %. Pokles plochy vinic a produkce

moštových hroznů není zapříčiněn jen úbytkem vinohradů, ale také novým šetřením ploch a produkce ČSÚ, který od roku 2002 sleduje pouze vinice s výměrou nad 1 000 m².

Podle šetření ČMVVU a ÚKZÚZ činila v roce 2002 celková plocha vinic 13 tis. ha, z toho plocha vinic plodných 12 tis. ha, s průměrným hektarovým výnosem 5,8 t/ha.

Průměrná cukernatost moštových vinných hroznů byla v roce 2002 poměrně vysoká a pohybovala se okolo 19,0°NM⁶⁷. Za posledních 10 let je to v pořadí druhý ročník s tak vysokou průměrnou cukernatostí. Podíl modrých hroznů na celkové sklizni činil 31,0 %.

V českém vinařském regionu⁶⁸ bylo v roce 2002 dosaženo průměrného hektarového výnosu 3,4 t/ha. Nižší výnos hroznů proti republikovému průměru byl způsoben zimními mrazíky v prosinci 2001 a krupobitím v květnu a červenci 2002. Podíl modrých hroznů na celkové sklizni v českých krajích dosáhl 48,0 %. V moravském vinařském regionu v roce 2002 činil průměrný hektarový výnos 5,9 t/ha. Modré moštové hrozny se podíly na celkové sklizni v tomto regionu 30,0 %.

V České republice se odhaduje, že výroba vína z tuzemské sklizně moštových hroznů roku 2002 bude činit 495 tis. hl vína. Podíl červeného vína bude tvořit necelou jednu třetinu tuzemské výroby. Stolních vín se v České republice z tuzemské produkce moštových hroznů vyrábí minimálně. Současný trend směřuje k vínům jakostním a vínům s přívlastkem. Pro obohacování trhu jsou vyráběna vína speciální jako např. víno ledové a slámové.

TA3.1/14 - Bilance výroby a spotřeby vinných hroznů a vína¹⁾

Ukazatel	MJ	2001/02	2002/03	Meziroční index
Plocha plodných vinic	tis. ha	11,3	10,8	95,58
Hektarový výnos	t/ha	6,04	5,25	86,92
Počáteční zásoba	tis. hl	495	670	135,35
Domácí výroba	tis. hl	545	495	90,83
Dovoz suroviny a vína²⁾	tis. hl	1 050	1 050	100,00
Celková nabídka	tis. hl	2 090	2 215	105,98
Spotřeba²⁾	tis. hl	1 400	1 400	100,00
Vývoz²⁾	tis. hl	20	25	125,00
Konečná zásoba²⁾	tis. hl	670	790	117,91

1) Marketingový rok u vína začíná 1. 8. běžného roku a končí 31. 7. následujícího roku.

2) Pro marketingový rok 2002/03 odhad ČMVVU.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC, ČMVVU

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

V dosavadních výsadbách vinic je nejčastější odrůdou Veltlínské zelené, následuje Müller Thurgau a Ryzlink vlašský. Z modrých odrůd je nejvíce zastoupeno Svatovavřínecké. V roce 2002 se podařilo se státní podporou ve výši 186,5 tis. Kč/ha vysadit 1 016 ha vinic.

⁶⁷ NM - stupeň normalizovaného moštoměru, tj. stupeň cukernatosti (množství cukru v kg/100 l).

⁶⁸ Podle vinařského zákona je území ČR rozděleno na dva vinařské regiony - český a moravský.

Celkem bylo na obnovu a výsadbu nových vinic čerpáno 189,5 mil. Kč. Poměr vysázených bílých odrůd k modrým činí přibližně 55 : 45.

Do doby vstupu ČR do EU se počítá s největší výsadbou odrůdy Frankovka (11,8 %), následují odrůdy Rulandské modré (7,9 %), Tramín červený (7,6 %), Rulandské šedé (7,3 %), Sauvignon (6,0 %), Svatovavřínecké (5,8 %) a Müller Thurgau (4,7 %). Jde o odrůdy, které jsou schopné v našich podmínkách dosahovat vysoké cukernatosti hroznů.

V roce 2002 byly vinařům poskytnuty podpory ve výši 3,2 mil. Kč z podpůrného programu na podporu vybudování kapkové závlahy pro 56,6 ha vinic. Pro rok 2003 byl podpůrný program na obnovu vinic zrušen a zaveden nový na restrukturalizaci vinic s objemem finančních prostředků ve výši 60 mil. Kč. Kromě toho budou mít vinaři v roce 2003 možnost čerpat finanční prostředky na výsadbu nových vinic od Vinařského fondu, a to buď jako návratnou podporu (ze státních prostředků přidělených fondem) nebo jako nenávratnou podporu (z peněžních prostředků přidělených fondem).

Po vstupu ČR do EU budou vinice českého vinařského regionu zařazeny do vinařské zóny A (4 % vinic ČR), kde je možnost doslazování vinného moštu cukrem nejvýše o 5,9°NM a moravského vinařského regionu do vinařské zóny B s možností zvýšení cukernatosti nejvýše o 4,3°NM (96 % vinic ČR). Znamená to, že surovina na výrobu vína musí docílit cukernatosti v zóně A u bílých vín nejméně 15,1°NM, u červených 16,1°NM, v zóně B pro bílá vína nejméně 16,8°NM a pro červená 17,8°NM.

V marketingovém roce 2001/02 dosáhl dovoz vína do České republiky 1 045,4 tis. hl ve celkové hodnotě 1 442,2 mil. Kč, z toho vína šampaňského bylo dovezeno 0,3 tis. hl za 17,6 mil. Kč, šumivého 7,0 tis. hl za 22,6 mil. Kč, vína bílého 465,3 tis. hl za 539,6 mil. Kč, červeného 570,1 tis. hl za 837,4 mil. Kč. Převažoval dovoz sudového vína, kterého bylo do České republiky dovezeno 724,5 tis. hl v celkové hodnotě 731,8 mil. Kč, z toho sudového bílého 287,8 tis. hl (39,7 %) za 9,06 Kč/l a sudového červeného 442,5 tis. hl (61,1 %) za 10,88 Kč/l. Vína v nádobách do 2 l se nakoupilo 312,9 tis. hl v celkové hodnotě 667,9 mil. Kč, z toho bílého 147,5 tis. hl (47,1 %) za 17,07 Kč/l a červeného 163,4 tis. hl (52,2 %) za 24,17 Kč/l. Největším dodavatelem vína do České republiky byla v marketingovém roce 2001/02 Itálie (29,2 % z celkového dovozu vína, tj. 305,3 tis. hl za průměrnou hodnotu 10,66 Kč/l), dále pak Španělsko (17,7 % - 184,7 tis. hl za 10,67 Kč/l), Rakousko (16,2 % - 169,3 tis. hl za 7,96 Kč/l), Slovensko (11,4 % - 119,6 tis. hl za 19,64 Kč/l) a Maďarsko (10,5 % - 109,5 tis. hl za 16,20 Kč/l). Proti minulému marketingovému roku došlo k výraznému zvýšení dovozů vína v objemovém vyjádření o 25,3 %, v hodnotovém vyjádření o 16,7 %. Důsledkem je, kromě navýšení smluvní celní kvóty WTO pro rok 2002 s preferenční sazbou 25 %, nárůst dovozu levných vín, zejména bílého vína v obalech nad 2 l z Rakouska (meziroční nárůst o 104,3 % na 166,9 tis. hl za 7,73 Kč/l).

Z České republiky se v marketingovém roce 2001/02 vyvezlo 20,3 tis. hl, tj. pouze 1,9 % realizovaného dovozu, v celkové hodnotě 90,8 mil. Kč, tj. 6,3 % uskutečněného dovozu. Vývoz bílého vína činil 7,6 tis. hl za 27,5 mil. Kč, červeného 7,7 tis. hl za 27,5 mil. Kč. Výrazně převažoval export vína v lahvích do 2 l, který činil u bílého vína 5,9 tis. hl za 41,29 Kč/l, červeného 6,9 tis. hl za 37,49 Kč/l. Největším odběratelem českého vína byla Slovenská republika (55,7 % z celkového vývozu vína, tj. 11,3 tis. hl s průměrnou hodnotou 34,79 Kč/l). V marketingovém roce 2001/02 bylo celkově vyvezeno zhruba stejné množství vína jako v minulém marketingovém roce, vzrostla však jeho hodnota o 16,7 %.

Výsledná bilance zahraničního obchodu s vínem je pasivní a za marketingový rok 2001/02 činilo záporné saldo v množstevním vyjádření 1 025,1 tis. hl a v hodnotovém vyjádření 1 351,4 mil. Kč.

V marketingovém roce 2001/02 se dovezlo pouze 1,5 tis. t hroznové šťávy v celkové hodnotě 32,3 mil. Kč za průměrnou hodnotu 22,23 Kč/kg. Proti minulému marketingovému roku se množství dovezené hroznové šťávy snížilo o téměř 30 %, ale v hodnotovém vyjádření vzrostlo o téměř 2 %. Příčinou je výrazné zvýšení ceny hroznové šťávy nakupované v Itálii (+84,1 %), která představovala více než polovinu celkového dovozu (0,8 tis. t za 28,27 Kč/kg).

Pro výrobu vína bylo do České republiky dovezeno v roce 2001 celkem 14,2 tis. t moštových vinných hroznů v celkové hodnotě 126,5 mil. Kč, které byly nakoupeny zejména na Slovensku (podíl 72,0 % za 10,33 Kč/kg) a v Maďarsku (28,0 % za 5,05 Kč/kg).

V roce 2002 činil dovoz moštových hroznů 10,8 tis. t (76,1 % dovozu minulého roku) v celkové hodnotě 94,0 mil. Kč. Hlavními dodavateli byly Slovensko (62,0 % za 10,49 Kč/kg) a Maďarsko (34,3 % za 5,77 Kč/kg).

Průměrná CZV moštových hroznů v České republice v roce 2002 proti roku 2001 vzrostla o 35,3 % na 13 883 Kč/t. Průměrná spotřebitelská cena bílého vína činila podle ČSÚ 63,18 Kč/l (meziroční pokles o 1,5 %) a vína červeného 72,62 Kč/l (meziroční nárůst o 2,9 %).

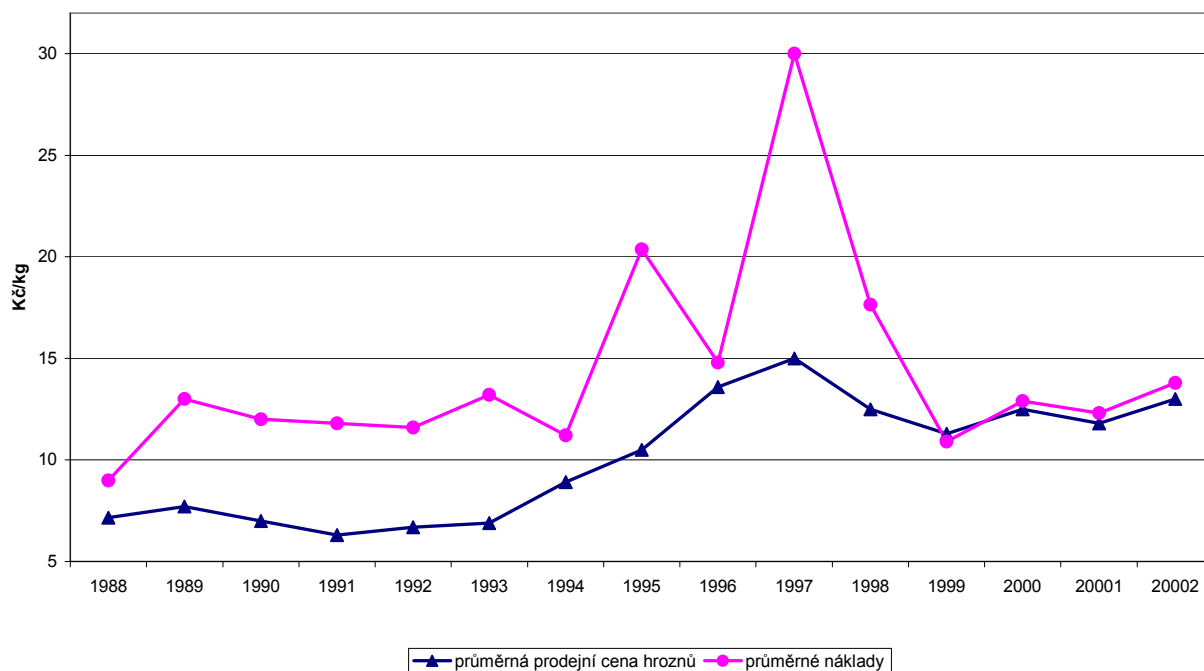
Spotřeba vína v České republice dosáhla v roce 2001 podle ČSÚ 16,2 l/obyv./rok, z toho činí víno hroznové 13,6 l/obyv./rok a víno ostatní 2,6 l/obyv./rok. Očekává se, že trend mírného nárůstu spotřeby vína v ČR bude i nadále pokračovat.

Vinohradnictví ČR vykázalo v roce 2002 mírnou ztrátu (-5,0 %). Podle šetření ČMVVU v roce 2002 činily průměrné náklady na 1 kg moštových hroznů 13,80 Kč/kg a průměrná prodejní cena 13,00 Kč/kg.

Pro ziskovost produkce je nutná finalizace výrobků, tj. výroba vlastního vína, minimálně sudového vína z vlastních hroznů, nejlépe však uvedení vlastního vína na trh přímo v lahvích. Pěstitelé přímo zpracovávali vlastní moštové hrozny pouze na 11 % ploch vinic ČR. Pěstitelé, kteří ke své produkci moštových hroznů dokupovali hrozny k výrobě

vína, obhospodařovali 14 % vinic ČR. Moštové hrozny ze 24 % vinic byly dodány zpracovatelským podnikům. Zbývající plocha vinic je různou kombinací výše uvedených skupin. Zpracovatelské podniky zaměřené na produkci vína bez vlastních vinic vykoupily téměř 70 % produkce hroznů vypěstovaných v ČR.

Graf TA3.1/17 - Rentabilita vinohradnictví

Pramen: ČMVVU

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

3.2 Živočišná výroba

3.2.1 Skot

Mléko

Vývoj světového trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky v roce 2002 lze ve srovnání s předchozím rokem charakterizovat obnovením růstu produkce mléka a snížením cen na úroveň roku 2000. Podle předběžných odhadů stoupne produkce kravského mléka na 501,5 mil. t, což představuje meziroční nárůst o 1,4 %. Produkce kravského mléka se podílí 84,4 % na produkci mléka celkem. Pokles CZV mléka se stal v roce 2002 celosvětovým problémem. V roce 2002 pokračovala stagnace prodeje konzumních mlék na trhu spolu se zvyšováním podílu prodeje výrobků s vyšší přidanou hodnotou, hlavně sýrů. Podle OECD je zájem o mléčné výrobky stimulován nabídkou celé řady nových výrobků, zlepšením marketingu, balením výrobků a zvyšováním jejich trvanlivosti, zejména v tzv. třetích zemích.

Trh s mlékem a mlékárenskými výrobky byl v EU v 1. polovině roku 2002 silně nevyrovnaný. Zvyšovaly se intervenční zásoby zejména másla a sušených mlék ve veřejných skladech EU. Snížila se domácí spotřeba mléčných výrobků. Důsledkem toho bylo výrazné snižování CZV mléka na úroveň roku 1999/2000 (29,18 EUR/100 kg mléka při průměrné tučnosti 3,7 % a obsahu bílkovin 3,4 %). Základním problémem byl růst prodeje mléka mlékárnám v jarních měsících (duben a květen). V druhé polovině roku 2002 se objem prodeje mléka vrátil do obvyklého sezónního vývoje. Plné využití regulačních zásahů (intervence na máslo a sušené mléko) se pozitivně projevilo snížením intervenčních zásob a oživením CZV. Na nákupu másla do intervenčních skladů jsou přímo závislé země s jeho nejnížší spotřebou. Např. Španělsko vykazuje nejnížší spotřebu másla na obyvatele a rok v EU (pouze 0,7 kg) a musí tedy převážnou část výroby umístit do intervenčních skladů.

V ČR byl trh s mlékem a mlékárenskými výrobky v roce 2002 ovlivňován přijatými agrárně politickými opatřeními. Organizace trhu byla zabezpečována v souladu se zákonem č. 256/2000 Sb. (zákon o SZIF) a navazujícími nařízeními vlády pro příslušné zemědělské a potravinářské komodity. Organizace trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky byla řízena nařízením vlády (NV) č. 486/2000 Sb., kterým byly stanoveny podmínky a zásady pro provádění opatření k podpoře vývozu výrobků z kravského mléka, NV č. 445/2000 Sb., o stanovení mléčných kvót na rok 2001 - 05, a NV č. 91/2001 Sb., kterým byly stanoveny podmínky a zásady pro poskytování podpory zvýšení spotřeby mléka a vybraných mléčných výrobků žáky plnicími povinnou školní docházkou. Součástí organizace trhu a podpory tržních cen je minimální cena mléka, která byla obdobně jako v roce 2001 stanovena ve výši 7,60 Kč/l syrového kravského mléka, při splnění požadovaných jakostních znaků. Kompenzační platba byla směřována na zlepšení ekonomiky výroby mléka.

Pro kvótový rok 2001/02, tj. na období od 1. 4. 2001 do 31. 3. 2002, přidělil SZIF individuální produkční kvóty mléka 3 602 producentům mléka v celkovém objemu 2 798,1 mil. l. Přidělená kvóta byla čerpána na 91,3 % (údaj SZIF). V důsledku nevyčerpání individuální produkční kvóty mléka, tzn. v důsledku neplnění, byly producentům přidělené individuální produkční kvóty kráceny o 101 mil. l mléka. Pro kvótový rok 2002/03 požádalo 959 držitelů kvót o navýšení stávající individuální produkční kvóty mléka. SZIF těmto žadatelům rozdělil dalších 93 mil. l mléka. O novou kvótu mléka požádalo 31 producentů mléka, kterým bylo rozděleno 7 mil. l mléka. Takto byla rozdělena poměrná část rezervy na kvótový rok 2002/03, tj. 100 mil. l mléka. Po provedeném krácení a navýšení byla aktuální výše přidělených individuálních produkčních kvót mléka pro rok 2002/03 celkem 2 797,1 mil. l mléka. Za III. čtvrtletí kvótového roku 2002/03, tj. od 1. 4. 2002 do 31. 12. 2002 byla přidělená produkční kvóta mléka čerpána z 68,4 %.

V roce 2002 bylo do programu Podpory spotřeby školního mléka zapojeno 11 mlékárenských subjektů a prostřednictvím SZIF vyplaceno 62 mil. Kč (více než

trojnásobné zvýšení ve srovnání s rokem 2001). Z plánovaných 70 mil. Kč bylo čerpáno 88,6 %.

V roce 2002 na úseku prodeje a zpeněžování mléka působilo v ČR celkem 18 odbytových organizací začleněných do odbytového družstva MLECOOP a 13 samostatných odbytových organizací. Stávající odbytové organizace soustřeďovaly více než 53 % nabídky syrového kravského mléka. Největší objem vykazalo odbytové družstvo MLECOOP. Odbytové organizace poskytovaly mj. svým členům nezbytné marketingové informace.

V roce 2002 se zvyšovala kvalita a úroveň zpracování a balení mlékárenských výrobků. Domácí výrobky jsou v převážné míře konkurenceschopné ve srovnání s dováženými výrobky. Reklama byla cíleně zaměřena na propagaci konkrétního výrobku.

V chovu krav s tržní produkcí mléka dále pokračovala restrukturalizace stád na výrazně dojný typ zastoupený plemeny jednostranně zaměřenými na produkci mléka a na chov domácího plemene s kombinovaným maso - mléčným zaměřením. Podle údajů Českomoravské společnosti chovatelů, a. s. bylo v ČR chováno 49,4 % krav plemene České strakaté s různým podílem krve plemen používaných k zušlechťovacímu křížení, 43,7 % Holštýnského plemene a kříženců s podílem krve nad 50 %, zbytek, tj. 6,9 %, tvoří dojnice ostatních plemen (Montbeliarde, Ayrshire, Jersey atd.).

V chovu krav s tržní produkcí mléka pokračoval v roce 2002 proces modernizace stájí převážně cestou rekonstrukce starších stájí a v menší míře výstavbou stájí nových v řadě případů s podporou PGRLF. Podle odhadu MZe se zvýšil podíl volného ustájení dojníc na 55 % celkového počtu ustajovacích míst. Proces modernizace technologií byl spojen s dalším rozšířením systému celoročního krmení na bázi konzervovaných krmiv a modernizací systému dojení.

Pokles průměrného stavu dojených krav, který pokračoval i v roce 2002 (snížení o zhruba 6,3 tis. ks), byl v plné míře kompenzován nárůstem průměrné roční užitkovosti o 2,3 % ve srovnání s předchozím rokem. S růstem užitkovosti se postupně měnily příčiny vyřazení dojníc z chovu. Zvyšoval se podíl negativně selektovaných krav ze zdravotních důvodů a snižoval se podíl brakovaných krav z důvodu nízké užitkovosti, a to jak u starších krav, tak i u krav na 1. laktaci.

TA3.2/01 - Bilance výroby a spotřeby mléka a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Bilance				
Průměrný stav dojených krav	tis. ks	483,40	477,00	98,68
Průměrná roční užitkovost	l/ks	5 589,00	5 718,00	102,31
Počáteční zásoba	mil. l	62,80	64,60	102,87
Výroba	mil. l	2 701,80	2 727,56	100,95
Nákup mléka	mil. l	2 532,20	2 536,19	100,16
Dovoz	mil. l	202,90	241,30	118,93
Celková nabídka	mil. l	2 797,90	2 842,09	101,58
Domácí spotřeba	mil. l	2 031,70	2 067,00	101,74
Vývoz	mil. l	701,60	642,50	91,58
Celková poptávka	mil. l	2 733,30	2 709,50	99,13
Konečná zásoba	mil. l	64,60	132,59	205,25
Ekonomika				
Náklady na produkci ¹⁾	Kč/l	7,76	7,57	97,55
CZV mléko celkem	Kč/l	7,80	8,12	104,10
Přímé platby a dotace vstupů ²⁾	Kč/l	0,10	0,03	33,00
OPP ³⁾	%	24,00	42,00	175,00
KNO ⁴⁾	koef.	17,00	55,00	323,53
TT ⁵⁾	%	101,80	107,70	105,79
CZV EU ⁶⁾	Kč/kg	11,04	9,84	89,13
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/l	-	-	-

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

2) Rok 2002 doplatek na kompenzační platbu za 2. polovinu kvótového roku 2001/02.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%). Rok 2002 odhad.

4) KNO = koeficient nominální ochrany. Rok 2002 odhad.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace / náklady) * 100.

6) CZV SRN. Rok 2002 odhad.

7) Do zásob od roku 2001 byly zahrnuty zásoby přírodních sýrů, které nebyly do uvedené doby sledovány.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, prasat a drůbeže za 4. čtvrtletí;

rezortní statistika Mlék (MZe)6-12 (údaje o zásobách); GŘC; výpočty VÚZE a MZe

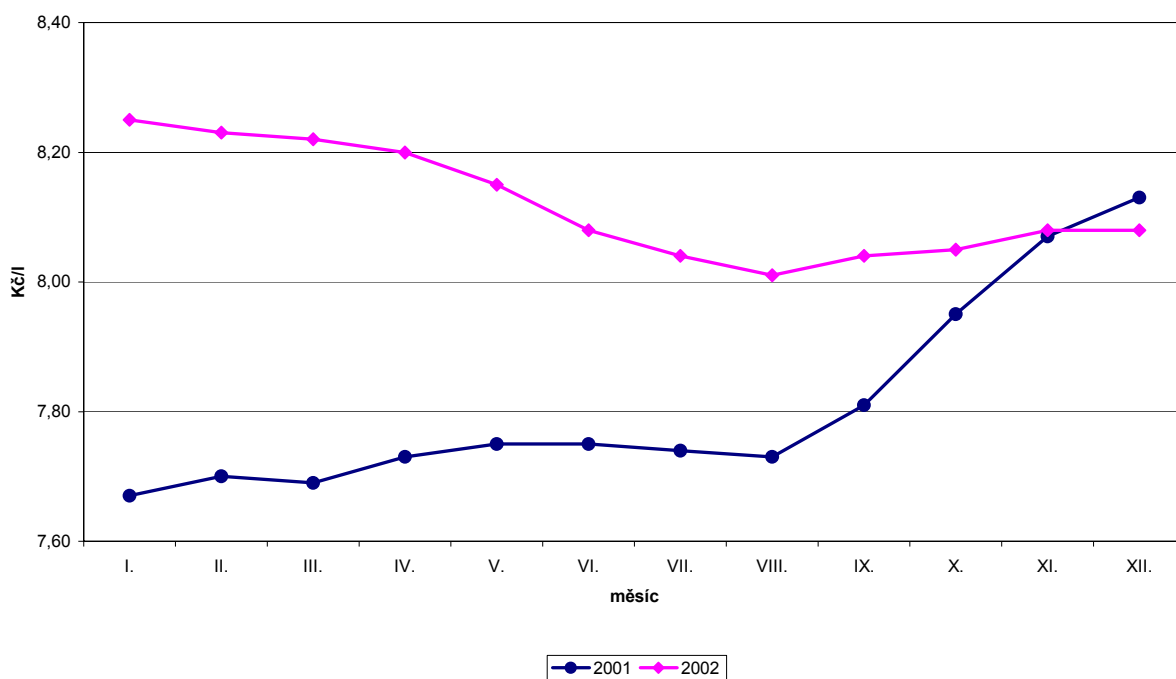
Zpracoval: J. Ouředník, I. Bošková (VÚZE), M. Hrubá (MZe)

Domácí (bilanční) spotřeba tekutého mléka a mléčných výrobků v přepočtu na syrové kravské mléko v roce 2002 byla proti roku 2001 vyšší o 35,3 mil. l, tj. o 1,74 %. Zvýšení spotřeby je v souladu se světovým trendem a je vyvoláno zvýšeným zájmem spotřebitelů o výrobky s vyšší přidanou hodnotou.

V roce 2002 vzrostl dovoz mlékárenských výrobků, zejména tekutého mléka, jogurtů a sýrů, a rovněž se zvýšil dovoz másla. V rámci přijatého systému regulace této komodity bylo nařízením vlády č. 332/2002 Sb. stanoveno dodatečné clo. Vývoz mléka a mléčných výrobků se v přepočtu na mléko v roce 2002 snížil ve srovnání s rokem 2001 o 8,4 %. Z celkového objemu vývozu bylo 620 mil. l podpořeno subvencemi v celkové výši 2 035,5 mil. Kč. Při použití všech uvedených opatření se v závěru roku 2002 zvýšila zásoba sušených mlék na trojnásobek obvyklého stavu, což významnou měrou ovlivní trh s mlékem zejména v 1. pololetí roku 2003.

Od ledna 2002 se CZV mléka pohybovaly výrazně nad úrovní vyhlášené minimální ceny mléka. Ve srovnání s vývojem měsíčních cen mléka v roce 2001 docházelo v roce 2002 od června do prosince k postupnému sblížování CZV v obou letech (přičemž v prosinci 2001 byla CZV o 0,05 Kč/l vyšší než v roce 2002). Hlavní příčinou byly nízké ceny mlékárenských výrobků na mezinárodních trzích a vyšší směnitelnost koruny k USD, resp. k EUR.

Graf TA3.2/01 - Měsíční vývoj CZV mléka celkem (Kč/l)

Pramen: SFTR (MZe) 6-12, Mlék (MZe) 6-12

Zpracoval: J. Ouředník (VÚZE)

Náklady na produkci mléka se v roce 2002 snížily ve srovnání s rokem 2001 o 2,4 % na úroveň 7,57 Kč/l vyprodukovaného mléka. Příznivý vliv na snižování tempa růstu nákladů měla zvyšující se průměrná užitkovost dojníc a nižší cena zkrmovaných jaderných krmiv.

Podmínky pro producenty mléka se podle ukazatele TT zlepšily v důsledku zvýšené intenzity produkce mléka, která měla vliv zejména na snížení jednotkových variabilních nákladů, a i přes meziroční snížení přímých podpor.

Výrazný meziroční růst ukazatele % OPP v roce 2002 byl způsoben zejména již zmíněným poklesem cen mléčných výrobků na světových trzích. Snížením referenční a zvýšením domácí ceny mléka došlo k výraznému nárůstu KNO ze 17 v roce 2001 na 55 v roce 2002.

Hovězí maso

Světový trh s hovězím masem byl v roce 2002 charakterizován růstem produkce, spotřeby, importu a exportu. Podle odhadu USDA se produkce hovězího masa v roce 2002

meziročně zvýšila o 3,7 % na 50,8 mil. t, spotřeba o 3,9 % na 48,7 mil. t. Export vzrostl o 9,5 %, import o 5,7 %. Největší světový exportér - Austrálie snížila vývoz v roce 2002 o 2,6 %, zatímco Brazílie nadále expandovala díky příznivému směnnému kurzu a investicím do produkčních kapacit. Rusko, jeden z významných dovozců, zvýšilo meziročně import o 12 %, zatímco Japonsko v důsledku výskytu BSE snížilo dovoz o rekordních 41 %. Podle odhadu OFIVAL poklesla cena hovězího masa v roce 2002 téměř u všech významných světových producentů (kromě EU). Cena hovězího masa v USA se meziročně snížila o 7,7 %, v Austrálii o 8 % a v Brazílii dokonce o 12 %.

Trh s hovězím masem v EU zaznamenal v roce 2002 naopak oživení. Po krizi BSE (boviní spongiformní encefalopatie) a SLAK (slintavka a kulhavka) v roce 2000 a první polovině 2001, vzrostla během roku 2002 poptávka a spotřeba hovězího masa. Zvyšující se důvěra spotřebitele ve smyslu zdravotní nezávadnosti hovězího masa se promítla do zvýšení produkce a cen hovězího masa.

Stavy skotu v roce 2002, podle odhadu OFIVAL, v EU poklesly o 2,2 %, avšak produkce hovězího masa zaznamenala meziroční růst o 4,1 % a domácí spotřeba se zvýšila o 9,7 %. Export EU vzrostl o 15 % a směřoval zejména do Ruska, zatímco import do EU zaznamenal jen nepatrný růst o 1,3 % s dominantními dovozy z Brazílie, Argentiny a Uruguaye. Oživení poptávky a spotřeby mělo vliv na růst producerských cen jatečného skotu téměř ve většině států EU. Průměrná CZV jatečného skotu na reprezentativních trzích EU se podle odhadu OFIVAL v roce 2002 zvýšila o 7,4 % na 239,5 EUR/100 kg j. hm. (38 740 Kč/t ž. hm.).

V ČR pokračovala v souladu s dlouhodobou perspektivou rozvoje chovu skotu a v souladu s agrárně politickou koncepcí v roce 2002 podpora chovu krav bez tržní produkce mléka (podpůrný program 1.L.a). Tato podpora byla směřována na stimulaci chovu skotu zejména ve znevýhodněných oblastech (LFA) a na snížení tempa poklesu celkového stavu krav. V roce 2002 bylo na tento podpůrný program vyplaceno celkem 532 mil. Kč, přičemž podpora byla poskytnuta 80,1 tis. ks telat odchovaných v systému KBTPM. Za účelem zajištění rovnovážného stavů býčků určených na výkrm byla stanovena podpora ve prospěch odbytu skotu (podpůrný program 1.Q.). Předmětem podpory byl každý poražený nebo vyvezený býček do 9 měsíců věku od matky plemene H a R⁶⁹ s podílem krve nad 50 % a dále jatečný býk dodaný na jatky nebo vyvezený od matky plemene C⁷⁰ rovněž s podílem krve nad 50 %. V roce 2002 byla vyplacena podpora na 17,4 tis. ks býčků a 16,1 tis. ks býků. Další podpory v chovu skotu byly směřovány na zlepšování a udržování genetického potenciálu zvířat (podpůrný program 2.A.).

⁶⁹ H - plemeno holštýn, R - plemeno red holštýn.

⁷⁰ C - plemeno červenostrakaté.

Na základě nařízení vlády č. 81/2001 Sb. podpořil SZIF v roce 2002 vývoz hovězího masa za účelem snížení přebytku této komodity na domácím trhu formou subvencovaných vývozů jatečných býků a masa z nich a masa z jatečných krav a jalovic. Bylo vyhlášeno jedno vývozní období pro vývoz býků a jedno pro vývoz masa z krav a jalovic. Celkem byl v roce 2002 podpořen vývoz 12 445 t přepočtené živé hmotnosti jatečných býků a 3 059 t přepočtené živé hmotnosti jatečných krav a jalovic.

Obdobně jako v předchozích letech působily v roce 2002 v ČR obchodní odbytové organizace, jejichž prostřednictvím realizovali někteří chovatelé prodej jatečného skotu zpracovatelskému průmyslu. Podíl takto prodaných zvířat se v porovnání s rokem 2001 významně nezvýšil a na trhu neměly tyto organizace významnější vliv. Největší objem jatečného skotu byl realizován, obdobně jako v roce 2001, prostřednictvím Agroporku, který se podílel na celkovém prodeji jatečného skotu 6,2 %. Rozhodující podíl chovatelů upřednostňoval smluvní prodej přímo zpracovateli.

V roce 2002 byly realizovány, i když jen v malých objemech, prodeje jatečného skotu prostřednictvím burz. Obchodováním s jatečnými zvířaty se zabývala Obchodní burza Hradec Králové a Komoditní burza Praha.

V chovu skotu pokračovala v roce 2002 restrukturalizace stáda za účelem využívání specializovaných plemen pro produkci mléka a hovězího masa. Chovem masných plemen při trvalém růstu početních stavů dochází k postupnému zlepšování kvality zástavového skotu a chovných i jatečných zvířat. V roce 2002 bylo v ČR chováno z celkového průměrného stavu krav 16,9 % krav v systému KBTPM, přičemž podíl krav masných plemen dosáhl 22 %, s největším zastoupením plemene *charolais* a dále *masný simentál*, *aberdeen angus* a *hereford*. Chov skotu v systému KBTPM je realizován převážně v horských a podhorských oblastech (pouze malý podíl je alokován do produkčních oblastí) s převahou pastevních technologií, přičemž v zimě jsou využívána zimoviště s přístřešky nebo stávající stavby. Jateční býci jsou ze 70 % chováni ve volných boxových stájích s intenzivním výkrmem.

Na základě vyhlášky MZe č. 354/2001 Sb. o způsobu provádění klasifikace jatečně upravených těl jatečného skotu a jatečných ovcí (norma SEUROP) jsou jatky povinny od 1. 1. 2002 zařizovat jatečný skot podle podílu svaloviny.

Podle Soupisu hospodářských zvířat k 1. 3. 2002 bylo v ČR evidováno 1 520,1 tis. ks skotu celkem. Ve srovnání s rokem 2001 došlo k poklesu stavů skotu o 3,9 %, tj. o 62,2 tis. ks. Průměrný stav krav celkem podle ČSÚ dosáhl 582,9 tis. ks a byl ve srovnání s rokem 2001 vyšší o 0,2 %, tj. o 1,3 tis. ks. Průměrný stav krav bez tržní produkce mléka vzrostl na 105,8 tis. ks, což představovalo ve srovnání s rokem 2001 růst o 7,7 %, tj. o 7,6 tis. ks.

Nabídka na trhu hovězího masa v roce 2002 byla do značné míry ovlivněna poklesem stavů krav celkem v předchozích dvou letech. Produkce hovězího masa dosáhla

201,7 tis. t ž. hm. (meziroční pokles o 3,3 %). Počet kusů poraženého skotu se ve srovnání s rokem 2001 zvýšil o 5,5 %. Podíl masa jatečných býků na celkové výrobě hovězího masa dosáhl 54 %, jatečných krav 36 %, jalovic 9 % a telat 1 %. Průměrná porážková hmotnost meziročně poklesla u jatečných býků a jalovic, stagnovala u krav a zvýšila se u jatečných telat. V roce 2002 dosahovali jateční býci podle ČSÚ průměrné porážkové hmotnosti 596,7 kg ž. hm., což je o 2,5 % méně než v roce 2001.

TA3.2/02 - Balance výroby a spotřeby hovězího masa a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Balance				
Stavy skotu celkem	tis. ks	1 582,29	1 520,14	96,07
Průměrná denní užitkovost	kg/ks/den	0,87	0,86	98,40
Počáteční zásoba	tis. t ž. hm.	5,00	9,00	180,00
Výroba	tis. t ž. hm.	208,50	201,70	96,74
Dovoz	tis. t ž. hm.	0,40	5,80	1 450,00
Celková nabídka	tis. t ž. hm.	213,90	216,50	101,22
Domácí spotřeba	tis. t ž. hm.	169,10	184,50	109,11
Vývoz	tis. t ž. hm.	35,80	23,10	64,53
Celková poptávka	tis. t ž. hm.	204,90	207,60	101,32
Konečná zásoba	tis. t ž. hm.	9,00	8,90	98,89
Ekonomika				
Náklady na produkci ¹⁾	Kč/kg ž. hm.	45,00	43,97	97,71
CZV jateční býci celkem	Kč/kg ž. hm.	33,77	37,34	110,57
Přímé platby a dotace vstupů ²⁾	Kč/kg ž. hm.	1,82	2,89	158,79
OPP ³⁾	%	26,00	29,00	111,54
KNO ⁴⁾	koef.	17,00	25,00	147,06
TT ⁵⁾	%	79,09	91,49	115,69
CZV EU	Kč/kg ž. hm.	39,88	38,74	97,13
Přímé platby a dotace vstupů EU ⁶⁾	Kč/kg ž. hm.	17,15	17,58	102,51

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

2) Rok 2000 dotační titul 1.L. a nařízení vlády č. 359/2000Sb., rok 2001 dotační titul 1.L.; k poklesu přímých plateb v roce 2001 došlo z důvodů změny dotačního titulu (v roce 2000 na DJ, v roce 2001 na ha pastvin).

3) OPP = odhad produkčních podpor (%). Rok 2002 odhad.

4) KNO = koeficient nominální ochrany. Rok 2002 odhad.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Přímé platby a dotace vstupů EU. Rok 2002 odhad.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, prasat a drůbeže za 4. čtvrtletí, Ceny zemědělských výrobců,

Soupis hospodářských zvířat k 1. 3.; OFIVAL; GRČ; VÚZE-BIC; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE), J. Holá (MZe)

Vlivem oživení poptávky došlo během roku 2002 k růstu domácí spotřeby hovězího masa na 184,5 tis. t ž. hm. (meziroční růst o 9,1 %). Přesto je však spotřeba hovězího masa na obyvatele v ČR nižší než ve většině zemí EU. Jedním z důvodů je stále se snižující podíl hovězího masa v masných výrobcích, kdy je hovězí maso často z důvodů cenových nahrazováno masem drůbežím.

Dovoz živého skotu a hovězího masa v roce 2002 dosáhl v přepočtu na živou hmotnost 5,8 tis. t. Ve srovnání s předchozím rokem byl vyšší o 5,4 tis. t, neboť v roce 2001 se

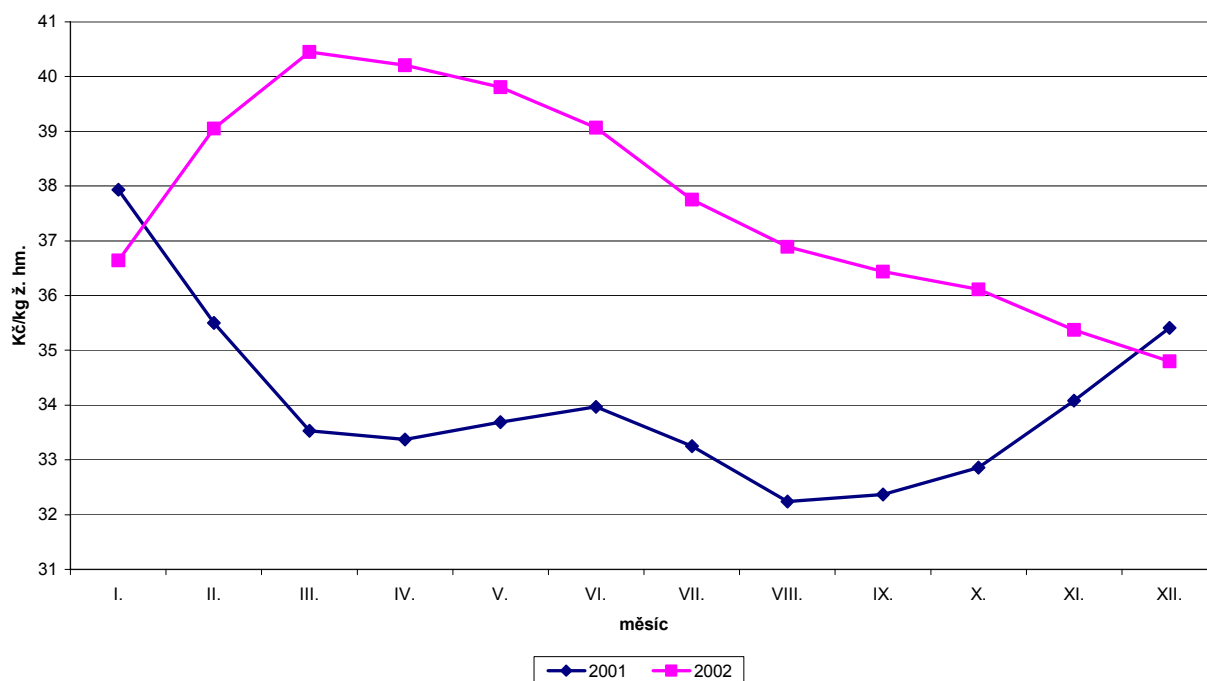
v důsledku nálezové situace v Evropě prakticky skot do ČR nedovážel. Podíl dovozu na domácí spotřebě dosáhl 3,1 %. Živý skot se na dovozu podílel 43 % a byl realizován převážně v jatečných zvířatech. Hovězího masa bylo do ČR dovezeno 3,3 tis. t po přepočtu na živou hmotnost. Hlavním obchodním partnerem bylo Slovensko, odkud pocházelo 96 % dovezeného množství.

Vývoz živých zvířat a hovězího masa v porovnání s rokem 2001 výrazně poklesl (o 35,6 %) a dosáhl 23,1 tis. t po přepočtu na živou hmotnost. Podíl vývozu na výrobě představoval 11,5 %. Nižší export byl ovlivněn zejména poklesem vývozních subvencí, neboť situace na trhu se během roku 2002 stabilizovala. Zatímco v roce 2001 podpořil SZIF vývoz 29,1 tis. t ž. hm. hovězího masa, v roce 2002 to bylo jen 15,5 tis. t ž. hm.

Živý skot se na vývozu podílel 47 % (v roce 2001 33 %) a byl realizován převážně v zástavovém skotu a telatech (8,1 tis. t ž. hm.). Téměř 70 % skotu bylo exportováno do Německa, Itálie, Bosny a Hercegoviny a Řecka. Hovězí maso, převážně zmrazené, bylo exportováno ze 66 % do Bosny a Hercegoviny, dále pak do Bulharska, Makedonie a na Slovensko (23 %).

Vývoj CZV jatečného skotu v ČR byl v roce 2001 obdobný jako v ostatních evropských zemích. V roce 2002 se situace na trhu s hovězím masem začala stabilizovat, poptávka a spotřeba postupně rostly. Daný vývoj se projevil ve zvýšení CZV a rovněž cen průmyslových výrobců. U všech kategorií jatečného skotu, vyjma krav, zaznamenaly CZV ve srovnání s rokem 2001 růst. CZV jatečných býků tř. A vzrostla v roce 2002 podle ČSÚ o 10,3 % na 37,29 Kč/kg ž. hm., u jatečných jalovic došlo ke zvýšení o 4,7 % na 27,48 Kč/kg ž. hm. CZV jatečných krav byla v roce 2002 byla o 1,7 % nižší než průměr předchozího roku. Nízká cena jatečných krav je ovlivněna mj. povinností jatek vyšetřovat veškerý skot starší 30 měsíců na BSE, přičemž náklady na tato vyšetření promítají zpracovatelské podniky do nákupních cen. Ceny průmyslových výrobců v roce 2002 většinou kopírovaly CZV jatečného skotu. Jejich růst byl však nižší a proti CZV vykazovaly menší výkyvy.

Graf TA3.2/02 Měsíční vývoj CZV jatečných býků tř. A (Kč/kg ž. hm.)

Pramen: ČSÚ - Index cen zemědělských výrobců

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE)

Jednotkové náklady na ve výkrmu jatečných býků v roce 2002 (odhad VÚZE) poklesly na 43,97 Kč/kg ž. hm. (meziroční pokles o 2,3 %). Na snížení nákladů měl vliv zejména pokles cen vlastních krmiv včetně CPV krmných směsí a CZV obilovin. Průměrný denní přírůstek u býků ve výkrmu se podle šetření MZe snížil z 0,87 kg/ks/den v roce 2001 na 0,86 kg/ks/den v roce 2002.

Zvýšení CZV jatečného skotu při poklesu nákladů se promítlo příznivě do ukazatele rentability, přesto zůstává výkrm býků v průměru v ČR ztrátovou záležitostí. Ve srovnání s rokem 2001 se však ztráta snížila o 4,60 Kč/kg ž. hm. CZV jatečných býků celkem podle SZIF-BIC meziročně vzrostla o 10,6 % a dosáhla 37,34 Kč/kg ž. hm.

V roce 2002 došlo v oblasti produkce hovězího masa ke zvýšení domácích podpor, což lze dokumentovat meziročním růstem koeficientu KNO ze 17 % na 25 %. Současně došlo ve srovnání s rokem 2001 k nárůstu hodnoty ukazatele % OPP vyjadřujícím výši produkčních podpor domácím výrobcům z 26 % na odhadovaných 29 % v roce 2002.

Ve srovnání s rokem 2001 se postavení výrobců jatečného skotu mírně zlepšilo. Ukazatel TT se zvýšil ze 79,09 % v roce 2001 na 91,49 % v roce 2002. Za hlavní důvod tohoto růstu lze považovat zvýšení cen zemědělských výrobců a zvyšování domácích podpor.

3.2.2 Jatečná prasata

Světový obchod s vepřovým masem zaznamenal v roce 2002, podle odhadu USDA, další zvýšení produkce, spotřeby, importu i exportu. Hlavním důvodem je stále se zvyšující poptávka po vepřovém masu. Světová produkce jatečných prasat se v roce 2002 zvýšila o 2,8 % a dosáhla 85,5 mil. t. K nejvýznamnější expanzi došlo v Brazílii (15 %) a Kanadě (6,1 %), pokles nastal v Japonsku (o 1,4 %). Světový export se meziročně zvýšil o 13,5 %. Významní vývozci EU a Kanada zvýšili export v roce 2002 o 43,3 %, resp. 15 %. Rovněž Brazílie silně expandující na světové trhy zvýšila vývoz až o 75 %. Významný nárůst zaznamenal také světový import vepřového masa (o 16 %), zejména pak dovoz do Ruska a do Japonska (43 %, resp. 9 %).

I přes tento čilý světový obchod s vepřovým masem poklesla podle odhadu OFIVAL meziročně cena vepřového masa u významných světových producentů (např. v USA o 14,2 %).

Evropský trh s vepřovým masem se v roce 2002 potýkal s problémy zvýšené produkce, poklesu poptávky, spotřeby a cen. Vzestup stavů prasnic a domácí produkce podle odhadu OFIVAL vyvolal v zemích EU pokles cen zemědělských výrobců vepřového masa. Oživení poptávky po hovězím masu, po předchozí krizi v roce 2001, mělo za důsledek snížení domácí spotřeby vepřového masa (o 1,7 %). Tímto došlo k převisu nabídky nad poptávkou, který země EU řešily výrazným nárůstem exportu zejména do třetích zemí (o 43,3 %) a snížením importu o 6,2 %. Dánsko, jako nejvýznamnější vývozce, zvýšilo meziročně vývoz o 19,6 %, Německo o 46,6 % a Nizozemsko dokonce o 153,8 %.

I přes snahu zbavit se nadprodukce došlo v roce 2002 v EU k poklesu CZV jatečných prasat v průměru o 18,8 %. CZV jatečných prasat tř. E poklesla z 167 EUR/100kg j. hm. v roce 2001 na 135,6 EUR/100kg j. hm. v roce 2002.

V ČR převažoval v roce 2002 nadále přímý prodej jatečných prasat zpracovatelům, podíl producentů sdružených do obchodních odbytových družstev se výrazně nezměnil. Nejvýznamnější odbytové družstvo Agropork zprostředkovalo prodej 130,3 tis. t jatečných prasat, což představovalo 25 % z tržní produkce vepřového masa. V roce 2002 byl, i když jen ve velmi malých objemech, realizován prodej také prostřednictvím burz. S prasaty obchodovaly dvě burzy - Obchodní burza Hradec Králové a Komoditní burza Praha.

Z důvodů nepříznivé situace na trhu vepřového masa rozhodlo v prosinci 2002 Prezidium SZIF v návaznosti na nařízení vlády č. 550/2002 Sb. o poskytování subvencí na vývoz selat a jatečných prasat. Toto nařízení však nabylo účinnosti až 31. 12. 2002 a vývoz by měl být realizován až v roce 2003.

Podle Soupisu hospodářských zvířat k 1. 3. 2003 bylo v ČR evidováno 3 440,9 tis. ks prasat celkem. Průměrné stavy prasnic dosáhly podle ČSÚ 315,5 tis. ks a ve srovnání s rokem

2001 vzrostly o 6,4 %. Počet narozených selat v roce 2002 byl v meziročním srovnání vyšší o 7,9 %, tj. o 465 tis. ks.

Producenti jatečných prasat v ČR se v roce 2002 potýkali s obdobnými problémy jako v zemích EU, tj. s nárůstem stavů, produkce, poklesem poptávky a výrazným poklesem cen. V roce 2002 dosáhla produkce vepřového masa 585,4 tis. t ž. hm., z toho tržní produkce představovala 515,4 tis. t ž. hm. a na domácí porážky připadalo 70 tis. t ž. hm. Domácí spotřeba se snížila z 589,2 tis. t ž. hm. v roce 2001 na 586 tis. t ž. hm. v roce 2002. Průměrná porážková hmotnost jatečných prasat dosáhla 109,5 kg/ks ž. hm. a byla téměř shodná s průměrnou porážkovou hmotností v roce 2001 (109,8 kg/ks ž. hm.).

TA3.2/03 - Bilance výroby a spotřeby vepřového masa a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Bilance				
Stavy prasat celkem	tis. ks	3 469,80	3 440,90	99,17
Průměrná denní užitkovost	kg/ks/den	0,65	0,67	102,92
Počáteční zásoba	tis. t ž. hm.	12,00	15,00	125,00
Výroba	tis. t ž. hm.	584,00	585,40	100,24
Dovoz	tis. t ž. hm.	22,30	34,30	153,81
Celková nabídka	tis. t ž. hm.	618,30	634,70	102,65
Domácí spotřeba	tis. t ž. hm.	589,20	586,00	99,46
Vývoz	tis. t ž. hm.	14,10	29,80	211,35
Celková poptávka	tis. t ž. hm.	603,30	615,80	102,07
Konečná zásoba	tis. t ž. hm.	15,00	18,90	126,00
Ekonomika				
Náklady na produkci ¹⁾	Kč/kg ž. hm.	35,23	33,77	95,86
CZV jatečná prasata celkem	Kč/kg ž. hm.	42,84	31,99	74,67
Přímé platby a dotace vstupů ²⁾	Kč/kg ž. hm.	.	.	.
OPP ³⁾	%	37,00	32,00	86,49
KNO ⁴⁾	koef.	48,00	41,00	x
TT ⁵⁾	%	121,60	94,73	77,90
CZV EU	Kč/kg ž. hm.	46,27	33,97	73,41
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/kg ž. hm.	.	.	.

1) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

2) Bez přímých plateb.

3) OPP = odhad produkčních podpor (%). Rok 2002 odhad.

4) KNO = koeficient nominální ochrany. Rok 2002 odhad.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, prasat a drůbeže za 4. čtvrtletí, Ceny zemědělských výrobců,

Soupis hospodářských zvířat k 1. 3.; OFIVAL; GŘC; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE), M. Pavlů (MZe)

Příčiny této nepříznivé situace nutno hledat v situaci na trhu s hovězím masem v roce 2001, kdy vlivem onemocnění BSE a SLAKU výrazně poklesla poptávka, spotřeba i ceny této komodity. V důsledku toho se zvýšila poptávka po vepřovém mase, a následně i výrazně CZV. Chovatelé prasat reagovali na tuto pro ně příznivou ekonomickou situaci zvýšeným počtem zapouštěných prasnic, a tím i narozených selat. V prvním pololetí 2002 se ještě

nadbytek jatečných prasat výrazněji neprojevil, nabídka jatečných prasat byla mírně nižší než ve stejném období roku 2001 (o 1 %). Výrazný přetlak nabídky se projevil v posledním čtvrtletí roku 2002, zejména v prosinci, kdy se výrazně zvýšily i konečné zásoby.

Na zvýšeném přebytku nabídky nad poptávkou se podílel také vyšší dovoz živých prasat a vepřového masa, který v roce 2002 vzrostl proti předchozímu roku o 53,8 % a dosáhl v přepočtu na živou hmotnost 34,3 tis. t. Na domácí spotřebě se podílel 5,9 %. Dominoval dovoz vepřového masa (99 % z celkového objemu). Hlavními dovozci bylo Německo, Dánsko a Francie. Živá prasata byla importována do ČR pouze v malém množství (198 t ž. hm.), přičemž se jednalo z 90 % o dovozy plemenných zvířat z Francie.

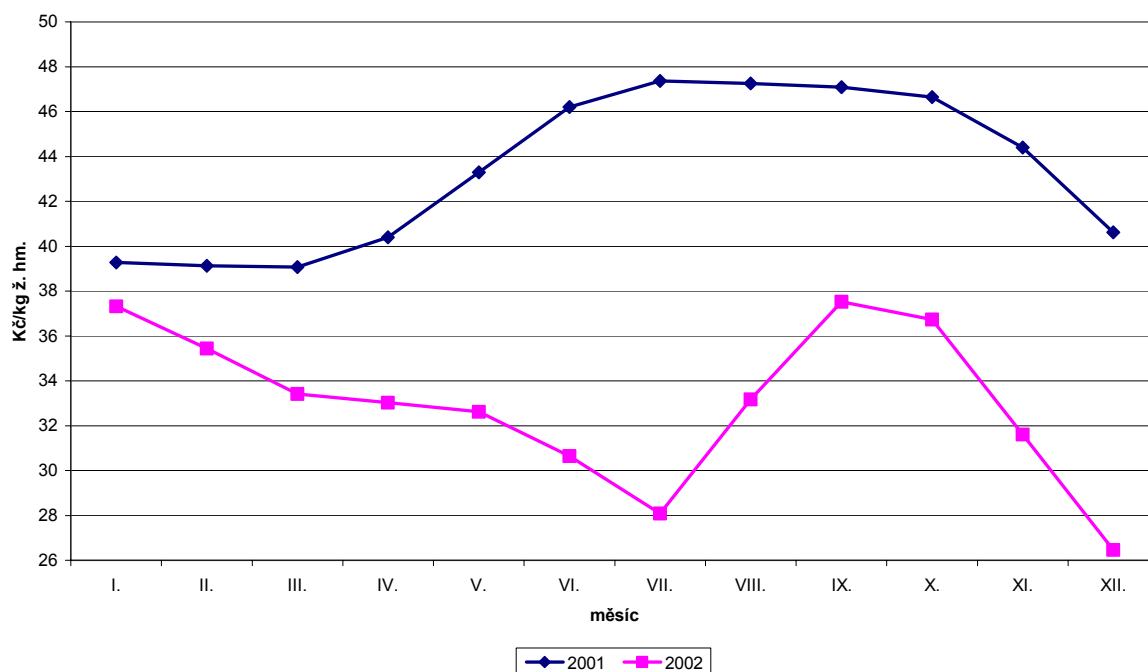
V rámci tzv. dvounulové varianty (bezcelní a nesubvencovaný dovoz a vývoz mezi ČR a EU) bylo v roce 2002 dovezeno 12 250 t vepřového masa. Objem bezcelní kvóty pro I. pololetí (5 750 t) byl ze strany EU vyčerpán k 22. 1. 2002 a pro II. pololetí (6 500 t) naplněn již k 20. 7. 2002.

Vzhledem k napjaté situaci na trhu s vepřovým masem přistoupila vláda ČR k zavedení dodatečného cla ve výši 12,8 %, kterým se po zahrnutí k smluvní sazbě cla zvýšilo celní zatížení na dovoz vepřového masa na 51,3 %. Toto clo platilo od 4. 11. do 31. 12. 2002.

Přetlak vepřového masa na českém trhu a zvyšující se dovozy se odrazily v nárůstu vývozu. Export živých prasat a vepřového masa zaznamenal v roce 2002 proti roku 2001 výrazný růst o 111 % a dosáhl 29,8 tis. t ž. hm. Na domácí produkci se vývoz podílel 5 %. Rozhodujícím vývozním artiklem bylo ze 76 % vepřové maso, které bylo exportováno zejména na Slovensko, do Maďarska a Rumunska.

Pokles poptávky a vysoká nabídka vepřového masa spolu s obdobnou situací ve většině zemí Evropy ovlivnily CZV jatečných prasat v ČR. V meziročním srovnání se CZV jatečných prasat tř. I podle ČSÚ snížila v roce 2002 o 25,4 % na 32,89 Kč/kg ž. hm. Ceny průmyslových výrobců kopírovaly v roce 2002 CZV jatečných prasat. Jejich pokles byl však proti CZV méně výrazný. Průměrná CPV vepřového výsekového masa podle SZIF-BIC se snížila proti roku 2001 o 19,5 %.

Graf TA3.2/03 - Měsíční vývoj CZV jatečných prasat tř. I (Kč/kg ž. hm.)

Pramen: ČSÚ - Index cen zemědělských výrobců

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE)

Náklady na produkci jatečných prasat ve výkrmu v roce 2002 dosáhly 33,77 Kč/kg ž. hm. (odhad VÚZE). Ve srovnání s rokem 2001 došlo k jejich poklesu o 4,1 %. Tento pokles byl ovlivněn zejména meziročním snížením cen průmyslových výrobců krmných směsí, CZV obilovin, CZV zastavovaných selat a vyššími denními přírůstky. Průměrný denní přírůstek prasat ve výkrmu v roce 2002 podle odhadu VÚZE dosáhl 0,67 kg/ks/den (meziroční růst o 2,3 %).

Pokles CZV se promítl nepříznivě do rentability výkrmu jatečných prasat. Cena zemědělských výrobců jatečných prasat celkem podle SZIF-BIC meziročně poklesla o 25,3 % na 31,99 Kč/kg ž. hm. Odhadovaná ztráta na jeden kilogram vykrmovaného prasete dosáhla 1,78 Kč.

Podmínky chovatelů prasat (ukazatel TT) se meziročně zhoršily o 22,1 %. Současně došlo ke snížení hodnoty ukazatele % OPP z 37 % v roce 2001 na 32 % v roce 2002.

3.2.3 Drůbež

Drůbeží maso

Světová produkce drůbežího masa se v roce 2002 proti roku 2001 zvýšila o 2,9 % na 71,6 mil. t. S výjimkou EU se zvýšila výroba všech nejvýznamnějších producentů, tj. USA, Číny a Brazílie. Zvláště dynamicky (o 11,1 %) vzrostla produkce jatečných kuřat a krůt v Brazílii, která využila zvýšených možností vývozu na významné trhy i devalvace své měny.

Produkce drůbežího masa v EU (9,09 mil. t) i produkce masa kuřecího (6,44 mil. t) byla v roce 2002 přibližně na úrovni roku 2001. Zdánlivá stabilita zakrývala ale značné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a druhy drůbeže. Export kuřecího masa z EU do třetích zemí se v roce 2002 výrazně zvýšil (o 17,3 % na 901,7 tis. t), především po vyhlášení ruského embarga na dovoz kuřat z USA. Import kuřecího masa ze třetích zemí proti roku 2001 poklesl o 3,9 % na 637,1 tis. t. Důvodem byla vyšší nabídka EU spojená s poklesem cen. Průměrná roční spotřeba drůbežího masa na obyvatele se podle Zentrale Markt - und Preisberichtsstelle snížila v roce 2002 na 23 kg. Průměrná CZV jatečných kuřat v osmi významných producentních zemích EU se snížila a pohybovala se kolem 0,80 EUR/kg ž. hm. Průměrná obchodní cena celých kuřat v EU se v roce 2002 snížila v porovnání s rokem 2001 o 10,1 % na 1,39 EUR/kg. Při hodnocení uvedeného poklesu je třeba vzít v úvahu nejen růst nabídky v 1. pololetí roku 2002, ale i mimořádně vysokou cenovou úroveň 1. poloviny roku 2001. Ve 2. polovině roku 2002 pokles produkce v některých zemích (Francie, Itálie) podpořil cenový růst. Průměrná spotřebitelská cena se zvýšila např. ve Francii na 4,88 EUR/kg a snížila v Německu a Itálii na 4,18 EUR/kg, resp. 4,90 EUR/kg.

V ČR stavy drůbeže vzrostly v roce 2002 meziročně o 3,8 %. Zvýšily se zejména stavy kuřat a krůt na výkrm (o 6,2, resp. 10,9 %), počty hus a kachen o 3,5 % poklesly. Podle metodiky ČSÚ, nezahrnující odhady za tzv. podlimitní jednotky, dosáhly stavy drůbeže 29,9 mil. ks, z toho kuřat na výkrm 16,6 mil. ks. Výkrm jatečných kuřat a jatečných krůt probíhal převážně na hluboké podestýlce s odděleným chovem krůt a krocanů.

Dynamický meziroční nárůst produkce drůbežího masa zaznamenaný od roku 1993 se výrazně zpomalil. V ČR se produkce drůbežího masa v roce 2002 zvýšila o 1,4 % na 317 tis. t ž. hm. Z toho je samozásobení a drobný prodej v přepočtu na živou hmotnost odhadován na 20 tis. t ročně. Na celkovém nákupu drůbeže (296,6 tis. t ž. hm.) se podílela kuřata 86,9 % a krůty 7,9 %.

TA3.2/04 - Balance výroby a spotřeby drůbežího masa a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Balance				
Stavy drůbeže ¹⁾	tis. ks	28 864,56	29 946,85	103,75
Počáteční zásoba	tis. t ž. hm.	10,60	14,40	135,85
Výroba	tis. t ž. hm.	312,50	317,00	101,44
Dovoz ²⁾	tis. t ž. hm.	21,20	26,85	126,65
Celková nabídka	tis. t ž. hm.	344,30	358,25	104,05
Domácí spotřeba	tis. t ž. hm.	312,80	330,50	105,66
Vývoz ²⁾	tis. t ž. hm.	17,10	21,35	124,85
Celková poptávka	tis. t ž. hm.	329,90	351,85	106,65
Konečná zásoba	tis. t ž. hm.	14,40	6,40	44,44
Ekonomika				
Náklady na produkci ³⁾	Kč/kg ž. hm.	23,97	22,60	94,28
CZV jatečných kuřat I. tř. jak.	Kč/kg ž. hm.	25,96	21,95	84,55
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/kg ž. hm.	.	.	.
OPP ⁴⁾	%	39,00	53,00	135,90
KNO ⁵⁾	koef.	54,00	101,00	187,04
TT ⁶⁾	%	108,30	97,12	89,68
CZV kuřat EU	Kč/kg ž. hm.	29,30	24,51	83,65
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/100 kg ž. hm.	.	.	.

1) Bez "hobby aktivit" obyvatelstva (nová metodika ČSÚ).

2) Dovoz a vývoz včetně živých zvířat.

3) Náklady respondentů s podvojným účetnictvím podle výběrového šetření FADN, rok 2002 odhad.

4) OPP = odhad produkčních podpor (%). Rok 2002 předběžně.

5) KNO = koeficient nominální ochrany. Rok 2002 předběžně.

6) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace)/náklady] * 100. Rok 2002 odhad.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, prasat a drůbeže za 4. čtvrtletí;

Ceny zemědělských výrobců, Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2003;

GŘC; Agra Europe; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: M. Roubalová (MZe), E. Haníková (VÚZE)

Domácí spotřeba drůbežího masa se v porovnání s rokem 2001 zvýšila o 5,7 % na 330,5 tis. t ž. hm. Růst poptávky byl především iniciován nízkými cenami. Spotřeba drůbežího masa na obyvatele se zvýšila o 1 kg na 23,9 kg/obyv./rok a dosáhla zřejmě svého kulminačního bodu (odhad VÚZE).

Zahraniční obchod se v porovnání s rokem 2001 zvýšil v množstevním vyjádření stejnou měrou na straně dovozu i vývozu (o 26,7 %, resp. 24,9 %).

Dovoz drůbežího masa do ČR (včetně živých zvířat) dosáhl v roce 2002 objemu 26,9 tis. t ž. hm. (což představuje 8,5 % domácí produkce, resp. 7,5 % z celkové nabídky) v celkové hodnotě 1 312,4 mil. Kč. Živé drůbeže bylo dovezeno 220 t především ze Slovenska a Německa. Na dovozu drůbežího masa se podílela zejména Brazílie (9,4 tis. t ž. hm.), země EU (7,5 tis. t ž. hm.), Maďarsko (5,5 tis. t ž. hm.) a Slovensko (4,1 tis. t ž. hm.). V Brazílii se nakupovalo ponejvíce zmrazené, vykostěné kuřecí maso.

Vývoz drůbežího masa (včetně živých zvířat) činil 21,4 tis. t ž. hm. v hodnotě 1 100,8 mil. Kč. Živé drůbeže bylo vyvezeno 5,4 tis. t zejména na Slovensko a do Německa.

Na vývozu drůbežího masa (16 tis. t v přepočtu na živou hmotnost) participovalo především Slovensko (7,8 tis. t) se zeměmi EU (5,4 tis. t).

V hodnotovém vyjádření se aktivní bilance zahraničního obchodu v roce 2001 (+53,3 mil. Kč) změnila na pasivní. Na uvedené skutečnosti se podílelo snížení průměrné jednotkové hodnoty drůbežího masa na 52,57 Kč/kg masa (o 30,4 %). Záporné saldo zahraničního obchodu v roce 2002 dosáhlo 211,6 mil. Kč.

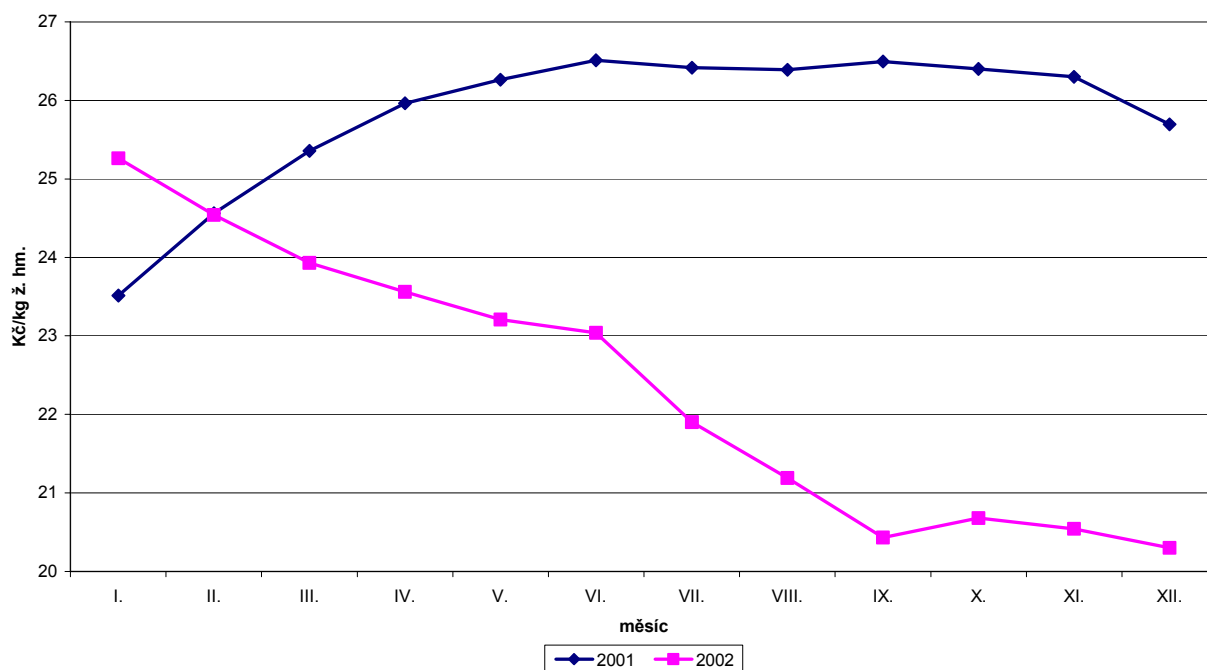
Bezcelní dovozní kvóta z EU v rámci tzv. dvounulové varianty (2 600 t) byla v prvním pololetí vyčerpána k 11. 4. 2002, ve druhém pololetí k 22. 11. 2002. Počátkem roku byla vyčerpána i dovozní smluvní celní kvóta (3,5 tis. t kuřecího masa s 24% celní sazbou). Zvýšení vývozu bylo dáno poklesem CZV drůbeže a bezcelními vývozy v rámci dvounulové varianty.

Na zastavení poklesu cen kuřat v posledním čtvrtletí roku 2002 se podílelo nařízení vlády č. 332/2002 Sb. z července 2002, kterým se stanovilo dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002. Nařízení vstoupilo v platnost po dovozu 10,5 tis. t kuřecího masa. Na jeho základě se vysoké dovozy v srpnu omezily. Na převis nabídky nad poptávkou a propad cen kuřat reagovala vláda schválením návrhu nařízení o podpoře vývozu kuřecího a krůtího masa. Nařízení vlády č. 440/2002 Sb. nabylo účinnosti 11. října 2002. Podpora se měla v případě potřeby realizovat prostřednictvím SZIF. Prezidium SZIF vzhledem k rozpočtovým omezením v roce 2002 subvencovaný vývoz nevyhlásilo.

Průměrná CZV kuřat v roce 2002 se v porovnání s rokem 2001 o 15,4 % snížila na 21 947 Kč/t ž. hm. a dostala se tak pod úroveň roku 2000, kdy byly CZV kuřat nejnižší od roku 1993. CZV kuřat v roce 2002 klesaly od počátku roku do září, v posledním čtvrtletí stagnovaly. Průměrná CZV brojlerových krůt se snížila v roce 2002 proti roku 2001 o 13,4 % na 31 156 Kč/t ž. hm. Nízká cenová hladina byla ovlivněna dostatečnou domácí nabídkou, vyššími dovozy drůbežího masa v prvním pololetí roku 2002 a do značné míry i tlakem obchodních řetězců na zpracovatele.

Ceny průmyslových výrobců a spotřebitelské ceny kopírovaly v roce 2002 pokles cen zemědělských výrobců. Průměrná cena průmyslových výrobců celých kuchařských kuřat I. tř. jak. se snížila proti roku 2001 o 20,5 % na 41,00 Kč/kg, spotřebitelská cena o 19,1 % na 51,42 Kč/kg. Na nízké cenové hladiny měl vliv i prudký pokles cen vepřového masa a oživení poptávky po hovězím mase.

Graf TA3.2/04 - Měsíční vývoj CZV jatečných kuřat tř. jak. I

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: E. Haníková (VÚZE)

Jednotkové náklady na produkci jatečných kuřat se v roce 2002 snížily o 5,7 % (odhad VÚZE). Průměrná cena výrobců krmných směsí pro výkrm brojlerů poklesla proti roku 2001 asi o 3 %.

Vyšší snížení CZV v porovnání s pohybem jednotkových nákladů se projevilo snížením ukazatele TT o 10,3 %, tedy zhoršením ekonomických podmínek producentů jatečných kuřat.

Vejce

Produkce vajec (konzumních i násadových) v EU se v roce 2002 proti roku 2001 mírně snížila na 5,65 mil. t. Evropská produkce byla charakterizována zvyšováním objemu vajec zpracovávaných na vaječné produkty a růstem poptávky spotřebitelů po vejcích z alternativních chovů nosnic. Podle odhadu OFIVAL se na výrobky zpracovává téměř čtvrtina produkce EU. Export EU do třetích zemí se snížil proti roku 2001 o 3,4 % na 183,1 tis. t, import vzrostl o 42,6 % na 26,2 tis. t v ekvivalentu skořápkových vajec. Individuální spotřeba konzumních vajec se zvýšila na 220 ks/obyv./rok. Průměrná cena vajec v EU se proti roku 2001 mírně zvýšila na 93,06 EUR/100 kg.

V ČR v podnicích specializovaných na produkci konzumních vajec převládá chov slepic ve 3 - 4 etážových klecích s automatickým krmením. Chov v tzv. neobohacených klecích má být podle směrnice Rady EU č. 1999/74 definitivně zakázán od 1. ledna 2012. Od 1. 1. 2003 stavby pro drůbež nesmí být neobohacenými klecovými systémy vybavovány. Alternativní systémy chovu (hluboká podestýlka, volné výběhy, voliéry) se v posledních letech rozšiřují,

avšak na tržní produkci vajec se zatím významnějším procentem nepodílejí. Na hluboké podestýlce je chováno asi 120 tis. nosnic. Produkce je určena zejména na export, menší část je dodávána do tuzemské tržní sítě s deklarací alternativního způsobu chovu.

Přibližně 70 % produkce konzumních vajec z velkochovu je distribuováno prostřednictvím dvou obchodních organizací Česká vejce CZ, a. s. a Zlatá vejce, a. s. Tato obchodní seskupení zajišťují především dodávky čerstvých vajec do obchodních řetězců, Firma Česká vejce se zabývá i exportem konzumních vajec.

Na trhu vajec neexistuje mechanismus řízení trhu prostřednictvím intervenčních mechanismů a nejsou uplatňovány podpory prostřednictvím přímých plateb.

Průměrný stav slepic se v roce 2002 v porovnání s rokem 2001 zvýšil o 3,5 % na 12 111 tis. ks. V zemědělském sektoru bylo z celkového počtu chováno 6 601 tis. slepic. Při průměrné roční snášce 277,1 ks vajec na slepici dosáhla produkce ve velkochovech 1 829,42 mil. ks. V domácích hospodářstvích bylo při průměrném stavu 5 510 tis. slepic vyprodukováno 1 102 mil. ks vajec. Průměrná snáška se pohybovala kolem 200 ks vajec na slepici. Prodej konzumních vajec do tržní sítě dosáhl 1 543 mil. ks.

Domácí spotřeba vajec celkem se v porovnání s rokem 2001 snížila téměř o 10 % na 2 834 mil. ks.

TA3.2/05 - Bilance výroby a spotřeby vajec a jejich ekonomika

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Bilance				
Průměrný stav slepic	tis. ks	11 698,30	12 111,10	103,53
Průměrná roční užitkovost¹⁾	ks/nosnice	272,70	277,10	101,61
Výroba	mil. ks	3 190,00	2 931,42	91,89
z toho domácí hospodářství	mil. ks	1 627,70	1 102,00	67,70
Dovoz²⁾	mil. ks	72,94	67,28	92,24
Celková nabídka	mil. ks	3 262,94	2 998,70	91,90
Domácí spotřeba	mil. ks	3 155,10	2 834,01	89,82
Vývoz²⁾	mil. ks	107,84	164,69	152,72
Celková poptávka	mil. ks	3 262,94	2 998,70	91,90
Ekonomika				
Náklady na produkci³⁾	Kč/ks	1,90	1,88	98,95
CZV tříděných vajec	Kč/ks	1,90	1,58	83,16
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/ks	.	.	.
OPP⁴⁾	%	34,00	28,00	82,35
KNO⁵⁾	koef.	41,00	33,00	80,49
TT⁶⁾	%	100,00	84,04	84,04
CZV EU	Kč/ks	1,81	1,65	91,16
CZV EU⁷⁾	Kč/100kg	3 149,61	2 867,18	91,03
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/100 ks	.	.	.

1) Užitkovost v roce 2002 pouze za zemědělský sektor.

2) Dovoz a vývoz včetně násadových vajec.

Konverzní koeficienty pro přepočítání kg na ks: skořápková vejce 17,4, tekuté vaječné produkty 20, sušené vaječné produkty 72. Podle uvedených koeficientů byl upraven i rok 2001.

3) Náklady podle výběrového šetření FADN, respondenti s podvojným účetnictvím, rok 2002 odhad.

4) OPP = odhad produkčních podpor (%), rok 2002 předběžně.

5) KNO = koeficient nominální ochrany, rok 2002 předběžně.

6) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace)/náklady] * 100, rok 2002 odhad.

7) CZV je v EU udána v kg. Použit přepočtový koeficient - 17,4 ks/kg.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, prasat a drůbeže za 4. čtvrtletí; ČSÚ - Ceny zemědělských výrobců;

ČSÚ - Výsledky chovu drůbeže za 1. čtvrtletí 2003; GRČ; OFIVAL; výpočty VÚZE a MZe.

Zpracoval: M. Roubalová (MZe), E. Haníková (VÚZE)

Dovoz vajec (skořápkových vajec i vaječné hmoty) do ČR dosáhl v roce 2002 objemu 67,28 mil. ks (v ekvivalentu skořápkových vajec) v celkové hodnotě 95,8 mil. Kč (meziroční pokles o 7,8 %). Skořápkových vajec bylo dovezeno 27,2 mil. ks, z toho vajec konzumních 24,4 mil. ks za 29,6 mil. Kč. Největší objem konzumních skořápkových vajec byl dovezen z Litvy (11,4 mil. ks) a ze Slovenska (10,0 mil. ks).

Dovoz vaječné hmoty dosáhl v ekvivalentu skořápkových vajec 40,1 mil. ks, z toho sušených vajec bylo dovezeno 28,2 mil. ks (za 41,9 mil. Kč), tekuté vaječné hmoty 11,9 mil. ks (za 24,4 mil. Kč). Sušená vaječná hmota se dovážela ponejvíce ze zemí EU (13 mil. ks), z Brazílie a Indie, tekutá vaječná hmota (9,9 mil. ks) z Polska a z EU.

Vývoz vajec se zvýšil proti roku 2001 o 52,7 % na 164,69 mil. ks a představoval v hodnotovém vyjádření 176,5 mil. Kč. Vývoz vajec ve skořápce dosáhl 129,2 mil. ks, z toho

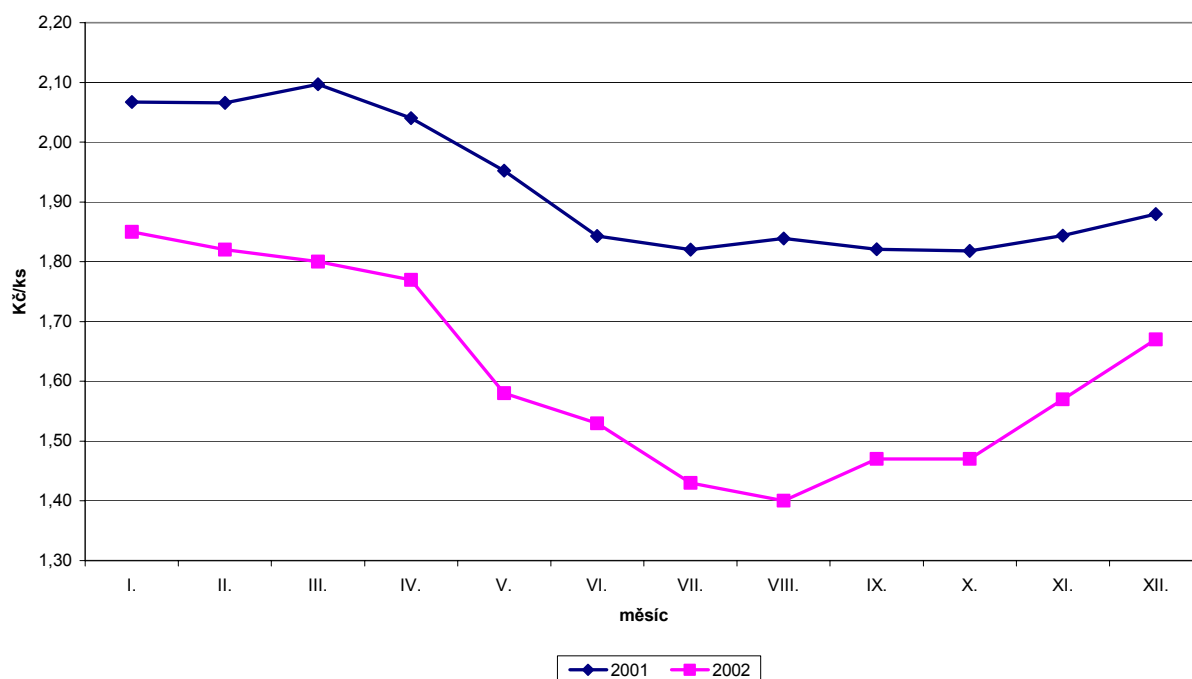
konzumních 106,0 mil. ks za 119,6 mil. Kč. Nejvýznamnějším odběratelem konzumních vajec z ČR byly země EU (79,6 mil. ks) a Švýcarsko (23,9 mil. ks).

Vývoz vaječných hmot v ekvivalentu skořápkových vajec představoval 35,5 mil. ks, z toho sušené hmoty 33,4 mil. ks (za 53,2 mil. Kč) a tekuté hmoty 2,1 mil. ks (za 5,7 mil. Kč). Vývozy sušených hmot směřovaly zejména na Slovensko (15,5 mil. ks) a do Polska (12,5 mil. ks), vývozy tekutých hmot především na Slovensko a na Ukrajinu.

Kladná bilance zahraničního obchodu s vejci v přepočtu na skořápkové vejce v roce 2002 dosáhla 97,41 mil. ks v celkové hodnotě 158,69 mil. Kč.

Průměrná CZV konzumních vajec tříděných se v roce 2002 snížila podle šetření ČSÚ proti roku 2001 o 16,8 % na 1 579 Kč/tis. ks. Obdobný pokles na 1 452 Kč/tis. ks zaznamenala i CZV konzumních vajec netříděných. CZV se snižovaly od ledna do srpna, kdy dosáhly minima 1 400 Kč/tis. ks. Od září začaly CZV vajec ožивovat. Průměrná spotřebitelská cena se proti úrovni roku 2001 snížila o 14 % na 2 390 Kč/tis. ks.

Graf TA3.2/05 - Měsíční vývoj CZV vajec tříděných

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: E. Haníková (VÚZE)

Jednotkové náklady se v roce 2002 v porovnání s rokem 2001 snížily o 1 % (odhad VÚZE). Ceny krmných směsí pro nosnice poklesly v meziročním srovnání o 8,7 % v důsledku poklesu CZV obilovin i komponentů do krmných směsí.

3.3 Cenový vývoj na agrárním trhu

Po dvou příznivých letech, kdy ceny zemědělských výrobců vykazovaly nejvyšší meziroční růst v produkční sféře národního hospodářství (9,2 % v roce 2000, 8,4 % v roce 2001) došlo v roce 2002 k druhému nejvýznamnějšímu propadu CZV v historii liberálního agrárního trhu (-11,7 % v roce 1999, -9,5 % v roce 2002). K poklesu cen výrobců došlo poprvé od liberalizace i v průmyslu (-0,5 %), zatímco ceny stavebních prací a ceny tržních služeb dále meziročně rostly (+2,7 %, resp. +3,2 %).

3.3.1 Vývoj souhrnných cenových indexů

Snížení cen zemědělských výrobců nezabránil ani pokles hrubé zemědělské produkce v roce 2002 (o 4,4 % v porovnání s předchozím rokem) ani regulační opatření státu.

TA3.3/01 - Meziroční souhrnné cenové indexy

Ukazatel	2001/00	2002/01
Ceny zemědělských výrobců	108,4	90,5
Ceny průmyslových výrobců potravin, výrobků, nápojů	106,1	99,0
Spotřebitelské ceny potravin a nealkoholických nápojů	105,1	98,1
Ceny vstupů do zemědělství	105,4	97,8

Pramen: ČSÚ - Ceny zemědělských výrobců, ceny průmyslových výrobců a spotřebitelské ceny potravinářského zboží; Index cen průmyslových výrobců; Index cen dodávek výrobků a služeb do zemědělství

Zpracoval: F. Vaniček (VÚZE), odbor 2410 ČSÚ

Pokles cen zasáhl celou vertikálu agrárního trhu. Cenový vývoj byl poznamenán následujícími skutečnostmi:

- výraznou diferenciací cenového poklesu v potravinovém řetězci (od -9,5 % u cen zemědělských výrobců do -1,0 % u cen průmyslových výrobců) především v důsledku časového skluzu ve vývoji cen navazujících odvětví;
- razantním snížením cen zemědělských výrobců hlavních rostlinných i živočišných komodit s výjimkou brambor celkem (+77,8 %), cukrovky technické, ovoce a zeleniny, mléka a jatečného skotu, u nichž se CZV zvýšily v rozmezí od 0 do +4,3 %;
- pokračujícím rozevíráním „cenových nůžek“ mezi cenami vstupů (-2,2 %) a CZV (-9,5 %).

Dlouhodobá tendence rozevírání „cenových nůžek“ pokračovala především v důsledku výrazného poklesu CZV, ale také vlivem zvyšujících se cen některých vstupů do zemědělství, zejména cen elektrické energie (+4,6 %), osiv a sadby (+4,4 %), pojištění zemědělské produkce (+2,0 %) apod.

3.3.2 Vývoj cen zemědělských výrobců

Klíčovými faktory poklesu cen zemědělských výrobců v roce 2002 byly zpevnění kurzu české koruny způsobující růst exportních cen a pokles cen dovozů, chování obchodních řetězců aj.

TA3.3/02 - Meziroční indexy cen rostlinných výrobků

Ukazatel	2001/00	2002/01
Rostlinné výrobky celkem	109,3	95,4
z toho - obiloviny	114,9	86,7
- luštěniny	110,9	88,7
- olejniny	113,0	92,1
- brambory celkem	77,1	177,8
- cukrovka technická	99,6	100,5
- ovoce	102,5	102,0
- zelenina	117,1	100,0

*Pramen: ČSÚ - Ceny zemědělských výrobců, ceny průmyslových výrobců
a spotřebitelské ceny potravinářského zboží*

Zpracoval: F. Vaníček (VÚZE)

Rozhodující příčinou propadu cen rostlinných produktů byla nadvýroba, a to i v prostředí významně regulovaného agrárního trhu. Přes nepříznivé vegetační podmínky (deštivé počasí s přívalovými dešti a záplavami) se na trhu komodit rostlinného původu projevil vliv výrazného přebytku obilí, zejména pšenice a některých druhů ovoce (vyšší dovozy jablek z Polska) a zeleniny.

TA3.3/03 - Meziroční indexy cen živočišných výrobků

Ukazatel	2001/00	2002/01
Živočišné výrobky celkem	108,0	87,9
z toho - mléko	103,7	103,8
- jatečný skot	80,1	104,3
- jatečná prasata	122,3	73,0
- drůbež	116,3	85,4
- vejce	97,7	83,3

*Pramen: ČSÚ - Ceny zemědělských výrobců, ceny průmyslových výrobců
a spotřebitelské ceny potravinářského zboží*

Zpracoval: F. Vaníček (VÚZE)

K podobné situaci došlo na trhu jatečných prasat, jatečné drůbeže a vajec. Přebytek vepřového masa byl založen zvyšováním stavů prasnic již v roce 2001, přebytek drůbežního masa ovlivnila vyšší tuzemská nabídka a vyšší dovozy drůbežního masa v závěru marketingového roku 2001/02.

Na druhé straně regulace trhu mléka a jatečného skotu, mj. formou vývozních subvencí, a také zavedení přísných veterinárních opatření zajistilo zemědělcům pozitivní vývoj CZV mléka (+3,8 %) a jatečného skotu (+4,3 %).

3.3.3 Vývoj cenových indexů ve výrobních vertikálách

Převis nabídky nad poptávkou byl hlavní příčinou poklesu cen v celé vertikále výroby potravin. Snížení cen zemědělských výrobců zásadně ovlivnilo vývoj cen v navazujících cenových okruzích. Významným faktorem byl souběh poklesu cen dovozu průmyslových a zemědělských výrobců, posílení kurzu české koruny a propadu cen agrárních produktů na

světových a evropských trzích. Přesto je diferenciací cenového vývoje v jednotlivých výrobních vertikálách (podobně jako v minulosti) značná. Zatímco ve vertikálách vepřového masa, kuřat, vajec a vaječných výrobků, tuků, mlýnských, pekárenských a těstářenských výrobků, cukru, cukrovinek a cukrářských výrobků předbíhal vývoj spotřebitelských cen vývoj CZV, u mléka a mléčných výrobků a brambor tomu bylo naopak (tab. A3.3/05).

Globalizace mezinárodních potravinových řetězců dále pokračuje. Postupně se mění jejich strategie. Tradiční formy supermarketů nesplňují požadavky mnohých, zejména náročnějších spotřebitelů. Začíná relativně klesat význam faktoru snižování cen. Na významu nabývají nové mimocenové atributy, zejména kvalita zboží, umístění prodejen apod. V mezinárodní konkurenci ob stojí pouze prvotřídní výrobky s vysokou přidanou hodnotou.

3.3.4 Podíl ceny zemědělské suroviny na cenách finálních výrobků

V následující tabulce jsou uvedeny podíly cen zemědělských výrobců⁷¹ na spotřebitelské ceně u vybraných reprezentantů potravinářských výrobků.

TA3.3/04 - Podíl ceny zemědělských výrobců na spotřebitelské ceně (%)

Výrobek	2001	2002
Vepřové půlky se sádlem	76,2	70,9
Hovězí čtvrtě	52,6	53,3
Máslo čerstvé	75,3	75,6
Tvaroh konzumní měkký	63,0	63,5
Eidam cihla	65,4	68,1
Pasterované polotučné mléko	47,0	45,8
Kuře kuchařské	55,1	56,9
Kachna kuchařská	45,7	44,7
Vejce čerstvá tříděná	68,6	66,1
Kapr	38,2	39,8
Brambory pozdní	35,6	39,3
Brambory rané	32,2	34,8
Cibule	42,9	38,6
Karotka	26,0	23,8
Jablka	26,7	27,4
Cukr krystal	26,4	29,2
Ztužený pokrmový tuk	13,6	17,7
Pšeničná mouka	54,0	45,7
Víno bílé stolní	28,7	23,2

Pramen: Propočty VÚZE

Zpracoval: O. Štiková, H. Sekavová, I. Mrháková (VÚZE)

V roce 2002 (na rozdíl od roku 2001) došlo k růstu podílu cen zemědělských výrobců na spotřebitelské ceně u více než poloviny výrobků, nejvýrazněji u ztuženého pokrmového tuku, cukru a pozdních brambor. Tento vývoj byl ovlivněn:

⁷¹ Podíl cen zemědělských výrobců na spotřebitelské ceně byl propočten pro stejné vybrané reprezentanty a podle stejné metodiky jako v předcházejících Zprávách o stavu zemědělství ČR.

- poklesem obou typů těchto cen při vyšším poklesu spotřebitelských cen (kuře, rané brambory);
- poklesem spotřebitelských cen při současném růstu cen zemědělských výrobců (eidam, kapr, jablka, cukr, ztužený pokrmový tuk);
- zvýšením obou typů cen s tím, že výrazněji rostly ceny zemědělských výrobců (hovězí maso, máslo, tvaroh, pozdní brambory);

Ve většině případů bylo zvýšení podílu cen zemědělských výrobců způsobeno poměrně výrazným poklesem spotřebitelských cen, nebo zvýšením obou typů cen při výraznějším růstu cen zemědělských výrobců.

Naopak u necelé poloviny sledovaných reprezentantů došlo v roce 2002 ke snížení podílu cen zemědělských výrobců na spotřebitelské ceně. K nejvyššímu snížení došlo u pšeničné mouky, bílého stolního vína, cibule, karotky a vepřového masa, mírnější snížení bylo zaznamenáno u vajec, konzumního mléka a kachny.

Snížení podílu cen zemědělských výrobců na spotřebitelských cenách v roce 2002 bylo ovlivněno:

- poklesem obou typů těchto cen při vyšším poklesu cen zemědělských výrobců (vepřové maso, vejce, bílé stolní víno);
- poklesem spotřebitelských cen při současném růstu cen zemědělských výrobců (karotka);
- růstem spotřebitelských cen při současném poklesu cen zemědělských výrobců (pšeničná mouka);
- růstem obou typů těchto cen při vyšším nárůstu cen spotřebitelských (konzumní mléko, kachna, cibule).

3.3.5 Vývoj spotřebitelských cen

Růst spotřebitelských cen se v roce 2002 téměř zastavil. Roční míra inflace vyjádřená přírůstkem spotřebitelských cen v roce 2002 proti roku 2001 činila 1,8 % a dosáhla tak nejnižší hodnoty od roku 1990. V porovnání s rokem 2001 inflace zpomalila o 2,9 procentního bodu. Ve srovnání s průměrným zvýšením cen v zemích EU bylo tempo růstu spotřebitelských cen v ČR nižší o 0,7 procentního bodu a odpovídalo zhruba cenovému růstu v Německu a Velké Británii. Ve vývoji cen spotřebního zboží a služeb se odrazil, podobně jako v roce 2001, zejména pokles cen ropy na světových trzích, silný kurz koruny udržující dovozní ceny na nízké úrovni a pokračující expanze mezinárodních obchodních řetězců, které stlačují ceny dolů.

TA3.3/05 - Meziroční indexy spotřebitelských cen zboží a služeb

Skupina	2001/00	2002/01
Zboží a služby celkem	104,7	101,8
v tom - potraviny a nealkoholické nápoje	105,1	98,1
- alkoholické nápoje, tabák	103,2	101,9
- odívání a obuv	98,3	97,4
- bydlení, voda, energie, paliva	109,9	106,1
- bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	100,1	99,9
- zdraví	103,2	104,7
- doprava	100,3	98,1
- pošty a telekomunikace	105,0	103,3
- rekreace a kultura	105,1	102,0
- vzdělávání	102,8	103,6
- stravování a ubytování	102,8	103,5
- ostatní zboží a služby	104,6	104,0

Pramen: ČSÚ - Indexy spotřebitelských cen, 2002, 2003

Zpracoval: I. Mrhálková (VÚZE)

Úroveň inflace byla ovlivněna především poklesem cen potravin a nealkoholických nápojů, dopravy (v důsledku snížení cen pohonných hmot) a zmírněním dynamiky růstu výdajů na bydlení. Přestože cenový přírůstek v oblasti bydlení byl nižší než v předcházejících letech, nejvyšší progresi zaznamenaly opět ceny elektřiny, vodného, stočného a nájemného. Rychleji než v roce 2001 se v roce 2002 zvyšovaly ceny spojené se zdravím, vzděláváním, stravováním a ubytováním; v ostatních skupinách spotřebního koše došlo ke snížení tempa růstu nebo k poklesu cen.

K nízké míře inflace přispěl - vzhledem k výraznému zastoupení ve spotřebním koši (19,8 %) - cenový vývoj skupiny potraviny a nealkoholické nápoje. Na rozdíl od roku 2001, kdy ceny potravin a nealkoholických nápojů podstatně vzrostly a působily tedy proinflačně, v roce 2002 se ceny uvedené skupiny meziročně snížily o 1,9 % a tlumily celkový růst cenové hladiny. Ceny samotných potravin se snižovaly pomaleji (index 98,1) než ceny nealkoholických nápojů (index 97,5). Pokles spotřebitelských cen potravin byl důsledkem zpevňování kurzu koruny, nízkých dovozních cen i dlouhodobě nízkých CZV.

TA3.3/06 - Meziroční indexy spotřebitelských cen potravinářského zboží

Skupina	2001/00	2002/01
Potraviny	105,6	98,1
v tom - maso a masné výrobky	108,2	92,6
- ryby a rybí výrobky	105,0	100,6
- mléko, mléčné výrobky, vejce	102,8	100,0
- oleje a tuky	102,3	101,7
- pekárenské výrobky, obiloviny	105,6	99,7
- cukr, marmeláda, cukrovinky, cukrářské výrobky	103,5	100,9
- ovoce a ovocné výrobky	113,2	97,3
- zelenina a zeleninové výrobky, brambory, luštěniny	101,4	105,7
- ostatní potravinářské výrobky a přípravky	101,4	101,7
Nealkoholické nápoje	99,0	97,5
v tom - káva, čaj, kakao	96,7	93,1
- minerální vody, šťávy, ostatní nealkoholické nápoje	101,3	100,1

Pramen: ČSÚ - Indexy spotřebitelských cen, 2002, 2003

Zpracoval: I. Mrhálková (VÚZE)

Vyjma zeleniny a zeleninových výrobků a ostatních potravinářských výrobků došlo v roce 2002 u všech hlavních potravinových skupin k poklesu nebo ke zpomalení dynamiky růstu cen (detailnější členění v tab. A3.3/06).

Největší snížení vykazovaly ceny masa a masných výrobků. Zatímco cenová hladina masa v roce 2001 citelně stoupla, v roce 2002 se snížila v průměru o 7,4 %. Výrazná nadprodukce vepřového masa (důsledek zvýšeného zapouštění prasnic z období, kdy CZV dosáhly historického maxima) vedla k nesouladu nabídky s poptávkou a následně k poklesu spotřebitelských cen vepřového výsekového masa zhruba o 12 %. Obdobný vývoj zaznamenaly ceny drůbeže. Po téměř 16% vzestupu v roce 2001 klesla cenová úroveň drůbežího masa mezi roky 2002 a 2001 o 14 % (z toho cena kuřat kuchaných o 19 %). Příčinu daného stavu spatřujeme v prudkém poklesu CZV a dostatečné nabídce drůbežího masa doplňované dovozy. Naopak u hovězího výsekového masa vlivem růstu cen CZV jatečného skotu a celkem vyrovnané poptávky a nabídky spotřebitelská cena nepatrně vzrostla (o 1,2 %). Snížení cen vepřového a drůbežího masa se promítlo do cen uzenářského zboží, avšak dynamika poklesu byla podstatně nižší než u výsekového masa.

Odlišně od předchozího roku se vyvíjely i spotřebitelské ceny ovoce a ovocných výrobků. Zatímco v roce 2001 vykazovaly nejvyšší přírůstek ze všech potravinových skupin, v roce 2002 jejich cenová hladina klesla meziročně o 2,7 %. Cenový posun byl způsoben snížením cen jižního ovoce (v roce 2001 nárůst o 18,1 %, v roce 2002 pokles o 3,3 %); cena ovoce mírného pásma setrvala na úrovni roku 2001.

V podstatě stagnaci vykazovaly ceny skupin pekárenské výrobky, mléko, mléčné výrobky, vejce, dále ryby a rybí výrobky a cukr a výrobky z cukru.

Přestože se CZV obilovin v důsledku nadměrné sklizně (v marketingovém roce 2001/02) a ztížených vývozních možností značně snížily, spotřebitelské ceny pekárenských výrobků tento vývoj nenásledovaly a v souladu s vývojem CPV se v porovnání s cenami roku

2001 téměř nezměnily (index 99,7). Z jednotlivých zástupců došlo k mírnému poklesu cen u pšeničné mouky, chleba, běžného pečiva a těstovin; ceny ostatních pekárenských výrobků nepatrně vzrostly.

Shodnou cenovou úroveň jako v předchozím roce si v průměru zachovala agregovaná skupina mléko, mléčné výrobky, vejce. Vývoj uvnitř skupiny byl však diferencovaný. V souvislosti s významným poklesem světových cen, silnou domácí měnou a nadměrnými cenově příznivými dovozy se snížila spotřebitelská cena konzumního mléka o 1,8 %. Naproti tomu rok od roku narůstající poptávka způsobila mírný růst cen sýrů (o 2,3 %) a ostatních mléčných výrobků (o 1,5 %). Hluboký propad nastal u cen vajec. Po stabilizovaném vývoji v roce 2001 vlivem dostatečné tuzemské nabídky, poklesu CZV a vysokého dovozu (za ceny pohybující se výrazně pod hranicí rentability) cenová hladina vajec prudce klesla (téměř o 14 %) a dostala se na nejnižší úroveň od roku 1996 (s výjimkou roku 1999).

V rámci komodity cukr a výrobky z cukru se snížila cena cukru, naopak stouply ceny cukrovinek a cukrářských výrobků (zhruba o 2 - 4 %), tj. výrobků s vyšším podílem ostatních surovin a s vysokým podílem přidané práce.

Mírným nárůstem spotřebitelských cen v roce 2002 vzhledem k roku 2001 se vyznačovaly oleje a tuky (index 101,7). Cenový růst byl způsoben především zvýšením cenové hladiny másla. Přestože cena másla po celá tři čtvrtletí roku 2002 postupně klesala (zejména v důsledku vysokých, cenově příznivých dovozů), vlivem zvýšení v posledním čtvrtletí roku 2001 i 2002 meziročně stoupla o 4,6 %. Cena sádla se po markantním vzestupu v roce 2001 - podobně jako u vepřového masa - snížila, avšak tempo poklesu (na rozdíl od předchozích let) bylo podstatně pomalejší než u vepřového masa. Cenová úroveň rostlinných tuků a olejů zůstala přibližně stejná jako v roce 2001.

Jedinou potravinovou skupinou, která vykazovala citelný pohyb cen směrem nahoru, byla zelenina, zeleninové výrobky a brambory. Dynamika průměrného cenového růstu uvedené skupiny byla rychlejší než celková inflace o 3,9 procentního bodu. Snížení produkce jak zeleniny, tak i brambor v důsledku nepříznivého průběhu počasí (v marketingovém roce 2001/02) mělo za následek zvýšení spotřebitelských cen u obou komodit. Ceny čerstvé zeleniny stouply o 5,2 %, ceny zeleninových výrobků rostly méně dynamicky. Po mírném poklesu v roce 2001 vzrostla cena brambor o 13,5 %, což představuje nejvyšší cenový skok ze všech sledovaných komodit.

Cenový vývoj nealkoholických nápojů nebyl rovnoměrný. Zatímco ceny skupiny káva, čaj, kakao v porovnání s rokem 2001 znatelně snížily svou úroveň, ceny minerálních a stolních vod, šťáv a ostatních nealkoholických nápojů v průměru stagnovaly.

3.4 Komoditní burzy agrárního typu

V ČR pozvolna stoupá význam a prestiž burzovního obchodování s agrárními komoditami. Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, spolu se zákonem

č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ukládá státu povinnost podporovat vznik a fungování komoditních burz. V současné době obchoduje na základě povolení MZe celkem 5 komoditních burz, které při poměrně vysoké nabídce a poptávce z roční produkce (5 - 10 %) jednotlivých zemědělských komodit zobchodují cca 1 - 3 %. Jde převážně o obiloviny a olejniny, v menší míře o živočišné produkty (jatečný skot a prasata).

Celkově převládají obchody promptního charakteru, tj. s fyzickým vypořádáním do 30 dnů. V menší míře se postupně prosazují termínové, případně i dodávkové obchody, které mají charakter dlouhodobého plnění. Hlavní význam burzovních obchodů spočívá mj. v indikaci či predikaci ceny, tj. v cenové tvorbě jednotlivých zemědělských komodit. Snahou je pohybovat se při nabídce a poptávce v cenově obchodovatelném pásmu s cílem najít optimální cenovou hladinu, a tak zajistit spárováním nabídky s poptávkou následný prodej.

Výsledné burzovní ceny nepodléhají jiným vlivům (světová cena apod.), než je stávající poptávka a nabídka, resp. tržní prostředí v daném regionu a jsou tudíž nejpravděpodobnější v daném čase a prostředí. I když se jedná o tzv. volné zboží (převážně přebytkové bez smluvních vazeb), je snaha postupně a citlivě navyšovat ceny tak, aby konečná marže byla přijatelná pro obě strany. Výsledné cenové relace u jednotlivých obchodovaných komodit jsou velmi aktuální a slouží např. i bankovnímu sektoru k ocenění zásob. Pravidelnou cenovou prezentací na webových stránkách jednotlivých komoditních burz, včetně odborné publikace v tisku, dochází ke zprůhlednění agrárního trhu, což přispívá k posílení všeobecného cenového povědomí u odborné zemědělské veřejnosti. Členy komoditní burzy mohou být i zemědělské podniky a odbytové organizace.

Každá z povolených komoditních burz má své specifické zaměření potvrzené „Statutem“, takže se liší nejen způsobem prodeje, ale i svým základním zaměřením. Nejvýznamnějšími burzami jsou Plodinová burza Brno, Komoditní burza Praha a Obchodní burza Hradec Králové.

Plodinová burza Brno obchoduje převážně s rostlinnými komoditami velkoobjemového charakteru, tj. obilovinami, olejinami, luštěninami, ale v případě zájmu je schopna zajistit obchodování i s dalšími komoditami. Na této plodinové burze se obchoduje tradičním způsobem v pravidelných 14denních intervalech. Burza obchoduje na principu otevřeného členství.

Komoditní burza Praha vznikla v červnu 2002. Jejími zakladateli jsou české společnosti s působností v oblasti zemědělství a kapitálového trhu (Holding Českomoravská plemenářská unie, a. s., odbytové družstvo CENTRUM a RM-SYSTÉM). Tato burza používá plně elektronický obchodní a vypořádávací systém, je univerzální burzou připravenou obchodovat se širokou škálou komodit a výsledky obchodů jsou účastníkům k dispozici ihned po uzavření obchodu.

Obchodní burza Hradec Králové obchoduje zejména se zemědělskými produkty rostlinné i živočišné produkce a s produkty jejich zpracování. Na burze je možné uzavírat obchody promptní, termínové, opční a pomocné.

3.5 Agrární zahraniční obchod

3.5.1 Obecná charakteristika základních tendencí v agrárním zahraničním obchodě

Zahraniční obchod s agrárními produkty bez rozlišení celních režimů (souhrn zahraničního obchodu v režimu volného oběhu zboží a obchodu v ostatních celních režimech) byl v roce 2002 realizován v hodnotě 114 376 mil. Kč. Vyvezeno bylo zboží za 45 229 mil. Kč a odpovídající dovoz činil 69 147 mil. Kč. Bilance agrárního zahraničního obchodu vykazovala tudíž schodek 23 918 mil. Kč. Rozhodující podíl uvedeného agrárního vývozu a dovozu představovaly obchodní operace provedené v režimu volného oběhu zboží. Z celkového obratu bylo 88,1 % realizováno v režimu volného oběhu, z dovozu 94,3 % a z vývozu 78,7 %. Schodek bilance agrárního zahraničního obchodu v roce 2002 v režimu volného oběhu zboží byl o 24 % vyšší než odpovídající pasivum bez rozlišení celních režimů.

TA3.5/01 - Podíl agrárního zahraničního obchodu na celkovém zahraničním obchodu ČR (%)¹⁾

Ukazatel	Podíl na hodnotě ukazatele za ČR celkem		
	2001	2002	meziroční index
Obrat agrárního zahraničního obchodu	4,47	4,44	99,33
Agrární vývoz	3,90	3,61	92,56
Agrární dovoz	5,00	5,21	104,20
Saldo agrárního zahraničního obchodu	16,97	32,12	189,28

1) Bez rozlišení celních režimů.

Pramen: Celní statistika

Zpracoval: J. Vološin (VÚZE)

Podíl agrárního zboží na celkovém zahraničním obchodu ČR se dlouhodobě kontinuálně snižuje. Tento trend je shodný s vývojem zbožové skladby zahraničního obchodu většiny vyspělých průmyslových zemí a je do značné míry ovlivněn dlouhodobým poklesem reálných cen agrárních produktů i poklesem nominálních cen rozhodujících agrárních komodit ve druhé polovině uplynulé dekády na mezinárodním trhu. Jestliže participovalo agrární zboží na obratu celkového zahraničního obchodu ČR v roce 1997 6,28 %, v roce 2002 byl tento podíl již pouze 4,44 %. Podíl agrárních produktů na mezinárodním obchodu se také globálně setrvale snižuje a koncem uplynulého tisíciletí byl již pouze 9 % (tab. TA3.5/01).

Zpomalení hospodářského vývoje v roce 2002, zejména v rozhodujících zemích EU, projevující se poklesem poptávky na relevantních trzích, ale zejména povodně, které postihly domácí agrární sektor, ovlivnily nepříznivě bilanční výsledky českého agrárního zahraničního obchodu.

Navzdory dlouhodobému růstu jeho obratu (v roce 2002 byl obrat českého agrárního zahraničního obchodu o 7 860 mil. Kč, tj. o 7,4 % vyšší než průměrný roční obrat v období 1997 - 2001), došlo v roce 2002 k meziročnímu poklesu hodnoty aktivního i pasivního agrárního zahraničního obchodu a jeho obrat (bez rozlišení celních režimů) se snížil o 4 373 mil. Kč, tj. o 3,7 %. Rozhodující vliv na tento pokles mělo výrazné meziroční snížení vývozu o 4 244 mil. Kč, tj. o 8,6 %, které bylo také důsledkem - kromě uvedených faktorů konjunkturálních a meteorologických - posílení kurzu české koruny k rozhodujícím měnám, ve kterých je realizován český zahraniční obchod. Hodnota agrárního vývozu se nicméně v porovnání s průměrem pětiletí 1997 - 2001 v roce 2002 zvýšila o 1 831 mil. Kč (o 4,2 %) a komentovaný vývoz vykazuje dlouhodobě poněkud vyšší dynamiku než paralelní dovoz.

Hodnota agrárního dovozu v roce 2002 byla o 6 029 mil. Kč, tj. o 9,6 % vyšší, než činil roční průměr pětiletí 1997 - 2001, meziročně však prakticky stagnovala, resp. poklesla pouze o 130 mil. Kč, tj. o 0,2 %.

Vzhledem k neporovnatelně výraznějšímu snížení agrárního vývozu v porovnání s poklesem hodnoty dovozu se také v roce 2002 zhoršila bilance tohoto zbožíového segmentu českého zahraničního obchodu. K prohloubení pasiva přitom došlo již druhým rokem po sobě a hodnota bilančního schodku v roce 2002 ve výši 23 918 mil. Kč je nejvyšší od roku 1993. Pasivní saldo meziročně vzrostlo o 4 114 mil. Kč, tj. o 20,2 % a bylo také o 4 197 mil. Kč (o 21,3 %) vyšší, než činil roční průměr schodku za období 1997 - 2001.

Vztah agrárního vývozu k dovozu se v roce 2002 zhoršil jak v porovnání s rokem 2001, tak s průměrnou proporcí vývozu a dovozu v období 1997 - 2001. Stupeň krytí dovozu vývozem, který za celé pětiletí 1997 - 2001 činil 68,8 %, poklesl v roce 2002 na 65,4 %.

TA3.5/02 - Podíl kompetitivních komodit na celkovém agrárním zahraničním obchodu ČR (%)¹⁾

Ukazatel	Podíl na hodnotě ukazatele za ČR celkem		
	2001	2002	meziroční index
Obrat agrárního zahraničního obchodu	71,75	68,14	94,97
Agrární vývoz	92,38	84,24	91,19
Agrární dovoz	57,75	57,60	99,74
Saldo agrárního zahraničního obchodu	6 205,5	-1 727,5	-

1) Bez rozlišení celních režimů.

Pramen: Celní statistika

Zpracoval: J. Vološin (VÚZE)

Z celkového obratu agrárního zahraničního obchodu v roce 2002 bylo 31,9 % realizováno v obchodě s produkty jiných podnebních pásem a s produkty moře. Na hodnotě vývozu participovalo nekompetitivní zboží 15,8 % a na dovozu 42,4 %. Poprvé od roku 1993 však vykázala bilance agrárního zahraničního obchodu s produkty mírného pásma schodek (tab. TA3.5/02).

3.5.2 Teritoriální skladba agrárního zahraničního obchodu

Český agrární zahraniční obchod se v roce 2002 teritoriálně dále polarizoval. Státy EU a CEFTA participovaly na jeho obratu 78,0 % (v roce 2001 pouze 75,2 %), na dovozu 76,4 % (73,8 % v roce 2001) a na vývozu 80,8 % (77,5 % v roce 2001).

Nejvýznamnějším obchodním partnerem českého agrárního sektoru byly členské státy EU. Hodnota obratu obchodu s EU (v režimu volného oběhu zboží) se v roce 2002 zvýšila meziročně o 678,8 mil. Kč, tj. o 1,5 % a dosáhla 47 562,6 mil. Kč. Se státy EU, které v roce 2001 participovaly na celkovém českém agrárním zahraničním obchodě 45,4 %, jsme realizovali 47,2 % jeho obratu. Z agrárního vývozu bylo realizováno v EU 36,9 % (v porovnání s 35,5 % v roce 2001), jeho celková hodnota odpovídající této destinaci se však meziročně snížila o 695,5 mil. Kč, tj. o 5,0 %. Význam EU jako dodavatele agrárního zboží také vzrostl. Podíl EU na odpovídajícím dovozu (v roce 2001 činil 51,4 %) se zvýšil na 52,8 %. Hodnota dovezeného agrárního zboží, na rozdíl od vývozu, meziročně vzrostla o 1 374,3 mil. Kč (o 4,2 %). Důsledkem uvedených změn byl meziroční nárůst pasivního salda obchodu s EU o 2 069,8 mil. Kč, tj. o 10,7 %. Dlouhodobě nepříznivé proporce českého agrárního zahraničního obchodu s EU se tak dále zhoršily. Stupeň krytí dovozu vývozem, který v roce 2001 byl pouze 41,8 %, se dále snížil na 38,1 %. Schodek bilance obchodní směny agrárních produktů s EU byl v roce 2002 o 8 219,4 mil. Kč (o 62,7 %) vyšší než odpovídající hodnota vývozu.

Druhým tradičně nejvýznamnějším zahraničněobchodním partnerem v agrárním zbožíovém segmentu jsou země Středoevropské dohody o volném obchodu. Jejich podíl na obratu našeho agrárního zahraničního obchodu se meziročně zvýšil z 29,8 % v roce 2001 na 30,8 % a dosáhl nominálně 31 010,2 mil. Kč. Také v této relaci bylo zvýšení obratu pouze výsledkem růstu dovozu. Zatímco agrární vývoz do zemí CEFTA, který v roce 2001 odpovídal 42,0 % hodnoty celkového agrárního vývozu, poklesl o 739,5 mil. Kč (tj. o 4,5 %), vzrostl jeho podíl na celkové hodnotě agrárního vývozu na 43,9 %. Země CEFTA byly však i nadále nejvýznamnější destinací našich zemědělsko-potravinářských produktů. Pasivní zahraniční obchod s agrárním zbožím v této relaci, který participoval v roce 2001 na celkovém dovozu 22,4 %, meziročně vzrostl o 1 005,1 mil. Kč (o 7,0 %) a podíl zemí CEFTA na celkovém dovozu se zvýšil na 23,6 %. Aktivum bilance agrárního obchodu se státy CEFTA se snížilo o 1 744,6 mil. Kč, tj. o 87,5 % a stupeň krytí dovozu vývozem do této skupiny zemí poklesl ze 113,9 % v roce 2001 na 101,6 % v roce 2002.

Ve vnějších obchodních vztazích agrárního sektoru hraje významnou roli Slovensko. Agrární zahraniční obchod se Slovenskem je dlouhodobě aktivní, v roce 2002 ale toto aktivum meziročně pokleslo o 1 521,1 mil. Kč (o 38,1 %). Slovenská republika se v roce 2001 podílela na celkovém obratu agrárního zahraničního obchodu 16,4 % a přestože hodnota tohoto obratu meziročně poklesla o 440,9 mil. Kč (tj. o 2,6 %), uvedený podíl se nezměnil. Slovensko je v daném zbožíovém segmentu zahraničního obchodu naším nejvýznamnějším

partnerem mezi státy CEFTA. Na obratu se signatáři CEFTA participovalo 55,1 % v roce 2001, resp. 53,2 % v roce 2002. Velmi významné je toto teritorium zejména pro český agrární vývoz. Přestože odpovídající hodnota vývozu meziročně poklesla o 981 mil. Kč, tj. o 9,4 %, participovalo Slovensko na celkovém agrárním vývozu 26,7 % (v porovnání s 26,9 % v roce 2001), na vývozu do zemí CEFTA dokonce 60,7 % (proti 64,0 % v roce 2001). Pozice Slovenska jako dodavatele zemědělsko-potravinářských produktů je relativně méně významná. Přestože se v roce 2002 agrární dovoz z této relace zvýšil meziročně o 540,1 mil. Kč (o 8,3 %), odpovídal pouze 10,8 % hodnoty celkového dovozu (v roce 2001 10,1 %). Na celkovém agrárním dovozu ze zemí CEFTA se však Slovensko podílelo 45,6 %.

TA3.5/03 - Vývoj teritoriální skladby agrárního zahraničního obchodu ČR (mil. Kč)

Region-země	Vývoz			Dovoz			Saldo		
	2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index
EU	13 809,9	13 114,4	95,0	33 073,9	34 448,2	104,2	-19 264,0	-21 333,8	110,7
EFTA	261,8	243,2	92,9	455,6	657,8	144,4	-193,8	-414,6	213,9
OSVTE	1 106,5	987,6	89,3	4 508,9	4 085,4	90,6	-3 402,4	-3 097,8	91,0
CEFTA	16 369,2	15 629,7	95,5	14 375,4	15 380,5	107,0	1 993,8	249,2	12,5
z toho - SR	10 471,8	9 490,8	90,6	6 475,5	7 015,6	108,3	3 996,3	2 475,2	61,9
RZ	3 638,3	2 298,5	63,2	10 609,7	9 848,2	92,8	-6 971,4	-7 549,7	108,3
SNS	1 445,5	1 301,6	90,0	253,8	268,7	105,9	1 191,7	1 032,9	86,7
Ostatní regiony	2 325,1	1 999,4	86,0	1 040,4	533,0	51,2	1 284,7	1 466,4	114,1
Celkem	38 956,3	35 574,4	91,3	64 317,7	65 221,8	101,4	-25 361,4	-29 647,4	116,9

Pramen: Celní statistika

Zpracoval: J. Vološin (VÚZE)

Rozvojové země byly třetí nejvýznamnější teritoriální skupinou pro český agrární zahraniční obchod i přesto, že odpovídající obrat obchodu se v roce 2002 meziročně o 2 101,3 mil. Kč (tj. o 14,8 %) snížil. Početná skupina rozvojových zemí je pro český agrární sektor především dodavatelem. Na celkovém dovozu se v roce 2001 podílela 16,5 %, vzhledem k poklesu jeho hodnoty o 761,5 mil. Kč (o 7,2 %) se tento podíl v roce 2002 snížil na 15,1 %. Vývoz zemědělských a potravinářských produktů do rozvojových zemí, jehož zbožová skladba je velmi chudá, má menší význam. V roce 2002 meziročně poklesl o 1 339,8 mil. Kč (o 36,8 %) a jeho podíl na celkovém českém agrárním vývozu se snížil z 9,3 % na 6,5 %. Důsledkem nerovnoměrných změn hodnot vývozu a dovozu v této relaci byl vzrůst pasiva teritoriální bilance v roce 2002 o 578,3 mil. Kč, tj. o 8,3 %.

Ostatní teritoriální skupiny měly pro český agrární zahraniční obchod menší význam. Skupina Ostatních států s vyspělou tržní ekonomikou (OSVTE) participovala na obratu zemědělsko-potravinářského zahraničního obchodu v roce 2002 pouze 5,0 %, když hodnota odpovídajícího obchodu meziročně poklesla o 542,4 mil. Kč, tj. o 9,7 %. Někdejší významná destinace pro vývozní agrární sortiment - SNS - ztrácí kontinuálně na významu a v roce 2002 se obchod s touto skupinou zemí podílel na celkovém obratu agrárního zahraničního obchodu pouze 1,6 %.

3.5.3 Komoditní skladba agrárního zahraničního obchodu

Vzrůst pasivního salda bilance agrárního zahraničního obchodu v roce 2002 byl rozhodující měrou ovlivněn propadem hodnoty vývozu významných exportních agregací. K největšímu meziročnímu poklesu hodnoty vývozu došlo u Mléka a mléčných výrobků o 2 379,6 mil. Kč (tj. o 31,0 %). Výrazné snížení hodnoty vývozu nastalo také u vývozu Olejnatých semen (o 691,7 mil. Kč, tj. o 14,4 %), Živočišných a rostlinných tuků a olejů (o 538,8 mil. Kč, tj. o 32,0 %) a Cukru a cukrovinek (o 462,8 mil. Kč, resp. o 26,8 %). Méně výrazná meziroční snížení hodnoty vývozu nastala nicméně u dalších jedenácti zbožových agregací. Značné zvýšení hodnoty vývozu v roce 2002 bylo naopak docíleno v agregaci Různé potravinové přípravky (o 923,0 mil. Kč, tj. o 46,5 %) a Mlýnské výrobky, slad a škroby (o 583,0 mil. Kč, resp. o 46,9 %).

Zbožová skladba agrárního vývozu se ani v roce 2002 podstatně nezměnila. Dominantní exportní skupinou i přes uvedený pokles zůstává Mléko a mléčné výrobky, následují Nápoje a lihoviny a Olejnatá semena a plody. Spolu s Různými potravinovými přípravky, Masem a Přípravky z obilí představuje vývoz uvedených šesti rozhodujících agregací 58,7 % hodnoty celého agrárního vývozu v režimu volného oběhu zboží v roce 2002. Charakteristickým rysem ve zbožové struktuře agrárního vývozu je dlouhodobý kontinuální růst podílu skupiny Různé potravinové přípravky.

Ani ve zbožové skladbě dovozu nedošlo v roce 2002 k větším změnám. Dominantními agregacemi jsou dlouhodobě Ovoce a ořechy, Zelenina a Zbytky a odpady v potravinářském průmyslu, krmiva. V posledních letech se mezi hlavními skupinami dovozu objevuje agregace Různé potravinové přípravky. Uvedené čtyři nomenklaturní skupiny spolu s Nápoji a lihovinami, Přípravky z obilí a Přípravky ze zeleniny a ořechů v roce 2002 představovaly 57,9 % celkové hodnoty agrárního dovozu. Je zřejmé, že struktura dovozu je diverzifikovanější, než je tomu u vývozu. Komplex ovoce a zeleniny (skupiny Ovoce a ořechy, Zelenina a hlízy a Přípravky ze zeleniny a ovoce) tvoří přitom již 25,3 % celkové hodnoty agrárního dovozu.

Ke zhoršení bilance českého agrárního zahraničního obchodu v roce 2002 přispěly meziroční nárůsty hodnot dovozu zejména Zeleniny a hlíz o 504,5 mil. Kč (o 10,4 %), Mléka a mléčných výrobků o 431,8 mil. Kč (o 15,4 %), Ovoce a ořechů o 424,5 mil. Kč (tj. o 5,7 %) a Masa a drobů o 382,4 mil. Kč (tzn. o 15,1 %). Současně však výrazně poklesla hodnota dovozu Tabáku a tabákových výrobků o 546,3 mil. Kč (o 24,1 %) a Kávy, čaje a koření o 425,4 mil. Kč (tj. o 21,6 %). Menší meziroční snížení hodnoty dovozu lze zaznamenat ještě u dalších osmi zbožových skupin.

Ve zbožové skladbě posuzované ve spektru bilancí jednotlivých agregací (tab. TA3.5/04) došlo v roce 2002 k nejvýraznější změně u Mléka a mléčných výrobků.

Tradiční vysoké aktivum v zahraničním obchodě s českými mlékárenskými výrobky se meziročně snížilo o 2 811,5 mil. Kč, tj. o 57,5 %.

TA3.5/04 - Vývoj komoditní skladby agrárního zahraničního obchodu ČR v režimu volného oběhu zboží

CN	Komodity	Vývoz			Dovoz			Saldo		
		podíl na agrárním vývozu (%)		meziroční index	podíl na agrárním dovozu (%)		meziroční index	mil. Kč		meziroční index
		2001	2002		2001	2002		2001	2002	
01	Zivá zvířata	3,80	4,13	108,76	0,54	0,69	129,08	1 135,37	1 018,55	89,71
02	Maso a droby	5,69	5,58	97,97	3,95	4,48	113,45	-323,74	-939,82	290,30
03	Ryby, koryši, měkkýši a ost. vod. bezobr.	2,90	3,18	109,62	2,75	2,39	87,03	-636,92	-428,03	67,20
04	Mléko a mléc. výrobky, ptačí vejce, med	19,73	14,92	75,61	4,35	4,95	113,84	4 889,94	2 078,49	42,51
05	Ost. živ. produkty	0,71	1,36	190,91	1,54	1,58	102,69	-709,66	-544,06	76,67
06	Živé rostliny a květinář. výr.	0,35	0,53	151,22	2,99	3,23	107,98	-1 786,69	-1 917,65	107,33
07	Zelenina, poživatel. rostl., kořeny, hlízy	1,43	1,23	86,20	7,53	8,20	108,88	-4 288,30	-4 911,16	114,52
08	Ovoce, ořechy	1,86	2,03	109,11	11,59	12,08	104,23	-6 729,78	-7 156,94	106,35
09	Káva, čaj, maté, koření	1,50	1,39	92,74	3,06	2,36	77,29	-1 384,26	-1 048,21	75,72
10	Obilí	2,27	2,26	99,75	1,62	1,86	114,49	-159,22	-405,68	x
11	Mlýn. výrobky, slad, škroby apod.	3,19	5,13	160,87	0,50	0,57	113,28	921,00	1 456,14	158,10
12	Olejn. semena a plody	12,35	11,58	93,76	2,76	2,38	86,12	3 033,15	2 566,67	84,62
13	Rostl. výtažky a šťavy	0,42	0,64	149,73	0,49	0,54	110,13	-148,02	-123,90	83,71
14	Rostl. pletací materiály	0,01	0,01	94,51	0,15	0,12	79,25	-93,84	-75,22	80,16
15	Živoč. a rostl. tuky a oleje	4,32	3,21	74,44	4,94	4,62	93,47	-1 497,04	-1 869,87	124,90
16	Přípr. z masa, ryb, koryšů ap.	2,14	1,37	64,05	2,67	2,51	93,75	-885,89	-1 147,36	129,51
17	Cukr a cukrovinky	4,43	3,55	80,16	2,45	2,33	95,13	149,79	-257,41	x
18	Kakao a kakaové přípravky	3,04	3,57	117,36	5,02	4,81	95,96	-2 040,19	-1 868,49	91,58
19	Přípravky z obilí	4,83	5,21	107,69	6,48	6,47	99,80	-2 286,05	-2 367,38	103,56
20	Přípr. ze zeleniny, ovoce, ořechů aj.	2,31	2,65	114,52	4,88	5,05	103,51	-2 236,23	-2 350,59	105,11
21	Různé potravinové přípravky	5,09	8,17	160,45	9,30	9,08	97,72	-3 995,65	-3 018,18	75,54
22	Nápoje, lihové tekutiny a ocet	12,42	13,25	106,65	6,01	6,14	102,09	971,56	708,83	72,96
23	Zbytky a odpady v potr. prům., krmivo	5,13	4,87	94,86	10,91	10,92	100,13	-5 016,53	-5 391,59	107,48
24	Tabák a tabákové výrobky	0,05	0,18	333,42	3,52	2,64	74,83	-2 244,19	-1 654,59	73,73
	Celkem	100,00	100,00	x	100,00	100,00	x	-25 361,39	-29 647,46	116,90

1) Předběžné údaje ke dni 25. 03. 2003.

Pramen: Celní statistika

Zpracoval: J. Vološin (VÚZE)

Jednou z příčin prohloubení schodku bilance českého agrárního zahraničního obchodu v roce 2002 byla také velmi silná redukce průměrných vývozních jednotkových cen (unit value). Průměrná kilogramová cena vyváženého zboží meziročně poklesla o 8,83 Kč, tj. o 59,4 %. V porovnání s průměrnou kilogramovou cenou dovozní byla odpovídající vývozní cena nižší o 15,2 Kč, tj. o 71,5 %. Ze čtyřiaadvaceti nomenklaturních skupin agrárního zboží došlo ke snížení průměrné jednotkové ceny u sedmnácti, v některých skupinách byla tato změna velmi podstatná (tab. TA3.5/05). K poklesu došlo souběžně také u dvaceti agregací dovozních, snížení však bylo mnohem méně výrazné. Disproporce mezi průměrnými jednotkovými cenami agrárního vývozu a dovozu jsou nepochybně jednou z hlavních příčin trvalého schodku platební bilance agrárního zahraničního obchodu a jejich zdrojem je především zbožová skladba vývozu, která je naplňována produkty s nízkou mírou přidané hodnoty. V roce 2002 musel český agrární sektor k vytvoření platebních prostředků na dovoz jedné tuny zemědělsko-potravinářského zboží vyvézt 3,5 t vlastní produkce.

TA3.5/05 - Směnné relace v agrárním zahraničním obchodu ČR v letech 2001 - 2002¹⁾ (Kč/kg)

CN	Komoditní agregace	Dovoz			Vývoz			TT ²⁾ %
		2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index	
01	Živá zvířata	306,34	120,70	39,40	74,08	62,49	84,35	214,09
02	Maso a droby	45,42	41,74	91,90	66,47	53,03	79,78	86,81
03	Ryby, korýši, měkkýši a ost. vod. bezobr.	55,81	51,86	92,92	90,77	93,24	102,72	110,55
04	Mléko a mléč. výrobky, ptačí vejce, med	32,86	30,84	93,85	48,80	37,78	77,42	82,49
05	Ost. živ. produkty	42,07	38,29	91,01	48,69	47,00	96,53	106,06
06	Živé rostliny a květinář. vyr.	48,89	49,91	102,09	15,11	21,34	141,23	138,34
07	Zelenina, poživatel. rostl., kořeny, hlízy	15,34	13,99	91,20	9,89	11,06	111,83	122,62
08	Ovoce, ořechy	16,52	16,41	99,33	11,43	6,95	60,80	61,21
09	Káva, čaj, maté, koření	48,13	39,57	82,21	75,76	66,40	87,65	106,61
10	Obilí	9,44	8,14	86,23	4,82	3,46	71,78	83,25
11	Mlýn. výrobky, slad, škroby apod.	11,84	12,00	101,35	9,24	8,56	92,64	91,41
12	Olejn. semena a plody	23,24	25,95	111,66	10,97	11,48	104,65	93,72
13	Rostl. výtažky a šťávy	202,87	192,82	95,05	400,79	317,85	79,31	83,44
14	Rostl. pletací materiály	49,01	42,58	86,88	41,50	44,73	107,78	124,06
15	Živoč. a rostl. tuky a oleje	16,67	18,33	109,96	17,50	17,57	100,40	91,31
16	Přípr. z masa, ryb, koryšů ap.	72,22	69,53	96,28	52,73	52,46	99,49	103,34
17	Cukr a cukrovinky	17,74	16,01	90,25	11,19	9,74	87,04	96,45
18	Kakao a kakaové přípravky	51,69	50,55	97,79	56,86	58,75	103,32	105,65
19	Přípravky z obilí	52,95	46,91	88,59	35,58	34,06	95,73	108,05
20	Přípr. ze zeleniny, ovoce, ořechů aj.	23,93	23,64	98,79	23,24	23,09	99,35	100,57
21	Různé potravinové přípravky	75,68	75,23	99,41	36,31	33,03	90,97	91,51
22	Nápoje, lihové tekutiny a ocet	17,96	15,97	88,92	6,96	1,20	17,24	19,39
23	Zbytky a odpady v potr. prům., krmivo	11,14	9,62	86,36	5,40	4,65	86,11	99,72
24	Tabák a tabákové výrobky	175,94	155,15	88,18	300,01	231,84	77,28	87,63
	Celkem	23,18	21,19	91,42	14,86	6,03	40,58	44,39

1) V režimu volného oběhu zboží.

2) TT = "terms of trade" = meziroční index vývozu / meziroční index dovozu * 100.

Pramen: Celní statistika

Zpracoval: J. Vološin (VÚZE)

3.6 Trh s půdou

Trh s půdou v České republice v roce 2002 doznal značného oživení. Významnou měrou k tomu přispěly prodeje zemědělských pozemků ve vlastnictví státu. Počet prodejů pozemků ve vlastnictví státu se proti roku 2001 zvýšil přibližně 3krát, a to z 11 076 prodejů v roce 2001 na 32 332 prodejů. Výměra prodané zemědělské půdy se zvýšila dokonce čtyřnásobně.

Průměrná výměra prodávaného pozemku v roce 2002 meziročně vzrostla o více než 40 %, přičemž průměrná cena za 1 m² se proti roku 2001 snížila o přibližně 20 %, a to z 5,56 Kč/m² na 4,46 Kč/m² (tab. TA3.6/01). Celková výměra převedené státní půdy do soukromého vlastnictví za období od 25. 5. 1999 do 31. 12. 2002 představuje 49,4 tis. ha, tj. 9,8 % z celkové předpokládané nabídky státní půdy (500 tis. ha).

TA3.6/01 - Prodej pozemků ve vlastnictví státu a kupní cena

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Počet pozemků	11 076	32 332	291,91
Celková výměra (ha)	9 054,30	37 762,00	417,06
Průměrná výměra (ha)	0,82	1,16	141,90
Kupní cena (Kč/m ²)	5,56	4,46	80,24

Pramen: PF ČR

Zpracoval: J. Němec (VÚZE)

Počet prodejů a nákupů zemědělských pozemků od ostatních vlastníků (převážně fyzických osob) se proti roku 2001 snížil řádově o jeden tisíc prodejů, avšak výměra prodané zemědělské půdy se zvýšila přibližně ze 40 tis. ha na 41 tis. ha.

Veškerá prodávaná zemědělská půda (státní a ostatní) v roce 2002 představovala přibližně 79 tis. ha.

Tržní ceny zemědělské půdy pro zemědělské účely s výměrou nad 5,0 ha v roce 2002 výrazně poklesly, a to z 5,69 Kč/m² v roce 2001 na 3,51 Kč/m² (tj. o 38,3 %) Ceny těchto pozemků ovlivnily celkovou průměrnou tržní cenu zemědělské půdy, která poklesla ze 34,56 Kč/m² v roce 2001 na 32,31 Kč/m² (tj. o 6,5 %). Naopak, tržní ceny zemědělské půdy pro nezemědělské účely s výměrou do 1,0 ha se v roce 2002 opět zvýšily, a to z 108,80 Kč/m² v roce 2001 na 121,09 Kč/m² (tj. o 11,3 %, viz tab. TA3.6/02).

TA3.6/02 - Tržní ceny zemědělské půdy podle velikostních kategorií (Kč/m²)

Výměra pozemků	1993	1998	1999	2000	2001	2002	1993-2002
Do 1 ha	27,50	101,94	79,45	92,61	108,80	121,09	80,02
1 - 5 ha	12,96	17,42	9,60	13,54	20,01	24,54	15,59
Nad 5 ha	3,68	4,10	6,57	4,99	5,69	3,51	5,04
Průměr	13,48	31,84	25,42	27,41	34,56	32,31	25,76

Pramen: Výběrové šetření VÚZE o tržních cenách zemědělské půdy (grant NAZV QC 0261)

Zpracoval: E. Vrbová (VÚZE)

Průměrné tržní ceny pozemků v členění podle jednotlivých kultur za období 1993 - 2002 jsou uvedeny v tab. TA3.6/03. Z celkového zemědělského půdního fondu pro zemědělské využití se nejvíce prodávala orná půda a zahrady. V zanedbatelném množství se prodávaly chmelnice (0,07 %) a vinice (0,09 %). Průměrná tržní cena zemědělské půdy pro zemědělské využití za uvedené období (výměra nad 5,0 ha) představovala 5,04 Kč/m², tj. přibližně úroveň úřední ceny (5,02 Kč/m²) podle cenových předpisů MF.

**TA3.6/03 - Průměrné tržní ceny zemědělských kultur
využívaných k zemědělským účelům¹⁾ v letech 1993 - 2002**

Zemědělská kultura	Průměrná tržní cena (Kč/m ²)	Počet prodejů (%)
Orná půda ¹⁾	6,67	40,30
Chmelnice ²⁾	9,07	0,07
Vinice ²⁾	23,81	0,09
Ovocný sad ²⁾	57,25	1,57
Zahrada ¹⁾	11,57	30,11
Trvalý travní porost ¹⁾	2,69	24,72
Celky ^{1, 3)}	3,39	3,14
Zemědělská půda celkem ¹⁾	5,04	100,00

1) Prodeje pozemků s výměrou nad 5 ha.

2) Prodeje pozemků bez ohledu na výměru.

3) Zemědělská půda nezatříděná do jednotlivých kultur.

Pramen: Výběrové šetření VÚZE o tržních cenách zemědělské půdy (grant NAZV QC 0261)

Zpracoval: E. Vrbová (VÚZE)

Nedílnou součástí trhu s půdou jsou nájemní vztahy. V roce 2002 výše nájemného za zemědělskou půdu nedoznala výrazných rozdílů proti roku 2001.

TA3.6/04 - Průměrný nájem na 1 ha pronajaté půdy podle výrobních oblastí (Kč/ha)

Výrobní oblast	Fyzické osoby			Právnícké osoby		
	2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index
Kukuřičná	1 083	1 494	137,95	975	926	94,97
Repařská	1 159	1 295	111,73	889	892	100,34
Bramborářská	559	552	98,75	478	463	96,86
Bramborářsko-ovesná	338	401	118,64	295	294	99,66
Horská	245	315	128,57	165	217	131,52
ČR	794	886	111,59	588	590	100,34

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Štolbová (VÚZE)

Průměrný nájem zemědělské půdy v roce 2002 u právnických osob zůstal na stejné úrovni jako v roce 2001. K mírnému zvýšení o 11,6 % došlo u fyzických osob, a to z 794 Kč/ha v roce 2001 na 886 Kč/ha v roce 2002. U fyzických osob jsou rozdíly v nájmech podle velikosti obhospodařované půdy. Zemědělské farmy nad 300 ha platí průměrné nájemné 974 Kč/ha, zatímco zemědělské farmy do 50 ha 779 Kč/ha, tj. o 20 % méně než velké farmy. Nájemné u fyzických a právnických osob se výrazně diferencuje podle výrobních oblastí (tab. TA3.6/04). Trend 2002/01 je zejména v méně příznivých oblastech (horská a bramborářsko-ovesná) rostoucí.

4 Ekonomické výsledky

4.1 Souhrnný zemědělský účet za rok 2002

Souhrnný zemědělský účet, zpracovaný odborem statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí ČSÚ⁷², obsahuje zpřesněné výsledky za rok 2001 a předběžný odhad roku 2002. SZÚ je podruhé předkládán v podobě odpovídající revidované metodice EU z roku 1998⁷³.

V následujících tabulkách je představeny výsledky SZÚ, jehož hodnoty jsou vyjádřeny v základních běžných cenách:

- tab. TA4.1/01 – 02: Účet produkce rostlinné a živočišné výroby;
- tab. TA4.1/03: Tvorba a rozdělení důchodů;
- tab. TA4.1/04: Kapitálový účet.

⁷² Bližší informace k předloženým výsledkům může poskytnout odbor statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí ČSÚ.

⁷³ Podrobnější informace o rozdílech původní a revidované metodiky sestavování SZÚ jsou uvedeny ve Zprávě o stavu zemědělství České republiky za rok 2001.

TA4.1/01 - SZÚ - Celková produkce - rostlinná výroba (mil. Kč)

Kód	Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
01	OBILOVINY (VČETNĚ OSIVA)	26 852	22 553	84,0
01.1	Pšenice a špalda	16 360	12 451	76,1
01.1/1	Pšenice měkká a špalda	16 360	12 451	76,1
01.1/2	Pšenice tvrdá (durum)	.	.	x
01.2	Žito a ozimé směsky	547	430	78,6
01.3	Ječmen	7 229	6 581	91,0
01.4	Oves a letní směsky	468	549	117,4
01.5	Kukuřice na zrno	1 648	2 062	125,1
01.6	Rýže	.	.	x
01.7	Ostatní obiloviny	600	480	80,0
02	TECHNICKÉ PLODINY	13 641	11 433	83,8
02.1	Výsev olejnin a olejnaté plodiny (včetně osiva)	8 259	6 042	73,2
02.1/1	Řepka a semena brukve řepáku	6 789	4 683	69,0
02.1/2	Slunečnice	502	436	86,8
02.1/3	Sojové boby	32	64	203,1
02.1/4	Ostatní olejnin	936	860	91,8
02.2	Luskoviny (včetně osiva)	443	306	69,1
02.3	Surový tabák	.	.	x
02.4	Cukrová řepa	3 401	3 714	109,2
02.5	Ostatní technické plodiny	1 537	1 371	89,2
02.5/1	Textilní plodiny	76	70	92,2
02.5/2	Chmel	879	694	79,0
02.5/3	Ostatní technické plodiny: ostatní	583	607	104,2
03	PÍCNINY	6 481	7 368	113,7
03.1	Krmná kukuřice	2 627	3 265	124,3
03.2	Krmné okopaniny (včetně krmné řepy)	61	30	49,4
03.3	Ostatní píce	3 793	4 073	107,4
04	ZELENINA A ZAHRADNICKÉ VÝROBKY	2 657	2 046	77,0
04.1	Čerstvá zelenina	2 380	1 797	75,5
04.1/1	Květák	222	124	55,8
04.1/2	Rajčata	391	255	65,2
04.1/3	Ostatní čerstvá zelenina	1 767	1 418	80,2
04.2	Sazenice a květiny	277	249	90,1
04.2/1	Školkařské výpěstky	277	249	90,1
04.2/2	Okrasné rostliny a květiny (vč. vánočních stromků)	.	.	x
04.2/3	Výsadby	.	.	x
05	BRAMBORY (VČETNĚ SADBY)	3 251	4 464	137,3
06	OVOCE	1 701	1 712	100,7
06.1	Čerstvé ovoce	1 701	1 712	100,7
06.1/1	Stolní jablka	904	1 223	135,3
06.1/2	Stolní hrušky	58	28	48,2
06.1/3	Broskve	51	77	150,7
06.1/4	Ostatní čerstvé ovoce	689	385	55,8
06.2	Citrusové plody	.	.	x
06.2/1	Pomeranče	.	.	x
06.2/2	Mandarinky	.	.	x
06.2/3	Citrony	.	.	x
06.2/4	Ostatní citrusové plody	.	.	x
06.3	Tropické plody	.	.	x
06.4	Vinné hrozny	.	.	x
06.4/1	Stolní hrozny	.	.	x
06.4/2	Ostatní hrozny	.	.	x
06.5	Olivy	.	.	x
06.5/1	Stolní olivy	.	.	x
06.5/2	Ostatní olivy	.	.	x
07	VÍNO	566	787	139,0
07.1	Stolní víno	566	787	139,0
07.2	Jakostní víno	.	.	x
08	OLIVOVÝ OLEJ	.	.	x
09	OSTATNÍ ROSTLINNÉ VÝROBKY	176	210	119,5
09.1	Košikářské a pletací materiály	.	.	x
09.2	Ostatní	176	210	119,5
09.3	Ostatní rostlinné výrobky: ostatní	.	.	x
10	ROSTLINNÁ PRODUKCE (01 AŽ 09)	55 324	50 574	91,4

Pramen: ČSÚ - odbor statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí
Zpracoval: I. Rundová (ČSÚ)

**TA4.1/02 - SZÚ - Celková produkce - živočišná produkce a ostatní
zemědělské činnosti (mil. Kč)**

Kód	Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
11	ZVÍŘATA	31 647	26 993	85,3
11.1	Skot	5 467	5 666	103,6
11.2	Prasata	19 835	15 004	75,6
11.3	Lichokopytníci	.	.	x
11.4	Ovce a kozy	14	28	198,6
11.5	Drůbež	6 233	6 203	99,5
11.6	Ostatní zvířata	98	93	94,5
12	ŽIVOČIŠNÉ VÝROBKÝ	22 165	22 363	100,9
12.1	Mléko	18 903	19 809	104,8
12.2	Vejce	3 262	2 550	78,2
12.3	Ostatní živočišné výrobky	.	4	x
12.3/1	Surová vlna	.	4	x
12.3/2	Kokony bource morušového	.	.	x
12.3/3	Ostatní živočišné výrobky: ostatní	.	.	x
13	ŽIVOČIŠNÁ PRODUKCE (11+12)	53 813	49 355	91,7
14	PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÝCH VÝROBKŮ	109 137	99 929	91,6
15	PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÝCH SLUŽEB	965	883	91,5
15.1	Zemědělské služby	965	883	91,5
15.2	Výnos z pronájmu mléčné kvóty	.	.	x
16	ZEMĚDĚLSKÁ PRODUKCE (14+15)	110 102	100 812	91,6
17	NEZEMĚDĚLSKÉ VEDLEJŠÍ ČINNOSTI (NEODDĚLITELNÉ)	.	47	x
17.1	Zpracování zemědělských výrobků	.	.	x
17.1/1	Obiloviny	.	.	x
17.1/2	Zelenina	.	.	x
17.1/3	Ovoce	.	.	x
17.1/4	Víno	.	.	x
17.1/5	Zvířata	.	.	x
17.1/6	Živočišné výrobky	.	.	x
17.1/6/1	Mléko	.	.	x
17.1/6/2	Ostatní živočišné výrobky	.	.	x
17.1/7	Ostatní	.	.	x
17.2	Ostatní neoddělitelné vedlejší činnosti (zboží a služby)	.	47	xi
18	PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÉHO ODVĚTVÍ (16+17)	110 102	100 859	91,6

Pramen: ČSÚ - odbor statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí

Zpracoval: I. Rundová (ČSÚ)

TA4.1/03 - SZÚ - Důchod ze zemědělské činnosti (mil. Kč)

Kód	Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
18	PRODUKCE ZEMĚDĚLSKÉHO ODVĚTVÍ	110 102	100 859	91,6
19	MEZISPOTŘEBA CELKEM	73 849	71 846	97,3
19.01	Osiva a sadba	2 350	3 433	146,1
19.01/1	nakoupené od jiných zemědělských jednotek	.	.	x
19.01/2	nakoupené mimo zemědělské odvětví	2 350	3 433	146,1
19.02	Energie, maziva	2 075	1 570	75,7
19.02/1	elektrická energie	742	730	98,3
19.02/2	plyn	71	92	130,5
19.02/3	ostatní paliva a pohonné hmoty	1 191	656	55,1
19.02/4	ostatní	71	92	130,5
19.03	Hnojiva a prostředky zlepšující půdu	5 370	4 765	88,7
19.03/1	nakoupená od zemědělských jednotek	.	.	x
19.03/2	nakoupená mimo hospodářské odvětví	5 370	4 765	88,7
19.04	Přípravky k ochraně rostlin	5 680	4 830	85,0
19.05	Veterinární náklady	1 785	2 025	113,4
19.06	Krmiva	36 900	36 731	99,5
19.06/1	nakoupená od zemědělských jednotek	.	.	x
19.06/2	nakoupená mimo hospodářské odvětví	19 307	20 655	107,0
19.06/3	spotřebovaná vnitropodnikově	17 593	16 076	91,4
19.07	Údržba a opravy strojů a zařízení	4 556	4 313	94,7
19.08	Údržba a opravy budov	4 068	4 060	99,8
19.09	Zemědělské služby	965	883	91,5
19.10	Ostatní zboží a služby	10 100	9 238	91,5
20	HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA V ZÁKLADNÍCH CENÁCH (18-19)	36 253	29 013	80,0
21	SPOTŘEBA FIXNÍHO KAPITÁLU	11 231	11 448	101,9
21.1	Stroje a zařízení	7 542	7 687	101,9
21.2	Budovy	3 444	3 511	101,9
21.3	Výsadby	111	113	101,9
21.4	Ostatní	134	136	102,0
22	ČISTÁ PŘIDANÁ HODNOTA V ZÁKLADNÍCH CENÁCH (20-21)	25 022	17 565	70,2
23	NÁHRADY ZAMĚSTNANCŮM	19 562	19 620	100,3
24	OSTATNÍ DANĚ NA VÝROBU	4 076	4 279	105,0
25	OSTATNÍ DOTACE NA VÝROBU	5 219	6 787	130,0
26	DŮCHOD Z FAKTORŮ (22-24+25)	26 166	20 073	76,7
27	ČISTÝ PROVOZNÍ PŘEBYTEK/SMÍŠENÝ DŮCHOD (26-23)	6 604	452	6,8
28	PŘEDEPSANÉ PACHTOVNÉ A OSTATNÍ NAJEMNÉ Z NEMOVITOSTÍ	2 267	1 892	83,5
29	NÁKLADOVÉ ÚROKY	2 355	2 158	91,6
30	VÝNOSOVÉ ÚROKY	739	574	77,7
31	PODNIKATELSKÝ DŮCHOD (26-23-28-29+30)	2 720	-3 024	x

Pramen: ČSÚ - odbor statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí

Zpracoval: I. Rundová (ČSÚ)

TA4.1/04 - SZÚ - Kapitálový účet (mil. Kč)

Kód	Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
32	HTFK ZEMĚDELSKÝCH VÝROBKŮ	2 566	2 605	101,5
32.1	Výsadby	114	106	93,0
32.2	Zvířata	2 452	2 499	101,9
33	HTFK NEZEMĚDELSKÝCH VÝROBKŮ	7 875	7 833	99,5
33.1	Stroje a zařízení	4 085	5 001	122,4
33.1/1	Stroje a ostatní zařízení	3 144	3 804	121,0
33.1/2	Vozidla	940	1 198	127,3
33.2	Budovy	3 763	2 805	74,5
33.2/1	Hospodářské budovy (nebytové)	3 391	2 516	74,2
33.2/2	Ostatní stavby (vyjma zlepšování půd)	372	289	77,7
33.3	Ostatní	28	27	98,4
33.3/1	Nehmotná aktiva (např. software)	28	27	98,4
33.3/2	Zvýšení hodnoty nefinančních nevyrobených aktiv	.	.	x
33.3/2/1	Zlepšování půd	.	.	x
33.3/2/2	Náklady převodu vlastnictví k půdě a k výrobním právům	.	.	x
34	HRUBÁ TVORBA FIXNÍHO KAPITÁLU (BEZ ODEČITATELNÉ DPH) (32+33)	10 441	10 438	100,0
35	ČISTÁ TVORBA FIXNÍHO KAPITÁLU (BEZ ODEČITATELNÉ DPH) (34-21)	-790	-1 010	127,9
36	ZMĚNA STAVU ZÁSOB	1 202	-1 403	x
37	KAPITÁLOVÉ TRANSFERY	8 366	2 706	32,3
37.1	Investiční dotace	1 539	1 543	100,2
37.2	Ostatní kapitálové transfery	6 827	1 163	17,0

Pramen: ČSÚ - odbor statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí

Zpracoval: I. Rundová (ČSÚ)

4.2 Souhrnné ekonomické výsledky zemědělských podniků

Ekonomické výsledky zemědělských podniků dosažené v roce 2002 byly standardně sledovány statistickým výkaznictvím ČSÚ (Čtvrtletní výkaz P 3-04 pro ekonomické subjekty vybraných produkčních odvětví) a výběrovým šetřením v síti testovacích podniků FADN zpracovaným ve VÚZE Praha. Výsledky zjištěné statistickým výkaznictvím a výběrovým šetřením nelze vzhledem k jejich odlišnostem bezprostředně porovnávat⁷⁴.

4.2.1 Produkce, náklady a výnosy

Hrubá zemědělská produkce oceněná ve stálých cenách roku 1989, zjišťovaná ČSÚ za celé zemědělství, dosáhla v roce 2002 podle odhadu úhrnné hodnoty 72 752 mil. Kč. V porovnání s rokem 2001 poklesla o 3 383 mil. Kč, tj. o 4,4 %. Meziročně se výrazně snížila rostlinná produkce o 8,4 %, produkce živočišné výroby zůstala zhruba na úrovni roku 2001 (snížení pouze 1,0 %). Ve snížení rostlinné produkce se projeví i následky povodní. Podíl rostlinné výroby na hrubé zemědělské produkci klesl proti roku 2001 o 2 procentní body a dosáhl 44,6 %.

Odhad základních výsledkových ukazatelů

Souhrnné výsledkové ukazatele zemědělských podniků hospodařících na zemědělské půdě, udávané v následující tabulce společně s údaji o hrubé zemědělské produkci, byly

⁷⁴ Výkaznictví ČSÚ (Čtvrtletní výkaz P 3-04) je zaměřeno na zemědělské podniky, které zaměstnávají 20 a více zaměstnanců, včetně specializovaných podniků hospodařících bez půdy, výběrové šetření FADN představuje vzorek všech zemědělských podniků hospodařících na půdě.

odvozeny z účetních údajů zjištěných u podniků zahrnutých do výběrového šetření FADN. Pro dopočet byly vybrány údaje z výkazu zisků a ztrát podniků právnických osob a údaje o příjmech a výdajích ovlivňujících základ daně z příjmů fyzických osob (v jejich výdajích není zahrnuta osobní spotřeba podnikatele a pomáhajících rodinných příslušníků).

TA4.2/01 - Základní souhrnné výsledkové ukazatele podniků hospodařících na půdě (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Hrubá zemědělská produkce¹⁾	76 135	72 752	95,6
v tom - rostlinná produkce	35 443	32 483	91,6
- živočišná produkce	40 692	40 269	99,0
Tržby za prodej zboží	4 716	4 264	90,4
Tržby za prodej výrobků a služeb	99 831	92 323	92,5
Výnosy celkem²⁾	130 195	120 244	92,4
Náklady vynaložené na prodané zboží	4 054	3 801	93,8
Osobní náklady	24 720	24 830	100,4
Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	12 383	12 508	101,0
Náklady celkem³⁾	126 287	122 617	97,1

1) Za celé zemědělství ve s. c. 1989.

2) U fyzických osob příjmy celkem.

3) U fyzických osob výdaje celkem.

Pramen: Výběrové šetření FADN;

ČSÚ - Hrubá zemědělská produkce za rok 2001,

Hrubá zemědělská produkce za rok 2002

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

V zemědělských podnicích hospodařících na půdě došlo v roce 2002 k výraznému poklesu celkových výnosů o 7,6 % vlivem nepříznivého vývoje tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb (snížení o 7,5 %). Celkové náklady poklesly o 2,9 %.

Souhrnné výsledkové ukazatele těchto podniků lze doplnit obdobnými údaji ČSÚ za specializované podniky s vysokým objemem živočišné výroby nebo zemědělských služeb hospodařících bez zemědělské půdy. Jedná se o velké podniky s počtem 100 a více zaměstnanců.

TA4.2/02 - Základní souhrnné výsledkové ukazatele podniků hospodařících bez půdy (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Tržby za prodej zboží	2 236	2 137	95,6
Tržby za prodej výrobků a služeb	9 685	8 949	92,4
Výnosy celkem	12 941	12 654	97,8
Náklady vynaložené na prodané zboží	2 060	1 955	94,9
Osobní náklady	1 393	1 392	99,9
Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	543	537	98,9
Náklady celkem	12 404	12 610	101,7

Pramen: Údaje ČSÚ

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

U výše uvedených specializovaných podniků došlo k meziročnímu poklesu celkových výnosů o 2,2 % při současném zvýšení celkových nákladů o 1,7 %.

4.2.2 Nově vytvořená hodnota (účetní přidaná hodnota)

U podniků hospodařících na půdě se v průběhu roku 2002 snížil objem účetní přidané hodnoty o 20,8 %, zejména vlivem poklesu výkonů. Poklesla i obchodní marže, ovšem s minimálním vlivem na celkovou výši přidané hodnoty.

TA4.2/03 - Účetní přidaná hodnota podniků hospodařících na půdě (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Obchodní marže	662	463	69,9
Výkony ¹⁾	107 438	97 763	91,0
Výkonová spotřeba ²⁾	71 145	68 944	96,9
Účetní přidaná hodnota ³⁾	36 955	29 282	79,2

1) U fyzických osob příjmy za prodej výrobků a služeb.

2) U fyzických osob nákup materiálu + provozní režie - pojistné - nákladové úroky.

3) Obchodní marže (tržby za prodej zboží - náklady vynaložené na prodané zboží) + výkony - výkonová spotřeba.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Souhrnné údaje o účetní přidané hodnotě podniků hospodařících bez půdy jsou uvedeny v následující tabulce. Rovněž u této skupiny podniků je patrné snížení úrovně přidané hodnoty ve srovnání s rokem 2001 vlivem poklesu výkonů.

**TA4.2/04 - Účetní přidaná hodnota podniků hospodařících
bez půdy (mil. Kč)**

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Obchodní marže	176	182	103,4
Výkony	9 711	8 942	92,1
Výkonová spotřeba	7 095	6 858	96,7
Účetní přidaná hodnota	2 792	2 266	81,2

Pramen: Údaje ČSÚ

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Za soubor sledovaných zemědělských podniků v roce 2002 udává ČSÚ na základě výkazu P 3-04 tyto souhrnné výsledky:

- výkony včetně obchodní marže 91 738 mil. Kč;
- výkonová spotřeba 62 910 mil. Kč;
- účetní přidaná hodnota 28 828 mil. Kč.

Relace uvedených ukazatelů (po zohlednění údajů za podniky bez půdy se 100 a více zaměstnanci a údajů PFO) jsou si velmi blízké s údaji zjištěnými výběrovým šetřením FADN a jejich vzájemný rozdíl nepřesahuje 2 %.

4.2.3 Hospodářský výsledek, majetek a financování

Odhad hospodářského výsledku

Prostřednictvím výběrového šetření FADN byl u podniků hospodařících na půdě proveden odhad hospodářského výsledku v členění do tří základních podnikatelských forem.

**TA4.2/05 - Hospodářský výsledek základních skupin
podnikatelských subjektů (Kč/ha z. p.)**

Podnikatelská forma	2001	2002
Zemědělská družstva	650	-1 092
Obchodní společnosti	622	-899
Podnikatelské subjekty fyzických osob ¹⁾	2 313 (1 072)	215 (-1 026)

1) Údaj v závorce upravuje hospodářský výsledek zahrnutím osobního důchodu podnikatelských subjektů fyzických osob.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Za všechny sledované podnikatelské formy došlo k výraznému meziročnímu snížení hospodářského výsledku. Základem této změny byl nepříznivý vývoj výnosové, resp. příjmové části hospodaření, jmenovitě objem skutečně dosahovaných tržeb za prodej výrobků a služeb.

Na základě výsledků zjištěných výběrovým šetřením FADN (v přepočtu na ha z. p.) byl proveden odhad celkového hospodářského výsledku za jednotlivé skupiny podnikatelských

subjektů, doplněný údaji ČSÚ za specializované podniky s vysokým objemem živočišné výroby nebo zemědělských služeb (podniky se 100 a více zaměstnanci hospodařící bez půdy).

TA4.2/06 - Hospodářský výsledek za souhrn zemědělských podniků (mil. Kč)

Podnikatelská forma	2001	2002
Zemědělská družstva	675	-1 079
Obchodní společnosti	1 034	-1 498
Podnikatelské subjekty fyzických osob	2 199	205
Podniky hospodařící bez zemědělské půdy¹⁾	537	44
Celkem	4 445	-2 328
Osobní důchod podniků fyzických osob	1 180	1 181
Hospodářský výsledek celkem (po odpočtu osobního důchodu podniků fyzických osob)	3 265	-3 509

1) Specializované podniky s vysokým objemem živočišné výroby nebo zemědělských služeb se 100 a více zaměstnanci.

Pramen: Výběrové šetření FADN; údaje ČSÚ

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Podle provedeného odhadu dosáhla ztráta zemědělských podniků za rok 2002 ze všech podnikových činností 2,3 mld. Kč, se započtením osobních důchodů u podniků fyzických osob 3,5 mld. Kč.

Podle údajů ČSÚ dosáhl hospodářský výsledek za zemědělské podniky (hospodařící na půdě i bez půdy včetně podniků rybářství) se 100 a více zaměstnanci ztrátu ve výši 308 mil. Kč a proti roku 2001 se snížil o 2,1 mld. Kč.

Odhad základních souhrnných rozvahových ukazatelů

U podniků hospodařících na půdě byl v návaznosti na odhad hospodářského výsledku a dalších výsledkových ukazatelů proveden i odhad majetku celkem v jeho základní struktuře, doplněný odhadem výše kapitálových zdrojů. Pro odhad byly použity údaje z rozvahy PPO a údaje o majetku a závazcích PFO zjištěných z výběrového šetření FADN.

TA4.2/07 - Základní souhrnné rozvahové ukazatele podniků hospodařících na půdě (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Majetek celkem	188 930	180 969	95,8
Dlouhodobý hmotný majetek	113 911	110 345	96,9
Zásoby	41 091	39 157	95,3
Pohledávky celkem	17 633	15 620	88,6
Peněžní prostředky¹⁾	8 380	7 953	94,9
Kapitál celkem	188 930	180 969	95,8
Vlastní kapitál	118 999	109 431	92,0
Cizí zdroje	69 127	70 801	102,4
Závazky celkem	47 673	47 190	99,0
Úvěry	18 108	20 002	110,5

1) U zemědělských družstev a obchodních společností finanční majetek.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

U podniků hospodařících na půdě byl zaznamenán meziroční pokles majetku v jeho celé základní struktuře. Zejména došlo k úbytku oběžného majetku (zásoby, pohledávky, peněžní prostředky). V kapitálové struktuře došlo k poměrně výraznému snížení vlastního kapitálu při mírném posílení cizích zdrojů.

Rozvahové ukazatele podniků hospodařících na půdě jsou doplněny údaji ČSÚ (v relativně užší struktuře), které charakterizují vývoj majetku a kapitálu ve skupině specializovaných podniků s vysokým objemem živočišné výroby nebo zemědělských služeb (se 100 a více zaměstnanci). U této skupiny došlo k meziročnímu navýšení celkového majetku doprovázeného růstem obou kapitálových složek.

TA4.2/08 - Základní souhrnné rozvahové ukazatele podniků hospodařících bez půdy (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Majetek celkem	11 265	12 704	112,8
Dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek	4 848	5 181	106,9
Zásoby	1 972	2 097	106,3
Kapitál celkem	11 265	12 704	112,8
Vlastní kapitál	6 546	7 196	109,9

Pramen: Údaje ČSÚ

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Podrobnější údaje, včetně časových řad standardně zjišťovaných ukazatelů, jsou uvedeny v tab. A4.2/01 - 03.

4.3 Ekonomické výsledky zemědělských podniků

Analýza ekonomických výsledků vychází standardně z ukazatelů přepočtených na 1 ha z. p. a jejím základem je meziroční srovnání dosažených výsledků.

4.3.1 Ekonomické výsledky podle podnikatelských forem

Podniky právnických osob

Náklady

V roce 2002 se zastavilo tempo růstu nákladů z minulých let a meziročně došlo k jejich poklesu o 2,3 %. Snížily se náklady provozní, finanční i mimořádné, přičemž dynamika meziroční změny úrovně celkových i provozních nákladů byla v obou podnikatelských formách právnických osob částečně odlišná. U obchodních společností se celkové i provozní náklady meziročně mírně snížily, u zemědělských družstev naopak mírně zvýšily. Rozdíly mezi těmito podnikatelskými formami nejsou významné.

TA4.3/01 - Náklady (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnické osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Náklady celkem	39 321	39 446	40 483	39 462	40 150	39 229	97,7
z toho - provozní	37 989	38 222	39 216	38 346	38 839	38 071	98,0
- finanční	1 154	1 075	1 061	1 065	1 118	1 060	94,8
- mimořádné	130	120	142	104	138	111	80,4

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtišek (VÚZE)

Z vynaložených nákladů zaujímají nejvýznamnější podíl provozní náklady (kolem 97 %), u kterých došlo k meziročnímu snížení o 2 %.

V provozních nákladech zaujímá nejpodstatnější část spotřeba materiálu a energie (více než 40 %). Její meziroční snížení o 3 % ovlivnilo celkové snížení provozních nákladů. Ostatní složky provozních nákladů se meziročně mírně zvýšily.

TA4.3/02 - Vybrané položky provozních nákladů (Kč/ha z. p.)

Nákladová položka	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnické osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Spotřeba materiálu a energie	16 606	16 437	16 774	16 169	16 687	16 194	97,0
Služby	4 193	4 486	5 154	5 191	4 758	4 838	101,7
Osobní náklady	8 922	9 313	8 509	8 565	8 718	8 875	101,8
Daně a poplatky	544	567	519	528	529	544	102,8
Odpisy	3 754	3 829	3 615	3 624	3 681	3 699	100,5

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtišek (VÚZE)

Nepříznivá ekonomická situace zemědělských podniků v roce 2002 vedla podniky k úsporám zejména ve spotřebě materiálu a energie. Mírně se zvýšily mzdové náklady, náklady na služby, odpisy zůstaly na úrovni roku 2001. Meziroční zvýšení nákladů na služby odpovídá meziročnímu vývoji cenového indexu služeb pro zemědělství.

TA4.3/03 - Spotřeba materiálu a energie (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Spotřeba materiálu a energie	16 606	16 437	16 774	16 169	16 687	16 194	97,0
z toho - osiva a sadba	1 250	1 396	1 430	1 588	1 378	1 483	107,6
- hnojiva	1 697	1 753	1 730	1 720	1 712	1 725	100,8
- přípravky ochrany rostlin	1 852	1 844	2 060	1 914	1 953	1 868	95,6
- krmiva a steliva	4 226	4 018	3 788	4 113	3 972	4 047	101,9
- pohonné hmoty	1 964	1 699	1 947	1 642	1 961	1 662	84,8
- elektrická energie	776	779	791	750	783	761	97,2

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Ze srovnání meziročního růstu nákladů a indexu cen vstupů především vyplývá výrazné snížení spotřeby přípravků ochrany rostlin a spotřeby elektrické energie. V důsledku zvyšování užitkovosti hospodářských zvířat se zvýšil objem nakupovaných krmiv. Mírně vzrostla spotřeba pohonných hmot a nakupovaných osiv a sadby.

TA4.3/04 - Srovnání meziročního růstu jednotlivých položek materiálu a energie a meziročních indexů cen vstupů

Nákladová položka	Meziroční index růstu nákladů	Index cen vstupů dle ČSÚ
Osiva a sadba	107,6	104,4
Hnojiva	100,8	100,3
Přípravky ochrany rostlin	95,6	100,8
Krmiva	101,9	95,2
Pohonné hmoty	84,8	80,8
Elektrická energie	97,2	104,6

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák (VÚZE)

Meziroční zvýšení nákladů na služby ovlivnil vývoj nákladů na plemenářské a veterinární služby, které se zvýšily o 7,5 %. Náklady na ostatní služby se snížily vlivem nedostatku provozního kapitálu v zemědělských podnicích. Poprvé za poslední roky dochází i k poklesu nákladů na pachtovné.

TA4.3/05 - Náklady na služby (Kč/ha z. p.)

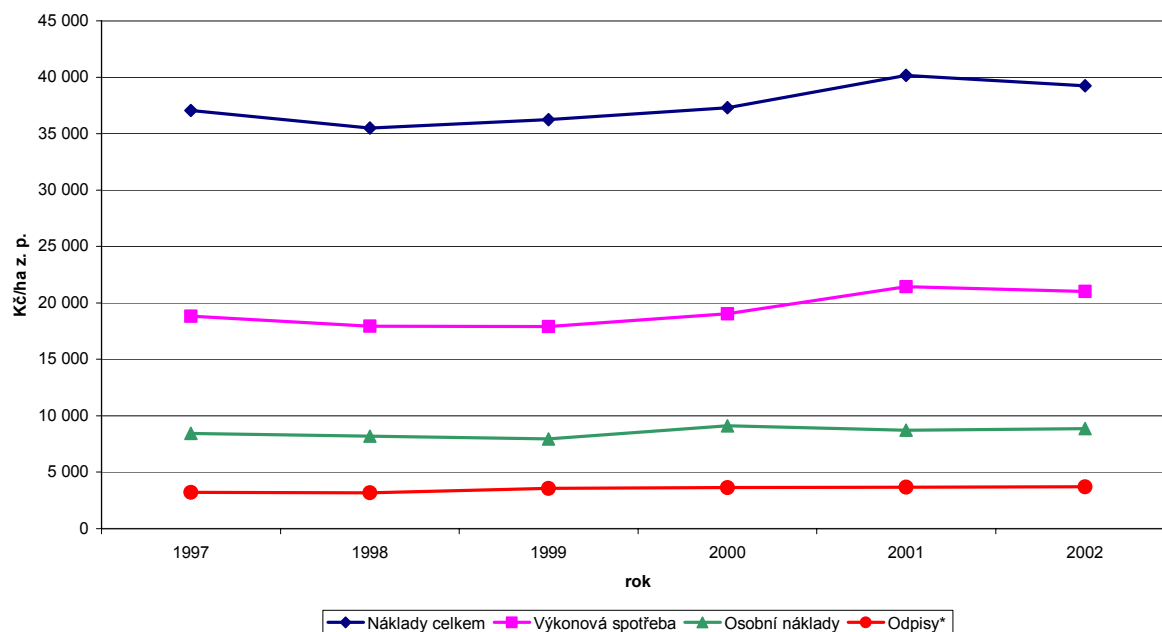
Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Služby celkem	4 193	4 486	5 154	5 191	4 758	4 838	101,7
z toho - opravy a udržování	631	671	798	761	738	718	97,3
- agrochem. a polní práce	636	623	807	800	737	717	97,3
- plemen. a veterin. služby	643	703	600	629	616	662	107,5
- poradenské služby	165	142	184	195	175	170	97,1
- pachtovné	586	577	600	566	590	569	96,4

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

V roce 2002 dále pokračoval pokles finančních i mimořádných nákladů. Finanční náklady se snížily vlivem poklesu nákladových úroků, kde došlo k poklesu úrokových sazeb při meziročním zvýšení objemu úvěrů.

Graf TA4.3/01 - Vývoj celkových nákladů a vybraných nákladových položek u podniků právnických osob

* Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Výnosy

Nepříznivá ekonomická situace v zemědělství v roce 2002 byla ovlivněna zejména snížením cen zemědělských výrobců o 9,5 %, z toho u rostlinných výrobků o 4,6 % a u živočišných výrobků o 12,1 %. Uvedená skutečnost ovlivnila výrazné snížení výnosů zemědělských podniků poklesem tržeb v rostlinné výrobě, kde vedle snížení cen došlo i k poklesu tržní produkce, ovlivněné nižší intenzitou výroby. Pokles cen živočišných výrobků zejména u prasat a drůbeže byl nahrazen vyšší tržní produkcí hlavně výrobků chovu skotu, takže tržby z živočišné výroby zůstaly v roce 2002 zhruba na úrovni roku 2001.

Pokles tržeb z hlavní činnosti zemědělských podniků nemohl být vyrovnán ani výrazným růstem tržeb za ostatní zemědělské výrobky včetně tržeb z nezemědělské činnosti.

TA4.3/06 - Výnosy a tržby (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Výnosy celkem	39 971	38 354	41 105	38 563	40 811	38 252	93,7
z toho - tržby za vlastní výroby a služby	30 085	29 365	30 738	28 990	30 484	28 973	95,0
z toho - tržby RV	10 514	10 467	11 277	10 413	11 082	10 362	93,5
- tržby ŽV	14 912	14 881	14 478	14 299	14 572	14 501	99,5
- tržby za ostatní vlastní výroby vč. tržeb z nezemědělské činnosti	1 074	1 255	1 046	1 563	1 047	1 395	133,2
- tržby za prodej vlastních služeb z nezemědělské činnosti	906	766	1 039	890	985	820	83,2

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Rychlejší pokles výnosů (resp. tržeb) před snížením nákladů ovlivnil nepříznivě relaci mezi vynaloženými náklady a tržbami.

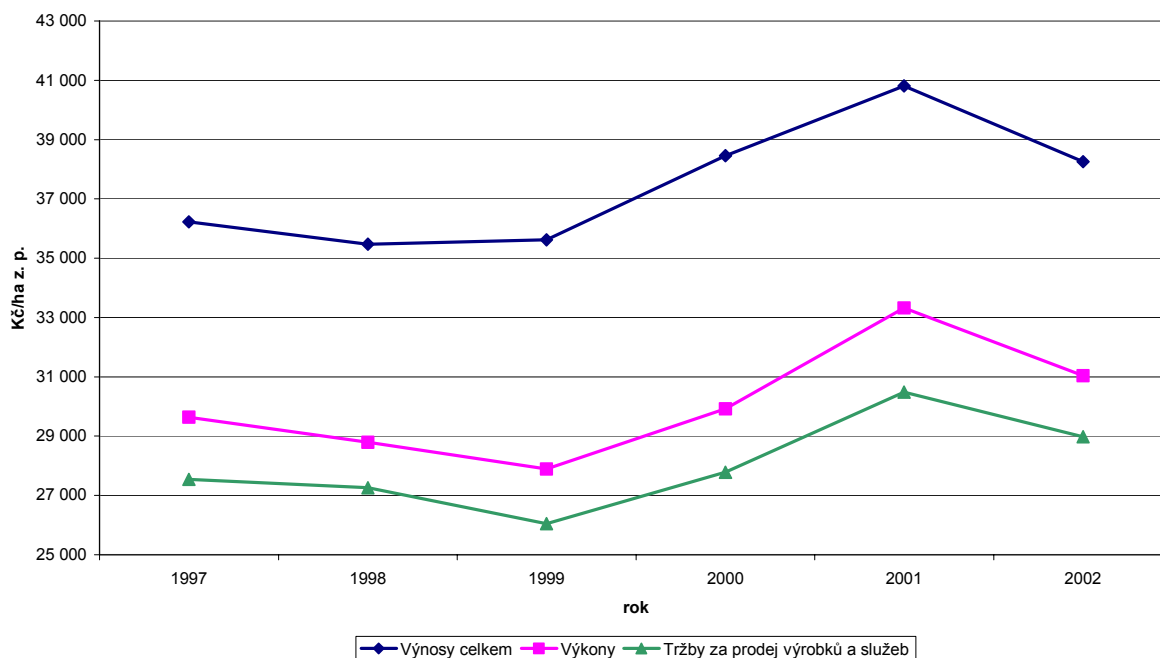
TA4.3/07 - Náklady na 1 Kč tržeb

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Náklady celkem	1,31	1,34	1,32	1,36	1,32	1,35
z toho - materiál a energie	0,55	0,56	0,55	0,56	0,55	0,56
- osobní náklady	0,30	0,32	0,28	0,30	0,29	0,31
- odpisy	0,12	0,13	0,12	0,13	0,12	0,13

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Graf TA4.3/02 - Vývoj výnosů, výkonů a tržeb u podniků právnických osob

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Účetní přidaná hodnota

Nepříznivý vývoj relace mezi náklady a výnosy v roce 2002 ve srovnání s rokem 2001 přispěl k výraznému snížení objemu přidané hodnoty, jejíž úroveň neumožnila plnou úhradu dalších nákladů zemědělských podniků. Jde o mzdové náklady, odpisy, daně, pojištění a ostatní provozní a finanční náklady.

TA4.3/08 - Účetní přidaná hodnota (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právníkové osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Obchodní marže	232	203	226	102	253	149	58,9
Výkony	33 145	31 534	33 402	30 969	33 317	31 039	93,2
Výkonová spotřeba	20 799	20 923	21 928	21 360	21 445	21 032	98,1
Přidaná hodnota	12 578	10 814	11 700	9 711	12 125	10 156	83,8

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Hospodářský výsledek

Snížená tvorba přidané hodnoty v roce 2002 se odráží v úrovni a struktuře hospodářského výsledku. V přepočtu na 1 ha z. p. činila u PPO ztráta 977 Kč, při vyšší ztrátovosti u zemědělských družstev.

TA4.3/09 - Struktura hospodářského výsledku (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právníkové osoby celkem	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
HV - provozní¹⁾	754	-1 032	679	-948	754	-977
- z finančních operací²⁾	-515	-383	-556	-359	-546	-367
- za běžnou činnost³⁾	195	-1 439	78	-1 260	163	-1 331
- mimořádný⁴⁾	439	346	556	354	496	350
- za účetní období⁵⁾	650	-1 092	622	-899	661	-977

1) HV provozní = provozní výnosy - provozní náklady.

2) HV z finančních operací = finanční výnosy - finanční náklady.

3) HV za běžnou činnost = provozní hospodářský výsledek + hospodářský výsledek z finančních operací - daň z příjmů za běžnou činnost.

4) HV mimořádný = mimořádné výnosy - mimořádné náklady - daň z příjmů z mimořádné činnosti.

5) HV za účetní období = hospodářský výsledek za běžnou činnost + mimořádný hospodářský výsledek (+/-) převod podílů na hospodářském výsledku společníkům.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

U PPO došlo v roce 2002 k hlubokému propadu hospodářského výsledku, zejména v porovnání s roky 2000 a 2001. Záporný hospodářský výsledek byl zásadně ovlivněn vysokou ztrátou u ukazatele provozního hospodářského výsledku.

Na úroveň hospodářského výsledku působila v roce 2002 řada vlivů, z nichž záporný vliv mělo zejména:

- snížení hrubé zemědělské produkce ve stálých cenách o 4,4 %;
- výrazné snížení cen zemědělských výrobců (index 90,5), a to u rostlinných výrobků (index 95,4) a živočišných výrobků (index 87,9);
- snížení objemu dotací provozního charakteru.

Rozhodující vliv na výrazné zhoršení hospodářského výsledku mělo značné snížení cen, zejména u obilovin, které zaujímají nejvyšší podíl na orné půdě. V živočišné výrobě bylo nejvyšší snížení cen zaznamenáno u prasat, drůbeže a ve výrobě vajec.

Hospodářský výsledek za účetní období ovlivnilo i meziroční snížení dotací provozního charakteru, jak ukazuje následující tabulka.

TA4.3/10 - Dotace provozního charakteru a jejich vliv na hospodářský výsledek (Kč/ha z. p.)

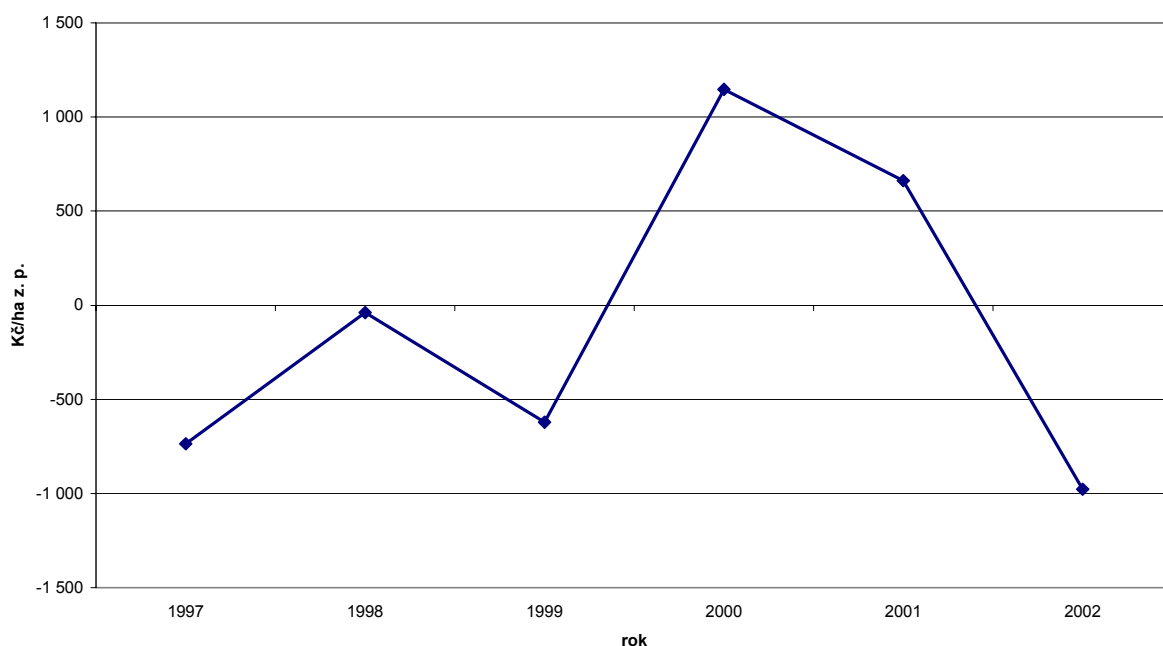
Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Dotace provozního charakteru	1 894	1 697	1 923	1 800	1 922	1 773	92,2
Hospodářský výsledek po odpočtu dotací	-1 244	-2 789	-1 301	-2 699	-1 261	-2 750	218,1

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Z celkového počtu PPO bylo v roce 2002 39 % podniků ziskových a 61 % podniků ztrátových.

Graf TA4.3/03 - Vývoj hospodářského výsledku za účetní období u podniků právnických osob

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Majetek a jeho struktura

V hodnotě majetku i v jeho struktuře nedošlo meziročně k žádným výrazným změnám, s výjimkou menšího meziročního snížení objemu oběžného majetku. Ukazuje se určitá snaha podniků nakupovat zemědělskou půdu. Ostatní skupiny dlouhodobého hmotného majetku

nezaznamenaly výrazné změny. U oběžného majetku došlo kromě výraznějšího snížení krátkodobých pohledávek i k poklesu jeho ostatních složek (zásoby, finanční majetek).

TA4.3/11 - Majetek a jeho základní složky (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Majetek celkem	56 419	56 493	53 987	52 136	55 087	53 883	97,8
Fixní majetek	34 077	34 801	32 795	31 885	33 301	33 048	99,2
Dlouhodobý hmot. majetek	31 349	32 043	30 689	29 770	30 923	30 651	99,1
Oběžný majetek	21 912	21 267	20 611	19 607	21 269	20 299	95,4

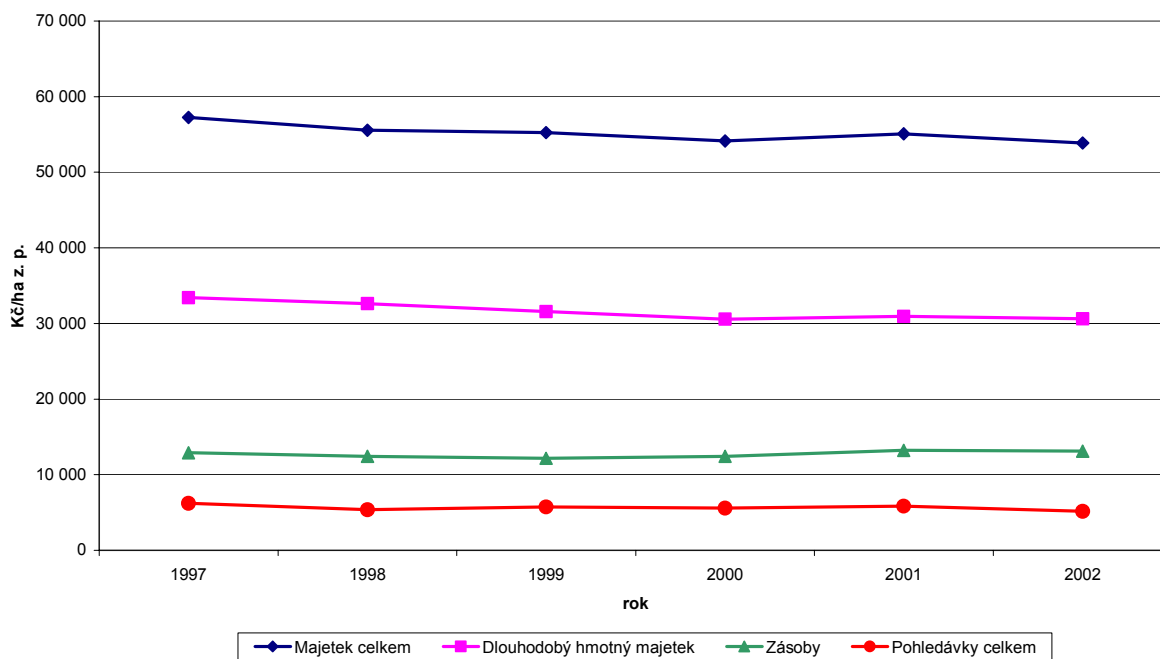
Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Podrobnější údaje a majetku a jeho struktury jsou uvedeny v tab. A4.3/02.

Z podrobnějšího přehledu o výši majetku a jeho struktury také vyplývá, že dřívější snahy zemědělských podniků zlepšovat strojové vybavení v roce 2002 nepokračovaly. Příčinou byl zejména nedostatek finančních prostředků.

Graf TA4.3/04 - Vývoj majetku a jeho hlavních složek u podniků právnických osob

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Kapitál a jeho struktura

Úroveň celkového kapitálu se v roce 2002 ve srovnání s předchozím rokem výrazně nezměnila. V jeho struktuře došlo meziročně k poklesu vlastního kapitálu a mírnému zvýšení cizího kapitálu.

Základní složky kapitálu z hlediska objemu se mezi podnikatelskými formami výrazně odlišují. Obchodní společnosti disponují vyšším vlastním kapitálem. U zemědělských družstev působí v jejich financování více cizí kapitál.

TA4.3/12 - Kapitál a jeho základní složky (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Kapitál celkem	56 419	56 493	53 987	52 136	55 087	53 883	97,8
Vlastní kapitál	28 120	27 130	33 378	30 552	30 488	28 646	94,0
Cizí kapitál	28 020	29 096	20 299	21 300	24 285	24 962	102,8

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Mezi zemědělskými družstvy a obchodními společnostmi je rozdílná nejen celková výše vlastního a cizího kapitálu, ale i jejich vnitřní struktura.

Vlastní kapitál zemědělských družstev je tvořen z 55,2 % základním kapitálem a z 40,6 % fondy ze zisku. U obchodních společností je podíl základního kapitálu podstatně vyšší, v roce 2002 činil 92,8 %.

TA4.3/13 - Struktura vlastního kapitálu (%)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti	
	2001	2002	2001	2002
Vlastní kapitál	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho - základní kapitál	51,7	55,2	85,4	92,8
- kapitálové fondy	9,0	10,4	4,6	5,0
- fondy ze zisku	38,6	40,6	8,8	7,4

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák (VÚZE)

Po stagnaci růstu cizího kapitálu v minulých letech došlo v roce 2002 k jeho růstu v důsledku zvýšení krátkodobých závazků a bankovních úvěrů. Zvýšení krátkodobých závazků bylo ovlivněno nižší platební schopností zemědělských podniků vlivem výrazného snížení cen zemědělských výrobců.

Růst úvěrů naznačuje změnu obchodní politiky bank ve vztahu k zemědělským podnikům. Podle údajů bankovní statistiky se pro zemědělství zvýšily meziročně úvěry o 4,1 % a jejich podíl na hrubém domácím produktu vzrostl z 1,7 % v roce 2001 na 1,9 % v roce 2002. Ke zvýšení zájmů o úvěry bank přispělo i snížení úrokových sazeb z 7,048 % v roce 2001 na 6,228 % v roce 2002.

Část chybějícího provozního kapitálu nahrazují tzv. „zelené úvěry“, které umožňují zemědělským podnikům uhradit nakoupená osiva, hnojiva a přípravky ochrany rostlin až po prodeji části své sklizně. Význam zelených úvěrů pro financování provozu v zemědělských podnicích se v roce 2002 výrazně zvýšil.

TA4.3/14 - Vybrané složky cizího kapitálu (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Dlouhodobé závazky	16 155	16 270	6 860	6 446	11 511	11 174	97,1
Krátkodobé závazky	5 884	6 174	6 649	6 956	6 342	6 543	103,2
Bankovní úvěry	5 306	5 769	5 261	6 301	5 332	5 989	112,3

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Ve struktuře cizího kapitálu zemědělských družstev zaujímají nejvyšší podíl dlouhodobé závazky, u obchodních společností dosahují jednotlivé složky cizího kapitálu přibližně stejného podílu.

TA4.3/15 - Struktura cizího kapitálu (%)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti	
	2001	2002	2001	2002
Cizí kapitál	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho - dlouhodobé závazky	57,7	55,9	33,8	30,3
- krátkodobé závazky	21,0	21,2	32,8	32,7
- bankovní úvěry	18,9	19,8	25,9	29,6

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák (VÚZE)

Výše dlouhodobých závazků u zemědělských družstev, daná především transformačními závazky, se meziročně nezměnila. Lze předpokládat, že nepříznivá ekonomická situace v roce 2002 neumožnila zemědělským družstvům jejich splacení.

Struktura vlastního i cizího kapitálu je důležitým ukazatelem stability zemědělských podniků z hlediska zadluženosti.

V roce 2002 došlo k podstatné změně v úrovni a vývoji pohledávek a závazků po lhůtě splatnosti. Ukazuje se především, že pohledávky po lhůtě splatnosti se v podstatě nezvyšují, naopak u obchodních společností došlo dokonce k jejich výraznému poklesu. Daný vývoj lze zřejmě přisoudit i určitému zlepšení obchodních vztahů mezi zemědělskými podniky a odběrateli.

Výrazné snížení tržeb zemědělských podniků ovlivnilo v roce 2002 schopnost podniků splácet své závazky, což se zejména projevilo u zemědělských družstev.

TA4.3/16 - Krátkodobé pohledávky a závazky po lhůtě splatnosti (Kč/ha z. p.)

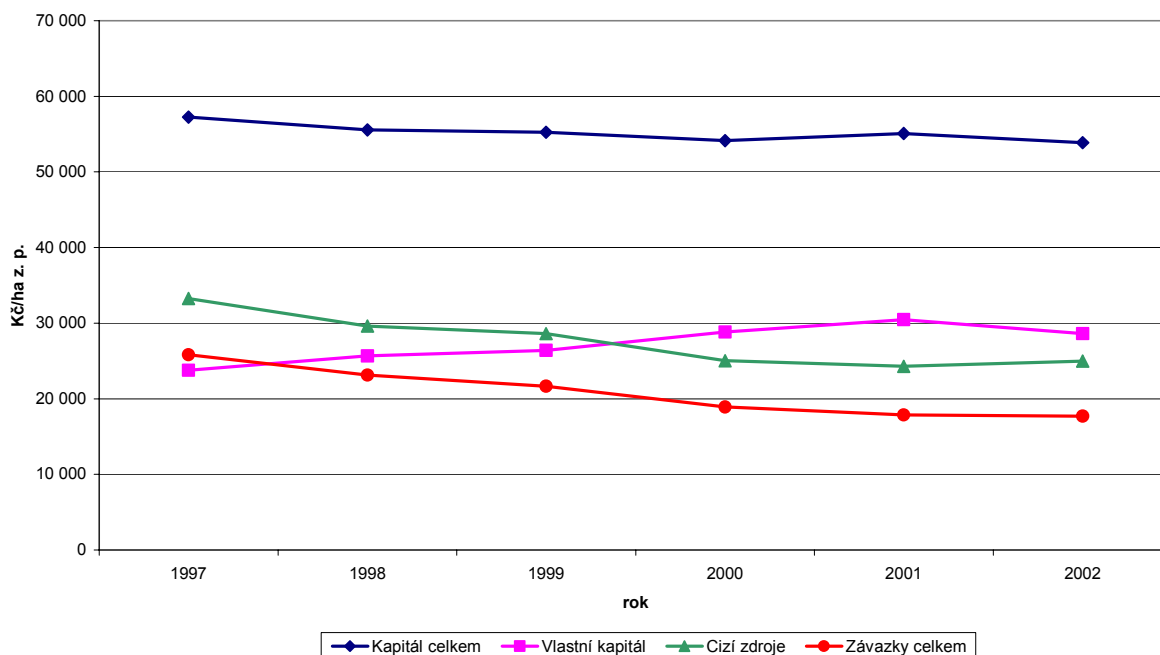
Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	meziroční index
Pohledávky	2 111	2 448	2 361	2 278	2 274	2 346	103,2
Závazky	1 584	2 634	2 564	2 838	2 127	2 720	127,9

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák (VÚZE)

Podrobnější údaje o kapitálu a jeho struktuře jsou uvedeny v tab. A4.3/03.

Graf TA4.3/05 - Vývoj kapitálu a jeho struktury u podniků právnických osob

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Finanční analýza

Finanční analýza je obdobně jako v předchozích letech zaměřena na hodnocení likvidity, zadluženosti, aktivity a výnosnosti kapitálu.

Likvidita

Výrazně zhoršená ekonomická situace zemědělských podniků v roce 2002 se odrazila ve zhoršení schopnosti splácet krátkodobé závazky. Došlo tedy ke snížení všech ukazatelů likvidity.

TA4.3/17 - Likvidita

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnické osoby celkem	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Okamžitá likvidita ¹⁾	0,41	0,35	0,30	0,28	0,35	0,31
Běžná likvidita ²⁾	1,31	1,17	1,16	0,97	1,23	1,06
Celková likvidita ³⁾	3,71	3,41	3,08	2,78	3,33	3,06

1) Okamžitá likvidita = peněžní prostředky / krátkodobé závazky.

2) Běžná likvidita = (peněžní prostředky + krátkodobé pohledávky) / krátkodobé závazky.

3) Celková likvidita = oběžná aktiva / (krátkodobé závazky + krátkodobé finanční výpomoci).

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Úroveň celkové likvidity, tak jako v minulých letech, odpovídá v podstatě požadovaným parametrům pro zemědělství. Při hodnocení likvidity mohou být určitým obecným problémem některé málo likvidní zásoby zemědělských podniků, kde účetní ocenění

neodráží tržní hodnotu, zejména v souvislosti s relativně dlouhodobým výrobním cyklem v živočišné výrobě.

Zadluženost

Na základě změn ve struktuře kapitálu v roce 2002 při současném růstu úvěrů došlo ke zhoršení ukazatelů zadluženosti.

TA4.3/18 - Zadluženost

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Úvěrová zadluženost ¹⁾ (%)	18,9	21,3	15,8	20,6	17,5	20,9
Míra zadluženosti ²⁾ (%)	49,7	51,5	37,6	40,9	44,1	46,3
Stupeň zadluženosti ³⁾	1,0	1,1	0,6	0,7	0,8	0,9

1) Úvěrová zadluženost = úvěry celkem / vlastní kapitál · 100.

2) Míra zadluženosti = cizí kapitál / celkový kapitál · 100.

3) Stupeň zadluženosti = cizí kapitál / vlastní kapitál.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

V průměru se ale nejedná o vysokou zadluženost. Částečně se zhoršila míra zadluženosti, která je u obchodních společností výrazně nižší než u zemědělských družstev.

Aktivita

Obrat celkových aktiv dosahuje zhruba dva roky a je v zemědělství stále nízký. Optimální délka obratu by měla být kratší než 1 rok.

TA4.3/19 - Obrat a reprodukční schopnost aktiv

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Obrat celkových aktiv ¹⁾	0,53	0,52	0,57	0,56	0,55	0,54
Obrat fixních aktiv ²⁾	0,88	0,84	0,94	0,91	0,92	0,88
Reprodukční schopnost aktiv ³⁾	12,81	20,64	12,74	19,13	12,69	19,80

1) Obrat a reprodukční schopnost celkových aktiv = tržby za prodej vlastních výrobků a služeb / celková aktiva.

2) Obrat a reprodukční schopnost fixních aktiv = tržby za prodej vlastních výrobků a služeb / fixní aktiva.

3) Reprodukční schopnost aktiv = celková aktiva / (hospodářský výsledek + odpisy).

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Vzhledem k výrazně zhoršenému hospodářskému výsledku v roce 2002 došlo i ke zhoršení reprodukční schopnosti aktiv, tj. doby, která je potřebná k jejich obnově.

Výnosnost kapitálu

Ve výnosnosti kapitálu celkového i vlastního došlo v roce 2002 k výraznému zhoršení.

TA4.3/20 - Výnosnost kapitálu (%)

Ukazatel	Zemědělská družstva		Obchodní společnosti		Právnícké osoby celkem	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Výnosnost celkového kapitálu ¹⁾	1,15	-1,93	1,15	-1,72	1,20	-1,81
Výnosnost vlastního kapitálu ²⁾	2,31	-4,03	1,86	-2,94	2,17	-3,41

1) Výnosnost celkového kapitálu = hospodářský výsledek za účetní období / celkový kapitál · 100.

2) Výnosnost vlastního kapitálu = hospodářský výsledek za účetní období / vlastní kapitál · 100.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtěšek (VÚZE)

V zemědělství stále negativně působí tzv. „pákový efekt“, tj. cizí kapitál nepřispívá žádoucí měrou k růstu výnosnosti celkového kapitálu. V roce 2002 se situace opět zhoršila, přestože došlo ke snížení ceny (úrokových sazeb) cizího kapitálu.

Za průměrnými údaji o výnosnosti kapitálu se skrývají výrazné mezipodnikové rozdíly.

Podniky fyzických osob**Výdaje**

Výdaje se vyvíjely zhruba shodně jako u právnických osob, tj. v roce 2002 došlo k jejich poklesu, a to ve všech velikostních skupinách, kromě podniků největších. Uvedené snížení bylo ovlivněno výdaji na nákup materiálu, kde došlo k meziročnímu snížení o 6,9 %. Ostatní výdajové položky se mírně zvýšily, při výrazném zvýšení odpisů, na rozdíl od situace v PPO (kde odpisy stagnovaly). Meziročně nedošlo ke zvýšení odpisů jen u podniků ve velikostní skupině nad 300 ha z. p. V roce 2002 došlo ke zvýšení osobních výdajů u PFO, které bylo ovlivněno podniky s výměrou zemědělské půdy nad 100 ha z. p., tedy podniky s větším nasazením námezdních pracovních sil.

TA4.3/21 - Výdaje (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Výdaje celkem	2001	23 676	21 431	18 975	16 701	19 084
	2002	22 400	20 483	18 522	17 354	18 802
z toho - nákup materiálu	2001	12 804	11 061	9 815	8 438	9 851
	2002	11 296	9 727	8 918	8 587	9 167
- osobní výdaje ¹⁾	2001	1 033	1 132	1 380	1 699	1 375
	2002	882	970	1 402	1 808	1 429
- provozní režie	2001	5 747	4 890	4 558	3 947	4 521
	2002	5 237	5 001	4 450	4 243	4 545
- odpisy	2001	3 139	3 072	2 474	2 344	2 602
	2002	3 905	3 648	2 715	2 264	2 823

1) Mzdy a platby do fondů.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Z hodnocení jednotlivých položek spotřeby materiálu v souvislosti s vývojem cenového indexu vyplývá, že meziroční snížení spotřeby nakoupeného materiálu bylo především

ovlivněno výrazným snížením výdajů na nákup krmiv, protože výdaje na ostatní intenzifikační vklady se meziročně zvýšily. Snížení spotřeby nakoupených krmiv bylo zřejmě nahrazeno zvýšenou spotřebou vlastních krmiv, jejichž výroba by měla být méně nákladná.

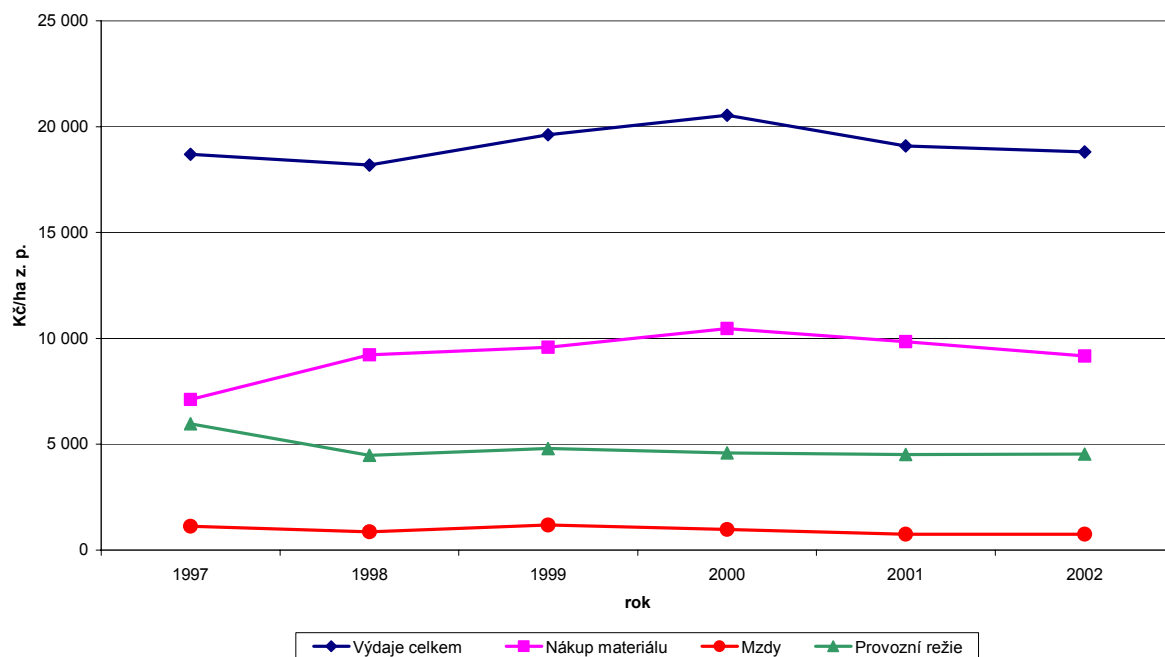
TA4.3/22 - Spotřeba materiálu a pohonných hmot podle velikostních skupin podniků (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Nakoupená osiva	2001	2 230	1 737	1 200	1 049	1 345
	2002	2 166	1 529	1 271	1 357	1 435
Nakoupená hnojiva	2001	1 588	1 721	1 677	1 591	1 646
	2002	1 630	1 661	1 603	1 714	1 657
Nakoupená krmiva	2001	1 533	1 351	1 330	1 129	1 283
	2002	869	954	1 122	573	862
Nakoupené přípravky ochrany rostlin	2001	1 404	1 587	1 623	1 570	1 577
	2002	1 461	1 564	1 571	1 906	1 685
Spotřeba pohonných hmot	2001	2 236	2 049	1 903	1 722	1 899
	2002	2 153	1 914	1 842	1 796	1 868

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Graf TA4.3/06 - Vývoj výdajů a jejich vybraných položek

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková, M. Vojtíšek (VÚZE)

Příjmy

Příjmy podnikatelských subjektů fyzických osob se v průměru snížily o 11,1 %, přičemž toto snížení mírně klesá směrem k větším podnikům.

TA4.3/23 - Příjmy (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Příjmy celkem	2001	26 842	23 909	21 486	18 478	21 396
	2002	22 936	20 665	19 194	17 068	19 017
z toho - prodej výrobků a služeb	2001	23 755	20 719	18 762	15 280	18 387
	2002	19 707	17 497	15 934	13 793	15 770
- z toho - rostlinná výroba	2001	13 469	12 483	10 970	10 668	11 381
	2002	11 368	10 092	9 495	10 337	10 098
- živočišná výroba	2001	8 797	7 386	6 986	3 481	6 012
	2002	7 679	6 847	5 864	2 480	4 941
- ostatní tržby	2001	1 489	850	806	1 131	994
	2002	660	558	575	976	731

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Výše příjmů je ovlivňována výrobním zaměřením podniků. V posledních letech dochází u větších podniků k poklesu příjmů jak z rostlinné, tak z živočišné výroby, u které je tento pokles rychlejší. Nejnižších příjmů je dosahováno u podniků s výměrou zemědělské půdy nad 300 ha.

Nezemědělské činnosti se meziročně snížily ve všech velikostních skupinách PFO. Největší meziroční snížení je zřejmé u nejmenších podniků.

Výdaje na 1 Kč příjmů se meziročně výrazně zhoršily, u položky nákup materiálu je toto zhoršení nejmenší a je tedy relativně přínosné vzhledem k jeho podílu na celkových výdajích.

TA4.3/24 - Výdaje na 1 Kč příjmů

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Výdaje celkem	2001	0,88	0,90	0,88	0,90	0,89
	2002	0,98	0,99	0,96	1,02	0,99
z toho - nákup materiálu	2001	0,48	0,46	0,46	0,46	0,46
	2002	0,49	0,47	0,46	0,50	0,48
- odpisy	2001	0,12	0,13	0,12	0,13	0,12
	2002	0,17	0,18	0,14	0,13	0,15
- osobní výdaje	2001	0,04	0,05	0,06	0,09	0,06
	2002	0,04	0,05	0,07	0,11	0,08
- režie	2001	0,21	0,20	0,21	0,21	0,21
	2002	0,23	0,24	0,23	0,25	0,24

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Vztah výdajů k příjmům se mezi jednotlivými velikostními skupinami podniků výrazně nemění.

Hospodářský výsledek

Hospodářský výsledek (rozdíl příjmů a výdajů) se meziročně zhoršil ve všech velikostních skupinách podniků, a tím i v průměru za PFO celkem. U podniků s výměrou

zemědělské půdy nad 300 ha byl v roce 2002 rozdíl příjmů a výdajů záporný. Zásadní vliv na tento negativní vývoj měl pokles příjmů v roce 2002.

Pro srovnání hospodářského výsledku PFO s PPO byl proveden dopočet osobního důchodu podnikatelů a jejich pomáhajících rodinných příslušníků (podle stejných metodických principů jako v minulých letech) za rok 2002 v průměrné výši 1 241 Kč/ha z. p. (diferencovaně podle průměrného pracovního zapojení členů rodiny v jednotlivých velikostních skupinách podniků). Při započtení osobního důchodu podnikatele a jeho rodiny se ztrátovost v přepočtu na 1 ha z. p. směrem k větším podnikům snižuje.

TA4.3/25 - Struktura hospodářského výsledku (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Rozdíl příjmů a výdajů	2001	3 166	2 479	2 511	1 777	2 313
	2002	536	182	672	-286	215
Osobní důchod podnikatele	2001	3 215	2 252	1 077	341	1 241
	2002	3 100	2 353	1 133	346	1 241
Hospodářský výsledek se započtením osobního důchodu	2001	-49	227	1 434	1 436	1 072
	2002	-2 564	-2 171	-461	-632	-1 026
Dotace provozního charakteru	2001	1 663	1 944	2 047	2 463	2 136
	2002	1 584	1 627	1 925	2 089	1 902
Hospodářský výsledek po odpočtu dotací	2001	-1 712	-1 717	-613	-1 027	-1 064
	2002	-4 148	-3 798	-2 386	-2 721	-2 928

1) Pro srovnání hospodářského výsledku PPO a PFO je užíván metodický postup, který vychází z průměrného zaměstnaneckého platu v rezortu zemědělství za sledovaný rok (v roce 2002 podle údajů ČSÚ činil 138 072,- Kč/rok, tj. 11 506,- Kč/měsíc), koeficientu zaměstnanosti (průměrný počet pracujících rodinných příslušníků na 1 podnik) a počtu PFO. V propočtu je zohledněna i naturální spotřeba rodiny. Vypočtený údaj je přepočten na 1 ha z. p. Výsledný normativní údaj, který v roce 2002 činil 1 241,- Kč/ha z. p., je použit pro korekci hospodářského výsledku PFO.

Pramen: Výběrové šetření FADN

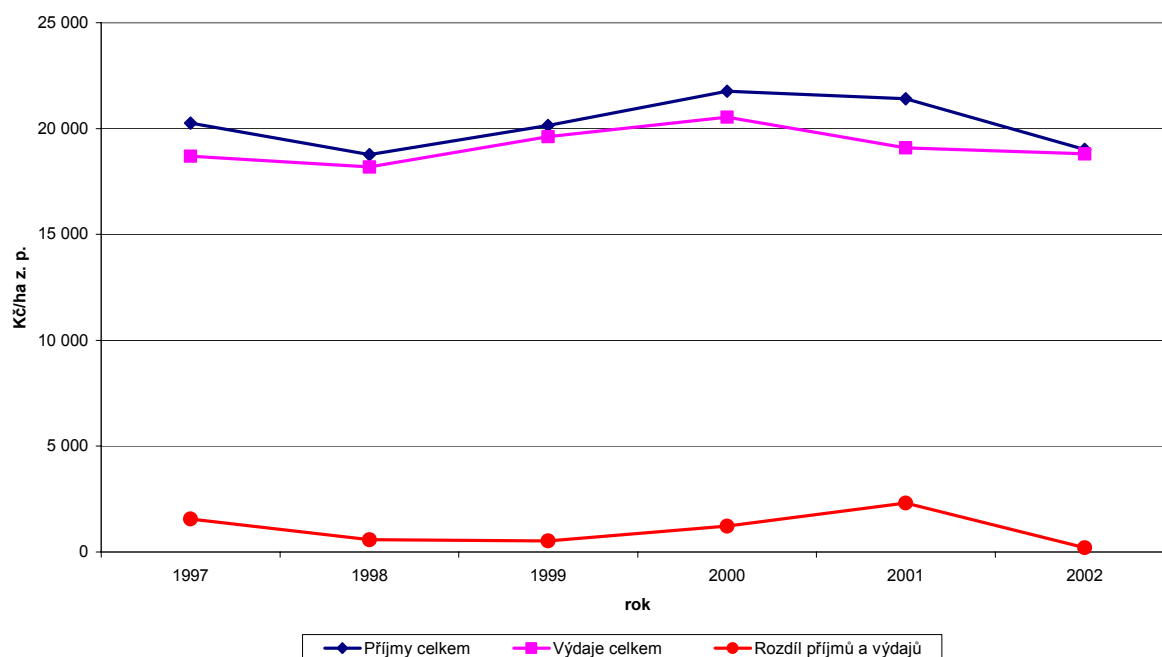
Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Hospodářský výsledek je do značné míry ovlivňován dotacemi provozního charakteru, jejichž úroveň je u PFO vyšší než u PPO, přestože došlo i u těchto podniků k jejich snížení. U podniků fyzických osob se objem dotací zvyšuje směrem k větším podnikům.

Výrazné zhoršení hospodářského výsledku v roce 2002 ovlivnilo zvýšení podílu podniků se záporným rozdílem příjmů a výdajů na 43,2 % (v roce 2001 to bylo jen 25,8 %) a vedlo ke snížení podílu podniků s kladným rozdílem příjmů a výdajů na 56,8 % (v roce 2001 to bylo 74,2 %).

Podrobnější údaje o příjmech a výdajích jsou uvedeny v tab. A4.3/05.

Graf TA4.3/07 - Příjmy, výdaje a jejich rozdíl

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková, M. Vojtíšek (VÚZE)

Majetek

Snižování hodnoty majetku pokračovalo i v roce 2002, a to ve všech jeho složkách, kromě peněžních prostředků. Pokles probíhal ve všech velikostních skupinách PFO. Hodnota majetku se směrem k větším podnikům výrazně snižovala, což bylo ovlivněno nižším rozsahem živočišné výroby, a také nižší potřebou provozních budov, rovněž nižšími zásobami a klesající hodnotou pozemků (nejvyšší hodnoty pozemků vykazují nejmenší podniky).

TA4.3/26 - Majetek a jeho vybrané složky (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Majetek celkem (aktiva)	2001	73 316	55 455	40 938	29 361	42 676
	2002	67 732	54 917	40 060	26 442	40 226
z toho - dlouhodobý hmotný majetek	2001	56 786	41 291	30 398	21 686	31 897
	2002	53 642	42 188	31 164	18 607	30 557
- zásoby	2001	8 573	8 124	5 885	3 947	5 876
	2002	7 256	6 507	4 554	3 598	4 797
- pohledávky	2001	2 198	2 235	2 012	2 035	2 078
	2002	1 298	1 897	1 741	2 298	1 934
- peněžní prostředky ¹⁾	2001	5 659	3 597	2 543	1 426	2 647
	2002	5 463	4 132	2 490	1 721	2 777

1) Peněžní prostředky = peníze a ceniny + bankovní účty +/- průběžné položky.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Struktura majetku PFO je ovlivněna zejména vyšším podílem vlastních pozemků v porovnání s PPO.

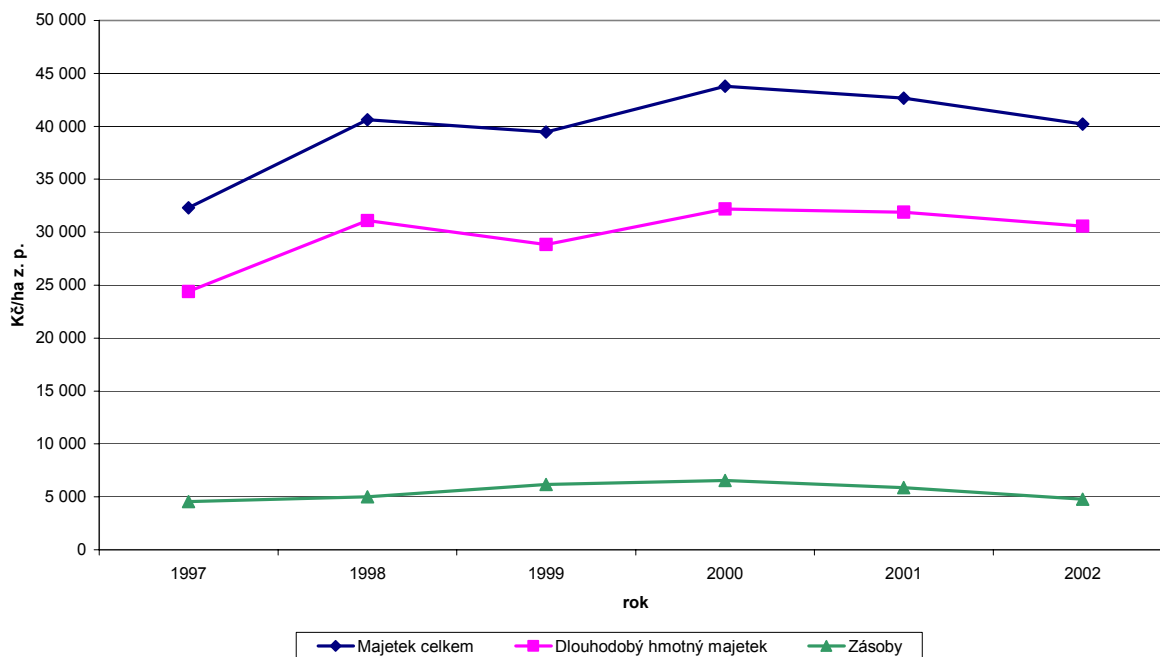
TA4.3/27 - Struktura vybraných složek majetku v roce 2002 (%)

Ukazatel	Právnícké osoby	Fyzické osoby
Pozemky	1,25	24,74
Stavby	37,59	25,74
Stroje a zařízení	10,97	21,25
Základní stádo	4,61	3,95
Zásoby	24,31	11,93
Pohledávky	9,62	4,81

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková, M. Vojtíšek (VÚZE)

Graf TA4.3/08 - Majetek a jeho jednotlivé složky

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková, M. Vojtíšek (VÚZE)

Závazky a vlastní jmění

V roce 2002 došlo u PFO ke zvýšení cizích zdrojů, zejména vlivem zvýšení závazků, které bylo ovlivněno nižší platební schopností podniků v důsledku značného poklesu příjmů. Úvěry zůstaly v roce 2002 na úrovni roku 2001. S cizími zdroji (zejména s úvěry) pracují ve větší míře větší podniky. Celková výše úvěru je v posledních letech (zhruba od roku 2000) u PFO podstatně nižší než u PPO.

Na nižší úvěrové zatížení PFO působí:

- lepší ekonomická situace PFO v minulých letech, která nevyžadovala větší využívání cizích zdrojů;
- skutečnost, že menší zemědělské podniky jsou pro banky méně zajímavým a méně důvěryhodným klientem.

Výše vlastního jmění se meziročně plošně snížila, relativně nejméně u podniků s výměrou v rozmezí 51 - 300 ha z. p.

TA4.3/28 - Vlastní jmění a závazky (Kč/ha z. p.)

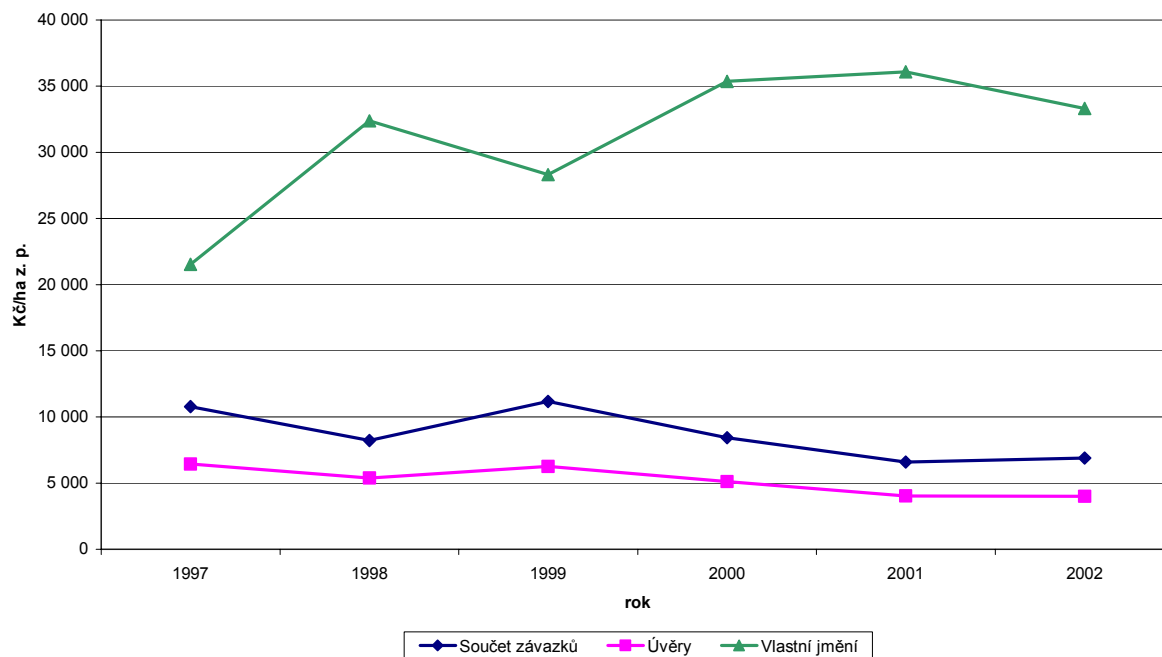
Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Vlastní jmění	2001	70 901	49 726	33 542	21 993	36 076
	2002	63 926	48 903	32 595	18 861	33 327
Součet závazků (cizí zdroje)	2001	2 415	5 729	7 396	7 368	6 600
	2002	3 806	6 014	7 465	7 581	6 899
z toho - závazky	2001	1 233	1 703	2 772	2 810	2 442
	2002	2 358	2 600	2 852	3 019	2 823
- úvěry	2001	1 075	3 854	4 558	4 433	4 049
	2002	1 424	3 379	4 521	4 459	3 997

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Podrobnější údaje o majetku a závazcích jsou uvedeny v tab. A4.3/06.

Graf TA4.3/09 - Vývoj vlastního jmění, závazků a úvěrů

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková, M. Vojtíšek (VÚZE)

Finanční analýza

Meziroční a meziskupinové změny v úrovni příjmů a výdajů se souhrnně promítají do vybraných ukazatelů finanční analýzy.

Aktivita

Ukazatele aktivity (obratu majetku a jeho jednotlivých složek) ukazují na rezervy v jeho využívání. Ve srovnání s PPO je u PFO situace méně příznivá, zejména u menších podniků.

TA4.3/29 - Ukazatele aktivity

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Obrat celkových aktiv (majetku)	2001	0,32	0,37	0,46	0,52	0,43
	2002	0,29	0,32	0,40	0,52	0,39
Obrat dlouhodobého hmotného majetku	2001	0,42	0,50	0,62	0,70	0,58
	2002	0,37	0,41	0,51	0,74	0,52
Reprodukční schopnost aktiv (roky)	2001	11,63	9,99	8,21	7,12	8,68
	2002	15,25	14,34	11,83	13,37	13,24

1) Obrat celkových aktiv = tržby za prodej vlastních výrobků a služeb / celková aktiva.

2) Obrat dlouhodobého hmotného majetku = tržby za prodej vlastních výrobků a služeb / dlouhodobý hmotný majetek.

3) Reprodukční schopnost aktiv = celková aktiva (majetek) / (rozdíl příjmů a výdajů + odpisy).

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Ukazatele dokumentujících využívání majetku se v roce 2002 dále zhoršily vlivem výrazného poklesu příjmů. V roce 2002 došlo též k výraznému zhoršení reprodukční schopnosti aktiv ve všech velikostních skupinách podniků.

Zadluženost

U PFO existuje v průměru relativně nízká zadluženost, i když se meziročně zhoršila. Ve všech uvedených ukazatelích z hlediska sledovaných velikostních skupin je standardně vyšší směrem k větším podnikům.

TA4.3/30 - Zadluženost (%)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Úvěrová zadluženost	2001	1,52	7,75	13,59	20,16	11,22
	2002	2,23	6,91	13,87	23,64	11,99
Míra zadluženosti	2001	3,29	10,33	18,07	25,09	15,47
	2002	5,62	10,95	18,63	28,67	17,15
Stupeň zadluženosti	2001	0,03	0,12	0,22	0,34	0,18
	2002	0,06	0,12	0,23	0,40	0,21

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Výnosnost kapitálu

Výnosnost celkového i vlastního kapitálu se v roce 2002 výrazně zhoršila a u podniků ve skupině s výměrou nad 300 ha z. p. dosahuje záporných hodnot.

TA4.3/31 - Výnosnost kapitálu (%)

Ukazatel	Rok	Skupina v ha z. p.				Celkem
		5 - 50	51 - 100	101 - 300	nad 300	
Výnosnost celkového kapitálu	2001	4,32	4,47	6,13	6,05	5,42
	2002	0,79	0,33	1,68	-1,08	0,53
Výnosnost vlastního kapitálu	2001	4,47	4,99	7,49	8,08	6,41
	2002	0,84	0,37	2,06	-1,52	0,65

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Z vývoje uvedených ukazatelů finanční analýzy je zřejmé, že u PFO došlo v roce 2002 k výraznému zhoršení ekonomické situace.

4.3.2 Ekonomické výsledky podle půdně-klimatických podmínek

Za rok 2002 bylo pro ekonomické hodnocení podniků nacházejících se v rozdílných půdně-klimatických podmínkách využita kategorizace méně příznivých oblastí (LFA) a oblastí s ekologickými omezeními (obdobně jako v roce 2001). Tyto oblasti jsou charakterizovány nejen zhoršenými přírodními podmínkami, ale i zhoršenými sociálně-ekonomickými podmínkami.

Existuje celkem 11 typů méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními:

- horské oblasti - H1, H2;
- ostatní méně příznivé oblasti - O1, O2, O3, O4;
- specifické oblasti - S1, S2;
- chráněné krajinné oblasti - CHKO1, CHKO2, CHKO3.

V roce 2002 byly ostatní méně příznivé oblasti rozšířeny o O4.

Pro účely analýzy byly vymezeny čtyři oblasti, z nichž první tři odpovídají kritériím LFA a zahrnují 11 výše uvedených typů oblastí.

Jde o následující oblasti:

- horské a podhorské oblasti (marginální oblasti);
- ostatní méně příznivé oblasti (submarginální oblasti);
- méně produkční oblasti (lepší podmínky);
- produkční oblasti (podniky nezařazené do LFA).

Metodický přístup vymezující výše uvedené oblasti byl shodný s rokem 2001 a byl popsán ve Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2001.

Podniky právnických osob

Výnosy, náklady a hospodářský výsledek

Zlepšující se půdně-klimatické podmínky vedou ke zvyšování intenzity výroby vyjádřené jak výší tržeb, tak i výší vynaložených nákladů, což se odráží v úrovni přidané hodnoty.

TA4.3/32 - Přidaná hodnota a hospodářský výsledek (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Přidaná hodnota	2001	6 781	10 904	13 028	14 570	12 125
	2002	7 845	9 351	10 517	11 626	10 156
Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb	2001	17 394	26 702	33 629	37 027	30 484
	2002	21 133	25 663	29 884	34 867	28 973
Spotřeba materiálu a energie	2001	9 873	14 713	18 504	20 037	16 687
	2002	12 041	14 376	17 138	18 921	16 194

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Přidaná hodnota se zvyšuje směrem k lepším oblastem. V horské a podhorské oblasti dosáhla v roce 2002 relace k produkční oblasti hodnotu 0,67 (0,47 v roce 2001). Z hlediska meziročního vývoje přidané hodnoty byla méně příznivá situace v produktivnějších oblastech vlivem vyššího poklesu tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb než v horských a méně příznivých oblastech.

Uvedené vývojové tendence v úrovni vkladů a tržeb se odrážejí ve výši hospodářského výsledku.

TA4.3/33 - Dotace provozního charakteru a jejich vliv na hospodářský výsledek (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Hospodářský výsledek za účetní období	2001	351	540	201	1 072	661
	2002	-11	-1 366	-956	-718	-977
Dotace provozního charakteru	2001	3 653	1 961	1 797	1 486	1 922
	2002	3 273	1 899	1 706	1 263	1 773
Hospodářský výsledek za účetní období po odpočtu dotací	2001	-3 302	-1 421	-1 596	-414	-1 261
	2002	-3 284	-3 265	-2 662	-1 981	-2 750

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Úroveň hospodářského výsledku je výrazně ovlivňována dotacemi provozního charakteru. Jejich výše se směrem k lepším přírodním podmínkám snižuje. Nejvyšší dotace byly poskytovány podnikům v horské a podhorské oblasti, kde se v souladu s přijatými principy zemědělské politiky jednalo především o programy pomoci LFA, údržby TTP

a podpory ekologického zemědělství. Jde o podpůrné programy podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb. pro rok 2001 a č. 500/2001 Sb. pro rok 2002.

Významné pro zemědělské podnikání jsou i další podpory předem vymezených aktivit, resp. záměrů zemědělské politiky.

Bez těchto podpor docilují podniky hospodařící v horších půdně-klimatických podmínkách výraznější ztráty v porovnání s průměrem ČR.

TA4.3/34 - Vybrané podpory provozního charakteru (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Podpora méně příznivým oblastem	2001	1 229	450	222	57	349
	2002	1 193	459	135	57	337
Údržba travních porostů pastvou	2001	855	161	75	40	169
	2002	633	140	66	38	136
Ekologické zemědělství	2001	265	10	15	3	31
	2002	173	16	9	13	27
Zatrávnění	2001	102	25	2	14	25
	2002	110	74	20	24	52
Finanční podpora za uvádění orné půdy do klidu	2001	148	268	333	304	279
	2002	209	293	319	346	307
Finanční kompenzační podpora za ornou půdu neuvedenou do klidu	2001	157	225	329	225	234
	2002	150	248	315	266	256
Vrácení spotřební daně	2001	250	322	399	372	344
	2002	270	312	404	410	355
Chov krav bez tržní produkce mléka	2001	350	69	28	13	69
	2002	276	65	38	33	68
Zmírnění škod způsobených povodní	2001	-	-	-	-	-
	2002	243	210	324	43	175

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák, F. Slavík (VÚZE)

Majetek, kapitál a vybrané ukazatele finanční analýzy

Hodnota majetku a kapitálu a jejich jednotlivých složek se snižuje obdobně jako náklady a výnosy směrem k méně příznivým podmínkám hospodaření. Porovnání základních majetkových kapitálových složek v členění podle oblastí je uvedeno v tab. TA4.3/35.

TA4.3/35 - Vybrané položky majetku a kapitálu (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Majetek celkem	2001	40 874	50 456	62 416	61 203	55 087
	2002	43 695	50 770	57 147	59 005	53 883
z toho - dlouhodobý hmotný majetek	2001	25 583	28 787	35 468	32 952	30 223
	2002	26 304	29 473	33 209	32 093	30 651
- oběžný majetek	2001	13 614	19 204	23 219	24 875	21 269
	2002	15 233	18 972	20 772	23 093	20 299
Vlastní kapitál	2001	18 493	27 314	35 657	35 193	30 408
	2002	20 904	26 031	29 871	33 455	28 646
z toho - základní kapitál	2001	11 541	20 113	25 311	23 620	21 325
	2002	13 896	20 962	22 680	24 003	21 644
- cizí kapitál	2001	22 159	22 880	26 489	25 592	24 285
	2002	22 484	24 519	26 977	25 224	24 962

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák, F. Slavík (VÚZE)

Rozdíly v úrovni nákladů a výnosů, majetku a kapitálu mezi jednotlivými typy oblastí se souhrnně promítají do vybraných ukazatelů finanční analýzy.

TA4.3/36 - Ukazatele finanční analýzy

Ukazatel	MJ	Rok	Typy oblastí				Celkem
			horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Obrát celkových aktiv	poměr	2001	0,43	0,53	0,54	0,60	0,55
		2002	0,48	0,51	0,52	0,59	0,54
Míra zadluženosti	%	2001	54,21	45,35	42,44	41,81	44,08
		2002	51,46	48,29	47,21	42,75	46,33
Úvěrová zadluženost	%	2001	19,02	19,00	19,03	15,24	17,49
		2002	24,99	21,37	22,41	19,16	20,91
Výnosnost celkového kapitálu	%	2001	0,86	1,07	0,32	1,75	1,20
		2002	-0,03	-2,69	-1,67	-1,22	-1,81
Reprodukční schopnost aktiv	roky	2001	11,91	12,47	14,40	12,42	12,69
		2002	13,77	22,30	19,73	18,95	19,80

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

Z uvedených ukazatelů finanční analýzy vyplývá, že:

- v horších přírodních podmínkách existuje vyšší zadluženost, a to jak míra zadluženosti, tak i úvěrová zadluženost;
- v horších přírodních podmínkách je i nižší obrát majetku;
- v horších přírodních podmínkách vychází příznivější reprodukční schopnost aktiv vlivem výrazné státní podpory, což se projevuje i ve výnosnosti kapitálu.

Podniky fyzických osob

Příjmy, výdaje a hospodářský výsledek

Úroveň celkových příjmů a výdajů mezi jednotlivými skupinami podniků v rozdílných půdně-klimatických podmínkách je u PFO zhruba shodná jako u PPO. Směrem k méně příznivým oblastem dochází ke snižování objemu příjmů i výdajů.

Dopad rozdílných půdně-klimatických podmínek do příjmů se výrazně projevuje v rostlinné výrobě. Příjmy z této činnosti se směrem k horším podmínkám výrazně snižují. V živočišné výrobě se projevuje opačná tendence. Úroveň celkových příjmů je výrazně ovlivňována dotacemi provozního charakteru, jejichž výše v přepočtu na 1 ha z. p. je u PFO vyšší než u PPO.

Podobné tendence vzhledem k rozdílným půdně-klimatickým podmínkám se projevují i u celkových výdajů (zejména u nákupu materiálu, režijních nákladů a odpisů). U ostatních nákladových položek je závislost na rozdílných půdně-klimatických podmínkách podstatně nižší.

Hospodářský výsledek charakterizovaný rozdílem příjmů a výdajů ovlivňují nejvýrazněji dotace provozního charakteru.

TA4.3/37 - Hospodářský výsledek a dotace (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Rozdíl příjmů a výdajů	2001	2 319	2 021	2 668	2 503	2 313
	2002	1 175	464	-770	-80	215
Dotace provozního charakteru	2001	4 019	2 212	2 936	1 621	2 136
	2002	4 005	2 106	1 534	1 377	1 902
Rozdíl příjmů a výdajů po odpočtu dotací	2001	-1 700	-191	-268	882	177
	2002	-2 830	-1 642	-2 304	-1 457	-1 687

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Podrobnější údaje o příjmech a výdajích jsou uvedeny v tab. A4.3/11.

U PFO působí shodné podpůrné programy jako u PPO. Jedná se hlavně o podpory LFA, údržby TTP, ekologického zemědělství a zatravňování. V LFA je nejvýznamněji podporován chov krav bez tržní produkce mléka.

TA4.3/38 - Vybrané podpory provozního charakteru (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Podpora méně příznivým oblastem	2001	1 463	573	374	86	420
	2002	1 546	531	28	115	402
Údržba travních porostů pastvou	2001	1 212	288	71	60	266
	2002	1 071	295	8	85	256
Ekologické zemědělství	2001	220	93	111	9	66
	2002	172	124	0	43	83
Zatravnění	2001	70	20	7	1	16
	2002	124	54	7	9	36
Finanční podpora za uvádění orné půdy do klidu	2001	5	125	372	183	149
	2002	23	128	342	198	160
Finanční kompenzační podpora za ornou půdu neuvedenou do klidu	2001	29	129	292	180	149
	2002	19	113	428	224	171
Vrácení spotřební daně	2001	157	199	256	224	209
	2002	150	266	382	365	310
Chov krav bez tržní produkce mléka	2001	535	176	205	14	135
	2002	782	241	11	81	206
Zmírnění škod způsobených povodní	2001	-	-	-	-	-
	2002	3	181	83	120	128

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák, F. Slavík (VÚZE)

Majetek, kapitál a vybrané ukazatele finanční analýzy

Velikost celkového majetku se snižuje se zhoršujícími se půdně-klimatickými podmínkami, což se týká především majetku fixní povahy (kromě základního stáda). U majetku oběžné povahy je vztah jeho úrovně k rozdílným půdně-klimatickým podmínkám menší. Závazky, úvěry i vlastní jmění se také směrem k horším půdně-klimatickým podmínkám snižují. V horských a podhorských oblastech jsou obecně nižší než průměr ČR.

TA4.3/39 - Vybrané položky majetku a závazků (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Majetek celkem	2001	37 561	41 215	43 399	44 803	42 676
	2002	33 484	37 895	31 809	43 548	40 226
z toho - dlouhodobý hmotný majetek	2001	28 253	30 313	33 639	33 728	31 897
	2002	24 718	28 424	23 111	33 521	30 557
- z toho - základní stádo	2001	3 679	2 147	2 660	1 140	1 829
	2002	3 384	2 291	625	833	1 588
- zásoby	2001	5 638	6 980	4 608	5 200	5 876
	2002	5 718	5 687	4 311	4 065	4 797
Součet závazků	2001	4 816	8 105	5 509	5 950	6 600
	2002	4 555	6 730	3 330	7 675	6 899

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: J. Novák, F. Slavík (VÚZE)

Podrobnější údaje o majetku a závazcích jsou uvedeny v tab. A4.3/12.

Ukazatele finanční analýzy reagují na rozdílné půdně-klimatické podmínky u PFO v menší míře než u PPO. V horších půdně-klimatických podmínkách je u PFO velmi nízké využití majetku, tj. celková doba jeho obratu činí čtyři roky.

Reprodukční schopnost aktiv je příznivější u podniků hospodařících v horších půdně-klimatických podmínkách. Výnosnost kapitálu se v roce 2002 výrazně snížila.

TA4.3/40 - Ukazatele finanční analýzy

Ukazatel	MJ	Rok	Typy oblastí				Celkem
			horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Obrat celkových aktiv	poměr	2001	0,25	0,42	0,40	0,48	0,43
		2002	0,26	0,36	0,58	0,42	0,39
Míra zadluženosti	%	2001	12,82	19,67	12,69	13,28	15,47
		2002	13,60	17,76	10,47	17,62	17,15
Úvěrová zadluženost	%	2001	9,96	13,16	7,55	10,48	11,22
		2002	11,12	9,46	11,04	7,77	8,34
Výnosnost celkového kapitálu	%	2001	6,17	4,90	6,15	5,59	5,42
		2002	3,51	1,22	-2,42	-0,18	0,53
Reprodukční schopnost aktiv	roky	2001	8,85	8,94	7,70	8,56	8,68
		2002	9,82	11,82	11,55	15,16	13,24

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Souhrnné hodnocení ekonomických výsledků podniků v různých půdně-klimatických podmínkách potvrzuje, že se daří naplňovat záměry zemědělské politiky státu. Jde zejména o podpory podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb. a č. 500/2001 Sb., směřující k podpoře podniků hospodařících v horších podmínkách a k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství (tj. udržení kulturního rázu venkovské krajiny, zejména v LFA a zvyšování pracovních příležitostí pro venkovské obyvatelstvo).

V rámci podpůrného programu MZe pozitivně působily i kompenzace povodňových škod, zejména podpory škod na polních kulturách.

4.3.3 Ekonomické výsledky zemědělských podniků podle metodiky EU

Celková zemědělská produkce

Pro hodnocení ekonomiky zemědělských podniků na základě metodiky EU je celková zemědělská produkce výchozí kategorií. Její dosažená úroveň zobrazuje podnikovou intenzitu výroby z pohledu rostlinné a živočišné výroby, případně dalších vybraných zemědělských činností.

Z porovnání celkové zemědělské produkce v letech 2002 a 2001 je patrný její výrazný pokles u PPO ve všech typech oblastí.

TA4.3/41 - Celková zemědělská produkce podniků právnických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Produkce RV	2001	7 910	12 240	14 943	17 865	14 272
	2002	7 049	10 322	12 893	17 643	12 630
Produkce ŽV	2001	14 259	15 039	16 568	17 331	16 006
	2002	11 069	14 939	16 041	15 581	14 993
Ostatní produkce	2001	2 103	3 024	4 603	4 997	3 866
	2002	2 789	3 586	5 543	4 428	4 083
Celková zemědělská produkce	2001	24 272	30 303	36 114	40 193	34 144
	2002	20 907	28 847	34 477	37 652	31 706
Podíl RV na celkové produkci (%)	2001	32,6	40,4	41,4	44,4	41,8
	2002	33,7	35,8	37,4	46,9	39,8
Podíl ŽV na celkové produkci (%)	2001	58,7	49,6	45,9	43,1	46,9
	2002	52,9	51,8	46,5	41,4	47,3

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

V roce 2002 se mírně zvýšil průměrný podíl živočišné výroby na celkové produkci, naopak zastoupení rostlinné výroby pokleslo. Uvedené číselné údaje v tab. TA4.3/41 dokumentují dosaženou úroveň a existující mírné rozdíly ve vývoji struktury celkové produkce z hlediska typů oblastí.

U PFO poklesla celková zemědělská produkce v roce 2002 vlivem živočišné výroby. Průměrný podíl rostlinné výroby na celkové zemědělské produkci PFO vzrostl, průměrný podíl živočišné produkce se snížil. Specifický vývoj z hlediska sledovaných oblastí je znázorněn v tab. TA4.3/42.

TA4.3/42 - Celková zemědělská produkce podniků fyzických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Produkce RV	2001	5 334	12 832	12 223	17 739	14 444
	2002	6 090	10 320	13 912	15 326	12 564
Produkce ŽV	2001	7 011	7 163	6 270	5 076	6 083
	2002	5 983	6 295	4 094	3 337	4 672
Ostatní produkce	2001	751	593	1 772	839	771
	2002	217	764	539	791	716
Celková zemědělská produkce	2001	13 096	20 588	20 265	23 654	21 298
	2002	12 290	17 379	18 545	19 454	17 952
Podíl RV na celkové produkci (%)	2001	40,7	62,3	60,3	75,0	67,8
	2002	49,6	59,4	75,0	78,8	70,0
Podíl ŽV na celkové produkci (%)	2001	53,5	34,8	30,9	21,5	28,6
	2002	48,7	36,2	22,1	17,2	26,0

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Nepříznivý meziroční vývoj celkové zemědělské produkce citelněji zasáhl PFO (pokles o 15,7 % proti roku 2001), méně PPO (o 7,1 % proti roku 2001).

Výrobní spotřeba

Výrobní spotřeba udává nákladovou úroveň rozhodujících vstupů do výroby. Vynaložené objemy materiálu, energií a služeb jsou závislé na výrobní struktuře a intenzitě výroby odpovídající jednotlivým oblastem.

Za průměr PPO podle standardní metodiky EU mírně stoupla výrobní spotřeba (pokles byl zaznamenán pouze v podmínkách horské a podhorské oblasti). Vynaložené vstupy do výroby měly však obecně nižší účinnost ve všech oblastech.

TA4.3/43 - Výrobní spotřeba a její účinnost u podniků právnických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Výrobní spotřeba	2001	17 194	20 181	24 121	26 444	22 718
	2002	16 089	21 607	26 490	27 397	23 652
Celková zemědělská produkce	2001	24 272	30 303	36 114	40 193	34 144
	2002	20 907	28 847	34 477	37 652	31 706
Účinnost výrobní spotřeby ¹⁾	2001	141,2	150,2	149,7	152,0	150,3
	2002	129,9	133,5	130,2	137,4	134,1

1) Účinnost výrobní spotřeby = celková zemědělská produkce / výrobní spotřeba * 100.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

U PFO naopak objem výrobní spotřeby meziročně mírně poklesl (s výjimkou podhorské a horské oblasti). Účinnost výrobní spotřeby proti roku 2001 poklesla. Úroveň předcházejícího roku udržely pouze podniky hospodařící v méně produkční oblasti.

TA4.3/44 - Výrobní spotřeba a její účinnost u podniků fyzických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Výrobní spotřeba	2001	10 852	15 602	15 454	17 124	15 845
	2002	11 383	13 997	14 118	15 271	14 392
Celková zemědělská produkce	2001	13 096	20 588	20 265	23 654	21 298
	2002	12 290	17 379	18 545	19 454	17 952
Účinnost výrobní spotřeby ¹⁾	2001	120,7	132,0	131,1	138,1	134,4
	2002	108,0	124,2	131,4	127,4	124,7

1) Účinnost výrobní spotřeby = celková zemědělská produkce / výrobní spotřeba * 100.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

U PFO došlo k poklesu výrobní spotřeby o 1 453 Kč/ha z. p. (-9,2 % proti roku 2001), u PPO naopak došlo k nárůstu výrobní spotřeby o 934 Kč/ha z. p. (+4,1 % proti roku 2001). Vyšší účinnosti výrobní spotřeby dosáhly v obou hodnocených letech podniky právnických osob.

Hrubá a čistá přidaná hodnota

Přidaná hodnota vyjadřuje finanční zdroje ze zemědělských činností včetně salda provozních dotací a daní určených k úhradě vstupů do výroby nad rámec výrobní spotřeby.

Hrubá i čistá přidaná hodnota PPO nedosáhla v žádné ze sledovaných oblastí úrovně předcházejícího roku. Výše přidané hodnoty byla v roce 2002 ovlivněna změnami v celkové zemědělské produkci, ve výrobní spotřebě a v menší míře i změnou salda provozních dotací a daní (tab. A4.3/13 a 14).

TA4.3/45 - Přidaná hodnota u podniků právnických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Hrubá přidaná hodnota	2001	10 429	11 612	13 439	14 409	12 767
	2002	7 961	8 763	9 329	10 695	9 358
Odpisy	2001	3 054	3 229	3 837	3 666	3 451
	2002	1 981	2 283	2 521	2 859	2 467
Čistá přidaná hodnota	2001	7 375	8 383	9 602	10 743	9 316
	2002	5 980	6 480	6 808	7 836	6 891

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

U PFO a PPO byly zaznamenány obdobné trendy u hrubé i čisté přidané hodnoty.

TA4.3/46 - Přidaná hodnota u podniků fyzických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Hrubá přidaná hodnota	2001	6 137	6 941	7 485	7 795	7 297
	2002	4 712	5 400	5 504	5 253	5 252
Odpisy	2001	1 927	2 574	2 986	2 728	2 595
	2002	1 728	2 450	3 486	2 554	2 449
Čistá přidaná hodnota	2001	4 210	4 367	4 499	5 067	4 702
	2002	2 984	2 950	2 018	2 699	2 803

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Hrubá i čistá přidaná hodnota klesla výrazně u obou podnikatelských forem. Podniky fyzických osob dokázaly částečně eliminovat pokles celkové zemědělské produkce úsporami ve výrobní spotřebě. Meziroční pokles u PPO dosáhl v absolutním vyjádření u hrubé přidané hodnoty pokles o 26,7 % (3 409 Kč/ha z. p.) a u čisté přidané hodnoty o 26 % (2 425 Kč/ha z. p.). U PFO představovaly obdobné hodnoty pokles o 28 % (2 045 Kč/ha z. p.) a čisté přidané hodnoty o 40,4 % (1 899 Kč/ha z. p.). Společným rysem ve vývoji těchto ukazatelů u obou forem podniků je jejich nejvyšší propad v méně produkční a produkční oblasti.

Čistá přidaná hodnota v přepočtu na 1 roční pracovní jednotku (AWU) je základním ukazatelem produktivity práce. Podle tohoto kritéria bylo dosaženo ve všech oblastech vyšší produktivity práce u PPO, přestože meziročně tento ukazatel poklesl stejným tempem u obou podnikatelských forem.

TA4.3/47 - Čistá přidaná hodnota podle standardního výstupu EU (tis. Kč/AWU)

Podnikatelská skupina	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Právnícké osoby	2001	225	234	263	282	255
	2002	171	159	158	178	166
Fyzické osoby	2001	203	199	263	239	221
	2002	143	134	102	138	136

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek, A. Picková (VÚZE)

Důchod ze zemědělské činnosti

Důchod ze zemědělské činnosti je možno považovat za finální ukazatel standardního výstupu podle metodiky EU.

Strukturu externích faktorů působících na výši důchodu ze zemědělské činnosti PPO a PFO znázorňuje následující tabulka.

TA4.3/48 - Struktura nákladů externích faktorů podle standardního výstupu EU

Externí faktory	Rok	PPO		PFO	
		Kč/ha z. p.	%	Kč/ha z. p.	%
Práce	2001	7 622	87,0	1 083	51,6
	2002	7 823	87,0	1 039	51,6
Půda	2001	670	7,6	683	32,6
	2002	662	7,4	734	36,5
Kapitál	2001	473	5,4	332	15,8
	2002	505	5,6	240	11,9
Celkem	2001	8 765	100,0	2 098	100,0
	2002	8 990	100,0	2 013	100,0

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek, A. Picková (VÚZE)

Důchod ze zemědělské činnosti dosažený podniky právnických a fyzických osob je odlišný převážně vlivem rozdílné úrovně vynaložených nákladů na externí faktory (zejména rozdílné ocenění práce). V návaznosti na ostatní ukazatele standardního výstupu zaznamenal i důchod ze zemědělské činnosti meziročně výrazný pokles ve všech oblastech. Z hlediska existujících podnikatelských forem podniků byly lepší výsledky zjištěny u PFO.

**TA4.3/49 - Důchod ze zemědělské činnosti podle standardního výstupu EU
(Kč/ha z. p.)**

Podnikatelská skupina	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Právnícké osoby	2001	161	702	320	718	613
	2002	-439	-1 812	-2 259	-2 188	-1 885
Fyzické osoby	2001	2 784	2 505	2 706	3 056	2 815
	2002	1 904	1 232	-122	629	959

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek, A. Picková (VÚZE)

Důchod ze zemědělské činnosti PFO by měl pokrýt možné náklady příležitosti za používání vlastních výrobních faktorů.

Pro posouzení vyhovující úrovně důchodu ze zemědělské činnosti z hlediska odměny podnikatele a spolupracujících rodinných příslušníků je u PFO využíván ukazatel „důchod ze zemědělské činnosti na jednotku rodinné práce (FWU), resp. na jeden podnik“.

TA4.3/50 - Přepočtený důchod ze zemědělské činnosti (tis. Kč)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Důchod ze zemědělské činnosti na podnik	2001	316	296	481	334	322
	2002	213	149	-22	78	117
Důchod ze zemědělské činnosti na FWU	2001	182	165	215	206	188
	2002	117	80	-8	45	65

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Zemědělskou činností PFO byl za rok 2002 vyprodukován průměrný důchod na jeden podnik ve výši 117 tis. Kč, resp. 65 tis. Kč průměrného nezdaněného příjmu na jednotku neplacené rodinné práce (FWU). Tento příjem vytváří zdroje osobní spotřeby a reprodukční zdroje podniku (společně s odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku). Přehled o dosažené důchodovosti potvrzuje nízkou úroveň ve všech typech oblastí, zejména v méně produkčních oblastech, jejichž dosažené hodnoty leží výrazně pod průměrem ČR

Efektivnost hospodaření zemědělského podnikání je dále měřitelná i pomocí poměrových ukazatelů. Zejména jde o posouzení podílu provozních dotací na hrubém příjmu a posouzení výtežnosti produkce.

Podíl provozních dotací na hrubém příjmu byl rozdílný u podniků právnických a fyzických osob. Provozní dotace se na průměrném hrubém příjmu právnických osob v roce 2002 podílely 5,4 % (5,1 % v roce 2001) a rostly směrem k horším výrobním podmínkám. Rozpětí tohoto podílu mezi produkčními oblastmi a horskými a podhorskými oblastmi představovalo v hodnoceném roce 10,9 procentních bodů.

TA4.3/51 - Podíl provozních dotací na hrubém příjmu¹⁾ u podniků právnických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Hrubý příjem	2001	27 873	32 195	38 091	41 538	35 994
	2002	24 298	30 778	36 311	38 856	33 524
Provozní dotace	2001	3 601	1 892	1 977	1 345	1 850
	2002	3 391	1 931	1 834	1 204	1 818
Podíl (%)	2001	12,9	5,9	5,2	3,2	5,1
	2002	14,0	6,3	5,1	3,1	5,4

1) Celková zemědělská produkce + provozní dotace.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

U PFO dosáhl podíl dotací na hrubém příjmu v roce 2002 hodnotu 9,8 % (9,1 % v roce 2001), s růstem směrem k horským a podhorským oblastem. Rozpětí tohoto ukazatele mezi produkčními oblastmi a horskými a podhorskými oblastmi dosáhlo 17,7 procentních bodů a bylo strmější v porovnání s PPO.

TA4.3/52 - Podíl provozních dotací na hrubém příjmu¹⁾ u podniků fyzických osob podle standardního výstupu EU (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Hrubý příjem	2001	17 115	22 800	23 201	25 275	23 434
	2002	16 233	19 607	19 797	20 828	19 896
Provozní dotace	2001	4 019	2 212	2 936	1 621	2 136
	2002	3 943	2 228	1 252	1 374	1 943
Podíl (%)	2001	23,5	9,7	12,7	6,4	9,1
	2002	24,3	11,4	6,3	6,6	9,8

1) Hrubý příjem = celková zemědělská produkce + provozní dotace.

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Výtěžnost produkce je definována jako podíl hrubé, resp. čisté přidané hodnoty na celkové zemědělské produkci.

TA4.3/53 - Výtěžnost produkce u podniků právnických osob podle standardního výstupu EU (%)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Podíl HPH na celkové zemědělské produkci	2001	43,0	38,3	37,2	35,8	37,4
	2002	38,1	30,4	27,1	28,4	29,5
Podíl ČPH na celkové zemědělské produkci	2001	30,4	27,7	26,6	26,7	27,3
	2002	28,6	22,5	19,7	20,8	21,7

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: M. Vojtíšek (VÚZE)

TA4.3/54 - Výtěžnost produkce u podniků fyzických osob podle standardního výstupu EU (%)

Ukazatel	Rok	Typy oblastí				Celkem
		horské a podhorské oblasti	ostatní méně příznivé oblasti	méně produkční oblasti	produkční oblasti	
Podíl HPH na celkové zemědělské produkci	2001	46,9	33,7	36,9	33,0	34,3
	2002	38,3	31,1	29,7	27,0	29,3
Podíl ČPH na celkové zemědělské produkci	2001	32,1	21,2	22,2	21,4	22,1
	2002	24,3	17,0	10,9	13,9	15,6

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Úroveň ukazatelů výtěžnosti produkce lze nalézt v tab. TA4.3/53 a 54. V roce 2002 nebylo dosaženo v žádné ze sledovaných oblastí výsledků předcházejícího roku vzhledem k tomu, že se podnikům obecně nepodařilo eliminovat meziroční pokles celkové zemědělské produkce vyvolaný výraznou cenovou depresí na trhu zemědělských komodit.

Podrobnější údaje dokumentující ekonomiku podniků formou standardního výstupu EU jsou rozvedeny v tab. A4.3/13 - 14.

4.4 Závěry z ekonomických analýz

Výsledky zemědělství ČR se v roce 2002 zhoršily. Objem hrubé zemědělské produkce oceněné ve stálých cenách roku 1989 se proti předcházejícímu roku snížil o 4,4 %, což bylo způsobeno poklesem hrubé rostlinné produkce v důsledku nižších hektarových výnosů zejména u obilovin, olejnin a zeleniny a částečně i vlivem povodní. Hrubá živočišná produkce se udržela na úrovni roku 2001.

Na úroveň hospodářského výsledku nepříznivě působil vztah mezi vývojem cen zemědělských výrobců a vývojem cen dodávek výrobků a služeb do zemědělství. Výrazné snížení cen zemědělských výrobců, jejichž úhrnný index proti minulému roku dosáhl 90,5 % (z toho u rostlinných výrobků 95,4 %, u živočišných výrobků a zvířat 87,9 %), plošně ovlivnilo výnosovou (resp. příjmovou) stránku hospodaření zemědělských podniků. Index cen vstupů do zemědělství poklesl pouze na 97,8 % proti stejnému období předchozího roku a z tohoto titulu byly úspory ve výrobní spotřebě pouze nevýznamné.

Výsledek hospodaření za souhrn všech činností zemědělských podniků vychází z analýzy celopodnikových výsledků výběrového šetření FADN, založené na údajích účetního výkaznictví. V tomto výsledku je započten i osobní důchod podniků fyzických osob (ocenění práce podnikatele a vypomáhajících členů rodiny). V roce 2002 dosáhl hospodářský výsledek za souhrn zemědělských podniků (se započtením osobního důchodu podniků fyzických osob) ztrátu ve výši 3,5 mld. Kč. V porovnání s předcházejícím rokem se jedná o zásadní zhoršení tohoto syntetického ukazatele o cca 6 mld. Kč (v roce 2001 zisk 3,3 mld. Kč).

Na základě údajů výběrového šetření FADN bylo v roce 2002 z celkového počtu podniků právnických osob 39 % podniků ziskových (71,8 % v roce 2001) a 61 % podniků ztrátových (28,2 % v roce 2001). U podnikatelských subjektů fyzických osob bylo zjištěno

56,8 % podniků s kladným rozdílem příjmů a výdajů (74,2 % v roce 2001) a 43,2 % se záporným rozdílem příjmů a výdajů (25,8 % v roce 2001). Do výdajů těchto podnikatelských subjektů nebyl započten osobní důchod. Meziroční změna relace mezi podniky ziskovými a ztrátovými u podniků právnických i fyzických osob úzce souvisí s cenovým vývojem a mírným poklesem dotací.

Ve vývoji nákladů a výnosů podniků právnických i fyzických osob byly zaznamenány relativně shodné meziroční trendy. Celkové náklady zemědělských podniků právnických osob vyjádřené v přepočtu na ha z. p. poklesly o 2,3 % (zejména vlivem provozních nákladů), obdobně poklesly i celkové výdaje u podniků fyzických osob o 1,5 % (zejména vlivem nákupu materiálu). Celkové výnosy přepočtené na ha z. p. u podniků právnických osob zaznamenaly meziroční snížení o 6,3 %, celkové příjmy podniků fyzických osob poklesly výrazněji o 11,1 %. Společným rysem vývoje výnosů (resp. příjmů) u obou podnikatelských forem je výrazný pokles tržeb, zejména ze zemědělských činností. Ve struktuře tržeb právnických osob převládaly i v roce 2002 již standardně tržby ze živočišné výroby, podniky fyzických osob jsou výrazněji zaměřeny na podnikatelské činnosti v odvětví rostlinné výroby.

Ekonomická situace podniků umožnila jen minimální mzdový nárůst. Osobní náklady se u právnických osob zvýšily v přepočtu na ha z. p. o 1,8 %, u fyzických osob stouply výdaje na úhradu mezd a plateb do fondů sociálního a zdravotního pojištění nad úroveň předcházejícího roku o 3,9 %.

V roce 2002 došlo k mírnému poklesu majetku zemědělských podniků, které bylo výraznější u podniků fyzických osob. U obou podnikatelských forem se snížil zejména oběžný majetek, čímž došlo i k úbytku relativně pohotových peněžních zdrojů. Na vývoj majetku navázaly i změny ve struktuře kapitálu, kde se po úbytku vlastního kapitálu u právnických i fyzických osob mírně zvýšil vliv cizích zdrojů. U podniků právnických osob meziročně vzrostl objem střednědobých, zejména investičních bankovních úvěrů.

Vývoj ekonomiky dokumentují i poměrové ukazatele finanční analýzy, ze kterých je patrný celkový pokles úrovně zemědělství v roce 2002. Za průměr podniků právnických osob poklesla jejich likvidita ve všech úrovních (okamžitá, běžná, celková), ukazatele zadluženosti mírně vzrostly, snížila se aktivita majetku a zejména se do záporných hodnot dostala výnosnost celkového i vlastního kapitálu. K obdobnému vývoji došlo u podnikatelských subjektů fyzických osob, s průměrným poklesem všech ukazatelů finanční analýzy, zejména výnosnosti kapitálu.

Hodnocení ekonomických výsledků roku 2002 podle rozdílných půdně-klimatických podmínek bylo obdobně jako v minulém roce provedeno na základě nově vymezených méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními. Pro účely regionální analýzy byly podniky zařazeny do čtyř skupin podle typu oblastí (horské a podhorské oblasti, ostatní méně příznivé oblasti, méně produkční oblasti a produkční oblasti).

Hospodářské výsledky podniků právnických i fyzických osob byly z hlediska půdně-klimatických podmínek ovlivněny v převážné míře mírou dotací k úhradě nákladů. Jejich objemy, které stoupaly od produkční oblasti směrem k oblasti horské a podhorské, vyrovnávaly opačným směrem klesající úroveň přidané hodnoty.

Ekonomické výsledky zemědělských podniků zpracované z výběrového šetření FADN na základě metodiky EU potvrzují tendence získané z údajů podnikového účetnictví. Podniky právnických osob dosáhly vyšší úroveň celkové zemědělské produkce ve srovnání s podniky fyzických osob. Bylo potvrzeno výraznější zaměření podniků právnických osob na živočišnou výrobu a fyzických osob naopak na výrobu rostlinnou. Vlivem výraznější účinnosti výrobní spotřeby dosáhly podniky právnických osob i větší úroveň hrubé a čisté přidané hodnoty. Syntetickým ukazatelem produktivity práce je čistá přidaná hodnota přepočtená na roční jednotku práce. Podle tohoto ukazatele byla dosažena vyšší produktivita práce u podniků právnických osob. Rozdílná úroveň externích faktorů (zejména ocenění práce) ovlivnila výši důchodu ze zemědělské činnosti ve prospěch podniků fyzických osob. Ukazatele zpracované na základě metodiky standardního výstupu EU potvrdily meziroční zhoršení rozhodujících ekonomických ukazatelů, včetně důchodu ze zemědělské činnosti. Rozdíly v přirozené výnosnosti kapitálu z hlediska rozdílných půdně-klimatických podmínek vyrovnával podíl provozních dotací na hrubém příjmu. U podniků právnických osob hospodařících v horské a podhorské oblasti dosáhl tento podíl 14 % (průměr všech podniků dané kategorie 5,4 %), obdobně u podniků fyzických osob 24,3 % (celkový průměr 9,8 %).

Hodnocení podpor zemědělským podnikům podle rozdílných půdně-klimatických podmínek ukazuje, že zejména podpory podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb., resp. č. 500/2001 Sb. plní svůj účel při řešení úkolů zemědělské politiky. Jde hlavně o udržování kulturního charakteru venkovské krajiny i v LFA a vyrovnání důsledků méně příznivých půdně-klimatických podmínek na hospodářském výsledku podniků hospodařících v těchto ztížených podmínkách.

5 Potravinářství a navazující odvětví

5.1 Obecné podmínky vývoje potravinářství

Potravinářský sektor byl v roce 2002 poměrně výrazně ovlivňován makroekonomickými podmínkami. Jmenovitě na tento sektor působila silná koruna a problémy s uplatněním našich potravin na zahraničních trzích. Tyto faktory působily nepříznivě zejména v té části potravinářského sektoru, která je proexportně orientována a se svými cenami na zahraničních trzích obtížně konkuruje. Tyto podmínky se nejvíce projevíly u těch výrobních oborů, které nakupovaly suroviny z jejich odběratelského hlediska za nepřiměřené ceny či dosud nenašly nejvhodnější distribuční cesty a marketingovou strategii.

Nízká inflace, která byla také jedním z nejmarkantnějších rysů makroekonomických podmínek roku 2002 a na níž se podílely do značné míry i levné potraviny, byla výhodou především pro spotřebitele. Na druhé straně, při udržování nízké cenové hladiny potravin, nemohl se výrazněji rozšiřovat sortiment tuzemských potravin z vysoce kvalitních surovin a s vyšším stupněm jejich zpracování.

Na udržení nízkých cen potravin působily především distribuční řetězce, které svou rozhodující tržní silou při určování obchodních podmínek neumožňují části výrobců potravin dosáhnout potřebné míry efektivnosti.

K udržení prodejnosti potravin a k celkovému posílení výkonnosti potravinářského sektoru však v roce 2002 napomáhal mzdový růst, který pozitivně ovlivňoval kupní sílu obyvatelstva.

Mimořádné škody na stavbách, technologiích a zásobách způsobily části firemní základny potravinářského sektoru letní srpnové záplavy. Celková výše škod byla vyčíslena na 1,2 mld. Kč. Ke zmírnění škod na stavbách a technologiích v zájmu obnovení výroby a konkurenceschopnosti podnikatelských subjektů byla poskytnuta státní podpora. Příspěvek na odškodnění (bez zásob) představoval 749 mil. Kč. Výše podpory a podmínky pro její poskytnutí jsou blíže uvedeny v kap. B4 (tab. TB4/01). K řešení ekonomicky obtížné situace části podnikatelů se v roce 2002 již v širší míře než v předcházejících letech uplatnily některé programy v rámci dotační politiky MZe, resp. i další podpory a prostředky poskytnuté z fondu SAPARD. Přehled podpor je zachycen v kap. B4 této zprávy.

V roce 2002 působily na výrobce potravin i specifické vlivy, související s dotvářením oborově a výrobkově členitého právního rámce pro potraviny a s harmonizací standardů s EU. Uvádění této legislativy, nezbytné z hlediska bezpečnosti potravin a informovanosti spotřebitelů do výrobní praxe, vedlo ke zvýšené potřebě investic a provozních prostředků. Vynaložené prostředky vedle vyšší míry bezpečnosti potravin přispěly i k technologické modernizaci zpracovatelských kapacit a k celkovému zvýšení úrovně konkurenceschopnosti potravinářského sektoru.

5.2 Výroba potravin

5.2.1 Podnikatelská struktura

V potravinářském sektoru bylo podle registru ČSÚ ke konci roku 2002 evidováno 8 833 podnikatelských subjektů (o 2 988 méně než v roce 2001), z nichž 6 340 je fyzických osob (v porovnání s rokem 2001 o 3 027 méně), většinou podnikajících podle živnostenského zákona. Je zřejmé, že v nových podmínkách, které se již přibližují úrovni EU, významná část těchto drobných podnikatelů zanikla. Z obchodních společností nejvíce zastoupenou právní formou jsou společnosti s r. o. (1 748 firem, zatímco v roce 2001 bylo evidováno 1 717 firem) a a. s. (407 firem, proti 317 firmám v roce 2001). Nárůst počtu a. s. vyplýval z rostoucí

konkurence v tomto výrobním sektoru a potřeby koncentrace kapitálu a stabilizace podnikatelské základny.

Zahraničních osob (což je fyzická osoba podle § 21 obchodního zákoníku) bylo ke konci roku 2002 evidováno 117 (209 v roce 2001). Zbývající výrobci využívají k podnikání další právní formy.

Z údajů o počtu firem vyplývá jak jejich celkový pokles, tak strukturální změny ve prospěch obchodních společností a v neprospěch výrobců živnostenského charakteru, jako důsledek náročnějších podmínek pro podnikání v potravinářském sektoru.

Ze skupiny podniků sledovaných ČSÚ, tj. od 20 zaměstnanců, se celkový průměrný počet podnikatelských subjektů snížil v roce 2002 o 158 firem, což představuje pokles o 13,8 %. Ve struktuře podniků z hlediska jejich kategorizace podle velikosti jsou největší skupinou podniky do 49 zaměstnanců a spolu s kategoriemi podniků od 50 do 99 a od 100 do 499 zaměstnanců tvoří 97 % z podnikatelské základny. V porovnání s rokem 2001 se počet podniků u všech velikostních kategorií snížil s výjimkou kategorie středních podniků a větších podniků od 100 do 499 zaměstnanců, která mírně posílila (o 13 podniků).

TA5.2/01 - Velikostní struktury potravinářských podniků s 20 a více zaměstnanci

Počet zaměstnanců	Průměrný počet podniků		Meziroční index
	2001	2002	
20 - 49	630	481	76,3
50 - 99	233	213	91,4
100 - 499	254	267	105,1
500 - 999	18	17	94,4
1 000 a více	14	13	92,9
Celkem	1 149	991	86,2

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních údajů za podnikatelské

subjekty s 20 a více zaměstnanci (kód publikace 8001- 02 a oborové údaje)

Zpracoval: J. Mezera (VÚZE)

Na základě podílu jednotlivých skupin podniků na tržbách celého potravinářského sektoru v b. c. v roce 2002 ekonomicky nejvýznamnější velikostní kategorii představovaly podniky od 100 do 499 zaměstnanců. Jejich podíl činil 48,9 % (přestože jejich podíl na počtu podniků činil jen 26,9 %). Podíl největších podniků s 1 000 a více zaměstnanci v roce 2002 představoval téměř 25 % (jejich podíl na počtu podniků činil pouze 1,3 %), což představuje meziroční pokles o 3 procentní body.

Z oborového hlediska, pokud jde o podniky s 20 a více zaměstnanci, byly v roce 2002 obdobně jako v minulých letech nejpočetněji zastoupeny podniky tzv. ostatních potravinářských výrobců (pekárny, cukrárny, cukrovary, cukrovinkářské a další výroby) se 440 subjekty a dále výrobci masa a masných výrobků, vč. drůbeže se 185 subjekty a výroby nápojů se 123 subjekty.

TA5.2/02 - Průměrný počet podnikatelských subjektů podle výrobních oborů

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Výroba masa a masných výrobků	217	185	85,3
Zpracování ryb	10	9	90,0
Zpracování ovoce, zeleniny a brambor	37	36	97,3
Výroba rostlinných a živočišných tuků a olejů	8	6	75,0
Úprava a zpracování mléka	78	76	97,4
Výroba mlýnských a škrobářenských výrobků	46	48	104,3
Výroba hotových krmiv	79	69	87,3
Výroba ostatních potravinářských výrobků	515	440	85,4
Výroba nápojů	159	123	77,4
Průmysl potravinářský a tabákový celkem	1 149	991	86,2

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních údajů za podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci

(kód publikace: 8001 - 02 a oborové údaje)

Zpracoval: J. Mezera (VÚZE)

Příliv přímých zahraničních investic do výroby potravin, nápojů a zpracování tabáku činil za rok 2002 podle předběžných údajů ČNB celkem 6 757,1 mil. Kč, což představuje podíl 2,4 % z celkového objemu těchto investic vložených do národní ekonomiky ČR. V porovnání s rokem 2001 (podle revidovaných údajů 9 376,2 mil. Kč) došlo v hodnoceném roce 2002 ke snížení přímých zahraničních investic do sektoru potravin jak z hlediska objemu, tak z hlediska podílu.

Celkový objem přímých zahraničních investic do výroby potravin, nápojů a tabáku od roku 1993 činil předběžně 56 mld. Kč (4,6 % objemu do národní ekonomiky).

Odliv přímých investic z ČR do zahraničí ze sektoru výroby potravin, nápojů a zpracování tabáku za rok 2002 předběžně činil 141,2 mil. Kč (tj. 2,1 % z celkového objemu), což v porovnání s rokem 2001 (po revizi údajů roku 2001) signalizuje sestupnou tendenci, jak dokládá průměrný roční objem přímých investic z potravinářského odvětví do zahraničí 283,7 mil. Kč v letech 2000 až 2002.

5.2.2 Potravinářská produkce

Potravinářská produkce v roce 2002 v porovnání s minulými léty zaznamenala znatelný růst. Index průmyslové produkce (IPP) v tomto sektoru za sledovaný rok dosáhl hodnoty 103,5. Zpracovatelský průmysl celkem, vyjádřený indexem IPP vykázal vyšší dynamiku, a to 105,4 (při vysokém růstu výroby, zejména u elektrických a optických přístrojů a u gumářského a plastikářského průmyslu) a za průmyslovou produkci celkem dosáhl tento index úroveň 104,8.

Ze sledovaných hlavních potravinářských výrob zvýšení hmotného objemu produkce bylo docíleno zejména u hovězího masa, vepřového masa, drůbeže, zavařenin, želé a marmelád, těstovin, etylalkoholu a u vína z čerstvých hroznů (kromě šumivého) a vinného moštu. Nižší produkci vykázaly zejména výroby: vepřový a drůbeží tuk, zelenina zmrazená

kromě brambor a margarín a další umělé jedlé tuky. U ostatních významnějších potravinářských výrob byly zaznamenány pouze mírné změny.

Pokud jde o cenový vývoj, index cen průmyslových výrobců v roce 2002 v porovnání s rokem 2001 za průmysl potravinářský a tabákový poklesl zhruba na hodnotu 99 stejně jako potraviny a nápoje bez tabáku a celý zpracovatelský sektor. Na poklesu cen se zejména podílely jatečné výrobky a průmyslová krmiva. Naopak cenový růst byl zaznamenán zejména u ryb a výrobků z ryb a u nápojů.

Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v potravinářském a tabákovém průmyslu v b. c. v roce 2002 dosáhly 234,4 mld. Kč, což představuje v porovnání s rokem 2001 mírný růst o 0,3 %. Přitom ve s. c. tyto tržby zaznamenaly vyšší růst (o 2,0 %) a činily 224,7 mld. Kč. Rychlejší růst ve s. c. vyplývá z výše zmíněného poklesu běžných cen.

Při obdobně nízké dynamice růstu tržeb v b. c. za průmysl celkem o 0,3 % v roce 2002 činil podíl potravinářského a tabákového průmyslu na tomto sektoru 12,0 %. Ve s. c. při růstu tržeb zpracovatelského průmyslu celkem o 4,1 % činil podíl potravinářského a tabákového průmyslu na průmyslu celkem 11,3 %.

TA5.2/03 - Oborová a výrobní struktura potravinářského průmyslu podle tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy

Výrobní obor	Podíl na tržbách v b. c. (%)		
	2001 ¹⁾	2002	rozdíl ²⁾
Výroba masa a masných výrobků	19,5	19,2	-0,3
Zpracování ryb	0,7	0,7	0,0
Zpracování ovoce, zeleniny a brambor	2,3	2,3	0,0
Výroba rostlinných a živočišných tuků a olejů	5,1	4,9	-0,2
Úprava a zpracování mléka	16,0	16,1	0,1
Výroba mlýnských a škrobářenských výrobků	2,2	2,1	-0,1
Výroba hotových krmiv	6,9	6,4	-0,5
Výroba ostatních potravinářských výrobků	27,9	28,0	0,1
Výroba nápojů	19,4	20,3	0,9
Průmysl potravinářský a tabákový celkem	100,0	100,0	x

1) Údaje za rok 2001 byly zpřesněny.

2) Procentní body.

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních údajů za podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci

(kód publikace: 8001 - 02 a oborové údaje)

Zpracoval: J. Mezera (VÚZE)

V roce 2002 zůstala nejvýznamnější oborovou agregací (měřeno tržbami za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy) tzv. výroba ostatních potravinářských výrobků (zahrnující produkci pekařských a cukrářských výrobků, těstovin, cukru, čokolády, cukrovinek a dalších potravinářských produktů). V pořadí druhou nejsilnější oborovou agregací zůstává výroba nápojů, která dále výrazně posílila svoji pozici, a za ní jako třetí v pořadí následuje výroba masa a masných výrobků vč. drůbeže, která při cenové degeneraci

poněkud zhoršila své postavení. Určité oživení naopak zaznamenala mlékárenská výroba, která v oborové struktuře zaujala stejně jako v roce 2001 čtvrté pořadí.

5.2.3 Kvalita potravin

Blížící se vstup České republiky do EU výrazně urychlil i v roce 2002 harmonizační proces na úseku potravinářské legislativy tak, aby odpovídal předpisům EU. Kvalifikovaným odhadem lze konstatovat, že potravinářská legislativa v prosinci 2002 odpovídala standardům EU z více než 95 %. Harmonizační proces si vyžádal řadu novel stávajících vyhlášek nebo vypracování zcela nových předpisů. V současné době je v platnosti celkem 55 prováděcích vyhlášek (MZe a MZ) a dalších 10 přibude během roku 2003. Připravované, resp. probíhající novelizace předpisů vycházejí z plánu legislativních prací vlády ČR a zahrnují především oblasti, které dosud nejsou plně v souladu s předpisy EU. Některá ustanovení předpisů, které sice byly již z části upravovány, však vyžadují dokončení těchto úprav tak, aby byly zcela kompatibilní s EU.

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, byl v roce 2002 novelizován zákonem č. 146/2002 Sb. a do konce 1. pololetí roku 2003 bude předána do vlády poslední přímá novela. Tím bude harmonizace základní potravinářské legislativy před vstupem do EU ukončena. S novelou zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích z roku 2002 souvisely i novely dalších prováděcích předpisů.

Jednalo se hlavně o novelu vyhlášky č. 147/1998 Sb., o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby potravin, ve znění vyhlášky č. 196/2002 Sb. Novela uvedené vyhlášky upřesňuje definice některých pojmů, upravuje některé detaily v postupu diagramu stanovení systému kritických bodů, ale zejména umožňuje, aby výrobce přizpůsobil a zjednodušil systém kritických bodů zásadám správné výrobní a hygienické praxe, pokud ji zavede a prokáže její účinnost na nezávadnost potraviny. V této souvislosti novela definuje pojem správné výrobní a hygienické praxe, stanovuje postup tvorby pravidel této praxe prostřednictvím jednotlivých profesních svazů a způsob jejich schvalování a zveřejňování MZe.

Novela vyhlášky č. 326/1997 Sb., o zmrazování potravin, ve znění vyhlášky č. 44/2000 Sb. a vyhlášky č. 160/2002 Sb., ukládá mj. povinnost vybavit mrazírenské sklady registračními teploměry. Výjimku tvoří pouze sklady s mrazícím objemem menším než 10 m³. Tyto sklady však musí být vybaveny alespoň viditelným teploměrem, umístěným v nejteplejším místě skladu. Při přepravě zmrazených potravin musí být přepravní prostředky vybaveny registračními teploměry, které byly schváleny příslušným metrologickým orgánem. Výjimku z povinného vybavení registračním teploměrem tvoří případy rozvozu do maloobchodu, domácností a zařízení do společného stravování. U některých zmrazených potravin se upravují minimální technologické požadavky.

Zcela nová vyhláška č. 451/2002 Sb., o podmínkách a požadavcích na provozní a osobní hygienu, stanovuje celou řadu nových podmínek a požadavků z hlediska hygieny výroby - uspořádání provozovny, stavební požadavky, sociální zařízení, sanitační řády, osobní hygiena zaměstnanců atd. Účinnost pro nově otevírané provozy je od 1. 7. 2003, pro ostatní dnem vstupu ČR do EU.

V průběhu roku 2002 byl přijat zcela nový zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, který definitivně nahradil zákon z roku 1986. Nový zákon, který nabyl účinnosti 1. 1. 2003, mj. nahrazuje původní název úřadu Česká zemědělská potravinářská inspekce (ČZPI) novým názvem Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI). V novém zákoně, který je již plně harmonizován s právními předpisy EU, se dále objevují některé nové kompetence inspekce, které jí umožňují pružnější a objektivnější postup vůči podnikatelům. Na druhé straně zákon a související předpisy ukládají podnikatelským subjektům některé nové povinnosti, které by naopak měly lépe chránit spotřebitele. Zákon dále zakotvil povinnost, aby laboratoře, které provádějí rozborů vzorků pro účely kontroly, splňovaly podmínky pro provoz laboratoří stanovené v ČSN EN ISO/IEC 17025. Zákon je moderní, lépe vystihuje současné podmínky na trhu s potravinami a současně zohledňuje právní předpisy EU.

Rok 2002 byl rovněž ve znamení intenzivních příprav nového projektu Phare, který bude definitivně zahájen v roce 2003. Jeho výsledkem by mělo být především vybudování komplexního informačního systému pro kontrolu potravin a krmiv v rámci České republiky, který vzájemně propojí české kontrolní a dozorové orgány. On-line předávané informace by měly zajistit efektivnější dohled nad zdravotní nezávadností potravin, resp. krmiv. SZPI se v rámci tohoto systému stane v ČR kontaktním místem pro Systém rychlé výstrahy pro potraviny a krmiva (RASFF) EU. Inspekce bude fungovat jako jakýsi uzel, jímž budou proudit informace o závadných nebo podezřelých výrobcích, které se vyskytnou na společném evropském trhu, což samozřejmě sebou ponese mimořádnou zodpovědnost zaměstnanců. Projekt Phare tak naváže na záměr Koordinační skupiny pro bezpečnost potravin při MZe.

V roce 2002 došlo k významné změně v evropském potravinovém právu, která ovlivnila i aktivity kontrolních orgánů. Bylo jí vydání nového nařízení č. 178/2002 o evropském potravinovém právu a o zřízení Evropského úřadu pro bezpečnost potravin. Toto nařízení nejen vymezuje rámec předpisů v oblasti bezpečnosti potravin, ale zřizuje i Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví pravidla pro fungování RASFF. Vzhledem k tomu, že SZPI byla určena jako národní kontaktní místo pro tento systém, usilovala o dokončení technického vybavení a o co nejlepší hodnocení ze strany odborníků z Evropské komise, kteří ČR navštívili v červnu roku 2001 v rámci tzv. hloubkové kontroly (Peer Review).

Pro hodnocení vývoje kvality potravin v roce 2002 byly využity výsledky kontrolních zjištění státních dozorových orgánů SZPI a SVS ČR. Ve většině případů se kontrola z velké části cíleně vrací k subjektům (výrobcům, dovozcům, prodejcům), u kterých bylo zjištěno

porušení předpisů již v minulosti a kde se nedostatky očekávají. Presentované výsledky nejsou tudíž všeobecným průměrem zdravotní nezávadnosti a jakosti zboží, ale je nutné uvedené výsledky kontrol interpretovat pouze jako vývojové trendy dokládající účinnost kontrol u kontrolovaných subjektů.

Státní dozor nad potravinami a tabákovými výrobky byl v roce 2002 zaměřen na oblast ochrany zdraví a ekonomických zájmů spotřebitelů a na ochranu ekonomických zájmů státu a poctivých podnikatelů.

K ochraně zdraví spotřebitelů směřovalo sledování mikrobiologických požadavků a požadavků na obsah cizorodých látek v potravinách, ale zároveň také veškeré inspekční aktivity zaměřené k prevenci alimentárních nákaz (např. kontrola potravinových surovin, podmínek výroby, skladování potravin, podmínek prodeje atd.). V průběhu celého roku 2002 věnovaly kontrolní orgány značnou pozornost tomu, zda výrobci a prodejci dodržují předepsané standardy jakosti potravin, standardy jejich označování a především, zda nenabízejí potraviny klamavě označené (falšované).

U prohlídek jatečných zvířat byla důsledně uplatňována kritéria na veterinárně hygienické požadavky zdravotní nezávadnosti a jakosti masa. Kontrolní činnost inspektorů okresních a městských veterinárních správ byla ve srovnání s loňským rokem více zaměřena na dodržování veterinárně hygienických předpisů v provozních jatkách, v drůbežích porážkách, na sanitních porážkách, v porcovních masa a v masných výrobnách, v závodech na zpracování ryb, v mlékárnách a skladech potravin, v asanačních podnicích a u distribučních firem. Trvalá pozornost byla věnována kontrole funkčnosti systému HACCP v dozorovaných potravinářských provozech.

Cílem kontroly potravin není ukládání pokut, ale především dosažení v co nejkratším čase nápravy zjištěných nedostatků. Pokuta by měla být pouze jedním z možných prostředků řešení vzniklého protiprávního stavu.

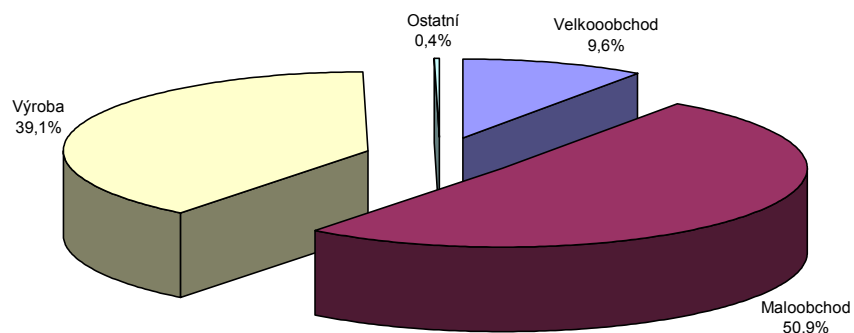
Kontrola zdravotní nezávadnosti a jakosti

Kontrola SZPI

Inspektoři SZPI uskutečnili v roce 2002 celkem 22 794 jednotlivých kontrol. Z uvedeného počtu bylo 11 593 kontrol provedeno v maloobchodní síti, 8 923 kontrol ve výrobě, 2 179 kontrol ve velkoskladech a 99 kontrol v ostatních místech.

Ve sledovaném období bylo zjištěno celkem 9 037 nevyhovujících vzorků potravin a tabákových výrobků. Z uvedeného počtu bylo 5 965 vzorků tuzemského původu a 3 072 vzorků z dovozu.

Graf TA5.2/01 - Počty provedených kontrol podle kontrolovaných míst

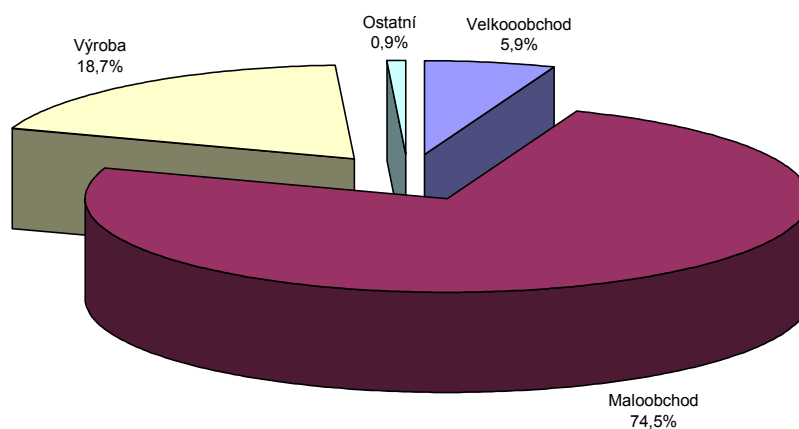

Pramen: SZPI

Zpracoval: J. Koudelka (SZPI)

Z pohledu místa kontroly byly zjištěny následující počty nevyhovujících vzorků: v maloobchodní síti 6 732, ve výrobě 1 687, ve velkoobchodě 535 a v ostatních místech 83.

Graf TA5.2/02 - Počet nevyhovujících vzorků podle kontrolovaných míst

Pramen: SZPI

Zpracoval: J. Koudelka (SZPI)

Kontrola mikrobiologických požadavků byla zaměřena na jednotlivé druhy potravin podle aktuálního období roku. Epidemiologicky rizikové potraviny (např. výrobky studené kuchyně a cukrářské výrobky) se odebíraly po celý rok s důrazem na letní období.

V roce 2002 bylo kontrolou na místě i v laboratořích zjištěno celkem 3 092 mikrobiologicky nevyhovujících vzorků potravin (z toho na místě 1 299 a v laboratořích 1 793). Nejvíce nevyhovujících vzorků bylo detekováno v rámci komodit čerstvá zelenina, cukrářské výrobky, studená kuchyně, čerstvé ovoce a maso - masné výrobky.

Mikrobiologické analýzy potravin v laboratoři byly prováděny podle v ČR platných norem a metodických doporučení. Z celkového počtu 7 995 vzorků potravin odebraných na mikrobiologická vyšetření do laboratoří bylo v roce 2002 zjištěno 1 793 (22,4 %) nevyhovujících vzorků, z nichž 111 (6,2 %) vzorků bylo zdravotně závadných, zatímco ostatní vzorky nevyhověly pouze tolerovaným hodnotám.

V průběhu roku byly prokazovány nejvyšší počty nevyhovujících vzorků v letních měsících. Nejčastější příčinou porušení mikrobiologických požadavků byly koliformní bakterie a aerobní mezofilní mikroorganismy (CPM - celkový počet mikroorganismů).

V rámci kontroly jakostních analytických požadavků zjistila SZPI v roce 2002 celkem 862 nevyhovujících vzorků, nejvíce u vína (266 vzorků), brambor (179 vzorků), lihovin (81 vzorků), pekařských výrobků (49 vzorků) a zpracovaného ovoce - zeleniny (33 vzorků).

V roce 2002 zjistila SZPI v rámci kontroly jakostních senzorických požadavků celkem 2 972 nevyhovujících vzorků, nejvíce u čerstvé zeleniny (966 vzorků), čerstvého ovoce (440 vzorků), vína (391 vzorků), pekařských výrobků (154 vzorků) a výrobků studené kuchyně (139 vzorků).

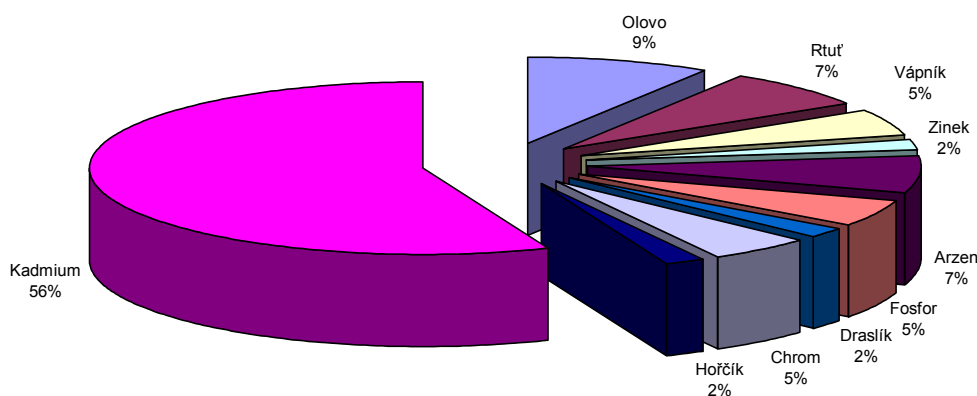
Pro běžnou kontrolu obsahu cizorodých látek v potravinách bylo v roce 2002 odebráno celkem 6 969 vzorků, z nichž 5,4 % bylo nevyhovujících.

Nejvíce rozborů bylo provedeno za účelem stanovení kontaminace potravin rezidui pesticidů. Za účelem těchto rozborů bylo odebráno 2 621 vzorků potravin, u kterých bylo provedeno celkem 106 236 rozborů. Nadlimitní množství reziduí pesticidů bylo zjištěno u 44 vzorků (paprik, hlávkového salátu, rajčat, mandarinek a meruněk). Nejčastěji se vyskytujícími pesticidy v nevyhovujících vzorcích byly endosulfan, chlorothalomil, malathion a dicofol.

Nejvyšší podíl nevyhovujících vzorků byl zaznamenán v rámci kontroly barviv, kdy z celkového počtu 1 014 odebraných vzorků nevyhovělo 81 vzorků potravin, především bezvaječných těstovin a révového vína. V nevyhovujících potravinách byla zjištěna buď nepovolená syntetická barviva nebo jejich nadlimitní množství. Nedostatky se týkaly, kromě jiných, hlavně azorubinu, tartrazinu a brilantní modři.

Při stanovení chemických prvků z celkového množství 1 418 odebraných vzorků potravin nevyhovělo 35 vzorků (43 rozborů) z důvodu překročení povolených či nedodržení deklarovaných hodnot.

Graf TA5.2/03 - Podíl jednotlivých prvků z celkového počtu nevyhovujících rozborů ve skupině "chemických prvků"

Pramen: SZPI

Zpracoval: D. Čapounová (SZPI)

Ze skupiny konzervantů byl nejčastěji kontrolován oxid siřičitý a kyselina sorbová, dále kyselina benzoová, a to především u vína. Celkem bylo pro stanovení konzervantů odebráno 1 497 vzorků potravin, z nichž bylo 49 vzorků nevyhovujících.

Pro stanovení polyaromatických uhlovodíků bylo odebráno celkem 301 vzorků potravin, z nichž 8 vzorků nevyhovělo především z důvodu vyššího obsahu benzo(k)fluorantenu a chrysenu. Jednalo se především o vzorky olivového oleje.

Ve skupině polychlorovaných bifenylů nebyl z počtu 398 odebraných vzorků potravin nalezen žádný nevyhovující vzorek.

Ve skupině mykotoxinů bylo celkem odebráno 764 vzorků potravin, z nichž 5 vzorků nevyhovělo. Mykotoxiny, převyšujícími povolené množství, byly patulin a ochratoxin, nevyhovujícími potravinami jablečné ovocné příkrmy a ovocné přesnídávky.

Pro stanovení ftalátů byl celkový počet odebraných vzorků 281, z čehož 14 vzorků nevyhovělo. Nadlimit ftalátů byl nejčastěji zjištěn ve vinných destilátech a ve slivovici.

Ve skupině sladidel bylo v rámci kontroly odebráno 197 vzorků potravin, z toho 7 vzorků nevyhovělo (např. česnekový dressing a multivitaminový džus).

V rámci kontroly označování zjistili inspektoři SZPI ve sledovaném období celkem 3 589 nevyhovujících vzorků, nejvíce v rámci komodity čerstvá zelenina (počet 613), dále čerstvé ovoce (472), pekařské výrobky (379), lihoviny (341) a maso - masné výrobky (278).

V souvislosti s kontrolou výroby bylo v roce 2002 provedeno celkem 8 923 kontrol, při kterých bylo prověřeno 4 350 provozoven (výrobních míst), z nichž mnohé byly kontrolovány opakovaně. Z pohledu komodit proběhlo nejvíce kontrol v pekárnách, u výrobců studené kuchyně a u výrobců cukrářských výrobků.

V 5 821 případech byl předmětem kontroly systém kritických bodů. Kontroly prokázaly, že v současné době je úroveň zavedení systému kritických bodů u výrobců potravin na historicky nejvyšší úrovni. V závěru roku 2002 předpoklad pro správný (funkční) systém splnilo již 79,36 % hodnocených výrob a pouze u 20,64 % hodnocených výrob byly zjištěny nedostatky (systém nebyl zaveden nebo byl v různé fázi rozpracovanosti).

Kromě kontrol zavedení systému kritických bodů se SZPI v roce 2002 zaměřila na kontrolu splnění dalších požadavků právních předpisů. 3 156 kontrol ve výrobě bylo zaměřeno na zdravotní nezávadnost potravin. Při 150 kontrolách (tj. 4,75 %) bylo zjištěno porušení zdravotní nezávadnosti. 2 266 kontrol bylo zaměřeno na plnění uložených opatření. Při 254 kontrolách (tj. 11,21 %) bylo zjištěno, že kontrolovaná osoba uložené opatření nesplnila.

V souvislosti s přípravou nové vyhlášky MZe č. 451/2002 Sb., o podmínkách a požadavcích na provozní a osobní hygienu při výrobě potravin, kromě potravin živočišného původu, prováděla SZPI v roce 2002 v rámci kontrol ve výrobě, na základě pokynu MZe, tzv. průzkumové šetření. Průzkum byl zaměřen na provozovny, které v souhrnu zajišťují rozhodující podíl výroby potravin. Sledovalo se, jakým způsobem se připravovaná vyhláška promítne do praxe. Přitom se vycházelo z návrhu vyhlášky, který byl k dispozici v červnu roku 2002, tj. po vypořádání mezirezortního připomínkového řízení. Celkově bylo hodnoceno 752 provozoven. Ukázalo se, že výrobci měli problémy zejména s odpovídajícím vybavením budov.

Kontrola SVS ČR

Kontrola surovin a potravin živočišného původu ve SVS ČR byla zaměřena z hlediska zdravotní nezávadnosti především na přítomnost patogenních a podmíněně patogenních mikroorganismů v rámci běžného hygienického dozoru podle příslušných vyhlášek.

U počtu prohlídek jatečných zvířat, který souvisí s počtem porážených zvířat, došlo k nárůstu porážek skotu (1,074 index 02/01), v menší míře i prasat (1,018 index 02/01) a i k nárůstu prohlídek drůbeže. Celkový počet prohlídek jatečných zvířat v roce 2002 (158 761 tis. ks jatečných zvířat) byl vyšší (1,063 index 02/01) než v roce 2001 (149 369 tis. ks jatečných zvířat).

Všechny dozorované provozy jsou soustavně hodnoceny z hlediska plnění veterinárně hygienických podmínek v rámci tzv. pasportizace. Do konce roku 2002 ukončily svojí činnost nebo zlepšily hygienickou úroveň všechny provozy hodnocené ve skupině C1. Od roku 2003 na doporučení inspektorů EK se bude měnit systém hodnocení pasportizace.

Mikrobiologické analýzy potravin a surovin živočišného původu byly prováděny podle v ČR platných norem a metodických doporučení. Z celkem 61 957 vzorků odebraných na mikrobiologická vyšetření do laboratoří bylo v roce 2002 zjištěno 2 910 (4,70 %) vzorků nevyhovujících. V rámci kontroly senzorických znaků potravin a surovin živočišného původu zkontrolovala SVS v roce 2002 celkem 8 117 vzorků, z nichž senzorickým požadavkům nevyhovělo 199 vzorků (2,45 %).

U mikrobiologického a senzorického vyšetření potravin a surovin živočišného původu v roce 2002 jsou nevyhovující nálezy především u některých druhů masných výrobků (polotovárů), u drůbežího masa a výrobků, vaječných výrobků pasterovaných a výrobků z mořských ryb. Opatření v takovýchto případech vedla k vyřazení dané potraviny nebo suroviny z určení pro lidský konzum nebo v určení pro jiný technologický postup zpracování pro výrobu bezpečné potraviny.

Kontrola cizorodých látek v rámci běžného hygienického dozoru byla prováděna orgány SVS v souladu s veterinární legislativou a s příslušnou směrnicí EU (č. 96/23/EU) u živých hospodářských zvířat, v surovinách a potravinách živočišného původu a ve zvěřině. V roce 2002 bylo v rámci běžné hygienické kontroly cizorodých látek provedeno celkem 24 428 vyšetření (cílené vyšetření 20 695, dovoz 3 733), z toho 11 183 vyšetření potravin a surovin živočišného původu, 2 374 vyšetření vzorků lovné zvěře, 428 vzorků od živých hospodářských zvířat a tkání od porážených zvířat a dále 3 426 vzorků vyšetření krmiv a 7 017 vzorků napájecích vod, potravin a surovin rostlinného a jiného původu a ostatních vzorků.

V roce 2002 nebyla, stejně jako v minulých letech, prokázána rezidua nepovolených hormonálních látek u jatečných zvířat. V mase jatečných zvířat byly zjištěny nadlimitní koncentrace PCB u výkrmového skotu v návaznosti na zpřísnění limitů stanovených MZ. U zvěřiny byly v několika případech zjištěny nadlimitní hodnoty chemických prvků v jejich orgánech, ale i v mase, včetně reziduí některých chlorovaných uhlovodíků. V mase a orgánech hospodářských zvířat, v mléku a mléčných výrobcích, v masných výrobcích a ve vejcích byl obsah reziduí pesticidních látek nízký a nepředstavoval zdravotní riziko. V mase a orgánech jatečných zvířat z běžných porážek nebyla rezidua veterinárních farmak zjištěna v hodnotách nad MLR. Výrobky kojenecké a dětské mléčné výživy včetně syrového mléka pro jejich výrobu byly ve všech sledovaných parametrech zdravotní nezávadnosti zcela vyhovující.

Celkově lze hodnotit zdravotní nezávadnost surovin a potravin živočišného původu z pohledu obsahu cizorodých látek, až na ojedinělé výjimky, jako příznivou se stále se zlepšujícím trendem.

V současné době se zvýšená pozornost věnuje těžení specifikovaného rizikového materiálu z poraženého a uhynulého skotu jako prevence před šířením bovinní spongiformní encefalopatie (BSE) a klusavky ovcí a koz. Specifikovaný rizikový materiál (SRM) zahrnuje lebku včetně mozku a očí skotu, mandle, míchu u skotu staršího 12 měsíců a střeva od dvanáctníku po konečník skotu všech věkových kategorií. Tento seznam SRM se musí rozšířit ještě o páteř skotu mimo ocasních obratlů, příčných výběžků bederních a hrudních obratlů a křídel kostí křížových, ale včetně míšních ganglií a míchy skotu staršího 12 měsíců a mesenteria skotu všech věkových kategorií. Obdobně je vymezen SRM i u ovcí a koz. Do AP Chotýčany byl v roce 2002 svezen a zpracován SRM v rozsahu více než 24 tis. t.

Významnou část veterinární činnosti tvořilo vyšetřování vzorků mozkové tkáně skotu na BSE (tab. A5.2/01). Vyšetřeno bylo celkem 289 581 ks skotu. Z celkového počtu vyšetřených vzorků byly čtyři pozitivní (okr. Jihlava, Žďár nad Sázavou, Brno-venkov, Praha-východ).

Monitoring cizorodých látek

Monitoring cizorodých látek probíhá na základě vládních usnesení (č. 369/1991, č. 408/1992, č. 810/1998 a č. 1320/2001) a na základě zákona o potravinách a tabákových výrobcích, veterinárního zákona, zákona o krmivech, zákona o léčivech, zákona o myslivosti, zákona o hnojivech a vodního zákona a jim příslušných vyhlášek.

Na monitoringu cizorodých látek se v roce 2002 podílely tyto organizace: Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa České republiky, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Zemědělská vodohospodářská správa, Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Výzkumný ústav rostlinné výroby, Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti a Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický.

Monitoring cizorodých látek v potravinách a surovinách určených k výrobě potravin

V roce 2002 bylo SZPI v rámci tohoto sledování provedeno 96 756 analýz na stanovení přítomnosti kontaminantů nebo reziduí pesticidů v potravinách rostlinného a živočišného původu. Z tohoto celkového počtu vyšetření v 66 případech (0,07 % z celkového množství) došlo k překročení platného hygienického limitu nebo maximálního reziduálního limitu. Hodnocení bylo prováděno ve shodě s vyhláškami č. 53/2002 Sb. a č. 322/1999 Sb. (příp. č. 465/2002 Sb.).

Velice pozitivním zjištěním je fakt, že z celkového počtu 473 vzorků odebraných na stanovení některého z mykotoxinů, byl pouze u 36 vzorků zaznamenán pozitivní nálezn, a to i přes skutečnost, že u 4 vzorků dětské výživy bylo zjištěno nadlimitní množství patulinu.

V rámci sledování anorganických kontaminantů byl zjištěn jeden případ překročení limitní hodnoty pro kadmium u máku (z celkem 26 odebraných vzorků), 2 případy arzenu v rýži (z 38 celkem) a 2 případy nadlimitního výskytu olova v jednom vzorku kmínového chleba (ze 7 celkem) a v jednom vzorku mrkve (z 41 celkem).

Z organických kontaminantů byly sledovány polyaromatické uhlovodíky (PAH), a to v rostlinných olejích, mouce, chlebu a rýži. Nadlimitní nálezy (6 z celkových 81 vzorků) byly zjištěny u olivových olejů, které jsou vyráběny z olivových výlisků technologií lisování při vysokých teplotách. Na znečištění se podílely benzo/k/fluoranten a chrysen.

Co se týká reziduí pesticidů, největší podíl odebraných vzorků tvořily vzorky ovoce a zeleniny. Celkem bylo hodnoceno 754 vzorků (zelenina - 370 vzorků, ovoce - 275 vzorků, dětská nemléčná výživa - 109 vzorků). Z jednotlivých druhů zeleniny bylo nejvíce nevyhovujících vzorků zjištěno u listové (7 nadlimitních z 85 odebraných vzorků) a plodové zeleniny (8 nadlimitních ze 129). Z jednotlivých druhů ovoce nevyhověly především citrusy (4 nadlimitní z 69 odebraných).

Výrobky, u nichž jsou zjištěny nadlimitní výskyt kontaminantů, jsou staženy z oběhu, aby bylo zabráněno jejich užití k výživě či dalšímu zpracování.

SZPI rovněž sledovala přítomnost kontaminantů, které do potravin migrují z obalů. Jednou z těchto látek je bisfenol-A-diglycidether (BADGE), který je obsažen v laku používaném k potahování vnitřních stěn plechových obalů. Přítomnost BADGE nebo některého z jeho derivátů, byla zaznamenána ve 22 vzorcích z celkem 28 analyzovaných. Zjištěné hodnoty, vyjádřené jako suma BADGE, byly porovnány s limitem uvedeným ve směrnici č. 2002/16/EC, která stanovuje migrační limit pro BADGE a jeho deriváty v potravinách. V jednom případě se naměřená hodnota nacházela nad tímto limitem.

Pravidelné sledování (monitorování) obsahu reziduí a kontaminantů (cizorodých látek) prováděla SVS ČR u živých hospodářských zvířat, v krmivech, v surovinách a potravinách živočišného původu. Tato sledování byla provedena v souladu se směrnicí EU (96/23/EC) a navazujících právních předpisů EU.

V roce 2002 bylo v rámci monitoringu cizorodých látek provedeno celkem 84 754 vyšetření, z toho bylo 0,08 % nadlimitních nálezů.

Vzorky reprezentující suroviny a potraviny živočišného původu, především mléko kravské, ovčí i kozí a mléčné výrobky, masné výrobky, včetně dovážených, dále vejce a med, vykazovaly nízký obsah reziduí pesticidních látek, chemických prvků, mykotoxinů a zbytků léčivých a doplňkových látek. Výjimku z celkově příznivého hodnocení tvoří zjištění několika nevyhovujících vzorků sýrů s vyšším obsahem biogenních aminů (tyramin) a dále zjištění neodpovídajícího obsahu polycyklických aromatických uhlovodíků v některých druzích masných výrobků. Výrobky kojenecké a dětské mléčné výživy, včetně kontroly zdravotní nezávadnosti syrového mléka pro jejich výrobu, stejně jako v minulých letech, zcela vyhověly

hygienickým limitům. U dovážených surovin z moře pro další technologické zpracování v tuzemsku, ale i u surovin a výrobků z moře, bylo proti minulým letům zaznamenáno podstatné zlepšení v četnosti nadlimitních nálezů a zvláště v průměrných hodnotách chemických prvků a reziduí organochlorových látek. Lze to bezesporu přičíst lepšímu výběru suroviny a jejímu nákupu v méně rizikových oblastech s dostatečnou garancí kvality a zdravotní nezávadnosti. U tuzemských sladkovodních ryb byly zjištěny ojedinělé případy nadlimitních obsahů rtuti, arzenu a DDT.

V roce 2002, stejně jako v minulých letech, nebyla prokázána rezidua nepovolených hormonálních látek u jatečných zvířat. Pokud byly ojediněle zjištěny zbytky veterinárních léčiv a látek ze skupiny antikokcidik, šlo o hodnoty výrazně nižší, než je stanoven maximální limit reziduí. Maso jatečných zvířat neobsahovalo nadlimitní koncentrace chemických prvků a organochlorových sloučenin. Výjimku tvořily nadlimitní hodnoty PCB a HCH v několika chovech skotu (staré zátěže). V orgánech jatečných zvířat, zvláště koní, byly ojediněle zjištěny zvýšené a i nadlimitní koncentrace kadmia. U lovné zvěře byly zjištěny nadlimitní hodnoty olova, které však z větší části souvisely s kontaminací střelivem. U divokých kachen, jelení a černé zvěře byly prokázány nadlimitní obsahy sumy DDT. Zjištění těchto reziduí u lovné zvěře bylo překračováno i v předchozích letech a svědčí o přetrvávání tohoto již více než 20 let nepoužívaného pesticidu a jeho rozpadových produktů v prostředí. Kontaminace radioaktivními látkami (^{137}Cs) nad limitní hodnotu byla zjištěna celkem u dvou vzorků svaloviny černé zvěře z oblasti Jeseníků, obdobné zjištění bylo i v roce 2001.

Celkově lze hodnotit zdravotní nezávadnost surovin a potravin živočišného původu z pohledu obsahu cizorodých látek jako poměrně příznivou a ve srovnání s minulými lety za neustále se zlepšující.

Monitoring cizorodých látek v napájecí vodě, krmivech a surovinách určených k výrobě krmiv

Vody používané k napájení hospodářských zvířat trvale vykazují vyšší obsah dusitanů i dusičnanů. Vody z faremních studní obsahovaly vyšší koncentrace dusíkatých látek, ale i amonných iontů, chloridů a síranů. Celkově lze situaci v kontaminaci krmiv a vod cizorodými látkami, s výjimkou ojedinělé kontaminace hexachlorbenzenem (HCB) a DDT, hodnotit jako příznivější proti předchozím letům.

Vzorky krmných obilovin, minerálních krmiv a krmných surovin živočišného původu, včetně dovážených surovin, prakticky ve všech případech stanovení cizorodých látek vyhověly požadovaným limitům. Také v případě kompletních krmiv a krmných směsí byly výsledky vyšetření na chemické prvky a organochlorové sloučeniny příznivé s výjimkou ojedinělých případů reziduí DDT a HCB v kompletním krmivu a kontaminovaných krmných obilovin hexachlorbenzenem. U kompletních krmiv pro dokončení výkrmu drůbeže a králíků byly v několika případech, stejně jako v předchozích letech, zjištěny měřitelné zbytky

mikrobiologicky účinných látek (antikokcidik). Pozitivní nálezy nízkých koncentrací zbytků těchto látek v krmných směsích ke konci výkrmu svědčily o nedostatečném čištění technologických zařízení po předchozí manipulaci s krmivem s přípustným obsahem těchto látek pro ranější stadia výkrmu nebo dokonce o nedodržení předepsaných ochranných lhůt.

Monitoring cizorodých látek v potravních řetězcích

Předpokladem zdravotně nezávadných potravinářských a krmivářských výrobků je použití kvalitní suroviny, při jejíž výrobě záleží mimo jiné i na výslednici působení složek životního prostředí - půdy, vody, ovzduší.

Agrární ekosystém

V rámci tohoto systému se sledování cizorodých látek provádí v půdě a vstupech do půdy.

V rámci bazálního monitoringu půd a sledování znečištění organickými chemickými polutanty, který provozuje ÚKZÚZ, bylo zjištěno, že suma 7 kongenerů, které se v půdě vyskytují, je tvořena převážně kongenery 138, 153 a 180, tj. tzv. výsechlorovanými PCB, které podléhají biodegradaci v půdě pomaleji než ostatní stanovované PCB. Limitní hodnota 0,01 mg PCB/kg, stanovená vyhláškou č. 13/1994 Sb., byla v roce 2002 překročena v pěti vzorcích (3 vzorky z ornice, 2 vzorky z podorníci) na třech plochách. U některých ploch lze předpokládat bodovou kontaminaci, např. oleji při pojezdech zemědělské techniky, na ostatních jsou obsahy PCB relativně stálé. Z dalších organických kontaminantů zastoupených v půdách jsou nejvíce zastoupeny fluoranten a pyren z celkové sumy PAH. Tyto látky jsou v půdě součástí pevné fáze půdy (sorpce na pevné částice, především organickou hmotu). Ztráty z půdy jsou možné tékáním, v omezené míře vymýváním, biodegradací (prostřednictvím mikroorganismů), a částečně i příjmem rostlinami. K překročení limitních hodnot podle vyhlášky č. 13/1994 Sb. docházelo nejčastěji u obsahů DDT. Je zřejmé, že obsahy těchto látek v zemědělských půdách zůstávají relativně vysoké.

VÚMOP se opakovaně zaměřuje na sledování znečištění půdy dioxiny. V souboru 20 vzorků půd, odebraném v roce 2002, patřily k zemědělským půdám s největší zátěží PCDD/F lokality severočeského regionu. Jak vyplynulo z šetření, zátěž půd je určena výrazně topograficky. K exponovaným oblastem se řadí především horské polohy, kde je zřetelný rozdíl v expozici mezi lokalitami s vyšší a nižší nadmořskou výškou, ten je patrný více v regionech s celkově nižší zátěží PCDD/F. V oblasti severočeského imisního regionu byla detekována zvýšená zátěž PCDD/F i na lokalitě z podkrušnohorské pánve. Vliv aglomerace na zátěž zemědělských půd PCDD/F byl potvrzen pouze na vzdálenější lokalitě od intravilánu města Brna (odebrány 2 lokality na předměstí). Exponovanější lokalita se nacházela na návětrném svahu. V těsném okolí Pardubic a Uherského Hradiště v rovinatém terénu dosáhly koncentrace I-TEQ PCDD/F nízkých hodnot.

V rámci České republiky v roce 2002 nevyhovělo téměř 40 % (z 291 vzorků) produkce kalů kontrolovaných 199 ČOV požadavkům vyhlášky č. 382/2001 Sb. z hlediska obsahů rizikových anorganických kontaminantů. Největší počet nadlimitních obsahů byl zjištěn u rtuti (přes 20 %). Dalšími problémovými prvky jsou zejména olovo a kadmium. Ve vyhlášce je stanovena také mezní hodnota koncentrace sumy 6 kongenerů PCB v kalech omezující jejich použití v zemědělství (0,6 mg PCB/kg). V roce 2002 tuto hodnotu nepřekročil žádný ze vzorků. K hodnocení obsahů PAH v kalech z hlediska jejich využití v zemědělství lze v současné době využít pouze návrh směrnice EU, který stanovuje maximální přípustnou hodnotu 6 mg/kg sušiny pro sumu PAH. Tento limit překročilo celkem 24 vzorků kalů. Ve srovnání s rokem 2000 je to pokles nadlimitních vzorků o 7 %.

Situace s celoplošnými imisemi oxidu siřičitého se podle měření provedenými VÚRV v zemědělsky obdělávané krajině České republiky v posledních čtyřech letech stabilizovala v souvislosti s dobudováním odsiřovacích zařízení elektráren v roce 1998. Jen výjimečně je dosahováno nadlimitních hodnot $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ při nepříznivé meteorologické situaci především v severočeské oblasti, na Ostravsku či v Praze. V letech 2001 - 2002 byl výskyt přízemního ozónu znatelně nižší než v roce 2000, což se výrazně odrazilo na menším poškození habitu zemědělských plodin a jejich výnosovém spektru.

Vodní ekosystém

ZVHS v rámci monitoringu drobných vodních toků (DVT) sledovala 334 profilů na vybraných tocích celé České republiky. Z celkového hodnocení podle jednotlivých povodí lze vyvozovat, že nejlepší jsou výsledky v oblasti povodí Vltavy a nejhorší v povodí Odry. Porovnáním výsledků získaných v letech 1999 - 2002 bylo zaznamenáno zlepšení kvality vody v ukazatelích kadmia a niklu, v letech 2001 - 2002 též v ukazatelích PCB a PAH. Naopak zhoršujícím se ukazatelem byl fosfor související s eutrofizací vod.

Monitoring sedimentů zahrnoval 146 profilů DVT a malých vodních nádrží (MVN). Na těchto profilech bylo zjištěno zvýšené znečištění organickými látkami (zejména 1,3-DCB a 1,4-DCB) a nízké znečištění anorganickými látkami, přičemž pouze olovo a arzén vykazovaly lokální zvýšení, která však nedosáhla nadlimitních hodnot.

Lesní ekosystém

VÚLHM zaměřil svou pozornost na opakované sledování obsahu cizorodých látek u jedlých druhů hub a v lesních vodních tocích, nově pak i u borůvek jako produktu k potravinářskému využití. V roce 2002 podobně jako v předchozích letech byly u sušených hub nalezeny nadlimitní obsahy kadmia u 36,6 % vzorků a rtuti u 7 % vzorků. Poměr těchto prvků se od dříve uváděných dat změnil v důsledku změkčení limitu pro suché volně rostoucí houby u rtuti z 1 mg/kg (vyhláška č. 298/1997 Sb., v platném znění) na 5 mg/kg (vyhláška č. 3/1999 Sb. a poté č. 53/2002 Sb.) a zpřísnění limitu u kadmia z 10 mg/kg na 2 mg/kg. Jako

nejvýznamnější akumulátory kadmia se v roce 2002 ukázaly suchohřib hnědý, muchomůrka růžovka a hřib smrkový.

Analýzy všech vzorků borůvek neprokázaly zvýšenou zátěž sledovanými organickými polutanty ani těžkými kovy, obsah všech těchto látek byl ve všech vzorcích pod limity stanovenými vyhláškou o nezávadnosti potravin (vyhláška MZ č. 53/2002 Sb.). Skutečné hodnoty obsahu těžkých kovů i organických látek v plodech borůvky jsou ve srovnání se zjištěnými hodnotami zhruba desetinásobně nižší vzhledem k tomu, že jejich obsah byl stanoven ve vysušených vzorcích a hygienické limity jsou obecně stanoveny pro ovoce (potraviny) v čerstvém stavu. Rovněž nebyly zjištěny zásadní rozdíly v obsahu sledovaných látek ve vzorcích pocházejících z různých oblastí České republiky.

Podle výsledků provedeného šetření i s přihlédnutím k předchozím sledováním, prováděným v rámci ostatních projektů a činností VÚLHM, je možno hodnotit vodu odtékající ze zalesněných povodí z hlediska obsahu cizorodých látek jako kvalitní. Z hlediska chemického složení vody ze zdrojů v lesních ekosystémech je možno za hlavní zjištění považovat nízké obsahy vápníku a zejména hořčíku, které v 76 % případů nedosahují doporučených hodnot. S tím souvisí i výrazně kyselá reakce vody v některých lesních oblastech (zejména Jizerské hory). Za znepokojivý je možno považovat údaj o vyšších koncentracích hliníku ve vazbě na nízké pH, který svědčí o vyšší mobilitě tohoto prvku, uvolňovaného v důsledku okyselení z pevných vazeb v půdním prostředí. Zde lze nalézt i souvislost s výzkumnými hypotézami o příčinách zhoršování zdravotního stavu a odumírání smrkových porostů v důsledku toxického působení hliníku. Z tohoto pohledu se jako nejkritičtější jeví lesní oblasti pohraničních pohoří severozápadních Čech (Jizerské hory).

5.2.4 Práce a mzdy

Z hlediska pracovních sil lze vývoj potravinářského sektoru v roce 2002 charakterizovat jako vcelku stabilní. V roce 2002 došlo pouze k mírnému poklesu celkového počtu zaměstnanců sektoru na 117 tis. osob (meziroční index 99,8). Pracovníci potravinářského sektoru se v roce 2002 podíleli 10,2 % na celkovém počtu pracovníků ve zpracovatelském průmyslu ČR, což představuje nárůst o 0,2 procentního bodu proti roku 2001.

TA5.2/04 Vývoj počtu pracovníků a mezd v potravinářském průmyslu v oborové struktuře

Název	Počet zaměstnanců (osoby)			Průměrná měsíční nominální mzda (Kč)		
	2001 ¹⁾	2002	meziroční index	2001 ¹⁾	2002	meziroční index
Výroba masa a masných výrobků	23 257	24 273	104,4	11 640	12 461	107,1
Zpracování ryb a rybích výrobků	818	814	99,5	11 665	12 829	110,0
Zpracování ovoce, zeleniny a brambor	3 923	3 900	99,4	11 502	12 511	108,8
Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků	3 189	3 238	101,5	18 183	18 456	101,5
Úprava a zpracování mléka	13 107	13 037	99,5	12 348	13 332	108,0
Výroba mlýnských a škrobářských výrobků	3 509	3 457	98,5	11 897	12 951	108,9
Výroba hotových krmiv	6 837	6 912	101,1	13 675	15 695	114,8
Výroba ostatních potravinářských výrobků	44 367	43 810	98,7	11 681	12 915	110,6
Výroba nápojů	18 414	17 746	96,4	16 795	18 435	109,8
Celkem	117 421	117 187	99,8	12 842	13 949	108,6

1) Údaje roku 2001 byly zpřesněny.

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních výkazů za podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci

(kód publikace: 8001-02 a oborové údaje)

Zpracoval: M. Putíčková (VÚZE)

Podíl jednotlivých oborů (agregací) potravinářského průmyslu na celkovém počtu pracovníků tohoto sektoru nevykazuje ve sledovaném období zásadní změny. Oborem, který zaměstnává v rámci potravinářského průmyslu nejvíce pracovníků, je výroba ostatních potravinářských výrobků (37,4 % z celkového počtu pracovníků).

Ekonomicky nejvýznamnější kategorií podniků z hlediska počtu zaměstnanců zůstává stejně jako v roce 2001 skupina od 100 do 199 pracovníků (podíl na celkovém počtu pracovníků sektoru 20,8 %), jako další následuje skupina od 250 do 499 pracovníků (podíl 19,5 %).

Dosažená úroveň nominálních mezd v potravinářském sektoru ve srovnání s průměrnou nominální mzdou ve zpracovatelském průmyslu dosahovala v roce 2002 úrovně 97 % při absolutní výši 13 949 Kč.

Mezi obory s nejvyšší průměrnou mzdou v rámci potravinářského sektoru patřily v roce 2002 obory: výroba rostlinných a živočišných olejů (18 456 Kč), výroba nápojů (18 435 Kč). Nejnižší průměrné nominální mzdy v roce 2002 v rámci potravinářského sektoru vykazovaly obory masa a masných výrobků (12 461 Kč) a obor zpracování ovoce, zeleniny a brambor (12 511 Kč).

U všech sledovaných oborů potravinářského průmyslu byl v období 2001/02 zaznamenán nárůst průměrných mezd. Celý potravinářský sektor vykázal meziroční nárůst o 8,6%. Nejvyššího tempa meziročního růstu nominálních mezd v letech 2001/02 bylo dosaženo především u výroby hotových krmiv (14,8 %) a výroby ostatních potravinářských výrobků (10,6 %).

5.2.5 Ekonomické výsledky

V roce 2002 dosáhl potravinářský průmysl jako celek⁷⁵ zlepšení svých finančně-ekonomických výsledků. Bylo dosaženo kladného hospodářského výsledku jak za celé potravinářské odvětví, tak i v převážné většině jeho oborů (stejně jako v předchozím roce bylo i v roce 2002 dosaženo souhrnného zisku v 19 z 21 oborů). Hospodářský výsledek před zdaněním dosáhl za celý OKEČ 15 v roce 2002 hodnoty 12,1 mld. Kč, v předchozím roce to bylo 9,8 mld. Kč. Čistý hospodářský výsledek (po zdanění) se z 6,1 mld. Kč v roce 2001 zvýšil na 7,8 mld. Kč v roce 2002.

Tvorba hospodářského výsledku potravinářského průmyslu

Ve velikostní skupině podniků se 100 a více zaměstnanci se hospodářský výsledek před zdaněním v roce 2002 zvýšil proti roku předchozímu o 23,4 %, hospodářský výsledek po zdanění dokonce o 26,9 %. Pozitivní vývoj byl dán rychlejším tempem růstu výnosů než celkových nákladů. V agregaci ziskových podniků se přitom souhrnný zisk zvýšil o cca 17,7 % a záporný hospodářský výsledek za agregaci ztrátových podniků zaznamenal vzestup o 8,6 %⁷⁶.

Úroveň tvorby hospodářského výsledku v roce 2002 a intenzita vlivu dílčích věcných faktorů (jednotlivých výnosových a nákladových druhů) na jeho meziroční změnu proti předchozímu roku 2001 jsou blíže patrné z níže uvedené tabulky.

⁷⁵ Podnikatelské subjekty se 100 a více zaměstnanci, u kterých lze ze čtvrtletních výkazů P 3-04 dokumentovat objem jimi dosaženého hospodářského výsledku. I když se tyto podniky podílejí na celkovém počtu podnikatelských subjektů s 20 a více zaměstnanci v posledních letech jen cca 30 %, jejich podíl na rozhodujících indikátorech, dokumentujících úroveň výkonnosti celého odvětví, dosahuje u celkových výkonů, tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb i přidané hodnoty z výroby zhruba 75 %.

S ohledem na ochranu individuálních údajů jsou hodnoceny jen podniky v rámci OKEČ 15 - výroby potravin a nápojů, bez podniků tabákového průmyslu (OKEČ 16), které dosahují finančně-ekonomických výsledků výrazně progresivnějších.

⁷⁶ Svůj vliv mohou mít i přesuny některých podnikatelských subjektů ze sféry výrobních podniků do sféry obchodních organizací. Pro hodnocení dílčích meziročních vývojových tendencí a příčin změn ve finančně-ekonomické úrovni potravinářského průmyslu, jeho výrobních oborů, či jiných účelových agregací podniků má proto rozhodující význam zejména hodnocení ukazatelů relativních (o struktuře výnosů, nákladů, aktiv, pasív i dalších ekonomických indikátorů). Nezanedbatelný vliv na úroveň výnosů a nákladů a jejich meziroční změnu má i různý počet podnikatelských subjektů zahrnutých v jednotlivých letech do šetření a změna jejich oborové struktury (vyvolané likvidacemi některých podniků, jejich fúzemi, ale i přesuny mezi velikostními kategoriemi podniků apod.).

TA5.2/05 - Struktura výnosů a nákladů

Ukazatel	Výnosy a náklady (mil. Kč)			Podíl z celkových výnosů (%) ¹⁾	
	2001	2002	meziroční index	2001	2002
Výnosy celkem	252 023	255 142	101,2	100,00	100,00
v tom - tržby za prodej vlastních výrobků a služeb	184 255	188 936	102,5	73,11	74,05
- tržby za prodej zboží	40 768	39 714	97,4	16,18	15,57
- změna stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby	1 000	628	62,8	0,40	0,25
- aktivace	3 850	3 862	100,3	1,53	1,51
- ostatní výnosy	22 150	22 002	99,3	8,79	8,62
Náklady celkem	242 180	242 993	100,3	96,09	95,24
v tom - výkonová spotřeba	153 487	157 138	102,4	60,90	61,59
- náklady na prodané zboží	34 035	32 062	94,2	13,50	12,57
- osobní náklady	20 115	21 737	108,1	7,98	8,52
- odpisy investičního majetku	8 552	7 910	92,5	3,39	3,10
- ostatní náklady včetně nákladových úroků	25 991	24 146	92,9	10,31	9,46
Hospodářský výsledek před zdaněním	9 843	12 149	123,4	3,91	4,76
Hospodářský výsledek po zdanění	6 108	7 754	126,9	2,42	3,04
Účetní přidaná hodnota	42 352	43 940	103,7	16,80	17,22

1) Struktura výnosů a nákladů je ovlivněna i odlišnou oborovou a firemní strukturou podniků.

Pramen: ČSÚ - vypočteno z údajů výkazu P 3-04 podniků se 100 a více pracovníky

Zpracoval: O. Roček (VÚZE)

Z pohledu hospodářského výsledku celého odvětví (ve skupině podniků se 100 a více zaměstnanci) docházelo u celkových nákladů prakticky ke stagnaci (meziročně vzrostly jen o 0,3 %), zatímco celkové výnosy se v průběhu sledovaného období zvýšily výrazněji (o 1,2 %). Do růstu výnosů se promítlo zvýšení objemu výkonů (o 2,3 %), které tvoří dominantní složku v činnosti všech podnikatelských subjektů potravinářského průmyslu. Jejich podíl na agregátu výnosů mírně vzrostl ze 75 % v roce 2001 na 76 % v roce 2002.

V rámci nákladů byly nejdynamičtěji rostoucí složkou v roce 2002 osobní náklady, které se zvýšily o 8,1 %, z části vlivem meziročního nárůstu počtu zaměstnanců sledované agregace podniků (cca o 1 %). Zvýšila se také výkonová spotřeba, zatímco odpisy investičního majetku, náklady na prodané zboží a ostatní náklady působily ve směru snižování nákladů. Z hlediska celkových výnosů rostly zejména tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb (a to o 2,5 %), které tvoří jejich dominantní složku. Tržby za prodej zboží, aktivace i ostatní výnosy (z dostupných údajů blíže nespecifikovatelné) v podstatě setrvaly na úrovni roku 2001, výrazněji poklesla jen položka změny stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby, která však z hlediska svého významu sehrává jen okrajovou úlohu.

Efektivnost potravinářského průmyslu

Zlepšení hospodářského výsledku u podniků se 100 a více zaměstnanci se promítlo do příznivého růstu míry efektivnosti potravinářských podniků, jednotlivých výrobních oborů i potravinářského průmyslu jako celku, a to jak při hodnocení pomocí ukazatele nákladové

rentability, výnosnosti vlastního jmění tak i výnosnosti celkových pasiv. Příznivější výsledky indikátorů efektivity byly docíleny při použití kategorie zisku před zdaněním i po zdanění. Pozitivní skutečností je, že zlepšení efektivity hospodaření proti předchozímu roku bylo dosaženo nejen v agregaci ziskových podniků, ale zejména v agregaci podniků, které zaznamenaly ve sledovaném období záporný hospodářský výsledek. Podíl ztrátových podniků na celkovém počtu podniků přitom meziročně poklesl z 21,3 na 20,8 %; v roce 2002 však podniky této kategorie zaměstnávaly vyšší podíl z celkového počtu zaměstnanců (21,5 %) než v roce předchozím (16,6 %).

Ve sledovaných agregacích ziskových a ztrátových podniků bylo v letech 2001 - 2002 dosaženo následující úrovně efektivity.

TA5.2/06 - Efektivnost potravinářského průmyslu¹⁾ (%)

Ukazatel		2001			2002		
		ziskové podniky	ztrátové podniky	celkem	ziskové podniky	ztrátové podniky	celkem
Nákladová rentabilita	ze zisku před zdaněním	5,92	-6,27	4,06	7,66	-3,50	5,00
	ze zisku po zdanění	4,08	-6,27	2,51	5,29	-3,50	3,19
Výnosnost vlastního jmění	ze zisku před zdaněním	20,44	-41,15	15,12	21,74	-20,81	16,20
	ze zisku po zdanění	14,10	-41,15	9,33	15,00	-20,81	10,34
Výnosnost celkových pasiv	ze zisku před zdaněním	9,56	-9,41	6,49	11,29	-6,38	7,72
	ze zisku po zdanění	6,60	-9,41	4,01	7,79	-6,38	4,93

1) Efektivnost je zčásti ovlivněna i odlišnou strukturou podniků v porovnávaných letech.

Pramen: Vypočteno z údajů ČSÚ

Zpracoval: O. Roček (VÚZE)

Uvedené průměrné úrovně rozhodujících ukazatelů, charakterizujících efektivnost celého potravinářského průmyslu a agregace ziskových a ztrátových podniků, bylo dosaženo při výrazné diferenciaci jejich výše za jednotlivé výrobní obory a ještě výraznější variability mezi jednotlivými podniky. I přes zvýšení efektivity si tak značný počet ziskových podniků nezajišťuje (při stávající úrovni efektivity) dlouhodobější prosperitu.

K nadprůměrně efektivním patřily v roce 2002 následující potravinářské obory: výroba kvasného etylalkoholu a destilovaných alkoholických nápojů (s výnosností celkového kapitálu ze zisku před zdaněním ve výši 16,80 %), výroba cukru (15,18 %), výroba koření, aromat a výtažků (10,59 %), výroba nealkoholických nápojů (11,12 %), zpracování ovoce, zeleniny a brambor (10,83 %), výroba piva a sladu (10,43 %) a výroba hroznového vína (9,99 %). Průměrné výnosnosti celkového kapitálu (definované jako interval v podobě průměr odvětví ± 1 procentní bod) dosáhly v roce 2002 obor výroby pekárenských výrobků včetně cukrářských a kromě trvanlivých výrobků (8,83 %), výroba, zpracování a konzervování masa

z velkých hospodářských zvířat + výroba masných výrobků (vč. drůbežích) a výroba umělých střev (7,27 %) a obor výroby mlýnských výrobků (6,88 %). Pod průměrnou výnosností kapitálu potravinářského průmyslu jako celku skončily v roce 2002 obor výroby rostlinných a živočišných tuků a olejů (4,89 %), výroba hotových krmiv (3,86 %), výroba škrobářenských výrobků (2,77 %), úprava a zpracování mléka (0,43 %) a zejména výroba, zpracování a konzervování drůbežního masa, zvěřiny a jiných drobných hospodářských zvířat (-2,91 %) a výroba těstovin (-3,15 %).

I přes zlepšený hospodářský výsledek a vyšší efektivnost významné části oborů v potravinářském sektoru nestačí vytvořené finanční prostředky na modernizaci a zavádění nových technologií, které by vedly ke konkurenceschopnosti potravinářského sektoru s EU. Z těchto důvodů poskytované podpory potravinářského sektoru v rámci příslušných programů MZe a dalších fondů se jeví i nadále jako žádoucí (tab. TB4/01).

Výkonnost potravinářského průmyslu

Při mezinárodních komparacích (při nedostupnosti údajů o dosahovaném hospodářském výsledku) je obvyklé charakterizovat ekonomickou pozici jednotlivých výrobců, výrobních oborů nebo dalších agregací ekonomických subjektů ukazatelem přidané hodnoty⁷⁷. V potravinářském průmyslu bylo v letech 2001 - 2002 při jeho hodnocení ukazateli přidané hodnoty u podniků se 100 a více zaměstnanci (a v agregacích podniků ziskových a ztrátových) dosaženo následující úrovně výkonnosti.

TA5.2/07 - Výkonnost potravinářského průmyslu

Ukazatel	MJ	2001			2002		
		ztrátové	ziskové	celkem	ztrátové	ziskové	celkem
Výkony	mil. Kč	24 965	164 140	189 105	40 348	153 077	193 425
Přidaná hodnota z výroby	mil. Kč	2 982	32 637	35 619	3 755	32 532	36 287
Přidaná hodnota z výroby na jednotku výkonů	%	11,94	19,88	18,84	9,31	21,25	18,76
Výnosy celkem	mil. Kč	34 557	217 466	252 023	55 922	199 219	255 141
Účetní přidaná hodnota	mil. Kč	4 587	37 764	42 351	6 424	37 516	43 940
Účetní přidaná hodnota na jednotku výnosů	%	13,27	17,37	16,80	11,49	18,83	17,22
Prům. evidenční počet zaměstnanců (přepočtený)	osoby	13 995	70 101	84 096	18 256	66 655	84 911
Výkony na zaměstnance	mil. Kč	1 784	2 341	2 249	2 210	2 297	2 278
Účetní přidaná hodnota na zaměstnance	tis. Kč	328	539	504	352	563	517
Přidaná hodnota z výroby na zaměstnance	tis. Kč	213	466	424	206	488	427

Pramen: ČSÚ - vypočteno z údajů výkazu P 3-04

Zpracoval: O. Roček (VÚZE)

Následující tabulka udává ještě některé další ukazatele charakterizující průměrnou výkonnost podniků ve velikostní agregaci se 100 a více zaměstnanci.

⁷⁷ Výkaznictvím, evidencí či ekonomickou praxí ČR je v této souvislosti standardně využíván ukazatel tzv. účetní přidané hodnoty, eventuálně přidané hodnoty z výroby a řada dalších odvozených indikátorů.

TA5.2/08 - Výkonnost potravinářských podniků

Ukazatel	MJ	2001	2002	Meziroční index
Přidaná hodnota z výroby na jednotku výkonů	%	18,84	18,76	99,6
Výkony na zaměstnance	tis. Kč	2 249	2 278	101,3
Výkony na podnik	tis. Kč	620 019	638 368	103,0
Přidaná hodnota na podnik	tis. Kč	116 784	145 017	124,2
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na podnik	osoby	276	280	101,4

Pramen: ČSÚ - vypočteno z údajů výkazu P 3-04

Zpracoval: O. Roček (VÚZE)

Přestože potravinářský průmysl zaznamenal v roce 2002 proti předchozímu roku příznivější výsledky z hlediska průměrné efektivnosti (např. růst hospodářského výsledku), jeho výkonost charakterizovaná na bázi ukazatele přidané hodnoty vykazala výraznější růstový trend jen při zohlednění výsledku z prodeje nakoupeného zboží (obchodní marže). Samotná přidaná hodnota z výroby totiž vzrostla jen o 1,9 % vlivem vyššího meziročního tempu růstu výkonové spotřeby v porovnání s rychlostí růstu realizovaných výkonů, které vzrostly jen o 2,3 %. Došlo přitom k významnému zvýšení podílu výkonů ztrátových podniků na výkonech celého odvětví ze 13,2 na 20,9 %. Účetní přidaná hodnota tak vzrostla o 3,8 % také v důsledku růstu obchodní marže. Stejně tak jako u přidané hodnoty z výroby, tak i u ukazatelů účetní přidané hodnoty a celkových výnosů je patrný zvýšený podíl agregace ztrátových podniků na jejich tvorbě. Celkový počet zaměstnanců v potravinářském odvětví v hodnocené kategorii podniků mírně vzrostl (o 1 %), přičemž i zde došlo k jistému přesunu pracovních sil od ziskových ke ztrátovým podnikům. I přes nárůst počtu zaměstnanců v agregaci ztrátových podniků, ukazatele výkonů na zaměstnance a účetní přidané hodnoty na zaměstnance vykazaly v této agregaci zřetelně lepší výsledky ve srovnání s předchozím rokem - nárůst o cca 24 %, resp. 7,3 %. V agregaci ziskových podniků i v součtu za celý potravinářský sektor tyto ukazatele v podstatě stagnovaly a proti předchozímu roku se výrazněji nezměnily.

Vytvořený hospodářský výsledek je v potravinářském průmyslu a většině jeho oborů jen menší částí nově vytvořených finančních zdrojů, i když jeho podíl se při rostoucí efektivnosti podnikání stále zvyšuje. Rozhodujícím finančním zdrojem jsou dlouhodobě především odpisy.

Podíl čistého zisku na celkově vytvořeném cash flow (čistém zisku + odpisech) vykazuje v posledních letech u potravinářských podniků se 100 a více zaměstnanci rostoucí trend - v roce 2002 se zvýšil v průměru na 49,5 % (proti 41,5 % v roce 2001). V agregaci ziskových podniků přitom v roce 2002 dosáhl průměrné hodnoty 61,8 % (56,1 % v roce 2001).

Věcné a kapitálové zajištění potravinářského průmyslu

Míra dosahované efektivnosti tvorby hospodářského výsledku a celková úroveň tvorby finančních zdrojů se projevila ve věcné struktuře aktiv i vlastnické struktuře pasiv

jednotlivých potravinářských podniků, výrobních oborů a potravinářského průmyslu jako celku. Struktura rozhodujících položek aktiv a pasiv v jejich absolutní i relativní výši v letech 2001 - 2002 u agregace podniků se 100 a více zaměstnanci je patrná z následující tabulky.

TA5.2/09 - Vybraná aktiva a pasiva v potravinářském průmyslu

Ukazatel	Aktiva a pasiva v absolutní výši (mil. Kč) ¹⁾			Podíl z celkových aktiv či pasiv (%) ¹⁾	
	2001	2002	meziroční index	2001	2002
Hmotný a nehmotný investiční majetek (v zůstatkové ceně)	62 866	62 218	99,0	41,5	39,5
Zásoby celkem	24 140	24 277	100,6	15,9	15,4
v tom - materiál	7 903	8 386	106,1	5,2	5,3
- nedokončená výroba, polotovary a výrobky	11 672	11 669	100,0	7,7	7,4
- zboží	4 565	4 221	92,5	3,0	2,7
Pohledávky	37 656	32 018	85,0	24,8	20,3
z toho - pohledávky po lhůtě splatnosti	14 121	12 404	87,8	9,3	7,9
Závazky	50 509	70 867	140,3	33,3	45,0
z toho - závazky po lhůtě splatnosti	8 334	6 633	79,6	5,5	4,2
Bankovní úvěry a výpomoci	31 338	30 831	98,4	20,7	19,6
Vlastní jmění	65 091	74 969	115,2	42,9	47,6
Aktiva a pasiva	151 635	157 376	103,8	100,0	100,0

1) Stav ke konci roku.

Pramen: Vypočteno z údajů ČSÚ a MPO

Zpracoval: O. Roček (VÚZE)

Ve sledovaném souboru podnikatelských subjektů se 100 a více zaměstnanci se v období 2001 - 2002 mírně zvýšila celková bilanční suma (tedy celkový objem aktiv a pasiv), a to meziročně o 3,8 %.

V průběhu roku 2002 převýšila hodnota pořízených hmotných a nehmotných investic výrazným způsobem objem realizovaných odpisů. V agregaci ztrátových podniků se hodnota odpisů v podstatě rovnala hodnotě nově pořízeného investičního majetku, kladný rozdíl mezi hodnotou investic a odpisy vznikl v rámci agregace ziskových podnikatelských subjektů. U investičního majetku však přesto došlo k meziročnímu snížení jeho zůstatkové hodnoty o 1 % (podíl investičního majetku na celkové hodnotě aktiv poklesl meziročně o 2 %).

Jen malé absolutní zvýšení celkového objemu zásob (jejich podíl na celkových aktivech poklesl), které bylo nižší než meziroční míra růstu tržeb z prodeje vlastních výrobků, vedlo ke zlepšení doby obratu zásob. Úroveň ukazatele doby obratu může však být ovlivněna i nestejnou dynamikou změny cen potravinářských výrobců a cen nakoupeného materiálu a surovin, zboží, ale i změnou ve stupni rozpracování nedokončené výroby apod. V rámci zásob vykázal materiál poměrně výrazný nárůst - meziročně o 6,1 %, hodnota zboží proti tomu klesla o 7,5 %. Objem nedokončené výroby, polotovarů a výrobků setrval na stejné úrovni jako v předchozím roce.

Při růstu výkonů či celkových tržeb svědčí zřetelný pokles objemu pohledávek (meziročně o 15 %, přičemž podíl na celkových aktivech se snížil z 24,8 na 20,3 %) o zrychlení doby jejich splacení a o obecném zlepšení platební disciplíny odběratelů. Dalším pozitivním aspektem je i snížení objemu pohledávek po lhůtě splatnosti - o cca 12 %, přičemž podíl těchto nesplacených pohledávek na celkových aktivech klesl z 9,3 na 7,9 %. Podíl pohledávek po lhůtě splatnosti z celkového objemu pohledávek se přitom jen mírně zvýšil ze 37,5 % na 38,7 %.

Při poklesu celkového objemu pohledávek současně došlo k výraznému zvýšení celkového objemu závazků (meziročně o 40,3 %). Z oborového pohledu je patrné, že k nejvyššímu nárůstu objemu závazků došlo u výroby nápojů, výroby masa a masných výrobků, zpracování mléka a výroby ostatních potravinářských výrobků ale i dalších potravinářských oborů. Pozitivní z hlediska dodržování platebních vztahů je, že výše závazků po lhůtě splatnosti meziročně výrazně poklesla, takže se jejich podíl na celkových závazcích snížil z 28,0 % v roce 2001 na 17,5 % v roce 2002.

V souhrnu došlo v důsledku zlepšeného hospodářského výsledku, provázeného některými příznivými tendencemi ve věcné struktuře používaných aktiv, ke zvýšení objemu i podílu vlastního jmění a snížení průměrné míry zadluženosti potravinářských podniků. Průměrná úroveň zadluženosti se snížila z 57,1 % v roce 2001 na 52,4 % v loňském roce 2002. Přesto zůstává v současné době průměrné zadlužení i ziskových podniků stále relativně vysoké (45 %), i když proti předchozímu roku se významně snížilo (53,2 % v roce 2001). Na nepříznivě vysoké úrovni se nadále udržuje míra zadluženosti v agregaci ztrátových podniků, která v roce 2002 dosáhla 69,3 % (i zde však dochází ke zlepšení, protože v roce 2001 dosahovala míra zadlužení v této skupině podniků 77,1 %). Skutečností zůstává, že míra zadluženosti ztrátových podniků i významné části ziskových podniků vyvolává v potravinářském průmyslu značné potíže při plnění finančních povinností vůči obchodním partnerům nebo bankám.

Ve struktuře cizích zdrojů se v roce 2002 jen nepatrně snížil objem poskytnutých bankovních úvěrů a výpomocí. Je zřejmé, že jejich prudký pokles z předchozího roku se zastavil a že uplatňovaná restriktivní politika bank se již nadále nezpřísňuje. K výraznému poklesu objemu poskytnutých prostředků však došlo u krátkodobých úvěrů, a to zejména v rámci agregace ziskových podniků. Při objemu vytvářených zdrojů by u skupiny ziskových podniků mohlo dojít ke splacení celkových úvěrů v průměru za 1,47 roku a krátkodobých úvěrů potom v průměru za 1,32 roku. Tento závěr platí za předpokladu, že by veškeré vytvořené finanční zdroje mohly být použity výhradně na úhradu existujících splatných úvěrů. Při splacení dlouhodobých dospělých úvěrů by disponibilní finanční zdroje (za předpokladu investic na úrovni roku 2001) umožnily splatnost za dobu ještě delší. U ztrátových podniků by mohlo dojít k dílčímu splacení dospělých úvěrů pouze u podniků s kladným cash flow. Ve svém souhrnu však v roce 2002 zůstaly finanční zdroje za agregaci ztrátových podniků

záporné (celková realizovaná ztráta za tuto agregaci byla v absolutní hodnotě vyšší než suma odpisů) a jejich zadluženost tak celkově meziročně vzrostla.

Ve struktuře cizích zdrojů v posledních letech výrazně převažují závazky. Jejich suma vzrostla meziročně o 40 %, objem závazků po lhůtě splatnosti však o cca 20 % poklesl a jejich podíl na celkových závazcích tak na konci roku 2002 činil jen 9,4 % (proti 16,5 % v roce 2001).

Z poskytnutého přehledu celkového kapitálového zajištění potravinářského průmyslu, jeho ziskových i ztrátových podniků je zřejmé, že i přes celkové zlepšení podmínek pro tvorbu finančních zdrojů by byly (či již jsou) ztrátové podniky a obdobně i méně efektivní podniky ziskové (při nezměněných podmínkách) v následujících letech v ohrožení ze strany konkurzů či nucených vyrovnání svých splatných dluhů. Podmínkou jejich další existence a prosperity je nejen vyřešení problémů spojených s výrazným předlužením (vstupem externího kapitálu progresivních firem daného výrobního oboru či navazující obchodní sféry, eventuálně kapitálu zahraničního), ale často i provedení věcné restrukturalizace výrobní základny podniků, změny výrobního sortimentu, kvality vyráběných komodit atd.

5.3 Distribuce potravin a jejich spotřeba

5.3.1 Distribuce potravin

Se vstupem mezinárodních řetězců na náš trh roste počet velkoplošných prodejen⁷⁸, snižuje se podíl maloplošných prodejen, ale roste prodejní plocha maloobchodu. Zlepšuje se kvalita maloobchodní sítě při zachování různých typů prodejen. V posledních letech nejvýrazněji roste počet hypermarketů (koncem roku 1996 byly v ČR dva hypermarkety, zatímco koncem roku 2002 jich bylo 127).

Jak se očekávalo, tempo růstu mezinárodních společností na českém trhu se zpomaluje (v roce 2001 vzrostl celkový obrat TOP 10 o 25 mld. Kč, v roce 2002 o 13 mld. Kč). Tempo růstu obratu klesá již třetím rokem, postupné uklidnění na trhu dokládá i stabilizace žebříčku TOP 10 firem, kde nedošlo v roce 2002 k téměř žádným přesunům v pořadí. Podle odhadů INCOMA tržní podíl TOP 10 firem (u rychloobrátkového zboží) již přesáhl 50 %. Pouze mezi deseti největšími obchodními společnostmi se v roce 2002 na desátém místě poprvé umístila česká společnost Spar ČR (hypermarkety Interspar a velkoobchod Spar Šumava).

V roce 2002 dosáhl celkový obrat (podle předběžných obchodních výsledků) deseti největších obchodních skupin 192 mld. Kč a vzrostl proti roku 2001 o 13 mld. Kč.

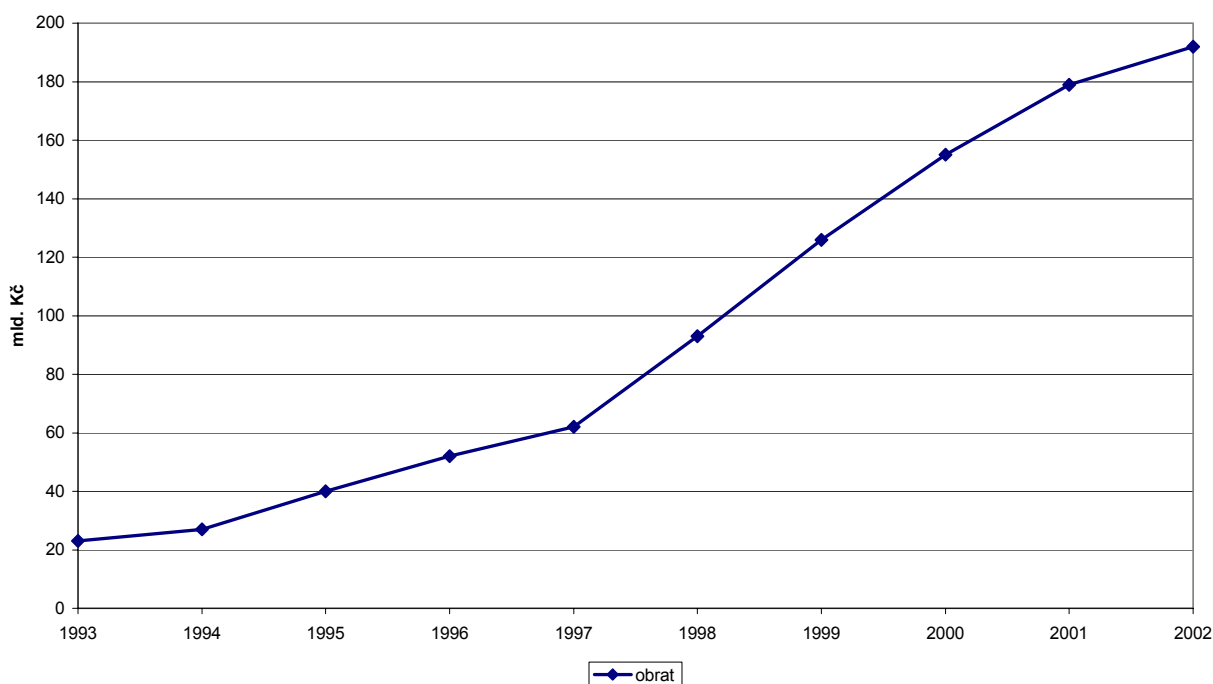
Mezi nejvýznamnější obchodní řetězce, zabývající se v České republice prodejem potravin (TOP 10 českého obchodu), patří i v roce 2002 Makro Cash&Carry ČR (obrat činil 33,9 mld. Kč), Ahold Czech Republic (obrat 32 mld. Kč), REWE ČR (obrat 22,2 mld. Kč),

⁷⁸ Ročenka českého obchodu a marketingu 2001, INCOMA Research, Praha.

Kaufland ČR (obrat 21 mld. Kč), Tesco Stores ČR (obrat 19 mld. Kč), Tengelmann ČR (obrat 16,9 mld. Kč), Globus ČR (obrat 16,4 mld. Kč), Delvita (obrat 11,2 mld. Kč), Carrefour Česká republika (obrat 11 mld. Kč) a Spar ČR (obrat 8,7 mld. Kč). Údaje o obratu vycházejí z předběžných obchodních výsledků.

Vývoj obratu TOP 10 obchodních společností od roku 1993 do roku 2002 je uveden v grafu TA5.3/01.

Graf TA5.3/01 - Vývoj obratu TOP10 českého obchodu

Pramen: Ročenka českého obchodu a marketingu 2001, INCOMA Research, Praha

Zpracoval: O. Štiková (VÚZE)

V roce 2002 došlo ke zpomalení expanze hypermarketů, což se odrazilo i ve změně spotřebitelských preferencí. Celkové preference pro velkoplošné prodejny (hypermarkety⁷⁹, supermarkety⁸⁰, diskonty⁸¹) meziročně mírně poklesly (69 % v roce 2002 proti 73 % v roce 2001), zejména díky klesající oblíbenosti supermarketů. Hypermarkety uvádí v rámci provedených šetření jako hlavní místo nákupu 30 % populace (meziroční nárůst 1 procentní bod) a jsou nejdůležitějším typem hlavního nákupního místa (především ve větších či středně velkých obcích, u domácností s vyššími příjmy a vyšším vzděláním). Výrazně poklesl podíl

⁷⁹ Samoobslužná prodejní jednotka s více než 2 500 m² prodejní plochy, výrazné zastoupení mají potravinářské sortimenty, s více než 18 pokladnami.

⁸⁰ Samoobslužná prodejní jednotka se 401 - 2 500 m² prodejní plochy, zcela převažuje rychloobrátkové zboží, se 4 - 18 pokladnami.

⁸¹ Samoobslužná prodejní jednotka, zcela převažuje rychloobrátkové zboží, prodejní plocha odpovídá supermarketům, je zde výrazně omezen sortiment a snížená cenová úroveň.

dotázaných, kteří preferují supermarkety (21 % v roce 2002 proti 26 % v roce 2001). Supermarkety jsou hlavním nákupním místem především pro zákazníky z větších či středně velkých měst, obyvatele se středoškolským vzděláním a vyššími příjmy. Diskontní prodejny stabilně preferuje 18 % domácností, nejvíce jsou preferovány zákazníky z menších a středně velkých obcí, se základním vzděláním a nižším měsíčním příjmem.

Po zastavení prudkého propadu menších samoobsluh v roce 2001 (20 % dotázaných) zaznamenaly v roce 2002 mírný vzestup obliby (22 % dotázaných). Samoobsluhy jsou preferovány obyvateli malých sídel (v menších obcích představují spolu s pultovým prodejem často jedinou možnost nákupu), staršími lidmi a lidmi s nižším vzděláním. Ostatní typy prodejen preferuje jen 9 % zákazníků.

První desítka nejnavštěvovanějších řetězců představuje hlavní nákupní místo pro 66 % zákazníků (v roce 2001 to bylo 68 %), což ukazuje na vysokou koncentraci trhu.

Zákazník se rozhoduje o výběru prodejny, ve které realizuje největší část svých výdajů, na základě celého souboru podnětů jak objektivních (struktura obchodní sítě v okolí), tak subjektivních (sociální a ekonomické postavení apod.). V současné době jsou preference zákazníků stabilizované, dochází jen k dílčím změnám v pořadí faktorů. Váha jednotlivých faktorů (ve srovnání s výsledky minulých let) se přiblížila, vzrůstá komplexnost rozhodování zákazníka. U většiny klíčových faktorů nedochází k posunu v pořadí důležitosti, ale nároky zákazníků se zvyšují u tzv. doplňkových charakteristik (např. zastoupení značkových výrobků, možnost bezhotovostní platby, kapacita parkoviště apod.).

Nejdůležitější kritériem zůstává čerstvost a kvalita zboží, na druhé místě je cenová úroveň, následuje širší sortimentu a zřetelné označení cen. Přitom nejnáročnější jsou zákazníci hypermarketů, rozhodující je pro ně zejména čerstvost a kvalita zboží. Nejméně nároční jsou naopak zákazníci diskontů (orientace na nízkou cenovou úroveň) a malých samoobsluh.

Maloobchodní značky (tj. výrobky prodávané pod obchodní značkou daného řetězce) zná 81 % dotázaných a 67 % je i nakupuje. Jen 15 % dotázaných se s maloobchodními značkami nesetkalo. Obecná znalost konceptu maloobchodních značek se zvyšuje - v roce 2000 jej znalo 61 % dotázaných, tedy o 20 procentních bodů méně než v roce 2002.

Zákazníky nakupujícími maloobchodní značky jsou zejména lidé mladí či středního věku, ze středních a větších měst, nakupující ve velkoplošných prodejnách. Je zřejmé, že typ hlavního nákupního místa je faktorem, který do značné míry určuje vztah k maloobchodním značkám (mezi zákazníky velkoplošných prodejen je 70 - 80 % těch, kteří maloobchodní značky nakupují).

Celkově domácnosti utratí průměrně měsíčně za potraviny 5 440 Kč, na jednoho člena připadá přibližně 1 750 Kč. Výdaje za potraviny jsou závislé na velikosti domácnosti, přesto však neplatí, že výdaje rostou přímo v závislosti na počtu členů. Výdaje jedno a dvoučlenných domácností jsou v průměru téměř dvojnásobné (asi 2 800 a 2 100 Kč na jednoho člena) proti

domácnostem čtyřčlenným (přibližně 1 540 Kč na jednoho člena). Výdaje se příliš nemění v závislosti na vzdělání ani na typu nákupního místa.

V posledních třech letech zůstává relativně stálý podíl respondentů, kteří dostávají reklamní letáky do schránky a jejich působnost je poměrně značná. Letáky jsou k dispozici téměř každé domácnosti (95 %), prohlíží si je 82 % dotazovaných a 30 % podle nich nakupuje. Snížil se podíl těch, kteří si letáky neprohlíží. Letáky nadprůměrně oslovují dotázané ve věku od 50 do 60 let a nakupující se středoškolským vzděláním.

5.3.2 Tuzemská spotřeba

Celková spotřeba většiny potravinových skupin (kvalifikovaný odhad VÚZE) se v roce 2002 po poměrně dlouhém období zvýšila. Podle předběžného odhadu změny spotřeby (vyjádřené hodnotově) vzrostla přibližně o 1,4 %.

Vývoj spotřeby potravin byl do značné míry ovlivněn pohybem spotřebitelských cen. Ceny potravin a nealkoholických nápojů se v roce 2002 (proti roku 2001) snížily o 1,9 %, zatímco ceny za zboží a služby celkem vzrostly o 1,8 %. Kromě toho u dalšího důležitého výdajového faktoru, tj. bydlení (které patří spolu s výživou k nezbytným potřebám), nebyl růst cen tak výrazný (zvýšení o 6,1 %) jako v roce 2001 (9,9 %).

Spotřeba potravin v letech 2001 a 2002 je uvedena v následující tabulce.

TA5.3/01 - Spotřeba potravin v ČR (kg/obyv./rok)

Potravinová skupina	2001	2002 ¹⁾	Meziroční index
Maso celkem v hodnotě na kosti	77,8	79,1	101,6
v tom - hovězí	10,2	10,9	106,5
- telecí	0,2	0,2	100,0
- vepřové	40,9	40,5	99,0
- drůbež	22,9	23,9	104,4
- ostatní	3,6	3,6	100,0
Ryby celkem	5,4	5,2	96,3
Mléko a mléčné výrobky v hodnotě mléka bez másla	215,1	220,6	102,6
Vejce (ks/obyv./rok)	286	298	104,2
Máslo	4,2	4,5	107,1
Sádlo	4,8	4,8	100,0
Rostlinné tuky a oleje	16,1	16,0	99,4
Cukr rafinovaný celkem	39,0	40,0	102,6
Obiloviny celkem v hodnotě mouky bez rýže	102,6	101,5	98,9
Brambory celkem	75,3	76,0	100,9
Luštěniny	2,2	2,1	95,5
Zelenina celkem v hodnotě čerstvé	82,1	84,0	102,3
Ovoce mírného pásma v hodnotě čerstvého	43,4	44,5	102,5
Jižní ovoce	26,7	24,9	93,3

1) Odhad VÚZE - na základě údajů o tržní produkci, ostatním prodeji, analýzy statistiky rodinných účtů a salda zahraničního obchodu.

Pramen: Spotřeba potravin v roce 2001, ČSÚ

Zpracoval: O. Štiková (VÚZE)

V roce 2002 se celková spotřeba masa a masných výrobků zvýšila. Po dlouhodobém poklesu spotřeby hovězího masa došlo v roce 2002 k jejímu nárůstu, rovněž spotřeba drůbeže se opět zvýšila, ale znovu mírně klesla spotřeba vepřového masa. Přitom k největšímu poklesu spotřebitelských cen došlo u drůbeže (o 14,0 %) a rovněž cena výsekového vepřového masa výrazně klesla (o 12,3 %), ale cena hovězího výsekového masa se mírně zvýšila (o 1,2 %). Tak jako v minulém roce je zřejmé, že na vývoj spotřeby jednotlivých druhů masa měly (kromě cen) vliv další faktory.

Přestože v EU⁸² došlo v roce 2000 k mírnému poklesu spotřeby masa celkem (v EU byla průměrná hodnota 95,3 kg) a naopak v ČR se v roce 2002 spotřeba mírně zvýšila (79,1 kg), zůstává spotřeba v ČR podstatně nižší než v EU. Přitom spotřeba drůbeže v ČR v roce 2002 překročila průměrnou úroveň EU (21,8 kg v roce 2000), naopak výrazně nižší je spotřeba hovězího (v EU byla průměrná hodnota 19,0 kg), ale i vepřového masa (42,8 kg) a ostatních druhů mas (skopové, kozí apod.).

Spotřeba mléka a mléčných výrobků se poměrně výrazně zvýšila (o 2,6 %). V roce 2002 došlo především ke zvýšení spotřeby přírodních sýrů, dále konzumního mléka, smetan a ostatních mléčných výrobků. Naopak mírně se snížila spotřeba jogurtů a tavených sýrů. Přitom se zvýšily spotřebitelské ceny sýrů (o 2,3 %) i ostatních mléčných výrobků (o 1,5 %), ale ceny konzumního mléka poklesly (o 1,8 %). Potvrdil se výsledek výzkumu spotřebitelské poptávky, že mléko a mléčné výrobky patří mezi potraviny, kde došlo k obnovení zájmu spotřebitelů, zejména pokud se jedná o výrobky vysoké užitné hodnoty.

Přestože se spotřeba mléka a mléčných výrobků v ČR zvyšuje, stále je nižší než v EU. V roce 2002 v ČR spotřeba mléka tekutého a ostatních mléčných výrobků dosáhla 89,1 kg. V zemích EU byla v roce 1999⁸³ spotřeba stejných potravin podstatně vyšší. Přitom spotřeba mléka tekutého a ostatních mléčných výrobků v Belgii (88,6 kg) nebo v Německu (91,2 kg) je podstatně bližší úrovni spotřeby v ČR, naopak velmi vysoká je spotřeba ve Finsku (190,3 kg) a Irsku (172,3 kg). Přes poměrně výrazné zvýšení spotřeby sýrů (včetně tvarohů) v ČR je úroveň spotřeby (14,1 kg) nižší než v zemích EU. Přitom v jednotlivých státech EU je spotřeba velmi různá, nejvyšší spotřeba sýrů je již tradičně ve Francii (23,7 kg), naopak v Irsku dosahuje pouze 7,3 kg.

V ČR se v roce 2002 zvýšila spotřeba vajec, cukru a brambor, naopak se snížila spotřeba obilovin a ryb.

Ve spotřebě jednotlivých druhů tuků pokračuje tendence nastartovaná v roce 2001, tj. dochází k návratu do stabilnější relace spotřeby mezi rostlinnými a živočišnými tuky. Spotřeba másla se zvýšila, přestože spotřebitelská cena vzrostla o 4,6 % a mírně se snížila spotřeba rostlinných jedlých tuků a olejů (ačkoliv se cena olejů nezměnila a cena rostlinných

⁸² Eurostat, *Animal production 3/2000, Eurostat, Crop production 1/1999.*

⁸³ Poslední dostupné údaje.

tuků se zvýšila jen o 0,7 %). Zvýšení spotřeby másla je způsobeno řadou vlivů, především celkově vyšším zájmem o mlékárenské výrobky a chuťovými preferencemi spotřebitelů.

Spotřeba ovoce mírného pásma se zvýšila díky výhodným cenovým relacím (cena čerstvého ovoce byla na úrovni roku 2001), spotřeba ovoce jižního se opět snížila. Pokles spotřeby jižního ovoce je zřejmě ovlivněn nedostatečnou úrovní nabídky a kvality ze strany obchodu, především obchodních řetězců. Také spotřeba zeleniny celkem se v roce 2002 zvýšila, přestože spotřebitelské ceny mírně vzrostly.

Ve srovnání se zeměmi EU je v ČR neobyčejně vysoká spotřeba vajec - 298 ks (tj. 16,5 kg) a obilovin (101,5 kg). V zemích EU se v roce 1999 spotřeba vajec pohybovala od 7,0 kg (Irsko) do 14,5 kg (Dánsko), u obilovin průměrná spotřeba v EU marketingovém roce 1999/00 činila 88,7 kg. Na druhé straně je v ČR podstatně nižší spotřeba ovoce a zeleniny. V ČR se v roce 2002 spotřebovalo 13,7 kg citrusového ovoce (v EU se v roce 1999/00 spotřeba již pohybovala zhruba na úrovni 40 kg), ovoce mírného pásma 44,5 kg (v EU činila okolo 70 kg) a zeleniny 84 kg (v EU zhruba 123 kg).

Preference spotřebitelů, a tím i vývoj spotřeby, se pozvolna přesouvá na výrobky s vyšší mírou přidané hodnoty. Jde především o výběr kvalitnějších potravin v akceptovatelných cenových relacích. Nadále platí, že poptávku bude ovlivňovat jak reklama a marketing obchodníků i výrobců, tak i zvýšená informovanost obyvatelstva.

5.3.3 Výdaje na potraviny

Nominální výdaje za potraviny, nápoje a tabák se v domácnostech rok od roku zvyšují. Vzestupný trend je podmíněn nejenom změnami v individuální hmotné spotřebě potravin v domácnostech, ale i pohybem spotřebitelských cen za potraviny, nápoje a tabák a růstem nominálních peněžních příjmů. Meziroční přírůstek absolutních výdajů za potraviny, nápoje a tabák v domácnostech v roce 2001⁸⁴ byl výrazně vyšší (5 %) v porovnání s rokem 2000 (1,3 %); z toho meziroční nárůst výdajů domácností jenom za potraviny v roce 2001 činil 5,7 % proti 1,7 % v roce 2000 (tab. TA5.3/02). Daný vývoj byl ovlivněn především nárůstem spotřebitelských cen potravin, zejména základních potravinových skupin, tj. masa a masných výrobků, výrobků z obilovin, ovoce a ovocných výrobků. Nominální čisté peněžní příjmy v průměrné domácnosti vzrostly v roce 2001 zhruba o 8 % (proti 3 % v roce 2000).

⁸⁴ *Vzhledem k absenci aktuálních statistických údajů za rok 2002 je analýza prováděna s ročním zpožděním.*

TA5.3/02 - Vývoj výdajů za potraviny, nápoje a tabák v domácnostech ČR

Ukazatel	Výdaje (Kč/obyv./rok)		Meziroční index 2001/2000	Podíl na spotřebních výdajích (%)	
	2000	2001		2000	2001
Spotřební výdaje celkem	73 017	78 090	106,9	100,0	100,0
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	19 313	20 274	105,0	26,4	26,0
v tom - potraviny	15 138	16 001	105,7	20,7	20,5
- nápoje nealkoholické	1 789	1 842	103,0	2,5	2,4
- nápoje alkoholické	1 335	1 364	102,2	1,8	1,7
- tabák	1 051	1 067	101,5	1,4	1,4

Pramen: Výpočty VÚZE podle Statistiky rodinných účtů, I. díl, ČSÚ, 2001, 2002

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

Z porovnání spotřebních výdajů v jednotlivých typech domácností, členěných podle sociálních skupin, vyplývá, že nejvíce peněžních prostředků za potraviny, nápoje a tabák vydávají každoročně domácnosti důchodců (tab. TA5.3/03). Vysoká spotřeba, resp. výdaje za potraviny v těchto domácnostech jsou způsobeny následujícími faktory: domácnosti důchodců nepečují o děti, jejichž nároky na výživu jsou nižší; mají nejvyšší naturální výdaje, zejména potravinového charakteru (dary rodinám, např. děti); mají ukončen vybavovací proces apod.

TA5.3/03 - Vývoj výdajů za potraviny, nápoje a tabák v domácnostech podle sociálních skupin (Kč/obyv./rok)

Ukazatel	Domácnosti							
	zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Spotřební výdaje celkem	74 681	79 357	63 893	69 385	77 683	85 392	68 927	73 823
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	18 535	19 434	16 957	17 534	18 804	19 714	23 497	24 830
v tom - potraviny	14 348	15 170	13 199	13 818	14 475	15 234	19 373	20 516
- nápoje nealkoholické	1 775	1 824	1 611	1 606	1 839	1 874	1 924	2 005
- nápoje alkoholické	1 283	1 302	1 291	1 325	1 361	1 483	1 535	1 548
- tabák	1 129	1 138	856	785	1 129	1 123	665	761

Pramen: ČSÚ - Statistika rodinných účtů, I. díl, 2001, 2002

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

Z ekonomicky aktivních domácností měly v roce 2001 nejvyšší absolutní výdaje za potraviny, nápoje a tabák domácnosti samostatně činných osob. Rozdíl ve výdajích za potraviny, nápoje a tabák mezi domácnostmi důchodců a domácnostmi samostatně činných osob v roce 2001 byl 5 116 Kč/obyv./rok ve prospěch domácností důchodců. Naopak nejméně peněžních prostředků za potraviny, nápoje a tabák vynakládaly i v roce 2001 zemědělské domácnosti (nejvyšší naturální spotřeba potravin).

Domácnosti důchodců - vedle nejvyšších absolutních výdajů za potraviny, nápoje a tabák - vykázaly v roce 2001 současně i nejvyšší meziroční přírůstek těchto výdajů (téměř o 6%) proti domácnostem ostatních sociálních skupin (o 3 - 5 % - tab. TA5.3/04).

TA5.3/04 - Meziroční index 2001/2000 vývoje výdajů za potraviny, nápoje a tabák v domácnostech podle sociálních skupin (%)

Ukazatel	Domácnosti			
	zaměstnanců	zemědělců	sam. činných	důchodců
Spotřební výdaje celkem	106,3	108,6	109,9	107,1
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	104,9	103,4	104,8	105,7
v tom - potraviny	105,7	104,7	105,2	105,9
- nápoje nealkoholické	102,8	99,7	101,9	104,2
- nápoje alkoholické	101,5	102,6	109,0	100,8
- tabák	100,8	91,7	99,5	114,4

Pramen: Výpočty VÚZE podle Statistiky rodinných účtů, I. díl, ČSÚ, 2001, 2002

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

Jedním z ukazatelů, používaných v mezinárodním měřítku pro porovnání spotřební a ekonomické úrovně obyvatelstva daných regionů, je ukazatel podílu výdajů za potraviny, nápoje a tabák na celkových spotřebních výdajích domácností. Tento relativní ukazatel nejlépe odráží, kolik peněžních prostředků z disponibilních zdrojů obyvatelstva je vynakládáno na výživu a kolik prostředků zůstává na ostatní potřeby. Výše tohoto ukazatele je dána jak celkovou sumou prostředků, které mohou být rozdělovány (tj. výší nominálních čistých peněžních příjmů), tak výší osobní spotřeby obyvatelstva a hladinou spotřebitelských cen za zboží a služby.

Období po roce 1989 bylo pro ČR charakteristické postupným snižováním podílu výdajů za potraviny, nápoje a tabák na celkových spotřebních výdajích domácností. Klesající trend byl způsoben nejen pozvolným poklesem hmotné spotřeby některých druhů potravin, ale zejména růstem výdajů obyvatelstva v ostatních oblastech osobní spotřeby, především výdajů za bydlení a dopravu (tab. A5.3/01).

Výše podílů výdajů za potraviny, nápoje a tabák na spotřebních výdajích domácností v roce 2001 činila 26 %, z toho jen za potraviny 20,5 %. Meziroční pokles podílu v roce 2001 představoval 0,4 procentního bodu (potraviny, nápoje a tabák), resp. 0,2 procentního bodu (potraviny). V zemích EU se pohyboval v roce 2000 průměrný podíl výdajů za potraviny, nápoje a tabák na celkových výdajích okolo 16 až 18 % (tab. A11.2/07). Nejvyššího podílu v rámci zemí EU dosahovalo Portugalsko a Řecko (více než 21 %).

Z porovnání výše podílu za potraviny, nápoje a tabák na spotřebních výdajích domácností členěných podle sociálních skupin vyplývá (tab. TA5.3/05), že domácnosti důchodců mají tento podíl nejvyšší (v roce 2001 činil jejich podíl více než jednu třetinu celkových výdajů). Podíl výdajů za potraviny, nápoje a tabák domácností ekonomicky aktivních se pohybuje zhruba na úrovni 23 - 25 % celkových spotřebních výdajů. Nejnižší podíl výdajů za potraviny, nápoje a tabák v roce 2001 vykazovaly domácnosti samostatně činných osob.

TA5.3/05 - Vývoj podílu výdajů za potraviny, nápoje a tabák na celkových spotřebních výdajích jednotlivých typů domácností (%)

Ukazatel	Domácnosti							
	zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Spotřební výdaje celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	24,8	24,4	26,5	25,2	24,3	23,0	34,1	33,6
v tom - potraviny	19,2	19,1	20,7	19,9	18,6	17,8	28,1	27,8
- nápoje nealkoholické	2,4	2,3	2,5	2,3	2,4	2,2	2,8	2,7
- nápoje alkoholické	1,7	1,6	2,0	1,9	1,8	1,7	2,2	2,1
- tabák	1,5	1,4	1,3	1,1	1,5	1,3	1,0	1,0

Pramen: Výpočty VÚZE podle Statistiky rodinných účtů, I. díl, ČSÚ, 2001, 2002

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

Z podrobného členění absolutních výdajů domácností za potraviny (tab. TA5.3/06) je zřejmé, že domácnosti dlouhodobě vydávají nejvíce peněžních prostředků za pekárenské a mlýnské výrobky - jde v podstatě o potraviny denní spotřeby. V roce 2001 vzhledem k roku 2000 se výdaje za pekárenské a mlýnské výrobky opět zvýšily (o 179 Kč/obyv./rok), a to zejména vlivem růstu jejich spotřebitelských cen. Dalšími potravinovými skupinami, u kterých domácnosti dosahují dlouhodobě nejvyšších výdajů, jsou uzeniny a uzenářské výrobky, cukr a cukrářské výrobky, zelenina a zeleninové výrobky, ovoce a ovocné výrobky. Dále následují výdaje za vepřové maso, tuky a oleje a za drůbež. Nejméně prostředků domácnosti vydávají za ostatní maso, konzervy, vejce a maso hovězí. V roce 2001 v porovnání s rokem 2000 se v domácnostech významně zvýšily i výdaje za drůbež (o 137 Kč/obyv./rok) a zeleninu a brambory (o 107 Kč/obyv./rok), a to jak zvýšením hmotné spotřeby, tak i vlivem růstu spotřebitelských cen. Rovněž výdaje za vepřové maso se zvýšily. U této komodity spotřeba v domácnostech sice stagnovala na úrovni roku 2000, ale došlo k výraznému růstu spotřebitelských cen.

TA5.3/06 - Vývoj výdajů domácností za hlavní druhy potravin (Kč/obyv./rok)

Ukazatel	Průměrná domácnost		Domácnosti							
			zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Maso vepřové	805	920	723	835	521	573	776	913	1 213	1 343
Maso hovězí	329	251	291	221	225	207	340	275	498	364
Ostatní maso	210	209	186	188	126	140	212	203	318	311
Uzeniny	1 834	1 913	1 747	1 815	1 656	1 738	1 665	1 715	2 320	2 463
Konzervy	243	239	239	235	213	205	234	221	266	267
Drůbež	779	916	730	852	539	607	808	939	1 030	1 248
Ryby	451	481	424	448	387	425	449	460	588	645
Mléko konzumní	697	691	644	636	752	743	619	646	936	915
Vejce	284	292	256	262	109	98	247	272	473	480
Tuky a oleje	789	802	701	711	788	785	653	665	1 228	1 258
Ovoce, ovocné výrobky	1 031	1 103	990	1 056	794	848	1 057	1 112	1 282	1 386
Zelenina, brambory	1 118	1 225	1 069	1 168	711	786	1 181	1 264	1 422	1 584
Cukr, výrobky z cukru	1 135	1 201	1 067	1 133	1 151	1 176	1 033	1 114	1 478	1 545
Pekárenské výrobky	2 580	2 759	2 476	2 656	2 690	2 836	2 346	2 484	3 125	3 328

Pramen: ČSÚ - Statistika rodinných účtů, I. díl, 2001, 2002

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

6 **Ekologické zemědělství**

Ekologické zemědělství je již od roku 1990 nedílnou součástí agrární politiky ČR. Tento perspektivní způsob hospodaření, který vytváří nový trh s produkty ekologického zemědělství včetně nových pracovních příležitostí, přispívá k rozvoji a údržbě venkovské krajiny, k ochraně rozhodujících složek životního prostředí a přibližuje se tak pojetí trvale udržitelného způsobu hospodaření. Rozvoj ekologického zemědělství je také velkou šancí pro uplatnění českých biopotravin na trzích zemí EU, kde je po biopotravinách ze strany spotřebitelů stále větší poptávka.

V roce 2002 byly zahájeny legislativní a odborné práce na přípravě nové prováděcí vyhlášky o ekologickém zemědělství, která vstoupí v platnost zřejmě v průběhu roku 2003. Rozsahem řešených okruhů je zákon plně slučitelný s nařízeními Rady č. 2092/91 a č. 1804/99, kterými je ekologické zemědělství upraveno v zemích EU, což dokládá i skutečnost, že od počátku roku 2002 je Česká republika nařízením Komise č. 2589/2001 z 27. 12. 2001 zařazena Evropskou unií na tzv. „Seznam třetích zemí“⁸⁵. Toto nařízení uznává kontrolní organizaci KEZ o. p. s. a český kontrolní a certifikační systém pro produkty ekologického zemědělství rostlinného i živočišného původu za shodný se systémem EU a zjednodušuje administraci vývozu biopotravin do EU.

Obnovení státní podpory ekologického zemědělství v roce 1998 vedlo k dynamickému nárůstu zemědělské půdy zařazené do systému ekologického zemědělství, a to z původních cca 20 tis. ha (0,5 % z celkové výměry zemědělské půdy) v roce 1998, na současných 235,1 tis. ha (5,5 % z. p.) v roce 2002, což převyšuje průměr zemí EU (3,7 %).

V roce 2002 bylo ekologické zemědělství podporováno na základě nařízení vlády č. 505/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 500/2001 Sb., následujícím způsobem:

- sady, vinice a chmelnice 3 500 Kč/ha;
- hospodaření na orné půdě 2 000 Kč/ha;
- pěstování zeleniny na orné půdě 3 500 Kč/ha;
- obhospodařování travních porostů na zemědělských pozemcích s výjimkou vinic, zahrad a ovocných sadů 1 000 Kč/ha.

V porovnání s rokem 1998, kdy bylo vydáno na podporu ekologického zemědělství celkem 48,1 mil. Kč, bylo v roce 2002 vyplaceno již 210,9 mil. Kč. Kontrola ekologického zemědělství byla v roce 2002 z prostředků MZe podporována částkou 4,7 mil. Kč.

V roce 2002 hospodařilo 717 farem (z toho 473 registrovaných ekologických podnikatelů, 244 žadatelů o registraci s pozemky v přechodném období) na již zmíněné výměře 235 136 ha (včetně ploch v přechodném období).

⁸⁵ Seznam zemí, jejichž certifikáty jsou při dovozu produktů ekologického zemědělství uznávány v rámci EU.

Struktura půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR je charakterizována velkou převahou trvalých travních porostů (211 924 ha, tj. 90,1 % celkové výměry ekologického zemědělství v roce 2002) nad ornou půdou (19 536 ha - 8,3 %) a trvalými kulturami, tj. sady a vinicemi (898 ha - 0,4 %). Ostatní plochy zaujímaly 2 778 ha (1,2 % veškeré ekologické půdy).

Vysoký podíl TTP v ekologickém zemědělství se odráží i ve struktuře produktů, jak je zřejmé z následující tabulky.

**TA6/01 - Přehled o objemech certifikované produkce
k 31. 12. 2002**

Produkt	MJ	Množství
Skot dospělý	ks	8 486
Telata	ks	687
Ovce	ks	5 564
Jehňata	ks	313
Prasata	ks	2 222
Selata	ks	750
Brojeři	ks	30
Mléko kravské	tis. l	14 277
Mléko kozí	tis. l	188
Vejce	ks	184 100
Pšenice	t	5 666
Žito	t	718
Ječmen	t	2 373
Oves	t	4 126
Pohanka	t	725
Tritikale	t	1 408
Brambory	t	1 360
Ovoce	t	2 250
Zelenina	t	2 096
Hrách	t	1 286
Mák	t	4
Ořechy	t	2
Hrozny	t	65
Tykev olejná	t	104
Koření, byliny	t	74

Pramen: KEZ o. p. s.

Zpracoval: T. Zidek (VÚZE)

V roce 2002 bylo oficiálně registrováno a kontrolováno více než 160 distributorů biopotravin, z toho převážná většina prodejen velkých obchodních řetězců (supermarketů). Většina malých prodejců v prodejnách zdravé výživy však zůstává neregistrována.

V průběhu roku 2002 bylo vystaveno celkem 425 Osvědčení pro vývoz bioproduktů a biopotravin. Celkové vyvezené množství v roce 2002 představovalo 3 579 t (v předchozím roce 3 699 t). Největší část produkce z hlediska objemu byla vyvezena do Německa (61 % vývozu bioproduktů).

TA6/02 - Vydaná Osvědčení pro vývoz bioproduktů a biopotravin

Země určení	Počet (ks)	Produkce (t)
Rakousko	175	997,13
Německo	84	2 171,12
Slovinsko	52	21,02
Slovensko	40	21,03
Polsko	22	5,68
Holandsko	15	218,71
Maďarsko	12	3,59
Itálie	7	86,64
Španělsko	6	1,85
Francie	5	47,04
Chorvatsko	4	1,65
Švýcarsko	3	3,37
Celkem	425	3 578,83

Pramen: KEZ o. p. s.

Zpracoval: T. Zidek (VÚZE)

Ve srovnání s rokem 2001 byl zaznamenán zvýšený zájem o osvědčení bioprodukce z dovozu zejména u ovocných výrobků, zeleninových výrobků, nápojů a pochutin, a také u ovocných džemů, zeleninových pomazánek, tuků a olejů. V roce 2002 byly poprvé osvědčeny i další komodity, jako jsou káva a masné výrobky. Tyto komodity se na našem trhu vyskytují v nedostatečném množství, neboť poptávka v této oblasti značně převyšuje nabídku.

Za rok 2002 bylo vystaveno osvědčení pro 468 biopotravin z dovozu, což představuje cca 37 % všech osvědčených biopotravin. Dováženy jsou zejména čaje, pochutiny, luštěniny, ovocné výrobky, ovocné výrobky sušené, cereální výrobky, cukry, sirupy, těstoviny, zeleninové pomazánky a šťávy, tuky a oleje.

V roce 2002 byla ze strany MZe iniciována první pracovní setkání aktérů ekologického zemědělství v rámci přípravy dokumentu „Akční plán ekologického zemědělství ČR“, jenž je připravován v souladu se závěry Rady ministrů zemědělství EU ze dne 19. června 2001. Akční plán navrhuje strategii rozvoje ekologického zemědělství v ČR do budoucnosti. Na zpracování dokumentu se při organizačním i odborném zajištění ze strany MZe, MŽP a VÚZE podílely zejména svazy ekologických zemědělců (PRO-BIO, Libera, jiné nevládní organizace), kontrolní organizace KEZ o. p. s., zemědělské univerzity i samotní ekozemědělci, výrobci a obchodníci s biopotravinami.

V roce 2002 se za finančního přispění MZe uskutečnila mezinárodní konference „2. Evropská letní akademie ekologického zemědělství“. Hlavními tématy konference byl chov krav s tržní produkcí mléka v ekologickém zemědělství, trh s bioprodukty, jeho rozvoj a vhodné struktury, biodiverzita a ekologické zemědělství. Konference se zúčastnilo 140 delegátů z devíti evropských zemí, pořádajícími organizacemi byly svazy ekologických zemědělců ČR (PRO-BIO) a Rakouska (Ernte) a ministerstva zemědělství ČR a Rakouska.

7 Nepotravinářská zemědělská produkce

Usnesením vlády ČR č. 1140/2001 Sb., ze dne 7. 11. 2001 byl schválen Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů pro rok 2002 (dále Státní program). Státní program pro rok 2002 má celkem 9 částí, členěných podle jednotlivých rezortů, které se do programu zapojily: část A - MPO, část B - MŽP, část C - MZe a další rezorty. Souběžně je naplňován Národní program hospodárného nakládání s energií a využívání jejích obnovitelných a druhotných zdrojů (dále Národní program), který je vyhlášován na čtyřleté období. Cílem Národního programu v oblasti obnovitelných zdrojů energie ke konci roku 2005 je:

- dosažení podílu obnovitelných zdrojů energie na spotřebě primárních energetických zdrojů ve výši 2,9 % (bez velkých vodních elektráren nad 10 MW);
- snížení růstu závislosti ekonomiky ČR na dovážených energetických zdrojích, a tím omezení její zranitelnosti z hlediska budoucího růstu cen paliv a energie i možného omezení dostupnosti dovážených energetických zdrojů;
- minimalizace negativních dopadů získávání a užití energie na životní prostředí v souladu s požadavky trvale udržitelného rozvoje.

Výchozí využití obnovitelných zdrojů energie v ČR ukazuje tab. TA7/01 a tyto hodnoty lze považovat za počáteční stav plnění cílů Národního programu.

TA7/01 - Výchozí využití obnovitelných zdrojů energie (stav roku 2000)

Druh obnovitelných a druhotných zdrojů energie	Elektrická energie		Teplo	Celkem
	GWh	PJ	PJ	PJ
Větrná energie (VE)	5,00	0,018	0,00	0,018
Vodní energie (MVE)	680,00	2,448	0,00	2,448
Velké vodní elektrárny	1 573,00	5,663	0,00	5,663
Solární tepelné systémy	0,00	0,000	0,36	0,356
Fotovoltaické systémy	0,03	0,000	0,00	0,000
Geotermální energie	0,00	0,000	0,11	0,105
Biomasa	30,00	0,108	21,00	21,108
Odpady	2,50	0,009	0,97	0,976
Ethanol/ Bionafta	0,00	0,000	2,26	2,261
Celkem	2 290,53	8,25	24,69	32,940

Pramen: Ministerstvo životního prostředí, Český ekologický ústav

Zpracoval: H. Součková (VÚZE)

V Národním programu a Státním programu naplňuje rezort MZe § 5 zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, pro sektor zemědělské prvovýroby. Zemědělství a lesnictví má klíčové postavení jako významný producent suroviny, jak cíleně pěstované, tak i odpadní biomasy.

V rezortu MZe se jedná o níže uvedené dílčí programy části C:

C.1. Podpůrné programy přímé podpory zemědělství poskytované podle § 2 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

C.1.1. Programy na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství.

Z programů na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství naplňuje podstatu Státního programu především dílčí program pomoci na změnu struktury zemědělské výroby založením porostů rychle rostoucích dřevin na zemědělských pozemcích, včetně údržby takto vzniklých porostů. V roce 2001 byly dořešeny vazby na zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Pro zajištění co největšího efektu použití státní podpory je vhodné koordinovat pěstování energetických dřevin v rámci tohoto dílčího programu s programy pro podporu jejich využití, a to zejména s poskytováním podpory v rámci dílčích programů SFŽP - výstavba systémů centrálního zásobování teplem na biomasu a výstavba zařízení pro společnou výrobu elektrické energie a tepla z biomasy. Přednostně jsou podporovány projekty na využívání OZE v lokalitách, kde cílevědomé pěstování energetických rostlin pomůže řešit obecné problémy zemědělství v marginálních podmínkách a výstavba zdroje využívajícího takto vypěstovanou biomasu pomůže vyřešit zásobování teplem ve vesnickém mikroregionu.

V roce 2002 bylo čerpáno na tento dílčí program 475 tis. Kč.

C.1.2. Podpora podle nařízení vlády č. 86/2001 Sb. ze dne 31. ledna 2001, kterým se stanoví podmínky pro poskytování podpory za uvádění půdy do klidu, finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu. Program nepotravinářského užití zemědělské produkce je zabezpečován SZIF.

C.1.2.1. Program na podporu uvádění půdy do klidu.

Program přímo naplňuje podstatu Státního programu, protože mezi plodiny, které je možné pěstovat na půdě uvedené do klidu, patří též řepka olejná pro nepotravinářské užití a energetické byliny (tab. TA7.3/02).

Finanční podpora se poskytne žadateli, který mimo jiné uvede do klidu po dobu marketingového roku nejméně 5 % a nejvýše 10 % z celkového množství jim obhospodařované orné půdy. Finanční podpora se poskytne ve výši 5 500 Kč za každý hektar orné půdy uvedené do klidu, na které jsou pěstovány plodiny k nepotravinářskému využití (energetických bylin a řepky olejné).

V roce 2002 bylo uvedeno do klidu a oseto energetickými plodinami 212 ha o. p. a žadatelům bylo vyplaceno na finanční podpoře 1 166 tis. Kč.

C.1.2.2. Podpora výroby metylesteru řepkového oleje formou zvýhodněné nákupní ceny řepky olejné pro výrobce MEŘO.

Účelem programu je podpora výroby metylesteru řepkového oleje na výrobu směsného paliva (bionafty) o obsahu 31 % metylesteru řepkového oleje, které nebude vyvezeno mimo území České republiky. Nákupní cena řepky olejné byla stanovena tak, aby výrobce metylesteru řepkového oleje a následně i směsného paliva (bionafty) zpracoval řepku olejnou do finálního produktu v ceně o 5 % nižší, než je aktuální cena motorové nafty (bez DPH).

Podpora výroby MEŘO formou zvýhodněné nákupní ceny řepky olejné byla realizována nákupem 171 tis. t řepky, a žadatelům bylo zapláceno za tuto řepku 825,9 mil. Kč.

C.1.3. Program podpory využívání bioetanolu jako alternativního paliva.

V roce 2002 se předpokládala podpora výroby 115 tis. hl kvasného lihu vyrobeného ze zemědělských surovin vypěstovaných na území ČR a následně zpracovaného ve výrobě alternativních paliv. Příjemcem podpory může být podnikatel (§ 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), který má oprávnění k výrobě kvasného lihu podle zákona č. 61/1997 Sb., o lihu ze zemědělských surovin, a který dodá tento bioetanol pro účely výroby alternativních paliv v ČR. Podpora ve formě neinvestiční, přímé, nevratné dotace ve výši do 3,50 Kč/l 100% etanolu je diferencována podle druhu kvasného lihu.

V roce 2002 se uskutečnila podpora výroby 213 hl kvasného lihu, s dotací ve výši 91 tis. Kč.

C.1.4. Program na podporu vědy a výzkumu.

Celkem na programy vědy a výzkumu v oblasti úspor a OZE bylo poskytnuto 11 mil. Kč.

C.1.5. Program na podporu poradenství, osvěty a vzdělávání.

Na propagaci, osvětu a vzdělávání v oboru OZE bylo v roce 2002 propláceno 612 tis. Kč a na činnost systému poradenství bylo poskytnuto 400 tis. Kč.

7.1 Výroba metylesteru řepkového oleje a směsného paliva

Od 1. 10. 2001 je uplatňována již třetí generace těchto podpor, která vychází z nařízení vlády č. 86/2001 Sb., novelizovaného nařízením vlády č. 454/2001 Sb. a nařízením vlády č. 294/2002 Sb. SZIF nakupuje řepku olejnou z půdy určené do klidu, zajišťuje její skladování a prodává ji výrobcům MEŘO za přesně stanovenou cenu, zajišťující konkurenceschopnost směsného paliva (bionafty, s kvalitou podle ČSN 656508 a obsahem 31 % obj. MEŘO) ve vztahu k motorové naftě. Od 1. 10. 2001, kdy přešla podpora výroby MEŘO na SZIF, bylo stanoveno cenové zvýhodnění bionafty vůči motorové naftě v poměru 95 : 100, tj. na úroveň 5 %. V roce 2002 bylo podle zásad nařízení vlády č. 86/2001 Sb. uvedeno do klidu celkem 142 125 ha orné půdy. Z celkové výměry bylo oseto řepkou olejnou 75 259 ha, tj. 53 % půdy, vyčleněné z tržní produkce. Z této plochy bylo SZIF nakoupeno 170,3 tis. t semene řepky. Její cena byla stanovena na 4 830 Kč/t včetně DPH. Kvalita nakupované řepky vyhověla upraveným parametrům, stanoveným nařízením vlády č. 454/2001 Sb.

V marketingovém roce 2001/02 dokupoval SZIF semeno řepky z volného trhu pro zajištění 230 tis. t řepky stanovené pro dotovanou výrobu MEŘO a bionafty. Poslední novelou nařízení vlády č. 86/2001 Sb. byl stanoven nový postup, který se uplatní v případě, kdy SZIF nenakoupí z půdy uvedené do klidu potřebný rozsah 230 tis. t semene řepky. Na rozdílové

množství řepky poskytne SZIF finanční podporu nepotravinářského užití řepky výrobcům MEŘO, kteří si potřebný a dohodnutý objem řepky olejné zajistí z vlastních zdrojů. Podle údajů Sdružení pro výrobu bionafty bylo v roce 2002 vyrobeno 73 tis. t dotačně podpořených metylesterů řepkového oleje (MEŘO), tj. o 85 % více než v roce 2001. Celková produkce dotovaného směsného paliva (bionafty) činila 267,8 mil. l, jak je uvedeno v tab. TA7.1/01.

TA7.1/01 - Bilance výroby MEŘO a směsného paliva

Položka	MJ	2001	2002	Meziroční index
Dotované MEŘO	t	39 564,00	73 058,00	184,66
Dotované směsné palivo	tis. l	146 226,00	267 808,00	183,15
Výroba nedotovaného MEŘO pro vývoz	t	22 421,00	31 379,60	139,96
Výroba nedotovaného MEŘO pro tuzemský trh	t	9 025,00	.	x
Výroba MEŘO celkem	t	71 010,00	104 437,60	147,07
Výroba směsného paliva celkem	tis. l	258 801,00	267 975,60	103,55
Dovoz MEŘO	t	2 862,20	45,70	1,60
Vývoz MEŘO	t	3 273,30	31 379,60	958,65

Pramen: P. Jevič, Sdružení pro výrobu bionafty

Zpracoval: H. Součková (VÚZE)

V srovnání s rokem 2001 se téměř desetinásobně zvýšily vývozy MEŘO a podstatně se snížily dovozy MEŘO. Podmínky pro zpracování řepky na MEŘO byly v roce 2002 příznivé, proto objem řepky dovážený ze zahraničí zdaleka nedosáhl úrovně předchozích let. Vývozy MEŘO byly v roce 2002 uskutečněny do Rakouska, Německa, Slovenska a Litvy.

Výrobci MEŘO v roce 2002 výrazně investovali do rozšiřování kapacit na zpracování řepkového oleje a MEŘO. Zatímco v roce 2001 se jejich výrobní možnosti pohybovaly kolem 90 tis. t MEŘO, jak ukazuje tab. TA7.1/02, výrobní kapacity dosáhly v roce 2002 přes 156 tis. t MEŘO, jak ukazuje tab. TA7.1/02.

TA7.1/02 - Výrobci MEŘO odebírající řepku z půdy uvedené do klidu (t)

Firma	Kapacita na výrobu MEŘO	
	řepka	MEŘO
A.B.C. s. r. o. Bransouze	9 120,00	2 850,00
Agricos s. r. o. Stod	1 600,00	500,00
Standard Oil Company s. r. o. Novosedly	28 124,00	8 788,75
Agrochem, a. s. Lanškroun	8 236,00	2 573,75
Agropodnik a. s. Jihlava	172 389,00	53 871,56
Oleoprodukt a. s. Milín	15 488,00	4 840,00
Bio Petrol a. s. Praha	8 000,00	2 500,00
Fabio produkt s. r. o. Holín u Jičína	15 360,00	4 800,00
ZS Kratonohy a. s.	1 200,00	375,00
Setuza a. s. Ústí nad Labem	220 800,00	69 000,00
Jaroš - Jarimex	14 000,00	4 375,00
RPN s. r. o. Slatiňany	6 400,00	2 000,00
Celkem	500 717,00	156 474,06

Pramen: SZIF

Zpracoval: H. Součková (VÚZE)

Prodej směsného paliva (bionafty) u čerpacích stanic pohonných hmot v roce 2002 byl v ČR 268 mil. l a jeho podíl na celkové spotřebě motorové nafty činil 8,9 %, což představuje podíl 2,74 % MEŘO.

7.2 Příprava výroby bioetanolu

V roce 2002 byly přijaty žádosti na podporu 6,9 tis. hl kvasného lihu v částce téměř 4 mil. Kč na vyhlášené období. V průběhu plnění byla zamítnuta podpora na dodávku 894 hl lihu, přiznána na 213 hl lihu v částce 91 tis. Kč, na zbývající množství žadatelé od žádosti odstoupili. Žádost uplatnily zemědělské lihovary, pro průmyslové lihovary byly podmínky nevyhovující. Důvodem stagnace programu bylo nezavedení výroby ETBE v rafinerii nebo míchání biolihu s benzinem u rozhodujících distributorů paliv. Při povoleném 5% užití biolihu poskytnutá podpora nevytváří zajímavou příležitost pro podnikání. MZe připravuje změnu systému podpory podle očekávané Směrnice Rady EU.

7.3 Využití obnovitelných zdrojů energie v zemědělství

Obnovitelné zdroje energie řeší nejen energetickou soběstačnost rodinných farem, ale poskytují paliva pro teplárenský sektor v energetice. V zemích EU je nejvyšší produkce OZE zaznamenána v Německu, Francii, Itálii, Švédsku a Rakousku (tab. A7/01). V roce 2002 bylo v ČR pro energetické využití spotřebováno přes 1,8 mil. t sušiny biomasy, přičemž největší podíl představuje spalování dřevního odpadu a využití dříví pro energetické účely. Vyššímu rozvoji OZE v zemědělství je soustavně směřována podpora tekutým alternativním palivům na bázi MEŘO a biolihu (kap. A7.1 a A7.2). Do briket a pelet bylo v roce 2002 zpracováno přibližně 160 tis. t fytomasy, což zdaleka neodpovídá možností reálně využitelného potenciálu. Ověřovací plochy v rámci výzkumu prokazují dobré předpoklady i pro cílenou produkci biomasy k energetickému využití.

Rozvoj technologií sklizně a zpracování biomasy pro energetické využití dosáhl v roce 2002 vyšší úrovně. Zpracovaná biomasa ve formě pelet a briket je však z více než 80 % exportována. V ČR bylo v roce 2002 v provozu asi 55 tis. malých topenišť do 50 kW výkonu a přibližně 730 kotelen o výkonu nad 50 kW o celkovém instalovaném výkonu cca 1 850 MW. Centralizované vytápění na biomasu je uskutečněno ve 24 obcích (tab. A7.3/02).

V roce 2002 bylo založeno dotačně podpořených 0,75 ha reprodukčních porostů a 15,5 ha nových a dosázených produkčních plantáží a dále bez finanční podpory 4,3 ha, tj. celkem 20,55 ha rychle rostoucích dřevin (RRD). V roce 2001 bylo vysázeno 3,45 ha reprodukčních porostů a 6,89 ha produkčních plantáží. Celkem bylo na tyto účely v roce 2002 vynaloženo 474,7 tis. Kč a v roce 2001 566 tis. Kč. Vyšší výměry založených plantáží RRD jsou přímo závislé na podpoře a rozvoji výstavby kotelen využívajících obnovitelných zdrojů energie.

**TA7.3/01 - Čerpání finančních prostředků
podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb., § 12c (tis. Kč)**

Dotační titul	2001	2002	Meziroční index
Reprodukční porosty RRD	196	106	54,1
Produkční porosty RRD	343	346	100,9
v tom - první výsadba	343	338	98,5
- opakovaná výsadba	0	8	x
Ochrana produkčních porostů	27	22	81,5
Celkem podpora	566	474	83,7

Pramen: MZe - Hodnocení podpor v zemědělství podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb.

Zpracoval: H. Součková (VÚZE)

V tab.TA7.3/02 jsou uvedeny výměry plodin pro energetické využití o celkové výměře ve výši 211,8 ha, z toho 147,8 ha šťovíku krmného.

**TA7.3/02 - Přehled plodin v roce 2002 podle
nařízení vlády č. 86/2001 Sb. (ha)**

Plodina na orné půdě uvedené do klidu	Výměra
Řepka olejná	75 259,2
Zelené hnojení	58 693,7
Plodiny pro energetické využití	211,8
v tom - šťovík krmný	147,8
- sveřep bezbranný	2,2
- topinambur	1,7
- konopí seté	27,5
- pupalka dvouletá	1,4
- laskavec	14,2
- čičorka pestrá	17,0
Len setý přadný	5 825,4
Len setý olejný	2 067,7
Konopí pro textilní průmysl	90,9

Pramen: SZIF

Zpracoval: H. Součková (VÚZE)

V ČR je dostupný potenciál 14 mil. t vhodného materiálu pro výrobu zhruba 625 mil. m³ bioplynu ročně s energetickou hodnotou 14 PJ. Určení dostupného potenciálu odpovídá současnému stavu znalostí a technologií. Cílevědomé a podporované využívání anaerobní digesce pro výrobu energie slouží buď společné výrobě tepla a elektrické energie nebo jako pohonná hmota v dopravě. Bioplyn lze distribuovat pomocí rozvodů plynu jako zemní plyn nebo v tlakových nádobách. Zatímco v řadě evropských zemích, zvláště v Dánsku, Německu a Rakousku rozvoj bioplynu zažívá historicky nepoznaný rozmach, v ČR se v roce 2002 nepostavila jediná bioplynová stanice na zpracování živočišného či jiného biodegradabilního odpadu. V Dánsku je z celkového počtu 132 bioplynových stanic v provozu 20 centralizovaných zemědělských stanic s produkcí 1 tis. - 16 tis. m³ bioplynu denně. V příloze je uvedena tab. A7.3/03 - evidované bioplynové stanice v roce 2002.

Bioplynové stanice v ČR nacházejí uplatnění převážně u čistíren odpadních vod a pouze ojediněle u chovů prasat a skotu.

V roce 2002 bylo v provozu 18 větrných elektráren o výkonu 7,4 MW s roční produkcí 5 800 MWh.

V roce 2002 bylo SFŽP podpořeno 1 796 akcí v oblasti obnovitelných zdrojů energie o celkových investičních nákladech ve výši 1 382 mil. Kč. Realizací těchto projektů se sníží emise škodlivých látek do ovzduší ve výši 3,7 tis. t/rok plyných látek, 536 t/rok tuhých látek a emisí CO₂ ve výši 92,8 tis. t/rok. Projekty se týkaly zejména výstavby nebo rekonstrukcí systémů využívající biomasu, solárních systémů a tepelných čerpadel. Dále byly podpořeny projekty na výstavby MVE, větrných elektráren a kogeneračních jednotek.

V oblasti vyššího využití obnovitelných a druhotných zdrojů energie Státního programu v části A pro rok 2002 bylo Českou energetickou agenturou podpořeno finanční částkou 12,4 mil. Kč celkem 22 projektů, z toho 19 projektů malých vodních elektráren. Celkový instalovaný elektrický výkon u 22 podpořených projektů činil 8,4 tis. kW a tepelný výkon 5 tis. kW s roční výrobou elektrické energie ve výši 31,5 tis. MWh a tepelné energie ve výši 7,4 tis. MWh. Celkové rozpočtové náklady na zprovoznění těchto zařízení činily 188,7 mil. Kč.

8 Finanční a materiálové vstupy do agrárního sektoru

8.1 Osivo a sadba

Odbor odrůdového zkušebnictví (OOZ ÚKZÚZ) evidoval v roce 2002 celkem 81 domácích firem, které mají v ČR registrovány své odrůdy a zajišťují k nim udržovací šlechtění.

V roce 2002 přijal OOZ ÚKZÚZ podle zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů, 466 žádostí o registraci odrůd a vydal 320 rozhodnutí o registraci, na jejichž základě byly nové odrůdy zapsány do Státní odrůdové knihy. Ve stejném roce přijal OOZ ÚKZÚZ podle zákona č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám, ve znění pozdějších předpisů, 126 žádostí o ochranu práv k odrůdám a udělil 101 ochranných práv k odrůdám vydáním šlechtitelských osvědčení.

Odrůdová skladba zemědělských plodin byla i v roce 2002 doplňována o odrůdy vyšší užitné hodnoty, kterou nemusí představovat pouze hospodářský výnos. Zejména u některých plodin (brambory, kukuřice, ale i pšenice, řepka a další) se výnos hlavního produktu blíží svému maximu a šlechtitelské cíle se přenášejí do oblasti technologické jakosti. Výsledkem tohoto procesu je, že české zemědělství a zpracovatelský průmysl mají k dispozici 3 907 registrovaných domácích i zahraničních odrůd špičkové kvality od 81 českých a 176 zahraničních subjektů.

V průběhu roku 2002 pokračovaly práce na zajišťování zkušebních kapacit, sjednocování postupů a metodik zkoušení a plnění podmínek pro zařazení odrůd registrovaných v ČR do Společných katalogů odrůd ES. Závěry k této oblasti za účasti expertů EU ukázaly, že systém registrace odrůd v ČR je dobře organizován a připraven ke vstupu do EU a většina odrůd zapsaných v národní listině nebude mít problémy se vstupem do Společných katalogů odrůd.

Legislativním předpokladem mezinárodní spolupráce je přistoupení ČR k Mezinárodní úmluvě na ochranu nových odrůd rostlin, ve znění její poslední revize z roku 1991. Ustanovení této úmluvy, jež jsou i základem odpovídající legislativy ES (nařízení Rady (ES) č. 2100/1994), byla implementována do českého právního řádu zákonem č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám. Mezinárodně uznávané postupy a metodiky UPOV, na jejichž tvorbě se ČR prostřednictvím expertů OÖZ ÚKZÚZ podílí, jsou již od počátku 90. let uplatňovány ve zkoušení odrůd jak pro účely ochrany práv, tak pro účely registrace odrůd. Na tomto základě je rozvíjena i mezinárodní spolupráce ve zkoušení odrůd. V současné době má ČR v této oblasti uzavřeny dvoustranné smlouvy o spolupráci s Maďarskem, Polskem a Slovenskem, další smlouvy včetně členských států EU se připravují.

Na základě zákona č. 153/2000 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organizmy a produkty, ve znění pozdějších předpisů, je v kompetenci ÚKZÚZ provádět v rámci své působnosti a podle zvláštních právních předpisů státní odbornou kontrolu nakládání s existujícími geneticky modifikovanými organizmy a produkty (GMOP) a kontrolu a zkoušky vývoje nových GMOP. V roce 2002 nebyla v řízení o registraci ani v řízení o udělení ochranných práv žádná odrůda typu GMOP.

8.2 Agrochemikálie

Agrochemie

Největšími výrobci v oboru fungicidních prostředků a další agrochemikálií v ČR jsou BOCHEMIE Bohumín, s. r. o, NeraAgro, s. r. o. a CHEPORT, s. r. o. Dále je v ČR v tomto oboru evidováno cca 20 menších firem (do 20 zaměstnanců) zabývajících se jak výrobou agrochemikálií, tak i jejich prodejem.

V oblasti obchodu je nejvýznamnějším subjektem skupina AGROFERT, která obchoduje s agrochemikáliemi, pesticidy a průmyslovými hnojivy. Dalšími významnými prodejci agrochemikálií jsou Syngenta ČR, Agrovita, s. r. o., ADW Group, k. s., Agropa, a. s., Biocont Laboratory, s. r. o., DuPont CZ, s. r. o. a další.

Z bilance dovozů a vývozů přípravků na ochranu rostlin v roce 2002 (tab. TA8.2/01) je patrné, že množstevní saldo tohoto oboru je záporné (s deficitem 7,6 tis. t). Domácí spotřeba těchto přípravků v rozsahu více než 10 tis. t (tab. TA8.2/02) musí být tedy alespoň zčásti kryta dovozy.

TA8.2/01 - Vývoz a dovoz přípravků na ochranu rostlin

Název	Dovoz		Vývoz	
	t (netto)	cena (Kč/kg)	t (netto)	cena (Kč/kg)
Insekticidy	1 797	276,81	1 557	127,61
Fungicidy	3 011	421,00	722	71,17
Herbicidy, přípravky proti klíčení, regulátory růstu	7 224	325,33	1 085	60,41
Rodenticidy	763	127,70	1 493	67,92
Ostatní	3 486	47,87	3 805	28,03
Celkem	16 281	-	8 662	-

Pramen: Celní statistika (vybrané položky 3808)

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

TA8.2/02 - Spotřeba přípravků na ochranu rostlin v ČR (kg, l)

Název	2001	2002	Meziroční index
Herbicidy a desikanty	5 976 099	5 973 371	100,0
Fungicidy	2 088 367	2 446 464	117,1
Rodenticidy	256 840	146 746	57,1
Ostatní	1 875 141	2 117 599	112,9
Celkem	10 196 447	10 684 180	104,8

Pramen: Státní rostlinolékařská správa ČR

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Cenový vývoj v ČR vzhledem ke svému malému rozsahu je zcela závislý na vývoji světových cen. Přehled současného stavu ve vývoji cen na trhu ČR ukazuje tab. A8.2/01.

Průmyslová hnojiva

Výroba průmyslových hnojiv v ČR se vyvíjí v závislosti na domácí spotřebě, ale v posledních letech je silně ovlivňována zahraniční konkurencí. V průběhu 90. let vykazovala výroba průmyslových hnojiv sestupný trend. Rozhodující podíl ve výrobě průmyslových hnojiv zaujímají ledková hnojiva, kombinovaná NPK, močovina a kapalné dusíkaté hnojivo DAM 390.

Největším výrobcem průmyslových hnojiv v ČR je Lovochemie, a. s. V roce 2003 bude spuštěn provoz nové výrobní jednotky kyseliny dusičné s výrobní kapacitou 310,5 tis. t pro zajištění stabilnějšího zdroje HNO_3 , která je rozhodujícím polotovarem pro výrobu hnojiv. Hnojiva se také vyrábějí v Aliachem, a. s., odštěpný závod SYNTHESIA a FOSFA (výrobce fosfátů). V dalších výrobních jednotkách uváděných ČSÚ se produkce hnojiv buď omezuje, nebo ruší, příp. se přechází na obchodní a distribuční činnost s hnojivy.

V tab. TA8.2/03 jsou uvedeny průměrné ceny vybraných průmyslových hnojiv v letech 2001 a 2002 a v grafu TA8.2/01 je zobrazen vývoj produkce vybraných komodit chemického průmyslu pro zemědělství v letech 1993 - 2002.

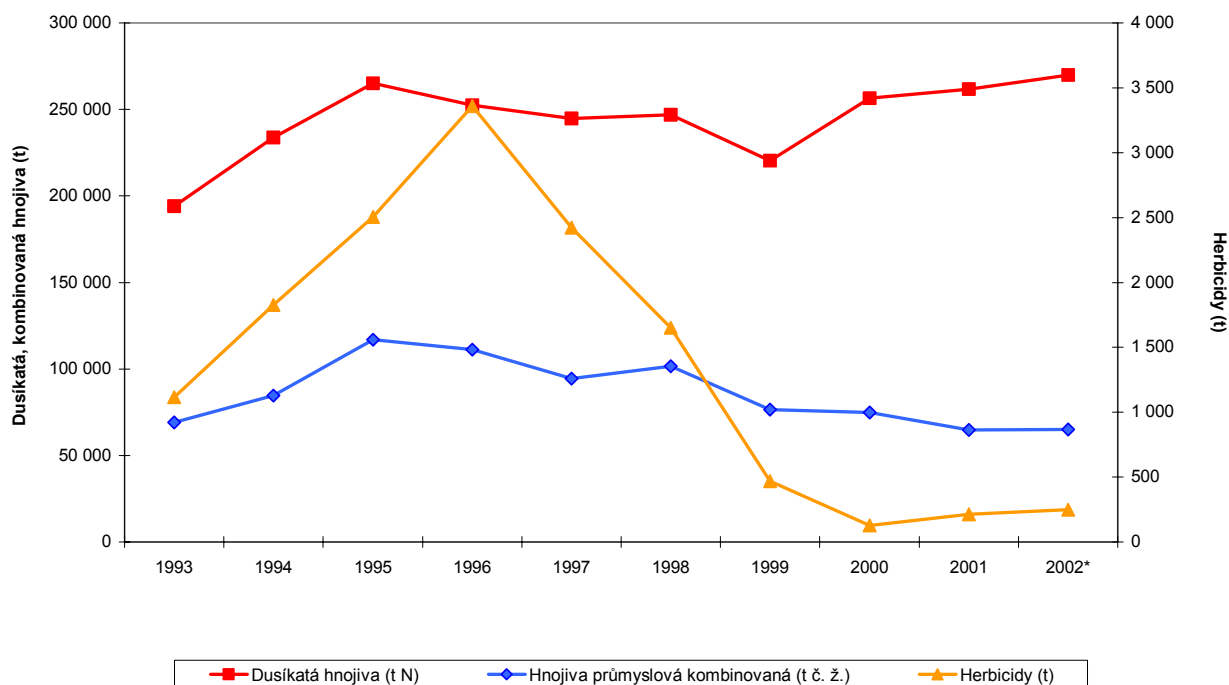
TA8.2/03 - Průměrné ceny vybraných průmyslových hnojiv (Kč/t)

Název	2001	2002	Meziroční index
Ledek amonný s váp.	5 157	4 996	96,9
Síran amonný 21%	2 237	2 249	100,5
DAM 390	4 825	4 740	98,2
Močovina	-	6 667	-
Superfosfát gran. 18%	-	4 526	-
Draselná sůl 60%	5 668	5 259	92,8
NPK (15 : 15 : 15)	6 542	6 566	100,4
Amofos	-	8 858	-

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Graf TA8.2/01 - Vývoj produkce vybraných komodit chemického průmyslu (jeho agregátů)

* Odhad.

Pramen: ČSÚ - Vývoj produkce vybraných komodit

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

8.3 Plemenný materiál

Chov skotu

V kontrole užitkovosti bylo zapojeno 91 % dojených krav. Normované laktace uzavřelo 378 tis. ks dojnic s užitkovostí 6 285 kg mléka o tučnosti 4,13 % a s obsahem bílkovin 3,4 %. Z toho krávy českého strakatého plemene (plemeno C) vykázaly užitkovost 5 642 kg mléka při tučnosti 4,23 % a obsahu 3,46 % bílkovin, zatímco krávy holštýnského plemene (plemeno H) vykázaly užitkovost 7 118 kg mléka, tučnost 4,03 % a obsah bílkovin 3,34 %.

Struktura plemenné skladby v roce 2002 byla následující: 82 % představovaly krávy dojených plemen (z nich plemeno C 48 %, plemeno H 45%, ostatní plemena 7 %). Krávy masných plemen a krávy bez tržní produkce mléka v roce 2002 představovaly 18 % z celkové populace. V kontrole užitkovosti bylo zapojeno 9 % krav masných plemen.

Reprodukce skotu v ČR vykazala v roce 2002 následující průměrné parametry: 94,3 narozených telat na 100 krav, 84,5 odchovaných telat na 100 krav.

Hlavní koordinační činnost z hlediska šlechtění skotu je realizována jednotlivými svazy chovatelů podle plemen. K tomu je maximálně využívána činnost a výsledky práce jednotlivých oprávněných organizací v oblasti plemenářství a zejména potom Českomoravské společnosti chovatelů, která zpracovává kontrolu užitkovosti a dědičnosti všech plemen skotu. Tato organizace potom domácí parametry předává do databanky INTERBUL, což umožňuje srovnávat a selektovat výsledky ze světových populací jednotlivých plemen. Intenzivně s organizací INTERBUL spolupracuje především Svaz chovatelů holštýnského skotu, ale i Svaz chovatelů českého strakatého skotu.

Chov prasat

V rámci koordinační činnosti v chovu prasat lze za nejvýznamnější pokládat Svaz chovatelů prasat, zejména po jeho předchozím sloučení se Svazem producentů. Nezastupitelná je jeho spolupráce s plemenářskými organizacemi, vysokými školami, výzkumnými ústavy, včetně poradenské sítě. Praktický význam má kooperace mezi zpracovateli a odbytovými organizacemi či družstvy.

Svazu chovatelů prasat se v rámci zvýšení konkurenceschopnosti zasadil o urychlené přijetí a realizaci programu, který kromě požadované úrovně masné užitkovosti a rentability produkce vytváří předpoklady pro vyšší vyrovnanost kvality jatečných prasat. Pro tento účel zredukoval SCHP v rámci svého šlechtitelského programu počet doporučovaných hybridních kombinací přednostně na ty, které výše uvedené požadavky splňují.

8.4 Krmiva hotová (průmyslová)

Obor hotových krmiv v rámci sektoru výroby potravin a nápojů se v roce 2002 podílel na tržbách v běžných cenách z průmyslové činnosti 6,8 %, počtem zaměstnanců 5,9 % a průměrnou měsíční mzdou 15 695 Kč.

Na trhu v ČR vedle sebe existují různě velcí výrobci krmných směsí, od podniků s produkcí nad 100 tis. t ročně až po menší producenty vyrábějící pro vlastní potřebu. Celkový objem výroby průmyslových krmných směsí v roce 2002 lze odhadovat na 4 250 tis. t, přičemž velcí výrobci se na této produkci podílejí zhruba 75 %.

Zájmy krmivářského průmyslu, především podniků ZZN, zastupuje ČSMO ZZN s 84 členy. Tyto společnosti kontrolují v Česku více než dvě třetiny trhu s krmnými směsmi.

V ČR bylo zaregistrováno k 31. 12. 2002 na ÚKZÚZ 440 tuzemských výrobců krmných surovin a krmných směsí s 587 výrobními provozy (z nichž pouze 298 subjektů výrobní činnost provozovalo) a 346 subjektů zabývajících se dovozem krmných surovin, doplňkových látek, premixů a krmných směsí pro hospodářská zvířata.

Vývoj cenových indexů krmiv ukazuje tab. TA8.4/01.

TA8.4/01 - Index cen krmiv (rok 2000 = 100)

Název	2001	2002
Krmiva	101,0	97,4
- jednoduchá	100,5	97,6
- krmné směsi	101,1	97,4

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

V tab. TA8.4/02 je uveden vývoj průměrných cen vybraných krmiv nabízených průmyslovými výrobci zemědělské prvovýrobě v letech 2001 - 2002.

TA8.4/02 - Vývoj CPV krmných směsí (Kč/t)

Název	2001	2002	Meziroční index
Krmná směs - pro prasata na výkrm	5 383	4 947	91,9
- pro prasnice	5 384	5 070	94,2
- pro výkrm brojlerů	8 116	7 877	97,1
- pro kuřat	5 791	5 656	97,7
- pro selat	9 339	8 965	96,0
- pro předvýkrm prasat	6 030	5 506	91,3
- pro výkrm prasat A2	5 883	5 311	90,3
- pro telata	5 786	5 394	93,2
- pro dojnice	5 935	5 536	93,3
- pro nosnice	6 462	5 899	91,3
- pro skot	3 540	3 674	103,8

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Tab. TA8.4/03 zachycuje vývoj zahraničního obchodu s krmnými komoditami v letech 2001 a 2002. Množstevní saldo 239,9 tis. t v roce 2001 se v roce 2002 zvýšilo na 368,7 tis. t (nárůst o 53,7 %). Přitom dovoz v roce 2002 se meziročně zvýšil o 21,5 %, zatímco vývoz setrval zhruba na úrovni roku 2001.

TA8.4/03 - Dovoz a vývoz krmiv a krmných komponentů (t)

Název	Dovoz			Vývoz		
	2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index
Dovoz a vývoz celkem	610 092	741 128	121,5	370 193	372 439	100,6
z toho - otruby, výrobky vedlejší mlýnské, jiné zbytky (2302)	2 786	3 190	114,5	57 923	72 172	124,6
- pokrutiny, odpad i drcené (2304-6)	498 347	603 359	121,1	167 915	172 504	102,7
- výživa a přípravky k výživě zvířat (2309)	79 401	102 745	129,4	52 057	49 223	94,6

Pramen: Celní statistika (položky 2301 - 2309)

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

8.5 Technika a pohonné hmoty**Technika**

Prodejem a dovozem zemědělské techniky se v roce 2002 v ČR zabývalo zhruba 380 podnikatelských subjektů, kteří jsou sdruženi v organizaci ZeT, z toho prodejem traktorů se v ČR zabývá zhruba 100 podnikatelských subjektů. Hlavním problémem, který přetrvává i v roce 2002, je tempo obnovy zemědělské techniky. Vývoj indexu cen zemědělských strojů ukazuje tab. TA8.5/01.

TA8.5/01 - Index cen vstupů do zemědělství (rok 2000 = 100)

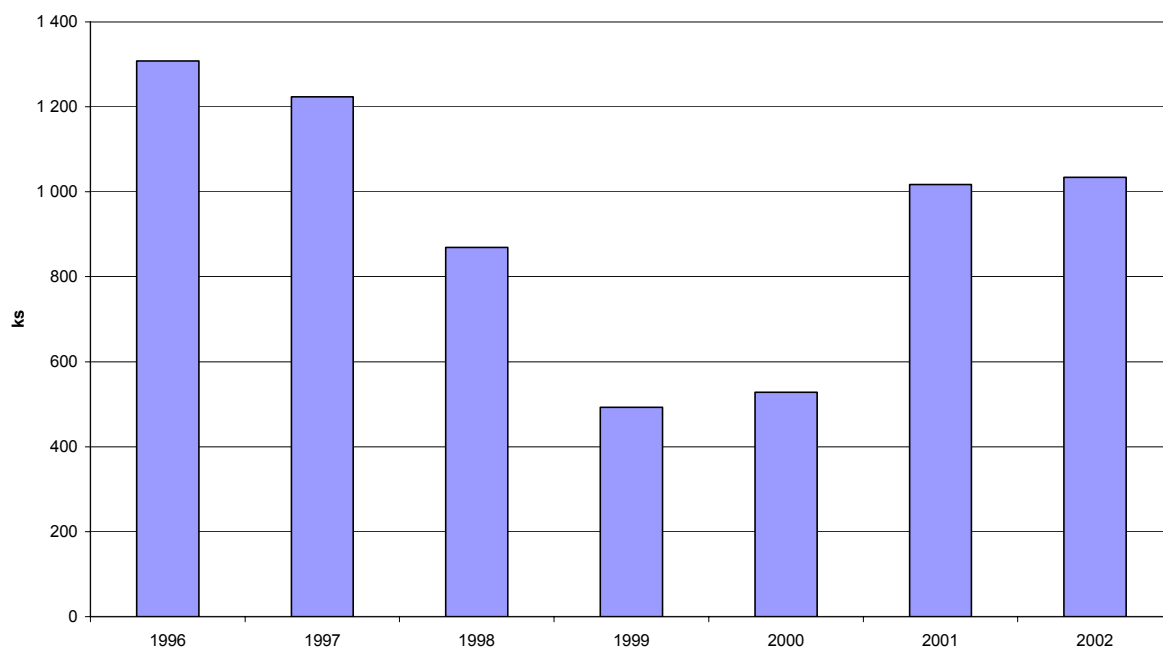
Název	2001	2002
Stroje a ostatní zařízení pro zemědělství	100,2	99,6

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Vývoj ročních dodávek traktorů a sklízecích mlátiček v posledních letech je uveden na grafech TA8.5/01 - 02. V roce 2002 podíl traktorů z dovozu proti minulým rokům vzrostl téměř na 80 %.

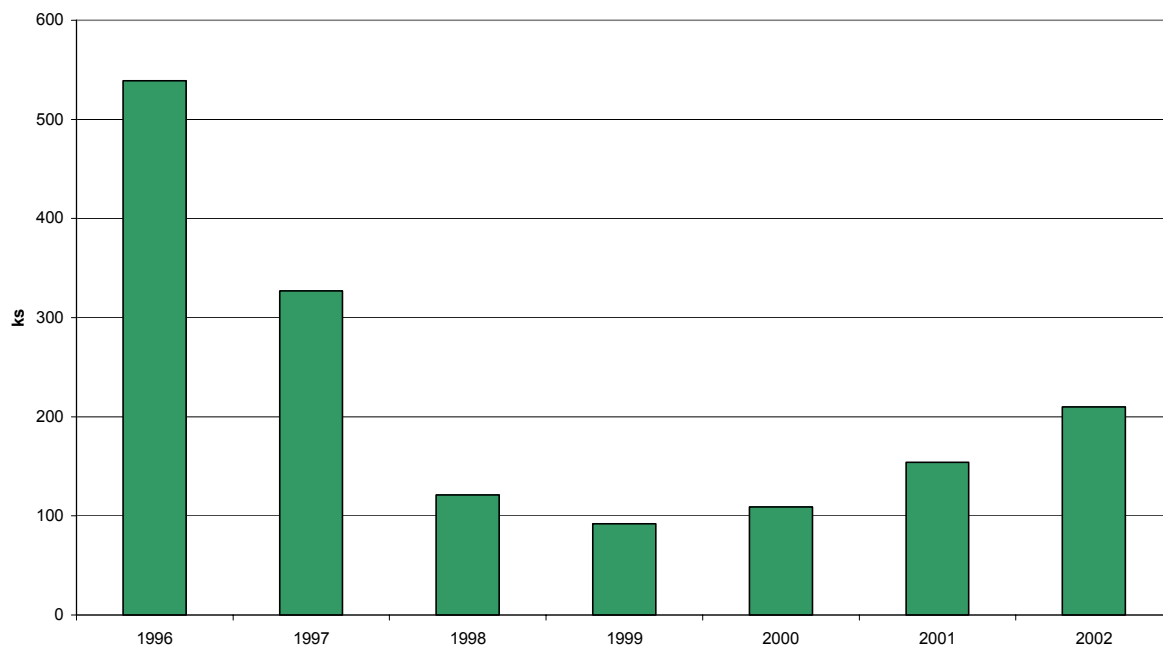
Graf TA8.5/01 - Počet dodaných traktorů do zemědělství

Pramen: SDZT, ZeT

Zpracoval: Z. Abrham (VÚZT)

Graf TA8.5/02 - Počet dodaných sklízecích mlátiček do zemědělství

Pramen: SDZT, ZeT

Zpracoval: Z. Abrham (VÚZT)

Pohonné hmoty

Spotřebu pohonných hmot v roce 2002 výrazně ovlivnilo nepříznivé počasí, zejména ve III. a IV. čtvrtletí. Spotřeba nafty v rostlinné výrobě poklesla v porovnání s rokem 2001 o 7,1 % (tab. TA8.5/02). V živočišné výrobě sice došlo zavedením nových technologií k energetickým úsporám, avšak i v této oblasti nepříznivé počasí ovlivnilo spotřebu nafty, která zůstala prakticky na úrovni roku 2001. Zvýšení ostatní spotřeby nafty o 5 % lze odůvodnit zvýšením počtu režijních prací nezbytných pro eliminaci důsledků špatného počasí, především povodní.

TA8.5/02 - Spotřeba motorové nafty v zemědělství (mil. l)

Odvětví	2001	2002	Meziroční index
Rostlinná výroba	419,9	390,2	92,9
Živočišná výroba	88,7	88,4	99,7
Ostatní spotřeba a přímé služby v rezortu	58,4	61,3	105,0
Celková spotřeba v zemědělství	567,0	539,9	95,2

Pramen: ČSÚ, VÚZT

Zpracoval: O. Syrový (VÚZT)

Graf TA8.5/03 zobrazuje vývoj průměrných cen motorové nafty a bionafty uplatňované hlavními prodejci v ČR v letech 1998 - 2002.

Graf TA8.5/03 - Průměrná cena pohonných hmot uplatňovaná rozhodujícími prodejci (včetně DPH)

Pramen: MF

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

8.6 Finanční vstupy

Bankovníctví

Vývoj české ekonomiky v roce 2002 v jednotlivých čtvrtletích se zásadně neodlišoval od vývoje z konce roku 2001. Míra inflace dále klesala a pohybovala se pod dolní hranici cílového pásma stanoveného ČNB. Rozhodující úlohu hrály vnější faktory a pokračující trend poměrně silného zhodnocení kurzu koruny k USD a EUR. Z vnějších faktorů to byl především pokračující meziroční pokles většiny cen energetických a neenergetických surovin na světových trzích, které spolu se zhodnocením koruny vytvářely výrobcům prostor pro snižování cen. Přetrvávající pokles dovozních cen omezoval možnosti růstu výrobních i spotřebitelských cen u konkurenčních domácích produktů.

Rok 2002 byl významně ovlivněn snižováním základních úrokových sazeb ČNB v několika vlnách. Průměrné úrokové sazby v roce 2002 jsou zobrazeny v tab. TA8.6/01. Pro porovnávání uvedených údajů v tabulce je nutné upozornit na nové členění úrokových sazeb v roce 2002, které vychází ze zavedení nového číselníku ekonomických sektorů ESA 95 (evropský systém národohospodářských účtů).

TA8.6/01 - Průměrné klientské úrokové sazby z úvěrů (%)

Úrokové sazby	2001	2002 ¹⁾
Úrokové sazby celkem	7,048	6,228
z toho - krátkodobé (od 1 roku vč.)	6,505	5,198
- střednědobé (od 1 roku do 5 let vč.)	-	6,842
- dlouhodobé (nad 5 let)	-	6,543
- ostatní kategorie (od 1 roku do 4 let)	7,764	6,847
- ostatní kategorie (nad 4 roky)	7,149	6,575

1) V roce 2002 zavedení nového číselníku členění ekonomických sektorů ESA 95.

Pramen: ČNB - Bankovní statistika

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

V roce 2002 došlo v porovnání s rokem 2001 k mírnému zvýšení alokace úvěrů do odvětví zemědělství, myslivosti a rybolovu z 17,3 mld. Kč na 17,9 mld. Kč (růst o 3,5 %). Jejich strukturu ukazuje tab. TA8.6/02, časový vývoj v letech 1996 - 2002 pak graf TA8.6/01. Celkový objem investičních úvěrů (včetně vybraných integrovaných akcí) umístěných do zemědělství, lesnictví a rybolovu v roce 2002 meziročně vzrostl o 8,9 %.

TA8.6/02 - Časová struktura úvěrů a pohledávek v zemědělství, myslivosti a rybolovu k 31. 12. (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002 ¹⁾	Meziroční index
Úvěry a pohledávky za klienty celkem	17 289,5	17 893,0	103,5
v tom - krátkodobé²⁾	4 034,6	3 652,7	90,5
- střednědobé³⁾	3 241,3	4 984,7	153,8
- dlouhodobé⁴⁾	10 013,6	9 255,6	92,4
z toho - investiční úvěry celkem	11 138,1	12 130,0	108,9

1) Od roku 2002 definovány úvěry krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé (viz pozn. 2 - 4).

2) Úvěry krátkodobé s dobou splatnosti (do 1 roku včetně).

3) Úvěry střednědobé s dobou splatnosti (od 1 - 5 let včetně).

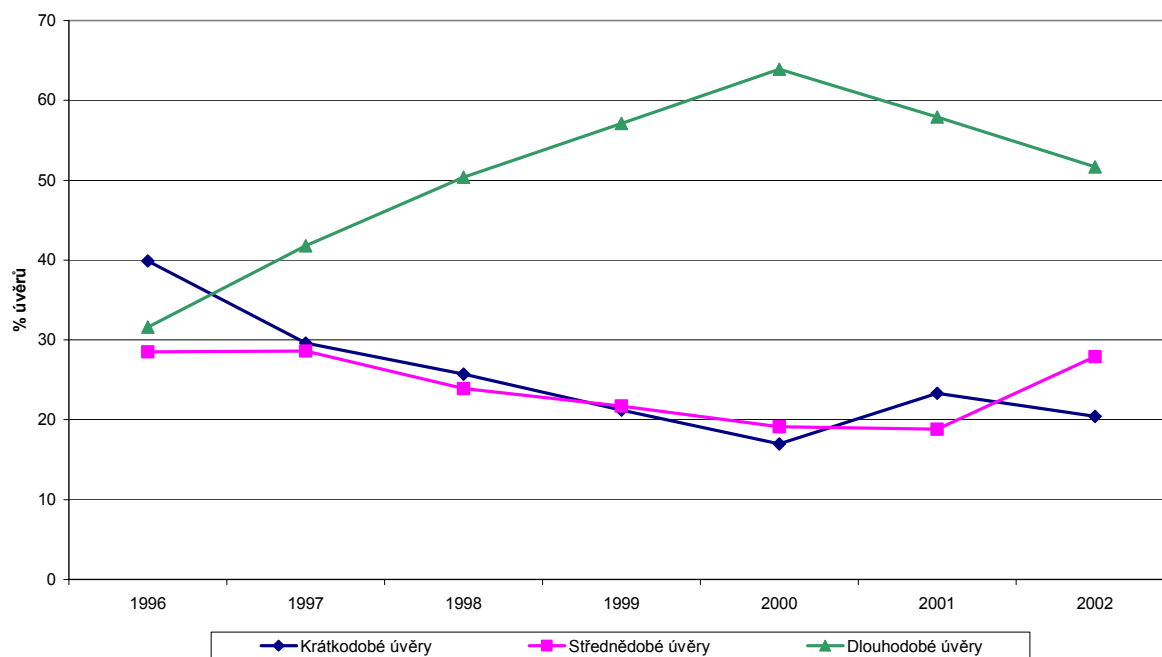
4) Úvěry dlouhodobé s dobou splatnosti (nad 5 let).

Pramen: ČNB - Bankovní statistika

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

V roce 2002 se také zvýšila alokace úvěrů a pohledávek do sektoru zemědělství, lesnictví a rybolovu v porovnání s NH celkem na 1,9 % (1,7 % v roce 2001).

Graf TA8.6/01 - Časové umístění úvěrů a pohledávek do zemědělství, myslivosti a rybolovu

Pramen: ČNB

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Ostatní kapitálové a finanční vstupy

Hodnota cizího kapitálu se v roce 2002 proti roku 2001 zvýšila u právnických osob o 2,8 %, přičemž největší podíl zaujímaly dlouhodobé závazky, zejména u zemědělských družstev (tab. TA8.6/03). Podrobnější rozbor kapitálových a finančních vstupů do sektoru zemědělství je uveden v kap. A4 této zprávy.

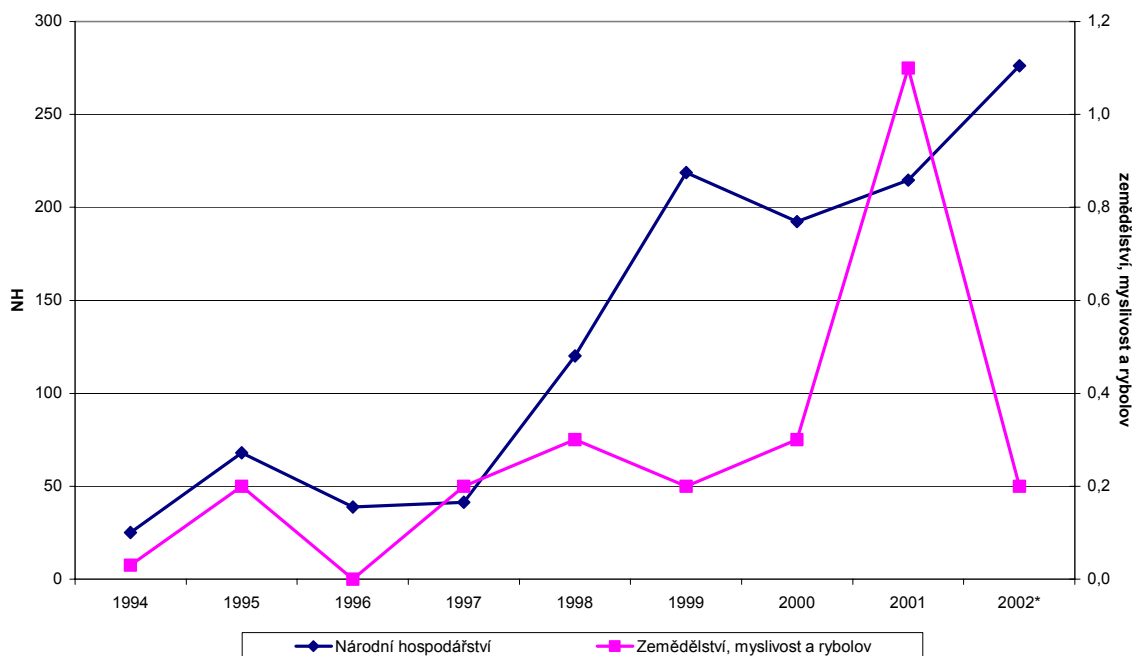
TA8.6/03 - Vybrané položky pasiv (Kč/ha z. p.)

Ukazatel	Zemědělská družstva			Obchodní společnosti			Právnícké osoby celkem		
	2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index	2001	2002	meziroční index
Dlouhodobé závazky	16 155	16 270	100,70	6 860	6 446	94,0	11 511	11 174	97,1
Krátkodobé závazky	5 884	6 174	104,90	6 649	6 956	104,6	6 342	6 543	103,2
z toho - závazky z obchodního styku	3 213	3 869	120,40	4 651	5 133	110,4	4 029	4 506	111,8

Pramen: Výběrové šetření FADN
Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Graf TA8.6/02 zobrazuje vývoj přílivu zahraničních investic do ČR v letech 1994 - 2002. Příčinou poklesu tohoto ukazatele v roce 2002 byla zejména slabá vnější poptávka a stagnace hospodářského růstu ve vyspělých ekonomikách. Tento trend nepříznivě ovlivňoval finanční situaci podniků spojenou zejména s problémy odbytu jejich produkce.

Graf TA8.6/02 - Příliv přímých zahraničních investic do ČR¹⁾ (mld. Kč)

1) Do roku 1997 zahrnují údaje pouze přímé investice do základního jmění, od roku 1998 jsou součástí i reinvestované zisky a ostatní kapitál.

*) Rok 2002 - předběžná data.

Pramen: ČNB

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

V tab. TA8.6/04 je uveden vývoj alokovaných úvěrů spojených s malou a velkou privatizací v sektoru zemědělství, myslivosti a rybolovu v letech 2001 a 2002.

**TA8.6/04 - Bankovní úvěry na malou a velkou privatizaci alokované
do sektoru zemědělství, myslivosti a rybolovu (mil. Kč)**

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Malá privatizace (MP) celkem¹⁾	18,0	0,9	5,0
v tom - střednědobé	0,9	0,9	100,0
- dlouhodobé	17,1	0,0	-
Velká privatizace (VP) celkem²⁾	26,4	14,8	56,1
v tom - střednědobé	0,5	9,3	1 860,0
- dlouhodobé	25,9	5,5	21,2
Úvěry na MP a VP celkem	44,4	15,7	35,4

1) MP = na dražební jistoty a nákup privatizovaných jednotek, na zásoby při nákupu privat. jednotek.

2) VP = na nákup privatizovaných jednotek, na nákup akcií.

Pramen: ČNB

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

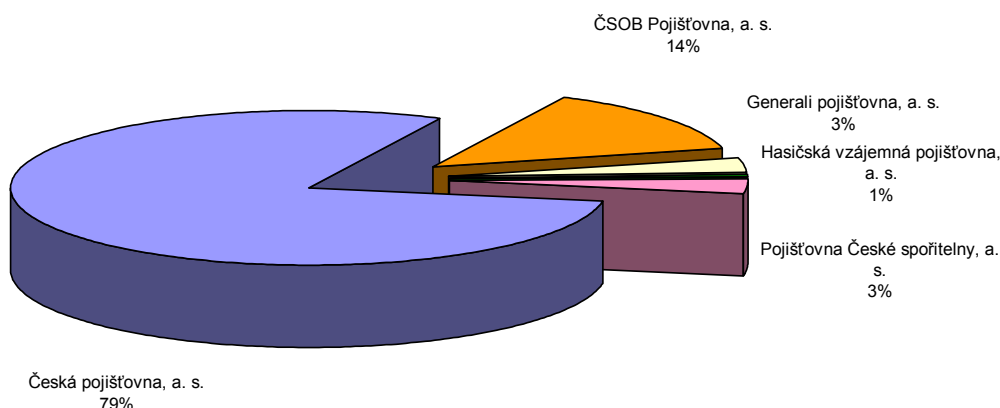
8.7 Pojištění

Na trhu zemědělského pojištění došlo v roce 2002 k jedné významné změně. Zemědělské pojištění zrušila jedna z největších pojišťoven - Kooperativa, a. s. Zemědělské pojištění v roce 2002 tak provozovaly pouze Česká pojišťovna, a. s., ČSOB Pojišťovna, a. s., Pojišťovna České spořitelny, a. s., Generali pojišťovna, a. s. a Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s.⁸⁶

Uvedené instituce se výrazně lišily svými podíly na trhu zemědělského pojištění. Největší podíl v roce 2002 zaujímala na tomto trhu Česká pojišťovna, a. s. (79 %). Druhou nejvýznamnější pojišťovnou se stala ČSOB Pojišťovna, a. s., jejíž podíl na trhu se zvýšil na 14 %. Ostatní pojišťovny se dělily o zbývajících 7 % (tab. A8.7/01).

⁸⁶ Počet pojišťoven, u kterých se mohou zemědělské podnikatelé pojistit, se neustále snižuje. V roce 2002 jich zůstalo pouze pět. Důvodem je malá ekonomická efektivnost zemědělského pojištění ve srovnání s ostatními pojistnými produkty.

Graf TA8.7/01 - Podíl pojišťoven na trhu zemědělského pojištění

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

K pokrytí pojistitelných rizik nabízely pojišťovny různé kombinace pojistných produktů podle konkrétních pojistných podmínek jednotlivých institucí. V zásadě pojištění plodin kombinuje zabezpečení proti pojistným nebezpečím (klimatickým rizikům), z nichž hlavním zůstává krupobití a dále pak požáry, povodně, záplavy, vichřice a sesuv půdy. Pojišťují se všechny druhy polních plodin, chmel, vinná réva, ovoce, ale i kultury ve sklenících, okrasné rostliny a travní a lesní porosty. Ozimé obiloviny, ozimou řepku, kmín a píce lze pojistit proti vyzimování. Proti jarním mrazům lze pojistit např. cukrovku, mák a jahody. Vinnou révu lze pojistit proti mrazům obecně.

V rámci pojištění hospodářských zvířat nabízejí pojišťovny zejména zabezpečení proti nákazám (obvykle je zahrnuto riziko SLAK i BSE, které i v roce 2002 představovalo významné ohrožení) a dalším hromadným škodám na zvířatech v důsledku živelných, ale i jiných událostí (např. výpadek elektrického proudu). Dále je možno pojištěním pokrýt utracení či nutné porážky zvířat nařízené v ohnisku nákazy nebo v ochranném pásmu a nařízenou dezinfekci v ohnisku nákazy. Pojistit lze i jednotlivé škody na zvířatech jako jsou úrazy, neinfekční nemoci apod. Z pojištění pro případ výpadku produkce hospodářských zvířat je možno uhradit nevytvořený zisk a fixní náklady. Produkty pojištění navazují na právní normy, a to především na veterinární zákon.

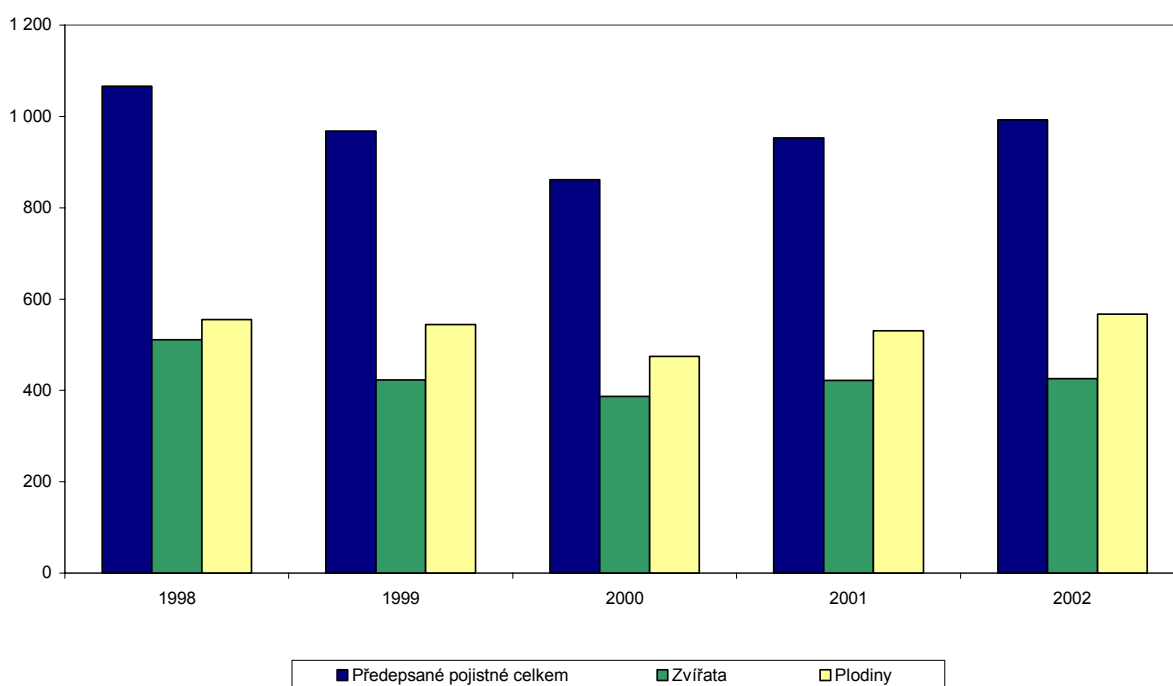
Mezi nepojistitelná rizika v ČR patří zatím stále klimatické nebezpečí „sucho“ a komerční a finanční rizika vyplývající z vlivu ostatních výrobních i nevýrobních sektorů, ale i z pohybu cen na agrárním trhu.

V roce 2002 mohla být v souladu se „Zásadami, kterými se stanoví podmínky pro poskytování finančních podpor formou dotací na základě podpůrných programů stanovených podle § 2 odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb. pro rok 2002“ s využitím podpůrného programu 8.B poskytnuta zemědělským podnikům a podnikatelům podpora až do výše 35 % uhrazených nákladů na pojištění nález hospodářských zvířat a do 10 % nákladů na živelné pojištění plodin. V roce 2002 byly čerpány podpory na pojištění plodin v přibližné výši 46 mil. Kč (10 % nákladů na pojištění) a zhruba 49 mil. Kč na podporu pojištění nebezpečných nález (20 % uhrazených nákladů).

Podle předpokladů se pozitivní vliv podpory pojištění, realizované již třetím rokem, projevil nárůstem pojistného v důsledku zvýšené propojištěnosti jak u hospodářských zvířat, tak u plodin (tab. A8.7/01 a A8.7/02).

Daný trend by bylo třeba nadále zachovat a podpořit. Jde o daleko schůdnější a pro stát méně finančně náročné opatření, než ad hoc platby, které nesystémově řeší škody vyplývající z velkých klimatických rizik.

Graf TA8.7/02 - Pojištění hospodářských zvířat a plodin

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

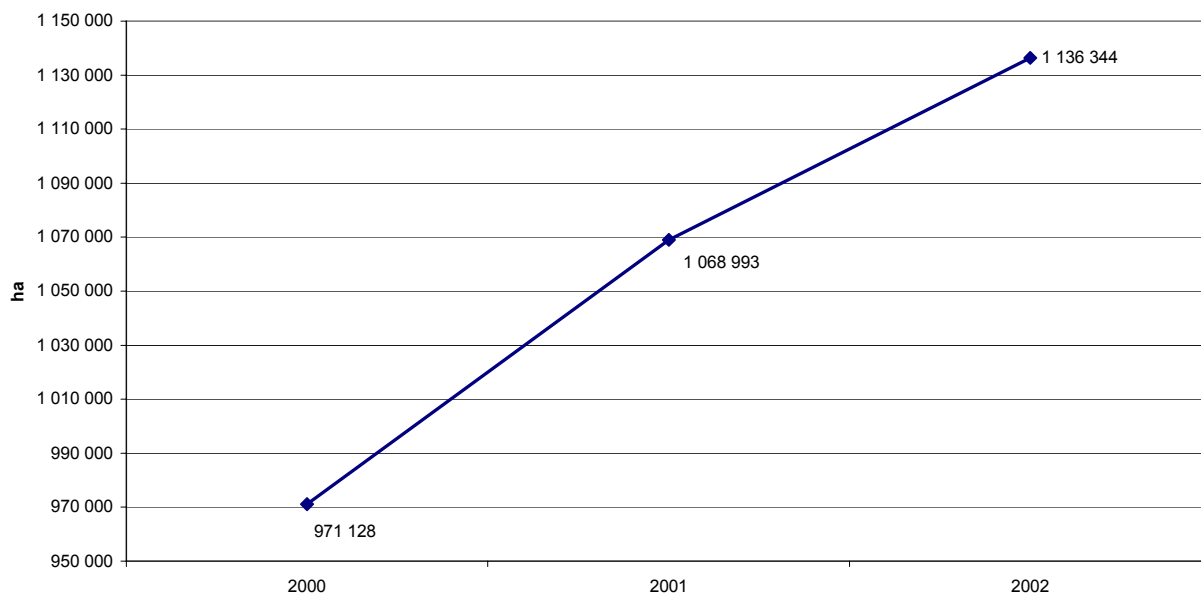
Propojištěnost⁸⁷ plodin v roce 2002 dosáhla zhruba 37 % obhospodařovaných ploch a meziročně opět stoupla. Plochy orné půdy kryté pojištěním se zřejmě v důsledku zvýšené

⁸⁷ Propojištěnost je termín vyjadřující podíl plochy pojištěných plodin na celkové výměře a podíl pojištěných hospodářských zvířat na jejich celkovém počtu v ČR.

rizikovosti zemědělského podnikání a v souladu se zavedením podpor pojištění v roce 2000 významně zvětšily.

Propojištěnost hospodářských zvířat pokrývá zhruba 90 % stavů hospodářských zvířat.

Graf A8.7/03 - Půda krytá pojištěním

*Pramen: Česká asociace pojišťoven
Zpracoval: A. Picková (VÚZE)*

V roce 2002 se z klimatických rizik projevila četná krupobití, která způsobila největší škody na polních plodinách. Škody z titulu srpnových záplav nebyly v zemědělství proti jiným sektorům tak veliké (s výjimkou rybářských podniků v jižních Čechách), protože úroda již byla převážně sklizena.

Další riziko vyplývalo také z nálezové situace z minulých let. Zjištěné případy SLAK a BSE v Evropě představovaly riziko i pro chovatele v ČR. Většímu výskytu slintavky a kulhavky se u nás podařilo ochrannými opatřeními zabránit. Rozhodující část škod na zvířatech byla způsobena především lokálními infekcemi a přehřátím.

Zemědělské pojištění přesáhlo v roce 2002 podle údajů České asociace pojišťoven objemem předepsaného pojistného úroveň z roku 2001 o 4,2 %, přičemž pojištění plodin vzrostlo o 6,8 %, zatímco pojištění zvířat vzrostlo jen nepatrně a zůstalo prakticky na úrovni roku 2001.

V meziročním srovnání se zvýšilo v roce 2002 pojistné plnění za škody na porostech o 4,4 %. V chovech hospodářských zvířat dosahovalo pojistné plnění zhruba stejné úrovně

v obou sledovaných letech. Přitom pojišťovací instituce vykázaly meziroční pokles škodního průběhu pouze o necelý jeden procentní bod.

TA8.7/01 - Pojištění hospodářských zvířat a plodin (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index ¹⁾
Předepsané pojistné celkem	952,8	992,9	104,2
- plnění celkem	842,1	869,4	103,2
v tom zvířata - předepsané pojistné	422,0	426,0	100,9
- plnění	219,3	219,5	100,1
plodiny - předepsané pojistné	530,8	566,9	106,8
- plnění	622,8	649,9	104,4
Škodní průběh celkem (%)²⁾	88,4	87,6	-0,8

1) Pro škodní průběh se jedná o meziroční rozdíl procentních bodů.

2) Škodní průběh = plnění celkem / předepsané pojistné celkem * 100.

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Rok 2002 byl již druhým rokem, kdy lze sledovat pozitivní vliv státní podpory na rozvoj zemědělského pojištění. I přes tento nastupující pozitivní trend představuje zemědělské pojištění silnou ekonomickou zátěž pro zemědělské podnikatele. Stávající úroveň propojištěnosti stále ještě nezaručuje dostatečnou úhradu ekonomické újmy v důsledku stále širší škály rizik ohrožujících zemědělské podnikání.

V návaznosti na jednotlivá agrárně politická opatření a v zájmu zachování konkurenceschopnosti bude nutno dále rozpracovat různé formy státní podpory zemědělského pojištění jako jednu z forem náležející do systému „green boxu“ podle pravidel WTO.

9 Sociální situace v agrárním sektoru a na venkově

9.1 Trh práce a úroveň mezd

9.1.1 Agrární trh práce

Proti roku 2001 se situace na agrárním trhu práce vyvíjela v roce 2002 poněkud příznivěji. Míra agrární nezaměstnanosti⁸⁸ dosáhla 5,4 % a zaznamenala meziroční pokles o 1,6 procentního bodu, zatímco celková míra registrované nezaměstnanosti v ČR narostla o 0,9 procentního bodu na 9,8 % (tab. TA1.1/01). Podíl uchazečů o zaměstnání uvolněných ze

⁸⁸ Míra celkové i specifické nezaměstnanosti podle definice ILO. Specifická míra nezaměstnanosti (zde agrární) je relativní ukazatel, metodicky konstruovaný ČSÚ, který charakterizuje nezaměstnanost určité sociální, odvětvové, věkové, regionální aj. skupiny obyvatelstva (zde pracovníků uvolněných ze zemědělství, myslivosti a souvisejících služeb), kde v čitateli jsou zahrnuti všichni nezaměstnaní z dané skupiny a ve jmenovateli zaměstnaní i nezaměstnaní z téže skupiny. Pramen: Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil (4. čtvrtletí 2001, 2002), ČSÚ 2002, 2003.

zemědělství na celkovém počtu nezaměstnaných se v meziročním srovnání snížil (z 4,3 % na 3,7 %).

Míra nezaměstnanosti zemědělských žen dosáhla 8,1 % a byla více než dvojnásobná ve srovnání s mírou nezaměstnanosti zemědělských mužů (3,8 %). Podíl nezaměstnaných žen uvolněných ze zemědělství na všech nezaměstnaných ženách celkem (3,7 %) je přitom vyšší než podíl pracujících zemědělských žen na ženách pracujících v národním hospodářství (3,1 %). Ženy uvolněné ze zemědělství mají tedy na trhu práce výrazně nižší příležitosti uplatnění, a to jak ve srovnání s nezaměstnanými ženami v ČR, tak i s muži uvolněnými ze zemědělství.

Vývoj situace na agrárním trhu práce je podmíněn prvořadě tím, že zemědělství - v důsledku pokračujících strukturálních změn a prosazování ekonomických zájmů zemědělských podniků - prakticky nevytváří nové pracovní příležitosti. Poptávka po pracovních silách ze strany podniků je nízká a týká se převážně kvalifikovaných dělnických profesí, které však v nabídce agrárního trhu práce chybí. Příčinou neuspokojené poptávky je nezáměr kvalifikovaných pracovníků (zejména mladých) o uplatnění v zemědělství, plynoucí z nízké ceny práce v odvětví (a výrazné disparity mezd zemědělců vůči pracovníkům ostatních sektorů národního hospodářství), nevyhovující pracovní doby, specifického pracovního prostředí, fyzicky náročné práce i nízké společenské prestiže zaměstnání v zemědělství.

9.1.2 Vývoj mezd

V roce 2002 došlo ke zvýšení průměrné měsíční nominální mzdy v celém národním hospodářství ČR ve srovnání s rokem 2001 o 7,3 %. Obdobně jako v předchozím roce byl tento nárůst výraznější ve srovnání s nárůstem v průmyslu, jenž činil 5,5 %. Dosažená úroveň mezd v národním hospodářství (15 707 Kč) tak již převýšila úroveň mezd v průmyslu (15 345 Kč) o 362 Kč (tab. A9.1/01). Odměňování v zemědělství dosažením meziročního zvýšení nominálních mezd o 3,2 % výrazně zaostalo za tempem mzdového nárůstu jak v průmyslu, tak zejména v národním hospodářství celkem. Významnou negativní skutečností ve vývoji zemědělských mezd je výrazný zlom, k němuž došlo v průběhu roku. Zatímco za první pololetí roku 2002 vykazovaly mzdy v rezortu ještě meziroční nárůst o 6,2 %, samotné poslední čtvrtletí roku se propadlo pod úroveň stejného období předchozího roku o 2,5 %, což je fenomén, který se v rezortu ve sledovaném období ještě neobjevil (a nemá obdobu ani v jiných významných odvětvích NH ČR). Toto relativně vyjádřené zaostávání znamenalo i zvýšení absolutního rozdílu mezi průměrnou mzdou v zemědělství a v národním hospodářství. Při dosažené průměrné mzdě 11 506 Kč v zemědělství v roce 2002 tento rozdíl narostl proti stavu v roce 2001 přibližně o 700 Kč a činí již 4 201 Kč. Ve srovnání s průmyslem narostl absolutní rozdíl meziročně o 445 Kč a činí 3 839 Kč. V roce 2002 došlo k prohloubení disparity mezd v zemědělství na úroveň 75,0 % vůči průmyslu

a 73,3 % vůči národnímu hospodářství celkem. Tak nepříznivý stav nebyl ještě ve sledované časové řadě zaznamenán.

Výše uvedený vývoj nominálních mezd spolu s umírněným navýšením spotřebitelských cen ve sledovaném období se promítl ve vývoji reálných mezd. Zemědělství zaznamenalo velmi mírný nárůst reálných mezd, podstatně nižší než průmysl a národní hospodářství celkem (tab. A9.1/02). V oblasti reálných mezd v zemědělském rezortu v roce 2002 to znamenalo jen nevýznamný posun z hlediska postupného vyrovnávání existujícího schodku vzniklého v průběhu reformního období, nadále se tedy reálné mzdy pohybují jen těsně nad úrovni 80 % roku 1989 (81,5 % - na rozdíl od průmyslu a národního hospodářství celkem, jež dosáhly v roce 2002 115 %, resp. 121,3 % úrovně srovnávaného roku 1989).

9.2 Změny sociálního postavení zemědělců

Vývoj sociálně-ekonomické struktury odvětví a sociálního postavení zemědělců je odrazem pokračující restrukturalizace podnikatelského prostředí (vlastnicko-podnikatelské a velikostní struktury podniků) a ekonomické úspěšnosti zemědělských podniků. Ve struktuře zemědělské ekonomicky aktivní populace⁸⁹ z hlediska postavení v zaměstnání a majetkoprávního vztahu k výrobním zdrojům lze rozlišit pět základních sociálně ekonomických skupin⁹⁰:

- zaměstnanci (tj. pracovníci placení mzdou v podnicích právnických i fyzických osob, včetně najatého managementu). Jejich strukturální podíl na zemědělské ekonomicky aktivní populaci v roce 2002 činil 68,7 % a meziročně došlo k jeho nárůstu o 2,6 procentního bodu;
- pracující členové zemědělských družstev (sebezaměstnaní podílníci na zemědělské půdě, majetku, kapitálu, práci a řízení družstva). Jejich podíl ve struktuře činil 15,6 % a v meziročním srovnání došlo k jeho poklesu o 4,3 procentního bodu;
- podnikatelé pracující na vlastní účet (sebezaměstnané fyzické osoby s podnikatelským oprávněním, bez zaměstnanců). Jejich podíl ve struktuře činil 10,3 % a meziroční pokles činil 0,4 procentního bodu;
- zaměstnavatelé (sebezaměstnaní podnikatelé v zemědělských podnicích právnických i fyzických osob - společníci, akcionáři obchodních společností a vlastníci podniků, kteří najímají pracovní sílu). Jejich podíl ve struktuře činil 3,8 % a meziroční nárůst dosáhl 1,7 procentního bodu;

⁸⁹ *S jediným nebo hlavním zaměstnáním v zemědělství.*

⁹⁰ *Použita klasifikace postavení v zaměstnání podle metodiky ČSÚ. Pramen: Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil (4. čtvrtletí 2001, 2002), ČSÚ 2002, 2003. Data se vztahují k zemědělství, myslivosti a souvisejícím službám.*

- pomáhající rodinní příslušníci (sebezaměstnané osoby v podnicích podnikatelů pracujících na vlastní účet na základě jiného než pracovněprávního vztahu). Jejich podíl ve struktuře činil 1,7 % a meziročně zaznamenal nárůst o 0,5 procentního bodu.

Strukturální vývoj zaměstnanosti v zemědělství podle postavení v zaměstnání je i v roce 2002 charakterizován pokračujícím poklesem zaměstnanosti v družstvech a nárůstem v kategorii zaměstnanců. Ve srovnání s rokem 2001 došlo však ke strukturálnímu nárůstu v kategorii zaměstnavatelů (podnikatelů se zaměstnanci) a mírnému poklesu v kategorii podnikatelů pracujících na vlastní účet (bez zaměstnanců). Tento vývoj dokumentuje pokračování procesu transformace zemědělských družstev na obchodní společnosti a rozvoj podnikání fyzických i právnických osob zaměstnávajících pracovní sílu.

Nízká cena práce v zemědělství a specifické charakteristiky zemědělské pracovní síly, tj. nižší úroveň vzdělání, nepříznivá věková struktura, vázanost na vlastní bydlení, nízká prostorová a profesní mobilita, spolu se specifickými podmínkami zemědělské práce a charakterem vlastnických a uživatelských vztahů k půdě (převažující užívání najaté půdy) nepříznivě ovlivňují sociální postavení zemědělců a jejich šance na uplatnění na trhu práce se snižují.

9.3 Sociální situace na venkově

Venkovský prostor ČR podle metodiky EU⁹¹ k 1. 1. 2002⁹² tvořily na úrovni NUTS 3 - s výjimkou Prahy a Moravskoslezského kraje - všechny vyšší územně správní celky státu. Zahrnoval 92,3 % rozlohy státu, obce v takto vymezeném venkovském regionu tvořily 95,2 % všech obcí a žilo v nich 76,2 % obyvatel ČR.

Venkovský prostor ČR na úrovni NUTS 4 zahrnoval 64 okresů - v tom 9 „výrazně venkovských“ a 55 „venkovských“ okresů. Žilo v něm 66,7 % obyvatel ČR (6,1 % ve „výrazně venkovských“ okresech a 60,6 % ve „venkovských“ okresech) a zahrnoval 90,9 % rozlohy státu („výrazně venkovské“ okresy 15,5 %, „venkovské“ okresy 75,4 %).

Ve venkovském prostoru se nadále projevuje výrazná disparita v úrovni odměňování ve srovnání s městskými oblastmi. Průměrné mzdy ve „výrazně venkovských“ oblastech v roce 2001⁹³ dosahovaly 85,6 % průměrných mezd v národním hospodářství (schodek se proti

⁹¹ Metodika územního vymezení venkovských oblastí OECD, používaná v EU (EUROSTAT), vychází ze dvou hierarchických úrovní územních jednotek: lokální úroveň (venkovská obec - NUTS 5), kde venkovská obec je obec s hustotou obyvatelstva menší než 100 obyvatel/km², a regionální úroveň (venkovské území - NUTS 3, NUTS 4), kde venkovský region je funkční, administrativní region, který se člení podle stupně „venkovskosti“, vyjádřeného podílem obyvatelstva ve venkovských obcích („výrazně venkovský“ region je region, kde více než 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích, „venkovský“ region je region, kde 15 - 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích, a „výrazně městský“ region je region, kde méně než 15 % obyvatel žije ve venkovských obcích).

⁹² Pramen: Malý lexikon obcí České republiky 2002, ČSÚ 2003.

⁹³ Použitá regionální data o mzdách jsou k dispozici pouze za rok 2001.

úrovni předchozího roku prohloubil o více než 1 procentní bod), naproti tomu mzdy ve „výrazně městských“ oblastech překračovaly celostátní průměr o 16,1 % (rozdíl se zvýšil zhruba o 1 procentní bod). V regionální diferenciaci v porovnání s rokem 2000 nedošlo k významným změnám (nejnižších mezd dosahují venkovské okresy Jeseník, Bruntál, Blansko a Pelhřimov).

Jedním z indikátorů sociální situace ve venkovských regionech je míra nezaměstnanosti. Na úrovni NUTS 4 není však prokazatelná závislost mezi „venkovskostí“ regionu a mírou nezaměstnanosti⁹⁴. Pouze 22 ze 64 venkovských okresů vykázalo nadprůměrnou míru nezaměstnanosti (např. Louny 18,6 %, Jeseník 16,9 %, Bruntál 16,7 %, Znojmo 15,5 % a Děčín 15,2 %), naopak mezi deset okresů s výrazně podprůměrnou mírou nezaměstnanosti (méně než 6 %) se řadí devět venkovských okresů.

Na úrovni NUTS 5 (obec) venkovský prostor ČR tvořilo 79,2 % z celkového počtu obcí a představoval 75 % rozlohy státu. Žilo v něm 22,6 % obyvatel ČR.

Technická a občanská infrastruktura ve venkovských obcích zaostává za infrastrukturou ostatních obcí v ČR. Na veřejný vodovod je napojeno 78,7 % venkovských obcí (ostatní obce 93,3 %, průměr ČR 81,7 %). Plyn je zaveden do 43,5 % venkovských obcí (ostatní obce 85,9 %, průměr ČR 52,3 %) a na veřejnou kanalizaci s odpovídající kvalitou čištění odpadních vod je napojeno 21,1 % venkovských obcí (ostatní obce 60,4 %, průměr ČR 29,3 %). Síť školních zařízení je ve venkovském prostoru méně hustá než v nevenkovských obcích (32,8 %, resp. 79,7 %, průměr ČR 42,6 %). V 35,5 % venkovských obcí se nachází pobočka pošty (ostatní obce 73,7 %, průměr ČR 43,5 %) a zdravotnické zařízení je provozováno v 27 % venkovských obcí (ostatní obce 71,7 %, průměr ČR 36,3 %).

Podle tradičního vymezení venkova používaného v ČR (obce do 2 tis. obyvatel) žilo v roce 2002 na venkově 26,1 % obyvatelstva, venkov zahrnoval 73,7 % rozlohy státu a 90 % obcí ČR. Venkovské obce se vyznačují nižším podílem obyvatelstva v produktivním věku na trvale bydlícím obyvatelstvu (63,9 % proti 65,5 % v ČR). Nejnižší podíl obyvatelstva v produktivním věku (60,1 %) byl zaznamenán v nejmenších obcích (do 100 obyvatel) a zvyšoval se v závislosti na velikostní kategorii obce vyjádřené počtem obyvatel.

Při porovnání technické a občanské infrastruktury v obcích do 2 tis. obyvatel a venkovských obcích vymezených podle metodiky EU (NUTS 5) se vyskytují pouze minimální rozdíly.

Prohlubující se problémy na venkovském trhu práce (zejména nedostatek pracovních příležitostí především v menších obcích v důsledku podnikatelského a investorského nezájmu a nízká nabídka pracovních míst v odvětví zemědělství) a disparita příjmů venkovanů vůči městskému obyvatelstvu přispívají ke snižování kupní síly na venkově. Spolu se zhoršující se

⁹⁴ Pramen: Míra nezaměstnanosti v okresech k 31. 12. 2002, MPSV 2003.

demografickou situací na venkově, nevyhovující dopravní obslužností a nízkou úrovní občanské a technické vybavenosti obcí se podílejí na zhoršování kvality života venkovského obyvatelstva a mohou ohrozit stabilitu osídlení venkovského prostoru.

10 Posouzení vlivu agrárního sektoru na životní prostředí

Pro posouzení vlivu agrárního sektoru na životní prostředí slouží od roku 2000 systém 55 indikátorů, jejichž aktuální hodnoty jsou uvedeny v tab. TA10/01. Indikátory jsou podle zaměření rozčleněny do sedmi oblastí. První oblast týkající se způsobů využití půdy v ČR je popsána indikátory 1 - 17. Charakteristikou užívaných vstupů se zabývají indikátory 18 - 23. Chov hospodářských zvířat jako třetí oblast zachycují indikátory 24 - 29. Využívání alternativních zdrojů energie a její spotřebu uvádějí indikátory 30 - 39. Následující indikátory 40 - 49 určují spotřebu potravin včetně její kvality a zbývající indikátory 50 - 55 jsou věnovány charakteristice vybraných nástrojů agroenvironmentální politiky.

Z údajů tab. TA10/01 vyplývá, že výměra ZPF ani LPF ČR se v roce 2002 ve srovnání s rokem 2001 významně nezměnila. Zemědělská půda představuje 54,2 % a zalesněná půda 33,5 % celkové rozlohy ČR. Rovněž zastoupení jednotlivých kultur na z. p. zůstává téměř na stejné úrovni. Změnou v porovnání s roky 2000 a 2001 je mírné zpomalení nárůstu ploch TTP (v průběhu roku 2002 o 0,25 %, proti 0,50 % v roce 2001 a 1,14 % v roce 2000). Současně se zpomaluje pokles výměry orné půdy, kdy v roce 2002 snížení dosáhlo 6 939 ha, proti 7 207 ha v roce 2001 a 13 575 ha v roce 2000. Nadále v ČR přetrvává vysoký stupeň zornění přesahující hranici 70 %.

Podíl chráněné půdy podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, dosahoval v roce 2002 přibližně 15,9 %, což představuje poměr součtu rozloh všech velkoplošných a maloplošných zvláště chráněných území (VZCHÚ a MZCHÚ) ku celkové rozloze ČR. Údaj je nepatrně nadhodnocený, neboť 53,9 % MZCHÚ se nachází uvnitř VZCHÚ. Méně příznivé oblasti (LFA) zaujímaly podíl na z. p. 60,3 %.

V roce 2002 opět vzrostl podíl zemědělské půdy obhospodařované alternativním způsobem na 5,68 %. Většina této půdy je obhospodařována ekologickým způsobem, jde o více než 235 tis. ha, tj. 5,5 % z. p. (viz kap. A6). V rámci integrovaného zemědělství je obhospodařováno 7 739 ha (0,18 % z. p.), jde o vinice a ovocné sady.

Negativní jevy na půdě (eroze, nedostatek přístupné vláhy, zasolení, podmáčení, kontaminace půdy rizikovými prvky, indikátory 9 - 12) jsou dány především klimaticko - pedologickými podmínkami konkrétního stanoviště. Údaje se každoročně nesledují, výměry takto postižených půd v roce 2002 pravděpodobně zůstávají na stejné úrovni jako v předešlých letech. Největším rizikem degradace půd je eroze (především vodní), kterou je potenciálně ohroženo přibližně 42 % z. p. Rovněž plocha hospodářsky nevyužívané půdy se pravidelně nemonitoruje, předpokládá se, že se její výměra pohybuje kolem 300 tis. ha z. p.

V roce 2002 dosáhla spotřeba hnojiv (NPK) 92,2 kg č. ž./ha z. p., což je stejná hodnota jako v roce 2001 (tab. A10/01). Naopak spotřeba přípravků na ochranu rostlin vzrostla téměř o 33 % na 1,3 kg účinných látek POR/ha z. p. (v roce 2001 to bylo 0,98 kg účinných látek POR/ha z. p.). Údaje o hnojení statkovými hnojivy - 60,1 kg č. ž./ha z. p. v roce 2002 - jsou odhadovány na základě stavů hospodářských zvířat, způsobů jejich ustájení atd. V oblasti technologií zpracování půdy bylo zaznamenáno rozšiřování cíleného hnojení k rostlině - tzv. hnojení pod patu.

Stavy hospodářských zvířat v roce 2002 zůstaly ve srovnání s rokem 2001 přibližně na stejné úrovni. Vzhledem ke změně metodiky statistiky drůbeže (vypuštění „hobby chovů“) jsou údaje týkající se zatížení z. p. drůbeží za rok 2002 a za předchozí roky nesrovnatelné. Pro přepočítávání stavů zemědělských zvířat na DJ byly použity koeficienty platné v EU.

Ochrana zvířat zahrnuje tři indikátory (26 - 28), které se zabývají veterinárními kontrolami, dozorem proti týrání zvířat a problematikou využívání zvířat k laboratorním pokusům. Výsledky dozorových akcí proti týrání zvířat v chovech, při přepravě a na jatkách jsou srovnatelné s předchozím rokem: 2,6 % nevyhovělo normám (2,9 % v roce 2001) a v 1,3 % případů byl podán podnět ke správnému řízení (v roce 2001 v 0,8 % případů). V oblasti využívání zvířat k pokusům došlo v roce 2002 k 6,7 % nárůstu počtu takto využívaných zvířat, stále však jde o hodnotu nižší v porovnání s počtem 266 tis. ks testovaných zvířat v roce 2000.

Spotřeba energie v zemědělství se pro rok 2002 odhaduje na 29,1 mil. GJ. Vzhledem k užití nové metodiky lze tento údaj srovnávat pouze s údajem za rok 2001, kdy odhad spotřeby energie činil 31 mil. GJ. Odhad spotřeby PHM v zemědělství za rok 2002 zaznamenal pokles o 4,8 % proti předchozímu roku. Oblast obnovitelných zdrojů energie je podrobně rozpracována v kap. A7.

Monitoring mělkých vrtů ukázal, že podíl nevyhovujících vzorků vody v případě analýz na dusičnany a CHSK_{Mn} vzrostl, v případě amonných iontů a ropných látek podíl klesl (tab. A10/02). Z výsledků monitoringu však nelze určit, jak velkou měrou se na znečištění podílí zemědělská výroba. Podíl havarijního znečištění vod pocházejícího ze zemědělství evidovaného na ČIŽP činil 7,3 % (v roce 2001 se jednalo o 9,2 %).

Nový zákon o ochraně ovzduší (v gesci MŽP) zrušil povinnost odvádět poplatky za vypouštění emise amoniaku ze zemědělství. Proto se od roku 2002 nebudou uvádět poplatky za vypouštění amoniaku ze zemědělství do ovzduší, ale množství vypouštěných emisí (viz indikátor č. 50).

Údaje o spotřebě potravin představují pouze odhad za rok 2002 (viz kap. A5.3.2).

Celková produkce biomasa za rok 2002 činila 723 t biohovězího masa (v roce 2001 se jednalo o 1 062,7 t), 20 t bioskopového masa, což představuje stejné množství jako

v předešlém roce, 707 t biovepřového masa (v roce 2001 to bylo 1 150 t) a 4 t masných výrobků (4,5 t v předchozím roce).

Kontroly zdravotní nezávadnosti potravin ukázaly, že kontaminace potravin mikroorganismy (až 5,9 % nevyhovujících vzorků podle SZPI) je častější než kontaminace cizorodými látkami (0,3 % nevyhovujících vzorků).

V roce 2002 byly obdobně jako v předchozích letech uplatňovány podpory hospodaření s pozitivním vlivem na životní prostředí (kap. B5).

TA10/01 - Indikátory pro posouzení vlivu zemědělství na životní prostředí

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
1	Využití půdy: výměra ZPF, LPF (ha/obyv., %).	ZPF: 0,42 ha/obyv., 54,2 % celkové rozlohy ČR, LPF: 0,26 ha/obyv.: 33,5 % celkové rozlohy ČR.
2	Změny ve výměrách kultur na z. p. ve srovnání s rokem 2001 (± ha).	-4 634 ha z. p., -6 939 ha o. p., -131 ha chmelnic, +276 ha vinic, -430 ha ovocných sadů, +200 ha zahrad, +2 390 ha TTP.
3	Výměra orné půdy, (ha, ha/obyv.).	3 068 239 ha, 0,30 ha/obyv.
4	Zornění a zatravnění (%).	Zornění: 71,8 %, zatravnění: 22,7 %.
5	Podíl chráněné půdy na celkové rozloze ČR (%).	15,9 % rozlohy půdního fondu ČR (velkoplošná a maloplošná ZCHÚ).
6	Hospodaření v LFA (% LFA, Kč).	LFA tvoří 60,3 % z. p., na vyrovnávací příspěvky bylo vyplaceno celkem 1,7 mld. Kč.
7	Pozemkové úpravy (Kč).	Celkem bylo na PÚ vynaloženo 497 mil. Kč, z toho na KPÚ 377 mil. Kč a z toho na realizaci společných zařízení ekologického charakteru 24 mil. Kč.
8	Výměra odvodněných a zavlažovaných ploch (ha, %).	1 087 tis. ha odvodněných ploch (25,4 % z. p.), 155 tis. ha zavlažovaných ploch (3,6 % z. p.).
9	Výměra území postiženého půdní erozí (ha, %).	Potenciálně ohroženo vodní erozí: 1 797 tis. ha (42 % z. p.). Potenciálně ohroženo větrnou erozí: 320 tis. ha (7,5 % z. p.).
10	Výměra území postiženého nedostatkem přístupné vláhy (ha, %).	151 tis. ha, 3,5 % z. p.
11	Výměra území postiženého zasolením a podmáčením (ha, %).	Slabě zasoleno: 660 ha (0,015 % z. p.). Podmáčeno: odhaduje se 150 tis. ha (3,5 % z. p.).
12	Území se zvýšeným obsahem rizikových prvků v půdě (%).	Odhaduje se max. 5 % z. p.
13	Výměra rekultivovaných území (ha).	15,5 tis. ha ukončených rekultivací, z toho rekultivace ukončené v roce 2002 činí 586 ha.
14	Výměra hospodářsky nevyužívané zemědělské půdy (ha).	Výměra zemědělsky nevyužívané půdy se statisticky nesleduje, pravděpodobně zůstává na úrovni 300 tis. ha.

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
15	Podíl ploch s alternativním způsobem hospodaření (%).	5,68 % alternativně obhospodařované z. p.: na 5,5 % z. p. se hospodaří ekologickým způsobem, integrovaná výroba zaujímá přibližně 0,18 % z. p.
16	Ekologické zemědělství - výměra, státní podpora (ha, Kč).	235 tis. ha ploch, na podporu ekologického způsobu hospodaření bylo v roce 2002 vynaloženo 210,9 mil. Kč.
17	Počet subjektů poskytujících agroturistiku (ks).	Přibližně 200 subjektů, poslední údaj byl zveřejněn v roce 2000: 179 specializovaných subjektů.
18	Změny technologie zpracování půdy (% , ha).	Odhaduje se, že minimalizační a půdoochranné technologie se používají na 28 - 30 % o. p. Začíná se rozšiřovat cílené hnojení k rostlině - tzv. hnojení pod patu.
19	Hnojení statkovými hnojivy (kg č. ž./ha z. p.).	Odhad: 60,1 kg č. ž./ha z. p. (údaj byl odhadnut na základě stavů hospodářských zvířat, jejich ustájení atd.). Revidovaný údaj za rok 2001: 61,4 kg č. ž./ha z. p.
20	Spotřeba minerálních hnojiv a vápnění celkem (tis. t č. ž.).	N: 308,9 tis. t č. ž., P ₂ O ₅ : 52,1 tis. t č. ž., K ₂ O: 32,9 tis. t č. ž., Ca: 201 tis. t vápenatých hmot.
21	Spotřeba minerálních hnojiv (kg č. ž./ha z. p.).	N: 72,3 kg č. ž./ha z. p., P ₂ O ₅ : 12,2 kg č. ž./ha z. p., K ₂ O: 7,7 kg č. ž./ha z. p.
22	Spotřeba přípravků na ochranu rostlin (kg účinných látek/ha z. p.).	1,3 kg účinných látek POR/ha z. p.
23	Užívání certifikovaných osiv (%).	Odhad: obměna osiva pšenice ozimé 54 %, obilnin (bez kukuřice) v průměru 57 %, kukuřice 82 %, řepka 75 %, brambory 86 %.
24	Hustota chovu skotu, prasat, ovcí a koz, drůbeže (DJ/100 ha z. p.).	Skot 27,9 DJ/100 ha z. p., prasata 16,1 DJ/100 ha z. p., ovce a kozy 0,4 DJ/100 ha z. p., drůbež 0,7 DJ/100 ha z. p.
25	Technologické systémy chovu základních druhů hospodářských zvířat (%).	Odhad: Skot: přibližně 35 % krav se pase, cca 75 % dojníc chováno na volném ustájení, ostatní vazné. Prasata: cca 75 % na roštovém ustájení s částečně pevnou podlahou. Ovce: převažuje ustájení ovcí na podestýlce.
26	Výsledky programu ochrany zvířat.	V roce 2002 kontrolovalo 378 inspektorů okresních a městských veterinárních zpráv ČR při 13,8 tis. dozorových akcích 42,8 mil. zvířat, z toho přibližně 40,3 mil. hospodářských zvířat.

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
27	Výsledky dozorových akcí proti týrání zvířat v chovech, při přepravě a na jatkách (% nevyhovujících kontrol).	V chovech 2,6 % kontrolovaných případů nevyhovělo normám, v 1,3 % případů byl podán podnět ke správnímu řízení. Při vnitrostátní a mezinárodní přepravě zvířat bylo v 0,4 % případů uložena nápravná opatření, v 0,2 % případů byl podán podnět ke správnímu řízení. Přetrvává nárůst zjištěných nedostatků při přepravě skotu na jatka, naopak došlo k poklesu úhynů na jatkách.
28	Využívání zvířat k pokusům (ks).	239 tis. ks zvířat využito k pokusům, nejčastěji používanými pokusnými zvířaty jsou laboratorní myši (38,5 %).
29	Způsoby a výsledky vzdělávání, výchovy a propagace v oboru ochrany zvířat.	Účast zástupců ČR na 43. a 44. zasedání Stálého výboru Rady Evropy pro ochranu hospodářských zvířat. Realizace projektu „Welfare v chovech nosnic“ v rámci mezinárodní spolupráce ČR a Nizozemska. 9. mezinárodní konference „Ochrana zvířat a welfare“. Semináře pro pracovníky úřadů místních samospráv „Soužití lidí a zvířat ve městech“ a seminář „Ochrana památek v souladu se zákonem na ochranu zvířat proti týrání“. Kurz pro inspektory OVS „Ochrana zvířat v období před vstupem do ES“. Proběhly kurzy a zkoušky pro kvalifikaci inspektorů ochrany zvířat apod.
30	Oblast obnovitelných zdrojů energie.	Databáze alternativních zdrojů energie (DAZE - obsahující organizace, jednotlivce a projekty řešící tuto problematiku) je vedena ve Výzkumném ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví Průhonice (www.vuoz.cz/vuoz/daze.nsf).
31	Podpora obnovitelných zdrojů energie (přehled podpůrných programů, Kč).	1.J. Podpora využívání bioetanolu jako alternativního paliva: 91,0 tis. Kč. Založení porostů rychle rostoucích dřevin včetně údržby (podle nařízení vlády č. 500/2001 Sb.): 474,7 tis. Kč. Nařízení vlády č. 86/2001 Sb. - výkup řepky pro výrobce MEŘO z půdy uvedené do klidu, SZIF: 843,2 mil. Kč. Nařízení vlády č. 86/2001 Sb. - podpora řepky olejné na o. p. uvedené do klidu, SZIF: 413,9 mil. Kč. Nařízení vlády č. 86/2001 Sb. - podpora energetických plodin na o. p. uvedené do klidu, SZIF: 1,2 mil. Kč.

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
32	Státní podpora bionafty (Kč).	Předběžné údaje: daňové zvýhodnění pro bionaftu - DPH: 835 mil. Kč; daňové zvýhodnění pro bionaftu - spotřební daň: 637 mil. Kč;
33	Stav příprav výroby a užití bioetanolu jako obnovitelného zdroje energie.	Text je součástí kapitoly A7.2.
34	Bilance výroby a spotřeby směsného paliva (bionafty) (t).	Výroba dotované bionafty: 267,8 mil. l, produkce dotovaného MEŘO: 73,1 tis. t. Prodej bionafty u čerpacích stanic v ČR: 268 mil. t, podíl na celkové spotřebě motorové nafty činil 8,9 %, což představuje podíl 2,7 % MEŘO.
35	Objem spotřebované biomasy (t).	Více než 1 800 tis. t sušiny biomasy (největší podíl představuje spalování dřevního odpadu a využití dříví pro energetické účely).
36	Podíl obnovitelných zdrojů energie na energetické bilanci ČR (%).	Přibližně 2,1 %.
37	Přehled o počtu a výkonu kotelen spalujících biomasu.	Přibližně: 55 tis. malých topenišť do výkonu 50 kW, 730 kotelen nad 50 kW.
38	Spotřeba energie v zemědělství (GJ).	Odhaduje se 29,1 mil. GJ.
39	Odhad spotřeby PHM v zemědělství (mil. l).	Přibližně 539,9 mil. l motorové nafty.
40	Spotřeba potravin podle potravinových skupin (kg/obyv./rok, meziroční index).	Odhad roku 2002: maso celkem 79,1 kg/obyv./rok, index 101,6; mléko a mléčné výrobky 220,6 kg/obyv./rok, index 102,6; obiloviny celkem v hodnotě mouky bez rýže 101,5 kg/obyv./rok, index 98,9.
41	Potraviny na trhu produkované v ČR udržitelným způsobem (produkty ekologického zemědělství aj.).	Biohovězí: 723 t, bioskopové 20 t, biovepřové 707 t, masné výrobky 4 t.
42	Výsledky kontrol zdravotní nezávadnosti potravin (% nevyhovujících vzorků).	SZPI: mikrobiologické rozborů - 5,9 % vzorků nevyhovělo, analýzy provedené na cizorodé látky - 0,3 % vzorků nevyhovělo. SVS ČR: mikrobiologické rozborů - 4,7 % vzorků nevyhovělo, analýzy provedené na cizorodé látky - 0,3 % vzorků nevyhovělo.
43	Výsledky veterinárního dozoru na porážkách hospodářských zvířat (%).	Nuceně poraženo 3,2 %, konfiskováno 1,3 %, podmíněně požitelné maso 2,6 %.
44	Monitoring cizorodých látek v potravinách a surovinách určených k jejich výrobě (%).	SZPI (odběr převážně u výrobců): 0,06 % nadlimitních vzorků. SVS ČR (odběr převážně v tržní síti): 0,08 % nadlimitních vzorků.

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
45	Monitoring cizorodých látek v agrárním ekosystému.	K překročení limitních hodnot organickými chemickými polutanty v půdách docházelo nejčastěji u DDT. K zemědělským půdám s největší zátěží dioxiny patří lokality severočeského regionu. Téměř 40 % produkce kalů kontrolovaných ČOV nevyhovělo z hlediska obsahu rizikových anorganických kontaminantů.
46	Monitoring cizorodých látek ve vodním ekosystému.	Monitoring drobných vodních toků ukázal, že v celkovém hodnocení podle jednotlivých povodí jsou nejlepší výsledky v oblasti povodí Vltavy, nejhorší v povodí Odry. Monitoring sedimentů prokázal zvýšené znečištění organickými látkami.
47	Monitoring cizorodých látek v lesním ekosystému.	Vzorky hub vykazovaly zvýšený obsah kadmia (36,6 %) a rtuti (7 %), výsledky nejsou srovnatelné s údaji za předchozí roky, neboť došlo ke změkčení limitu pro suché volně rostoucí houby u rtuti a zpřísnění limitu u kadmia. U vzorků borůvek nebyla prokázána zvýšená zátěž sledovanými organickými polutanty ani těžkými kovy. Vodu odtékající ze zalesněných povodí lze z hlediska obsahu cizorodých látek hodnotit jako kvalitní.
48	Monitoring znečištění podzemních vod - mělké vrty (% vzorků nevyhovujících státní normě ČSN 75 7111 Pitná voda).	Dusičnany - 20,8%, amonné ionty - 18,7 %, CHSK _{Mn} - 24,0 %, ropné látky - 0 %.
49	Havarijní znečištění vod zem. původu (%).	7,3 % z celkového počtu havárií evidovaných na ČIŽP.
50	Emise amoniaku ze zem. činnosti (kt).	76,2 kt amoniaku (75,8 kt roce 2001).
51	Nové právní předpisy a podpůrné programy, které se přímo dotýkají oblasti ochrany životního prostředí platné v roce 2001.	Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší). Nařízení vlády č. 454/2001 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 86/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytování finanční podpory za uvádění půdy do klidu a finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu. Nařízení vlády č. 500/2001 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 505/2000 Sb., kterým se stanoví

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
		podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kritéria pro jejich posuzování. Nařízení vlády č. 342/2002 Sb., o způsobu a podmínkách poskytování podpor výsadby vinic, obnovy vinic a propagace odbytu vín. Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství. Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 53/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 473/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 274/1998 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv. Zásady MZe, kterými se stanovují podmínky pro poskytování a čerpání finančních podpor formou dotací na udržování a využívání genetických zdrojů pro zemědělství v r. 2002. Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finančních podpor formou dotací na základě podpůrných programů stanovených podle § 2, odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., pro rok 2002. Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na zmírnění škod způsobených povodní v roce 2002 na polních kulturách, na lesních školkách, na rybích obsádkách.
52	Státní podpora vynaložená na uchování genetických zdrojů pro zemědělství (Kč).	8,5 mil. Kč na mikroorganismy a drobné organismy hospodářského významu; 23,7 mil. Kč na genofond rostlin; 14 mil. Kč na hospodářská zvířata, ryby a včely; 8,8 mil. Kč na koordinaci a realizaci podpor programů.
53	Státní podpora vynaložená na zemědělství za účelem ochrany ŽP a ošetřování krajiny (mimo podpory obnovitelných zdrojů energie) (Kč).	2,4 mld. Kč z rezortu MZe (podpůrné programy NV č. 505/2000 Sb., podpůrné programy - obnova vinic, chmelnic a ovocných sadů, chov krav bez tržní produkce mléka, chov ovcí a koní, biologická ochrana rostlin, odbahňování rybníků); 55 mil. Kč na genetické zdroje. 65,3 mil. Kč z rezortu MŽP (programy „Péče o krajinu“ a „Revitalizace říčních systémů“ - prostředky vyplacené do zemědělství, SFŽP ČR - prostředky vyplacené do zemědělského sektoru).
54	Využití prostředků ze Státního fondu životního prostředí (Kč).	19,9 mil. Kč poskytnuto podnikatelským subjektům do zemědělského sektoru.

Číslo	Název indikátoru (jednotka)	Stav indikátoru v roce 2002
55	Národní program přípravy ČR na vstup do EU - úkoly v rámci krátkodobých priorit.	Text je součástí kapitoly B9.

11 Pozice agrárního sektoru doma a ve světě

11.1 Postavení v národním hospodářství

V roce 2002 pokračoval hospodářský růst ČR, který byl nižší proti původním předpokladům, zejména v souvislosti s trvajícím poklesem tempa růstu až stagnací vyspělých ekonomik (EU a USA) a extrémně nepříznivým vývojem počasí (zejména srpnové povodně). Přesto HDP v roce 2002 vykázal růst 2,0 % (proti 3,1% v roce 2001), což výrazně překročilo míru růstu HDP v EU.

Kromě zpomalení růstu ekonomiky došlo i ke zhoršování dalších národohospodářských ukazatelů. Došlo k růstu nezaměstnanosti, jejíž úroveň koncem roku 2002 dosáhla historicky nejvyšší hodnoty 9,8 %.

Počet zaměstnanců v odvětví zemědělství, lesnictví a rybolovu (dále jen zemědělství) klesl v roce 2002 proti předchozímu roku o zhruba 5 tisíc osob (meziroční pokles o 3,3 %). Pokračoval i trend poklesu celkového počtu zaměstnanců v zemědělství proti celkovému počtu zaměstnanců v národním hospodářství (NH). Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti se meziročně snížil na 4,7 % (o 0,1 procentního bodu), zatímco specifická míra agrární nezaměstnanosti poklesla výrazněji ze 7,0 % v roce 2001 na 5,4 % v roce 2002.

Trend rychlejšího růstu mezd v zemědělství proti NH celkem z let 2000 a 2001 v roce 2002 nepokračoval. Mzdy v NH celkem vzrostly o 7,3 %, zatímco v zemědělství jen o 3,2 %, což vedlo ke zvýšení rozdílu průměrné měsíční mzdy v zemědělství proti národnímu hospodářství ze 3 494 Kč na 4 201 Kč v roce 2002. Průměrná mzda v zemědělství tak nedosahovala ani tří čtvrtin průměrné mzdy v NH.

Naproti tomu v průmyslu vzrostly mzdy o 5,5 %, ve stavebnictví dokonce o 7,1 % a jejich výše se těsně přibližovala celostátnímu průměru.

Pozitivní trend byl naopak zaznamenán v oblasti zvyšování absolutního i relativního podílu tvorby hrubého fixního kapitálu v zemědělství. Na rozdíl od NH, kde klesl objem tvorby hrubého fixního kapitálu o 0,7 %, stoupl tento ukazatel v zemědělství o 3,9 % a výše jeho podílu vzrostla ze 2,8 % v roce 2001 na 3,0 % v roce 2002.

V roce 2002 se téměř nezměnil relativní podíl agrárního obratu zahraničního obchodu na celkovém obratu zahraničního obchodu, snížil se však podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu (o 0,3 procentního bodu) a naopak zvýšil podíl agrárního dovozu na celkovém dovozu (o 0,2 procentního bodu). Deficit agrárního zahraničního obchodu se tím zvýšil o 20,2 %. To

dále vedlo i ke zvýšení podílu agrárního pasivního salda na celkovém obchodním deficitu ze 17 % v roce 2001 na více než 32 % v roce 2002.

TA11.1/01 - Porovnání vybraných ukazatelů zemědělství ČR a EU ve vztahu k národnímu hospodářství za rok 2001

Ukazatel	MJ	ČR	EU
Podíl pracovníků v odvětví (Z+L) ¹⁾ na celkovém počtu pracovníků civilního sektoru	%	4,2	4,2
Podíl zemědělské půdy na obyvatele	ha/obyv.	0,418	0,339
Podíl investic do odvětví (Z+L) ¹⁾ na celkových investicích (SRN místo EU)	%	2,75	1,4
Podíl agrárního dovozu na celkovém dovozu	%	5,0	6,0
Podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu	%	3,9	6,1

1) Z+L = zemědělství a lesnictví, v EU včetně rybolovu.

Pramen: ČSÚ; výpočty VÚZE

Zpracoval: M. Fischer (VÚZE)

11.2 Mezinárodní srovnání

Ve Zprávě o stavu zemědělství za rok 2001 byla uvedena řada charakteristik vážících se k agrárnímu sektoru a porovnána s hodnotami za vybrané kandidátské země a EU 15.

Očekávané rozšíření EU 15 na EU 25 po vstupu deseti kandidátských zemí (CC 10) do EU v roce 2004 změní řadu důležitých charakteristik EU. Porovnání těchto charakteristik z hlediska dosažené úrovně v roce 2002 ukazuje budoucí sílu EU po rozšíření.

Počet obyvatel EU 25 vzroste zhruba o 20 % proti EU 15, přičemž podíl celkového počtu obyvatel ČR v EU 25 tak klesne na 2,3 %. Rozloha EU 15 se zvýší o 23 %, zatímco podíl ČR na celkové rozloze EU 25 se sníží na 2 %. Významně vzroste plocha zemědělské půdy EU (o 30 %), přičemž podíl zemědělské půdy ČR zaujme 2,6 % této plochy v EU 25.

Celkovou rozlohou bude ČR zaujímat 49,6 % průměru zemí EU 25 (proti 37 % průměru EU 15), počtem obyvatel 56,3 % průměru EU 25 (proti 40 % průměru EU 15), plochou zemědělské půdy 64,2 % průměru EU 25 (proti 47,3 % průměru EU 15).

HDP ČR dosáhne zhruba 20 % průměru EU 25 (proti současnému 10% průměru EU 15). Hodnota HDP na obyvatele v ČR se vzhledem k průměru EU 25 bude blížit jedné třetině (zatímco vzhledem k průměru EU 15 se pohybovala asi na jedné čtvrtině). Ve vyjádření HDP na obyvatele pomocí parity kupní síly občan ČR dosahuje asi dvě třetiny kupní síly občana EU 15, což (vzhledem k silné pozici ČR v rámci CC 10) kupní sílu občana ČR v rámci EU 25 dále zlepší.

Míra inflace, která obecně stimuluje ekonomickou stabilitu, byla v ČR v roce 2002 na srovnatelné úrovni EU 15, zatímco hodnoty tohoto ukazatele v ostatních zemích CC 10 byly výrazně vyšší. Míra nezaměstnanosti zemí CC 10 (s výjimkou Maďarska) převyšovala míru nezaměstnanosti ČR (9,8 %).

Z ukazatelů zdrojů zemědělství se rozšířením EU mění zvláště podíl zemědělské půdy na obyvatele, jako výraz její relativní vzácnosti. Zatímco v EU 15 dosahoval tento ukazatel 0,34 ha/obyv., v EU 25 se poněkud zlepšil na 0,37 ha/obyv. v důsledku příznivější situace v CC 10 (0,52 ha/obyv.). ČR dosahuje u tohoto ukazatele hodnotu 0,42 ha/obyv.

Podle ukazatele podílu počtu zaměstnanců v zemědělství, lesnictví a rybářství (Z+L+R) na celkovém počtu zaměstnanců v národním hospodářství v roce 2001 se pohybovala ČR jen málo nad hodnotou EU 15 (4,8 % proti 4,2 %). Avšak vzhledem k tomu, že počet pracovníků Z+L+R v CC 10 představuje 17,8 %, vzroste v EU 25 počet těchto pracovníků na zhruba 12 milionů z původních méně než 7 milionů a následně vzroste i průměr EU 25 na 6,3 %.

Ke kvantifikaci ekonomického rozměru zemědělství v národním hospodářství slouží ukazatel podílu přidané hodnoty v zemědělství na přidané hodnotě v celém národním hospodářství, který dosáhl v ČR v roce 2001 hodnoty 1,9 srovnatelné s EU 15 hodnoty (1,7 %). V CC 10 se pohybuje v rozmezí 2,0 - 12 %.

Neuspokojivá úroveň HDP v ČR i v dalších zemích CC 10 spoluurčuje i malý objem hrubé přidané hodnoty v zemědělství. V objemu hrubé přidané hodnoty tak vytvářejí státy CC 10 pouze 6,7 % hodnoty EU 15. V hrubé přidané hodnotě na pracovníka zemědělství pak vytvářejí státy CC 10 pouze 8,33 % hodnoty EU 15. Posledně uvedený ukazatel má v ČR hodnotu na úrovni zhruba jedné třetiny EU 15.

Ukazatelem charakterizujícím ekonomickou výkonnost zemědělství je i poměr hrubé přidané hodnoty (HPH) v zemědělství na zaměstnance k HPH na zaměstnance v národním hospodářství. Zatímco v EU 15 tento poměr převyšuje 90 %, v ČR a Polsku se pohybuje kolem 50 % a ve Slovinsku nad 70 %.

O úrovni souhrnného využití vstupů do zemědělství vypovídá podíl hrubé přidané hodnoty v zemědělství na celkové produkci odvětví. V ČR činil tento podíl v roce 2002 jen 32,9 %, zatímco v EU 15 dosahoval 52,6 %. V ostatních zemích CC 10 dosáhlo Maďarsko 38,8 %, Slovinsko 46,1 %, Polsko 31,9 %, Litva 53,3 %, Lotyšsko 37,0 % a Estonsko 36,8 %.

V ČR působil agrární sektor v posledních letech výrazně protiinflačně, neboť spotřebitelské ceny potravin se vyvíjely nižším tempem než celková inflace. Podobný trend byl zaznamenán i v EU 15.

12 Výzkum, vzdělávání a poradenství v agrárním sektoru

12.1 Výzkum

12.1.1 Situace ve výzkumu

V roce 2002 se výzkumnou činností rezortu MZe zabývalo celkem 8 příspěvkových organizací, z toho 5 výzkumných ústavů (Výzkumný ústav rostlinné výroby, Výzkumný ústav živočišné výroby, Výzkumný ústav veterinárního lékařství, Výzkumný ústav potravinářský

a Výzkumný ústav zemědělské techniky) a 3 specializované příspěvkové organizace (Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti a Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky), které kromě výzkumných aktivit plní úlohu servisních organizací. Servisní činnost zabezpečoval i Ústav zemědělských a potravinářských informací. Specifickou úlohu v organizování zemědělského výzkumu zaujímá nadále Česká akademie zemědělských věd jako vědecky fundovaný poradní orgán MZe. Na zemědělském výzkumu a vývoji (dále jen VaV) se podílí kromě ministerstvem zřízených příspěvkových organizací také 15 rezortních soukromých výzkumných ústavů, výzkumná pracoviště univerzit a vysokých škol, řada dalších výzkumných ústavů, organizací a institucí a soukromých podnikatelských subjektů.

V rámci probíhající reformy rezortní vědecko-výzkumné základny přešla k 1. 7. 2002 pod přímé řízení MZe „Národní agentura pro zemědělský výzkum“, která vyhlašuje rezortní veřejné soutěže na řešení projektů výzkumu a vývoje, zabezpečuje hodnocení návrhů výzkumných projektů, evidenci a hodnocení průběhu a výsledků řešených projektů a archivaci ukončených projektů a jejich výsledků.

V přímo řízených příspěvkových organizacích pracovalo v roce 2002 celkem 1 522 přepočtených pracovníků. Pro 5 výzkumných ústavů byl stanoven limit počtu pracovníků na 1 028 osob, přičemž přepočtený počet pracovníků v roce 2002 činil 978 osob, tzn. že se proti roku 2001 zvýšil o 7 osob. Limit počtu pracovníků v ústavech plnících funkci servisní organizace činil v roce 2002 celkem 595 osob a přepočtený stav pracovníků činil 544 osob. Došlo tedy meziročně v této skupině ke snížení celkového přepočteného počtu zaměstnanců o 4 osoby.

V průběhu roku 2002 byl v oblasti výzkumu a vývoje kladen důraz na zvyšování efektivnosti výzkumných prací. U všech ukončených projektů byla uzavřena smlouva o využití výsledků, jejímž účelem je zajištění komplexnějšího a urychleného přenosu nových poznatků do provozní praxe.

V rámci rezortních Výzkumných programů 2000 - 2004 bylo v roce 2002 řešeno celkem 171 projektů výzkumu a vývoje, z nichž 20 projektů bylo ukončeno a řešení 151 projektu přechází do roku 2003. V roce 2002 byl vyhlášen nový rezortní „Program výzkumu MZe 2003 - 2007“, který je strukturován nadoborově s cílem podpořit komplexnost řešených projektů a přibližovat je svým pojetím projektům, řešeným v členských zemích EU. V rámci tohoto nového výzkumného programu byla vyhlášena veřejná soutěž na projekty výzkumu a vývoje, jejichž řešení bude zahájeno v roce 2003. Z celkem 305 přihlášených návrhů projektů bylo schváleno celkem 77 projektů z oblasti rostlinné a živočišné výroby, veterinárního lékařství, potravinářství, lesnictví, vodního a půdního hospodářství, zemědělské techniky a ekonomiky. O veřejnou podporu v rámci rezortního výzkumného programu se ucházelo celkem 145 subjektů - výzkumných ústavů, organizací a pracovišť a dalších právnických a fyzických osob.

MZe v roce 2002 podpořilo u 8 rezortních příspěvkových organizací řešení celkem 15 výzkumných záměrů, které budou ukončeny v roce 2003.

V oblasti mezinárodní spolupráce pokračovalo řešení projektů v rámci mezinárodních programů výzkumu a vývoje, zejména 5. Rámcového programu EU. Zároveň byla zahájena příprava na 6. Rámcový program EU.

V souladu s „Úmluvou o biologické rozmanitosti“ („Convention on Biological Diversity“) přijatou 5. 6. 1992 v Rio de Janeiro, podepsanou ČR dne 4. 3. 1994 a včleněnou v plném znění do legislativy ČR jako sdělení MZV č. 134/1999 Sb. a v souladu s dalšími mezinárodními dohodami pokračoval v roce 2002 trvalý program uchování genetických zdrojů pro zemědělství spočívající na třech národních programech: „Národní program konzervace a využití genetických zdrojů hospodářských a užitkových zvířat“, „Národní program konzervace a využití genofondu rostlin“, „Národní program konzervace a využití genofondu mikroorganismů a drobných organismů hospodářského významu“.

Jednotlivé národní programy odborně řízené Radami genetických zdrojů jsou zapojeny do mezinárodních programů světové ochrany genetických zdrojů v rámci mezinárodních organizací FAO, IPGRI, EAAP atd. Do národních programů a systému ochrany genetických zdrojů jsou zapojeny příspěvkové výzkumné ústavy MZe, MŽP, privátní výzkumné ústavy, univerzity, svazy chovatelů i soukromí chovatelé.

12.1.2 Výdaje na výzkum

V roce 2002 vynaložil rezort MZe na VaV 515 000 tis. Kč. Z celkového objemu těchto prostředků bylo 248 267 tis. Kč rozděleno účelově na řešení projektů výzkumu a vývoje na základě výsledků veřejných soutěží. Z celkové částky bylo v rámci řešených projektů do jiných rezortů převedeno celkem 10 591 tis. Kč. Naopak z jiných rezortů a Grantové agentury ČR bylo rezortními příspěvkovými organizacemi na řešení projektů VaV získáno navíc celkem 22 356 tis. Kč, tj. po transferech s jinými kapitolami byl rozpočet účelových prostředků upraven na 260 032 tis. Kč a celkových prostředků na 526 765 tis. Kč. Na řešení výzkumných záměrů rezortních příspěvkových organizací bylo vynaloženo 266 733 tis. Kč institucionálních prostředků.

Konzervativní ochranu jednotlivých položek Národního programu konzervace včetně údržby informačního systému a provozu genobank podpořilo v roce 2002 MZe celkovou částkou 55 mil. Kč.

12.1.3 Výsledky výzkumu

Při výběru projektů výzkumu a vývoje je pozornost stále více zaměřena na ty projekty, které jsou v souladu s vyhlášenými výzkumnými programy a od kterých se očekávají patřičné přínosy. Pro efektivnější realizaci výsledků výzkumu řešitelé projektů zpracovávají plán na uplatnění výsledků s uvedením uživatele výsledků výzkumu a způsobu, jakým budou tyto

výsledky využity. Tento plán na uplatnění výsledků je součástí smlouvy o uplatnění výsledků, která je v souladu se zákonem č. 130/2002 Sb. uzavírána před ukončením projektu. Přenos nových poznatků ke konečnému uživateli je podporován též prostřednictvím poradenské a vzdělávací sítě řízené přímo MZe.

Informace o výsledcích státem podporovaných výzkumných projektů jsou předávány do „Rejstříku informací o výsledcích“ (RIV), který je veřejně dostupný na www.vyzkum.cz. Výsledky řešení jsou rovněž dostupné v knihovně ÚZPI a jsou též zveřejňovány v rámci běžných publikačních aktivit. Rovněž tak jsou přímo předávány mezi jednotlivými ústavy, podnikatelskými subjekty a univerzitami.

12.2 Vzdělávání

12.2.1 Situace ve vzdělávání

Zřizovatelské kompetence k rezortním učňovským zařízením, a z toho vyplývající závazky, skončily Ministerstvu zemědělství k 30. 9. 2001. Ministerstvo se proto v roce 2002 plně orientovalo na zajištění rezortního odborného vzdělávání dospělých pracovníků. Ke dni 31. 1. 2002 byla schválena Směrnice č.j. 4945/2002-1000, o dalším odborném vzdělávání v rezortu Ministerstva zemědělství. Směrnice položila legislativní základ systému rezortního vzdělávání, umožnila k němu rovný přístup všech zainteresovaných subjektů, definovala požadavky na rezortní kvalifikace a stanovila způsob a podmínky realizace vzdělávání.

12.2.2 Rezortní odborné vzdělávání

Za účelem realizace odborného vzdělávání a osvěty zemědělské veřejnosti byla v návaznosti na Směrnici MZe zřízena trvalá vzdělávací základna. Tvoří ji 5 vysokých škol a 46 středních škol a vyšších odborných škol. Proporcionálně jsou v nich zastoupena vzdělávací zařízení se zemědělskými, potravinářskými, lesnickými a vodohospodářskými obory. Prostřednictvím podpůrného programu MZe v roce 2002 podporovalo vytváření podmínek pro praktické vyučování žáků učňovských zařízení v zemědělských, potravinářských a lesních podnicích. Podpora ve výši 7,66 mil. Kč byla poskytnuta 74 podnikům.

V závěru roku byl na 32 vybraných středních školách se zemědělským zaměřením zahájen 300hodinový rekvalifikační kurz k získání osvědčení pro výkon obecných zemědělských činností. Je určen především pro zemědělské podnikatele a pracovníky v zemědělství, kteří nezískali odbornou kvalifikaci studiem v některém z vybraných zemědělských oborů. V rámci technické pomoci poskytlo MZe těmto školám softwarové vybavení s aktuálními zemědělskými programy vhodnými pro využití ve vzdělávacím procesu.

12.3 Poradenství

12.3.1 Situace v poradenství

V roce 2002 byly v rámci přijaté Koncepce zemědělského poradenství MZe dále rozvíjeny a postupně stabilizovány programy státem plně hrazeného poradenství ve veřejném zájmu zaměřené k podpoře zemědělských podniků v souvislosti s přípravou na vstup ČR do EU. Současně MZe finančně podporovalo program technologického poradenství poskytovaného soukromými poradci v návaznosti na existující poptávku při finanční spoluúčasti zemědělských podniků.

12.3.2 Poradenské programy

V rámci cílů stanovených MZe pro poradenství ve veřejném zájmu byla zemědělcům v roce 2002 poskytována podpora v otázkách standardů EU v produkčních systémech v zemědělské výrobě a v otázkách harmonizace norem a předpisů ČR s příslušnou legislativou EU. Poradenství bylo rovněž zaměřeno na otázky řešící získání finančních podpor z národních zdrojů a fondů EU, dále na zlepšení znalostí o optimalizaci výrobní struktury podniku, na ekologické a sociální souvislosti produkčního zemědělství, otázky mimoprodukčních funkcí zemědělství, potravinové bezpečnosti apod.

Současně zajišťovali státní poradci pro potřeby předvstupních jednání rezortu monitorování a vyhodnocování údajů o hospodaření zemědělských podniků, o vybavenosti farem pro chov dojníc a chov prasat z hlediska kritérií platných v EU, o znečišťování povrchových a podzemních vod a o potřebách zemědělské praxe ve vztahu k agrárnímu výzkumu, vzdělávání a poradenství.

Úkoly byly zajišťovány prostřednictvím sítě 18 regionálních poradenských pracovišť VÚRV, VÚŽV a VÚZT. Metodickou a specializovanou odbornou podporu poradců, včetně speciálně zaměřených hromadných poradenských akcí pro zemědělce a informační podpory poradenského systému, zajišťovala v rámci schválených projektů konzultační střediska výše zmíněných výzkumných ústavů a konzultační střediska na ČZU v Praze, MZLU v Brně a na Zemědělské fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V systému bylo v roce 2002 zapojeno celkem 35 pracovníků.

Koordinaci činnosti konzultačních středisek, včetně zvyšování metodické a odborné úrovně poradců a přípravy jejich akreditace, zajišťovalo Koordinační centrum pro poradenství ÚZPI v Praze.

Strategické řízení systému včetně analytické, koncepční a hodnotící činnosti bylo na základě projektů rozpracovaných pro jednotlivé segmenty systému konzultačními středisky zajišťováno odborem výzkumu, vzdělávání a zakladatelské činnosti MZe. V zájmu odpovídajícího zaměření poradenské sítě a efektivního vynakládání státních prostředků se na přípravě a hodnocení přijímaných opatření prostřednictvím Rady pro poradenství a vzdělávání

poradců pravidelně podíleli jak uživatelé této služby (zástupci AK ČR, ASZ ČR, ZS ČR, komoditních a výrobních svazů a sdružení), tak zástupci profesních organizací činných v poradenství a představitelé výzkumu a zemědělských univerzit. Pravidelně probíhaly kontroly a hodnocení v rámci vnitřního systému a standardní finanční kontroly MZe u projektů financovaných ministerstvem. K nezávislému posouzení jednotlivých segmentů systému byly využity nástroje auditu.

V rámci podpůrných programů MZe byla v roce 2002 realizována finanční podpora na program „Poradenské kroužky“. Program podpořil sdružování zemědělců, kteří uskutečňují společný záměr za pomoci najatých poradců, podílejí se na financování poradenských služeb a kteří ve vlastní odpovědnosti rozhodují o použití vložených veřejných prostředků. Současně byl takto koncipovaný program vhodnou formou přípravy zemědělců na čerpání podpor ze společných strukturálních fondů EU. Poradenské služby, které v tomto programu poskytlo 178 poradců vedených v „Registru poradců MZe“, byly v roce 2002 využity na pomoc při řízení a rozhodování zemědělských podnikatelů v oblasti modernizace technologického vybavení, optimalizace výrobních struktur zemědělských podniků a zlepšování postavení zemědělců na trhu. Ve 36 poradenských kroužcích se do programu zapojilo 1 130 zemědělských podniků.

Programy vzdělávání poradců byly v roce 2002 zaměřeny na průběžné školení státních poradců a v rámci podpůrného programu 9.B.b. na proškolení poradců činných v podpůrném programu „Poradenské kroužky“ s cílem zajištění standardní úrovně jejich práce a následné akreditace. Odborné semináře, jejichž organizaci ve spolupráci s konzultačními středisky na VÚRV, VÚŽV, VÚZT a na zemědělských univerzitách zajišťoval ÚZPI, byly v souladu s prioritami MZe zaměřeny na poznání a harmonizaci legislativy ČR a EU, na technologické postupy v produkčním zemědělství směřující k dosažení standardů EU z hlediska ochrany životního prostředí a welfare zvířat, rozvoje ekologického zemědělství včetně tvorby a hodnocení agroenvironmentálních programů a podmínek a předpokladů k zajištění odpovídající jakosti zemědělských a potravinářských produktů v tržním prostředí EU. V desetidenním kurzu pro státní poradce a v deseti jednodenních či dvoudenních kurzech pro poradce zapojené do programu „Poradenské kroužky“ bylo proškoleno celkem 182 poradců. Nabídka kurzů byla průběžně zveřejňována na webových stránkách ÚZPI.

Současně se stabilizací poradenské sítě MZe byl v roce 2002 v rámci ÚZPI dále rozvíjen program informační podpory poradenství. Vícesegmentový redakční systém ÚZPI soustřeďuje informace z dostupných informačních zdrojů, zpracovává je do podoby přijatelné pro poradce a další uživatele a zpřístupňuje je na stránkách www.agronavigator.cz. Současně ve spolupráci s MZe, výzkumnými ústavy a zemědělskými univerzitami umožňuje systém prostřednictvím informačního pultu průběžně reagovat na aktuální požadavky uživatelů. V roce 2002 tak bylo vyřízeno celkem 3 500 dotazů (tj. více než 14 denně). S cílem zvýšit objem využitelných dat a zachovat maximální možnost jejich sdílení byly v průběhu roku

2002 vytvořeny nové klony aplikace www.agronavigator.cz. Informace o poradenství a poradenské síti MZe byly soustředěny na www.agroporadenstvi.cz.

12.3.3 Výdaje na poradenství

Na realizaci poradenských aktivit ve veřejném zájmu bylo MZe v roce 2002 uvolněno 19,3 mil. Kč. Navíc na podporu poradenství realizovaného soukromými poradci v celkovém objemu 42,9 mil. Kč poskytlo MZe prostřednictvím programu Poradenské kroužky dotaci 19,6 mil. Kč. Objem veřejných prostředků poskytnutých na poradenství za rok 2002 zůstal na úrovni předchozího roku a činil cca 10 % objemu prostředků vynaložených ve stejném roce na vědu a výzkum. Rozsahem těchto prostředků byl limitován jak počet pracovníků poradenské sítě MZe, tak celkový objem realizovaných poradenských aktivit.

12.3.4 Předpoklady dalšího rozvoje

S ohledem na rozsah aktuálně požadovaných úkolů v období přípravy rezortu na vstup do EU a potřebu celoplošného pokrytí ČR poradenskou sítí spolu s výrazným nárůstem zájmu zemědělců o tyto formy služeb je současný objem kapacit využitelných pro poradenství ve veřejném zájmu v porovnání se zeměmi EU i s některými nově vstupujícími zeměmi nedostačující (odhady expertů udávají minimální potřebu 180 poradců na celou ČR, přičemž např. ministerstvo zemědělství spolkové země Bavorsko využívalo v roce 2002 pro podobné úkoly více než 2 000 státem placených stálých poradců). Zajištění úkolů poradenství ve veřejném zájmu bude proto v průběhu roku 2003 vyžadovat od MZe jak maximální úsilí při využití stávajících kapacit a vynaložených veřejných prostředků, tak další rozvoj státní poradenské sítě a účinnou spolupráci s dalšími poradci, včetně využití proškolených pracovníků Zemědělských agentur MZe a vzdělávací základny.

13 Výsledky kontrolní činnosti MZe

Nová legislativa v roce 2002 přinesla nové nároky i na pracovníky, kteří se zabývají kontrolou. V průběhu roku byl postupně na MZe a jeho organizačních složkách upravován stávající vnitřní kontrolní systém zahrnující subsystemy veřejnosprávní kontroly, řídicí kontroly a interního auditu podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů.

Vnitřní kontrola jako kontrola řídicích systémů se v rezortu MZe aplikuje při sledování účetních operací, potvrzování dokladů a týká se rovněž uvolňování prostředků z funkčních úkolů. Veřejnosprávní kontrola se zabývá kontrolou uvolňovaných prostředků ve prospěch konečných žadatelů. Třetí okruh činnosti vymezil zákon internímu auditu za účelem odhalování rizik a ověřování funkčnosti řídicích struktur organizací. Celý systém klade důraz na kvalitu kontrolního systému a je výsledkem legislativních a předávacích procedur mezi MF, NKÚ a EU.

O tom, že systém je náročný a klade důraz na kvalitu kontrol, ale i kvalitu kontrolních pracovníků, svědčí např. i výsledky veřejnosprávních kontrol, vykonaných podle citovaného zákona o finanční kontrole odbornými útvary MZe u příjemců veřejné finanční podpory.

TA13/01 - Výsledky veřejnosprávní kontroly u příjemců veřejných finančních podpor

Ukazatel	MJ	2002
Uskutečněné akce veřejnosprávní kontroly na místě celkem ¹⁾	počet	28 779
Objem kontrolovaných veřejných prostředků celkem ²⁾	mil. Kč	4 656,3
Objem zjištěných nedostatků ³⁾	mil. Kč	63,3
Vypočtené odvody na základě zjištěných nedostatků ⁴⁾	mil. Kč	11,8
Počet případů předaných k dalšímu řízení příslušným orgánům MF a FÚ podle zvláštních předpisů	počet	40
Počet případů, kdy bylo kontrolním orgánem uloženo opatření k nápravě	počet	65
Počet závažných zjištění ve smyslu § 22, odst. 6, zákona o finanční kontrole ⁵⁾	počet	4
Objem závažných zjištění ve smyslu § 22, odst. 6, zákona o finanční kontrole	mil. Kč	0,5

1) Tzn. kontrola provedená na základě písemného pověření kontrolního orgánu podle ustanovení § 14 zákona č. 320/2001 Sb. a ukončena pořízení samostatného protokolu o výsledku veřejnosprávní kontroly.

2) Tj. celkový objem výdajů, nebo celková účetní hodnota majetku a závazků, které byly v souladu s předmětem prováděné kontroly skutečně zkontrolovány.

3) Tj. celkové finanční vyčíslení nedostatků, uvedených v protokolech, které se negativně promítly do finančního hospodaření kontrolovaných osob.

4) Jde o odvody za porušení rozpočtové kázně ve smyslu zákona č. 218/2000 Sb. a zákona č. 250/2000 Sb.

5) Rozumí se závažné zjištění z vykonané finanční kontroly, o kterém je informován kontrolní orgán MF nejpozději do 1 měsíce od ukončení finanční kontroly.

Pramen: Zpráva předávaná MF na základě vyhlášky č. 64/2002 Sb.

Zpracoval: V. Ďuriš (MZe)

Při poskytování finančních podpor formou dotací zaevidoval vnitřní kontrolní systém u příjemců podpor zejména nedodržení stanovených kritérií (nařízení vlády č. 505/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 500/2001 Sb., a Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finančních podpor formou dotací na základě podpůrných programů stanovených podle § 2 odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství pro daný rok).

Nejčastějšími případy chyb byly nedostatečná nebo chybná evidence zvířat a nedodržování zásad dotační politiky MZe při údržbě krajiny.

Při hodnocení vnitřního kontrolního systému v rezortu MZe, jeho přiměřenosti a účinnosti, je nutno vzít v úvahu, že tento nový systém v oblasti finanční kontroly byl uplatňován v omezeném časovém období zhruba 6 měsíců. Nelze proto posuzovat kontrolní systém ve všech souvislostech, protože se v průběhu roku 2002 teprve konstitoval v celé předpokládané šíři a k plně funkčnímu modelu dospěje až v roce 2003.

14 Nevládní stavovské organizace v agrárním sektoru

14.1 Agrární komora ČR

Agrární komora ČR (AK ČR, Komora) sdružuje podle zákona č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, podnikatele všech forem vlastnictví v zemědělství, lesnictví a potravinářství na principu dobrovolného členství. Členskou základnu tvoří 59 okresních agrárních komor, 13 regionálních agrárních komor a 25 členských svazů, což představuje 106 638 zaměstnanců a 465 384 vlastníků.

V roce 2002 se AK ČR zaměřovala především na přípravu členstva ke vstupu do EU, na podporu vyjednání co nejpríznivějších podmínek pro vstup českého zemědělství do Společné zemědělské politiky (SZP) EU, na pomoc při povodních, prosazování operativních opatření

k řešení nepříznivých situací na agrárních, resp. potravinářských trzích a na prosazování nezbytných opatření k řešení finanční krize odvětví. K prosazení požadavků při jednání s EU a opatření k částečné kompenzaci propadu příjmů byla zorganizována petiční akce, kterou podepsalo více než 103 tisíc osob, dále proběhla demonstrace v Praze a protestní akce na hraničních přechodech.

Rozsáhlou pomoc postiženým povodněmi zprostředkovávalo krizové centrum Komory.

Na podporu vyjednávačů bylo zpracováno právní posouzení návrhů EU na začlenění českého zemědělství do SZP prostřednictvím renomované bruselské advokátní kanceláře a byla vypracována řada analytických a argumentačních materiálů. K návrhům Evropské komise byl uspořádán 1. kongres nevládních agrárních organizací kandidátských zemí v Brně, zástupci Komory se dále zúčastnili řady mezinárodních konferencí a seminářů.

Pokračovala rozsáhlá zahraniční činnost Komory včetně pravidelných schůzek představitelů agrárních komor zemí V-4.

Prezident AK ČR pracoval v představenstvu European Confederation of Agriculture (CEA), kde je Komora řádným členem, a v Committee of Agricultural Organisations in the European Union (COPA), kde se Komora stala přidruženým členem. Zástupci komory se zúčastňovali jednání odborných pracovních skupin COPA a CEA.

V rámci běžné operativní činnosti byla prosazena opatření ve prospěch intervenčních nákupů pšenice, k zajištění skladů, dále ve prospěch subvencovaných vývozů vepřového masa, selat, skotu a celá řada dalších opatření.

K přípravě členstva na vstup do EU proběhlo mnoho seminářů k seznamování se SZP EU na národní i mezinárodní úrovni.

Byla zpracována koncepce tzv. „Center odborného vzdělávání“ (COV) a návrh na zachování sítě vzdělávacích zařízení. Dále se rozvíjelo využívání internetového informačního systému a poradenské sítě a upevňovalo postavení nově vytvořených regionálních agrárních komor na úrovni jednotlivých krajů. Zdokonalil se systém podávání informací od stálého zástupce AK ČR v Bruselu.

Adresa a spojení na AK ČR: úřad - Štěpánská 63, 110 00 Praha 1, tel.: 224 215 946, fax.: 224 215 944, e-mail: sekakcr@volny.cz, pracoviště - Blanická 3, 772 00 Olomouc, tel.: 585 228 530, fax.: 585 222 517, e-mail: akcrol@volny.cz, Internet: www.agrocr.cz.

14.2 Potravinářská komora ČR

Potravinářská komora ČR (PK ČR) reprezentuje, s odvoláním na zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách, formou sdružení právnických osob, zájmy podnikatelů z oboru výroby potravin a zpracování zemědělské produkce vůči orgánům státní správy a orgánům a organizacím Evropské unie. Podnikatelské subjekty mohou být v PK ČR zastoupeny přímo nebo prostřednictvím profesních svazů. PK ČR je zájmovou, servisní organizací se značným

stupněm kompetentnosti ve všech oblastech dotýkajících se zájmů jejích členů, kterými jsou zejména, ale ne výlučně potravinová legislativa, obchodní a průmyslová politika, životní prostředí a rozšiřování EU.

PK ČR poskytuje komplexní servis pro potravinářský průmysl a profesní svazy, ke kterému patří:

- poradenství pro státní instituce a podpora pro společnosti při implementaci *acquis communautaire*;
- nejnovější informace z Evropské unie;
- pomoc tuzemským výrobcům při řešení praktických problémů jako je značení potravin, bezpečnost potravin, hygiena, kódy správné výrobní a hygienické praxe, IPPC, HACCP, ISO;
- podpora při získávání národních a EU grantů a projektů, aktivní pomoc při přípravě žádostí;
- sektorové analýzy potravinářského průmyslu, definování investičních potřeb pro potravinářský průmysl, benchmarking s trhem EU.

V roce 2002 byly na základě iniciativy PK ČR poprvé realizovány podpůrné programy s označením 13A a B ve prospěch rozvoje potravinářského průmyslu a upraveny existující, ale doposud nevyužívané programy PGRLF. Oba programy jsou zaměřeny na zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu z pohledu plnění veterinárních a hygienických požadavků legislativní povahy a technologických inovací.

PK ČR ustanovila spolu s pracovníky MZe krizový štáb v době loňských povodní a kromě organizace potravinové pomoci postiženým oblastem zajistila ve spolupráci s MZe a Zemědělským výborem Parlamentu pro postižené podniky přímou státní podporu pro obnovení výroby.

V roce 2002 uspořádala PK ČR čtyři semináře pro subjekty zpracovatelského průmyslu směřované k implementaci *acquis* a posilování pozic zpracovatelského průmyslu v předvstupním období. Své požadavky a stanoviska k rozšiřování EU deklarovala i na setkání se zemědělským komisařem F. Fischlerem v Praze a na řadě jednání s představiteli EU v Bruselu, kde jasně vyjádřila podporu vstupu České republiky do EU a přijatelnost vyjednávaných podmínek z pozice zpracovatelského průmyslu. Je aktivním účastníkem různých projektů financovaných ze zdrojů Phare.

PK ČR je přidruženým členem Konfederace potravinářského a nápojového průmyslu EU (CIAA) v Bruselu a má rozsáhlé kontakty s partnerskými potravinářskými federacemi v členských i kandidátských zemích.

Na základě uzavřených rámcových smluv je PK ČR partnerem MZe, MZ a MŽP, je zastoupena v národním monitorovacím výboru pro SAPARD a v jeho regionálních

monitorovacích podvýborech, rovněž spolupracuje s Českou radou pro jakost a Národní diskusní skupinou při MPO.

Adresa a spojení na PK ČR: Potravinářská komora České republiky, Federace výrobců potravin, nápojů a zpracovatelů zemědělské produkce, Areál Klimacentrum, a. s., Počernická 96/272, 108 03 Praha 10, tel/fax: 296 411 187, e-mail: foodnet@foodnet.cz, Internet: www.foodnet.cz.

14.3 Zemědělský svaz ČR

Zemědělský svaz ČR (ZS ČR, Svaz) byl ustaven na mimořádné konferenci Svazu zemědělských družstev a společností dne 6. 12. 2001. ZS ČR je právním nástupcem Svazu zemědělských družstev a společností, je zaměstnavatelským svazem registrovaným podle zákona č. 83/1990 Sb. a podle nově přijatých stanov je otevřen právníkům i fyzickým osobám. Nyní má Svaz 1 018 členů obhospodařujících cca 40 % zemědělské půdy podniků s výměrou nad 3 ha.

S přeměnou na reprezentativní zaměstnavatelský svaz došlo k posílení jeho zaměstnavatelské funkce. Svaz bude nadále obhajovat a podporovat družstevní formy podnikání v zemědělství. ZS ČR se podílí na vypracování nové právní úpravy družstev v rámci Obchodního zákoníku a družstevní legislativy v rámci Mezinárodního družstevního svazu.

Republiková konference (nejvyšší orgán Svazu) se uskutečnila koncem roku 2002. Konference schválila nové programové zaměření Svazu vycházející z předpokladu, že se v roce 2004 stane ČR členem EU. S tím, jak se do popředí zájmů dostává tržní politika, hospodářská soutěž a problematika ekonomického přežití, programové zaměření svazu klade důraz na producentský a podnikatelský směr. Konkrétně se jedná o zlepšování výsledku hospodaření zemědělských podniků, zvyšování jejich konkurenceschopnosti a připravenost obstat na evropském trhu při uplatnění rovných podmínek hospodaření pro všechny formy vlastnictví a velikosti podniků. Zaměření svazu a formy práce se přizpůsobují jak potřebám členské základny, tak standardům evropských centrál nevládních organizací zemědělců jako je CEA a COPA/COGECA.

ZS ČR své cíle prosazuje ve spolupráci s Agrární komorou ČR, jejíž je členským společenstvem. Hlavním úkolem svazu je prosazovat existenční zájmy svých členských organizací, napomáhat v přípravě na vstup do EU, obhajovat národní pozici a přizpůsobit se novým podmínkám kladeným na zemědělské podnikatele v předvstupním období a následně pak jako na členskou zemi EU.

Jedním z pilířů činnosti ZS ČR je rozvoj mezinárodních vztahů. ZS ČR je členem Konfederace evropského zemědělství (CEA) se sídlem v Bruselu, Mezinárodního družstevního svazu (ICA) se sídlem v Ženevě a jeho Zemědělské organizace (ICAO). ZS ČR je asociovaným členem COPA/COGECA se sídlem v Bruselu.

Adresa a spojení na ZS ČR: Hybernská 38, 110 00 Praha 1, tel.: 224 225 730, fax: 224 225 521, e-mail: aacr@zemsvezpraha.cz, Internet: www.zemsvezpraha.cz.

14.4 Asociace soukromého zemědělství ČR

Rok 2002 byl ve znamení předvstupního období a vyjednávání podmínek, které budou určovat podobu českého zemědělství a tedy i našich farem, na mnoho let dopředu. Proto také v této oblasti spočívala a spočívá jedna z nejpodstatnějších částí činnosti Asociace soukromého zemědělství ČR (ASZ ČR).

Spolu s farmáři ze Slovenska, Polska a Maďarska se ASZ ČR stala členem Středoevropské rady rolníků. ASZ ČR se stala první farmářskou organizací z bývalých socialistických zemí, která otevřela svou vlastní kancelář v Bruselu přímo v sídle COPA.

V roce 2002 Valná hromada ASZ ČR přijala usnesení k střednědobé činnosti, které se opírá o rozhodující aktivity:

- vstup do EU: jde o obhajobu uspokojivé úrovně produkčních kvót a srovnatelných podmínek v oblasti přímých plateb;
 - pozemkové úpravy: podpora urychlení procesu pozemkových úprav navýšením prostředků ze státního rozpočtu s cílem usnadnit proces vydání pozemků vlastníkům;
 - privatizace státní půdy: snaha o maximální urychlení prodeje půdy ještě před vstupem do EU, o vytvoření systému hypotečních úvěrů se zlevněnými úroky na nákup půdy (v první fázi otevření programu PGRLF na nákup půdy) a o zkrácení minimální doby nájmu pro přednostní prodej z 5 na 2 roky (novela zákona č. 95/1999 Sb.);
 - daňové zákony: u zemědělského majetku zrušení daně z převodu nemovitostí při převodu z rodičů na děti, je-li nabyvatel soukromě hospodařící rolník;
 - oblast podpůrných programů:
 - program MLÁDÍ: zjednodušit mechanismus vyřizování žádostí, stanovit pevné procentní sazby dotace, navýšit prostředky, zrušit podmínku vzdělání a praxe, vyřešit problém s přístupem k dotaci hospodaří-li rodina jako sdružení, umožnit použití prostředků i na nákup půdy;
 - program AGROTURISTIKA: prosadit program podle návrhu ASZ ČR z roku 2002;
 - program ODCHOD DO DŮCHODU: zavést nový program, resp. kombinovat s programem MLÁDÍ, daňovými zákony, apod.
- (u všech podpůrných programů obnovit podmínku vypořádaných restitučních a transformačních závazků)
- povodňové půjčky z roku 1997: prosazovat bonifikaci a odložení splátek;
 - činnost SZIF: podpořit novelu zákona o SZIF, která by zamezila spekulativním dovozům komodit na intervenční nákupy;

- cukerný pořádek: prosazovat novelu vládního nařízení s maximálním přiblížením systému kvót pěstiteli a s cílem přerozdělit kvóty mezi cukrovary podle jejich denní kapacity;
- transformační procesy: prosazovat dokončení transformačních a restitučních procesů, podporovat ty z transformačních procesů, které zvýhodní subjekty, které řádně podepsaly závazky a naopak postihnou restriktivně neplatiče a podporovat rozpuštění transformačních rezerv;
- posílení programu uvedení půdy do klidu: prosazovat důsledné dodržování programu a zpřesnit pravidla, vyjímání sklizených ploch z programu.

Pokročilo se v řešení námítky ASZ ČR vůči mléčným kvótám. Ústavní soud návrhu na zrušení celého vládního nařízení o kvótách nevyhověl, ale zrušil omezení, které se mělo týkat chovů s vazným ustájením.

Intenzivní a úspěšný byl rok 2002 při realizaci programů, které umožňují členům ASZ ČR na regionální úrovni čerpat nejrůznější slevy či využívat některých výhod. Jedním příkladem je program ČESKÁ FARMA, ve kterém je zapojeno 98 firem z celé republiky, a to od dodavatelů pesticidů, přes poradenské firmy až po dodavatele pohonných hmot či mechanizace.

Program INTERNET NA FARMY zorganizovala ASZ ČR s cílem umožnit hromadný nákup počítačů za zvýhodněné ceny. Celkem se takto počítače dostaly na 56 farem. Program běží i nadále a v podstatě se plynule začlenil do programu ČESKÁ FARMA.

Pozornost ASZ ČR v roce 2002 věnovala i vzdělávání svých členů. Ve spolupráci se zemědělskými školami ASZ ČR zorganizovala rekvalifikační kurzy v Plzni a v Jihlavě, které mohly sloužit např. žadatelům o dotaci z programu MLÁDÍ pro splnění podmínky získání potřebného odborného vzdělání.

Na výstavě Techagro 2002 v Brně instalovala ASZ ČR poprvé svůj stánek a uspořádala i oficiální den Asociace, který byl zakončen seminářem o vstupu českého zemědělství do EU za početné účasti zemědělské veřejnosti i tisku.

Do oblasti činnosti ASZ ČR je nutno zahrnout i další dvě akce, a to „Pomník obětem kolektivizace“ a první ročník soutěže „Farma roku“. První z nich „Pomník obětem kolektivizace“ vychází z usnesení Valné hromady roku 2001, která uložila ASZ ČR důsledněji se věnovat historii kolektivizace a připomínat památku jejich obětí. Na základě tohoto usnesení vznikla myšlenka vybudovat pomník, a to na místě nejvýstižnějším, před MZe v Praze. Druhou akcí, zaměřenou tentokrát již do současnosti a budoucnosti, je soutěž „Farma roku“. K jejímu vyhlášení vedlo ASZ ČR přesvědčení, že nastala doba, kdy se musíme a máme čím prezentovat nejen jako čeští sedláci, ale i jako ASZ ČR.

Celý rok se ASZ ČR účastnila i všech akcí souvisejících s programem Phare a COPA. Poslední akcí tohoto programu bylo veřejné slyšení v zemědělském výboru Evropského

parlamentu v Bruselu, kde spolu s ostatními kandidátskými zeměmi měla ASZ ČR možnost prezentovat své názory na rozšíření EU. Při této příležitosti bylo rovněž ASZ ČR oficiálně nabídnuto postupné začlenění do COPA.

Adresa a spojení na ASZ ČR: Dělnická 12, 170 00 Praha 7, tel.: 266 793 584, 266 793 586, fax: 266 793 585, e-mail: asz.cr@worldonline.cz, Internet: www.asz.cz.

14.5 Česká akademie zemědělských věd

Česká akademie zemědělských věd (ČAZV) je odbornou a osvětovou institucí, působící na území České republiky. ČAZV jako příspěvková organizace MZe zajišťuje zejména úlohy vyplývající ze zřizovací listiny schválené ministrem zemědělství ČR. Vlastní práce složek ČAZV je zajišťována Radou, Předsednictvem, odbory, komisemi, Vydavatelskou radou a Kontrolním výborem.

ČAZV plní funkci vědeckého poradního orgánu ministra a vedení MZe. V roce 2002 sdružovala 634 členů (z toho 54 čestných) působících v 11 odborech. Tyto zahrnují obory přírodních, technických, ekonomických a společenských věd z oblasti zemědělské a lesnické prvovýroby, z oblasti zpracování a užití zemědělských a lesních produktů a surovin, výživy obyvatel a kvality potravin, z oblasti ochrany zdraví zvířat a rostlin, ochrany a využívání základních přírodních zdrojů, půdy, vody a lesů, ochrany a tvorby krajiny, rozvoje venkovského prostoru jako celku, vzdělávací činnosti a osvěty.

ČAZV soustřeďuje pracovníky zemědělského výzkumu, vývoje a vzdělávání, jakož i praktiky, zasloužilé vědecky a osvětově o rozvoj českého zemědělství. Reprezentuje tuto vědeckovýzkumnou akademickou obec navenek, a to jak v evropském, tak i celosvětovém měřítku.

Základním posláním ČAZV je ovlivňovat úroveň výzkumné činnosti a vzdělávání v oblasti její působnosti, pečovat o její soustavný rozvoj a účinně popularizovat získané poznatky.

ČAZV je členem Unie evropských zemědělských akademií (UEAA), která byla založena v roce 2000 ve Florencii. ČAZV spolupracuje úzce na smluvním základě se Slovenskou akadémiou pôdohospodárskych vied, Agrární komorou ČR, Asociací soukromého zemědělství ČR a Potravinářskou komorou ČR. Jde jak o účast na významných jednáních těchto organizací, tak i o účast zástupců těchto organizací na jednáních ČAZV. Jejich prostřednictvím je zajišťován i styk s odbornou praxí. Dále ČAZV spolupracuje v podstatě se všemi významnými organizacemi na úseku zemědělství, potravinářství a lesního a vodního hospodářství a rovněž na úseku ochrany životního prostředí. Odbory a komise se podílejí na přípravě a odborné prezentaci v rámci mezinárodních konferencí a seminářů. Jako odborný garant spoluorganizují přednášky a kurzy s konkrétními doporučeními pro uživatele výsledků výzkumu a vývoje.

Současně ČAZV působí na zvyšování vědecké úrovně výzkumné činnosti a vzdělávání a zajišťuje šíření vědeckých poznatků. Odpovídá za odborné vedení a úroveň deseti vědeckých časopisů, které jsou vydávány za její součinnosti v anglickém jazyce.

ČAZV připomínkuje věcné záměry a návrhy zákonů a prováděcích vyhlášek předkládaných MZe vládě.

Průběžně řídí činnost ČAZV Předsednictvo, které se v roce 2002 sešlo na 10 jednáních, z nichž na tři navazovala formou semináře rozšířená jednání. Garanty těchto jednání jsou příslušné odbory ČAZV. V roce 2002 se jednalo o rozšířená jednání věnovaná následující problematice: zootechnický výzkum, genofond zemědělských plodin a jeho využití pro rozšíření agrobiodiverzity, hodnocení a oceňování funkcí lesa. Na tato jednání jsou zváni jako hosté zástupci vedení MZe a dalších rezortů, PSP ČR, AK ČR, ASZ ČR, PK ČR a specialisté z příslušných vědních oborů. Aktuální závěry z jednání jsou uveřejňovány na webových stránkách ČAZV.

Předsednictvo a odbory ČAZV se na svých jednáních zabývaly především:

- přípravou priorit výzkumu a veřejné soutěže NAZV pro rok 2003 a další léta, zejména zjednodušením její organizace;
- přípravou podkladů pro novelizaci koncepce výzkumu rezortu zemědělství;
- jednáním o financování výzkumu a pokračující práci na Národním programu orientovaného výzkumu a vývoje;
- přípravou podkladů pro priority zemědělského výzkumu na léta 2003 - 2007;
- přípravou a vyhlášením soutěže mladých vědeckých pracovníků o cenu ministra zemědělství;
- přípravou výkladového terminologického česko-anglického slovníku zveřejňovaného na internetových stránkách Agronavigátoru pod hlavičkou ČAZV a ÚZPI.

Adresa a spojení na ČAZV: Těšnov 17, 117 05 Praha 1, tel.: 222 320 582, fax: 222 328 898, e-mail: cazv@cazv.cz, Internet: www.cazv.cz.

14.6 Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů

Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů (ČMSZP, Svaz) byl založen v roce 1992 podle ustanovení § 9a zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Svaz je samostatnou právnickou osobou, která je dobrovolnou, nezávislou a zájmovou nepolitickou organizací, sdružující právnické a fyzické osoby, které realizují svoji podnikatelskou činnost především v zemědělské výrobě, obchodu a službách zemědělství. Jde především o subjekty, které hospodaří na území bývalých státních statků, jejichž majetek zprivatizovaly a nebo získaly v restitucích.

Svaz má celorepublikovou působnost. Jeho členy je 389 subjektů, z toho je 253 právnických osob a 136 fyzických osob. Průměrná velikost zemědělského podniku člena je 1 420 ha z. p., celková výměra obhospodařované půdy členy Svazu činí 552 tis. ha.

Svazová činnost se však prakticky dotýká mnohem většího počtu podnikatelských subjektů a obhospodařované půdy, zhruba jedné čtvrtiny z celkové výměry půdy v ČR. Jde o oblasti, kde dříve hospodařily bývalé státní statky, o celkové výměře 1,3 mil. ha z. p.

Hlavním předmětem činnosti Svazu je hájení zájmů členů v oblastech privatizace majetku a státní půdy, vytváření stabilního podnikatelského prostředí a přípravy na vstup do EU.

Nejvyšším orgánem Svazu je valná hromada, která se schází nejméně jedenkrát ročně. Mezi jednáními valné hromady Svaz řídí předsednictvo, jehož 21 členů je složeno ze zástupců všech krajů. Předsednictvo řídí předseda, který má k dispozici 4 místopředsedy a výkonného tajemníka. Kontrolní orgán, dozorčí rada, je pětičlenná. V regionech má Svaz krajskou organizační strukturu tvořenou třemi až pětičlennými Krajskými radami ČMSZP.

Svaz je členem Agrární komory ČR, dále Českomoravské agrární konfederace a CEA se sídlem v Bruselu.

Činnost Svazu v roce 2002:

- ve spolupráci s PF ČR se podílel na kompletním zpracování návrhu novely zákona o prodeji státní půdy, která v současné době prošla prvním čtením v Parlamentu ČR;
- vyjednal s Odborovým svazem pracovníků zemědělství a výživy Vyšší kolektivní smlouvu, která byla rozšířena na všechny subjekty zemědělské prvovýroby rezortu;
- ve spolupráci s AK ČR a dalšími svazy se podílel na přípravě pozičních materiálů upravujících podmínky vstupu ČR do EU a zástupce Svazu byl členem týmu premiéra při jednáních v Kodani;
- podílel se na vytváření stabilního podnikatelského prostředí v rezortu zemědělství a závěrem roku zorganizoval tradiční celorepublikové fórum „Podzimní setkání zemědělských podnikatelů ČR“ za účasti ministra zemědělství, představitelů Parlamentu ČR, akademické obce a výzkumné základny;
- spoluorganizoval podzimní petici českých zemědělců, kterou podepsalo 110 tis. lidí;
- podílel se na práci Národního monitorovacího výboru pro SAPARD;
- podílel se na práci komoditních rad při MZe;
- projednával a připomínkoval důležité legislativní normy týkající se jeho členů, a to na úrovni MZe, zemědělského výboru Parlamentu ČR a Senátu ČR.

Adresa a spojení na ČMSZP: Práčská 1881, 106 00 Praha 10 - Záběhlice, tel/fax: 272 652 280, 737 243 664, e-mail: veleba.j@tiscali.cz.

14.7 Společnost mladých agrárníků ČR

Společnost mladých agrárníků ČR (SMA ČR) je nevládní neziskovou organizací hájící zájmy mladých zemědělců působících v zemědělském neziskovém sektoru od roku 1999. Jedním z hlavních cílů organizace je uchování hodnoty venkovského života, jehož existence je ohrožena. V zemědělství je proto důležité znovu posílit roli podniků a podnikatelů v zájmu

rozvoje multifunkčního zemědělství jako jednoho z nosných pilířů Evropského modelu zemědělství. Nová politika rozvoje zemědělství a venkova by měla usnadnit vstup mladé generace zemědělských podnikatelů do venkovského prostoru. Prioritou SMA ČR je rovněž snaha zastavit trend poklesu počtu mladých rolníků činných v zemědělství.

SMA ČR se aktivně podílí na utváření agrárně politických nástrojů České republiky, a to zejména ve prospěch skupiny mladých zemědělských podnikatelů (např. podpůrný program „Podpora mladých začínajících zemědělců“).

Organizace pořádá pro vlastní členy i pro širokou zainteresovanou veřejnost řadu společenských a vzdělávacích aktivit. Od roku 2000 je SMA ČR asociovaným členem CEJA (Evropské rady mladých zemědělců) a pravidelně se zúčastňuje valných hromad a seminářů konaných CEJA. Díky tomuto členství mají členové společnosti možnost se pravidelně setkávat s poslanci Evropského parlamentu a ostatních významných evropských institucí, a tak nepřímým způsobem ovlivňovat formování Společné zemědělské politiky včetně politiky rozvoje venkova.

V roce 2001 se organizace stala členem Evropské komise pro mladé farmáře a 4H klubů (ECYF4HC), tj. mezinárodních organizací zaměřených zejména na práci s venkovskou mládeží.

V roce 2002 na zasedání ve Velkých Losínách SMA ČR iniciovala obnovení středoevropské dohody mladých farmářů z Maďarska, Slovenska, Polska, Slovinska a České republiky pod označením CERYC (Central European Rural Youth Coordination). Od loňského roku zabezpečuje organizace také stáže pro studenty českých zemědělských univerzit na rakouských farmách v rámci programu Leonardo da Vinci.

Adresa a spojení na SMA ČR: Štěpánská 63, 110 00 Praha 1, tel.: 224 218 760, fax: 224 218 762, e-mail: smacr@smacr.cz, Internet: www.smacr.cz.

B. ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA V ROCE 2002

Zemědělská politika se v roce 2002 vyznačovala pokrokem v harmonizaci opatření s opatřeními Společné zemědělské politiky EU s dalšími požadavky *acquis*. Přes meziroční pokles výdajů na zemědělskou politiku ze státního rozpočtu o zhruba 5,5 mld. Kč se celková úroveň podpor výrazně zvýšila: měřeno ukazatelem odhadu produkčních subvencí z 23 % v roce 2001 na (předběžně) 28 % v roce 2002 (proti 36 % EU). Toto zvýšení bylo zapříčiněno značným zvýšením podpor zemědělství ze strany spotřebitelů potravin, zejména v důsledku posílení směnného kurzu a zvýšení rozdílů mezi domácími cenami zemědělských výrobců a referenčními (světovými) cenami.

1 *Legislativní opatření ve vztahu k agrárnímu sektoru*

V roce 2002 probíhaly legislativní práce na tvorbě právních předpisů vycházející především z usnesení vlády ze dne 19. prosince 2001 č. 1355 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2002 a z usnesení vlády ze dne 14. října 2002 č. 992 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2002.

V roce 2002 bylo Parlamentem České republiky, vládou a Ministerstvem zemědělství projednáno a schváleno několik právních předpisů týkajících se bezprostředně zemědělství, další byly zpracovány pro různé stupně legislativního procesu. Většina z těchto legislativních opatření byla předkládána s cílem jejich harmonizace s předpisy Evropských společenství.

Významnou právní normou přijatou v roce 2002 v této oblasti se stal zákon č. 50/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů, ve znění zákona č. 216/2000 Sb., a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, který v období před přistoupením ČR k EU vytváří prostor pro systém podpor prostřednictvím tzv. Vinařského fondu. K tomuto zákonu bylo vydáno prováděcí nařízení vlády č. 342/2002 Sb., o způsobu a podmínkách poskytování podpor výsadby vinic, obnovy vinic a propagace odbytu vín.

Dalším důležitým právním předpisem přijatým v roce 2002 byl zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů, který nově upravuje působnost a kompetence Státní zemědělské a potravinářské inspekce v souladu s komunitárním právem a se závazky vyplývajícími z mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána.

S cílem zpřesnit a komplexně upravit právní postavení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského byl přijat zákon č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském).

K částečné kompenzaci škod subjektům provozujícím zemědělskou prvovýrobu v oblastech postižených povodněmi v roce 2002 byl přijat zákon č. 423/2002 Sb., kterým se

mění zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Právní řád ČR byl také v roce 2002 rozšířen o další prováděcí právní předpisy k zákonu č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu), které umožňují Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu zabývat se organizováním trhu se zemědělskými komoditami, obdobně jako je tomu v EU.

Poslaneckou iniciativou byly v roce 2002 přijaty některé další významné právní předpisy z oblasti zemědělství. Jednalo se zejména o zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, který nově upravuje řízení o pozemkových úpravách a působnost pozemkových úřadů.

Ministerstvo zemědělství předložilo, mimo legislativní úkoly obsažené v Plánu legislativních prací, několik dalších návrhů právních předpisů k řešení některých aktuálních problémů z oblasti zemědělství.

Mezi významné právní předpisy připravované v roce 2002 patří:

- návrh zákona o konzervaci a využití genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (zákon o genetických zdrojích rostlin a mikroorganismů);
- návrh zákona, kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony;
- návrh zákona, kterým se mění zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu), a zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů;
- návrh zákona, kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů;
- návrh zákona o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiv a sadby);
- návrh zákona o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, o ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství);
- návrh zákona, kterým se mění zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění zákona č. 309/2002 Sb., a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění zákona č. 6/2002 Sb.

Celkový přehled legislativních opatření, týkajících se bezprostředně zemědělství a projednávaných v roce 2002, je uveden v Textové příloze C1.

2 *Institucionální zabezpečení zemědělské politiky včetně odpovídajících finančních transferů*

2.1 Ministerstvo zemědělství

MZe zajišťuje ze své rozpočtové kapitoly zemědělskou politiku státu především formou přímých podpor a dotací do zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství. Tyto transfery jsou v posledních letech zemědělským podnikům poskytovány na základě nařízení vlády a v rámci podpůrných programů vyhlášených každoročně MZe. Podpory pro zemědělství schvaluje každoročně PSP ČR při schvalování státního rozpočtu.

Součástí zemědělské politiky jsou také výdaje na výzkum, příspěvky na servisní činnosti pro centrální orgány, granty na výzkumné projekty prostřednictvím Národní agentury pro zemědělský výzkum a další výdaje. Náklady na učňovské školství nejsou od dubna roku 2002 součástí výdajů MZe, ale jsou hrazeny z rozpočtů krajských úřadů.

Strukturu výdajů MZe podle jednotlivých nařízení, podpůrných programů a směrů v letech 2001 a 2002 ukazuje tab. TB2.1/01.

TB2.1/01 - Dotace a další výdaje zemědělské politiky z rozpočtové kapitoly MZe včetně rozpočtových opatření (mil. Kč)

Dotace, výdaje	2001	2002	Meziroční index
Dotace v zemědělství podle podpůrných programů	2 531	2 373	93,76
v tom - 1.C Obnova vinic, chmelnic a ovocných sadů a izolátů	228	288	126,32
- 1.G Podpora chovu dojených krav	181	0	0,00
- 1.I Podpora vybudování kapkové závlahy	23	25	108,70
- 1.J Podpora využívání ekologických paliv	598	0	0,00
- 1.L Chov krav bez tržní produkce mléka, chov ovcí a koz	473	648	137,00
- 1.Q Podpora odbytu skotu	0	50	x
- 1.R Podpora spotřeby mléka	11	0	0,00
- 2. Udržování a zlepšování genetického potenciálu	387	388	100,26
- 3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin	232	334	143,97
- 5. Podpora Národnímu hřebčínu Kladruby ¹⁾	35	50	142,86
- 6. Genetické zdroje	33	33	100,00
- 7. Podpora mladých začínajících zemědělců	117	98	83,76
- 8. Nákazový fond a dotace zemědělského pojištění	127	99	77,95
- 9. Podpora poradenství a vzdělávání	54	54	100,00
- 10.A-C Podpora vzniku a činnosti odbytových organizací	22	36	163,64
-10.D Podpora evropské integrace nevládních organizací	6	6	100,00
- 13. Program na úhradu nákladů - slintavka a kulhavka	4	0	0,00
- 13. Zvyšování konkurenceschopnosti potr. průmyslu	0	264	x
Podpory podle nařízení vlády (č. 505/2000 Sb. a č. 500/2001 Sb.)	2 868	2 858	99,65
v tom - §8 Program pomoci k podpoře méně příznivých oblastí²⁾	1 748	1 651	94,45
- §12a1 Změna struktury zemědělské výroby zatravněním	23	10	43,48
- §12a2 Údržba travních porostů pastevním chovem zvířat	761	828	108,80
- §12a3 - Část. vyrovnání ztrát u ekologického zemědělství	168	211	125,60
- §12a4 Podpora včelařství	80	77	96,25
- §12b1 Podpora aktivit na ochranu ŽP - vápnění	16	13	81,25
- §12b2 Podpora aktivit na ochranu ŽP - založení ÚSES	2	4	200,00
- §12c Změna struktury zem. výroby zalesněním a zal. RRD	70	64	91,43
Návratná finanční výpomoc státu Vinařskému fondu	0	90	x
Výdaje na majetkovou újmu podle zákona o rostlinolékařské péči	40	26	65,00
Podpory podle nařízení vlády č. 420/2000 Sb. (sucho)³⁾	4 139	0	0,00
Kompenzace za škody způsobené povodněmi v srpnu 2002	0	977	x
CELKEM PODPORA AGROKOMPLEXU Z ROZPOČTU MZe⁴⁾	9 578	6 324	66,03
Podpory na odbahnění podle Zásad MZe č.j. 3553/2001-6000	88	177	201,14
Podpory na odbahnění v rámci rozpočtového opatření	0	6	x
Podpory na zalesnění v rámci rozpočtového opatření	30	25	83,33
Podpora obnovy vinic, chmelnic a ovoc. sadů z rozpočt. opatření	1	0	0,00
Podpora Národního programu ochrany biodiverzity z rozp. opatř.	22	22	100,00
Výdaje na vědu a výzkum	475	506	106,53
Výdaje na učňovské školství	1 197	0	0,00
Ostatní výdaje z rozpočtu MZe (servisní činnosti pro MZe, propagace, kontrola ekologického zemědělství, meliorace a zemědělské vodní toky, povodně a ostatní)	288	290	100,69
VÝDAJE NA AGROKOMPLEX CELKEM z rozpočtu MZe vč. rozpočtových opatření	11 679	7 350	62,93
Výdaje z rozpočtu MZe na zemědělství bez podpor na sucho podle nařízení vlády č. 420/2000 Sb.	7 540	7 350	97,48
Dotace - lesní hospodářství	465	499	107,31
Dotace - vodní hospodářství	512	755	147,46

1) V roce 2002 i Zemským hřebčincům v Písku a v Tlumačově.

2) V roce 2001 a 2002 byly finanční prostředky na údržbu orné půdy poskytnuty formou podpor na uvedení orné půdy do klidu a kompenzační podpory na ostatní ornou půdu neuvedenou do klidu (celkem 1 709 mil. Kč v roce 2001, resp. 1 771 mil. Kč v roce 2002 včetně podpory lnu) prostřednictvím SZIF.

3) Podpory na sucho v roce 2001 představovaly pouze výdaj hotových peněžních prostředků z rozpočtové kapitoly MZe, který neznamenal zlepšení hospodářských výsledků zemědělství. Zemědělské podniky s podvojním účetnictvím zúčtovaly nároky na tyto podpory již do hospodářského výsledku roku 2000.

4) Výdaje bez přidělu PGRLF (1 309 mil. Kč v roce 2001, 1 251 mil. Kč v roce 2002).

Pramen: MZe - Analýza realizace dotační politiky za rok 2001 a za rok 2002

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Celkové výdaje z rozpočtu MZe na podporu agrokomplexu se meziročně snížily o 37 %, přičemž výdaje bez podpor na sucha se v roce 2002 snížily o 2,5 %. Dotace do zemědělství podle podpůrných programů se snížily o 6,2 % a podpory podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb., resp. 500/2001 Sb., byly v obou letech zhruba na stejné úrovni.

U dotací do zemědělství došlo v roce 2002 k výraznější změně jejich struktury, kdy značná pozornost byla věnována podporám chovu krav bez tržní produkce mléka, ovcí a koz, na udržování genetického potenciálu zvířat, osiv a sadby a na ozdravování plodin a zvyšování kvality osiv. Nově byl v roce 2002 zaveden podpůrný program na podporu zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu a na podporu odbytu skotu. Dotace však již nebyly v roce 2002 poskytovány na podporu chovu dojených krav a na školní mléko; ekologická paliva byla v roce 2002 podporována z rozpočtových prostředků SZIF.

Celkové podpory podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb., resp. č. 500/2001 Sb., zůstaly v meziročním srovnání zhruba na stejné úrovni, avšak změnila se jejich struktura ve prospěch podpor na údržbu travních porostů pastvou a na ekologické zemědělství. Větší dotace byly v roce 2002 poskytnuty na odbahňování rybníků a výrazná podpora byla poskytnuta zemědělským podnikům na kompenzaci škod způsobených povodněmi v srpnu roku 2002.

2.2 Státní zemědělský intervenční fond

Organizace trhu a poskytování podpor prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF) se v roce 2002 vztahovaly na zemědělské výrobky a potraviny původem z ČR a na právnické nebo fyzické osoby se sídlem nebo trvalým pobytem na území ČR. Při vývozu zemědělských výrobků a potravin byly dotace poskytovány i zahraničním osobám, oprávněně podnikajícím na území ČR podle zákona č. 256/2000 Sb., o SZIF.

Výrazné změny v činnosti výkonného aparátu SZIF nastaly již počátkem roku 2001 a pokračovaly v průběhu roku 2002. Jednalo se především o:

- uplatňování zákona č. 256/2000 Sb., o SZIF, a navazujících nařízení vlády, jejichž zavedení do praxe si vynutilo vybudování regionálních pracovišť SZIF (RPF) a zřízení 7 pracovišť na úrovni NUTS II sdružujících RPF ze svého obvodu;
- inovaci informačního systému SZIF a jeho propojení s pracovišti NUTS II a RPF k 1. 1. 2002, vč. potřebného technického a programového vybavení těchto pracovišť.

Organizace trhu byla v roce 2002 zabezpečována v souladu se zákonem č. 256/2000 Sb., o SZIF, a navazujícími nařízeními vlády pro příslušné zemědělské a potravinářské komodity a další směry podpor. Vedle nařízení vlády vydaných v letech 2000 a 2001 (případně jejich novelizování v roce 2002) byla v roce 2002 nově vydána nařízení vlády č. 94/2002 Sb., o poměrné části rezervy, kterou lze v systému produkčních kvót mléka rozdělit v kvótovaném roce 2002/2003, nařízení vlády č. 550/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvencí pro vývoz selat a jatečných prasat a z nich

vyrobeného vepřového masa, a nařízení vlády č. 440/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz drůbežího masa z jatečných kuřat a krůt.

Údaje o zdrojích SZIF potřebných pro financování všech nařízení vlády v roce 2002 v porovnání s rokem 2001 jsou zřejmé z tabulky TB2.2/01.

TB2.2/01 - Zdroje SZIF na organizaci trhu (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Dotace ze státního rozpočtu ČR	4 230	2 930	69,27
Tržby z prodeje nakoupených výrobků	354	793	224,01
Úvěr od banky	2	2 965	148 250,00
Ostatní příjmy	1 517	2 284	150,56
Celkem	6 103	8 972	147,01

Pramen: SZIF

Zpracoval: J. Šára (SZIF)

Výše poskytovaných podpor, dotací a vývozních subvencí v roce 2002 k zabezpečení všech nařízení vlády v porovnání s výdaji v roce 2001 jsou zřejmé z přehledu uvedeného v tabulce TB2.2/02.

TB2.2/02 - Výdaje na organizaci trhu prostřednictvím SZIF (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Subvencované vývozy	1 411	2 492	176,61
v tom - mlékárenských výrobků	967	2 035	210,44
- jatečného skotu	438	352	80,37
- bramborového škrobu	6	23	383,33
- ječmenného sladu	0	82	x
Intervenční nákupy - pšenice potravinářská	62	2 804	4 522,58
Kompenzační podpory	2 565	3 253	x
v tom - za kvóty na mléko	76	85	111,84
- za spotřebu školního mléka	19	62	326,32
- za výrobu škrobu	14	56	400,00
- za uvádění pudy do klidu	1 709	1 771	103,63
- za nákup řepky pro MERO	747	1 279	171,22
Splátka úvěrů	6	0	0,00
Ostatní výdaje (platby úroků, DPH ad.)	70	232	331,43
Celkem	4 114	8 781	213,44

Pramen: SZIF

Zpracoval: J. Šára (SZIF)

V roce 2002 došlo vzhledem k nepříznivému vývoji v odbytu některých komodit a k mimořádnému poklesu cen zemědělských výrobců na tuzemském trhu k zásadní změně v celkových výdajích SZIF na organizaci trhu. Objem výdajů SZIF vzrostl v roce 2002 o více než 113 % především v důsledku zvýšených subvencí na vývoz mlékárenských výrobků a opatření založených v roce 2001 v oblasti intervenčních nákupů pšenice potravinářské a řepky.

Přehled o rozsahu organizace trhu podle výrobků v množstevních jednotkách v letech 1998 až 2002 je uveden v tab. B3.1/02. Podrobnější přehled o výdajích SZIF na organizaci trhu v letech 1998 až 2002 je uveden v tab. B3.1/03.

2.3 Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s. (PGRLF) byl založen na základě usnesení vlády České republiky č. 337 ze dne 23. června 1993. Hlavním úkolem PGRLF je poskytování záruk a subvencování části úroků z úvěrů podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství a průmyslu zabývajícího se zpracováním produkce ze zemědělské výroby.

Příděl z kapitoly MZe v roce 2002 činil 1 251 mil. Kč (1 309 mil. Kč v roce 2001), celkem bylo od roku 1994 vyčleněno z této kapitoly 21 914 mil. Kč. Vlastní kapitál podle konečných výsledků k 31. 12. 2002 představoval hodnotu 5 681 mil. Kč (5 236 mil. Kč k 31. 12. 2001). PGRLF není součástí kapitoly státního rozpočtu. Ve vztahu ke státnímu rozpočtu je PGRLF konečným příjemcem dotace (přídělu).

Programy PGRLF uplatňované v roce 2002:

PROVOZ: Program krátkodobé podpory řešení sezónních výkyvů financování provozních výdajů.

INVESTICE: Program podpory podnikání zaměřený na realizaci zejména dlouhodobých investičních záměrů s ohledem na restrukturalizaci a zvýšení efektivity zemědělských a zpracovatelských subjektů. V rámci tohoto programu se uplatňovaly podprogramy Investice - zemědělec (podpora rozvoje prvovýroby), Investice - zpracovatel (podpora zpracovatelských organizací - faktické zahájení 1. 4. 2002), Investice - odbytová organizace (podpora vybudování a rozvoje odbytových organizací) a Investice - hygiena (podpora zajištění veterinárních a hygienických podmínek provozů zpracovávajících živočišné produkty).

MLÁDÍ: Program podpory mladých podnikatelů na rodinných farmách do 40 let v souběhu s programem INVESTICE nebo PROVOZ.

EXPORT: Program podpory exportu vybraných zemědělských komodit (v současné době utlumen, není podporována žádná komodita).

Celkový přehled podpor PGRLF k 31. 12. 2002 je uveden v tab. TB2.3/01.

TB2.3/01 - Podpory PGRLF, a. s. podle typu podniků a programů do 31. 12. 2002

Typ organizace	Počet žádostí		Výše podporovaných úvěrů		Garance úvěrů - závazek 1. 1. 1994 - 31. 12. 2002		Dotace úroků 1. 1. 1994 - 31. 12. 2002	
	podaných	schválených	1. 1. 1994 - 31. 12. 2002 (mil. Kč)	v roce 2002 (mil. Kč)	mil. Kč	%	závazek (mil. Kč)	vyplaceno (mil. Kč)
SHR	6 595	6 000	11 905	984	5 351	44,95	3 538	2 883
s. r. o.	3 799	3 428	14 761	1 179	6 431	43,57	3 363	2 851
a. s.	4 397	4 161	31 896	3 631	7 387	23,16	5 827	4 807
ZD	5 508	5 247	22 638	1 500	6 500	28,72	4 799	3 977
ostatní	152	127	681	68	180	26,37	128	106
Podle typu programu:								
Provoz	7 306	6 945	23 505	2 662	4 997	21,26	2 221	2 148
Investice	12 059	11 062	43 586	4 699	17 821	40,89	13 356	10 534
Export	122	90	7 115	0	0	0,00	405	409
Lesy	71	62	321	0	52	16,34	50	48
Služby	536	475	3 782	0	2 781	73,53	1 349	1 211
Restituent	14	13	18	0	0	0,00	3	3
Nabyvatel	30	22	34	0	34	99,48	0	0
TOZ	212	196	544	0	163	29,94	0	0
Krmné obilí	101	98	2 975	0	0	0,00	270	270
Krajina ¹⁾	4 220	3 963		0	.	x	.	.
Mláď ¹⁾	2 006	1 850		0	.	x	.	.
Agroregion ¹⁾	1 841	1 702		0	.	x	.	.
Povodně ¹⁾	450	439		0	.	x	.	.
KPV ¹⁾	1	1		0	.	x	.	.
Skot ¹⁾	634	590		0	.	x	.	.
Celkem	20 451	18 963	81 880	7 361	25 849	31,57	17 654	14 624
Nesplacené úvěry k 31. 12. 2002		5 939	28 309	628	11 009	38,89	8 840	6 041

1) Tyto programy nejsou zahrnuty do součtu ČR celkem.

Pramen: PGRLF

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Činnost PGRLF k 31. 12. 2002 charakterizují následující údaje:

- bylo podáno celkem 20 451 žádostí (1 993 v roce 2002), z toho jich bylo 18 963 schváleno (1 920 v roce 2002);
- výše podporovaných bankovních úvěrů činila 81 880 mil. Kč (7 361 mil. Kč v roce 2002, 6 369 mil. Kč v roce 2001);
- byly poskytnuty garance v celkové výši 25 849 mil. Kč (1 365 mil. Kč v roce 2002, tj. garance 18,54 % jistiny úvěrů; 1 129 mil. Kč v roce 2001, tj. garance 17,73 % jistiny úvěrů);
- vlastní kapitál kryl garance k nesplaceným úvěrům (11 009 mil. Kč) z 51,6 % (v roce 2001 z 36,9%);
- úhrady ze záruky dosáhly hodnoty 2 895 mil. Kč, tj. 11,20 % přiznaných garancí (2 785 mil. Kč v roce 2001, tj. 11,37 % přiznaných garancí);
- dospělé garance činily 3 621 mil. Kč (14,01 % přiznaných garancí); v roce 2001 dosahovaly 3 424 mil. Kč (13,98 % přiznaných garancí);
- celková výše přiznaných dotací činila v roce 2002 celkem 1 053 mil. Kč (1 004 mil. Kč v roce 2001) a vyplaceno bylo 1 267 mil. Kč (1 333 mil. Kč v roce 2001);
- od založení PGRLF bylo k 31. 12. 2002 celkem přiznáno 17 654 mil. Kč a vyplaceno 14 624 mil. Kč ve formě dotací úroků;
- skutečná úroková sazba placená v roce 2002 klienty PGRLF bankám činila při průměrné dotaci úroku ve výši 8,10 procentních bodů (8,98 procentních bodů v roce

- 2001) 1,51 p. a. (1,75 % p.a. v roce 2001); průměrné úročení bankovních úvěrů klientů PGRLF tak dosahovalo v roce 2002 výše 9,61 % (10,73 % v roce 2001)⁹⁵;
- z hlediska podnikatelských forem byla v roce 2002 poskytnuta větší část podpor zemědělským podnikům právnických osob (87 %);
 - PGRLF do konce roku 1999 odkoupil od zemědělských podniků za neplaticími odběrateli jejich produkce pohledávky v celkové nominální ceně 718 mil. Kč za pořizovací cenu 485 mil. Kč; do konce roku 2002 vymohl od dlužníků 101 mil. Kč.

2.4 Ostatní instituce

Na realizaci zemědělské politiky se podílely další instituce z rezortu MZe i mimo rezort MZe (MŽP - SFŽP, MPO - ČMZRB ad.). V rezortu MZe jde zejména o Pozemkový fond ČR, který poskytuje i přímé podpory, které se vztahují k privatizovaným podnikům či k pronajímané státní půdě. Podíl ostatních institucí na zajištění zemědělské politiky je souhrnně uveden v tab. TB2.4/01.

TB2.4/01 - Ostatní instituce podílející se na zemědělské politice (mil. Kč)

Instituce	Rezort	Výdaje na agrární politiku			Zaměření výdajů
		2001	2002	meziroční index	
PF ČR - ZVHS	MZe	79	454	574,68	povodně, nájemné, TOZ, meliorace, vodní toky, monitoring vody
IVV MZe	MZe	34	4	11,76	vzdělávání pracovníků rezortu
SVS ČR, SRS, ÚKZÚZ, ČZPI, ZVHS	MZe	210	383	182,38	monitoring cizorodých látek (dotace služeb nad rámec činností ze zákona)
ČMZRB	MPO	127	174	137,01	dotace úroků a garance v rámci podpory malého a středního podnikání v potravinářství
Pozemkové úřady	MV	531	497	93,60	pozemkové úpravy
MF	MF	2 591	3 231	124,70	specifické daňové úlevy a odpisy dluhů
MŽP - SFŽP ČR	MŽP	55	65	118,18	údržba krajiny, vodní plochy
GA ČR a granty z jiných rezortů (MŠMT, MŽP ad.) ¹⁾	státní rozpočet	28	21	75,00	zemědělský výzkum

1) Bez zahraničních grantů (EU), které v roce 2001 pro zemědělský výzkum dosáhly částky 11 mil. Kč a v roce 2002 celkem 10 mil. Kč.

Pramen: Podklady z jednotlivých institucí

Zpracoval: A. Juřica, J. Mezera, J. Pražan (VÚZE)

⁹⁵ Průměrné úročení bankovních úvěrů v národním hospodářství v roce 2002 dosáhlo 6,23 % (7,05 % v roce 2001).

Na zajišťování zemědělské politiky v oblasti vývozu se v roce 2001 částečně podílely také Exportní a pojišťovací společnost, a. s. (EGAP), a také Česká exportní banka, a. s. (ČEB). Další státní instituce zasahující do zemědělské politiky jsou Licenční komise MPO (resp. MZe), MMR, finanční úřady v kompetenci MF a Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK). Podrobněji je účast ostatních institucí uvedena v kap. B3 a B4.

Na základě zákona č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů, ve znění zákona č. 216/2000 Sb., byl ustaven Vinařský fond se sídlem v Brně. Fond je právnickou osobou, která hospodaří s vlastním majetkem. Příjmy Fondu tvoří:

- odvody ve výši 1 Kč z každého litru všech druhů vín uvedených poprvé do oběhu; odvod je výrobce nebo dovozce vína povinen odvést na účet Fondu; tato povinnost se nevztahuje na výrobce nebo dovozce vína, pokud v kalendářním roce uvedou do oběhu víno v množství menším než 1 000 litrů;
- odvody ve výši 350 Kč z každého i započatého hektaru vinice;
- návratná finanční podpora státu;
- ostatní (penále za neplacení nebo za opožděné placení odvodů, dary od tuzemských a zahraničních právnických a fyzických osob, úroky z vkladů).

Prostředky Fondu se smí použít pouze na podporu výsadby vinic a obnovy vinic, na podporu výroby a propagaci odbytu vín a na pokrytí provozních nákladů Fondu (do výše 3 % součtu všech zdrojů příjmů). Podpora žadateli se skládá z části nenávratné podpory, nejvýše však ve výši 50 %, a z části návratné podpory formou bezúročné půjčky. Způsob a podmínky pro poskytnutí návratné podpory formou bezúročné půjčky stanoví nařízení vlády. Z prostředků MZe byla v roce 2002 poskytnuta Vinařskému fondu návratná finanční výpomoc státu (investiční) ve výši 90 mil. Kč.

2.5 Zahraniční pomoci a zdroje

V roce 2002 byla převážná část zahraniční pomoci určené k rozvoji agrárního sektoru ČR poskytovaná ze strany EU prostřednictvím programu Phare. Pomoc byla zaměřena na vybudování potřebných administrativních struktur a mechanismů pro SZP. V roce 2002 byly také zahájeny podpory z programu SAPARD (tab. TB2.5/01).

TB2.5/01 - Přehled nejdůležitějších zahraničních pomoci v roce 2002

Zdroj - Program	Projekt	Příjemce podpory
EU - Phare¹⁾	Integrovaný administrativní kontrolní systém	MZe
	Zlepšení zdraví zvířat a hygieny potravin opatřením na hranicích	SVS
	Posílení centrální regulační kapacity registrace ochranných rostlinných látek	SRS
	Budování instituce veterinární supervize	SVS
	Budování struktur SZP/EAGGF; integrovaný rozvoj venkova	MZe
	Posílení kapacity ve fytosanitární oblasti	SRS
	Podpora SZIF (light twinning)	SZIF
	Zlepšení pohraniční veterinární kontroly	SVS
	Posílení politiky bezpečnosti potravin	SZPI
	Aplikace systému kvalitativních standardů - budování systému SEUROP	MZe, VÚŽV
	Posílení speciálních diagnostických metod ve fytosanitární administrativě - zdraví rostlin	SRS
	Zlepšení kapacity na zjišťování BSE	SVS
EU - výzkum	Projekty v 5. Rámcovém programu výzkumu	rezortní VÚ
FAO	Spolufinancování výcvikových kurzů v oblasti zemědělství a zapojení mladých odborníků z ČR do rozvojových projektů FAO	MZe ³⁾
SAPARD	Priorita 1: Zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství a zpracovatelského průmyslu	Agentura SAPARD
	Priorita 2: Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí	
	Priorita 3: Příprava podmínek pro plné využití Plánu	

1) Připravované projekty Phare: Posílení institucionální a administrativní kapacity ve fytosanitární oblasti (diagnostika, testování, registrace ochranných rostlinných látek a monitorování škodlivých organismů), Zdokonalení sítě laboratorů Státní veterinární správy a výkonnosti informačních technologií v souladu s opatřeními pro bezpečnost potravin, Bezpečnost krmiv jako součásti potravního řetězce.

2) Připravované projekty jsou určeny pro dokončení aktivit Phare v předcházejících letech vzhledem k tomu, že program Phare těmito projekty v ČR končí (jsou to projekty Národního programu 2003).

3) Za směřování pomoci v rámci ČR zodpovídá MZe, forma pomoci má však plošný charakter (vládní a nevládní organizace, akademické instituce, orgány státní správy apod.).

Pramen: Podklady MZe

Zpracoval: J. Šlaisová (VÚZE)

3 Opatření a podpory v agrárním sektoru

V této kapitole (a dále také v kap. B5 - B7) jsou uvedena opatření agrární politiky v členění podle jejich účelu. Podpory, vztahující se k jednotlivým opatřením, jsou uvedeny na úrovni skutečně vynaložených výdajů v daném roce.

3.1 Opatření a podpory v oblasti agrárního trhu

3.1.1 Podpora tržních cen v rámci organizace trhu

V rámci organizace trhu vybraných komodit se podpora tržních cen na agrárním trhu uskutečňuje formou subvencování vývozu (SZIF, PGRLF), intervenčních nákupů, uplatňováním minimálních cen, dotacemi do vnitřního trhu a podporami skladování produkce.

Mléko a mlékárenské výrobky

Organizace trhu mléka se řídila třemi nařízeními vlády:

- č. 486/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterým se stanoví podmínky a zásady pro provádění opatření k podpoře vývozu výrobků z kravského mléka;
- č. 445/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů o stanovení produkčních kvót mléka na léta 2001 až 2005 (viz kap. B3.1.3 a B3.3);
- č. 91/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování podpory zvýšení spotřeby zpracovatelsky upraveného mléka a vybraných mléčných výrobků žáky, kteří plní povinnou školní docházku (viz kap. B3.1.4).

Minimální cena mléka

Součástí organizace trhu a podpory tržních cen je minimální cena mléka, která byla v roce 2002 stanovena ve výši 7,60 Kč/l syrového mléka. Vztahuje se na veškeré dodávky syrového mléka, které splňují příslušné jakostní znaky.

Subvencované vývozy

SZIF ve spolupráci s MZe a Českomoravským svazem mlékárenským připravil koncem roku 2001 bilanci výroby a užití mléka pro rok 2002. Při postupném zvyšování spotřeby mléka a mléčných výrobků (zhruba o 2,4 % proti roku 2001) se subvencovaný vývoz mléčných výrobků odhadoval na 620 mil. l mléka o tučnosti 4,5 % (620 mil. l plazmy a 2 790 mil. tukových jednic). Odchyly predikce ve srovnání se skutečností jsou minimální (viz tab. TB3.1/01).

TB3.1/01 - Výpočet a úprava bilančního přebytku mléka v roce 2002 (mil. l)

Mlékárenské výrobky	Původní přebytek	Skutečný přebytek
Tržní produkce mléka	2 550	2 540
Dovoz v přepočtu na mléko	200	230
Celkem zdroje	2 750	2 770
Spotřeba v přepočtu na mléko	2 090	2 090
Celkový vývoz	660	660
z toho - subvencovaný vývoz	620	620

Pramen: SZIF

Zpracoval: J. Šára (SZIF)

Příslušné opatření bylo schváleno Prezidiem SZIF v prosinci 2001 s omezením horní hranice objemu vývozu másla s obsahem vody nejvýše 16 % (23,6 tis. t) a sušeného odtučněného mléka s obsahem tuku nejvýše 1,5 % vč. kaseinu potravinářského (28,2 tis. t). Vývoz ostatních mléčných výrobků byl omezen celkovým nárokem počtu litrů plazmy a tukových jednic, což po odečtení výše uvedených výrobků od celkového bilančního přebytku představovalo 250,0 mil. l plazmy a 800,7 mil. tukových jednic.

O podporu vývozu mléčných výrobků v roce 2002 požádalo celkem 24 subjektů, se kterými byla uzavřena roční smlouva. Ze schváleného bilančního přebytku mléka bylo mezi jednotlivé subjekty v konečné fázi rozděleno 604 mil. l plazmy a 2 686 mil. tukových jednic.

Rok 2002 byl charakteristický výrazným poklesem světových cen, především másla a sušených mlék. Problémy s odbytem byly umocněny výrazným posilováním domácí měny. Na zvýšené subvenční nároky reagoval SZIF několika úpravami finančních prostředků ve svém rozpočtu. Obtížnou situaci na trhu s mlékem zhoršoval navíc zvýšený dovoz mléčných výrobků na vnitřní trh ČR (vysoký dovoz tekutých mlék a jogurtů ze Slovenska, másla z EU a dovoz přírodních sýrů především z Polska). Nařízení vlády č. 332/2002 Sb., kterým se stanoví dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002, pomohlo zmírnit dopady zvýšeného dovozu másla na domácí trh.

TB3.1/02 - Množství másla a mlékárenských výrobků zařazených do organizace trhu SZIF v roce 2002 (tis. t)

Mléčné výrobky	Množství produkce v roce 2002
Máslo	22,4
Sušené odtučněné mléko	26,1
Sušené plnotučné mléko	15,3
Kasein potravinářský	1,8
Kondenzované mléko	8,0
Bílé sýry	9,0
Tvrdé sýry	2,4

Pramen: SZIF

Zpracoval: J. Šára (SZIF)

Na subvencované vývozy mlékárenských výrobků byly v kalendářním roce 2002 vynaloženy finanční prostředky celkem ve výši 2 035,5 mil. Kč. Do této částky byly zahrnuty zbývající subvence za IV. čtvrtletí 2001 ve výši 133,7 mil. Kč. Subvence za zbytek IV. čtvrtletí 2002 ve výši 228,9 mil. Kč byly hrazeny až v lednu a únoru 2003.

Jatečný skot

Podpora tržních cen jatečného skotu byla v průběhu roku 2002 zajišťována subvencováním vývozu jatečných býků a masa z nich vyrobeného a hovězího masa vyrobeného z jatečných krav a jatečných jalovic. Organizace trhu vycházela z nařízení vlády č. 81/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady k podpoře vývozu jatečných býků a z nich vyrobeného hovězího masa, ve znění nařízení vlády č. 90/2001 Sb., č. 288/2001 Sb. a č. 45/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady k podpoře vývozu masa vyrobeného z jatečných krav a jatečných jalovic.

Prezidiem SZIF bylo vyhlášeno jedno vývozní období pro vývoz býků a jedno vývozní období pro vývoz masa z krav a jalovic. Pro každé vývozní období byly stanoveny podmínky pro uskutečnění vývozu, zejména maximální výše subvence (na živý skot 9 Kč/kg ž. hm., na chlazené maso v rozmezí 7 - 11 Kč/kg a mražené maso v rozmezí 12 - 21 Kč/kg) a cena (pro

jatečné býky a jalovice 39 Kč/kg ž. hm. a pro jatečné krávy 24 Kč/kg ž. hm.), kterou byl příjemce subvence povinen uhradit dodavateli za každý dodaný kg živé hmotnosti.

V roce 2002 bylo vyvezeno 15,5 tis. t přepočtené ž. hm. jatečného skotu. Na subvencích bylo vyplaceno 295,8 mil. Kč, na vývoz jatečného skotu ze závěru roku 2001 (proplaceného v roce 2002) 56,0 mil. Kč. Celkem bylo v roce 2002 na subvencích vývozu vyplaceno 351,8 mil. Kč.

Selata a jatečná prasata

Nařízení vlády č. 550/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz selat a jatečných prasat a z nich vyrobeného vepřového masa, nebylo v roce 2002 uplatněno. Vzhledem k tomu, že nařízení nabylo na účinnosti 31. 12. 2002, bude subvencovaný vývoz realizován až v roce 2003.

Drůbeží maso z kuřat a krůt

Opatření k podpoře trhu s drůbežím masem formou subvencovaného vývozu nabylo účinnosti 11. 10. 2002 (nařízení vlády č. 440/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz drůbežího masa vyrobeného z jatečných kuřat a z jatečných krůt). S ohledem na rozpočtové možnosti Prezidium SZIF nevyhlásilo v roce 2002 subvencovaný vývoz.

Bramborový a pšeničný škrob

Podpora je poskytována podle nařízení vlády č. 175/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob a kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu. V roce 2002 vešly v platnost dvě novely nařízení vlády - nařízení vlády č. 250/2002 Sb. a č. 477/2002 Sb.

Podpora na snížení ceny suroviny při výrobě bramborového a pšeničného škrobu

Nařízení vlády č. 250/2002 Sb. mění výši množství, na které lze poskytnout finanční podporu při výrobě bramborového škrobu, a to z 30 tis. t na 51 tis. t škrobu. Současně stanoví, že SZIF poskytne podporu na toto množství škrobu do výše 1 500 Kč/t bramborového škrobu. Nařízení vlády č. 477/2002 Sb. mění výši množství, na které lze poskytnout podporu při výrobě pšeničného škrobu, a to z 15 tis. t na 25 tis. t pšeničného škrobu. SZIF poskytne finanční podporu do výše 1 000 Kč/t pšeničného škrobu. Novely umožnily zvýšit množství bramborového a pšeničného škrobu i pro marketingový rok 2002/03, na který již byla vydána rozhodnutí. Podpora výroby bramborového škrobu byla vyplacena v roce 2002 ve výši 44,5 mil. Kč. Podpora při výrobě pšeničného škrobu byla poskytnuta ve výši 11,5 mil. Kč.

Subvence na vývoz bramborového škrobu

Podobně byla upravena subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu. SZIF poskytuje subvenci při vývozu ve výši 5 tis. Kč/t bramborového škrobu, obsaženého ve výrobcích, nejvýše na celkové množství 6 tis. t. Celkově bylo v roce 2002 na tento účel vynaloženo 23,1 mil. Kč.

Slad

Subvence při vývozu sladu se poskytuje podle nařízení vlády č. 174/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady opatření k podpoře vývozu sladu. V souladu s tímto nařízením Prezidium SZIF dne 23. 8. 2001 schválilo pro marketingový rok 2001/02 celkové nejvýše přípustné množství sladu, na které lze poskytnout subvenci při vývozu, ve výši 200 tis. t a maximální výši subvence při vývozu 770 Kč/t. Celková podpora vývozců sladu v roce 2002 dosáhla částky 81,9 mil. Kč.

Pšenice potravinářská

K 1. 1. 2002 měl SZIF na zásobách pšenici potravinářskou ze sklizně roku 2000 v celkovém množství 34,3 tis. t. Prezidium SZIF odsouhlasilo prodej této pšenice vybraným subjektům s podmínkou vývozu do zahraničí. Uvedené množství pšenice bylo v rámci trvalého výběrového řízení vybranými subjekty odebráno a zapláceno. Náklady spojené se skladováním a vyskladněním pšenice ze sklizně roku 2000 dosáhly 6,2 mil. Kč. Tržby z prodeje této pšenice činily 146,3 mil. Kč.

Nařízení vlády č. 237/2001 Sb. stanovuje podmínky a zásady intervenčních nákupů, skladování a prodeje obilovin na domácí trh a na vývoz. Na základě tohoto nařízení Prezidium SZIF schválilo s účinností od 1. 7. 2002 intervenční cenu ve výši 3 500 Kč/t. Současně stanovilo procento poklesu průměrné ceny pod intervenční cenu ve výši 5 %. Intervenční nákup mohl být zahájen v případě, že cena na trhu poklesla ve dvou týdnech jdoucích po sobě o více než 5 % proti intervenční ceně. Termín zahájení intervenčního nákupu ze sklizně roku 2002 byl stanoven od 16. 7. 2002. Dne 31. 10. 2002 Prezidium SZIF rozhodlo s okamžitou platností o pozastavení intervenčního nákupu pšenice potravinářské ze sklizně roku 2002. Do tohoto dne nakoupil SZIF celkem 724,3 tis. t pšenice potravinářské.

Trvalé výběrové řízení na vývoz pšenice potravinářské nebo odpovídajícího množství pšeničné mouky a těstovin bylo vypsáno 14. 11. 2002. V jeho rámci byly v období od 26. 11. 2002 do 31. 12. 2002 uzavřeny s vybranými subjekty smlouvy na odběr 42,4 tis. t pšenice; do konce roku 2002 bylo subjekty odebráno 2,1 tis. t pšenice. Po odpisu poškozené skladované pšenice vlivem povodně (920 t) měl SZIF k 31. 12. 2002 na zásobách pšenici potravinářskou v množství 721,3 tis. t. Celkové náklady spojené s intervenčním nákupem ze sklizně v roce 2002, s jejím naskladněním, skladováním a vyskladněním dosáhly 2 798,1 mil. Kč.

Řepka olejná - nákup z půdy uvedené do klidu a z volného trhu

Na základě nařízení vlády č. 86/2001 Sb. předpokládal SZIF nakoupit z půdy dobrovolně uvedené do klidu pro výrobu MEŘO 230 tis. t řepky olejné s dodávkou do 30. 9. 2002. Toto množství se nepodařilo nakoupit, a proto Prezidium SZIF rozhodlo zbylé množství dokoupit z volného trhu. Z volného trhu bylo nakoupeno celkem 48,5 tis. t řepky olejné v cenovém rozpětí 6 750 - 8 350 Kč/t. Náklady na nákup řepky olejné byly vykázány ve výši 393,8 mil. Kč a náklady skladování 21,4 mil. Kč. Celkové náklady dosáhly 415,2 mil. Kč.

Pro marketingový rok 2002/03 Prezidium SZIF rozhodlo o nákupu řepky z půdy uvedené do klidu za cenu 4 600 Kč/t plus DPH při paritě FCO skladující organizace, která je ve smluvním vztahu se SZIF. Takto bylo nakoupeno 170,3 tis. t řepky olejné. Na nákup vynaložil SZIF celkem 843,2 mil. Kč a na skladování dalších 20,2 mil. Kč.

Prodejní cena řepky je vypočítávána každý měsíc podle vzorce schváleného Prezidiem SZIF. V roce 2002 bylo prodáno celkem 211,5 tis. t řepky olejné v cenovém rozmezí 2 549 - 3 732 Kč/t. Celkové příjmy za řepku činily 646,6 mil. Kč. Na zásobách měl SZIF k 31. 12. 2002 celkem 117,0 tis. t řepky olejné. Kalkulace podpor výrobcům MEŘO a bionafty je uvedena v kap. B4.

Hodnocení organizace trhu za rok 2002

V roce 2002 byla realizována opatření k organizaci trhu a poskytování podpor zemědělství daná zákonem č. 256/2000 Sb. a na něj navazujícími nařízeními vlády ČR. Organizace trhu se tak postupně harmonizuje s organizací agrárního trhu v EU. Celkové výdaje na organizaci trhu (resp. na podporu tržních cen agrárního trhu) prostřednictvím SZIF, MZe a PGRLF v období 2001 - 2002 uvádí tab. TB3.1/03 (podrobněji tab. B3.1/04).

TB3.1/03 - Výdaje na organizaci trhu - podporu tržních cen (mil. Kč)

Výdaje	2001 ¹⁾		2002	
	celkem	z toho subvence	celkem	z toho subvence
Celkové výdaje na podporu cen - SZIF	2 329	1 611	6 925	3 199
- mlékárenské výrobky	986	986	2 097	2 097
- obiloviny a řepka ²⁾	885	167	4 315	589
- škrob	20	20	79	79
- jatečný skot ³⁾	438	438	352	352
- ječmenný slad	0	0	82	82
Celkové výdaje PGRLF - program EXPORT	2	2	0	0
Dotace MZe - školní mléko	11	11	0	0
Celkem výdaje na organizaci trhu	2 342	1 624	6 925	3 199
- vývoz	1 413	1 413	2 492	2 492
- domácí trh	904	211	4 248	707
- skladování	25	0	185	0

1) Rok 2001 upraven SZIF dle účetní uzávěrky za rok 2001.

2) Včetně ostatních nákladů (splátky úvěrů a úroků, DPH) a nákladů na správní výdaje SZIF.

3) V roce 2002 zahrnut doplatek za rok 2001 ve výši 56 mil. Kč.

Pramen: SZIF

Zpracoval: J. Šára (SZIF)

3.1.2 Opatření v oblasti zahraničního obchodu

Kap. B3.1.2 je zaměřena na opatření v ochraně domácího trhu (k podpoře tržních cen prostřednictvím spotřebitelů) a na další opatření, která regulují agrární zahraniční obchod.

Přístup na trh**Celní sazby**

V roce 2002 byly uplatňovány celní sazby v souladu se závazky notifikovanými ve WTO. Nařízením vlády č. 480/2001 Sb., ze dne 19. 12. 2001 byl vydán celní sazebník s účinností od 1. 1. 2002.

Na základě zákona č. 481/2002 Sb. bylo dne 22. 11. 2002 publikováno ve sbírce zákonů úplné znění celního zákona, jak vyplývá ze změn provedených zákony č. 35/1993 Sb., č. 113/1997 Sb., č. 63/2000 Sb., č. 265/2000 Sb., č. 265/2001 Sb. a zákona č. 1/2002 Sb., ze dne 5. 12. 2001 a s účinností od 1. 7. 2002 (vybraných ustanovení od 4. 1. 2002).

Nařízením vlády č. 534/2002 Sb., ze dne 2. 12. 2002 byl vydán celní sazebník pro rok 2003.

Smluvní celní kvóty

Začátkem roku 2002 otevřela ČR celkem 32 smluvních celních kvót na dovoz zemědělských komodit. V průběhu roku byly otevřeny pouze čtvrtletní kvóty v rámci celkové roční kvóty na dovoz brambor, slunečnicového a řepkového oleje, margarínu a limonád a již

žádná další kvóta otevřena nebyla. Do seznamu otevřených smluvních celních kvót byly kromě kvót, jejichž základní počet a minimální výše je dána závazky ČR vůči WTO, zahrnuty i kvóty nad rámec těchto závazků.

Nad rámec závazků ve WTO byly otevřeny bezcelní kvóty na dovoz 1,5 tis. t lnu surového nebo roseného a 3,0 tis. t lnu lámaného nebo třeného, kvóty na dovoz 400 tis. hl červeného vína a 90 tis. hl bílého vína v nádobách nad 2 litry se clem 25 % a kvóta na dovoz 2 tis. t třtinové melasy se clem 6 %.

Ve srovnání s předchozím rokem byla kvóta na dovoz červeného vína navýšena o 100 tis. hl a na dovoz bílého vína o 40 tis. hl. Naproti tomu kvóta na dovoz třtinové melasy byla snížena o 1,5 tis. t a kvóta na dovoz řepné melasy nebyla otevřena.

K dalším meziročním hmotnostním změnám u smluvních celních kvót v roce 2002 nedošlo.

V roce 2002 byly plně vyčerpány smluvní celní kvóty u vepřového a drůbežího masa, jogurtů, másla, čerstvých hroznů, bramborového škrobu, slunečnicového oleje, zmrzliny, glukózy, těstovin, zmrzliny, dextrinů a jiných modifikovaných škrobů. Rovněž kvóty na dovoz vína byly plně nebo převážně vyčerpány. Výrazný rozsah čerpání smluvních celních kvót byl zaznamenán u třtinové melasy a slunečnicových semen.

Naproti tomu žádné nebo jen omezené čerpání kvót bylo v roce 2002 zaznamenáno u dovozu semen řepky, živých prasat, živého skotu, soleného a sušeného masa, lihu, sušeného mléka, hovězího masa, ovčí a skopového masa, lnu, brambor, kukuřičného a pšeničného škrobu, limonád a margarinu. U řepkového oleje bylo čerpání kvót v jednotlivých čtvrtletích značně nerovnoměrné.

Z hlediska plnění závazků ČR vůči WTO v oblasti přístupu na trh byly v roce 2002 všechny sjednané celní kvóty otevřeny v odpovídající výši.

Dovozní licence

Nařízením vlády č. 264/2001 Sb., ze dne 9. 7. 2001 a s účinností od 26. 7. 2001 zůstal v režimu neautomatických licencí v roce 2002 pouze cukr a chemicky čistá sacharóza původem ze Slovenské republiky ve výši 3 500 t.

Ochranná a zvláštní ochranná opatření v přístupu na domácí trh

Ochranná opatření a zvláštní tarifní ochranná opatření

Na základě nařízení vlády č. 263/2001 Sb., ze dne 9. 7. 2001 a s účinností do 31. 12. 2004, se v případě překročení celní kvóty na dovoz isoglukózy a výrobků z isoglukózy vyměří clo zvýšené o 83 až 163 procentních bodů podle druhu zboží. Celní kvóta na dovoz isoglukózy pro rok 2002 ze Slovenska činí 5 100 t a z ostatních zemí 1 280 t (ve čtvrtletním

členění). Celková dovozní kvóta ve čtvrtletním členění u zboží položky CN 1702 90 99 pro rok 2002 byla stanovena ve výši 76 t a u položek CN 2106 90 30 a 2106 90 59 ve výši 4 508 t.

Nařízením vlády č. 162/2002 Sb., ze dne 3. 4. 2002 a s účinností od 23. 4. 2002 do 11. 3. 2003, se po vyčerpání celní kvóty na dovoz položky CN 1701 „Třtinový nebo řepný cukr a chemicky čistá sacharóza, v pevném stavu“ sazba dovozního cla zvyšovala o 80 procentních bodů, přičemž minimální hodnota cla činí 13,50 Kč/kg. Čtvrtletní celní kvóty na dovoz cukru z EU byly stanoveny ve výši 3 900 t, na dovoz z Polska 1 625 t a z ostatních zemí 325 t. Celková roční dovozní kvóta u tohoto zboží činila tedy 23 400 t. Ustanovení se nevztahuje na zboží pocházející ze Slovenska.

Nařízení vlády č. 239/2002 Sb., ze dne 29. 5. 2002 a s účinností od 14. 6. 2002 do 29. 11. 2005 nebo dnem vstupu smlouvy o přistoupení ČR k EU, bude-li tento den dřívější, stanovuje ochranné opatření na dovoz podpoložky CN 1806 10 90 „Kakaový prášek obsahující přidaný cukr nebo jiná sladidla“. Zvýšená celní sazba o 113 procentních bodů se bude v roce 2002 uplatňovat až po vyčerpání celní kvóty ve výši 47 t. Pro zboží pocházející z rozvojových zemí nebo nejméně rozvinutých zemí se v nařízení stanoví samostatný režim.

Nařízením vlády č. 273/2002 Sb., ze dne 12. 6. 2002 a s účinností od 28. 6. 2002, byla podle zákona č. 62/2000 Sb., o některých opatřeních při vývozu nebo dovozu výrobků a o licenčním řízení a o změně některých zákonů, stanovena k ochraně tuzemského trhu spouštěcí úroveň objemu dovozů pro jednotlivé zemědělské výrobky a skupiny zemědělských výrobků. Po naplnění spouštěcí úrovně je možné dalším nařízením vlády stanovit dodatečné clo. Tato zvláštní ochranná opatření byla uplatněna v roce 2002 celkem u šesti komoditních skupin a v jednom případě bylo rozhodnuto o jeho neuplatnění:

- nařízením vlády č. 332/2002 Sb., ze dne 10. 7. 2002 a s účinností od 24. 7. 2002 do 31. 12. 2002, se sazba dovozního cla u některých druhů masa a jedlých drobů z drůbeže - položky CN 0207 11, 12, 13 (kromě podpoložky 0207 13 91 - játra), 0207 14 (kromě podpoložky 0207 14 91 - játra) zvýšila o 14,3 procentních bodů, u másla, mléčných pomazánek a jiných tuků a olejů získaných z mléka (položky CN 0405 10, 0405 90 a podpoložka 0405 20 90) o 22,6 procentních bodů;
- nařízením vlády č. 413/2002 Sb., ze dne 4. 9. 2002 a s účinností od 17. 9. 2002 do 31. 12. 2002, byla sazba dovozního cla u podpoložky CN 1105 10 00 - Mouka, krupice a prášek z brambor zvýšená o 5,3 procentních bodů a u podpoložky CN 1105 20 00 „Vločky, granule a pelety z brambor“ o 1,3 procentního bodu;
- nařízením vlády č. 435/2002 Sb., ze dne 18. 9. 2002 a s účinností od 15. 10. 2002 do 31. 12. 2002, stanovilo následující zvýšení sazby dovozního cla u vybraných druhů těstovin: u podpoložek CN 1902 11 00, 1902 19 10 a CN 1902 19 90 o 6,4 procentních bodů, podpoložky CN 1902 20 10 o 4,8 procentních bodů a u podpoložek CN 1902 20 30, 91, 99 a CN 1902 30 10, 90 o 6,3 procentních bodů;

- nařízením vlády č. 449/2002 Sb., ze dne 14. 10. 2002 a s účinností od 4. 11. 2002 do 31. 12. 2002, byla sazba dovozního cla pro vepřové maso (CN 0203) zvýšena o 12,8 procentních bodů;
- nařízením vlády č. 488/2002 Sb., ze dne 30. 10. 2002 a s účinností od 26. 11. 2002, bylo rozhodnuto neuplatnit dodatečné clo na dovoz vinných hroznů (CN 0806 10 90) nad spouštěcí úroveň;
- nařízením vlády č. 530/2002 Sb., ze dne 2. 12. 2002 a s účinností od 20. 12. 2002 do 31. 12. 2002, se po naplnění spouštěcí úrovně objemu dovozu zvýšila sazba dovozního cla pro rafinovaný řepkový olej podpoložek CN 1514 19 90 a CN 1514 99 90 o 8,6 procentních bodů.

Vyhláškou MF č. 87/2002 Sb., ze dne 28. 2. 2002 a s účinností od 13. 3. 2002, bylo stanoveno množstevní omezení aktivního zušlechťovacího styku v podmíněném systému⁹⁶ u třtinového nebo řepného cukru a chemicky čisté sacharózy v pevném stavu, isoglukózy, ostatních cukrů, včetně invertního, sirupů s přísadou aromatických látek či barviv z isoglukózy a ostatních sirupů, kakaového prášku obsahujícího 80 % hmotnosti nebo více sacharózy, a to ve výši 4 600 t v kalendářním roce.

Netarifní opatření k ochraně trhu

Zákon č. 314/2001 Sb., ze dne 7. 8. 2001 a s účinností od 1. 1. 2002 (vybraných ustanovení od 1. 3. 2002), o rostlinolékařské péči a některých souvisejících zákonů, upravuje pojmovou a věcnou stránku této péče, zavádí nové pojmy tzv. chráněných zón a upřesňuje problematiku dovozu a vývozu zboží rostlinného původu.

Zákon č. 452/2001 Sb., ze dne 29. 11. 2001 a s účinností od 1. 4. 2002, o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele (s výjimkou ustanovení § 18 až 22, která nabývají účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení ČR do EU v platnost), upravuje podmínky, za nichž lze získat ochranu označení původu, případně zeměpisného označení pro zboží, jakož i právní účinky této ochrany. Vyhláškou MZe č. 243/2002 Sb., ze dne 31. 5. 2002 a s účinností od 1. 7. 2002, byly stanoveny příslušné seznamy zemědělských výrobků nebo potravin.

Vyhláškou MZe č. 89/2002 Sb., ze dne 26. 2. 2002 a s účinností od 20. 3. 2002, se mění dosavadní vyhláška č. 41/2001 Sb., o ochraně proti zavlékání škodlivých organismů při dovozu a průvozu rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů a proti jejich rozšiřování na území ČR a o soustavné rostlinolékařské kontrole.

⁹⁶ Po zušlechtění zboží cizího státu má být vyvezeno zpět z tuzemska, aniž by podléhalo dovoznímu clu a obchodně-politickým opatřením.

Opatření k regulaci vývozu

Vývozní subvence a další podpory vývozu

Na podporu vývozu zemědělských a potravinářských výrobků bylo vynaloženo v roce 2002 prostřednictvím SZIF celkem 2 492 mil. Kč, z toho na subvencování vývozu mléčných výrobků 2 035 mil. Kč (plnění závazků WTO ve výši 80,6%), jatečného skotu 296 mil. Kč (plnění závazků WTO ve výši 95,5%), bramborového škrobu 23 mil. Kč (plnění závazků WTO ve výši 47,3%) a ječmenného sladu 82 mil. Kč (plnění závazků WTO ve výši 15,2%). Kromě toho doplatek za subvencovaný vývoz jatečného skotu v roce 2001 činil 56 mil. Kč. V rámci programu PGRLF EXPORT nebyly žádné podpory poskytnuty (podrobněji viz kap. B3.1.1). Hodnotové závazky vůči WTO v oblasti subvencování vývozu byly v roce 2002 nejvíce čerpány u mlékárenských výrobků.

Zákon č. 282/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou ze dne 30. 5. 2002 a s účinností od 28. 6. 2002, zvyšuje operativnost poskytování pojišťovacích a bankovně finančních služeb a zároveň zajišťuje kompatibilitu zákona s normami EU, zavádí možnost vývozního financování se státní podporou i bez pojištění vývozních úvěrových rizik prostřednictvím EGAP, rozšiřuje okruh žadatelů o pojištění vývozních úvěrových rizik a zjednodušuje schvalovací postupy spojené se státní podporou vývozu. Angažovanost České exportní banky, a. s. (ČEB) a Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a. s. (EGAP) při pojišťování a financování vývozu se státní podporou však byla v roce 2002 v oblasti agrárního vývozu minimální.

Vývozní licence

Pro rok 2002 byly veškeré vývozní licence pro zemědělské výrobky zrušeny.

Bilaterální a regionální obchodní dohody

Evropská dohoda

Vzájemný obchod mezi ČR a zeměmi EU se v roce 2002 uskutečňoval na základě upravených preferenčních přístupových režimů pro dovozy určitých zemědělských a zpracovaných výrobků daných Evropskou dohodou (ED), podle schváleného Protokolu o úpravách obchodních aspektů mezi ČR a ES publikovaného ve sbírce zákonů ČR pod č. 265/1998 Sb. a na základě sjednaných nových koncesí v rámci dohody o další liberalizaci vzájemného agrárního obchodu mezi ČR a EU (tzv. „dvounulové varianty“) vyhlášené v EU jako nařízení ES č. 2433/2000 a v ČR jako nařízení vlády č. 180/2000 Sb.⁹⁷

⁹⁷ Preferenční celní kvóty byly začátkem roku 2002 otevřeny pro dovoz 1 tis. t sušeného mléka (clo 24 %), 345 t másla (clo 15 %), 15 tis. t brambor k výrobě škrobu a pozdních konzumních brambor (clo 6 %), 74,3 tis. t kukuřice (clo 4,2 %), 107 t uzenek a salámů (clo 9 %), 400 t živočišných tuků a olejů (clo 10,0 %), 530 t margarínu (clo 10 %) a 2 tis. t nezpracovaného tabáku (clo 2,4 %). Dále jde o bezcelní dovoz 12 250 t vepřového masa, 4 900 t drůbežního masa, 7 663 t sýrů a tvarohu, 3 384 t uzenin, 1 307 konzerv a jiných

Na toto nařízení vlády navazují nařízení vlády č. 217/2001 Sb., ze dne 20. 6. 2001 a s účinností od 1. 7. 2001 do 30. 6. 2002, a nařízení vlády č. 266/2002 Sb., ze dne 12. 6. 2002 a s účinností od 1. 7. 2002 do 30. 6. 2003, kterými se stanoví preferenční sazby cla pro dovoz některých zemědělských a potravinářských výrobků pocházejících z EU v rámci dvounulové varianty, přičemž nevyčerpané množství části preferenčních celních kvót se převádí do preferenčních celních kvót následujícího období.

Preferenční kvóty na dovoz z EU do ČR, otevřené v roce 2002 podle Dodatkového protokolu ED a preferenční kvóty v rámci dvounulové varianty byly plně nebo převážně vyčerpany u vepřového a drůbežího masa, másla, brambor, rajčat, okurek, nakládaček a malých okurčiček, cukru, lněného oleje, margarínu, uzenin, rostlinných tuků a olejů s nulovým clem, přípravků a konzerv z drůbežího masa. Nejnižší úroveň čerpání kvót byla zaznamenána u sušeného mléka, kukuřice neseťové, živočišných tuků a olejů, rostlinných olejů, ostatních rostlinných tuků, přírodního medu, jablečných šťáv a vodky.

Preferenční kvóty na vývoz z ČR do EU otevřené podle Dodatkového protokolu ED a v rámci dvounulové varianty byly v roce 2002 plně nebo do značné míry čerpány pouze u některých komodit (u sušeného mléka, másla, přírodního medu, kmínu, čerstvých jablek a některých druhů jablečných šťáv, živých chovných jalovic a krav vybraných horských plemen, sladu, drůbežího masa, višňi na zpracování a višňi zmrazených, čerstvého červeného rybízu, červeného a černého zmrazeného rybízu).

Nulové nebo velmi malé čerpání preferenčních vývozních kvót do EU bylo zaznamenáno u živých prasat, živých ovcí a koz, hovězího a vepřového masa, uzenek, salámů a jiných přípravků a konzerv z vepřového masa, drůbežích vajec ve skořápkách, sušených, tekutých a zmrazených žloutků, ptačích vajec sušených a ostatních, pšeničné mouky, surového řepkového a slunečnicového oleje pro technické nebo průmyslové účely, sýrů a tvarohu, okurek nakládaček a konzervovaných rajčat, sladovnického ječmene, zmrazených připravených malin, ostružino-malin, černého, bílého a červeného rybízu a angreštu s obsahem cukru méně než 13 %, chmele, čerstvého černého rybízu, homogenizovaných ovocných přípravků, zmrazených borůvek, některých ostatních druhů zmrazených bobulovin a ovocných šťáv.

Na základě dokončeného jednání o liberalizaci vzájemného obchodu s rybami a některými výrobky z ryb mezi ČR a EU nařízení vlády č. 182/2002 Sb., ze dne 10. 4. 2002

přípravků z drůbežího masa, 1 776 t přírodního medu, 1 225 t okurek, nakládaček a malých okurčiček, 2 tis. t rajčat (od poloviny května do 31. října clo 8 %), 32 321 t jablečných šťáv, 5 tis. t surového lněného oleje, 301 t homogenizovaných přípravků a značně zvýhodněný dovoz vodky a ostatních vybraných druhů rostlinných tuků a olejů převážně pro technické účely. U řady dalších komodit (jogurty a ostatní neochucené mléčárenské výrobky, sušené žloutky a ptačí vejce, resp. sušená vejce bez skořápek, vybrané druhy čerstvé, zpracované nebo zmrazené zeleniny, ovoce a ořechů, plody rodu Capsicum, vodní melouny, hroznová šťáva a šťáva z citrusových plodů, tvrdá pšenice, rýže, kukuřice k setí, některé přípravky pro výživu zvířat, hořčičná semena, slunečnicový a kokosový olej, některé ostatní rostlinné tuky a oleje) byly uplatňovány nulové nebo snížené celní sazby bez množství omezení podle dohodnutého režimu.

a s účinností od 1. 7. 2002, stanovilo preferenční sazbu cla 0 - 4 % pro dovoz živých, čerstvých, chlazených nebo zmrazených pstruhů a kaprů. Nařízením vlády č. 450/2002 Sb., ze dne 21. 10. 2002 a s účinností od 1. 11. 2002, bylo zrušeno nařízení vlády č. 182/2002 Sb., a k témuž datu vstoupil v platnost Dodatkový protokol k Evropské dohodě o liberalizaci obchodu s rybami a výrobky z ryb. Hlavní význam tohoto Protokolu je v rozšíření bezcelního prostoru na trzích EU pro vývoz živých kaprů české provenience a postupné uvolnění celého obchodu s rybami.

V rámci agrárního zahraničního obchodu mezi ČR a EU v roce 2002 činil podíl preferenčního vývozu na celkovém vývozu 53,7 % a podíl preferenčního dovozu na celkovém dovozu 49,4 %.

V roce 2002 bylo dokončeno jednání o liberalizaci obchodu se zemědělskými výrobky podepsáním odsouhlaseného zápisu o tzv. „double profit“ dne 6. 6. 2002 a byl připraven Protokol k Evropské dohodě zohledňující všechny dosud platné koncese a koncese nové. Tato další fáze liberalizace je přípravou na zapojení ČR do budoucího jednotného trhu EU.

V roce 2002 probíhala rovněž jednání o další liberalizaci vzájemného obchodu se zpracovanými zemědělskými výrobky.

Středoevropská dohoda

V rámci Středoevropské dohody (CEFTA) zůstal v roce 2002 pro agrární výrobky v platnosti systém preferenčních cel zavedený začátkem roku 1996. Tento systém byl ve vzájemném agrárním obchodu mezi ČR, Maďarskem, Polskem, Rumunskem, Slovinskem a Bulharskem uplatňován v rámci tří seznamů zemědělských a potravinářských výrobků s nulovým (příloha A dohody), stejným (příloha B dohody) nebo jednostranně uplatňovaným preferenčním celním zatížením při minimálním počtu dovozních kvót (přílohy C a D dohody), které byly čerpány převážně jen v omezeném rozsahu.

Plné nebo převážné čerpání kvót bylo zaznamenáno u dovozu vína, uzenin, zmrzliny, drůbežího masa, sladké papriky, vodních melounů, krupice z pšenice, potravinových přípravků konzervovaného hrachu a konzervované kukuřice z Maďarska, lihovin a cukru z Polska, čerstvých okurek a vína z Rumunska, okurek, papriky, zeleniny v octě, vína, okurek z Bulharska a vína ze Slovinska.

Rovněž u vývozu bylo čerpání preferenčních kvót značně omezené. K jejich plnému nebo značnému naplňování došlo pouze u vývozu piva, těstovin, margarínu, řepkového oleje, neaktivního droždí, sušeného mléka, sýrů a tvarohu, limonád, nečokoládových cukrovinek do Maďarska a cukru do Rumunska.

Od 1. 1. 2002 vstoupil v platnost Dodatkový protokol č. 10 CEFTA prohlubující koncese na obchod se zemědělskými výrobky mezi ČR, SR a Maďarskem. Kromě toho pokračovala v roce 2002 jednání o liberalizaci vzájemného agrárního obchodu s Polskem a Slovinskem.

Celní unie se SR

Bariéry vzájemného obchodu mezi ČR a Slovenskem nebyly ani v roce 2002 plně odstraněny. Obchodní toky znesnadňovaly požadavky na certifikaci zboží vyváženého z ČR a nadále uplatňované technické překážky v obchodu.

Ve vzájemném obchodu byla v roce 2002 oboustranně uplatňována množstevní omezení a autolimitační dohody na úrovni výrobních svazů⁹⁸. Slovenská strana uplatňovala autolimitační dohody na dovozy z ČR u masových konzerv, džemů, lihovin, kečupů, zeleniny konzervované v octě, ovocných šťáv, margarínu a cigaret, zatímco z české strany byla uzavřena autolimitační dohoda na dovoz glukózových sirupů (s výjimkou dextrózových) ze SR.

V roce 2002 uplatňovala ČR množstevní omezení na roční dovoz 3,5 tis. t řepného nebo třtinového cukru a chemicky čisté sacharózy a 5 tis. t isoglukózy původem ze SR. Stejnou reciproční kvótu na dovoz cukru z ČR uplatňovala i SR. Slovenská strana otevřela rovněž kvótu na dovozy nealkoholických nápojů a piva.

Ostatní obchodní dohody

Agrární zahraniční obchod s Litvou, Lotyšskem, Estonskem, Izraelem a Tureckem se uskutečňoval v roce 2002 na základě dohod o volném obchodu. Rovněž obchod mezi zeměmi EFTA a ČR byl realizován v rámci bilaterálních dohod o oblasti volného obchodu. V rámci zmíněných dohod byl však sjednán poměrně malý počet a fyzický objem koncesí a jejich podíl na celkovém preferenčním obchodu ČR byl proto malý⁹⁹.

Dohoda o oblasti volného obchodu mezi ČR a Chorvatskem, usilujícím o vstup do CEFTA, vstoupila v platnost od 1. 1. 2002 (Protokol č. 1). V průběhu roku 2002 probíhala jednání o další liberalizaci vzájemného obchodu s agrárními výrobky mezi ČR a pobaltskými republikami.

3.1.3 Opatření k řízení nabídky

V období let 2001 - 2002 byly na základě nařízení vlády uplatňovány v rámci organizace agrárního trhu systémy řízení nabídky pro mléko, cukr - cukrovku a pro plodiny na orné půdě, spojené s kompenzačními platbami zemědělským výrobcům a s dalšími opatřeními.

⁹⁸ Objemy vývozu a dovozu u méně citlivých položek jsou stanoveny na základě vzájemné dohody výrobních svazů sdružujících výrobce, vývozce a dovozce.

⁹⁹ Z celkového počtu 31 dovozních kvót, z toho 14 kvót na dovoz vybraných zemědělských a potravinářských výrobků z Turecka, 12 kvót na dovoz z Izraele a 4 kvót na dovoz z Lotyšska byly vyčerpány pouze 2 kvóty, a to u dovozu konzervovaných rajčat a nezpracovaného tabáku z Turecka.

Kompenzační platby za mléčné kvóty

Nařízením vlády č. 445/2000 Sb., o stanovení produkčních kvót mléka na léta 2001 až 2005, ve znění nařízení vlády č. 44/2002 Sb. a č. 94/2002 Sb. a rozhodnutím Ústavního soudu č. 410/2001 Sb. byl zaveden systém produkčních kvót na léta 2001 - 2005. Nařízení vlády č. 445/2000 Sb. stanovuje podmínky pro poskytnutí kompenzační podpory za újmy v důsledku zavedení systému produkčních kvót mléka, podnikově diferencované podle podílu zemědělských pozemků nacházejících se v méně příznivých oblastech.

Pro kvótový rok 2001/02, tj. pro období od 1. 4. 2001 do 31. 3. 2002, vydal SZIF rozhodnutí o přidělení produkční kvóty 3 602 producentům v celkovém objemu 2 798,1 mil. l mléka a současně byla stanovena následující kompenzační podpora za každý dodaný litr mléka:

- 0,077 Kč/l, pro producenty, u nichž výměra obhospodařovaných zemědělských pozemků, nacházejících se v méně příznivých oblastech, dosahuje alespoň 50 % celkové výměry, nebo je ekologickým výrobcem;
- 0,053 Kč/l pro ostatní producenty.

Současně SZIF rozhodl, že podpora bude poskytována ve dvou splátkách. První splátka bude vyplácena za dodávky mléka v období od 1. 4. 2001 do 30. 9. 2001 a druhá za období od 1. 10. 2001 do 31. 3. 2002. V roce 2002 byla producentům v rámci systému produkčních kvót vyplacena kompenzační podpora v celkové výši 84,6 mil. Kč.

Podle nařízení vlády č. 44/2002 Sb., je kompenzační podpora pro kvótový rok 2002/03 poskytována na základě žádosti doručené SZIF nejpozději do 28. 2. 2003. SZIF rozhodne o žádosti nejpozději do 60 dnů po skončení příslušného kvótového roku. Kompenzační podpory za kvótový rok 2002/03 jsou propláceny průběžně od dubna 2002, po vyhodnocení měsíčních hlášení producentů o dodávkách mléka.

Cukrovka - cukr

Nařízení vlády č. 114/2001 Sb., ze dne 7. 3. 2001, o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/02 - 2004/05¹⁰⁰, které nabylo účinnosti dne 30. 3. 2001, bylo změněno nařízením vlády č. 296/2002 Sb., ze dne 12. 6. 2002 s účinností od 2. 7. 2002. Novela nařízení vlády č. 114/2001 Sb. řešila problémy zpřesnění definice cukru, způsob stanovení tuzemského a vývozního podílu kvóty, vymezení pojmu „vývoz cukru“, stanovení povinnosti cukrovarů uzavřít s pěstiteli dlouhodobé smlouvy na dodávku cukrovky ve výši 90 % přidělené kvóty.

Z celkové kvóty cukru včetně rezervy (505 tis. t) bylo SZIF pro kvótový rok 2001/02 rozděleno 504 tis. t cukru. Z celkové kvóty činil tuzemský podíl kvóty 71 % a vývozní podíl kvóty 29 %.

¹⁰⁰ Kvótový rok začíná 1. 9. a končí 31. 8. následujícího roku.

Ustanovení uvedeného nařízení, týkající se zejména systému stanovení individuálních kvót, minimální ceny cukrovky a cukru a maximální ceny cukru, bylo nálezem Ústavního soudu č. 499/2002 Sb. dne 30. 10. 2002 zrušeno s účinností od 29. 11. 2002. Minimální ceny cukrovky a cukru, stanovené výměrem MF č. 05/2002 ze dne 20. 6. 2002, byly zrušeny výměrem MF č. 01/2002 ze dne 29. 11. 2002. Minimální cena cukrovky a cukru byla obnovena nařízením vlády č. 15/2003 Sb. ze dne 8. 1. 2003, kterým se podle zákona o SZIF (zákon č. 256/2000 Sb.) změnilo nařízení vlády č. 114/2001 Sb. s účinností od 29. 1. 2003.

Dnem 9. 4. 2003 nabylo účinnosti nařízení vlády č. 97/2003 Sb., ze dne 19. 3. 2003, kterým se mění nařízení vlády č. 114/2001 Sb., o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/02 - 2004/05, ve znění pozdějších předpisů a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 499/2002 Sb. V rámci nového nařízení byla celková kvóta cukru pro kvótové roky 2003/04 a 2004/05 stanovena na úrovni národní kvóty ČR dohodnuté s EU, tj. v objemu 454,9 tis. t pro každý kvótový rok. Z toho rezerva pro kvótový rok 2003/04 představuje 39,9 tis. t cukru.

Uvádění půdy do klidu

Podpora se poskytuje žadatelům podle nařízení vlády č. 86/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytování finanční podpory za uvádění půdy do klidu a finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu, ve znění nařízení vlády č. 454/2001 Sb. a č. 294/2002 Sb. V roce 2002 bylo přijato 4 409 žádostí o podporu za uvádění půdy do klidu na celkovou výměru 142,1 tis. ha o. p., a to ve čtyřech následujících formách.

Pěstování stanovených plodin

Finanční podporu za uvádění půdy do klidu ve výši 5 500 Kč/ha o. p. uvedené do klidu obdrží žadatel, který uvede do klidu předepsaných 5 - 10 % výměry žadatelem obhospodařované orné půdy výsevem řepky olejné pro výrobu MEŘO, zeleného hnojení, energetických plodin, lnu setého olejného a konopí pro textilní využití. Výměra orné půdy uvedená do klidu výsevem výše uvedených plodin činila 136,3 tis. ha. Na podporu bylo vynaloženo 747,2 mil. Kč.

Pěstování lnu přádného pro nepotravinářské užití

Finanční podporu za uvádění půdy do klidu ve výši 7 000 Kč/ha o. p. uvedené do klidu obdrží žadatel, který uvede do klidu předepsaných 5 - 30 % výměry žadatelem obhospodařované orné půdy výsevem lnu setého přádného. Výměra orné půdy uvedené do klidu výsevem lnu přádného činila 5,8 tis. ha. Na podporu bylo vynaloženo 40,5 mil. Kč.

Ostatní půda neuvedená do klidu

Finanční kompenzační podporu v rozmezí 200 - 600 Kč/ha o. p. obdrží žadatel na ostatní ornou půdu jím obhospodařovanou, kterou neuvedl do klidu. Prezidium SZIF na jednání dne 31. 10. 2002 stanovilo konečnou výši finanční kompenzační podpory na úrovni 500 Kč/ha o. p. neuvedené do klidu. Výměra orné půdy neuvedené do klidu dosáhla 1 966,5 tis. ha. Na podporu bylo vynaloženo 966,1 mil. Kč.

Nepotravinářské užití řepky olejné

Finanční podpora na nepotravinářské užití řepky olejné se poskytuje v případě, že se SZIF nepodaří nakoupit stanovené množství z půdy v klidu. V návaznosti na nařízení vlády č. 294/2002 Sb. poskytl SZIF výrobcům MEŘO na nákup řepky z jiných ploch finanční podporu v celkové výši 17,6 mil. Kč.

Celkem bylo v roce 2002 na finanční podporu za uvádění půdy do klidu a na finanční kompenzační podporu za uvádění půdy do klidu vyplaceno celkem 1 771,4 mil. Kč.

3.1.4 Opatření ovlivňující poptávku

Opatření přímo ovlivňující poptávku se týkají školního mléka a nepotravinářského užití řepky a dalších zemědělských surovin.

Podpora školního mléka je upravena nařízením vlády č. 91/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování podpory programu zvýšení spotřeby zpracovatelsky upraveného mléka a vybraných mléčných výrobků žáky, kteří plní povinnou školní docházku. Podporu poskytuje SZIF fyzické nebo právnické osobě vyrábějící mléčné výrobky a dodávající je žákům základních škol, speciálních škol a pomocných škol. V roce 2002 bylo do programu „školní mléko“ zapojeno 11 zpracovatelů, dodávajících dané mléčné výrobky do více než 3 tis. škol. Počty žáků v těchto školách, kteří využívají možnosti zakoupení některého z nabízených výrobků, se zvyšují. Žáci mají nejméně jedenkrát v týdnu nárok na 500 ml mléka nebo jogurtového mléka, nebo 300 g jogurtu, nebo 160 g smetanového krému s možností kombinace 2 ks balení mléčných výrobků. Na platby uskutečněné v roce 2002 (září - prosinec 2001 a I. pololetí 2002) bylo vynaloženo 62,5 mil. Kč. Vyhodnocení a vyúčtování za září - prosinec 2002 se uskuteční v I. pololetí 2003 po předložení všech žádostí o podporu.

Poptávka po nepotravinářském užití řepky a dalších zemědělských surovin (na výrobu bionafty aj.) byla přímo podporována více opatřeními státu formou úlevy na spotřební dani a DPH a podpor cen vstupů do zpracovatelských podniků (viz kap. B4).

3.2 Podpory cen vstupů

V roce 2001 a 2002 šlo tak jako v minulých letech především o opatření ke zlepšení přístupu zemědělských podniků k finančním zdrojům. Nejdůležitějším nástrojem úvěrové

politiky je nadále PGRLF, poskytující zemědělským podnikům garance na bankovní úvěry a dotace úroků. V roce 2002 poskytl PGRLF dotace úroků ve výši 1 259 mil. Kč (1 329 mil. Kč v roce 2001).

V rámci dotační politiky MZe jsou poskytovány přímé dotace na specifické investiční akce v zemědělství. Jde především o obnovu vinic, chmelnic a sadů, kde v roce 2002 došlo k výraznějšímu zvýšení finančních prostředků (o 25,8 % v porovnání s rokem 2001). Významné jsou rovněž dotace poskytované na zalesňování a zatravňování v rámci žádoucích změn ve struktuře využívání půdního fondu. V roce 2002 však v porovnání s rokem 2001 klesl zájem zemědělských podniků o zatravňování orné půdy, zřejmě z důvodů vyššího ekonomického přínosu z orné půdy.

Dotační politikou MZe jsou snižovány i ceny některých neinvestičních vstupů (např. pro vápnění půd, na závlahovou vodu apod.). Značný ekonomický význam má podpora cen nafty formou snížení spotřební daně pro zemědělce, která v roce 2002 dosáhla částky 1 294 mil. Kč (1 287 mil. Kč v roce 2001).

Podpora cen vstupů je zajišťována i opatřeními PF ČR. Pro snížení ekonomické zátěže jde zejména o odklad splátek za privatizovaný majetek a úlevy na nájemném za státní půdu v důsledku povodní v roce 2002.

Pro zvýšení funkčnosti rybníků a jejich retenční kapacity je důležitá podpora na odbahňování rybníků, kde došlo k meziročnímu zvýšení finančních prostředků o 108 %.

Významná je rovněž podpora vzniku a činnosti odbytových organizací za účelem vytváření efektivní marketingové struktury, kde došlo k meziročnímu zvýšení o 63,6 %.

Jednotlivá opatření v této oblasti jsou uvedena v tab. TB3.2/01.

TB3.2/01 - Podpory vstupů do zemědělství (mil. Kč)

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání podpory	2001	2002
Subvence úroků PGRLF	Úvěry na investice a na provoz (vč. programu LESY, bez programu EXPORT a HYGIENA)	Zemědělské podniky s více než 50 % příjmů ze zemědělství, podnikatelský záměr (projekt) akceptovaný bankou a odsouhlasený PGRLF, zapojení alespoň do jednoho z programů PGRLF.	1 264	1 224
Subvence úroků PGRLF	Subvence úroků u návratných půjček při povodních	Zemědělské podniky - příjemci půjček podle: 1. Usnesení vlády č. 470 z 13. 8. 1997 2. Usnesení vlády č. 317 z 6. 5. 1998 3. Usnesení vlády č. 816 z 28. 8. 2002	39	39
Subvence úroků u návratných výpomocí	Návratné finanční výpomoci z let 1991 - 1993	Zemědělské podniky - příjemci návratných finančních výpomocí v období 1991 - 1993. Zůstatek výpomocí je úročen 2 %.	.	.
Dotace na obnovu vinic, chmelnic a sadů	Podpurný program I.C. a rozpočt. opatření	Obnova vinic, chmelnic a sadů: žádost zemědělského podniku, projekt obnovy, dotace na 1 ha.	229	288

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání podpory	2001	2002
Dotace na zalesňování a rychle rostoucí dřeviny	2001: NV-§12c č. 505/2000 Sb. 2002: NV-§12c č. 500/2001 Sb. a rozpočt. opatření	Zalesňování: žádost vlastníka půdy, zalesňovací projekt odsouhlasený úřadem pro ochranu půdy, dotace na 1 sazenici. Založení porostů rychle rostoucích dřevin.	100	89
Dotace na environmentální opatření	Programy MŽP - SFŽP	Žádost zemědělského podniku, projekt na protierozní opatření apod.	7	20
Subvence úroků u starých úvěrů	PF ČR	Zemědělské podniky s úvěry na TOZ.	6	1
Prominutí splátek za privatizovaný majetek	PF ČR	Jednorázové prominutí splátek v důsledku povodní, které měly být v roce 2002 splaceny do rozpočtu PF (privatizace, prodej půdy, nájemné).	0	104
Řešení dopadů zvýšení spotřební daně u nafty	Vratka spotřební daně (státní rozpočet)	Vratka spotřební daně.	1 287	1 294
Zlepšování zdravotního stavu produkce	Podpůrný program 2.C.	Zlepšování zdravotního stavu pšenice ozimé a kvality řepky olejné a luskovin.	182	284
Zlepšování kvality produkce	Podpůrný program 1.I.	Podpora vybudování kapkové závlahy.	23	25
Vápnění	2001: NV -§12b1 č. 505/2000 Sb. 2002: NV -§12b1 č. 500/2001 Sb.	Vápnění zemědělských pozemků - 20 % orné půdy podniku s půdní reakcí do 5,5 pH.	16	13
Zatravnění	2001: NV -§12a1 č. 505/2000 Sb. 2002: NV -§12a1 č. 500/2001 Sb.	Zatravnění o. p. doložené změnou kultury v KN. Ohodnocení je zvýšeno v případě geometrického zaměření pozemku.	23	10
Založení prvků územní ekologické stability	2001: NV -§12b2 č. 505/2000 Sb. 2002: NV -§12b2 č. 500/2001 Sb.	Budování ÚSES v souladu se schválenými návrhy pozemkových úprav a na základě projektu.	2	4
Odbahnění rybníků	Zásady MZe čj. 3553/2001-6000 a rozpočtová opatření	Daňový doklad žadatele o vytěžení sedimentu.	88	183
Náhrada mimořádných nákladů	2001: podpůrný program 13.	Úhrada nákladů vynaložených v souvislosti výskytu slintavky a kulhavky na základě rozhodnutí MZe.	4	0
Podpora vzniku a činnosti odbytových organizací výrobců	Podpůrný program 10.A.,B.,C.	Podpora vzniku a činnosti odbytových organizací výrobců.	22	36
Podpora odbytu skotu	2002: podpůrný program 1.Q.	Zajištění rovnovážného stavu telat ve vztahu k potřebě zástavového skotu na výkrm: 1 500 Kč na býčka, jehož matka má podíl plemene H nebo R 50 % nebo více; do 1 500 Kč na býčka, jehož matka má podíl plemene C 50 % nebo více.	0	50

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání podpory	2001	2002
Podpora mladých začínajících zemědělců	Podpůrný program 7.	Podpora při pořízení, rozšíření a modernizaci podniku do 50 % prokázaných nákladů (výdajů) na pořízení investice (základního stáda zvířat, traktorů, strojů, nemovitostí atd.). Maximálně však do výše 2 mil. Kč.	117	98
Celkem			3 409	3 762

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

3.3 Přímé platby

Na přímých platbách zemědělským podnikům se nejvíce podílejí platby za údržbu krajiny a platby za uvedení orné půdy do klidu. Platby za údržbu krajiny jsou zemědělským podnikům poskytovány na základě nařízení vlády č. 505/2000 Sb. pro rok 2001 a č. 500/2001 Sb. pro rok 2002. Účelem těchto plateb je částečné vyrovnání ztráty z hospodaření subjektům hospodařícím v oblastech, které jsou z hlediska přírodních podmínek méně příznivé pro zemědělskou výrobu a jejichž význam pro údržbu krajiny není dostatečně trhem ohodnocen. U podpor méně příznivým oblastem došlo v roce 2002 v porovnání s rokem 2001 ke snížení o 5,5 %. Dotace jsou poskytovány podnikům v méně příznivých oblastech na 1 ha trvalých travních porostů (TTP). V systému méně příznivých oblastí byly v roce 2002 rozšířeny tzv. ostatní méně příznivé oblasti o 4. typ těchto oblastí.

Dalšími významnými oblastmi přímých plateb jsou platby za uvedení orné půdy do klidu, kde pro rok 2002 platily zhruba stejné zásady jako pro rok 2001, a podpora chovu krav bez tržní produkce mléka.

Značná část finančních prostředků v rámci přímých plateb je věnována na údržbu travních porostů pastevním chovem hospodářských zvířat. Finanční prostředky na tento podpůrný program se meziročně zvýšily o 8,8 %, při stejných sazbách jako v roce 2001. Výměra travních porostů udržovaných pastvou se meziročně rozšířila o 8,9 %, a to zejména rozšířením pastvy v rámci chovu skotu ekologickým způsobem. V roce 2002 se také meziročně zvýšily finanční prostředky na ekologické zemědělství o 25,6 %.

Do kategorie přímých (neinvestičních) podpor jsou zařazeny i kompenzace zemědělským a navazujícím podnikům za sucho 2000 a za povodně v srpnu 2002, kde 90,7 % výdajů činily dotace na zmírnění škod na polních kulturách.

Jednotlivá opatření v této oblasti jsou uvedena v tab. TB3.3/01.

TB3.3/01 - Přímé platby zemědělským podnikům (mil. Kč)

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání platby	2001	2002
Program pomoci méně příznivým oblastem	2001: podpory podle NV -§8 č. 505/2000 Sb. 2002: podpory podle NV -§8 č. 500/2001 Sb.	2001: platby k podpoře LFA s diferencovaným příspěvkem na 1 ha travních porostů: horské oblasti 1. typ 1 914 - 2 900 Kč/ha; horské oblasti 2. typ 1 716 - 2 600 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 1. typ 1 650 - 2 500 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 2. typ 1 400 - 2 100 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 3. typ 660 - 1 000 Kč/ha; oblasti se specifickými omezeními 1. typ 528 - 800 Kč/ha; oblasti se specifickými omezeními 2. typ 660 - 1 000 Kč/ha; národní park a CHKO - 1. zóna 1 400 - 2 100 Kč/ha; národní park a CHKO - 2. zóna 990 - 1 500 Kč/ha; národní park a CHKO - 3. zóna 363 - 550 Kč/ha. 2002: změny sazeb u plateb k podpoře LFA na 1 ha travních porostů: horské oblasti 1. typ 2 067 - 3 100 Kč/ha; horské oblasti 2. typ 1 867 - 2 800 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 1. typ 1 800 - 2 700 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 2. typ 1 667 - 2 500 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 3. typ 1 467 - 2 200 Kč/ha; ostatní méně příznivé oblasti 4. typ 800 - 1 200 Kč/ha; oblasti se specifickými omezeními 1. typ 666 - 1 000 Kč/ha; oblasti se specifickými omezeními 2. typ 800 - 1 200 Kč/ha; národní park a CHKO - 1. zóna 1 533 - 2 300 Kč/ha; národní park a CHKO - 2. zóna 1 133 - 1 700 Kč/ha; národní park a CHKO - 3. zóna 500 - 750 Kč/ha.	1 748	1 651
Platby za uvedení orné půdy do klidu	Podpora podle NV č. 86/2001 Sb. při pěstování stanovených plodin (řepka na MEŘO, zelené hnojení, energetické byliny, konopí a další plodiny)	Žadatel s min. 10 ha orné půdy, uvede do klidu min. 5 % a max. 10 % jím obhospodařované orné půdy za podmínky, že na této výměře pěstuje stanovené plodiny. Finanční podpora se poskytuje ve výši 5 500 Kč/ha o. p. Celkem bylo vyplaceno při pěstování stanovených plodin 747 mil. Kč. Neposkytuje se na plochy, které nepřesahují výměru 0,3 ha. Za splnění podmínek se považuje také zalesnění orné půdy min. 1 % obhospodařované plochy, založení porostů rychle rostoucích dřevin nebo zatravnění o. p. na min. 3 % výměry. Kompenzační podpora na ostatní ornou půdu 200 - 600 Kč/ha o. p. Na ostatní o. p. bylo v roce 2002 vyplaceno 966 mil. Kč.	1 646	1 730

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání platby	2001	2002
Podpora pěstování lnu	NV č. 86/2001 Sb.	Platba 7 000 Kč/ha o. p. uvedené do klidu, na které se pěstuje len přadný pro nepotravinářské užití.	63	41
Podpora chovu krav bez tržní produkce mléka	Podpůrný program 1.L.	2001: při chovu na pozemcích v méně příznivých oblastech: horské oblasti (H 1 - 2), ostatní méně příznivé oblasti (O 1 - 3), ostatní méně příznivé oblasti se specifickými omezeními (S 1 - 2), vymezených na základě NV č. 505/2000 Sb., nebo ve zvláště chráněných územích, vymezených na základě §14 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Při sazbě do 6 500 Kč na 1 narozené tele, v min. počtu 5 ks, v oblastech H1, H2, O1, ZCHÚ, při sazbě do 5 500 Kč na 1 narozené tele v oblastech O2, O3, S1, S2 a při sazbě do 3 000 Kč na tele narozené mimo uvedené oblasti. 2002: při chovu na pozemcích v méně příznivých oblastech: horské oblasti (H 1 - 2), ostatní méně příznivé oblasti (O 1), vymezených na základě NV č. 500/2001 Sb. při sazbě do 7 500 Kč na 1 narozené tele, v minimálním počtu 5 ks, ostatní méně příznivé oblasti (O 2 - 4), specifické oblasti (S 1 - 2 a E 1 - 3) při sazbě do 6 500 Kč a 4 000 Kč na 1 narozené tele mimo uvedené oblasti.	379	532
Podpora pastevně chovaných ovcí a koz	Podpůrný program 1.L.	2001: do 2 000 Kč na 1 berana nebo bahnici ve stavu k 31. 7. v H1, H2, O1, CHÚ, resp. do 1 500 Kč v S1, S2, O2, O3. 2002: při chovu na pozemcích v méně příznivých oblastech: do 2 000 Kč na 1 berana, bahnici, kozla, kozu ve stavu k 31. 7. v H1, H2, O1, do 1 500 Kč v O2, O3, O4, S1, S2, E.	90	116
Podpora pastevně chovaných koní	2001: podpůrný program 1.L.	2001: na 1 hříbě od odstavu do stáří 2 let, podpora 4 000 Kč.	4	0
Ekologické zemědělství	Platby za údržbu krajiny bez ekologické zátěže: 2001: NV- §12a3 č. 505/2000 Sb. 2002: NV- §12a3 č. 500/2001 Sb.	Kompenzace cca 2 000 Kč/ha u podniků, které hospodaří podle pravidel ekologického zemědělství daných zákonem č.242/2000 Sb.	168	211
Podpora chovu včel	2001: NV-§ 12a4 č. 505/2000 Sb. 2002: NV-§12a4 č. 500/2001 Sb.	Požadavek chovatele včel, platba 150 Kč na 1 zazimované včelstvo. Platby prostřednictvím Českého svazu včelařů.	80	77
Podpora chovu dojených krav	2001: podpůrný program 1.G.	2001: do 2 500 Kč na krávu, která za poslední normovanou laktaci nadojila min. 7 500 kg mléka; při zastoupení krav plemene C 51 % a vyšším min. 6 000 kg. Zapojení do kontroly užitkovosti.	181	0

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání platby	2001	2002
Nákazový fond a dotace zemědělského pojištění	Podpůrný program 8.	Kompenzace v ochranných pásmech za přikázané režimy hospodaření při likvidaci nebezpečných nákaz zvířat. Podpora pojištění.	127	99
Kompenzace škod - sucho 2000	2001: dodatečné zdroje schválené vládou a PS ČR, NV č. 420/2000 Sb.	2001: v roce 2000 vláda ČR schválila pomoc zemědělcům ke zmírnění následků škody na porostech způsobených suchem; podle NV č. 420/2000 Sb.	4 139	0
Kompenzace škod - povodně 2002	2002: podpůrný program MZe (999)	Hlavní kritéria: zmírnění škod na polních kulturách (717 mil. Kč), zmírnění škod na lesních školkách (2 mil. Kč), zmírnění škod na rybnících (66 mil. Kč), - zmírnění škod u specifických subjektů (4 mil. Kč).	0	790
Výdaje na majetkovou újmu	2001 a 2002: z rozpočtu MZe	Náhrady za porosty, které byly zlikvidovány na základě zákona č.147/1996 Sb. §16, odst.2, o rostlinolékařské péči	40	26
Údržba travních porostů pastevním chovem zvířat	2001: podpora podle NV-§12a2 č. 505/2000 Sb. 2002: podpora podle NV-§12a2 č. 500/2001 Sb.	2001 a 2002: podpora údržby travních porostů pastvou zvířat. Výše podpory při intenzitě 0,4 - 0,8 DJ/ha je 1 100 Kč/ha, při intenzitě 0,801 - 1,5 DJ/ha je 1 700 Kč/ha těchto travních porostů a dále v obou případech podpora na technické a organizační zajištění pastvy 400 Kč/ha travních porostů.	761	828
Kompenzační platba na mléko	NV č. 445/2000 Sb.	2001 a 2002: kompenzační podpora pro producenta za každý litr produkční kvóty.	76	85
Programy MŽP	MŽP	Programy „Revitalizace říčních systémů“ a „Péče o krajinu“ (včetně výdajů pro ZVHS).	48	45
Celkem			9 550	6 231

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

3.4 Obecné služby

V roce 2001 a 2002 poskytoval stát zemědělcům další podpory, které jsou zařazovány mezi tzv. obecné služby (nevázané na jednotlivé podniky či komodity). Hlavní směry a výše těchto podpor jsou uvedeny v tab. TB3.4/01. V rámci těchto obecných služeb jde zejména o výdaje na genetiku, výdaje a výzkum a výdaje na monitoring cizorodých látek.

TB3.4/01 - Podpory obecných služeb pro zemědělství (mil. Kč)

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání podpory	2001	2002
Výdaje na výzkum	Výdaje MZe + NAZV + GA ČR a další rezorty + mezinárodní granty	Výběrová řízení na výzkumné granty. Institucionální příspěvky. GA ČR a další rezorty.	514	537
Podpora poradenství a vzdělávání	Podpůrný program 9.A., 9.B., 9.C., 9.E.	Podpora poradenství a vzdělávání dospělých organizovaného MZe za spoluúčasti Agrární komory a ostatních profesních organizací zemědělců a zajišťovaného prostřednictvím výzkumných ústavů MZe, soukromých poradců a zemědělských univerzit. Školní závody.	54	54

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání podpory	2001	2002
Udržování a zlepšování genetického potenciálu	Podpůrné programy 2.A., 2.B., 5., 6., včetně Národního programu ochrany biodiverzity	Dotace na investice a provoz při udržování a zlepšování genetického potenciálu hospodářských zvířat a rostlin, včetně „Národního programu ochrany biodiverzity“, který spočívá na třech národních programech konzervace a využití, a to genetických zdrojů hospodářských a užitkových zvířat, genofondu rostlin, a genofondu mikroorganismů a drobných organismů hospodářského významu. 2001 a 2002: také Podpora Národnímu hřebčínu Kladruby n/L.; 2002 podpora Zemským hřebčincům Písek a Tlumačov.	477	493
Ozdravování polních a speciálních plodin	Podpůrný program 3.	2001 i 2002: podpora zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření karanténních virových a bakteriálních chorob.	50	50
Výdaje na monitoring cizorodých látek	Výdaje ČZPI, SVS ČR, SRS, ÚKZÚZ, ZVHS	2001: výdaje státních kontrolních institucí na tuto činnost (kontrola u výrobců), a také výdaje spojené s BSE a SLAK. 2002: dtto	223	412
Kontrola ekologického zemědělství	Výdaje MZe	Výdaje na kontrolní systém ekologického zemědělství.	4	5
Integrace nevládních organizací	Podpůrný program 10.D.	Podpora evropské integrace nevládních organizací.	6	6
Výdaje na propagaci	Výdaje MZe	Výdaje MZe na výstavy a propagaci v ČR i v zahraničí.	10	10
Výdaje na údržbu melioračních zařízení a zemědělské vodní toky	2001: výdaje PF ČR, ZVHS a MZe 2002: PF ČR	2001: výdaje PF ČR na údržbu melioračních zařízení 60 mil. Kč, z rozpočtu MZe na zem. vodní toky 70 mil. Kč a protipovodňová opatření 80 mil. Kč. 2002: meliorační zařízení 320 mil. Kč.	210	320
Celkem			1 548	1 887

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

3.5 Daňová politika v zemědělství

Pro zdaňovací období 2002 byly novelizovány všechny daňové zákony týkající se přímých i nepřímých daní.

Přímé daně

Novely zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, se týkaly zemědělského podnikání pouze nepřímo. Jde např. o osvobození vinařského fondu od daně z příjmu a řešení situací vzniklých v souvislosti s odstraňováním povodňových škod. Fyzické osoby jsou osvobozeny od daní z dotací na odstranění následků živelní pohromy. Dále jsou od daně osvobozeny bezúročné půjčky na bytové účely poskytnuté zaměstnavatelem až do částky 1 mil. Kč, poskytnutí bezúročné půjčky do 200 tis. Kč na překlenutí tíživé finanční situace a výpomoc z FKSP do částky 500 tis. Kč. Dary odečitatelné od základu daně byly rozšířeny o dary určené

na odstraňování následků živelní pohromy. Současně byl zvýšen limit pro odpočet těchto darů u fyzických osob až na 20 % (dříve 10 %) a u právnických osob na 10 % (dříve 5 %). Daňově účinné výdaje (náklady) byly rozšířeny o výdaje (náklady) vynaložené na odstraňování následků živelních pohrom formou nepeněžního plnění.

Specifické daňové úlevy, které se promítly v roce 2002 do ekonomiky zemědělských podnikatelských subjektů:

- Odečitatelná položka ve výši 20 % od základu daně ze vstupní ceny strojů pro zemědělství a lesnictví u konkrétních typů strojů pro podniky s převážně zemědělskou a lesní výrobou¹⁰¹, jedná-li se o první vlastníky strojů. Zemědělské podniky, které nesplňují výše uvedené kritérium, mohou odečíst 10 % vstupní ceny hmotného majetku, zatříděného v odpisových skupinách 1, 2, 3¹⁰². Výše daňových úlev je odhadována pro rok 2002 na 300 mil. Kč.
- Možnost odpočtu ztráty zemědělských podnikatelských subjektů od základu daně z příjmu po dobu 7 let, počínaje rokem následujícím po roce, ve kterém byla ztráta zjištěna.

Ve sledovaném období byla kromě uvedených daňových úlev pro zemědělské podniky realizována ještě úleva na dani silniční u speciálních zemědělských vozidel v odhadované výši zhruba 75 mil. Kč ročně¹⁰³.

Meziroční srovnání orientačních údajů o celkovém zatížení zemědělských podnikatelských subjektů přímými daněmi v letech 2001 a 2002 včetně daňových úlev je uvedeno v tab. TB3.5/01. Po zápočtu daňových úlev v roce 2002 vzrostly přímé daně ve srovnání s rokem 2001 přibližně o 4,4 %.

¹⁰¹ Jde o podniky, jejichž příjmy ze zemědělské a lesní výroby činily v předcházejícím období více než 50 % z celkových příjmů.

¹⁰² Viz příloha k zákonu č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰³ Tyto úlevy nejsou do souhrnných výpočtů podpor zemědělství zahrnovány.

TB3.5/01 - Přímé realizované daňové zatížení zemědělských podnikatelských subjektů (mil. Kč)

Ukazatel	2001	2002	Meziroční index
Daň z příjmu ¹⁾	873	1 030	118,0
Daň z nemovitostí ²⁾	1 252	1 189	95,0
Daň silniční	291	310	106,5
Ostatní daně ³⁾	275	280	101,8
Přímé daně celkem	2 691	2 809	104,4
z toho - daňové úlevy na dani z příjmu⁴⁾	300	300	100,0
- daňové úlevy na dani silniční⁴⁾	75	75	100,0

1) Údaje převzaté z databáze MF ČR.

2) Údaje převzaté z databáze MF ČR.

3) Ostatní daně = daň dědická, daň z převodu nemovitostí, daň darovací, doměrky daní za minulá léta.

4) Odhad.

Pramen: Výběrové šetření FADN a databáze MF

Zpracoval: M. Vojtíšek, A. Picková (VÚZE)

Orientační propočet majetkových daní u podniků právnických osob vyjádřený v Kč/ha z. p. je uveden v tab. B3.5/01. Údaje uvádějí strukturu daňového zatížení zemědělských družstev a obchodních společností. Podobné údaje u podniků fyzických osob viz tab. B3.5/02.

Nepřímé daně

Pro zdaňovací období 2002 byl novelizován zákon č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty. Na základě údajů MF vrátil stát v rezortu zemědělství plátcům daně z přidané hodnoty 4 258 mil. Kč.

Dále byl novelizován zákon č. 575/2002 Sb., který umožňuje uplatnění odpočtu daně při humanitární pomoci poskytnuté v období od 1. srpna 2002 do 31. prosince 2002 v souvislosti s povodněmi a záplavami v ČR.

Vyhláška MZe č. 76/2000 Sb., kterou se stanoví způsob výpočtu nároku na vrácení spotřební daně ze středních a těžkých plynových olejů a ze směsi paliv a maziv spotřebovaných v zemědělské prvovýrobě, lesních školkách a při obnově a výchově lesa (tj. „zelená nafta“), podrobnosti o vedení dokladů a evidence a normativy spotřeby těchto výrobků, byla s platností od 1. 1. 2002 novelizována vyhláškou MZe č. 446/2001 Sb. Tato novela umožňuje čerpání motorové nafty a bionafty bez ohledu na procentní rozdělení podle jednotlivých měsíců. V rámci „zelené nafty“ bylo zemědělským podnikům vráceno za rok 2002 na spotřební dani celkem 1 294 mil. Kč.

Zákon č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, byl ještě novelizován v části daně z uhlovodíkových paliv a maziv a technických benzínů. Na této dani bylo podle údajů MF vráceno podnikům rezortu MZe celkem 129 mil. Kč.

Na základě údajů MF bylo v roce 2002 v rezortu zemědělství předepsáno u daně z vína 157 tis. Kč a u daně z lihu 24 988 tis. Kč.

4 Opatření a podpory v navazujících odvětvích agrárního sektoru

Podpora zpracovatelů byla v roce 2002 zajišťována následujícími opatřeními:

- podpora rozvoje malého a středního podnikání (týká se podniků do 249 zaměstnanců s výjimkou zemědělských podniků) prostřednictvím programů Českomoravské záruční a rozvojové banky (ČMZRB) v kompetenci MPO (cenově zvýhodněné záruky a úvěry a příspěvky na dotace úroků);
- podpora z programu SAPARD: potravinářských podniků se v rámci tohoto programu týkají dvě skupiny finančních podpor, jejichž účelem je:
 - zvýšení konkurenceschopnosti potravinářských výrobků v ČR a naplňování standardů EU;
 - usnadnění zavádění standardů kvality EU v ČR a posílení potravinářských produktů na domácích a zahraničních trzích;
- podpora podprogramy 13.A. a 13.B. tvořící součást Podpůrného programu MZe - Podpora zvyšování konkurenceschopnosti českého potravinářského průmyslu - formou dotace uznaných nákladů;
- dotace na zmírnění škod způsobených povodní v roce 2002 do 25 % škod u podnikatelských subjektů potravinářského průmyslu vyčíslených na stavbách a technologiích; při zařazení do tohoto druhu podpory se nemohly zmíněné subjekty současně ucházet o dotace v rámci podprogramu 13.B;
- specifické podpory zpracovatelům MEŘO (a v konečných důsledcích spotřebitelům bionafty) podle nařízení vlády č. 86/2001 Sb. k uvádění orné půdy do klidu a k využití řepky olejné vyprodukované na této půdě, ve znění pozdějších předpisů;
- podpory zpracovatelským podnikům k udržení produkce bramborového a pšeničného škrobu;
- podpora zpracovatelským organizacím z programů PGRLF;
- specifická daňová zvýhodnění:
 - pro malé nezávislé pivovary (do výstavu piva 200 tis. hl): poskytnutí úlev na spotřební dani;
 - pro výrobce bionafty směsné a metylesteru řepkového oleje (MEŘO) 5 % sazba DPH (proti 22 % u nafty) a dále snížená sazba spotřební daně od 1. 7. 2001.

Přehled a kvantifikace hlavních opatření v roce 2002 jsou uvedeny v TB4/01.

TB4/01 - Opatření k podpoře zpracovatelského průmyslu v letech 2001 a 2002 (mil. Kč)

Opatření	Vymezení	Hlavní kritéria pro podpory	2001	2002
Příspěvky na úhradu úroků u bankovních úvěrů a cenově zvýhodněné záruky a úvěry prostřednictvím ČMZRB	Programy ČMZRB pro malé a střední podnikání.	Nezemědělské podniky do 249 zaměstnanců, podnikatelský záměr akceptovaný bankou, odsouhlasený ČMZRB, realizace záměru v ČR.	127	174
Finanční podpory z programu SAPARD směřující ke zlepšení zpracování a marketingu agrárních produktů a struktur pro kontrolu kvality potravin	Opatření 1.2.1 (Modernizace technologií), 1.2.2 (Podpora regionálních produktů), 1.3.1 (Jednotná klasifikace jatečně opracovaných těl SEUROP), 1.3.2 (Pomoc při zavádění HACCP).	Podpora zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských výrobků a usnadnění zavádění standardů kvality EU.	0	25
Podpora zvyšování konkurenceschopnosti českého potravinářského průmyslu	Dotační titul 13.A. Podpora zavádění systémů řízení jakosti a environmentálního managementu podle norem ISO Dotační titul 13.B. Podpora zvyšování funkčnosti a účinnosti systému HACCP.	Finanční podpory pro výrobce potravin za účelem modernizace výroby, zlepšení úrovně hygieny a dosažení vysoké úrovně zdravotní nezávadnosti potravin.	0	264
Přímá nenávratná dotace na zmírnění škod způsobených povodní v roce 2002	Část B, Program A.4 Zásad MZe č.j.: 33544/2002-1000.	Výrobci potravin podle zákona 110/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů.	0	187
Podpora výroby ekologických paliv - přímá nenávratná dotace	Do 30. 9. 2001: dotační titul 1.J.a, b, c 2002: dotační titul 1.J (bioetanol).	Podpora výroby metylesteru řepkového oleje, bioetanolu a bionafty.	598	0
Podpora výroby MEŘO a bionafty - SZIF	NV č. 86/2001 Sb., NV č. 454/2001 Sb. a NV č. 294/2002 Sb.	Zpracovatelé MEŘO.	167	589
Daňové zvýhodnění pro bionaftu - DPH	5% sazba DPH (proti 22% u nafty).	Produkce a prodej bionafty z tuzemského MEŘO.	624	835
Daňové zvýhodnění pro bionaftu - spotřební daň	Snížená sazba od 1. 7. 2001.	Produkce a prodej bionafty z tuzemského MEŘO.	206	637
Podpora výroby bramborového a pšeničného škrobu - SZIF	NV č. 175/2001 Sb.	Výrobci bramborového a pšeničného škrobu.	14	56
Garance úvěrů a dotace na úhradu částí úroků z úvěrů	2001: C.2.4. Podprogram HYGIENA PGRLF 2002: C.2.2. Podprogram ZPRACOVATEL, resp. HYGIENA PGRLF.	Zpracovatelské organizace.	3	10
Daňové úlevy pro malé nezávislé pivovary	Úlevy na spotřební dani - kvalifikovaný odhad.	Malé nezávislé pivovary (s objemem roční produkce do 200 tis. hl piva).	154	165
Dotace úroků u návratných výpomocí pro výrobu bionafty	Do roku 1995: dotační titul 1.E.	Na výstavbu kapacit na zpracování řepky na bionaftu.	.	.
Celkem			1 893	2 942

Pramen: ČMZRB, MZe, SZIF, PGRLF, Svaz pivovarů a sladoven
Zpracovali: J. Mezera, O. Roček (VÚZE)

Zvýšení objemu podpor vyplývá jak z otevření nových, resp. mimořádných programů pro výrobce potravin od roku 2002, tak z rostoucího čerpání podpor u programů, které pokračovaly z předcházejících let, resp. byly transformovány do nového typu podpor (zejména poskytovaných v rámci aktivit SZIF).

5 Agroenvironmentální politika

V roce 2002 vstoupily v platnost následující právní předpisy vydané MZe a ošetřující vztah zemědělství k ochraně životního prostředí:

- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon);
- nařízení vlády č. 454/2001 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 86/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytování finanční podpory za uvádění půdy do klidu

a finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu;

- nařízení vlády č. 500/2001 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 505/2000 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kritéria pro jejich posuzování;
- nařízení vlády č. 342/2002 Sb., o způsobu a podmínkách poskytování podpor výsadby vinic, obnovy vinic a propagace odbytu vín;
- vyhláška MZe č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství;
- vyhláška MZe č. 473/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 274/1998 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv;
- zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finančních podpor formou dotací na základě podpůrných programů stanovených podle § 2, odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., pro rok 2002;
- zásady MZe, kterými se stanovují podmínky pro poskytování a čerpání finančních podpor formou dotací na udržování a využívání genetických zdrojů pro zemědělství v roce 2002;
- zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na zmírnění škod způsobených povodní v roce 2002 na polních kulturách, na lesních školkách, na rybích obsádkách.

Dalším novým významným právním předpisem dotýkajícím se zemědělského hospodaření je zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), který vydalo MŽP.

V roce 2002 pokračovaly přípravy ČR na vstup do EU. V návaznosti na současnou agroenvironmentální politiku ČR probíhaly intenzivní práce na programovém dokumentu „Horizontální plán rozvoje venkova“ (Horizontal Rural Development Plan - HRDP), který je připravován v souladu s nařízením Rady 1257/99/EEC o podporování rozvoje venkova prostřednictvím Evropského zemědělského garančního a orientačního fondu (EAGGF). Strategickým dokumentem připravovaným na MZe byl také „Sektorový operační plán“ (SOP), který mimo jiné umožňuje podpořit výstavbu zařízení zlepšujících stav životního prostředí (např. hnojiště, jímky).

V průběhu roku 2002 bylo v rámci SAPARD schváleno opatření k metodám zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a udržování krajiny.

V roce 2002 vstoupil v platnost nový vodní zákon, definující kromě jiného zranitelné oblasti dusíkem (tzv. ZOD), ve kterých bude upraveno používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření (tzv. Akční plán). V roce 2002 probíhala příprava vládního nařízení vymezujícího ZOD a stanovujícího Akční plán.

Vliv na hospodaření zemědělců bude mít změna vyhlášky o skladování a způsobu používání hnojiv, která upravuje minimální skladovací kapacity jímek pro kejdu, močůvku a hnojůvku. Kapacity jímek pro kejdu musí odpovídat minimálně čtyřměsíční skutečné produkci (původně pětiměsíční), pro močůvku a hnojůvku minimálně tříměsíční produkci (původně čtyřměsíční).

Nový zákon o ochraně ovzduší (v gesci MŽP) zrušil povinnost odvádět poplatky za vypouštěné emise amoniaku ze zemědělství. Požadavek na chovatele hlásit stavy hospodářských zvířat a množství vypouštěných emisí do ovzduší pro zpracování údajů do registru znečišťování však zůstal zachován.

Důležitý nástroj agroenvironmentální politiky v roce 2002 představovalo nařízení vlády č. 500/2001 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 505/2000 Sb. Ve srovnání s předešlým rokem 2001 nedošlo k zásadním změnám. Nařízení upravuje poskytování vyrovnávacích příspěvků pro méně příznivé oblasti, jejichž výše v roce 2002 dosáhla celkem 1 651 mil. Kč (částka je srovnatelná s předchozím rokem). Druhá část se týká dotací programů k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství a k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny. Celkově bylo vynaloženo 1 232,2 mil. Kč (v roce 2001 částka dosáhla výše 1 148,6 mil. Kč), a to v následujícím členění:

- zatravnění: v roce 2002 bylo na zatravnění vynaloženo 9,7 mil. Kč (22,9 mil. Kč v roce 2001), celkem se zatravnilo 1,3 tis. ha orné půdy, proti předchozímu roku došlo ke snížení nově zatravněných ploch o cca 58 %;
- údržba travních porostů pastevním chovem hospodářských zvířat: 827,6 mil. Kč (včetně technického nebo organizačního zajištění pastvy), v roce 2001 výdaje činily 760,6 mil. Kč, celkem bylo pastvou ošetřeno 503,4 tis. ha ploch;
- ekologické zemědělství: 210,9 mil. Kč (nárůst o 25,6 % proti roku 2001, kdy podpora činila 168,0 mil. Kč), podporováno bylo 235,1 tis. ha (včetně zemědělců v přechodném období), což představuje 5,5 % z. p.;
- podpora včelařství: 77,2 mil. Kč (80,2 mil. Kč v roce 2001);
- vápnění zemědělských pozemků s ornou půdou s půdní reakcí do 5,5 pH: 13,7 mil. Kč na 45,6 tis. ha o. p. (16,4 mil. Kč v roce 2001);
- založení prvků územních systémů ekologické stability: na tento směr bylo v roce 2002 vynaloženo 3,7 mil. Kč (v roce 2001 nebyla podpora čerpána);
- zalesnění: 88,9 mil. Kč (v roce 2001 činila podpora 99,8 mil. Kč);
- založení porostů rychle rostoucích dřevin včetně údržby: 474,7 tis. Kč (566 tis. Kč v roce 2001).

K naplňování environmentálních cílů v zemědělství sloužily některé další podpůrné programy a rozpočtové výdaje MZe, zejména 1.C. - Obnova vinic, chmelnic, ovocných sadů, prostorových a technických izolátů: (bylo vysázeno 1 016 ha vinic, 103,5 ha chmelnic, 765 ha ovocných sadů a 6,79 ha prostorových izolátů, na což bylo vynaloženo 284,1 mil. Kč),

1.L. - Chov krav bez tržní produkce mléka, chov ovcí a koní (648,0 mil. Kč v roce 2002 proti 473,5 mil. Kč v roce 2001), 3A - Biologická ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin (v roce 2002 bylo vynaloženo 9,4 mil. Kč, proti 11,5 mil. Kč v roce 2001), a výdaje na odbahňování rybníků (182,6 mil. Kč proti 90,1 mil. Kč v roce 2001; nárůst o 102,7 %). Na podporu genetických zdrojů bylo v roce 2002 (i v roce 2001) přiznáno 55 mil. Kč v členění: 8,8 mil. Kč na koordinaci programů, 14 mil. Kč na genetické zdroje zvířat, 23,7 mil. Kč na genetické zdroje rostlin a 8,5 mil. Kč na genetické zdroje mikroorganismů. Chov starokladrubského koně byl podpořen částkou 35,0 mil. Kč, byly rovněž podpořeny zemské hřebčince v Písku a Tlumačově částkou 15 mil. Kč. Z rozpočtu MZe byly dále vynaloženy finance na kontrolu ekologického zemědělství (4,7 mil. Kč v roce 2002). Na monitoring cizorodých látek v potravních řetězcích bylo v roce 2002 vynaloženo celkem 411,9 mil. Kč, z toho 259,3 mil. Kč na monitoring výskytu BSE.

V rámci PGRLF bylo možné čerpat finanční prostředky v programu INVESTICE - ZEMĚDĚLEC, ze kterého lze přispívat na aktivity spojené s ekologickými investicemi do půdy, využíváním obnovitelných zdrojů energie, rozvojem agroturistiky, zřizováním polních cest a zalesňováním.

Rozsah komplexních pozemkových úprav podrobněji popisuje kapitola B7. Na úpravy související s realizací ekologických opatření v krajině bylo v rámci pozemkových úprav poskytnuto 23,8 mil. Kč (24,2 mil. Kč v roce 2001).

Rezort MŽP se na agroenvironmentální politice podílel prostřednictvím „Programu péče o krajinu“ a „Programu revitalizace říční sítě“. Celkem bylo přes AOPK ČR čerpáno 45,4 mil. Kč (částka zahrnuje finanční prostředky pro ZVHS ve výši 31,2 mil. Kč, a dále prostředky pro zemědělce, povodí a lesy). V roce 2001 podpora činila 48,5 mil. Kč, z toho 19,7 mil. Kč pro ZVHS. Prostřednictvím SFŽP bylo podnikatelským subjektům v zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech vyplaceno dalších 19,9 mil. Kč (6,8 mil. Kč v roce 2001).

Celková výše podpor zemědělské politiky souvisejících přímo či nepřímo s ochranou životního prostředí v roce 2002 přesáhla 4 mld. Kč.

6 Regionální politika a politika rozvoje venkova

Regionální politika včetně politiky rozvoje venkova je zajišťována prostřednictvím dotací a podpůrných programů po linii odvětvových ministerstev¹⁰⁴. Vedle MZe (včetně PGRLF) a MMR, které je od roku 1996 odpovědným koordinátorem regionální politiky, se na ní podílejí MPO, MŽP (prostřednictvím SFŽP) a MK.

¹⁰⁴ Ve výčtu dále uváděných podpor nejsou zahrnuty částky, které byly ze zdrojů uvedených institucí uvolněny na státní pomoc při obnově území postižených povodní.

MMR podporuje obnovu hospodářského a kulturního života na venkově a ochranu krajiny a přírody pomocí Programu obnovy venkova. Jeho prostřednictvím jsou přednostně podporovány menší investiční akce ve venkovských obcích do 2 tis. obyvatel. V roce 2002 bylo v rámci tohoto programu podpořeno 2 972 žádostí a celkový objem poskytnutých podpor dosáhl výše 406 mil. Kč¹⁰⁵. Největší objem finančních prostředků (155 mil. Kč) byl poskytnut na obnovu a údržbu venkovské zástavby a vybavenosti, dále na místní komunikace a veřejné osvětlení (83 mil. Kč) a na integrované projekty venkovských mikroregionů (108 mil. Kč). Z dalších programů MMR využívaných venkovskými obcemi to byl Program podpory výstavby nájemného bydlení a budování technické infrastruktury, na jehož čerpání se obce podílely 4,21 %, tj. částkou 84 mil. Kč.

Zemědělská politika MZe se v roce 2002, podobně jako v roce předchozím, soustředila na podporu venkovského podnikání prostřednictvím programů PGRLF a dalších opatření. Z prostředků MZe bylo v roce 2002 pro obce do 5 000 obyvatel formou dotací a návratných půjček uvolněno na výstavbu vodovodů a úpraven vod 531,6 mil. Kč¹⁰⁶ a na čistírny odpadních vod a kanalizaci 134,9 mil. Kč.

Důležitou úlohu v rozvoji venkova mají malé a střední podniky, které vytvářejí ve venkovských obcích pracovní místa a zajišťují jejich celkovou obslužnost. Na podporu malého a středního podnikání byly na období 2001 - 2004 usnesením vlády ČR č. 1257 ze dne 11. prosince 2000 vyhlášeny podpůrné programy MMR a MPO. Regionální charakter mají programy REGION, VESNICE, REGENERACE, PREFERENCE, PROVOZ a REGIOZÁRUKA (zadavatel MMR), plošný charakter pak mají programy ZÁRUKA, KREDIT, TRH, KOOOPERACE, START, SPECIAL a MARKETING (zadavatel MPO). Realizátorem těchto programů je Českomoravská záruční a rozvojová banka, a. s., s výjimkou programu MARKETING, jehož realizátorem je CzechTrade - Česká agentura podpory obchodu¹⁰⁷.

Ze zdrojů SFŽP bylo v roce 2002 podnikatelským subjektům v zemědělství poskytnuto celkem 19,9 mil. Kč. Do venkovského prostoru byly zároveň orientovány i některé podpůrné programy Ministerstva kultury. Za nejvýznamnější z nich lze z hlediska rozvoje venkova považovat „Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny“, v rámci kterého bylo v roce 2002 vynaloženo 14,9 mil. Kč.

¹⁰⁵ Z toho 100 mil. Kč ze zdrojů Pozemkového fondu ČR.

¹⁰⁶ Z toho 509,6 mil. Kč dotace, zbytek tvoří návratné půjčky.

¹⁰⁷ V roce 2002 činily podpory malému a střednímu podnikání celkem 1 354,2 mil. Kč, z toho v rámci regionálních programů 281,4 mil. Kč, tj. 20,8 %. Vedle toho byly vyplaceny záruky v úhrnné výši 666,6 mil. Kč, z toho v rámci regionálních programů 36,7 mil. Kč, tj. 5,5 %.

7 Ostatní opatření se vztahem k zemědělství

Stát poskytuje agrárnímu sektoru další specifické obecné služby. Jsou to především výdaje na pozemkové úpravy katastrů obcí, na učňovské školství a ukončení činnosti Institutu výchovy a vzdělávání MZe (IVV) a na servisní činnosti pro MZe. Přehled ostatních opatření a výdajů je uveden v následující tab. TB7/01.

TB7/01 - Ostatní podpory zemědělství (mil. Kč)

Účel	Vymezení	Hlavní kritéria pro získání podpory	2001	2002
Pozemkové úpravy	Výdaje pozemkových úřadů	Výdaje na komplexní i jednoduché pozemkové úpravy	531	497
Učňovské školství a IVV	Výdaje z rozpočtu MZe	V roce 2001 náklady učňovského školství (1 197 mil. Kč) a výdaje na činnosti IVV (34 mil. Kč). V roce 2002 výdaje na dokončení činnosti IVV (4 mil. Kč); vlastní činnost učňovských zařízení byla financována z rozpočtu krajských úřadů.	1 231	4
Servisní činnosti pro MZe	Výdaje z rozpočtu MZe	Výdaje na účelové činnosti výzkumných ústavů a dalších institucí pro MZe	124	275

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Pramen: MZe; Ústřední pozemkový úřad

Z celkové částky 497 mil. Kč, vynaložené v roce 2002 na pozemkové úpravy, bylo vynaloženo na komplexní pozemkové úpravy (KPÚ) 377 mil. Kč a na jednoduché pozemkové úpravy (JPÚ) zhruba 120 mil. Kč. V roce 2002 bylo dokončeno 95 KPÚ na výměře 37 629 ha (od započetí KPÚ bylo dokončeno celkem 298 KPÚ na výměře 110 326 ha). Dále bylo v roce 2002 zahájeno 67 KPÚ na výměře 36 178 ha. Celkový stav ke konci roku 2002 činil 532 zahájených a rozpracovaných KPÚ na úhrnné výměře 250 088 ha.

Prostředky pro I. etapu SAPARD - realizaci projektů společných zařízení a vyměřování pozemků - ve výši 248 mil. Kč byly MZe zapůjčeny okresním pozemkovým úřadům s tím, že v roce 2003 budou ze zmíněného programu vráceny. V roce 2002 prostředky nebyly čerpány.

Od roku 2002 bylo učňovské školství převedeno na financování z rozpočtů krajských úřadů, z rozpočtové kapitoly MZe bylo do 30. 4. 2002 na dokončení činností IVV přiznáno 4 mil. Kč.

Do ostatních podpor zemědělství jsou zařazovány i výdaje Fondu národního majetku na provoz a likvidaci zbytkových státních podniků (statků) (celkem zhruba 20 mil. Kč v roce 2002).

8 Souhrnné vyhodnocení výdajů zemědělské politiky

8.1 Souhrnné institucionální a čisté výdaje na podporu agrárního sektoru

Souhrnná rekapitulace přímých i nepřímých institucionálních výdajů na podporu agrárního sektoru v období 2001 - 2002 je podle hlavních finančních toků (institucí) uvedena v tab. TB8.1/01.

TB8.1/01 - Rekapitulace institucionálních výdajů do agrárního sektoru (mil. Kč)

Druh výdaje	2001	2002	Meziroční index
1. Výdaje rezortu MZe celkem	17 500	12 331	70,46
1.1 Výdaje MZe na dotace, nařízení vlády a ostatní	11 638	7 309	62,80
1.2 Výdaje pro PGRLF	1 309	1 251	95,57
1.3 Výdaje pro SZIF	4 230	2 930	69,27
v tom - podpory bez subvencí vývozu	1 818	1 974	108,58
1.4 Výdaje ostatních institucí rezortu MZe	323	841	260,37
2. Výdaje z jiných rezortů a zdrojů celkem	3 373	4 043	119,86
2.1 MŽP - SFŽP	55	65	118,18
2.2 ČMZR	127	174	137,01
2.3 GA ČR	28	21	75,00
2.4 Pozemkové úřady	531	497	93,60
2.5 Fond národního majetku	30	20	66,67
2.6 Daňové úlevy (bez silniční daně) a odpisy dluhů	2 591	3 231	124,70
2.7 Zahraniční zdroje (výzkum, SAPARD)	11	35	318,18
Celkem výdaje do agrárního sektoru	20 873	16 374	78,45
z toho - servisní činnosti pro MZe, učňovské školství, IVV a pozemkové úpravy	1 927	831	43,12

Zpracoval: T. Doucha (VÚZE)

Celkové institucionální výdaje do agrárního sektoru se meziročně snížily o 21,6 %. Na tomto snížení se nejvíce podílely výdaje na dotační politiku MZe a na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství (meziroční snížení o 37,2 %, především v důsledku mimořádně vysokých kompenzací za sucho v roce 2001) a výdaje SZIF (meziroční snížení o více než 30 %).

Souhrnné čisté výdaje na podporu zemědělství jsou uvedeny podle metodiky OECD, platné od roku 1998¹⁰⁸. V tab. TB8.1/02 jsou uvedeny čisté rozpočtové a spotřebitelské výdaje na podporu zemědělství a spotřebitelů a souhrnné ukazatele podpor podle nové metodiky a revize OECD pro období let 1989 - 2001.

Meziročně vzrostl ukazatel odhadu produkčních podpor z 23 % v roce 2001 na 28 % v roce 2002 (předpoklad). Na tomto zvýšení se nejvíce podílejí podpory ze strany spotřebitelů, především v důsledku výraznějšího posílení směnného kurzu, a tím i rozdílů mezi domácími a referenčními (světovými) cenami zemědělských výrobců (viz také ukazatel

¹⁰⁸ Podrobněji k nové metodice OECD viz Zprávu o stavu zemědělství ČR za rok 1999, kap. C2.

odhadu spotřebitelských podpor, který poklesl z -17 % na -22 %). Souhrnné ukazatele podpor zemědělství ČR jsou podrobněji představeny v kap. B8.2.

TB8.1/02 - Čisté výdaje na podporu agrárního sektoru (mil. Kč)

Druh podpory - kategorie	1989 ¹⁾	1995 ¹⁾	1996 ¹⁾	1997 ¹⁾	1998 ¹⁾	1999 ¹⁾	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002 ²⁾
Celková hodnota produkce (na úrovni CZV)	119 455	117 590	131 594	127 107	129 057	114 295	118 126	129 839	117 324
Celková hodnota spotřebované produkce (na úrovni CZV)	97 482	105 373	116 213	113 451	115 154	100 649	105 666	113 921	107 374
I. ODHAD PRODUKČNÍCH PODPOR (OPP)	73 739	13 223	15 596	8 451	35 768	28 404	21 313	33 503	35 552
A. Podpora tržních cen (PTC)	50 093	9 910	11 039	2 579	27 612	19 441	11 318	20 022	26 537
B. Platby vázané na výstupy	12 063						358	76	85
1. Vázané na limitované výstupy									
2. Vázané na nelimitované výstupy	12 063						358	76	85
C. Platby vázané na počet hektarů či zvířat		340	419	332	1 032	1 195	2 365	8 708	4 706
1. Vázané na limitované výstupy					656	781	1 969	8 475	4 468
2. Vázané na nelimitované výstupy		340	419	332	376	414	396	233	238
D. Platby vázané na historické nároky					2 882	3 755	3 266	0	0
1. Vázané na limitované množství ha, ks, produkce									
2. Vázané na historické podpůrné programy					2 882	3 755	3 266	0	0
E. Platby vázané na užití vstupů	1 453	2 973	4 138	5 540	4 186	3 927	3 793	4 275	3 813
1. Vázané na užití variabilních vstupů	557	1 458	1 850	2 442	919	1 151	1 523	2 322	1 827
2. Vázané na užití služeb na farmách	0	15	30	35	41	33	21	17	16
3. Vázané na užití fixních vstupů	896	1 500	2 258	3 063	3 226	2 743	2 249	1 936	1 970
F. Platby vázané na omezení vstupů	1 028	0	0	0	48	84	89	168	211
1. Vázané na omezení variabilních vstupů	1 028	0	0	0	48	84	89	168	211
2. Vázané na omezení fixních vstupů									
3. Vázané na omezení komplexu vstupů									
G. Platby vázané na celkové příjmy farem	9 102				8	2	124	254	200
1. Vázané na úroveň příjmů farem	9 102				8	2	124	254	200
2. Vázané na minimální úroveň příjmů									
H. Ostatní platby									
1. Národní platby									
2. Regionální (subnárodní) platby									
II. ODHAD PODPORY OBECNÝCH SLUŽEB (OPOS)	1 377	3 148	3 374	3 411	3 408	3 605	4 069	3 554	3 206
I. Výzkum a vývoj	193	1 182	879	650	893	979	999	991	1 015
J. Zemědělské školství	568	1 679	1 692	1 644	1 612	1 607	1 781	1 285	1 267
K. Inspekční služby	66	169	183	41	35	45	137	277	454
L. Infrastruktura	550	113	610	1 066	858	964	1 140	991	460
M. Marketing a propagace	0	5	10	10	10	10	12	10	10
N. Veřejné skladování									
O. Různé									
III. ODHAD SPOTŘEBITELSKÝCH PODPOR (OSP)	-19 979	-4 885	-6 458	-854	-24 687	-18 019	-10 234	-19 523	-23 719
P. Transfery výrobcům od spotřebitelů ³⁾	-39 290	272	-306	1 615	-25 116	-15 526	-6 542	-16 978	-22 537
Q. Ostatní transfery od spotřebitelů ³⁾	-6	510	-101	-206	-110	-147	252	-149	-199
R. Transfery spotřebitelům od daňových poplatníků ³⁾	19 913						29	30	70
S. Zvýšené náklady na krmiva	-596	-5 666	-6 052	-2 263	539	-2 345	-3 972	-2 427	-1 052
IV. ODHAD CELKOVÝCH PODPOR (OCP)	95 029	16 371	18 970	11 862	39 176	32 009	25 411	37 087	38 828
T. Transfery od spotřebitelů ³⁾	39 296	-782	406	-1 409	25 226	15 674	6 291	17 126	22 736
U. Transfery od daňových poplatníků ³⁾	55 739	16 643	18 665	13 478	14 060	16 483	18 868	20 109	16 291
V. Rozpočtové příjmy	-6	510	-101	-206	-110	-147	252	-149	-199
% OCP (z HDP)									
% OPP	52	11	11	6	26	23	17	23	28
% OSP	-26	-5	-6	-1	-21	-18	-10	-17	-22
% OPOS (z OCP)									
Koeficient nominální podpory producentů (KNPP)	2,06	1,12	1,13	1,07	1,35	1,30	1,20	1,31	1,39
Koeficient nominální podpory spotřebitelů (KNPS)	1,35	1,05	1,06	1,01	1,27	1,22	1,11	1,21	1,28

1) Revidované údaje podle Monitoringu OECD 2002.

2) Předpoklad OECD.

3) Řádky P, Q, R, T, U nelze přímo porovnávat s podobnými ukazateli v tab. TB8.3/01 (jsou uplatněny rozdílné metodiky).

Pramen: Agricultural Policies in OECD countries, OECD 2003

Zpracoval: J. Šlaisová (VÚZE)

8.2 Produkční a spotřebitelské podpory podle OECD

8.2.1 Odhad produkčních podpor, podpor obecných služeb a celkových transferů do zemědělství

Celková úroveň podpor výrobcům v zemích OECD zůstala od roku 2000 nezměněna. V roce 2002 se však do struktury podpor promítlo oslabování dolaru a změny v úrovni světových cen. V důsledku poklesu světových cen u komodit ŽV (prasata, drůbež a mléko) při současném posílení světových cen u některých komodit RV (pšenice) a při zachování úrovně

cen domácích došlo ke zvýšení podílu podpory tržních cen v průměru zemí OECD z 61 % v roce 2001 na 63 % v roce 2002.

Celkově v roce 2002 nedošlo k významným změnám v hlavních nástrojích politiky jednotlivých zemí OECD ani v úrovni jejich tržní orientace, ochrany trhu a podporách výrobců. Výjimkou bylo zveřejnění nového, značně protekcionistického zemědělského zákona USA (Farm Act), který bude hrát významnou roli ve vývoji zemědělství v USA i na mezinárodních trzích v průběhu příštích šesti let.

Úroveň podpor a trend změn agrární politiky v jednotlivých zemích OECD jsou měřeny třemi hlavními ukazateli. Ukazatel odhadu produkčních podpor (% OPP¹⁰⁹) ohodnocuje úroveň podpor výrobcům jejich podílem na celkových příjmech a poskytuje údaje o složení podpor. Koeficient nominální míry ochrany (KNO¹¹⁰) měří ochranu trhu jako podíl mezi průměrnými cenami, které dostávají domácí výrobci a cenami světovými (referenčními). Koeficient nominální produkční podpory (KNPP) měří deformaci trhu pomocí podílu skutečných příjmů farmářů a příjmů, které by získali při ohodnocení jejich výrobků světovými (referenčními) cenami.

Průměrná podpora výrobcům v rámci OECD měřena % OPP zůstala v meziročním porovnání 2001 a 2002 nezměněna, a to na úrovni 31 %. V důsledku výraznějšího poklesu světových cen než cen domácích došlo ke zvýšení složky podpory tržních cen (PTC). Současně se však snížily platby založené na produkci o 50 % v důsledku poklesu těchto plateb v USA. Výsledkem pak byla skutečnost, že PTC spolu s platbami spojenými s produkcí tvořily v roce 2002 i nadále zhruba dvě třetiny celkových podpor výrobcům zemí OECD. Nárůst PTC se rovněž odrazil i v mírném zvýšení implicitní daně spotřeby měřené odhadem spotřebitelských podpor (OSP), a to z -23 % na -24 %.

Ve většině zemí OECD došlo v roce 2002 k nárůstu hodnoty % OPP, nezměněna zůstala v Japonsku a Novém Zélandu, ke snížení došlo v Polsku a USA. Koeficient míry ochrany (KNO) se meziročně mírně zvýšil a ceny výrobců byly v roce 2002 v průměru o 31 % vyšší než světové ceny. Současná úroveň ochrany trhu stále tedy zůstává významným faktorem podpory produkce, deformace trhu a tlaku na světové ceny jednotlivých komodit. Koeficient nominální podpory producentů (KNPP) v meziročním porovnání v roce 2002 rovněž mírně vzrostl a indikuje mírný pokles v tržní orientaci zemědělských politik. Celkové příjmy farmářů zemí OECD byly v roce 2002 v průměru o 46 % vyšší, než by byly ve vyjádření ve světových cenách a bez podpor. To signalizuje přetrvávající zásahy do agrární

¹⁰⁹ Ukazatel % OPP vyjadřuje podíl produkčních podpor na hodnotě celkových příjmů zemědělských výrobců, do kterých jsou započteny i rozpočtové podpory.

¹¹⁰ Hodnoty KNO vyjadřují pomocí rozdílu ceny domácí a ceny referenční míru uplatňované ochrany trhu (a nepřímou úroveň konkurenceschopnosti) dané komodity, resp. míru podpory výrobců ze strany spotřebitelů. Kladné hodnoty KNO indikují podpory výrobců spotřebiteli; záporné hodnoty KNO indikují podpory spotřebitelů výrobců (resp. vnitřní zdanění výrobců v důsledku uplatňované zemědělské politiky na trhu).

politiky ze strany jednotlivých vlád. Odhad celkových podpor do zemědělství (OCP) v průměru zemí OECD meziročně vzrostl o 4,1 %, jejich podíl na HDP zůstal na úrovni 1,21 %.

Rovněž v ČR se v roce 2002 zvýšily podpory vyjádřené % OPP z 23 % v roce 2001 (revidovaný údaj) na 28 % v roce 2002 (předběžný údaj) a přiblížily se tak průměrné hodnotě OECD. Do nárůstu tohoto ukazatele se promítl významně nárůst složky podpory tržních cen (o 32,5 %), jejichž podíl na celkových produkčních podporách vzrostl z 60 % v roce 2001 na 75 % v roce 2002 a dostal se nad průměr zemí OECD (63 %). Podíl ostatních přímých podpor se snížil ze 40 % v roce 2001 na 25 % v roce 2002.

V důsledku odlišného vývoje cen domácích a cen světových došlo ke zvýšení hodnoty KNPP z 1,16 v roce 2001 na 1,28 v roce 2002. To znamená, že při ocenění produkce zemědělských podniků nižšími světovými cenami by byl hrubý příjem farmářů v ČR v roce 2002 o 28 % nižší. Podíl podpory obecných služeb (OPOS) na celkových podporách se snížil z 9,6 % v roce 2001 na 8,3 % v roce 2002 a kopíroval tak trend většiny zemí OECD. Odhad celkových podpor (OCP) se v meziročním srovnání výrazně zvýšil již v roce 2001 (o 46 %), v roce 2002 je odhadován jeho další nárůst o zhruba 5 %. Podíl odhadu celkových podpor na HDP se tak od roku 2000 zvýšil z 1,21 % na 1,71 % v roce 2002 a dostal se nad průměr zemí OECD (1,21 %). To je výsledkem výrazného nárůstu transferů od spotřebitelů při současném mírnějším poklesu transferů od daňových poplatníků.

8.2.2 Produkční podpory podle vybraných komodit

V roce 2002 provedl sekretariát OECD aktualizaci referenčních cen. Tyto úpravy se zpětně promítly do změny úrovně % OPP jednotlivých komodit, v ČR především u komodity vepřové maso. Průměrná hodnota % OPP v zemích OECD byla v roce 2002 nižší než v ČR pouze u vepřového masa (24 %), drůbeže (18 %) a vajec (10 %). Nejvyšších hodnot % OPP bylo v průměru zemí OECD dosaženo u cukru a mléka (48 %). Vývoj % OPP v ČR podle hlavních komodit ukazuje tab. TB8.2/01.

TB8.2/01 - % OPP podle hlavních komodit a podíl komodit na celkovém % OPP

Komodita	1991 - 1993		2000-2002		2000		2001		2002 ¹⁾	
	% OPP	podíl	% OPP	podíl	% OPP	podíl	% OPP	podíl	% OPP	podíl
Pšenice	22	5,18	-3	-1,30	-13	-8,65	4	2,03	0	-0,04
Ječmen	25	4,05	-13	-2,41	-36	-8,76	-5	-1,23	2	0,29
Řepka	16	0,55	-1	0,06	-6	-1,69	9	2,13	-6	-0,85
Cukr	50	4,25	27	3,23	21	2,97	25	2,93	33	3,66
Mléko	45	23,98	30	22,94	23	23,12	24	16,77	42	28,65
Hovězí maso	50	17,27	32	8,24	40	16,09	26	5,47	29	6,16
Vepřové maso	8	3,20	32	23,09	26	23,30	37	28,58	32	17,80
Drůbež	42	4,28	43	10,67	37	11,67	39	9,65	53	11,02
Vejce	14	1,35	33	6,44	37	11,10	34	6,10	28	3,96
Celkem	31	x	23	x	17	x	23	x	28	x

1) Odhad.

Pramen: Agricultural Policies in OECD countries, OECD 2003

Zpracoval: J. Šlaisová (VÚZE)

Pokles průměrné CZV pšenice v ČR i ceny referenční v roce 2002 (o 15,7 %) se promítl do změny KNO (z -10 % na -9 %) a do snížení ukazatele % OPP ze 4 % na 0 %. Hodnota KNPP se v meziročním porovnání snížila u pšenice z 1,04 na 1,00. V EU ve stejném období zůstal ukazatel % OPP na úrovni 46 %.

U ječmene došlo v ČR ve stejném období ke zvýšení hodnoty % OPP (z -5 % na 2 %) i KNO (z -17 % na -6 %) v důsledku mírnějšího poklesu průměrné ceny domácí (o 8 %) proti poklesu ceny referenční (o 19 %). Hodnota KNPP se v meziročním porovnání zvýšila u ječmene z 0,95 na 1,02. V EU ve stejném období bylo zaznamenáno mírnější zvýšení % OPP na 52 % a hodnoty KNPP na 2,07.

U olejin došlo v roce 2002 k posílení referenční ceny (o 2,8 %) při současném poklesu ceny domácí (o 7,5 %). Celková hodnota % OPP tak poklesla v roce 2002 z kladné hodnoty (9 %) na hodnotu zápornou (-6 %), koeficient KNO se snížil z -4 % na -14 % a KNPP z 1,10 na 0,94. V EU došlo v meziročním porovnání rovněž k mírnému poklesu všech tří sledovaných ukazatelů a v roce 2002 dosáhla hodnota % OPP 31 % a hodnota KNPP 1,46.

Zvýšení domácí CZV cukrovky v ČR v roce 2002 při současném oslabení cen cukru na světových trzích a snížení referenční ceny cukrovky o 13,3 % se promítlo do nárůstu KNO ze 17 % na 39 %. I při poklesu ostatních podpor došlo k nárůstu % OPP z 25 % v roce 2001 na 33 % v roce 2002. Rovněž hodnota KNPP se u cukrovky v meziročním porovnání zvýšila z 1,34 na 1,49. V EU se ve stejném období zvýšila nejen hodnota % OPP ze 44 % na 49 %, ale i KNO z 98 % na 132 % a KNPP z 1,79 na 1,96.

Výraznější nárůst CZV jatečného skotu v roce 2002 v ČR (o 8,5 %), mírnější nárůst referenčních cen (o 1,7 %) a mírné zvýšení přímých podpor se promítly do meziročního zvýšení ukazatele % OPP z 26 % na 29 %, ukazatele KNO ze 17 % na 25 % i KNPP z 1,35 na 1,41. V EU se u jatečného skotu od roku 2000 % OPP neustále zvyšovalo a v roce 2002 dosáhlo 79 %. Hodnota KNPP se zvýšila do roku 2002 až na 4,87 a dostala se výrazně nad průměr zemí OECD (1,60).

U cen jatečných prasat došlo v meziročním porovnání k poklesu domácích cen o 25 % a referenčních cen o 21 %, což se promítlo do poklesu KNO z hodnoty 48 % v roce 2001 na 41 % v roce 2002. Při současném poklesu složky přímých podpor se snížila hodnota % OPP ze 37 % v roce 2001 na 32 % v roce 2002 a ukazatel KNPP z 1,60 na 1,48. Naproti tomu v EU došlo ve stejném období k nárůstu % OPP z 20 % na 26 % i KNPP z 1,25 na 1,35.

U mléka došlo meziročně k nárůstu CZV v ČR o 3,5 % při současném prudkém poklesu referenční ceny o 22 %. To se promítlo ve zvýšení podpory tržní ceny zhruba o 20 %. Výsledkem bylo zvýšení ukazatele KNO (ze 17 % v roce 2001 na 55 % v roce 2002), KNPP (z 1,32 na 1,73) i ukazatele % OPP (z 24 % v roce 2001 na 42 % v roce 2002). Rovněž v EU došlo ve sledovaném období k nárůstu % OPP (z 41 % na 48 %) i KNPP (z 1,7 na 1,93).

Relativně mírnější pokles domácí CZV drůbeže v roce 2002 proti roku 2001 (o 14 %) proti prudkému poklesu referenční ceny drůbeže (o 34 %) vedl k výraznému nárůstu hodnoty KNO (z 54 % na 101 %). Domácí CZV jatečné drůbeže tak v roce 2002 dosáhla zhruba dvojnásobné úrovně ceny referenční (koeficient KNPP vzrostl z 1,64 na 2,12). Hodnota % OPP jatečné drůbeže meziročně vzrostla ze 39 % na 53 %. V EU došlo v tomto období k mírnému nárůstu sledovaných ukazatelů (% OPP z 35 % na 38 %, KNPP z 1,54 na 1,61).

U vajec se meziročně v důsledku hlubšího poklesu domácí CZV (o 16 %) než poklesu referenční ceny (o 10,6 %) snížila hodnota KNO z 41 % na 33 %. Hodnota % OPP vajec meziročně poklesla z 34 % na 28 %. V EU je podpora sektoru vajec nevýznamná. V období 2000 - 2002 došlo k mírnému zvýšení všech sledovaných ukazatelů. V roce 2002 dosáhl ukazatel % OPP výše 6 %, KNO 3 % a KNPP 1,06.

Ukazatel KNO se v důsledku meziročních změn relací mezi domácími a světovými cenami u sledovaných komodit v ČR výrazně odlišoval od průměrné hodnoty zemí OECD. Zatímco u obilovin a řepky přetrvávaly v ČR záporné hodnoty KNO, průměrná hodnota v OECD dosáhla 7 %, resp. 3 %. V EU tyto hodnoty v roce 2002 činily u obilovin 2 % a u olejnin 0 %. Tyto údaje signalizují pokračující konkurenceschopnost domácích výrobců těchto komodit. U komodit živočišné výroby se hodnoty koeficientu KNO v ČR udržely na kladné úrovni, ve srovnání s průměrnou hodnotou OECD byly výrazně nižší u mléka. Naproti tomu u drůbeže byla hodnota KNO v zemích OECD podstatně nižší (17 %).

Výraznější meziroční změny % OPP byly zaznamenány v ČR u většiny komodit, záporná hodnota ukazatele byla dosažena pouze u řepky. Komoditami s nejvyšší úrovní % OPP zůstaly drůbeží maso a mléko, poměrně vysoké úrovně % OPP dosáhly rovněž vepřové maso a cukrovka.

8.2.3 Mezinárodní porovnání ukazatele produkčních podpor

Souhrnná hodnota % OPP v zemích OECD se v roce 2001 i 2002 udržela na hodnotě 31 %, přičemž i nadále zůstávají mezi zeměmi značné rozdíly v úrovni podpor a ochrany trhu. Celkově je však možno konstatovat, že v zemědělských politikách zemí OECD nedošlo v roce 2002 k dalšímu posunu k tržní orientaci.

Ukazatel % OPP v roce 2002 se zvýšil ve srovnání s rokem 2001 ve většině zemí OECD, mírný pokles byl zaznamenán v Polsku a USA a stagnace v Japonsku. Průměrná hodnota % OPP v období 2000 - 2002 dosáhla 31 %. Pod 5% úrovní tohoto ukazatele se udržovala Austrálie a Nový Zéland, hodnota pod 20 % byla dosažena v Kanadě, Polsku a Turecku, hodnota % OPP pod 30 % byla zaznamenána v ČR, Maďarsku, Mexiku a Slovensku, v EU 35 % a nad 60 % na Islandu, v Koreji, Norsku a Švýcarsku.

Téměř ve všech zemích OECD došlo v roce 2002 ke zvýšení podílu podpory tržních cen i když se značnými rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Zatímco v Japonsku a Koreji činil

podíl PTC v roce 2002 zhruba 90 %, v ČR a Turecku 75 %, v Maďarsku 60 %, v EU 57 %, na Slovensku dosáhl podíl podpor tržních cen pouze 35 %. Naproti tomu v Polsku došlo k meziročnímu snížení tohoto podílu ze 78 % na 68 %. Jedinou zemí, kde PTC vykázala nulovou hodnotu, byla Austrálie.

Nárůst hodnoty ukazatele KNPP v zemích OECD z 1,44 v roce 2001 na 1,46 v roce 2002 signalizuje meziroční nárůst hrubých příjmů zemědělců o 2 %, kdy jejich úroveň je o 46 % vyšší, než by činila při ocenění produkce světovými cenami a bez uplatnění vládních zásahů. Extrémních hodnot ukazatele KNPP bylo v roce 2002 dosaženo ve Švýcarsku (3,95), Norsku (3,39) a Japonsku (2,44).

Meziroční nárůst ukazatele KNO v zemích OECD o 1 % signalizuje zpomalení posunu k liberalizaci trhu, rovněž však s velkými rozdíly mezi zeměmi. Zatímco Austrálie a Nový Zéland s hodnotou ukazatele KNO 1,00 se řadí mezi země plně tržně orientované, hodnota ukazatele v rozmezí 2,3 - 3,0 (Korea, Japonsko, Norsko, Švýcarsko a Island) signalizuje výraznou úroveň ochrany jejich agrárních politik. V EU dosáhla hodnota KNO 1,35, v ostatních zemích OECD se pohybovala v rozmezí 1,21 - 1,28.

Hodnota produkčních podpor (v USD), vztažená na přepočteného pracovníka v zemědělství, se v ČR v roce 2002 zvýšila na 7 tis. USD, v EU na 17 tis. USD a v USA se snížila z 21 tis. USD v roce 2001 na 16 tis. USD v roce 2002. Nižší úroveň než v ČR bylo v roce 2002 dosaženo v Maďarsku (6 tis. USD), v Austrálii a na Slovensku (3 tis. USD), Mexiku, Novém Zélandu a Polsku (1 tis. USD), nejvyšší hodnoty pak v Norsku (45 tis. USD).

Hodnota produkčních podpor vztažená k hektaru zemědělské půdy se v ČR meziročně zvýšila z 206 USD na 254 USD, v EU z 637 USD na 730 USD. Na Slovensku a v Polsku bylo dosaženo nižší hodnoty než v ČR (137 USD, resp. 114 USD), nejvyšší úroveň bylo dosaženo v Japonsku (9 028 USD) a v Koreji (9 341 USD).

Podíl podpor obecných služeb na celkových podporách se v ČR meziročně snížil na 8 % a zůstal pod průměrem zemí OECD (17 %). Nižší úroveň bylo dosaženo v EU (7 %), Švýcarsku a Norsku (6 %). Vysokého podílu podpor obecných služeb na celkových podporách bylo dosaženo na Novém Zélandu (51 %), v Austrálii (46 %) a v USA (29 %).

Podíl celkových transferů (OCP) na HDP se v jednotlivých zemích v roce 2002 značně odlišoval od průměru OECD (1,2 %). V ČR tento podíl v roce 2002 činil 1,7 %, v EU 1,3 %, v Maďarsku 2,9 % a v Polsku 1,3 %. Extrémně vysoké hodnoty bylo dosaženo např. v Koreji (4,5 %), extrémně nízké hodnoty na Novém Zélandu a v Austrálii (0,3 %).

8.2.4 Odhad spotřebitelských podpor

Hodnota ukazatele odhadu spotřebitelských podpor (% OSP) je výslednicí transferů zemědělcům od spotřebitelů (v důsledku vyšších domácích cen proti cenám zahraničním) a transferů spotřebitelům od daňových poplatníků (např. školní mléko apod.).

V roce 2002 došlo v ČR k poklesu transferů zemědělcům od spotřebitelů formou podpor tržních cen o zhruba 25 %. Hodnota ukazatele % OSP se snížila z -17 % v roce 2001 na -22 % v roce 2002. Průměrná hodnota % OSP za země OECD se rovněž mírně snížila z -23 % v roce 2001 na -24 % v roce 2002. Záporné hodnoty % OSP vyjadřují podpory výrobců spotřebiteli.

Koeficient nominální podpory spotřebitelů (KNPS) v ČR se meziročně zvýšil z 1,18 na 1,27. Výdaje spotřebitelů byly tedy v ČR v roce 2002 o 27 % vyšší, než kdyby byla jejich celková spotřeba vyjádřena ve světových cenách. V zemích OECD celkem se KNPS zvýšil z 1,29 na 1,31.

8.3 Posouzení účinnosti podpor do agrárního sektoru

V této kapitole jsou souhrnně hodnoceny všechny podpory, které vyplývají z opatření zemědělské politiky, tzn. podpory poskytované zemědělským podnikům, podnikům navazujících odvětví a spotřebitelům. Opatření zemědělské politiky mají krátkodobé i dlouhodobější dopady (zejména u podpor restrukturalizace a modernizace). Souhrnné posouzení účinnosti podpor do agrárního sektoru se proto týká období 1995 - 2002, v členění na období 1995 - 1997 a 1998 - 2002. Vlastní hodnocení účinnosti zemědělské politiky je provedeno ze tří základních hledisek:

- hodnocení podle věcného zaměření, alokace a zdrojů podpor;
- hodnocení podle cílů, tzn. jak zemědělská politika napomáhá k plnění dlouhodobých i krátkodobých cílů, které jsou (formálně i neformálně) zemědělskou politikou sledovány;
- hodnocení realizace podpor v zemědělství, tzn. hodnocení institucí, mechanismů poskytování a kontroly využití podpor (viz kap. B2.1 - B2.3).

Hodnocení podle věcného zaměření, alokace a zdrojů podpor

Podrobné hodnocení jednotlivých druhů podpor podle věcných kritérií je uvedeno v kap. C2. Souhrnný pohled poskytuje tab. TB8.3/01.

TB8.3/01 - Rekapitulace podpor podle věcného zaměření a forem (mil. Kč)

Věcné zaměření	Období 1995 - 1997			Období 1998 - 2002			2002		Období 1995 - 2002		
	celkem	ročně	%	celkem	ročně	%	celkem	%	celkem	ročně	%
AGRARNÍ SEKTOR A SPOTŘEBITELÉ CELKEM											
A. Podpora cen	29 055	9 685	54,6	105 212	21 042	57,6	26 599	62,6	134 267	16 783	56,9
v tom - zem. výrobců	23 528	7 843	44,2	104 930	20 986	57,5	26 537	62,4	128 458	16 057	54,5
- spotřebitelských	5 527	1 842	10,4	282	56	0,2	62	0,1	5 809	726	2,5
B. Přímé podpory	915	305	1,7	33 177	6 635	18,2	5 987	14,1	34 092	4 262	14,5
C. Subvence vstupů a úlevy plateb	13 319	4 440	25,0	26 802	5 360	14,7	7 248	17,0	40 121	5 015	17,0
D. Obecné služby	9 960	3 320	18,7	17 426	3 485	9,5	2 683	6,3	27 386	3 423	11,6
Celkem	53 249	17 750	100,0	182 617	36 523	100,0	42 517	100,0	235 866	29 483	100,0
v tom - zemědělství	41 660	13 887	78,2	164 365	32 873	90,0	37 021	87,1	206 025	25 753	87,3
- zprac. průmysl	2 272	757	4,3	9 708	1 942	5,3	2 942	6,9	11 980	1 497	5,1
- obchod	3 790	1 263	7,1	8 262	1 652	4,5	2 492	5,9	12 052	1 507	5,1
- spotřebitelé	5 527	1 842	10,4	282	56	0,2	62	0,1	5 809	726	2,5
v tom - daň. poplatníci výrobcům	27 658	9 219	51,9	84 862	16 972	46,5	18 410	43,3	112 520	14 065	47,7
- spotřebitelé výrobcům	20 064	6 688	37,7	97 473	19 495	53,4	24 045	56,6	117 537	14 692	49,8
- daň. poplatníci spotřebitelům	5 527	1 842	10,4	282	56	0,2	62	0,1	5 809	726	2,5
ZEMĚDĚLSTVÍ - VYDAJE DANOVÝCH POPLATNIKŮ											
B. Přímé podpory	915	305	4,2	30 504	6 101	45,6	5 342	41,2	31 419	3 927	35,5
v tom - komoditní	1 119	373	5,2	7 374	1 475	11,0	1 679	12,9	8 493	1 062	9,6
- obecné	-204	-68	-0,9	23 130	4 626	34,6	3 663	28,2	22 926	2 866	25,9
C. Subvence vstupů a úlevy plateb	10 721	3 574	49,6	18 962	3 792	28,3	4 951	38,2	29 683	3 710	33,5
v tom - investiční	5 248	1 749	24,3	11 310	2 262	16,9	2 733	21,1	16 558	2 070	18,7
- ostatní	5 473	1 824	25,3	7 652	1 530	11,4	2 218	17,1	13 125	1 641	14,8
D. Obecné služby	9 960	3 320	46,1	17 426	3 485	26,1	2 683	20,7	27 386	3 423	30,9
Celkem	21 596	7 199	100,0	66 892	13 378	100,0	12 976	100,0	88 488	11 061	100,0

Zpracoval: T. Doucha (VUZE)

Z údajů tab. TB8.3/01 a v souladu s ukazateli podpor OECD (tab. TB8.1/02) je zřejmé, že největší část podpor agrárního sektoru si dlouhodobě a trvale udržuje podpora cen zemědělských výrobců prostřednictvím celní ochrany a subvencování vývozu SZIF (SFTR): 54,5 % v průměru let 1995 - 2002, resp. 57,5 % v průměru let 1998 - 2002; v roce 2002 vzrostl podíl těchto podpor až na 62,4 %.

Druhou nejvýznamnější oblast podpor (17 % v průměru let 1995 - 2002) představuje podpora cen vstupů investiční i neinvestiční povahy (včetně úlev na platbách), v nichž mají významnou váhu úlevy na spotřební dani u nafty.

Celkové přímé podpory v průměru let 1995 - 2002 tvoří 14,5 % veškerých podpor, avšak jejich význam v důsledku dynamického růstu podpor mimoprodukčních funkcí zemědělství a kompenzačních plateb od roku 1998 stoupá (18,2 % v průměru let 1998 - 2002). Komoditně vázané přímé podpory za období 1998 - 2002 tvoří 11,0 % veškerých podpor zemědělství, což signalizuje orientaci zemědělské politiky ČR na důslednější (a z hlediska požadavků např. WTO i správnější) oddělení přímých plateb od produkce.

Jiný pohled na zemědělskou politiku, který vyplývá z údajů tabulky TB8.3/01, poskytuje rozdělení veškerých podpor, vyplývajících z uplatňovaných opatření politiky, podle příjemců¹¹¹. Téměř 90 % podpor je dlouhodobě alokováno do sektoru zemědělství; o zbytek se dělí zpracovatelé, obchodníci, a také spotřebitelé.

Údaje tabulky TB8.3/01 poskytují také pohled na zdroje veškerých podpor. Za celé období 1995 - 2002 byl poměr mezi podporami výrobcům a obchodníkům ze strany daňových

¹¹¹ Pro zjednodušení se předpokládá, že každá koruna podpor alokována např. zemědělským podnikům se skutečně do těchto podniků dostává.

poplatníků a ze strany spotřebitelů vyrovnány (47,7 % ku 49,8 %). Po roce 1998 se však v důsledku rozdílů mezi domácími a světovými cenami (včetně promítnutí kurzových změn) relace mezi těmito dvěma hlavními zdroji mění ve prospěch výdajů spotřebitelů. Ty v roce 2002 dosáhly 56,6 %, ve srovnání s 43,3 % výdajů daňových poplatníků. Zbylou část podpor poskytli daňoví poplatníci spotřebitelům (v letech 1999 - 2002 např. podporou školního mléka).

Hodnocení podpor podle cílů zemědělské politiky

Rekapitulace podpor (bez podpor spotřebitelů) podle cílů zemědělské politiky za období 1995 - 2001 ukazuje tab. TB8.3/02.

TB8.3/02 - Rekapitulace podpor¹⁾ podle cílů zemědělské politiky (mil. Kč)

Cíle	Období 1995 - 1997			Období 1998 - 2002			2002		Období 1995 - 2002		
	celkem	ročně	%	celkem	ročně	%	celkem	%	celkem	ročně	%
Rozvoj a stabilizace podnikatelské struktury	1 389	463	4,2	4 683	937	5,5	1 061	5,7	6 072	759	5,1
Restrukturalizace a modernizace výroby, zlepšení ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti podniků	12 351	4 117	37,2	22 441	4 488	26,4	3 151	17,1	34 792	4 349	29,4
Zlepšení ekonomické situace podniků (zvýšení, resp. udržení příjmu zemědělců)	6 649	2 216	20,0	30 581	6 116	35,9	7 636	41,3	37 230	4 654	31,5
Zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí a venkovu	5 803	1 934	17,5	18 669	3 734	21,9	4 038	21,9	24 472	3 059	20,7
Rozšíření úlohy zemědělství jako producenta obnovitelných zdrojů energie	1 354	451	4,1	7 749	1 550	9,1	2 102	11,4	9 103	1 138	7,7
Přiměřené ceny zdravotně nezávadných potravin	5 639	1 880	17,0	1 021	204	1,2	484	2,6	6 660	832	5,6
Celkem	33 185	11 062	100,0	85 144	17 029	100,0	18 472	100,0	118 329	14 791	100,0

¹⁾ Pouze výdaje daňových poplatníků, tzn. bez podpor spotřebitelů zemědělským výrobcům a bez podpor zemědělců spotřebitelům.

Zpracoval: T. Doucha (VÚZE)

Z hlediska cílů politiky připadá největší podíl podpor (31,5 % v průměru let 1995 - 2002; 35,9 % za období 1998 - 2002) na zlepšení ekonomické situace zemědělských podniků, což je odrazem stabilizačních cílů a opatření zemědělské politiky, zejména v obdobích katastrofických výskytů povodní, sucha apod. Druhý největší podíl podpor připadá na modernizaci a restrukturalizaci zemědělských podniků, což je v souladu s hlavními záměry agrární politiky (29,4 % za období 1995 - 2002, 26,4% za období 1998 - 2002, avšak pouze 17,1 % v roce 2002).

Pro budoucí zaměření zemědělství ČR je významný stále rostoucí podíl podpor do oblasti životního prostředí. Při zahrnutí podpor za údržbu krajiny ve znevýhodněných oblastech se podpory v tomto směru umísťují na třetím místě s průměrným podílem kolem 20 % v období 1995 - 2002, s dynamickým nárůstem za období 1998 - 2002 (o téměř třetinu ve srovnání s obdobím 1995 - 1997).

Realizace cíle „Rozvoj a stabilizace podnikatelské struktury“ se projevila v dynamice podílu jednotlivých podnikatelských forem na zemědělské půdě ČR. Podíl podniků fyzických

osob na zemědělské půdě zůstal od roku 1995 prakticky stabilizován, dynamicky se zvýšil podíl obchodních společností při současném výrazném poklesu podílu družstev.

Na realizaci cíle „Restrukturalizace a modernizace výroby, zlepšení ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti podniků“ lze přímo či nepřímo usuzovat z následujících údajů:

- a) Změny struktury rostlinné a živočišné výroby (index 2002/1994): Změna podílu na hrubé zemědělské produkci ve s. c. 1989: RV 100,5, ŽV 99,6. Stupeň zornění 97,3. Podíl na osevní ploše: obiloviny 109,2; luskoviny 54,8; řepka 190,5; cukrovka 98,6; brambory 58,7; zelenina 42,9. Změna stavů zvířat: skot celkem 72,0, z toho krávy 75,3; prasata celkem 88,7, z toho prasnice 100,3. Strukturální změny ve sledovaném období se proti prvním letům reformy zvolnily. Stupeň zornění se od počátku devadesátých let podstatně nezměnil (pokles o 3,4 procentního bodu). Relativně vysoký podíl na celkové osevní ploše si udržují obiloviny, zatímco plocha brambor, konzumní zeleniny a luskovin dále poklesla. Plochy řepky se ve sledovaném období značně zvýšily. Významný je pokles celkového stavu skotu a krav; snížil se i celkový stav prasat. Ve struktuře stáda skotu se rychle rozvíjí kategorie krav bez tržní produkce mléka (v roce 2002 již 100,3 tis. ks). Relace mezi rostlinnou a živočišnou produkcí (ve stálých cenách) se ve sledovaném období mírně změnila ve prospěch rostlinné produkce.
- b) Došlo ke zvýšení výkonnosti zemědělství, měřené ukazatelem hrubé zemědělské produkce (v cenách roku 1989) na jednoho pracovníka v zemědělské prvovýrobě: z hodnoty 203,8 tis. Kč v roce 1989 se zvýšila na 466,4 tis. Kč v roce 2002, téměř 2,3krát.
- c) Konkurenceschopnost ve vztahu k daným podmínkám světového trhu se trvaleji prosazuje zejména u obilovin (pšenice, ječmen) a řepky.

Na zajištění cíle „Zlepšení ekonomické situace zemědělských podniků“ bylo přímo vynaloženo v ročním průměru za období 1995 - 2002 celkem 4,7 mld. Kč, avšak za období 1998 - 2002 celkem 6,1 mld. Kč ročně a v roce 2002 zhruba 7,6 mld. Kč. Byly tak mj. zmírněny ekonomické dopady nepříznivých cenových relací mezi zemědělskými výrobky a vstupy do zemědělství (cenový index 2002/1993: ceny zemědělských výrobců 122,9; ceny vstupů 143,6), v období 1998 - 2002 pak i dopady nepříznivého vývoje počasí.

Na zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí a venkovu se nejvíce podílel nedostatek finančních prostředků zemědělských podniků na nákup intenzifikačních vstupů. Spotřeba průmyslových hnojiv z 222,8 kg č. ž./ha v roce 1989 klesla v roce 1994 na 81 kg č. ž./ha, v roce 1999 dokonce na 65,6 kg č. ž./ha. V roce 2001 i 2002 došlo ke zvýšení spotřeby průmyslových hnojiv na 92,2 kg č. ž./ha (75,9 kg č. ž./ha v roce 2000).

Realizace cíle „Rozšíření úlohy zemědělství jako producenta obnovitelných zdrojů energie“ byla bezprostředně zaměřena především na podporu výroby bionafty. Se státní podporou byly nově vybudovány kapacity na zpracování 200 tis. t řepky ročně, které však

zatím nejsou plně využívány. Podíl směsného paliva (bionafty) na celkové spotřebě nafty však v důsledku nižších podpor v roce 2002 dosáhl 8,9 % (proti 9,7 % v roce 2000).

Zemědělská politika byla zaměřena i na podporu spotřebitelů. Cíl „Přiměřené ceny zdravotně nezávadných potravin“ byl podpořen především relativně velmi nízkou celní ochranou domácích výrobců (např. ve srovnání s EU zhruba 2,5krát nižší). Ve sledovaném období byl růst spotřebitelských cen potravin a nealkoholických nápojů pomalejší (index 2002/1993: 135,0) než vývoj CPI (170,3). V důsledku specifických opatření politiky (např. zajišťování monitoringu cizorodých látek, podpora testování na BSE v chovu skotu apod.) se zlepšila i kontrola zdravotní nezávadnosti potravin.

8.4 Realizace Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU

Koncepce agrární politiky MZe na období před vstupem ČR do EU (dále jen Koncepce) byla v lednu 2000 schválena vládou (usnesením vlády ze dne 12. ledna 2000 č. 49) společně s lesnickou a vodohospodářskou politikou. Výchozím rokem Koncepce je rok 1999 a prvním rokem realizace Koncepce je rok 2000. Při její tvorbě byl respektován „pracovní“ termín vstupu ČR do EU, kterým je 1. leden 2003.

Koncepce rozděluje agrární politiku z časového hlediska na dvě etapy. První etapa nazvaná „Revitalizace“ se týká období let 1999 až 2001, druhá etapa „Adaptace“ je zaměřena na období po roce 2001. Obě tyto etapy jsou postaveny na čtyřech základních pilířích agrární politiky:

- A - Regulace trhu a podpora příjmů.
- B - Environmentální opatření (opatření zaměřená na životní prostředí).
- C - Modernizace a transformace podniků.
- D - Obecné služby a příprava na vstup do Evropské unie.

Jednotlivé pilíře jsou naplňovány konkrétními programy, u nichž jsou identifikovány jejich cíle a definovány nástroje a opatření k zajištění realizace těchto cílů.

Do roku 2001 byla realizována etapa „Revitalizace“. Hlavním cílem této etapy bylo dořešení některých vnitřních vývojových problémů českého zemědělství a stabilizace agrárního sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám Evropské unie. V této etapě současně Koncepce předpokládala institucionální rozvoj v souladu s Národním programem pro přijetí „acquis communautaire“ (společné právo Evropské unie) v sektoru zemědělství.

Celkově lze konstatovat, že základní cíle etapy „Revitalizace“ byly v rámci reálných možností MZe, respektive státního rozpočtu a politických jednání, naplňovány. Důraz byl kladen především na přípravu zemědělství ČR na vstup do EU.

Rok 2002 byl prvním rokem realizace etapy „Adaptace“. Plnění této etapy vyplývá z navazující kap. B9.

9 Příprava na vstup do EU

9.1 Institucionální příprava

9.1.1 Stav harmonizace legislativy

Většina legislativních opatření projednávaných a schválených Parlamentem České republiky, vládou a MZe ve vztahu k agrárnímu sektoru byla v roce 2002 předkládána s cílem jejich harmonizace s předpisy Evropských společenství. Tato legislativní opatření umožní České republice zavádět v agrární sektoru mechanismy, která přibližují zapojení České republiky do Společné zemědělské politiky a jednotného trhu Evropské unie. Celkový přehled legislativních opatření, týkajících se bezprostředně zemědělství a projednávaných v roce 2002, je uveden v kap. C1.

9.1.2 Stav implementace institucí a režimů SZP

V roce 2002 pokračovala příprava na vstup ČR do EU. Základním předpokladem bylo vybudování potřebných administrativních struktur, implementace komunitární legislativy a potřeba reorganizace nejen MZe, ale také Agentury SAPARD a SZIF.

V rámci MZe pokračoval proces restrukturalizace s cílem vytvoření funkčního orgánu státní správy a zajištění všech mechanismů v komoditních a strukturálních oblastech. Hlavní úsilí bylo směřováno k posílení administrativní kapacity. Vzniklo samostatné oddělení a koordinační skupina pro bezpečnost potravin, samostatné oddělení pro zemědělsko-potravinářské inženýrství řešící problematiku IPPC a samostatné oddělení pro víno. Od 1. 6. 2002 bylo samostatné oddělení pro IACS zařazeno do Agentury SAPARD. Poslední změnou bylo zřízení odboru evropské integrace v červnu 2002.

V květnu 2002 byl modifikován plán výstavby SZIF, který bude platební a intervenční agenturou, zajišťující tržní opatření, intervence, exportní refundace, licence a kvóty. SZIF byl v průběhu roku posílen i převedením Tržního informačního systému (TIS) z VÚZE. Druhou platební agenturou bude Agrární platební agentura (APA), která bude obhospodařovat přímé platby, strukturální fondy a státní pomoc (state aid) a vznikne transformací Agentury SAPARD.

MZe pracovalo na přípravě novely zákona o SZIF a zákona o zemědělství. Pokračovalo se v zavádění mechanismů SZP u mléka a mléčných výrobků, cukru, škrobu, plodin na orné půdě včetně uvádění půdy do klidu, hovězího masa, obilovin a sladu. Ve VÚŽV byla zřízena klasifikační agentura pro zavedení systému SEUROP (hodnocení jatečně opracovaných těl hospodářských zvířat). Pokračovala též podpora sdružení výrobců, které hrají v EU významnou roli.

Budování IACS pokračovalo v rámci projektů Phare zřizováním potřebných registrů (registr produkčních bloků, registr stájí, zvířat, registry trvalých a speciálních kultur).

Do systému sběru zemědělských účetních dat (FADN) bylo zapojeno již zhruba 1 700 zemědělských podniků. Právní rámec FADN bude ošetřen v novele zákona o zemědělství.

Jako součást systému umožňujícího sledování původu masných produktů „ze stáje na stůl“, vztahující se k realizaci prováděcí vyhlášky č. 357/2001 Sb., k plemenářskému zákonu, byl zaveden systém registrace a identifikace zvířat.

9.1.3 Souhrn zbývajících úkolů ČR pro vstup do EU

V rámci přípravy ČR na vstup do EU byl v roce 1998 vládou ČR přijat strategický dokument Národní program přípravy České republiky na členství v Evropské unii. Tento dokument byl každoročně aktualizován s ohledem na postup příprav a výsledky screeningů „acquis“. V roce 2002 byl pak nahrazen dokumentem Souhrn zbývajících úkolů ČR pro vstup do EU, jehož poslední vyhodnocení a aktualizace byly schváleny usnesením vlády ČR ze dne 16. prosince 2002 č. 1298.

Souhrn vychází z materiálu schváleného 4. 7. 2002 „Vyhodnocení plnění úkolů podle harmonogramů“, uvedených v reakci České republiky na společné stanovisko Evropské unie k Pozičnímu dokumentu ČR (kapitola 7 - Zemědělství). ČR se zavázala provádět kontrolu plnění zbývajících úkolů v pravidelných intervalech tak, aby 6 měsíců před vstupem do EU byla ČR na vstup plně připravena.

Jde vesměs o implementaci struktur a činností, které jsou spojeny s realizací Společné zemědělské politiky EU (budování agrárních platebních agentur - APA, IACS, FADN, normy jakosti zeleniny a ovoce, mléčné kvóty, klasifikace SEUROP, identifikace a registrace hospodářských zvířat a další). Ke každému úkolu byl stanoven odbor/instituce, zodpovědný za realizaci daného úkolu, a gestor z odboru MZe pro vztahy s EU, zodpovědný za kontrolu implementace. Seznam dílčích kroků při plnění úkolů, gestor a datum požadovaného splnění jednotlivých kroků je evidován v jednotlivých „kontrolních listech“.

Dosavadní kontrola a vyhodnocování plnění úkolů z Národního programu se pro účely dosažení skutečně praktických výsledků jeví jako málo účinná, neboť se většinou opírala o konstatování, co bylo a nebylo splněno. Lze očekávat, že v roce 2003 zesílí ze strany EK tendence kontrolovat připravenost struktur a činností tak, jak to bylo v minulosti již konstatováno např. ve Strategickém dokumentu EU z roku 2001, vydaném v rámci Pravidelné hodnotící zprávy. Proto je nutné považovat kontrolu plnění úkolů předkládaných v Souhrnu za prioritu roku 2003.

9.2 Výsledky přístupových jednání

Ve dnech 12. a 13. 12. 2002 byla na kodaňském summitu uzavřena jednání o podmínkách vstupu ČR do EU, která započala v roce 1998. Vyjednávací kapitola 7 Zemědělství byla uzavřena s konkrétními výsledky v oblasti produkčních limitů, úrovně

přímých plateb, sektoru vína a slivovice, přechodných období, zeměpisných označení výrobků, strukturální politiky a politiky rozvoje venkova. V dubnu 2003 byla podepsána Přístupová smlouva. Stručný výtah z Přístupové smlouvy je uveden v tab. TB9.2/01 a v dalším textu.

TB9.2/01 - Vybrané podmínky z Přístupové smlouvy a stav roku 2002

Ukazatel	MJ	Národní kvóta	Stav roku 2002
Plocha plodin na o. p. s nárokem na přímé platby	ha	2 253 598	2 163 463
Referenční výnos/skutečný výnos	t/ha	4,20	4,33
Mléko (dodávky, přímé prodeje)	l/t	2 682 143 (pro r. 2006 rezerva 55 788) celkem 2 737 931	2 612 274
Tučnost mléka	%	4,21	3,98
Krávy BTPM	ks	90 300	100 333
Zvláštní prémie skotu ¹⁾	ks	244 349	210 320
Porážková prémie skotu - dospělí	ks	483 382	360 766
Porážková prémie skotu- telata	ks	27 380	14 098
Cukr celkem ²⁾	t	454 862	548 000
Škrob	t	33 660	35 970
Len - dlouhé vlákno	t	1 923	2 138
Len - krátké vlákno	t	2 866	2 185
Ovce	ks	66 733	56 081
Sušená píče ²⁾	t	27 942	26 542
Zpracované ovoce a zelenina			
- rajčata	t	12 000	7 420
- broskve	t	1 287	181
- hrušky	t	11	9

1) Odhad podle soupisu k 1. 3.

2) V roce 2002 odhad.

Pramen: MZe; ČSÚ

Zpracoval: J. Šlaisová (VÚZE), J. Humpál (MZe)

Přímé platby

Startovací výše plateb 25 % v roce 2004 s 5% nárůstem do roku 2007 (40 %) a dále nárůst o 10 % ročně. Možnost doplácet z národních zdrojů 30 %, tj. na úroveň 55 %, 60 % a 65 % v období 2004 - 2006. U komodit, kde ČR poskytovala vyšší přímou podporu v roce 2003, je možné dorovnání na úroveň 2003 plus 10 %, max. do unijní výše (např. krávy bez tržní produkce mléka, ovce). U přímých plateb na škrobové brambory může ČR od vstupu navyšovat rovnou na 100 % unijní výše.

Víno

- Rozdělení ČR do dvou vinařských zón - Čechy patří do zóny A a Morava do zóny B s tím, že je udělena výjimka z povinnosti destilovat vedlejší produkty vznikající při výrobě vína v zóně B.
- Vyjednání práv na novou výsadbu vinic ve výši 2 % z výměry vinic před vstupem (270 - 300 ha)

Lihoviny

- Trvalá výjimka značení pro tradiční slivovici, vyráběnou s přidavkem určitého množství lihu před druhou destilací. Je stanoven systém označování této slivovice.
- Zapsání názvu likéru „Karlovarská hořká“ jako zeměpisné označení.

Přechodná období

- Přechodné období pro 41 zpracovatelských potravinářských podniků na splnění veterinárních a hygienických standardů - odložení požadavku na splnění požadavků předpisů do 31. 12. 2006.
- Přechodné období pro 9 podniků s klecovými chovy nosnic na plnění podmínek welfare týkajících se výšky klecí - odložení požadavku na splnění požadavků předpisů do 31. 12. 2009.

Zeměpisná označení

Názvy „Budějovické pivo“, „Českobudějovické pivo“ a „Budějovický měšťanský var“ se zapisují jako chráněná zeměpisná označení (CHZO) a zařazují se do přílohy příslušného nařízení v souladu se specifikacemi předloženými Komisi. Tím není dotčena žádná ochranná známka piva ani jiná práva existující v Evropské unii ke dni přistoupení.

Rozvoj venkova

Objem prostředků ze zdrojů EU na opatření rozvoje venkova v období 2004 - 2006 ve výši 480 mil. EUR. K využívání peněz zpracovává ČR tzv. Horizontální plán rozvoje venkova, kde stanoví rozsah a cíle využití těchto zdrojů v souladu s příslušným nařízením.

Ochrana před dovozy (čl. 37 Aktu o podmínkách přistoupení)

Jestliže ČR se do konce tříletého období po přistoupení setká s vážnými obtížemi, jež by mohly přetrvávat v některém odvětví hospodářství nebo by se mohly projevit vážným zhoršením hospodářské situace určitého území, může požádat o povolení přijmout ochranná opatření k nápravě situace a k přizpůsobení dotčeného odvětví hospodářství společného trhu.

Volný pohyb kapitálu (Smlouva o založení Evropského společenství.)

- Česká republika může po dobu sedmi let ode dne přistoupení ponechat v platnosti omezení týkající se nabývání zemědělské půdy a lesů státními příslušníky členských států a společnostmi zřízenými podle práva jiného členského státu, které nejsou ani usazeny, ani zapsány do rejstříku v ČR. V žádném případě nesmí být v souvislosti s nabýváním zemědělské půdy a lesů se státním příslušníkem členského státu zacházeno méně příznivě než ke dni podpisu smlouvy o přistoupení nebo s většími omezeními než se státním příslušníkem třetí země.

- Na samostatně hospodařící zemědělce, kteří jsou státními příslušníky jiného členského státu a kteří se chtějí usadit a bydlet v České republice, se nebude vztahovat předchozí ustanovení ani jiné postupy než ty, které se vztahují na státní příslušníky ČR.
- Obecné přezkoumání těchto přechodných opatření se uskuteční ve třetím roce po dni přistoupení. K tomuto účelu předloží Komise zprávu Radě. Rada může na návrh Komise jednomyslně rozhodnout o zkrácení nebo ukončení přechodného období.
- Bude-li dostatečně prokázáno, že po uplynutí přechodného období nastanou vážná narušení nebo hrozba vážných narušení trhu se zemědělskou půdou v ČR, rozhodne Komise na žádost ČR o prodloužení přechodného období o nejvýše tři roky.

9.3 Program SAPARD

Dne 15. dubna 2002 bylo převedeno řízení pomoci v rámci programu SAPARD na Agenturu SAPARD v rozsahu sedmi opatření. V závěru roku 2002 byla Agentura SAPARD akreditována národním schvalujícím úředníkem i pro administraci osmého opatření.

První kolo příjmu žádostí o podporu z programu SAPARD proběhlo od 15. dubna do 15. května 2002. Příjem probíhal na jednotlivých regionálních pracovištích Agentury SAPARD (RP AS) a Ministerstva pro místní rozvoj (RP MMR). V první vlně bylo zaevidováno 881 žádostí, schváleno bylo 465 žádostí v celkovém objemu finanční podpory přes 1,5 mld. Kč (zhruba 47 mil. EUR).

V době od 25. září do 6. listopadu 2002 proběhlo 2. kolo příjmu žádostí o finanční pomoc z programu SAPARD. Příjem probíhal opět na RP AS a RP MMR. V druhé vlně bylo zaevidováno 908 žádostí, což bylo o 27 více než v prvním kole. Celkem bylo schváleno 435 žádostí v celkovém objemu finanční podpory téměř 1,4 mld. Kč (přes 43 mil. EUR).

V období od 2. do 13. prosince 2002 proběhlo mimořádné, třetí kolo přijímání žádostí o podporu z Programu SAPARD, které bylo určeno pro regiony přímo zasažené povodněmi, tedy pro regiony Praha, Jihozápad, Střední Čechy, Severozápad a Jihovýchod. Výše přijatelných výdajů byla omezena částkou 5 mil. Kč bez DPH (asi 157 tis. EUR). Celkem bylo zaevidováno 190 podaných a schváleno 114 žádostí.

V roce 2002 bylo dokončeno a proplaceno v rámci SAPARD celkem 33 projektů.

TB9.3/01 - Počet projektů podle opatření (podopatření) schválených generálním ředitelem

Opatření	1.I			1.II		1.III		1.IV		2.I		2.II
Podopatření	1.1.1.	1.1.2.	1.1.3.	1.2.1.	1.2.2.	1.3.1.	1.3.2.	1.4.1.	1.4.2.	2.1.a)	2.1.b)	2.2.0.
Schváleno v 1. kole	60	17	31	58	8	3	13	105	63	50	18	39
Schváleno v 2. kole	75	7	20	88	11	8	54	40	29	30	20	52
Schváleno v 3. kole	41			10						39		22

Pramen: SAPARD

Zpracoval: J. Šlaisová (VÚZE)

9.4 Komunikační strategie

Účelem komunikační strategie MZe v roce 2002 bylo poskytnout veřejnosti maximum informací nejen o funkčních úkolech, vyplývajících z plnění úkolů agrární politiky ČR, ale i o všech aspektech evropské integrace. MZe pokračovalo v předávání informací široké veřejnosti moderními prostředky komunikace především se záměrem informovat prioritně občany o výhodách, ale i o problémech vstupu ČR do EU. K oslovení široké veřejnosti byla zvolena forma TV pořadů, zaměřených na aktuální problematiku agrárního sektoru ve spojitosti s přípravou na vstup do EU. Jako další prostředek informování veřejnosti sloužila i aktivní účast na výstavách v tuzemsku (Zemědělec, SALIMA, TECHAGRO, PRAGAAGRO). Významnou součástí tuzemských výstav se staly semináře informující o předvstupní politice ČR do EU.

V roce 2002 byla uspořádána i řada seminářů, přednášek a vystoupení odborníků z MZe a organizací rezortu s cílem objasňovat strukturu a pravidla EU. V publikační činnosti byl kladen důraz na aktuální příspěvky do denního tisku, odborných časopisů a na vydávání odborných i propagačních publikací, poskytujících objektivní informace o dění v agrárním sektoru ČR.

Rostoucí význam má prezentace činností ministerstva na vlastních internetových stránkách (www.mze.cz). Účelem je přehledně a v maximální míře informovat touto cestou nejen o činnosti jednotlivých úseků ministerstva v oblasti zemědělství, potravinářské výroby, lesního a vodního hospodářství, ale i o závažných otázkách spolupráce s EU a o změnách, které se začleněním do EU dotknou všech oblastí života české společnosti.

C. TEXTOVÉ PŘÍLOHY

1 Přehled legislativních opatření, týkajících se bezprostředně zemědělství a projednávaných v roce 2002

1.1 Schválené právní normy (stav k 1. 3. 2003)

1.1.1 Zákony

Název	Předmět právní úpravy	Účinnost od
Zákon č. 50/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů, ve znění zákona č. 216/2000 Sb., a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů	Novela zákona o vinohradnictví a vinařství vytváří základ nového samofinancovaného systému podpor ve vinohradnictví a vinařství v České republice v souvislosti s přípravou na vstup ČR do EU prostřednictvím tzv. Vinařského fondu.	10. 3. 2002
Zákon č. 123/2002 Sb., o přijetí úvěru Českou republikou od Evropské investiční banky na financování investičních potřeb souvisejících s prováděním projektu Podpora investičních opatření na ochranu před povodněmi v ČR v rámci Programu prevence před povodněmi	Tento zákon opravňuje ČR přijmout úvěr od Evropské investiční banky na financování investičních potřeb souvisejících s prováděním projektu Podpora investičních opatření na ochranu před povodněmi v ČR v rámci Programu prevence před povodněmi do výše 60 mil. EUR.	12. 4. 2002
Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů ¹⁾	Zákon upravuje řízení o pozemkových úpravách a působnost pozemkových úřadů. Upravuje institut zatímního bezúplatného užívání, jehož současná podoba je v praxi překonána, dále řeší otázku stanovení obvodu pozemkových úprav, kde by ze zákona neměly být jako dosud určité pozemky vylučovány, a v neposlední řadě obsahuje přesnější úpravu zpracování návrhu pozemkových úprav. Zákon dále přináší přesnější stanovení možnosti použití půdy na společná zařízení, nově zakládá možnost použití peněžních prostředků v rámci řízení, např. na nezbytný nákup pozemků výhodný pro dosažení cílů pozemkových úprav.	1. 1. 2003

Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů ²⁾	Základním cílem zákona o Státní zemědělské a potravinářské inspekci je dosáhnout provázanosti kompetencí s ostatními dozorovými orgány: Českou obchodní inspekci (ČOI), Státní veterinární správou (SVS) a orgány ochrany veřejného zdraví v dozorované oblasti, upravit kontrolní činnost v souladu s komunitárním právem a se závazky vyplývajícími z mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána.	1. 1. 2003, část 60. dnem ode dne vyhlášení, část od 1. 7. 2003, část ode dne vstupu ČR do EU
Zákon č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském) ²⁾	Zákon si klade za cíl zpřesnit a komplexně upravit právní postavení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského. Zákon upravuje některé odlišnosti při výkonu kontroly, jdoucí jak nad rámec obecné úpravy zakotvené v zákoně č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů, tak i nad rámec jednotlivých ustanovení o odborném dozoru obsažených ve zvláštních předpisech.	1. 6. 2002
Zákon č. 148/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů ¹⁾	Tato novela upravuje osvobození prodeje nemovitostí ve správě Pozemkového fondu ČR od daně z převodu nemovitostí.	17. 4. 2002
Zákon č. 149/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochraně práv k odrůdám), a zákon č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů ²⁾	Obsahem této novely je řešení právní úpravy zpoplatňování trvání ochranných práv k odrůdám, které spočívá ve vymezení práv a povinností poplatníků udržovacích poplatků, případného osvobození od jejich placení, stanovení sazeb, způsobu placení a splatnosti udržovacích poplatků, včetně řízení ve věcech udržovacích poplatků a rozpočtového určení výnosu z udržovacích poplatků.	1. 6. 2002

Zákon č. 423/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů ¹⁾	Novela řeší částečnou kompenzaci škod subjektům provozujícím zemědělskou prvovýrobu v oblastech postižených povodněmi v roce 2002, které jsou ve smluvním vztahu s Pozemkovým fondem ČR v zákonem stanovených případech. Se stejným záměrem se navrhuje oprávnění Pozemkového fondu prominout úhradu nájemného z pozemků pronajatých Pozemkovým fondem, které se nacházejí v oblastech postižených povodněmi.	27. 9. 2002
Zákon č. 59/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů ¹⁾	Zákon novelizuje zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), pozměňuje ustanovení, která se v praxi neosvědčila vzhledem k jejich neodůvodněné ekonomické, administrativní a technické náročnosti, dále umožňuje vlastníkům honebních pozemků - členům honebního společenstva zřízení, pronájem a případné využívání honitby za jednodušších podmínek.	28. 2. 2003

1.1.2 Nařízení vlády

Název	Předmět právní úpravy	Účinnost od
Nařízení vlády č. 44/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 445/2000 Sb., o stanovení produkčních kvót mléka na léta 2001 až 2005, ve znění nálezu Ústavního soudu uveřejněného pod č. 410/2001 Sb. ³⁾	Na základě nálezu Ústavního soudu se v nařízení vlády č. 445/2000 Sb. provádějí úpravy, které s tímto nálezem souvisejí a které v souladu s ním nově upravují princip zavedený v původních ustanoveních, nyní zrušených.	1. 2. 2002

Nařízení vlády č. 45/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady k podpoře vývozu hovězího masa vyrobeného z jatečných krav a z jatečných jalovic ³⁾	Nařízení vlády se vydává na základě § 12 odst. 1 zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů. Na základě tohoto nařízení se poskytuje fyzickým a právnickým osobám, které splňují podmínky stanovené tímto nařízením, subvence při vývozu hovězího masa vyrobeného z jatečných krav a z jatečných jalovic.	8. 2. 2002
Nařízení vlády č. 94/2002 Sb., o poměrné části rezervy, kterou lze v systému produkčních kvót mléka rozdělit v kvótovém roce 2002/2003 ³⁾	Na základě ustanovení § 12 odst. 3 a § 12 odst. 4 písm. c) zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů stanoví vláda jakou poměrnou část rezervy lze v systému produkčních kvót mléka rozdělit v kvótovém roce 2002/2003.	1. 4. 2002
Nařízení vlády č. 250/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 175/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob a kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu ³⁾	Tímto nařízením se mění podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob a pro poskytování subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu.	1. 9. 2002
Nařízení vlády č. 294/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 86/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytování finanční podpory za uvádění půdy do klidu a finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu, ve znění nařízení vlády č. 454/2001 Sb. ³⁾	Tímto nařízením se upravují některá pravidla pro poskytnutí finanční podpory na nepotravinářské užití řepky olejné.	2. 7. 2002
Nařízení vlády č. 295/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 486/2000 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro provádění opatření k podpoře vývozu výrobků z kravského mléka ³⁾	Důvodem novely nařízení vlády č. 486/2000 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro provádění opatření k podpoře vývozu výrobků z kravského mléka, je zohlednění zvýšení zpracovacích nákladů používaných pro výpočet subvencí při vývozu mlékárenských výrobků.	1. 10. 2002

Nařízení vlády č. 296/2002, kterým se mění nařízení vlády č. 114/2001 Sb., o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/2002 až 2004/2005 ³⁾	Toto nařízení nově definuje některé pojmy, nově upravuje rovněž způsob nakládání s kvótovanou produkcí, podmínky systému produkčních kvót a poskytování informací.	2. 7. 2002
Nařízení vlády č. 332/2002 Sb., kterým se stanoví dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002	Vláda nařizuje podle § 40 zákona č. 62/2000 Sb., o některých opatřeních při vývozu nebo dovozu výrobků a o licenčním řízení a o změně některých zákonů. U konkrétních druhů zboží uvedených v celním sazebníku se stanoví dodatečné clo.	23. 7. 2002 do 31. 12. 2002
Nařízení vlády č. 342/2002 Sb., o způsobu a podmínkách poskytování podpor výsadby vinic, obnovy vinic a propagace odbytu vín	Vláda nařizuje podle § 18g odst. 2 a § 18h odst. 1 zákona č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů v platném znění. Stanoví podmínky za jakých Vinařský fond poskytuje podpory.	1. 10. 2002 do dne vstupu ČR do EU
Nařízení vlády č. 413/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 332/2002 Sb., kterým se stanoví dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002	Toto nařízení vlády rozšiřuje okruh zboží u kterého se stanoví dodatečné clo o zboží uvedené v celním sazebníku pod položkou 1105 10 00 a 1105 20 00.	17. 9. 2002 do 31. 12. 2002
Nařízení vlády č. 435/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 332/2002 Sb., kterým se stanoví dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002, ve znění nařízení vlády č. 413/2002 Sb.	Toto nařízení vlády rozšiřuje okruh zboží, u kterého se stanoví dodatečné clo, o některé další, např. o zboží obsahující vejce.	15. 10. 2002 do 31. 12. 2002
Nařízení vlády č. 440/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz drůbežího masa vyrobeného z jatečných kuřat a z jatečných krůt ³⁾	Vláda nařizuje podle § 12 odst. 1 k provedení § 1 odst. 2 písm. c) zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů. Stanoví podmínky pro poskytování subvencí pro vývoz drůbežího masa vyrobeného z jatečných kuřat a z jatečných krůt.	11. 10. 2002

Nařízení vlády č. 449/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 332/2002 Sb., kterým se stanoví dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002, ve znění pozdějších předpisů	Rozšiřuje okruh zboží u kterého se stanoví dodatečné clo o zboží uvedeného v celním sazebníku v čísle 0203.	4. 11. 2002 do 31. 12. 2002
Nařízení vlády č. 477/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 175/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob a kterým se stanoví podmínky a zásady pro poskytování subvence při vývozu výrobků z bramborového škrobu, ve znění nařízení vlády č. 250/2002 Sb. ³⁾	Na základě tohoto nařízení vlády jsou výrobcům bramborového a pšeničného škrobu poskytovány na základě žádosti finanční podpory. V nařízení vlády jsou stanoveny podmínky, na základě kterých jsou finanční podpory poskytovány. Toto nařízení vlády bude do doby vstupu zrušeno a nahrazeno nařízením vlády, které bude upravovat podmínky pro poskytování podpor na bramborový a pšeničný škrob stejným způsobem jako je tomu v Evropské unii.	20. 11. 2002
Nařízení vlády č. 488/2002 Sb., kterým se stanoví, že nebude uplatněno dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002	Vláda nařizuje podle § 43 zákona č. 62/2000 Sb., o některých opatřeních při vývozu nebo dovozu výrobků a o licenčním řízení a o změně některých zákonů. U zboží uvedeného v celním sazebníku v podpoložce 0806 10 90 se neuplatní dodatečné clo.	26. 11. 2002 do 31. 12. 2002
Nařízení vlády č. 530/2002 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 332/2002 Sb., kterým se stanoví dodatečné clo na dovoz některých zemědělských výrobků pro kalendářní rok 2002, ve znění pozdějších předpisů	Tato změna stanoví dodatečné clo na výrobky uvedené v celním sazebníku v podpoložkách číslo 1514 19 90 a 1514 99 90.	18. 12. 2002 do 31. 12. 2002
Nařízení vlády č. 550/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz selat a jatečných prasat a z nich vyrobeného vepřového masa ³⁾	Na základě zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů, stanoví vláda podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz selat a jatečných prasat a z nich vyrobeného vepřového masa.	31. 12. 2002

Nařízení vlády č. 15/2003 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 114/2001 Sb., o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/2002 až 2004/2005, ve znění nařízení vlády č. 296/2002 Sb. a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 499/2002 Sb. ³⁾	Nařízení vlády novelizuje nařízení vlády č. 114/2001 Sb., o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/2002 až 2004/2005, upravuje způsob stanovení minimální ceny cukrovky a nově stanoví jakostní znaky cukrovky vztahující se k této minimální ceně.	29. 1. 2003
---	--	-------------

1.1.3 Vyhlášky

Název	Předmět právní úpravy	Účinnost od
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 20/2002 Sb., o způsobu a četnosti měření množství a jakosti vody ²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 10 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), stanoví podrobnosti pro způsob a četnost měření množství a jakosti vody při jednotlivých druzích nakládání s vodami a dále pro způsob měření množství povrchové vody vzduťe vodním dílem ve vodním toku nebo vodním dílem akumulované. Dále je stanoven rozsah, způsob a četnost předávání výsledků těchto měření správěcům povodí.	18. 1. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 89/2002 Sb., o ochraně proti zavlékání škodlivých organismů při dovozu, průvozu a vývozu rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů a proti jejich rozšiřování na území České republiky a o soustavné rostlinolékařské kontrole ²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 45 odst. 1 zákona č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů, stanoví zejména systém registrace právnických a fyzických osob, které pěstují, vyrábějí, dovážejí nebo skladují rostliny, rostlinné produkty a jiné předměty podléhající soustavné rostlinolékařské kontrole a zaměření této kontroly. Dále stanoví podrobnosti systému rostlinolékařských pasů a upřesňuje problematiku dovozu a vývozu rostlinného zboží z hlediska fytosanitárního.	20. 3. 2002

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 90/2002 Sb., kterou se stanoví opatření k zabezpečení ochrany včel, zvěře a ryb při používání přípravků na ochranu rostlin²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 45 odst. 4 zákona č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů, stanoví opatření k zabezpečení ochrany včel, zvěře a ryb při používání přípravků na ochranu rostlin a stanoví některé další necílové organismy a opatření k jejich ochraně při použití přípravků na ochranu rostlin.	20. 3. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 91/2002 Sb., o prostředcích na ochranu rostlin²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 45 odst. 3 zákona č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů, stanoví zejména požadavky na přípravky na ochranu rostlin a na dokumentaci předkládanou při jejich registraci. Také upravuje registraci přípravků na ochranu rostlin a pomocných prostředků ochrany rostlin, zacházení s nimi a registraci mechanizačních prostředků na ochranu rostlin a jejich kontrolní testování.	1. 10. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 92/2002 Sb., o odborné způsobilosti pro živnostenské podnikání na úseku rostlinolékařské péče²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 45 odst. 2 zákona č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů, stanoví požadavky na vzdělání a praxi osob, které živnostensky podnikají v oborech diagnostika, zkušební a poradenská činnost v ochraně rostlin, ošetřování rostlin, rostlinných produktů, objektů a půdy proti škodlivým organismům a kontrolní testování mechanizačních prostředků na ochranu rostlin.	20. 3. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 160/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 326/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), d), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro zmrazené potraviny, ve znění vyhlášky č. 44/2000 Sb.²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 326/1997 Sb., kterou se provádí ustanovení zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro zmrazené potraviny, stanoví způsob označování, jakostní parametry a podmínky uvádění do oběhu zmrazených potravin.	19. 5. 2002

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 169/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 451/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění zákona č. 244/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů ²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 451/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, pozměňuje přílohy této vyhlášky stanovující maximálně přípustné obsahy nežádoucích látek v produktech určených pro krmení zvířat, požadavky na krmné suroviny pro výrobu krmných směsí a doplňkové látky.	15. 5. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství ²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 143 odst. 4 písm. c) zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), stanoví jednotlivé technické požadavky staveb pro zemědělství.	1. 6. 2002, část ode dne vstupu ČR do EU
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 194/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 297/2000 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů, ve znění pozdějších předpisů ²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 297/2000 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů, stanoví další požadavky na jakost vína, vzor osvědčení při dovozu vína do ČR, způsob odběru vzorků a postup při hodnocení a zatřídění vín.	22. 5. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 195/2002 Sb., o náležitostech manipulačních řádů a provozních řádů vodních děl ²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 59 odst. 1 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), stanoví jednotné náležitosti manipulačních a provozních řádů, jejichž účelem je vytvořit předpoklady pro plynulý a hospodárný provoz vodního díla, pro které je povinnost zpracovat manipulační nebo provozní řád uložena vodoprávním úřadem.	22. 5. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 196/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 147/1998 Sb., o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby ²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 147/1998 Sb., o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby, stanoví postup při stanovení kritických bodů v technologii výroby.	1. 7. 2002

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 221/2002 Sb., kterou se stanoví sazebník náhrad nákladů za odborné a zkušební úkony vykonávané v působnosti Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 11 zákona č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském), stanoví výši náhrad nákladů za odborné a zkušební úkony prováděné Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským.	1. 6. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 225/2002 Sb., o podrobném vymezení staveb k vodohospodářským melioracím pozemků a jejich částí a způsobu a rozsahu péče o ně²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 56 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), stanoví podrobné vymezení staveb k vodohospodářským melioracím pozemků a stanoví rozsah činností, které se provádějí v rámci péče o tyto stavby.	10. 6. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 243/2002 Sb., kterou se provádí zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 26 zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, se zřetelem na znění § 5 odst. 5 tohoto zákona, stanoví seznam zemědělských výrobků a potravin k jejichž zápisu do rejstříku označení původu a zeměpisných označení se předkládá specifikace.	1. 7. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 244/2002 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 68 a k provedení některých ustanovení zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, stanoví bližší podrobnosti o myslivecké stráž, mysliveckém hospodáři, zkouškách pro myslivecké hospodáře, používání loveckých dravců, způsobu provádění sokolnických zkoušek, používání loveckých psů, vydávání a odebírání loveckých lístků, zkouškách z myslivosti, povolenkách k lovu, kontrole ulovené zvěře, vyšších odborných mysliveckých zkouškách a stejnokrojích zaměstnanců orgánů státní správy myslivosti.	1. 7. 2002

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu ¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 68 k provedení § 42 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, stanoví dobu lovu jednotlivých druhů zvěře.	1. 7. 2002, část ode dne vstupu ČR do EU
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 269/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 287/1999 Sb., o veterinárních požadavcích na živočišné produkty, ve znění pozdějších předpisů ²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 287/1999 Sb., o veterinárních požadavcích na živočišné produkty, pozměňuje výši náhrady nákladů spojených s výkonem prohlídky jatečných zvířat a masa.	20. 6. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 292/2002 Sb., o oblastech povodí ²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 25 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), vymezuje oblasti povodí stanovené vodním zákonem příslušnými povodími III. řádu a k nim přiřazenými hydrogeologickými rajony. Vyhláška stanoví příslušnost správců povodí a krajů k jednotlivým oblastem povodí.	2. 7. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 402/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 298/2000 Sb., kterou se stanoví seznam vinařských obcí, seznam viničních tratí a jejich vymezení a seznam odrůd révy vinné v jednotlivých vinařských oblastech, z jejichž hroznů lze vyrábět víno s přívlastkem, ve znění vyhlášky č. 228/2001 Sb. ²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 298/2000 Sb., kterou se stanoví seznam vinařských obcí, seznam viničních tratí a jejich vymezení a seznam odrůd révy vinné v jednotlivých vinařských oblastech, z jejichž hroznů lze vyrábět víno s přívlastkem, stanoví seznam všech viničních obcí a viničních tratí z nichž je možné víno uvádět do oběhu jako přívlastkové víno a na tyto tratě je možné žádat o dotace, popřípadě o podpory z Vinařského fondu. Seznam odrůd révy vinné v jednotlivých vinařských oblastech, z jejichž hroznů lze vyrábět víno s přívlastkem byl novelou zrušen.	4. 9. 2002
Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 433/2002 Sb., o podrobnějších pravidlech pro plnění povinností podle ustanovení § 14 odst. 1 a 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, Pozemkovým fondem České republiky ¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 65 odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, stanoví podrobnější pravidla pro plnění povinností, které má Pozemkový fond České republiky jako právnická osoba vykonávající správu majetku České republiky.	1. 11. 2002

Vyhláška č. 451/2002 Sb., o podmínkách a požadavcích na provozní a osobní hygienu při výrobě potravin, kromě potravin živočišného původu ²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 18 písm. f) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, stanoví podmínky a požadavky provozní a osobní hygieny při výrobě potravin a potravin.	1. 7. 2003
Vyhláška č. 463/2002 Sb., kterou se stanoví seznam katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků ¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 17 zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, stanoví seznam katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků.	1. 1. 2003
Vyhláška č. 473/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 274/1998 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv, ve znění vyhlášky č. 476/2000 Sb. ²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku č. 274/1998 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv, a zvyšuje požadavky na minimální skladovací kapacitu jímek v závislosti na předpokládané produkci kejdy, močůvky a hnojůvky.	20. 11. 2002
Vyhláška č. 480/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu ¹⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu, která umožňuje lov dalších druhů zvěře (zejména zajíce polního a bažanta obecného) loveckými dravci, a proto upravuje dobu lovu těchto druhů zvěře tak, aby bylo možno realizovat sokolnictví v praxi.	1. 1. 2003
Vyhláška č. 491/2002 Sb., o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd ¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 68 k provedení § 3 odst. 4 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, stanoví minimální a normované stavy zvěře a zařazování honiteb nebo jejich částí do jednotlivých jakostních tříd.	28. 11. 2002

Vyhláška č. 541/2002 Sb., kterou se stanoví sazebník náhrad nákladů za rozborů prováděné laboratořemi Státní zemědělské a potravinářské inspekce pro účely kontroly podle § 3 odst. 3 písm. b) zákona č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 14 písm. b) zákona č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů, stanoví sazebník náhrad nákladů za rozborů prováděné laboratořemi Státní zemědělské a potravinářské inspekce pro účely kontroly potravin nebo surovin anebo tabákových výrobků, bylo-li rozbořem zjištěno, že tyto výrobky a potraviny nebo suroviny určené k jejich výrobě anebo tabákové výrobky nesplňují požadavky stanovené zvláštními právními předpisy nebo mezinárodními smlouvami.	1. 1. 2003
Vyhláška č. 544/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 451/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění zákona č. 244/2000 Sb.²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku č. 451/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, a pozměňuje zakázané látky a produkty, které nesmějí být použity při výrobě krmiv, nežádoucí látky a produkty včetně jejich maximálních přípustných obsahů v produktech určených pro krmení zvířat.	1. 1. 2003, část od 1. 7. 2003
Vyhláška č. 545/2002 Sb., o postupu při provádění pozemkových úprav a náležitostech návrhu pozemkových úprav¹⁾	Vyhláška je vydána na základě § 27 zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, stanoví postup při provádění pozemkových úprav a náležitosti návrhu pozemkových úprav.	1. 1. 2003
Vyhláška č. 546/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 327/1998 Sb., kterou se stanoví charakteristika bonitovaných půdně-ekologických jednotek a postup pro jejich vedení a aktualizaci²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku č. 327/1998 Sb., kterou se stanoví charakteristika bonitovaných půdně-ekologických jednotek a postup pro jejich vedení a aktualizaci, a pozměňuje charakteristiky jednotlivých bonitovaných půdně-ekologických jednotek.	1. 1. 2003

Vyhláška č. 590/2002 Sb., o technických požadavcích pro vodní díla²⁾	Tato vyhláška je vydána na základě § 143 odst. 4 písm. b) zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), stanoví technické požadavky pro vodní díla.	1. 1. 2003
Vyhláška č. 7/2003 Sb., o vodoprávní evidenci²⁾	Vyhláška je vydána na základě § 19 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), stanoví rozsah a způsob vedení evidence rozhodnutí vodoprávních, vymezuje rozsah údajů a způsob jejich ukládání do informačního systému veřejné správy a způsob přechodu informací z dosavadní vodohospodářské evidence a souhrnné vodohospodářské evidence do informačního systému veřejné správy.	1. 7. 2003
Vyhláška č. 57/2003 Sb., kterou se mění vyhláška č. 335/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí, ve znění vyhlášky č. 45/2000 Sb.²⁾	Vyhláška novelizuje vyhlášku č. 335/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí.	1. 1. 2004, část od 1. 3. 2003

1.2 Připravované právní normy v roce 2002

Název	Předmět právní úpravy	Předpokládaná účinnost od
Návrh zákona o konzervaci a využití genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (zákon o genetických zdrojích rostlin a mikroorganismů)²⁾	Návrh zákona o konzervaci a využívání genetických zdrojů je prvním návrhem zcela nové a samostatné právní úpravy v oblasti konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství. Jeho cílem je právně upravit vztah státu ke genetickým zdrojům rostlin a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství, s cílem zachovat jejich biologickou a genetickou rozmanitost a uchovat je pro využití současné i budoucí generace. Návrh zákona proto upravuje základní podmínky pro shromažďování, hodnocení, dokumentaci, konzervaci a využívání genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství, stanoví práva a povinnosti pověřené osoby, která bude realizovat Národní program konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů a současně bude provozovat genobanku rostlin, dále návrh zákona stanoví práva a povinnosti účastníků Národního programu, kteří budou na základě rozhodnutí Ministerstva zemědělství vykonávat v rámci Národního programu jednotlivé činnosti týkající se konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů; návrh zákona také upravuje výkon státní správy, dozor nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem a sankce za jejich porušení.	1. 7. 2003

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony²⁾	Hlavním cílem a obsahem návrhu novely veterinárního zákona je tedy realizovat takové změny platné právní úpravy v oblasti veterinární péče, které otevřou prostor pro plnou transpozici a implementaci práva Evropských společenství a završí tak v oblasti veterinární péče harmonizaci českého právního řádu s právem Evropských společenství. Jde zejména o oblast ochrany zdraví zvířat a v souvislosti s tím také ochrany zdraví lidí, oblast zdravotní nezávadnosti živočišných produktů; dále návrh zakotvuje a upřesňuje povinnosti a požadavky, které jsou z veterinárního hlediska kladeny na chovatele hospodářských zvířat, na výrobce a zpracovatele živočišných produktů a na osoby, které obchodují se zvířaty a živočišnými produkty nebo je přepravují; návrh novely veterinárního zákona také zakotvuje podmínky dovozu a tranzitu zvířat a živočišných produktů ze zemí, které nejsou členskými státy Evropské unie (tzv. třetí země), zpřesňuje systém veterinárních kontrol, klasifikace a likvidace konfiskátů živočišného původu, apod. K dalším cílům návrhu novely veterinárního zákona patří také provedení některých změn, které vyplývají jednak z doporučení Ústředního ředitelství pro rozšíření Evropské unie, a jednak z vyhodnocení poznatků a zkušeností z aplikace platného veterinárního zákona v praxi, jakož i změn, které si vyžádá nová struktura orgánů veterinární správy, navazující na reformu veřejné správy.	1. 7. 2003
---	---	-------------------

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu), a zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů²⁾	Hlavním cílem novelizace zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu je vytvoření podmínek pro plnou realizaci Společné zemědělské politiky Evropské unie po přistoupení České republiky k Evropské unii. Znamená to vytvoření právního rámce pro implementaci obou pilířů politiky Evropské unie týkajících se zemědělství a venkova, tzn. pilíře organizace trhu a pilíře rozvoje venkova a strukturálních opatření týkajících se zemědělství a venkova. Vzhledem k průřezové, obecné povaze tohoto právního rámce, se navrhuje aby byl vytvořen v obecném zákoně pro rezort zemědělství, tj. zákoně č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Předmětem novely zákona č. 256/2000 Sb., jsou ta ustanovení zákona, která jsou nezbytná pro budoucí fungování Státního zemědělského intervenčního fondu podle předpisů Evropských společenství. Jde především o úpravu a zpřesnění ustanovení vztahujících se k dotacím (finančním podporám), subvencím, intervenčním nákupům a systémům produkčních kvót. Zároveň dojde k posílení kontrolních mechanismů Státního zemědělského intervenčního fondu. Důvodem pro předložení novely zákona č. 252/1997 Sb., je právní zakotvení Integrovaného administrativního a kontrolního systému (IACS), zejména pak vzniku a vedení evidence využití zemědělské půdy podle uživatelských vztahů v souladu s požadavky Evropské unie.	1. 7. 2003
--	---	-------------------

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů²⁾	Hlavním cílem návrhu novely je zpracovat do zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, specifické okruhy ochrany zvířat, které patří do obecné problematiky ochrany zvířat proti týrání, avšak stávající zákon je doposud neupravuje buď vůbec, nebo pouze ve velmi obecné rovině, nebo naopak upravuje pouze malou specifickou část dané problematiky. Jde zejména o oblasti ochrany zvířat, které velmi podrobně upravují předpisy ES. Návrhem novely se proto zpracovávají do zákona na ochranu zvířat proti týrání specifické oblasti ochrany zvířat týkající se ochrany zvířat při omračování a jejich usmrcování, včetně usmrcování porážkou nebo utracením a při jejich přemísťování na jatka, ochrany zvířat při přepravě, včetně nakládky a vykládky zvířat, ochrany hospodářských zvířat, ochrany zvířat používaných pro pokusné, vědecké a jiné účely, tzn. pokusná zvířata, včetně ochrany laboratorních zvířat, ochrany zvířat v zájmových chovech a ochrany volně žijících zvířat.	1. 7. 2003, část ode dne vstupu ČR do EU
Návrh zákona o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby)²⁾	Hlavním důvodem předložení návrhu zákona je dosažení plného souladu s příslušnými předpisy ES přijatými v období od účinnosti zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin. Smyslem a cílem navrhované právní úpravy je zajistit takové podmínky k uvádění odrůd, osiv a sadby pěstovaných rostlin do oběhu, aby byly plně pokryty požadavky stanovené v předpisech ES a v předpisech mezinárodních semenářských organizací, při zachování kontinuity na stávající právní úpravu.	1. 7. 2003, část ode dne vstupu ČR do EU

Návrh zákona o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a zalesňování a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin)²⁾	Hlavním úkolem a cílem navrhované právní úpravy je nastolit a zajistit takové podmínky při obchodování s lesním materiálem při uzavírání zdrojů tohoto materiálu a při kontrole činností s tím souvisejících, aby bylo dosaženo plné slučitelnosti s právem ES, jmenovitě se směrnicí č. 1999/105/ES, za předpokladu zachování kontinuity stávající právní úpravy. Nově je upravena kategorizace zdrojů reprodukčního materiálu a taxativní vymezení druhů lesních dřevin, jejichž reprodukční materiál je obchodovatelný pouze v režimu stanoveném předkládaným návrhem zákona. Návrh dále zavádí rejstřík uznaných zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin a zajišťuje přístupnost jeho údajů veřejnosti. Na rozdíl od dosavadní právní úpravy je vydání licence opravňující fyzické nebo právnické osoby k obchodování s lesním reprodukčním materiálem zpoplatněno.	1. 1. 2004
---	--	-------------------

Návrh zákona o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, o ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)²⁾	Návrh zákona reaguje na změny ve společenském a právním prostředí, zejména na úpravu vlastnických vztahů k pozemkům v soukromém vlastnictví, na nichž se nacházejí povrchové vody, ať již tekoucí či uzavřené, vhodné k výkonu rybářského práva nebo k provozování rybníkářství. Návrh zákona rovněž precizněji vymezuje ochranu provozování rybníkářství a výkonu rybářského práva s ohledem na změny jak v oblasti trestního práva, tak i v podrobnější úpravě správních deliktů v této oblasti. Stejně tak jsou návrhem zákona řešeny i otázky opatření potřebných k odstraňování škodlivých následků protiprávního jednání v oblasti rybářství. Návrh zákona ponechává určitou kontinuitu s historickou právní úpravou a zachovává i určitou tradici v úpravě právních vztahů fyzických a právnických osob k provozování rybníkářství a výkonu rybářského práva, která se v minulosti vytvořila na území České republiky.	1. 1. 2004
---	--	-------------------

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění zákona č. 309/2002 Sb., a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění zákona č. 6/2002 Sb.²⁾	Cílem navrhované novely plemenářského zákona je dosáhnout plné slučitelnosti plemenářského zákona a právních předpisů vydaných k jeho provedení s právem Evropských společenství v oblasti označování hospodářských zvířat a jejich evidence. Úsilí Evropské unie se v poslední době zaměřuje právě na tuto oblast, a to vzhledem k obavám z dalšího možného šíření BSE, eventuálně jiných nemocí zvířat, které mohou nežádoucím způsobem ovlivnit zdravotní nezávadnost potravin živočišného původu. Vzhledem k těmto obavám Evropská unie mimo jiné také přehodnotila dosavadní právní předpisy Evropských společenství, které upravují identifikaci hospodářských zvířat a jejich registraci, a zpřísnila a podstatně konkretizovala požadavky v této oblasti. Ze stejného důvodu vyžaduje Evropská unie i od České republiky, aby do svého právního řádu zakotvila, ale také vybudovala informační systém ústřední evidence, jako komplexní databázi, v níž se budou evidovat zákonem stanovené údaje týkající se zvířat a jejich identifikace, chovatelů a dalších zákonem stanovených osob (například obchodníků se zvířaty, jatek, asanačních podniků), i jednotlivých hospodářství. Informační systém ústřední evidence zakotvil do českého právního řádu právě plemenářský zákon, navrhovaná novela plemenářského zákona má proto umožnit jeho realizaci v souladu s revidovanými předpisy Evropských společenství. Z tohoto pohledu má tato novela přímý vztah k harmonizaci našeho právního řádu s právem Evropských společenství a současně také navazuje na již projednávaný návrh novely veterinárního zákona.	1. 9. 2003
---	---	-------------------

- 1) *Předpisy ES do této oblasti nezasahují; v různých členských státech EU upraveno rozdílně.*
- 2) *Předpis je plně slučitelný s předpisy ES.*
- 3) *Předpis je principiálně slučitelný s předpisy ES.*

2 Hodnocení účinnosti podpor zemědělství za období 1995 - 2002 podle jednotlivých druhů a věcného zaměření podpor

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
A.	ZEMĚDĚLSTVÍ	206 025 (37 021)				
Podpora cen¹¹²	1. Ochrana trhu	117 537(24 045)	Spotřebitelé	Zvýšení cen (a příjmů) zemědělských podniků.	Zvýšené příjmy podniků (mil. Kč).	117 537 mil. Kč.
Přímé platby	1. Údržba zemědělských pozemků - krajiny	17 555 (1 651)	MZe - dotace 1.D., 1.C. a NV	Zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí - zachování krajiny, zlepšení ekonomických podmínek hospodaření podniků zejména v oblastech s horšími podmínkami.	1. Zlepšení hospodářského výsledku. 2. Opuštěná půda (tis. ha). 3. Plocha udržované krajiny. 4. Počet pracovních příležitostí.	1. Celkové zlepšení příjmů: 11 500 mil. Kč. Zlepšení hospodářského výsledku. 2. Odhad nevyužívané z. p. přibližně 300 tis. ha. 3. 3,3 mil. ha z. p. 4. 14 500 - 17 500 pracovních příležitostí.
	2. Podpora masného skotu	1 776 (0)	NV	Restrukturalizace (extenzifikace) výroby s pozitivními dopady do životního prostředí (zachování krajiny).	Počet krav masného plemene.	
	3. Krávy bez tržní produkce mléka	1 094 (532)	MZe - dotace 1.L.a NV	Zvýšení počtu krav bez tržní produkce mléka v oblastech s horšími podmínkami, s pozitivními dopady do životního prostředí (zachování krajiny).	Počet telat od krav bez tržní produkce mléka.	Podpora v roce 2002 poskytnuta na 80 107 telat.
	4. Podpora pastevně chovaného skotu	2 176 (828)	MZe - dotace 1.L. a NV.	Podpora aktivit podílející se na udržování krajiny.	Údržba travních porostů pastvou hospodářských zvířat.	V roce 2002 údržba TTP pastvou celkem na 503 357 ha.

¹¹² Pouze prostřednictvím ochrany trhu. Podpory cen prostřednictvím vývozních subvencí a podpory skladování viz. část B.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	5. Podpora chovu ovcí	121 (0)	MZe - NV (do roku 2000).	Restrukturalizace (extenzifikace) výroby: zachování a rozšíření chovu ovcí v oblastech s horšími podmínkami, s pozitivními dopady do životního prostředí (zachování krajiny)	Počet ovcí ve srovnání se stavem 1994.	90 tis. ovcí k 1. 3. 2001, z toho 43,4 tis. bahnic (196 tis. ks v roce 1994), počty se však od roku 1998 zvyšovaly. Podpora poskytnuta na 36 635 ovcí.
	6. Podpora pastevně chovaných ovcí, koz a koní	210 (116)	MZe - dotace 1.L. (od roku 2001)	Restrukturalizace (extenzifikace) výroby: zachování a rozšíření chovu ovcí v oblastech s horšími podmínkami, s pozitivními dopady do životního prostředí (zachování krajiny).	Počet ovcí ve srovnání se stavem 1994.	103,1 tis. ovcí k 1. 4. 2003, z toho 56,3 tis. bahnic. V roce 2002 podpora vyplacena na 60 860 ovcí.
	7. Kompenzační platba na mléko	519 (85)	MZe - dotace 1.N., SZIF-NV	Podpora výrobcům mléka za poskytování informací nutných pro zavedení objektivního systému mléčných kvót.	Zlepšení příjmu výrobců mléka.	85 mil. Kč.
	8. Dojené krávy	1 801 (0)	MZe - dotace 1.G. V roce 2002 zrušeno.	Zvýšení průměrné užitkovosti dojníc, a tím i efektivnosti výroby mléka.	1. Průměrná užitkovost ve srovnání s rokem 1994. 2. Průměrné jednotkové náklady na 1 litr mléka.	1. 5 589 l v roce 2001 ve srovnání s 3 964 l v roce 1994 (nárůst o 41 %). 2. 7,91 Kč/l v roce 2001.
	9. Včely	612 (77)	MZe - dotace 1.E., 1.D., NV	Zabránění úbytku včelstev k zajištění opylování kulturních rostlin, s pozitivními dopady do životního prostředí.	Počet včelstev ve srovnání s rokem 1994.	516 tis. včelstev v roce 2002 (630 tis. v roce 1994), počty se však od roku 1997 do roku 2001 zvyšovaly.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	10.Len	185 (41)	MZe - dotace 1.F., NV	Podpora pěstování lnu.	Plocha (ha) lnu ve srovnání se stavem 1994.	5 884,5 ha v roce 2002 (10 118 ha v roce 1994), plocha se do roku 2001 zvětšovala.
	11.Nákazový fond a dotace zemědělského pojištění	289 (99)	MZe - dotace 8.	Kompenzace ekonomické újmy chovatelům za přikázané režimy hospodaření v ochranných pásmech nákaz. Podpora pojištění a depistáž paratuberkulózy.	Celkové výdaje.	99 mil. Kč v roce 2002.
	12.Ekologické zemědělství	600 (211)	MZe - NV	Zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí, podpora cílové skupiny spotřebitelů bioproduktů.	Plocha (ha) ekologického zemědělství.	235,1 tis. ha koncem roku 2002, (včetně ploch v konverzi), tj. 5,5 % zemědělské půdy ČR.
	13.Přímé podpory na vybrané akce ŽP	357 (45)	MŽP, SFŽP ČR	Kompenzace zemědělským podnikům za environmentální aktivity.	Hodnota agroenvironmentálních služeb.	45 mil. Kč v roce 2002.
	14.Kompenzace škod	5 539 (0)	PF ČR - MZe - NV	Kompenzace škod (sucho, hraboši, krupobití, povodně - neinvestiční podpory).	Snížení škod, zvýšení příjmů zemědělských podniků.	5 539 mil. Kč. V roce 2001: z nařízení vlády 4 139 mil. Kč.
	15.Povodně - investiční podpory	3 229 (790)	MZe - dotace 4., ostatní, PF ČR (ZVHS). Podpůrný program 999.	Kompenzace zemědělským podnikům za povodňové škody.	1. Podíl kompenzací na celkových povodňových škodách zemědělců (%). 2. V roce 2002 počet žadatelů.	1. Do 20 %. 2. 2 580 žadatelů.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	16. Výdaje na majetkovou újmu	66 (26)	MZe	Náhrady za porosty, které byly zlikvidovány na základě zákona č. 147/1996 Sb. § 16, odst. 2, o rostlinolékařské péči	Celkové výdaje.	26 mil. Kč v roce 2002.
	17. Poplatky za uvedení půdy do klidu	3 376 (1 730)	SZIF - NV	Snížení nabídky.	1. Výměra o. p. uvedená do klidu. 2. Ostatní o. p. neuvedená do klidu. 3. Snížení nabídky.	1. 136,3 tis. ha v roce 2002. 2. 1 966,5 tis. ha v roce 2002. 3. Snížení nabídky o zhruba 670 tis. t rostlinné produkce v roce 2002.
Přímé platby	Celkem	39 505 (6 231)				
Subvence vstupů a úlevy plateb	1. Subvence provozních úvěrů zemědělských podniků	2 071 (152)	PGRLF	Zlepšení cash-flow a ekonomických výsledků zemědělských podniků.	Snížení výdajů zemědělských podniků (mil. Kč).	2 071 mil. Kč.
	2. Subvence investičních úvěrů zemědělských podniků	10 321 (1 072)	PGRLF	Urychlení modernizace a restrukturalizace zemědělství, zlepšení ekonomické výkonnosti zemědělských podniků.	1. Počet nakoupených traktorů 1995 - 2002 (tis. ks). 2. Počet nakoupených sklízecích mlátiček 1995 - 2002 (tis. ks). 3. Podíl volného ustájení skotu na celkovém počtu skotu ve srovnání s obdobím před rokem 1994 (%). 4. Produktivita práce v zemědělství (2002/1994).	1. 7 550 traktorů (s 2 - 3krát vyšší užitnou hodnotou). 2. 1 852 ks žacích mlátiček. 3. 50 % ustájovacích míst pro dojnice s volným ustájením v roce 2001 (9 % v roce 1989 a 22 % v roce 1994). 4. Index růstu produktivity práce v zemědělství 2002/1994: 147,9 %.
	3. Subvence úroků	117 (39)	PGRLF	Subvence úroků u návratných půjček při povodních	Snížení výdajů zemědělských podniků.	39 mil. Kč v roce 2002.

Oblast podpory	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	4. Návrtné finanční výpomoci zemědělským podnikům 1991-93		neplacené úroky	Založení a rozvoj soukromých farem.	Snížení výdajů zemědělských podniků	
	5. Odepsané návratné finanční výpomoci		státní rozpočet	Částečné oddlužení, zlepšení ekonomické situace (likvidity) zemědělských podniků, kterým byly poskytnuty návratné finanční výpomoci v roce 1991-93.	Pokles zadluženosti zemědělských podniků.	
	6. Odklady a prominutí splátek za privatizovaný majetek	200 (104)	PF ČR, neplacené úroky podniky	Zlepšení ekonomické situace (likvidity) privatizovaných zemědělských podniků.	Snížení výdajů zemědělských podniků. V roce 2002 prominutí splátek.	200 mil. Kč.
	7. Zalesňování a rychle rostoucí dřeviny	421 (89)	MZe - dotace 1.A., NV	Restrukturalizace zemědělství: zalesnění méně kvalitních půd, s pozitivními dopady do životního prostředí.	Počet ha zalesněné půdy 1995 - 2002.	6 081 ha, z toho 1 854 ha v roce 2002 (včetně opakovaného zalesňování).
	8. Zatravňování	181 (10)	MZe - dotace 1.B., NV	Restrukturalizace zemědělství: snížení procenta zornění, s pozitivními dopady do životního prostředí (snížení kontaminace vod, snížení rizika záplav a eroze půdy ad.).	1. Počet ha nově založených TTP. 2. Snížení % zornění.	1. 1 265 ha v roce 2002. 2. Snížení zornění o 0,1 %.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	9. Obnova sadů, chmelnic a vinic	1 148 (288)	MZe - dotace 1.C.	Obnova sadů, chmelnic, vinic a izolátů révy vinné. Výsadba nových vinic.	1. Počet ha obnovených sadů. 2. Počet ha obnovených chmelnic. 3. Počet ha obnovených vinic. 4. Počet ha obnovených prostorových izolátů. 5. Počet m ² vystavěných technických izolátů	1. 765 ha sadů v roce 2002. 2. 103,5 ha chmelnic v roce 2002. 3. 1 016 ha vinic v roce 2002. 4. 6,79 ha prostorových izolátů v roce 2002. 5. 1 256,2 m ² vystavěných technických izolátů v roce 2002.
	10. Dotace na environmentální opatření (granty, ÚSES, eroze), odbahnění, hnojení organickými hnojivy	698 (207)	MZe - dotace 8., MŽP, NV a Zásady MZe	Zlepšení vodního režimu v zemědělství, zvýšení kvality půdy.	Hodnota environmentální služby.	207 mil. Kč v roce 2002.
	11. Zazvěření	5 (0)	MZe - dotace 1.H.	Zvýšení počtu vybraných druhů zvěře v krajině (zlepšení podmínek myslivosti).	Počet zvěře.	1 680 zajíců, 360 koroptví, tj. celkem 5,38 mil. Kč v roce 1998.
	12. Specifické daňové úlevy zemědělství	1 320 (300)	úlevy na daních z příjmů a pozemků	Zlepšení ekonomických výsledků zemědělských podniků.	Snížení výdajů zemědělských podniků (mil. Kč).	1 320 mil. Kč.
	13. Snížení nájemného u státní půdy a dotace úroků za úvěry na TOZ	497 (1)	PF ČR	Kompenzace povodní - zlepšení ekonomických výsledků privatizovaných podniků.	Snížení výdajů zemědělských podniků (mil. Kč).	497 mil. Kč.
	14. Závlahy	73 (25)	MZe - dotace 1.I.	Zvýšení kvality konkurenceschopnosti a stability produkce chmele, ovoce a vinné révy.	Počet ha vybudované kapkové závlahy.	56,6 ha vinic, 88 ha chmelnic, 289 ha ovocných sadů.
	15. Vápnění	47 (13)	MZe - NV	Zvýšení kvality půdy.	Počet ha s podporou vápnění.	45,6 tis. ha v roce 2002.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	16.Kompenzace zvýšení spotřební daně u nafty	4 021 (1 294)	vratka spotřební daně (státní rozpočet)	Zlepšení ekonomických výsledků zemědělských podniků.	Snížení výdajů zemědělských podniků (mil. Kč).	1 294 mil. Kč v roce 2002.
	17.Podpora zlepšování zdravotního stavu polních plodin	466 (284)	MZe - dotace 2.C.	Zlepšení zdravotního stavu a kvality produkce.	Počet ha osetých uznaným osivem pšenice a ječmene.	717 220 ha.
	18.Program na úhradu mimořádných nákladů	4 (0)	MZe - dotace 13. v roce 2001.	Ochrana státního území před zavlečením a šířením SLAK mimořádnými veterinárními opatřeními.	1. Počet podaných žádostí 2. Počet kladně vydaných rozhodnutí.	1. 45 žádostí. 2. 26 vydaných rozhodnutí, z toho 4 řešeny formou dotace.
	19.Podpora vzniku a činnosti odbytových organizací výrobců	74 (36)	MZe - dotace 10.	Podpora vzniku a činnosti odbytových organizací výrobců.	Počet založených odbytových organizací.	11 nových subjektů v roce 2002.
	20.Zreálnění kupní ceny	20 (0)	státní rozpočet	Snížení kupní ceny na 52,3 % a prodloužení doby splatnosti.	Celkový objem snížení kupní ceny u nabyvatelů.	Celkové snížení o 20 mil. Kč.
	21.Podpora mladých zemědělců	215 (98)	MZe - dotace 7.	Podpora rozvoje drobného a středního podnikání v zemědělství prostřednictvím podpory mladých.	1. Počet podporovaných farem. 2. Pořízení investice.	1. 310 farem. 2. Základní stádo hospodářských zvířat, traktory s příslušenstvím, pluh, sečí a žací stroje ad.
	22.Podpora programu SAPARD	3 (0)	MZe	Podpora aktivit při přípravě podmínek a návrhů projektů vyhlášených MZe podle programu SAPARD (rok 1999).	Vynaložené finanční prostředky.	3 mil. Kč.
	23.Podpora odbytu skotu	50 (50)	MZe - dotace 1.Q.	Zajištění rovnovážného stavu telat	1. Počet býčků do stáří 3 měsíce. 2. Počet býků do stáří 24 měsíců.	1. 17 403. 2. 16 088.
Subvence vstupů a úlevy plateb	Celkem	21 952 (4 062)				

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
Obecné služby	1. Genetika RV a ŽV	3 328 (388)	MZe - dotace 2., 5., 6., rozpočet	Udržování a zlepšování genetického potenciálu zvířat a rostlin.	1. Inseminace a přirozená plemenitba. 2. Podpora zavádění a vedení plemenných knih. 3. Nákup býků masných plemen. 4. Přenos embryí. 5. Kontrola užitkovosti a dědičnosti. 6. Podpora šlechtění odrůd olejnin, zelenin, kořeninových a léčivých rostlin. 7. Podpora šlechtění chmele, ovocných dřevin a révy vinné.	1. 23,7 mil. Kč, 36 případů. 2. 17,5 mil. Kč, 29 případů. 3. 10,0 mil. Kč, 426 býků. 4. 17,6 mil. Kč, 2 922 zabřezlých plemenic. 5. 95,0 mil. Kč, 135 případů. 6. 29,9 mil. Kč, 43 odrůd zeleniny a 1 odrůda lnu přadného. 7. 22,2 mil. Kč, 12 odrůd ovocných dřevin.
	2. Zachování genetických zdrojů a podpora hřebčínu a hřebčincům	613 (105)	MZe - dotace 2., 5., 6., podpora genetických zdrojů	Zachování významných genetických zdrojů hospodářských zvířat, ryb a včel, rostlin, mikroorganismů ad. (podle definice FAO).	Zachování ohrožených genetických zdrojů.	Udržování genetických zdrojů (55 mil. Kč). Podpora národnímu hřebčínu Kladruby a hřebčincům v Písku a Tlumačově (50 mil. Kč).
	3. Ozdravování polních a speciálních plodin	442 (50)	MZe - dotace 3.	Ozdravování polních a speciálních plodin.	1. Biologická ochrana plodin. 2. Množitelské izoláty. 3. Podpora používání certifikované sadby brambor.	1. 10 mil. Kč. 2. 5 mil. Kč. 3. 35 mil. Kč.
	4. Informatika	37 (0)	MZe - dotace 4., 9.C.	Poskytování podnikatelských informací (o trhu apod.) podnikům.	Zavedení zemědělských informačních systémů a poskytování informačních služeb.	Cíle byly naplňovány v rámci Národního programu pro vstup do EU (např. NTIS).

Oblast podpory	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	5. Poradenství a vzdělávání	11 364 (58)	MZe - dotace 5., 9.A., 9.B., 9.C, 9.E, IVV, učňovské školství	Zvýšení výkonnosti zemědělství podporou poradenství a vzdělávacích akcí.	1. Speciální poradenství 2. Poradenské kroužky. 3. Školní závody.	1. 144 přiznaných žádostí. 2. Podpořeno 37 poradenských kroužků, které poskytly služby téměř 1 100 podnikům. 3. Zlepšení odborné úrovně žáků.
	6. Výzkum a poradenství pro centrum	5 014 (812)	MZe, GA ČR, NAZV	Zvýšení výkonnosti a konkurenceschopnosti zemědělství, rozvoj vědy, zlepšení managementu rezortu.	Patenty a chráněné průmyslové vzory, licence, nové výrobky a odrůdy, nové technologie, předpisy, normy metodiky apod.	Cílů stanovených v jednotlivých projektech bylo dosaženo.
	7. Monitoring cizorodých látek	838 (412)	SVS ČR, SRS, ÚKZÚZ, ČZPI, ZVHS, MZe	Ochrana spotřebitele - zajištění Národního systému sledování cizorodých látek.	Vynaložené finanční prostředky (2002) včetně monitoringu BSE a SLAK.	412 mil. Kč v roce 2002.
	8. Propagace	77 (10)	MZe	Zlepšení podmínek odbytu (vývozu).	Akce v roce 2002.	TV pořady, brožury, publikace, 9 výstav, z toho 5 v zahraničí.
	9. Pozemkové úpravy a údržba melioračních zařízení	5 551 (817)	státní rozpočet (PÚ), ZVHS	Zlepšení podmínek pro provozování zemědělství v katastrech, zajištění údržby melioračních zařízení.	Počet ha s ukončenými KPÚ a JPÚ k 31. 12. 2002.	V roce 2002 byly provedeny KPÚ na ploše 37 629 ha, JPÚ na ploše 4 592 ha.
	10. Kontrola ekologického zemědělství	10 (5)	MZe	Výdaje na kontrolní systém ekologického zemědělství.	Vynaložené finanční prostředky.	4,7 mil. Kč v roce 2002.
	11. Podpora evropské integrace nevládních organizací	12 (6)	MZe dotace - 10.D.	Podpora integrace českých nevládních agrárních organizací do evropských nevládních organizací.	Počet subjektů čerpajících dotaci.	6 subjektů (Agrární komora, Zemědělský svaz, Asociace soukromého zemědělství, Společnost mladých agrárníků, Potravinářská komora, SVOL).

Oblast podpory	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	12. Výdaje na provoz a likvidaci zbytkových státních statků	100 (20)	FNM	Dokončení restrukturalizace.	Snížení počtu zbytkových státních statků.	4 zbytkové státní statky.
Obecné služby	Celkem	27 386 (2 683)				
Poplatky	1. Poplatky zemědělských podniků za znečišťování životního prostředí (ovzduší)	-355 (0)	zemědělské podniky	Zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí. Snížení emisí amoniaku.	Objem prostředků do SFŽP ČR a snížení hospodářského výsledku zemědělských podniků.	Poplatky nebyly v roce 2002 vybírány (změna zákona).
B.	ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL A OBCHOD	24 032 (5 434)				
Podpora cen	1. Podpory vývozu (mléka, jatečného skotu a hovězího masa, bramborového škrobu, prasat a vepřového masa, chmele a sladu)	10 921 (2 492)	SZIF (SFTR)	Stabilizace trhu, zvýšení cen a příjmů v potravinovém řetězci, včetně cen a příjmů zemědělských výrobců.	1. Zvýšení cen zemědělských výrobců (%). 2. Zvýšení příjmů zemědělců (mil. Kč).	1. Mléko 9,9 %, jatečný skot 5,7 %, průmyslové brambory a škrob 8,7 %, ječmenný slad 4,1 % za rok 2002. 2. Zhruba 573 mil. Kč za rok 2002.
	2. Podpora soukromého skladování obilovin	722 (0)	PGRLF, SZIF (SFTR)	Stabilizace trhu obilovin.	Vynaložené finanční prostředky.	722 mil. Kč.
	3. Subvence úroků u obchodních a exportních úvěrů	409 (0)	PGRLF	Zvýšení vývozu, poptávky a cen vybraných komodit. Snížení výdajů obchodních organizací.	Snížení výdajů obchodních organizací (mil. Kč).	409 mil. Kč.
Podpora cen	Celkem	12 052 (2 492)				
Subvence vstupů a úlevy plateb	1. Podpora úvěrů u malých a středních zpracovatelských podniků	1 335 (174)	ČMZRB	Urychlení modernizace a restrukturalizace malých a středních zpracovatelských podniků.	Snížení výdajů zpracovatelských podniků (mil. Kč).	1 335 mil. Kč.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	2. Bionafta - návratné finanční výpomoci 1992 - 95		neplacené úroky	Zvýšení kapacit na výrobu MEŘO, zvýšení poptávky a cen řepky.	Nově vybudované kapacity a jejich využití (tis. t řepky).	V roce 2002 kapacity umožnily zpracovat až 500 tis. t řepky a pro výrobu MEŘO zhruba 156 tis. t.
	3. Daňové úlevy - bionafta	6 448 (1 472)	úlevy na spotřební dani a DPH	Kompenzace zvýšených nákladů výroby ekologicky šetrnější nafty, zvýšení poptávky a CZV řepky.	Podíl bionafty na celkové spotřebě nafty v NH (%).	8,9 % v roce 2002 (2,6 % v roce 1995).
	4. Podpora ekologických paliv	2 551 (589)	MZe - dotace I.J., NV	Zvýšení objemu nepotravinářského užití zemědělské produkce.	1. Výroba bioetanolu. 2. Výroba MEŘO. 3. Směsné palivo - bionafta.	1. 213 hl bioetanolu. 2. 73,1 tis. t MEŘO. 3. 267,8 mil. l bionafty.
	5. Podpora bramborového škrobu	122 (56)	MZe - dotace I.K., NV	Zvýšení odbytu domácích brambor.	Objem spotřebovaných domácích brambor.	175,2 tis. t.
	6. Daňové úlevy - malé pivovary	1 035 (165)	úlevy na spotřební dani	Zachování malých pivovarů v obcích vyrovnáním konkurenčních nevýhod vůči velkým podnikům.	Podíl malých pivovarů na celkovém výstavu (produkci) piva ČR (%).	14,3 %.
	7. Garance úvěrů a dotace na úhradu části úroků z úvěrů	13 (10)	PGRLF	Zabezpečení veterinárních a hygienických podmínek.	Snížení výdajů zpracovatelských organizací.	10 mil. Kč.
	8. Podpora z programu SAPARD	25 (25)	Agentura Sapard	Podpora zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských výrobků a zavádění standardů kvality EU.	Vynaložené finanční prostředky.	25 mil.Kč.
	9. Dotace na zmírnění škod způsobených povodní	187 (187)	MZe- program A.4	Dotace na škody v podnikatelských subjektech PP.	Vynaložené finanční prostředky.	187 mil. Kč.

Oblast podpor	Druh - zaměření podpory	Vynaložené finance 1995 - 2002 (rok 2002) (mil. Kč)	Zdroje financování	Cíl podpory	Kritéria hodnocení účinnosti	Hodnocení podle zadaných kritérií
	10.Podpora zvyšování konkurenceschopnosti českého PP	264 (264)	MZe - dotace 13.A,13.B	Finanční podpory pro výrobce.	1. Počet podaných žádostí. 2. Počet kladně vyřízených žádostí.	1. 140 žádostí. 2. 104 žádostí.
Subvence vstupů a úlevy plateb	Celkem	11 980 (2 942)				
C.	SPOTŘEBITELÉ	5 809 (62)				
Podpora cen	1. Podpora domácího trhu - potravinářská pšenice	5 679 (0)	SZIF (SFTR)	Snížení, udržení cen pro spotřebitele.	Snížení výdajů spotřebitelů (mil. Kč).	5 679 mil. Kč.
	2. Školní mléko	130 (62)	MZe - dotace 1.M., 1.R., SZIF (SFTR) - NV	Podpora odbytu a spotřeby mléka.	1. Počet škol. 2. Počet expedovaných ks.	1. 3 024 škol. 2. 22,8 mil. ks balení mléčných výrobků.

D. TABULKOVÁ PŘÍLOHA

Tabulky k části A

- A1.1/01 - Makroekonomické ukazatele vývoje národního hospodářství
- A2.1/01 - Postup privatizace v rezortu zemědělství
- A2.1/02 - Pronájem státní půdy a ostatního státního majetku ve správě PF ČR
- A2.1/03 - Velikostní struktura podniků obhospodařujících zemědělskou půdu - obchodní společnosti celkem, spol. s r. o.
- A2.1/04 - Velikostní struktura podniků obhospodařujících zemědělskou půdu - a. s., družstva
- A2.1/05 - Struktura početních stavů hospodářských zvířat podle právních forem podniků
- A2.2/01 - Vývoj výměry zemědělské a orné půdy
- A2.2/02 - Vývoj počtu pracovníků zemědělství
- A3.1/01 - Bilance výroby a spotřeby obilovin
- A3.1/02 - Bilance výroby a spotřeby pšenice celkem
- A3.1/03 - Bilance výroby a spotřeby ječmene
- A3.1/04 - Bilance výroby a spotřeby žita
- A3.1/05 - Bilance výroby a spotřeby kukuřice na zrno
- A3.1/06 - Bilance výroby a spotřeby cukru
- A3.1/07 - Bilance výroby a spotřeby brambor
- A3.1/08 - Bilance výroby a spotřeby nativního bramborového škrobu
- A3.1/09 - Bilance výroby a spotřeby řepky olejné
- A3.1/10 - Bilance výroby a spotřeby rosených stonků lnu přadného
- A3.1/11 - Bilance výroby a spotřeby čerstvého ovoce mírného pásma včetně bobulovin a ořechů vlašských
- A3.1/12 - Bilance výroby a spotřeby jablek
- A3.1/13 - Bilance výroby a spotřeby čerstvé zeleniny
- A3.1/14 - Bilance výroby a spotřeby vína
- A3.1/15 - Osevní a sklizňové plochy, výroba a hektarové výnosy hlavních produktů rostlinné výroby
- A3.2/01 - Bilance výroby a spotřeby mléka
- A3.2/02 - Bilance výroby a spotřeby hovězího masa
- A3.2/03 - Bilance výroby a spotřeby vepřového masa
- A3.2/04 - Bilance výroby a spotřeby drůbežího masa
- A3.2/05 - Bilance výroby a spotřeby vajec
- A3.2/06 - Stavy hospodářských zvířat
- A3.2/07 - Výroba a užítkovost v odvětví živočišné výroby
- A3.3/01 - Vývoj souhrnných cenových indexů
- A3.3/02 - Vývoj indexů cen zemědělských výrobců podle jednotlivých komodit
- A3.3/03 - Vývoj průměrných cen zemědělských výrobků
- A3.3/04 - Index cen vstupů do zemědělství
- A3.3/05 - Meziroční indexy cen ve výrobních vertikálách
- A3.3/06 - Meziroční indexy spotřebitelských cen potravinářského zboží
- A3.5/01 - Vývoj celkového a agrárního zahraničního obchodu ČR
- A3.5/02 - Teritoriální struktura agrárního vývozu a dovozu komoditních agregací kapitol 01 - 24 celní nomenklatury
- A3.5/03 - Objem vývozu a dovozu základních zemědělských a potravinářských komodit - hodnotové vyjádření

- A3.5/04 - Objem vývozu a dovozu základních zemědělských a potravinářských komodit - fyzické množství
- A3.5/05 - Vývoz a dovoz vybraných komodit tvořících hlavní podíl na celkovém agrárním zahraničním obchodu ČR
- A3.6/01 - Tržní ceny zemědělských kultur a lesa podle velikosti prodávaných pozemků za období 1993 - 2002
- A4.2/01 - Základní souhrnné ukazatele podniků hospodařících na půdě
- A4.2/02 - Hrubá zemědělská produkce
- A4.2/03 - Základní souhrnné ukazatele podniků hospodařících na půdě
- A4.3/01 - Výsledky hospodaření z hlediska forem podnikání právnických osob
- A4.3/02 - Majetek a jeho struktura z hlediska forem podnikání právnických osob
- A4.3/03 - Kapitál a jeho struktura z hlediska forem podnikání právnických osob
- A4.3/04 - Základní ukazatele podniků právnických osob hospodařících na půdě
- A4.3/05 - Výdaje a příjmy podniků fyzických osob
- A4.3/06 - Majetek a závazky podniků fyzických osob
- A4.3/07 - Základní ukazatele podniků fyzických osob hospodařících na půdě
- A4.3/08 - Výsledky hospodaření podniků právnických osob podle oblastí
- A4.3/09 - Majetek a jeho struktura u podniků právnických osob podle oblastí
- A4.3/10 - Kapitál a jeho struktura u podniků právnických osob podle oblastí
- A4.3/11 - Výdaje a příjmy podniků fyzických osob podle oblastí
- A4.3/12 - Majetek a závazky podniků fyzických osob podle oblastí
- A4.3/13 - Výsledky hospodaření podniků právnických osob podle standardního výstupu EU
- A4.3/14 - Výsledky hospodaření podniků fyzických osob podle standardního výstupu EU
- A5.2/01 - Vyšetření skotu na BSE prováděná v ČR rychlými testy
- A5.3/01 - Podíl jednotlivých druhů výdajů na celkových výdajích domácností ČR
- A7.3/01 - Přehled produkce energií v zemích EU v Mtoe
- A7.3/02 - Seznam obcí s centralizovaným vytápěním na biomasu v ČR
- A7.3/03 - Bioplynové stanice v ČR
- A8.2/01 - Průměrné roční ceny vybraných chemických výrobků (bez DPH)
- A8.7/01 - Podíl jednotlivých pojišťoven na trhu zemědělského pojištění
- A8.7/02 - Výměra pojištěných plodin na orné půdě u jednotlivých pojišťoven
- A9.1/01 - Vývoj nominálních mezd v zemědělství, průmyslu a národním hospodářství
- A9.1/02 - Vývoj indexu reálných mezd ve vybraných sektorech
- A10/01 - Aplikace průmyslových hnojiv
- A10/02 - Jakost podzemních vod (mělké vrty) - podíl vzorků nevyhovujících státní normě
- A11.2/01 - Základní národohospodářské údaje - mezinárodní srovnání
- A11.2/02 - Zemědělství - produkce, mezipotřeba a přidaná hodnota - mezinárodní srovnání
- A11.2/03 - Indexy cen zemědělských výrobců - mezinárodní srovnání
- A11.2/04 - Růst spotřebitelských cen potravin a nápojů - mezinárodní srovnání
- A11.2/05 - Sklizňové plochy, výnosy a výroba vybraných plodin - mezinárodní srovnání
- A11.2/06 - Sklizňové plochy cukrovky, výnosy a výroba cukru - mezinárodní srovnání
- A11.2/07 - Vývoj podílu výdajů za potraviny, nápoje a tabák na celkových výdajích domácností

Tabulky k části B

- B2.1/01 - Přehled o přiznávání dotací
- B3.1/01 - Minimální a smluvní ceny a sazby vývozních subvencí uplatňované v roce 2002
- B3.1/02 - Přehled o rozsahu organizace trhu podle výrobků
- B3.1/03 - Výdaje SZIF na organizaci trhu
- B3.1/04 - Výdaje rezortu MZe na podporu cen na trhu
- B3.5/01 - Zatížení podnikatelských subjektů právnických osob majetkovými daněmi a daní silniční
- B3.5/02 - Zatížení podnikatelských subjektů fyzických osob majetkovými daněmi a daní silniční
- B8.2/01 - Referenční ceny světové a ceny domácí
- B8.2/02 - Mezinárodní srovnání vývoje % OPP
- B8.2/03 - Mezinárodní srovnání vývoje transferů do zemědělství